

שבוע פרשת שופטים

(01 - 07 September 2024)

כ"ח מנחם-אב - ד' אלול תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֵפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבָּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֵפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את עיני
הישיבי בשמים: ב הגה כעיני עבדים אל
יד אדונייהם כעיני שפחה אל יד גברתה
בן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: ג חננו
יי חננו כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה
לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמרנא
ישראל: ב לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם:
ג אזוי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: ד אזוי המום
שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזוי עבר על-
נפשנו המום היודונים: ו ברוך יי שלא נתנו טרף
לשניהם: ז נפשנו כצפור נמלטה מפת יוקשים
הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: ח עזרנו בשם יי עשה
שמים וארץ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

ב. על דרך זה מצינו גם בענין הגאולה ב' אופנים אלו¹, מצד אחד "נשאתי בשמים", ומצד שני חודרת בגדרי המטה: א) "עני ורוכב על החומר"² - עבודה של זיכוך החומר, שהעולם אינו מזוכך מצד עצמו - "לא זכור" (מלשון אינו מזוכך³), וצריך ריבוי זמן לזככו - "בעתה"⁴. ב) "עם ענני שמיא"⁵ - גילוי מלמעלה, שגורם לחומר להיות "זכור", מלשון מזוכך, ולכן הוא באופן של "אחישנה".

והכוונה העליונה היא שב' אופנים אלו יתחברו יחד⁶. היינו, שמצד אחד יזככו את חומר העולם (עולם מלשון העלם והסתר⁷) להיות כלי לגאולה - "רוכב על החומר", ומצד שני לפועל את הגילוי ד"עניני שמיא", ואז תהי' גאולה שלימה⁸.

(1) סנהדרין צח, א.

(2) זכרי' ט, ט.

(3) ראה שערי אורה בד"ה יביאו לבוש מלכות אות צה.

(4) סנהדרין שם.

(5) דניאל ז, יג.

(6) ראה לקו"ש חל"א ע' 20 ואילך.

(7) ראה לקו"ש שלח לז, ד. ובכ"מ.

(8) משיחת ש"פ וירא ה'תשמ"ג.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 240..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
240..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
243..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 248..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 249..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 250..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 251..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 252..... ספר המאמרים - תרפ"ט
253..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
256..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
257..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 33..... ילקוט לוי יצחק על התורה
35..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
201..... נביאים וכתובים
211..... עין יעקב - מסכת ברכות
259..... נקודה משיחת קודש מעובדת
260..... חומש לקריאה בציבור
268..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
269..... ביאורים לפרקי אבות - פרק א
270..... לוח זמנים
271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה שופטים ושוטרים
שבת פרשת שופטים, ד' אלול, ה'תשט"ז 5

התוועדות

- משיחות שבת פרשת שופטים
ד' אלול, ה'תש"נ 11

לקוטי שיחות

- פרשת שופטים, כרך כד, ג 21
פרשת שופטים, כרך כד, ד 25

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 36..... חומש יומי - פרשת שופטים
58..... לוח לתהלים היומי
59..... תניא יומי
72..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 74..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
78..... שלושה פרקים ליום
165..... פרק אחד ליום
196..... ספר המצוות

לימוד מזהלוק לפי ימים

- 203..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא קמא
212..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
240..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

פרשתנו מתחילה במלים:

1 שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ גו'¹. לפי פשוטו זהו ציווי
2 לקבוע בכל מקום בתי-דין ולמנות שוטרים שיודאו את ביצוע פסקי הדין
3 ומבאָר בְּרוּשֵׁי חֲסִידוֹת² אודות המשמעות של ציוויים אלה במובן

4 הרוחני הפנימי שְׁמָה שְׁפָתוֹב
5 "בְּכָל שְׁעָרֶיךָ" הוא על-דֶרֶךְ
6 מֵה שְׁפָתוֹב³ במזמור "אשת חיל"
7 בספר משלי נודע בְּשָׁעִירִים
8 בְּעֵלְיָה והולך ומבאר את הקשר בין
9 "שעריך" האמור לעניין מינוי שופטים
10 ושוטרים, ל"בשעירים" האמור לעניין
11 "אשת חיל", לפי פנימיות העניינים,
12 כדלהלן.

13 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה מֵה
14 שְׁפָתוֹב "נודע בְּשָׁעִירִים
15 בְּעֵלְיָה" קָאֵי מִכּוּן עַל "אֵשֶׁת
16 חֵיל"⁴ שְׁהִיא לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת
17 הַפְּנִימִית נְסֻת יִשְׂרָאֵל, עִם יִשְׂרָאֵל
18 כְּכֹל כִּפִּי שֶׁהוּא נִמְשַׁל לְאִישָׁה וְאִם-
19 כֵּן "בְּעֵלְיָה" האמור בפסוק "נודע
20 בשערים בעלה" הִינּוּ קוֹדֶשׁ-אֲ-
21 בְּרִיךְ-הוּא, הַנִּמְשַׁל לְבַעֲלָהּ שֶׁל
22 כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁵
23 כְּנֹבֵאוֹת יִשְׁעִי כִּי בְּעֵלְיָה עֲשִׂיךָ
24 ה' צָבָאוֹת שְׁמוֹ, וְכִמְאָמֵר
25 רְבוּתֵינוּ ז'⁶ אֵין אֵשֶׁת
26 כּוֹרֶתֶת בְּרִית אֶלָּא לְמִי
27 שְׁעֵשָׂאָה כְּלִי, שְׁנֹאֲמֵר כִּי
28 בְּעֵלְיָה עֲשִׂיךָ גו', שְׁזָהוּ עֲנִין
29 הַנְּשׂוֹאֵין וגם הקשר בין הקדוש-
30 בְּרוּךְ-הוּא ה'בְּעַלְיָה וְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
31 ה'אֵשֶׁת, נִמְשַׁל לְעִנִּין הַנְּשׂוֹאֵין.
32 וְהִקְשָׁה בְּזָהר⁷, דָּאִם-כֵּן, אִם
33 'בְּעֵלְיָה' הוּא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵיךְ
34 אֶפְשָׁר יִכּוֹל לְהִיֹּת "נודע בְּשָׁעִירִים בְּעֵלְיָה", 'נודע' בְּמִבּוֹן שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

37 הנבראים בְּתַכְלִית הַהֶעָלֶם וְאֵין מִי שְׁיִשְׁיַגְוֵהוּ כו' וכמבואר
38 בתורת החסידות בהרחבה כי מאחר שהנבראים מוגבלים, והקדוש-ברוך-הוא
39 לא מוגבל אלא הוא אין-סוף, וגבול ובלתי-גבול הם באין-ערוך זה לזה, הרי
40 לא ייתכן שהנבראים יבינו וישיגו את הבורא, ואם-כן מה פירוש הכתוב "נודע
41 בשערים בעלה"?

42 ומבאָר בְּזָהר שְׁנֵי תְרוּצִים.
43 תִּירוּץ הָרֵאשׁוֹן, שְׁהַפְּרוּשׁ
44 "נודע בְּשָׁעִירִים" הוּא, דְּאִיהוּ
45 אֶתִּידַע וְאֶתְדַבֵּק לְפִימָה מֵה
46 דְּמִשְׁעַר בְּלָבָהּ, כָּל חַד כְּמָה
47 דִּיכִיל לְאֶתְדַבֵּקָא בְּרוּחָא
48 דְּחֻמְתָּא שְׁהוּא (הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא)
49 נודע ונדבק (אצל האדם) לפי מה שהוא
50 משער בליבו, כל אחד כמה שביכולתו
51 להתדבק ברוח החכמה [כְּמוֹבָא
52 בְּתַנְיָא⁸ בְּהַקְּדַמַּת הַמַּלְקוּט' שְׁבִרְאֵשׁ
53 הַסֵּפֶר, שֶׁם מְבוֹאֵר שֶׁנִּשְׁמָוֹת שְׁשׂוֹרֶשׁן
54 מְמִידַת הַחֲסֵד נוֹטוֹת לְהִלָּק בְּהַלְכָה,
55 בְּעוֹד שֶׁנִּשְׁמָוֹת שְׁשׂוֹרֶשׁן מְמִידַת
56 הַגְּבוּרָה נוֹטוֹת לְהַחֲמִיר, וְגַם בְּעִנְיֵי
57 עֲבוּרֹת הַמוֹט וְהַלֵּב, אֲהַבָה וִירָא, יֵשׁ
58 לְכָל אֶחָד 'שִׁיעוּר' מְשֻׁלּוֹ, בְּהַתָּאם
59 לִיכּוּלֹת נִשְׁמָוֹת, וְבַהֲקֶשֶׁר זֶה מִבּוֹבָאִים
60 דְּבְרֵי הַזּוֹהַר אֵלוֹ – 'לְפִימָה דְּמִשְׁעַר
61 בְּלִבְיָהּ',] וְהִינּוּ, לְפִי פִירוּשׁ זֶה
62 בַּפְּסוּק "נודע בשערים בעלה" יש לומר
63 שְׁהַפְּרוּשׁ ד'שְׁעִירִים" הוּא
64 מְלִשׁוֹן הַשְּׁעָרָה, הִינּוּ שֶׁאֵין לָא
65 יִכּוּלָה לְהִיֹּת לְאִדָּם הַבְּנָה וְהַשְּׁגָה
66 מֵלֵאָה בְּאֵין-סוּף, וְ'נודע בשערים"
67 הִינּוּ שְׁאֵין זֹו דִּיעָה וְהַבְּנָה
68 וְהַשְּׁגָה אֶמְתִּית אֶלָּא הַשְּׁעָרָה
69 בְּלִבְדָּה, כְּאִדָּם שֶׁלֹּא יוֹדַע דְּבַר מְסוּיִים
70 לְאִשׁוּרָה, וְהִידִיעָה שֶׁלּוֹ בְּנוּשָׁה הִיא רַק

71 בגדר השערה ובְּכַלְלוֹת באופן כללי, ידעה מסוג זה הוּא עֲנִין דִּיעָת
72 הַמְּצִיאֹת וְלֹא הַשְּׁגָת הַמְּהוּת כְּפִי שְׁבִדְרָךְ כֹּל אִדָּם גְּשָׁמִי עִם מוֹשְׁגִים

בס"ד. שבת פרשת שופטים, ד' אלול, ה'תשט"ז (הנחה בלתי מוגה)

1 שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ גו'¹.
2 ומבאָר בְּרוּשֵׁי חֲסִידוֹת² שְׁמָה
3 שְׁפָתוֹב "בְּכָל שְׁעָרֶיךָ" הוּא עַל-דֶּרֶךְ מֵה שְׁפָתוֹב³
4 נודע בְּשָׁעִירִים בְּעֵלְיָה וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה מֵה
5 שְׁפָתוֹב "נודע בְּשָׁעִירִים בְּעֵלְיָה" קָאֵי עַל "אֵשֶׁת
6 חֵיל"⁴ שְׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְאִם-כֵּן "בְּעֵלְיָה"
7 הִינּוּ קוֹדֶשׁ-אֲ-בְרִיךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁵ כִּי בְּעֵלְיָה
8 עֲשִׂיךָ ה' צָבָאוֹת שְׁמוֹ, וְכִמְאָמֵר רְבוּתֵינוּ ז'⁶
9 אֵין אֵשֶׁת כּוֹרֶתֶת בְּרִית אֶלָּא לְמִי שְׁעֵשָׂאָה כְּלִי,
10 שְׁנֹאֲמֵר כִּי בְּעֵלְיָה עֲשִׂיךָ גו', שְׁזָהוּ עֲנִין
11 הַנְּשׂוֹאֵין. וְהִקְשָׁה בְּזָהר⁷, דָּאִם-כֵּן, אֵיךְ אֶפְשָׁר
12 לְהִיֹּת "נודע בְּשָׁעִירִים בְּעֵלְיָה", הֲלֹא הָאֵין-סוּף
13 בְּרוּךְ-הוּא הוּא נְעֵלָם בְּתַכְלִית הַהֶעָלֶם וְאֵין מִי
14 שְׁיִשְׁיַגְוֵהוּ כו'. ומבאָר בְּזָהר שְׁנֵי תְרוּצִים. תִּירוּץ
15 הָרֵאשׁוֹן, שְׁהַפְּרוּשׁ "נודע בְּשָׁעִירִים" הוּא, דְּאִיהוּ
16 אֶתִּידַע וְאֶתְדַבֵּק לְפִימָה מֵה דְּמִשְׁעַר בְּלָבָהּ, כָּל חַד
17 כְּמָה דִּיכִיל לְאֶתְדַבֵּקָא בְּרוּחָא דְּחֻמְתָּא [כְּמוֹבָא
18 בְּתַנְיָא⁸], וְהִינּוּ, שְׁהַפְּרוּשׁ ד'שְׁעִירִים" הוּא
19 מְלִשׁוֹן הַשְּׁעָרָה, שְׁאֵין זֹו דִּיעָה אֶמְתִּית אֶלָּא
20 הַשְּׁעָרָה בְּלִבְדָּה, וְבְּכַלְלוֹת הוּא עֲנִין דִּיעָת
21 יִכּוּל לְהִיֹּת "נודע בְּשָׁעִירִים בְּעֵלְיָה", 'נודע' בְּמִבּוֹן שֶׁל
22 הַמְּצִיאֹת וְלֹא הַשְּׁגָת הַמְּהוּת כְּפִי שְׁבִדְרָךְ כֹּל אִדָּם גְּשָׁמִי עִם מוֹשְׁגִים

(1) ריש פרשתנו. (2) ראה ד"ה שופטים באוה"ת פרשתנו ע' תתנ"ח ואילך. (3) רצה ואילך. (4) תר"ל ע' שלו ואילך. (5) ריש פרשתנו. (6) ראה שמו"ר ספ"ט. (7) סנהדרין כב, ב. (8) ח"א קג, א. וראה גם לקו"ת מטות פה, ב ואילך. (9) בהקדמה וברפמ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גשמיים מסוגל לדעת ולהבין דברים רוחניים (כמו מלאכים, ספירות עליונות
2 וכד') שהיא 'ידיעת המציאות' הוא יודע שהדברים הללו קיימים במציאות,
3 אבל אין לו הבנה והשגה אמיתית מהות הדברים.
4 **וְתִרוֹץ הַשָּׁנִי** לשאלה איך יכולה להיות ידיעה ב'בעלה' זה הקדוש-ברוך-
5 הוא, והרי הוא נעלם ונסתר מהתגלות
6 והבנה של בני אדם, **שֶׁהַפְּרוֹשׁ**
7 **ד'שְׁעָרִים** " הוא **מְלֻשׁוֹן**
8 **שְׁעוֹר וּמִדָּה**, היינו כמות מוגדרת,
9 **וְקָאֵי** והכוונה **עַל הַעֲשָׂר**
10 **סְפִירוֹת** העליונות **שֶׁהֵן בְּשַׁעוֹר**
11 **וּמִדָּה**, במספר מוגבל ומוגדר **עֶשֶׂר**
12 **וְלֹא תִשַׁע**, עֶשֶׂר **וְלֹא אֶחָד**
13 **עֶשֶׂר⁹**, **דְּכִיּוֹן שֶׁהַגְּלוּי** של
14 האלוקות **עַל-יָדָם** כמבואר בקבלה
15 וחסידות, שהספירות הן כחות
16 ואמצעים לגילוי והמשכת אלוקות
17 מלמעלה למטה, והגילוי שבא בדרך זו
18 הוא **בְּמִדְּוָה וְהַגְּבֻלָּה**, במידה
19 ('שיעור') ובכמות מוגדרת **לְכֹן**
20 **דְּקָא עַל-יָדָם** באמצעות הספירות
21 **אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג בּוֹ יַתְבַּרְךָ**, כי
22 ללא הספירות שמגבילות את האור
23 האלוקי, אכן אין אפשרות שנבראים
24 מוגבלים ויכולו להבין ולהשיג אור-אין-
25 סוף, והדרך להבין ולהשיג אלוקות
26 על-ידי הגילוי שבא באמצעות
27 הספירות, היא **עַל-יְדֵי הַמְשָׁלִים**
28 **מְעַשֵּׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ** שהם,
29 כמבואר בתניא פרק ג' "כנגד עשר
30 ספירות עליונות שנשתלשלו מהן",
31 ולכן יכולות להיות משל להבנת תוכן
32 הספירות (כך שהעניין והתוכן של כוח
33 החכמה שבנפש, למשל, הוא משל
34 לספירת החכמה וכן הלאה) **וְכִיּוֹצֵא בְּזָה**, וכן גם דברים נוספים בנפש
35 ובגוף האדם, הם משל להבנת הספירות העליונות וענייני אלוקות בכלל
36 **וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰ מְבַשְּׂרֵי אֲחֻזָּה אֲלֵקָה**, היינו שהתבוננות האדם
37 בעצמו ("בשרי") תביא אותו לראות אלוקות **שֶׁיְדִיעָה זֹו** למרות שהאדם
38 מגיע אליה על-ידי משלים מדברים של נפש וגוף האדם התחתון היא
39 **הַשְּׂגָה מִמֶּשׁ וְלֹא הַשְּׁעָרָה בְּלִבְדוֹ**, שֶׁהֲרִי "אֲחֻזָּה" הוא
40 **תְּרַגְּוֹם** בלשון ארמית **שֶׁל רֵאֵיָה**, הֵינּוּ **רֵאֵיָה** שהיא השגה ברורה
41 וחזקה ביותר **וְלֹא הַשְּׁעָרָה בְּלִבְדוֹ**. וְהֵינּוּ, לפי תירוץ זה, הכתוב "נודע
42 בשערים" מתפרש כך ש"נודע" היא אמנם הבנה והשגה כיון ש**שֶׁבְּחִינַת**

(9) ספר יצירה פ"א מ"ד. 10) איוב יט, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והפעולה של המוחין במידות היא אמנם על-ידי הארת המוחין במידות בדרך
 2 מלמעלה למטה, אך כדי שאמנם תהיה המשכה כזו בפועל, יש צורך בהעלאה
 3 של המידות אל המוחין מלמטה למעלה שְׁזָדוּהוּ התוכן הפנימי של מַה
 4 שְׁפָתוּב¹¹ עֵינַי כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ, והכתוב אומר שעני כל בני האדם
 5 מקוות ומייחלות 'אלך', אל הקודש-
 6 ברוך-הוא, היינו פני' של האדם
 7 לאלוקות בדרך מלמטה למעלה
 8 "כל" בגמטריא חמשים, ¹ מַה שְׁפָתוּב¹¹ עֵינַי כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ, "כל"
 2 בגמטריא חמשים, ² וְהוּא עֵנִין בְּחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי
 3 בֵּינָה, שְׁעַל-יָדָם נַעֲשִׂית הַעֲלָאת הַמְּדוּת אֶל
 4 הַמוֹחִין, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית אַחַר-כֵּן הַמְּשַׁכֵּת
 5 הַמוֹחִין לַמְּדוּת.
 6 אָמְנָם מַה שְׁפָתוּב נִוְדַע בְּשַׁעְרֵימ בְּעֵלָה,
 7 הֵינּוּ שְׁנַמְשָׁף בְּחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה
 8 בְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר. דְּהִנֵּה, כְּשֶׁם שְׁיִשְׁנָם
 9 חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה, כְּמוֹ-כֵן יִשְׁנָן גַּם
 10 שְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה. וְהַחֲלוֹק
 11 שְׁבִינֵיהֶם, שְׁחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה עֵנִינָם הוּא
 12 לְחִבְר הַמוֹחִין עִם הַמְּדוּת, וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם
 13 נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֵנִינָן הוּא לְחִבְר חֻכְמָה
 14 וְבֵינָה, לְהִיּוֹת נְקוּדָה בְּהִיכְלָא¹². וְעֵנִין זֶה הוּא
 15 עַל-דֶּרֶךְ מַה שְׁנַתְּבָא לְעֵיל¹³ בְּחֲלוֹק שְׁבִין
 16 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְרְצוֹן הַתַּחְתּוֹן, שְׁרְצוֹן
 17 הַתַּחְתּוֹן הוּא רְצוֹן שְׁנוּלָד עַל-יְדֵי הַשְּׁכָל,
 18 וְרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא רְצוֹן שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְּׁכָל,
 19 רְצוֹן עֲצָמִי. וְזֶה גַם הַחֲלוֹק בֵּין חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי
 20 בֵּינָה, וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה,
 21 שְׁחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה שְׁעֵנִינָם הוּא הַמְּשַׁכֵּת
 22 הַמוֹחִין בְּמִדוֹת, הוּא עֵנִין הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן
 23 הַתַּחְתּוֹן שְׁנוּלָד עַל-יְדֵי הַשְּׁכָל. וְשְׁלֹשִׁים-
 24 וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֵנִינָן הוּא הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן
 25 בֵּינָה, כְּשֶׁם שְׁיִשְׁנָם חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי
 26 מֵהַבְּחִינָה הַמְּבֹאֵר לְעֵיל, כְּפִי שְׁהוֹלֵךְ
 27 וּמְבֹאֵר.
 28 דְּהִנֵּה, כְּשֶׁם שְׁיִשְׁנָם חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי
 29 בֵּינָה, כְּשֶׁם בְּסַפְּרֵי הַבֵּינָה
 30 יֵשׁ דְּרוֹגוֹת רְבוֹת וְשׁוֹנוֹת הַנְּקִרְאוֹת
 31 חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה כְּמוֹ-כֵן יִשְׁנָן
 32 גַּם בְּסַפְּרֵי הַחֻכְמָה דְּרוֹגוֹת רְבוֹת
 33 וְשׁוֹנוֹת הַנְּקִרְאוֹת וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם
 34 נְתִיבוֹת חֻכְמָה שֶׁהֵם ל"ב דְּרִכִּים
 35 (נְתִיבוֹת) שְׁבֵהֶם הַחֻכְמָה מֵאִירָה וּמֵתַגְלִית. וְהַחֲלוֹק שְׁבִינֵיהֶם, הַהִבְדֵּל
 36 בֵּין נו"ן שְׁעָרֵי בֵּינָה וְל"ב נְתִיבוֹת חֻכְמָה הוּא שְׁחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה
 37 עֵנִינָם הוּא לְחִבְר הַמוֹחִין עִם הַמְּדוּת, וְכַמּוֹר הַחִיבוֹר הוּא בְּדֶרֶךְ
 38 הַמְּשַׁכֵּת שְׁקוּדְמָת לֵה 'העלאה' וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה
 39 עֵנִינָן הוּא לֹא הַשְּׁפַעָה שֶׁל הַמוֹחִין לְמִדוֹת אֶלָּא לְחִבְר חֻכְמָה-
 40 וְבֵינָה, לְהִיּוֹת נְקוּדָה בְּהִיכְלָא¹² הַמוֹשֵׁג 'נקודא' בְּהִיכְלָא
 41 (שְׁמֻקְרוּ בּוֹהֵר) מֵתַפְּרֵשׁ כְּכַמָּה מִשְׁמַעְוִיּוֹת, וְלַעֲנִינָנו הַכּוֹוֵנָה לְחִיבוֹר בֵּין

42 חכמה שהיא הנקודה של הרעיון השכלי, ובינה שהיא 'היכל' רחב (וגם
 43 לחיבור בין שכל ומידות, כי בינה היא מקור המידות והרגש, כפי שאומרים
 44 ב'פתח אליהו' – "בינה ליבא").
 45 וְעֵנִין זֶה הוּא עַל-דֶּרֶךְ מַה שְׁנַתְּבָא לְעֵיל¹³ בְּמַמְרֵימ שְׁנַמְרוּ
 46 בְּשַׁבַּת פְּרֻשַׁת עֵקֶב וּבְשַׁבַּת פְּרֻשַׁת רֵאָה
 47 שְׁנָה זֹה, תִּשְׁט"ז, בְּחֲלוֹק בְּבִיאוֹר
 48 הַהִבְדֵּל שְׁבִין רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 49 לְרְצוֹן הַתַּחְתּוֹן, כַּאֲפוֹן כִּלְלִי
 50 כּוֹחַ הַרְצוֹן הוּא כּוֹחַ יוֹתֵר נַעֲלָה
 51 מְכוּחוֹת הַשְּׁכָל (וּלְכֵן בְּסַפְּרֵימ
 52 הַעֲלִיּוֹנוֹת, הַרְצוֹן הוּא בְּכַחֲנֵת 'כֵּתֵר
 53 עֲלִיּוֹן' שֶׁלִּמְעַלָּה מֵעֵשֶׂר הַסַּפְּרֵימ
 54 שֶׁהַחֻכְמָה הִיא הַרְאֻשׁוֹנָה בֵּינֵיהֶן),
 55 וְהַשְּׁכָל הוּא מֵהַכּוּחוֹת הַפְּנִימִיִּם
 56 הַמְּלֻבְּשִׁים בְּגוֹף. וְאֵילוֹ הַרְצוֹן הוּא
 57 כּוֹחַ 'מֻקְיָה' שֶׁלֹּא מֵתַלְבֵּשׁ בַּאֲבֵר מְסוּיִם
 58 אֶלָּא קִיִּים וְפוֹעֵל בְּאֵדָם בְּצוּרָה כִּלְלִית,
 59 וְעַם זֹאת יֵשׁ בְּחִינּוֹת וְדִרְגוֹת בְּרַצוֹן
 60 שֶׁהַשְּׁכָל הוּא הַיּוֹצֵר וְרַמְלִיד' אוֹתוֹ, וְזֶה
 61 הַהִבְדֵּל בֵּין רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְרַצוֹן
 62 הַתַּחְתּוֹן שְׁרְצוֹן הַתַּחְתּוֹן רְצוֹן
 63 בְּדִרְגָה נְמוּכָה וְנֹחַתָּה הוּא רְצוֹן
 64 שְׁנוּלָד עַל-יְדֵי הַשְּׁכָל. וְרְצוֹן
 65 הָעֲלִיּוֹן רְצוֹן בְּדִרְגָה עֲלִיּוֹנָה הוּא
 66 רְצוֹן שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְּׁכָל. רְצוֹן
 67 עֲצָמִי שְׁמֻקְרוּ בְּעַצֵּם הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
 68 בְּגוֹרֵם חִיצוֹנִי כּוֹחַ אוֹ אַחֵר.
 69 וְזֶהוּ מֵעֵין הַהִבְדֵּל בֵּין רְצוֹן תַּחְתּוֹן
 70 לְרַצוֹן עֲלִיּוֹן גַּם הַחֲלוֹק הַהִבְדֵּל
 71 בֵּין חֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה
 72 וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת
 73 חֻכְמָה, שְׁמוֹצֵר אַחֵר שְׁנִיחָם הֵם
 74 הַשְּׁפַעָה שֶׁל כּוּחוֹת הַשְּׁכָל, אֲבָל מְצֹד
 75 שְׁנֵי יֵשׁ הַבְּדֵל מִשְׁמַעְוִי בַּאֲפוֹן
 76 הַשְּׁפַעָה שְׁחֻמְשֵׁי שְׁעָרֵי בֵּינָה שְׁעֵנִינָם הוּא כַּמּוֹר הַמְּשַׁכֵּת
 77 הַמוֹחִין בְּמִדוֹת בְּדֶרֶךְ הַמְּשַׁכֵּת, וּבְהַקְדַּמַּת הַעֲלָאָה שֶׁל הַמִּדוֹת, כְּמַבּוֹאֵר
 78 לְעֵיל, הוּא עֵנִין הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן הַתַּחְתּוֹן שְׁנוּלָד עַל-יְדֵי
 79 הַשְּׁכָל הֵינּוּ שְׁבִדְרָךְ זֹו אִמְנָם יֵשׁ הַתְּעוּרְרוֹת שֶׁל הַרְגֵשׁ בְּמִדוֹת, אֲבָל אֵין
 80 זֶה אֶלָּא הַתְּגַלּוֹת שֶׁל רְצוֹן בְּדִרְגָה נְמוּכָה, כִּיּוֹן שְׁמֻדוּבֵר בְּרַצוֹן שְׁבֹא וְנוֹצֵר עַל
 81 יְדֵי הַשְּׁכָל. וְשְׁלֹשִׁים-וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה עֵנִינָן הוּא שְׁלוּשִׁים
 82 וּשְׁתַּיִם דְּרִכִּים וְאוּפְנִים שֶׁל הַמְּשַׁכֵּת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, רְצוֹן בְּדִרְגָה גְּבוּוּהָ

(11) תהלים קמה, טו. וראה לקו"ת שם. סידור (עם דא"ח) נד, ג. 12) ראה זח"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון ה (יט, א). תיקון כח (עב, ב). ועוד. תניא אגה"ק ס"ה (קז, א). לקו"ת ר"פ ראה (יח, ב). 13) ד"ה והי' עקב תשמעון דש"פ עקב פ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועליונה הינו, רצון שלמעלה מהשכל שהמשכתו הירידה
2 והתגלות שלו להיות ניכר ונרגש בגלוי היא על-ידי ה'חכמה',
3 ומה'חכמה' נמשך ל'בינה' ולשאר חלקי המוחן והמידות, עד שניכר
4 ונרגש כרצון גלוי.
5 וזהו "נודע בפערים בעלה",
6 שאין הכוונה רק לעצם העניין של
7 המשכת אור השכל במידות שהוא דבר
8 רגיל בסדר המדרגות, אלא להתגלות
9 נעלית ביותר למעלה מהסדר הרגיל
10 שהוא ענין המשכת רצון
11 העליון על-ידי 'שלישים'
12 ושפים נתיבות חכמה'
13 ב'חמשים שערי בינה'.
14 וזהו גם התוכן הפנימי של מה
15 שכתוב¹⁴ בכנאות ישעיה על ימות
16 המשיח ושפתי פדכד שמשתיך
17 שמשות החלונות יהיו עשירות אבן
18 בהירה ושעריך לאבני אקדח
19 המאירות וכל גבולך לאבני
20 חפץ, אבנים יקרות, ולפי פנימיות
21 הרברים "שעריך" הם 'חמשים
22 שערי בינה' שענינם הוא
23 להיות נמשכים במדות,
24 כמבואר לעיל שזהו "אבני
25 אקדח", "אקדח" הוא
26 מ'לשון "כי אש קדחה"¹⁵,
27 'פקדח אש'¹⁶, שהוא ענין
28 התלהבות המדות הבורעות כאש.
29 ועוד זאת, "וכל גבולך
30 לאבני חפץ", "כל גבולך"
31 קאי מכון גם כן על 'חמשים
32 שערי בינה' שהם ההגבלה,
33 כי כל אחד מחמשים השערים הוא
34 מוגדר ומוגבל בענינו המיוחד ובהם
35 בתוך הגדרים המוגבלים שלהם צריך
36 להמשיך ולאחד אותם עם
37 בחינת "אבני חפץ", שהוא
38 ענין נתיבות חכמה' כממור
39 לעיל בענין חיבור החכמה והבינה, וכן
40 חיבור השכל עם המידות.

ג) וזהו "שפטים ושוטרים תתן-לך בכל שעריך", שענינו
ב'עבודת האדם הוא פידוע'¹⁷ במפרשי התורה ש"כל שעריך"
קאי הכוונה על ה'שערים' שבגוף האדם, כדאיתא מובא
ב'ספר יצירה'¹⁸ שהגוף יש בו שבועה שערים כנגד שבע
האותיות בג"ד כפר"ת, והם
שתי העינים, שתי האזניים,
שני נחירי האף והפה,
ונקראו בשם 'שערים' במובן
של פתחי מעבר משום שבהם
ועל-ידם מתקשר האדם עם
מה שמחוץ הימנו, הן על-
ידי-זה שמקבל על-ידם
מבחוץ, והן על-ידי-זה
שמוציא על-ידם אל החוץ
בהתאם לתפקידם של האברים הללו
(העיניים, האזניים, האף והפה) להיות
אמצעים שדרכם האדם קולט דברים
מחוץ לעצמו, וכן אמצעים להוציא
דברים מעצמו החוצה. ובין
שב'שערים' אלו אפשר יכול
להיות שמוש גם לקליפות
שב'לעומת-זה', של היפך
הקדושה המכסה על הקדושה כשם
שהקליפה מכסה על הפרי, וכשם
שניתן להשתמש באברים הללו לקלוט
מבחוץ ולהוציא מהאדם החוצה דברים
טובים ורצויים, קיימת יכולת להשתמש
בהם גם לדברים לא רצויים שלכן
צריך להזהיר "ולא תתורו
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"
גו'¹⁹, כדברי חכמינו ז"ל שהעין
רואה והלב חומד, ודרושה והיות
מיוחדת להביט רק בדברים טובים
ורצויים (וכך גם לגבי שאר השערים -
האזניים, האף והפה) הנה על זה
נאמר "שפטים ושוטרים תתן-
לך בכל שעריך", שעל כל
ה'שערים' שבאדם צריך
להעמיד "שפטים ושוטרים",

ואילך; ד"ה ושמתי כדכד דש"פ ראה פ"ב ואילך (לעיל ע' 138 ואילך; ע' 161 ואילך). 14) ישע' נד, יב. וראה גם לקו"ת פ' ראה כו, א ואילך. 15) האזינו לב, כב. 16) ישע' סד, א. 17) ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. וראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד. 18) פ"ד מ"ב. וראה של"ה סוף פרשתנו. 19) שלח טו, לח.

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

- 1 לשמירה מפני שימוש ב"שערים" הללו באופן לא ראוי, והמשמעות של
 2 הרברים בעבודת הרוחנית של האדם היא "שפטים" הוא ענין פסקי
 3 דיני התורה, שעל-ידם יודעים את המותר ואת האסור, ובכילות
 4 הוא ענין העבודה בבחינת הבנה והשגה, והיא
 5 עבודה שהאדם עושה ברצון ובהנאה
 6 שנובעת מהבנה שלו ו"שפטים" 1
 7 שענינם לרדות במקל 2
 8 (כפרוש רש"י) שתפקיד 3
 9 השוטרים הוא לכפות את ביצוע פסק-
 10 הדין של השופטים) הוא ענין
 11 העבודה ד'קבלת עול', תוך
 12 כפיית הרצון וגם בהעדר הבנה והשגה
 13 וב'לשון רבותינו ז"ל²⁰
 14 לעולם ירגיז אדם יצר-טוב
 15 על יצר-הרע כו'. והינו, 8
 16 שלא מספיק ענין ההבנה
 17 וההשגה בלבד, שהוא ענין
 18 ה"שופטים" אלא צריך להיות
 19 גם ענין ה'קבלת עול' שהוא
 20 ענין ה"שופטים".
 21 ושני ענינים אלו (השגה
 22 וקבלת-עול) אינם סתירה זה לזה
 23 אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה,
 24 וכל אחד מוסיף ומחזק את השני
 25 והינו, שעל-ידי קבלת-עול'
 26 נעשית ההבנה וההשגה
 27 בשלמותה, ועל-ידי ההבנה
 28 וההשגה נמשכת ה'קבלת-עול'
 29 בפנימיות. ועל-דרך מאמר
 30 רבותינו ז"ל²¹ אלמלא דוד
 31 המלך - לא עשה יואב בן-צרויה
 32 שר הצבא של דוד המלך מלחמה,
 33 וכך גם במלחמה עם היצר הרע
 34 לעולם ירגיז כו', קבלת-עול'
 35 שהשלמות שלה היא בזכות ההבנה
 36 וההשגה), ואלמלא יואב שעשה
 37 את המלחמה - לא עסק דוד
 38 בתורה (השגה כי קבלת-עול'
 39 מביאה שלימות בהבנה והשגה).
 40 וממשיך פתוב ו'שפטו את
 41 העם משפט צדק'¹, והינו, 31
- שפאשר האדם מעמיד "שפטים ושפטים" בכל שבעה
 ה'שערים' שבו, ועובד את ה' הן בהבנה והשגה (שופטים), והן
 בקבלת-עול' (שוטרים) לשמור ש'שערים' אלו שבגוף האדם לא
 ישמשו עבור ענינים של 'לעומת-זה', שאז כאשר האדם עושה
 שימוש ב'שערים' שבגופו לרברים לא
 רצויים, הרי הם נקראים "שערי
 צלמות"²², אלא ישמשו רק
 עבור עניני קדושה, שאז
 נקראים "שערי צדק"²³, אזי
 נעשה הענין ד'נודע
 בשערים בעלה", שנעשה
 אצלו אצל האדם הענין של
 ידיעת אלקות בשני הפרושים
 והאופנים האמורים לעיל, גם
 הארת המוחין במידות וגם הארת
 החכמה והינו, שנמשכים
 חמשים שערי בינה', וגם
 'שלישים-ושתיים נתיבות
 חכמה', שהוא ענין המשכת
 רצון התחתון' וגם רצון
 העליון', כמבואר לעיל, כפי
 שמסים פתוב²⁴ הזה של הציווי
 למנות שופטים ושוטרים למצן
 תחיה וירשת את הארץ,
 ד'ארץ" הוא מלשון רצון',
 דהינו רצון התחתון' וגם
 רצון העליון'.
 וענין זה הוא הבנה לראש-
 השנה, והינו, שעל-ידי
 העבודה ד'שפטים ושפטים
 תתן-לך בכל שעריך גו'
 ושפטו את העם משפט
 צדק", אזי הולכים בכסחון
 והינו, שנמשכים חמשים שערי בינה', וגם שלישים-ושתיים נתיבות חכמה',
 שהוא ענין המשכת רצון התחתון' וגם רצון העליון', כפי שמסים פתוב²⁴
 למצן תחיה וירשת את הארץ, ד'ארץ" הוא מלשון רצון', דהינו רצון
 התחתון' וגם רצון העליון'.
 וענין זה הוא הבנה לראש-השנה, והינו, שעל-ידי העבודה ד'שפטים
 ושפטים תתן-לך בכל שעריך גו' ושפטו את העם משפט צדק", אזי

(20) ברכות ה, א. וראה זהר ח"א רב, א. ח"ג קיג, ב. (21) סנהדרין מט, א. (22) איוב לח, יז. (23) תהלים קיח, יט. (24) פרשתנו שם, כ.

ביאור בדרך אפשר

1 גָּמֹר וּבְשִׁמְתָהּ לְדִין-וּמִשְׁפָּט
 2 דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, כִּי־יִן שְׂיֹדְעִים
 3 שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ "יִשְׁפֹּט" 25 תָּבֵל
 4 בְּצֶדֶק" 26 (ואולי הזכרת הפסוק 3

ביאור בדרך אפשר

5 "ישפוט תבל בצדק" רומזת גם לאמור
 6 לעיל, שכאשר עושים שימוש נכון
 7 וראוי ב'שערים' של גוף האדם, הרי
 8 נקראים "שערי צדק".

1 הוֹלְכִים בְּבִטְחוֹן גָּמֹר וּבְשִׁמְתָהּ לְדִין-וּמִשְׁפָּט
 2 דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, כִּי־יִן שְׂיֹדְעִים שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ
 3 "יִשְׁפֹּט" 25 תָּבֵל בְּצֶדֶק" 26.

(25) תהלים צו, יב (שם ט, ט). ויק"ר פ"ל, ד. – נתבאר בארוכה בד"ה אתם נצבים דש"פ נצבים-וילך (לקמן ע' 202 ואילך).
 (26) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מני"א, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו משילהי תמוז - שנתאחר קצת דרך הילוכו - בו כותב אודות המצב בחיים המשפחתיים ויחסו עם זוגתו תחי'.

והנה כבר ידועה הוראת חז"ל בהנוגע לאשתו אשת נעורים וכמ"ש אשת נעורים כי תמאס! ובפרט כשברכם השי"ת בילדים המתחנכים בדרך התורה והמצוה, שמכ"ז מובן שלילת ענין הגט חי", שאין זה אלא אמצעי הכי אחרון לאחרי שישתדלו ביגיעה הכי גדולה להכניס השלום ומתאים להוראת תורתנו תורת חיים ותורת שלום, וכמו שמתאר במכתבו נראה שיש לו השפעה גדולה על זוגתו תחי' אלא שעד עתה כנראה מפני טרדתו בעסקו וכיו"ב לא השתדל בזה ועכ"פ לא עסק בזה לאחר התבוננות הדרושה בהדרכים המתאימים להשפעה זו, שלכן לא הצליח כך כך, ועי"פ הנ"ל כל יגיעה והשתדלות כדאית ובפרט שכאמור עי"ז יקרבה גם היא ויכניסה לחיים ע"פ התורה צעד אחר צעד ולא רק בשביל לא להפרד, אלא לאט לאט גם עי"י שינוי דיעותי'.

מובן שישנם מצבים מיוחדים ע"פ התורה המכריחים פירוד חי", אבל כל זה בא בחשבון רק לאחר שישנה הוכחה ברורה שאי אפשר לשנות המצב.

כשיכתוב שמו ושם אמו וכן שם זוגתו ושם אמה וילידיהם שיחיו, אזכירם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

מהנכון אשר ישמור על התקנה של אמירת שיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, ובכל יום חול קודם התפלה יפריש איזה פרוטות לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

בס"ד. משיחות ש"פ שופטים, ד' אלול ה'תש"נ.

27 וסדר העבודה דחודש אלול מרומז בפסוק "אני
28 לדודי ודודי לי", ר"ת אלול⁹ – שהתחלה היא ע"י
29 עבודת האדם, "אני לדודי" (ועי"ז נעשה הגילוי
30 וההמשכה ד"דודי לי", שעיקרו בעשי"ת).

31 ואילו בהמשל דמלך בשדה (ודוגמתו בנמשל,
32 התגלות י"ג מדות הרחמים) ההתחלה היא
33 שהמלך ("דודי") יוצא ממקומו ובא למקומו של
34 האדם ("לי") הנמצא בשדה – ע"ד ובדוגמת סדר
35 העבודה ד"דודי לי"¹⁰ !

36 ב. ויתירה מזה – במשל דמלך בשדה מודגש
37 החידוש בהמשכה מלמעלה למטה (היפך הסדר
38 ד"אני לדודי") עוד יותר מאשר ב"דודי לי":

39 התואר "דודי" מדגיש השייכות והקירוב דהקב"ה
40 להאדם (גם לפני ההתגלות ד"דודי לי"), עד כדי
41 כך, שהקב"ה נקרא בשם שמתייחס להאדם –
42 "דודי", דוד שלי (של האדם), ומתאר אופן היחס
43 להאדם – "דודי", מלשון ידידות ואהבה¹¹, יחס
44 של קירוב ואהבה, ובמילא, ההמשכה וההתגלות
45 ד"דודי לי" אינה חידוש (כ"כ).

46 ואילו התואר "מלך" מדגיש הרוממות וההתנשאות
47 דהקב"ה מהאדם – בדוגמת מלך שמרומם ומנושא
48 מכל בני המדינה (עד שאפילו "משכמו ומעלה
49 גבוה מכל העם"¹²), ועאכו"כ שרחוק ומובדל
50 מאנשי השדה, שהם למטה מאנשי עיר (סתם),
51 ועאכו"כ למטה מאנשי עיר גדולה וחשובה, ובפרט
52 עיר מוקפת חומה¹³, ועד לעיר הבירה, במכ"ש
53 וק"ו מההבדלה של המלך גם מאנשי עיר הבירה,

(9) אבודרהם סדר ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער
התשובה פ"ד (קטו, ב). פ"ע"ח שער ר"ה פ"א. ב"ח לטור או"ח
סתקפ"א (ד"ה והעבירו). ועוד.
10 ולהעיר מאוה"ת ראה ע' תתב: וצ"ל אלול המשכת י"ג
מדה"ר מלמעלה, א"כ מהו אני לדודי, ומתחלה דודי לי מבע"י.
11 ראה גם ב"ח שם. ועוד.
12 שמואל-א ט, ב. נת' באוה"ת בראשית ח"ד תססד, ב.
שה"ש ח"ב ע' תיד-טו. ועוד.
13 להעיר מהחילוקים בהלכה בין עיר מוקפת חומה לעיר
סתם (ראה לדוגמא: מגילה ב, א ואילך. כלים פ"א מ"ו-ז).

2 א. ידוע ביאורו של רבינו הזקן בלקוטי-תורה¹
3 ד"ה אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול – שענינו של
4 חודש אלול "יובן ע"פ משל למלך שקודם בואו
5 לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו
6 בשדה, ואז רשאין (ויכולים²) כל מי שרוצה לצאת
7 להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים
8 יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. . וכך הענין
9 עד"מ בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית'
10 בשדה. . שהוא ענין הארת י"ג מדות (כמ"ש
11 לפני"ז³ ש"באלול הוא זמן התגלות י"ג מדות
12 הרחמים"⁴) שיהי' פנים בפנים. . כמ"ש⁵ א-ל ה'
13 ויאר לנו".

14 וצריך ביאור – דלכאורה, המשל דמלך בשדה
15 הוא היפך סדר העבודה דחודש אלול המרומז בר"ת
16 ד"אני לדודי ודודי לי":

17 ידוע⁶ שיש ב' אופנים כלליים בעבודת האדם
18 המרומזים בשני הפסוקים בשיר השירים (שתוכנו
19 ע"ד האהבה וההתקשרות וההתאחדות דהקב"ה
20 וכנס"י בדוגמת חתן וכלה): (א) "דודי לי ואני לו"⁷
21 – שהתחלה היא ע"י ההתעוררות מהקב"ה
22 (אתערותא דלעילא), "דודי לי", ולאח"ז באה
23 עבודת האדם, "ואני לו". (ב) "אני לדודי ודודי
24 לי"⁸ – שהתחלה היא ע"י עבודת האדם
25 (אתערותא דלתתא), "אני לדודי", ולאח"ז באה
26 ההמשכה מלמעלה, "ודודי לי".

(1) פ' ראה לב, ב.
(2) הוספת (ביאור) כ"ק מו"ח אדמו"ר בסד"ה לך אמר לבי
ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'ש"ת ע' 285).
(3) לקו"ת שם, א.
(4) ראה פ"ע"ח שער ר"ה בתחילתו. משנת חסידים מסכת אלול
פ"א, ג.
(5) תהלים קיח, כז.
(6) ראה אוה"ת פ' ראה ע' תשצא. שה"ש ח"ב ע' תקמג. סה"מ
תרכ"ז ע' קצו. תרנ"ד ע' שכו. עטר"ת ע' תרנט. ה'ש"ת ע' 151.
ספר השיחות תש"ג ע' 177. וראה בכ"ז גם לקו"ש ח"י אלול
תשד"מ ס"ד.
(7) שה"ש ב, טז.
(8) שה"ש ו, ג.

35 ד. ומזה באה שאלה נוספת בנוגע לתוכן
 36 העבודה דחודש אלול – כשהמלך בשדה:
 37 חודש אלול הוא חודש הרחמים, שבו מוסיפים
 38 ביתר שאת וביתר עוז בעבודת התפלה שענינה
 39 רחמים¹⁸, וכן בלימוד התורה, כידוע¹⁹ שי"ג מדות
 40 הרחמים (המאירים בחודש אלול) הם כנגד י"ג
 41 מדות שהתורה נדרשת בהן, וכמרומו גם בהמשך
 42 הפסוק "אני לדודי ודודי לי (ר"ת אלול) הרועה
 43 בשושנים", "א"ת שושנים אלא ששונים בתורה"²⁰.
 44 וכידוע שבר"ח אלול מתחילים ארבעים יום שעלה
 45 משה רבינו להר לקבל לוחות אחרונות²¹.
 46 ועפ"ז אינו מובן: מהי שייכותה של העבודה
 47 דחודש אלול (הוספה בתפלה ובלימוד התורה)
 48 ל"שדה"!
 49 ה. ויובן בהקדם ביאור הענין ד"שדה" בעבודת
 50 האדם:
 51 "שדה" (כפשוטה) – היא "ארץ ממנה יצא
 52 לחם"²², המקום שבו נעשית העבודה הקשורה עם
 53 "סידורא דפת"²³ – "הזורע והחורש וכו'"²⁴,
 54 ובכללות יותר – העבודה בעניני העולם ("שדה"),
 55 עובדין דחול, שנכללים ב"אבות מלאכות ארבעים
 56 חסר אחת"²⁴ (האסורות בשבת).

57 וביאור הענין בעבודת האדם לקונו – בהקדם
 58 הדיוק בלשון המשנה "אבות מלאכות ארבעים חסר
 59 אחת", דלכאורה אינו מובן²⁵: (א) כיון ש"אבות
 60 מלאכות . . . כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת
 61 שבתורה"²⁶, ובתורה נאמר ארבעים פעמים מלאכה

1 שהרי מקומו של המלך (בעיר הבירה עצמה) הוא
 2 בהיכל מלכותו, בחדר לפניו מחדר כו'.
 3 ומזה מובן גודל החידוש בגילוי וההמשכה
 4 מלמעלה למטה במשל דמלך בשדה (שלא בערך
 5 לגבי "דודי לי") – להיותו מן הקצה אל הקצה,
 6 שהמלך יוצא ממקומו, מחדר לפניו מחדר בהיכל
 7 מלכותו שבעיר הבירה, מקום עליון ביותר, ומשם
 8 יורד ובה ועד לשדה, מקום תחתון ביותר, ולא עוד
 9 אלא שבבואו לשדה אינו יושב על כסא מלכותו
 10 בכתר מלכות, ומוקף ע"י שריו ועבדיו כו' כמו
 11 בהיכל מלכותו¹⁴, אלא באופן ש"רשאיין כל מי
 12 שרוצה לצאת להקביל פניו כו"¹⁵.

13 ועפ"ז מתחזקת עוד יותר תמיהה הנ"ל –
 14 שהענין דמלך בשדה הוא משל המבאר ענינו של
 15 חודש אלול, שבו מודגש סדר העבודה באופן
 16 ד"אני לדודי" (ואח"כ "ודודי לי").

17 ג. והנה, התירוץ הפשוט על השאלה הנ"ל,
 18 הוא, שהתגלות המלך בשדה (גילוי י"ג מדה"ר
 19 שבחודש אלול) היא רק נתינת כח לעבודה דחודש
 20 אלול באופן ד"אני לדודי"¹⁶, כי, כדי שתוכל להיות
 21 עבודת האדם באופן דאתערותא דלתתא ("אני
 22 לדודי"), יש צורך בנתינת כח מלמעלה, ובפרט
 23 בנוגע לאנשי השדה, שלהיותם בדרגא נמוכה
 24 ביותר זקוקים יותר לנתינת כח מלמעלה לעבודה
 25 ד"אני לדודי"¹⁷.

26 אבל, מדיוק לשונו של רבינו הזקן "יוצאין
 27 אנשי העיר . . . בשדה" (שגם אנשי העיר יוצאים
 28 לשדה), משמע, שהדגשת הענין דמלך בשדה היא
 29 (לא רק נתינת כח לעבודה ד"אני לדודי" גם
 30 להנמצאים בשדה, אלא) גם ביחס לעבודה דחודש
 31 אלול, היינו, שהעבודה דחודש אלול (כשהמלך
 32 בשדה) היא בשדה, ויתירה מזה, שיציאת המלך לשדה
 33 (גילוי מלמעלה למטה) היא בשביל העבודה בשדה
 34 (עבודת המטה), כדלקמן.

(14) שלכן "אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים
 שבעם ויחידי סגולה" (לקו"ת שם).

(15) ודוגמתו בנמשל – שהגילוי די"ג מדה"ר שלמעלה
 ממדידה והגבלה, שלכן, "אינן חזרות ריקן" (ר"ה יז, ב), נמשך
 ומתגלה גם בשדה.

(16) ראה לקו"ת פ' ראה כה, ב"ג. שם לג, ג.

(17) ראה גם ד"ה אני לדודי תשכ"ו קונטרס ר"ח אלול שנה

(ז) ס"ב"ג.

(18) ראה ברכות כ, ב: "תפלה . . . רחמי ניהור".

(19) פע"ח שער עולם העשי' פ"ו. לקו"ת פ' ראה לג, ד.
 אוה"ת פ' ראה ע' תשפה. ועוד.

(20) ראה שבת ל, ב. זהר ח"ב כ, ב. עדר, א. לקו"ת שם לב,
 ד. לג, ד.

(21) פרש"י תשא לג, יא. י"א בא' דר"ח אלול עלה משה להר
 (פרקי דר"א פמ"ו. הובא בטור או"ח ר"ס תקפא), וי"א בשני
 דר"ח (הובא בסדר הדורות ד"א תמ"ח). וראה מג"א או"ח
 סתקפ"א סק"ב. הוספות לשו"ע אדה"ז להר"ג מדובראוונא
 סתקפ"א בקונטרס אחרון.

(22) איוב כח, ה.

(23) שבת עד, ב.

(24) משנה שם עג, א.

(25) כהבא לקמן – ראה ד"ה אבות מלאכות תר"ל (סה"מ
 תר"ל ע' רמב ואילך. רמט ואילך). ד"ה ויקח ה"א תרל"א. ד"ה
 הנ"ל בסה"מ עטר"ת ע' לח ואילך. תרח"ץ ע' עז ואילך.

(26) שבת מט, ב.

1 ו. ויש להוסיף בהדגשת גודל המעלה
2 והחשיבות דהעבודה בשדה – שרוב ועיקר
3 העבודה היא בשדה (בעניני העולם) דוקא³⁴:
4 כתיב³⁵ "כי תבואו אל הארץ גו' שש שנים
5 תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את
6 תבואתה ובשנה השביעית גו' שבת לה'", היינו,
7 שרוב הזמן (שש שנים מתוך שבע שנים) עסוקים
8 בעבודת השדה³⁶.

9 ועד"ז בכל שבוע – "ששת ימים תעבוד ועשית
10 כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה"³⁷, שרוב הזמן
11 עסוקים בעובדין דחול ("מלאכתך"), כל צרכי
12 האדם, הכלולים ב"סידורא דפת".

13 [ייתירה מזה – שאפילו בנוגע ליום השבת
14 אמרו חז"ל³⁸ "כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל
15 מלאכתך עשוי'", היינו, שגם ביום השבת יש
16 בעולמו הענין ד"מלאכתך" (ולא באופן של היסח
17 הדעת, שהמלאכה אינה תופסת מקום אצלו), אלא
18 שנראה בעיניו כאילו כל מלאכתו עשוי³⁹, ולא עוד
19 אלא שענין זה הוא "משום עונג שבת . . אין לך
20 עונג גדול מזה"⁴⁰, היינו, שמצות עונג שבת היא
21 לא רק מעניני קדושה, מלאכת שמים (ע"ד התענוג

1 – למה נאסרו בשבת רק ל"ט מלאכות, "ארבעים
2 חסר אחת"? (ב) למה מאריך התנא לכתוב
3 "ארבעים חסר אחת", ואינו כותב בקיצור (כלשון
4 המשנה בכלל דקצרה היא) "שלושים ותשע"²⁷ !
5 והביאור בזה:

6 בשבת נאסרו רק ל"ט מלאכות, מלאכות
7 דעובדין דחול ("מלאכתך"), אבל יש מלאכה אחת
8 (המלאכה הארבעים) שמותרת בשבת – "מלאכת
9 שמים"²⁸.

10 וזהו גם הדיוק ד"ארבעים מלאכות חסר אחת"
11 – שתכלית הכוונה דהתעסקות בל"ט המלאכות
12 דעובדין דחול, היא, להמשיך ולגלות בהם
13 ה"חסר) אחת", המלאכה הארבעים, מלאכת
14 שמים, ע"ד "כל מעשיך יהיו לשם שמים"²⁹, ועד
15 שמתגלה בהם ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא
16 בראו אלא לכבודו"³⁰, היינו, שכל ענינם אינו אלא
17 כבוד שמים.

18 וכמרומו גם בזה ש"אין חייבין אלא על מלאכה
19 שכיוצא בה היתה במשכן"²⁶, ועד שגם מספר
20 המלאכות הוא בהתאם למספר המלאכות שבמשכן,
21 "אבות"²⁶ מלאכות ארבעים חסר אחת . . כנגד
22 עבודות המשכן"³¹ – שמזה מובן שתוכנם של
23 המלאכות דעובדין דחול, הוא, מעין ודוגמת
24 המלאכות שבמשכן שעל ידם נתקיים הציווי³²
25 "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", היינו, שהעבודה
26 בעניני העולם (בל"ט מלאכות דעובדין דחול) היא
27 לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ע"ד ובדוגמת
28 השראת השכינה במשכן ומקדש³³.

מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת – שהמלאכות
דעובדין דחול הם כנגד המלאכות שבתורה, שעל ידה נמשך גילוי
אלקות בעולם כמו ע"י המשכן ומקדש, כמארו"ל (ברכות ח, א)
משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה
(ראה מאמרים שבהערה 25. ובסה"מ תר"ל ע' רמג: תורה נק'
מקדש).

34 כמארו"ל "הרבה עשו כר' ישמעאל ("הנהג בהם מנהג
דרך ארץ") ועלתה בידן, כרשב"י (ש"תורתו אומנתו", באמרו
"אפשר אדם חורש . . וזורע . . תורה מה תהא עלי' . . אלא . .
מלאכתך נעשית ע"י אחרים") ולא עלתה בידן" (ברכות לה, ב).

35 בהר כה, ב"ד.
36 אלא שהכוונה בזה היא כדי ש"ושבתה הארץ שבת לה",
שלכן נאמר "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה",
אע"פ שהסדר הוא (כהמשך הכתוב) שתחילה צ"ל "שש שנים
תזרע שדך גו'" ואח"כ "ובשנה השביעית גו' שבת לה" (ראה
לקו"ת בהר מ, ד. ובכ"מ).

37 יתרו כ, ט"ו"ד.
38 פרש"י יתרו שם, ט – ממכילתא שם. טושו"ע או"ח ס"ו
ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א.

39 ועי"ז נעשית השלימות ד"ששת ימים תעבוד ועשית כל
מלאכתך" – שהרי "אין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע
אחת, אלא יראה אדם בכל שבת כאילו כל מלאכתו עשוי" (שו"ע
אדה"ז שם).

40 שו"ע אדה"ז שם מטור שם (מסמ"ק סר"פ (רפ"א)).

27 כפי שמצינו בגמרא (שבת ע, א. צז, ב) "דברים הדברים
אלה הדברים, אלו שלושים ותשע מלאכות שנאמרו למשה מסיני".
28 ובפרטיות יותר – המלאכה דתורה, שנקראת מלאכה,
כמ"ש (משלי כד, כז) "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר
ובנית ביתך", ודרשו חז"ל (סוטה מד, א) "הכן בחוץ מלאכתך זה
מקרא, ועתדה בשדה לך זה משנה, אחר ובנית ביתך זה גמרא".
– ולהעיר שהתורה נקראת לחם, כמ"ש (משלי ט, ה) "לכו לחמו
בלחמ", ויש בה כל פרטי המלאכות ד"סידורא דפת", כמבואר
בלקו"ת (בהר מ, ב ואילך).
29 אבות פ"ב מ"ב.
30 אבות ספ"ו.

31 ועפ"ז יומתק שבגמרא בנוגע למלאכה הארבעים שאינה
נימנית ("ארבעים חסר אחת") הוא "משום דכתיב והמלאכה היתה
דים", שבפסוק זה מודגשת השלימות דמלאכת (נדבת) המשכן.

32 תרומה כה, ח.

33 ועד"ז להדעה ש"ארבעים מלאכות . . כנגד מלאכה

23 והביאור בזה – ע"פ הידוע שתכלית בריאת
24 העולם (שנברא "בשביל התורה ובשביל ישראל"⁵⁰),
25 היינו, בשביל עבודתם של ישראל ע"פ התורה)
26 הוא שנתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה
27 בתחתונים⁵¹, עד בתחתון שאין תחתון למטה
28 ממנו⁵², ולכן, עיקר ורוב העבודה היא (לא בעניני
29 קדושה כשלעצמם, ע"ד ובדוגמת עבודת הנשמה
30 לפני ולאחרי ירידתה למטה להתלבש בגוף, אלא)
31 בעניני העולם דוקא, "שש שנים תזרע שדך וגו'",
32 שגם ב"שדה" (תחתון ביותר⁵³) תהי' המשכת
33 קדושה ואלקות, דירה לו ית' בתחתונים.

34 ז. עפ"ז יובן גם הביאור בענינו של חודש אלול
35 ע"פ המשל דמלך בשדה:
36 חודש אלול – להיותו החודש האחרון בשנה,
37 חודש החשבון⁵⁴, והתיקון והשלימות לעבודה
38 דהשנה החולפת, וגם (ובעיקר) חודש ההכנה
39 לעבודה דהשנה הבאה – ה"ה כולל כל עניני
40 העבודה, כמודגש גם בשמו של החודש, שבו
41 מרומזים חמשה ראשי-תיבות והם: "אנה לידו
42 ושמתי לך", "אני לדודי ודודי לי", "איש לרעהו
43 ומתנות לאכיונים", "את לבבך ואת לבבי", "אשירה
44 לה" ויאמרו לאמר" –

45 ר"ת הכוללים העבודה בג' הקוין תורה עבודה
46 וגמ'⁵⁵ח"פ, ענין התשובה (כהפירוש בלשון חז"ל⁵⁶
47 "תשובה ומעשים טובים", שע"י התשובה המעשים
48 הם טובים ומאירים⁵⁷) וענין הגאולה (שבאה ע"י
49 גמר ושלימות כללות העבודה), כמבואר בארוכה
50 במק"א⁵⁸.

51 וע"פ האמור לעיל שתכלית הכוונה דכללות
52 העבודה (להיות לו ית' דירה בתחתונים) נעשית

אלקיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה'", "לפי שהובדלו
לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע" (פרש"י עקב יו"ד, ט).

(50) פרש"י ר"פ בראשית.
(51) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.

(52) תניא שם.
(53) שלכן יש אפשרות ש"מצא חלל . . . נופל בשדה", כמ"ש
בסוף פרשתנו (כא, א).

(54) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ.
(55) אבות פ"א מ"ב – שלומדים בשבת זו (וראה לקמן סי"ב).

(56) אבות פ"ד מ"ז.
(57) לקו"ת מטות פב, א. שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. ועוד.

(58) לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. הכ"ד ע' 177. שם ע' 313
ואילך. ועוד.

1 דעוה"ב, שעל זה אמרו חז"ל⁴¹ "יפה שנה אחת⁴²
2 של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה"),
3 אלא גם מזה ש"כל מלאכתך עשוי", ויתירה מזה
4 עד ש"אין לך עונג גדול מזה"!⁴³

5 ועד"ז בכל יום – שלאחרי התפלה ולימוד
6 התורה ("מבית הכנסת . . . לבית המדרש"⁴³) צ"ל
7 העבודה במשך רוב היום בשדה – "ואספת
8 דגנך"⁴⁴, "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁴⁵.

9 זאת ועוד: איתא בגמרא⁴⁶ ש"בשעה שמכניסין
10 אדם לדין (לאחרי גמר ושלימות העבודה בעוה"ז),
11 אומרים לו נשאת ונתת באמונה" (ורק אח"כ
12 שואלים אותו "קבעת עתים לתורה"⁴⁷), היינו,
13 שהשאלה הראשונה (כולל גם שהיא ראשונה
14 במעלה) היא בנוגע לעבודתו בעניני העולם
15 דוקא⁴⁸.

16 ולכאורה תמוה הדבר: כיון ש"אתה בחרתנו
17 מכל העמים . . . ורוממתנו כו", היתה צריכה להקבע
18 הנהגת בני" באופן שרוב הזמן יעסקו בעניני
19 קדושה, לימוד התורה וקיום המצוות, עבודה
20 במשכן ומקדש⁴⁹, ולמה נקבעה הנהגתם (ע"פ
21 התורה) באופן שרוב הזמן יעסקו בעניני העולם,
22 כמו (להבדיל) אומות-העולם!?

(41) אבות פ"ד מ"ז.

(42) "שעה אחת" (גם) מלשון הפנה אחת ("מיט איין קער") –
ראה סה"מ תרל"ז ח"ב ע' שמו. סה"מ קונטרסים ח"ב ע' שצו,
ב. ועוד.

(43) סוף מסכת ברכות. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א.

(44) עקב יא, יד.

(45) ברכות לה, ב.

(46) שבת לא, א.

(47) ולהעיר מדיוק הלשון "קבעת עתים לתורה" – לפי
שארם צריך להתעסק בדרך ארץ . . . הוצרך לקבוע עתים לתורה,
דבר קצוב, שלא ימשך כל היום לדרך ארץ" (פרש"י שם), היינו,
שגם בשאלה ע"ד לימוד התורה מודגש שהסדר ע"פ תורה הוא
שרוב היום עוסק בדרך ארץ, שלכן צריך להשתדל "שלא ימשך
כל היום לדרך ארץ".

(48) וביאור תוכן השאלה "נשאת ונתת באמונה" – יש לומר
(נוסף על הפירוש הפשוט), שהשאלה היא (גם) אם עבודתו
בעניני העולם (משא ומתן) היתה חדורה באמונת ה' (ע"ד דרשת
הגמרא לפני"ז "אמונת זה סדר זרעים", "שמאמין בחי העולמים
וזורע" (תוס' שם – בשם הירושלמי)), היינו, שענין האמונה
(עיקר התומצ, כמאוז"ל (מכות כד, א) "בא חבוקק והעמידן על
אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחיי") חודר בעבודתו בעניני העולם
(כולל ועד לזריעה בשדה).

(49) כמו שבט לוי – כמ"ש בפרשתנו (שופטים יח, א"ה) לא
יהי' לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונתלה גו' כי בו בחזר ה'

38 השדה ובעניני השדה, תחתון שאין תחתון למטה
39 ממנו. ב) התגלות המלך, (שגם) בשדה מתגלה
40 המלך בכל עצמותו.

41 והמעלה דחודש אלול (שהמלך בשדה) לגבי כל
42 השנה כולה – שבעבודה דכל השנה כולה עיקר
43 ההדגשה היא על העבודה בשדה (אלא שיודעים
44 שתכליתה וכוונתה כדי שתהי' התגלות המלך),
45 אבל בחודש אלול, להיותו סיוס וגמר העבודה דכל
46 השנה כולה והכנה לעבודה דשנה הבאה, מודגשת
47 בו התכלית והכוונה דכללות העבודה בשדה – שיהי'
48 מקומו והתגלות המלך בשדה.

ובעבודה בפועל:

49 העבודה בשדה היא העבודה בעניני הרשות,
50 "מלאכתך", אלא שנעשית לצורך המלך ("מלך"
51 לשדה נעבד"), באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם
52 שמים", ו"בכל דרכיך דעהו"⁶².

53 ועבודה זו אף שהיא לצורך המלך, אינה פועלת
54 (כ"כ) התגלות המלך עצמו⁶³ [ובסגנון תורת
55 החסידות – שהעבודה בעניני הרשות פועלת
56 התגלות דרגת האלקות שבערך העולם⁶⁴], ואילו
57 התגלות המלך עצמו [דרגת האלקות שלמעלה
58 מהעולם] נעשית (בעיקר) ע"י לימוד התורה (כידוע
59 שהתורה נקראת מלך⁶⁵), חכמתו ורצונו של הקב"ה,
60 אורייתא וקוב"ה כולא חד⁶⁶.

61 ולאידך, כיון שהכוונה היא שהתגלות המלך
62 תהי' בשדה – ה"ז מודגש בעיקר ע"י קביעת עתים
63 לתורה דאנשי השדה, שאף שרוב הזמן עוסקים הם
64 בעניני השדה, יש להם זמן קבוע (קביעות בזמן –
65 נוסף על הקביעות בנפש⁶⁷) ללימוד התורה, ועד
66 שלימוד התורה "חודר" בכל היום, ובעבודה
67

1 ונשלמת ע"י העבודה בשדה דוקא, מובן, שגם
2 מעלת השדה (שבה נשלמת הכוונה דכללות
3 העבודה) מודגשת בחודש אלול (הכולל כל עניני
4 העבודה, ועאכו"כ התכלית והכוונה דכללות
5 העבודה).

6 וזהו הביאור בהמשל דמלך בשדה – שבענין
7 זה מודגש (לא רק נתינת כח לעבודה, אלא גם
8 ובעיקר) התוכן והסך הכל דכללות העבודה, שענינה
9 לפעול הגילוי וההמשכה דמלך בשדה, היינו, שגם
10 השדה (תחתון שאין תחתון למטה ממנו) תהי'
11 מקומו (דירתו) של המלך, נוסף על כמו שנמצא
12 בהיכל מלכותו, ועד לאופן נעלה ביותר וביתור, כי,
13 ההתגלות בהיכל מלכותו בלבושי מלכות וכתר
14 מלכות היא מצד בחינת הגילויים, ואילו ההתגלות
15 בשדה היא התגלות עצמותו של המלך (שלמעלה
16 מהציוור דלבוש מלכות וכתר מלכות), מהותו
17 ועצמותו ית⁵⁹.

18 ועפ"ז מובן שביאור ענינו של חודש אלול ע"פ
19 המשל דמלך בשדה הוא בהתאם לעבודה דחודש
20 אלול באופן ד"אני לדודי" – כי, התגלות המלך
21 בשדה היא בשביל עבודת השדה המטה, העבודה
22 דאנשי השדה בעניני השדה, ל"ט מלאכות דעובדין
23 דחול, שע"ז עושים בשדה דירה לו ית'.

24 וע"ד מ"ש⁶⁰ "ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה
25 נעבד", "יתרון עבודת הארץ בכל דבר הוא, אפילו
26 המלך שאין למעלה ממנו נעבד לשדה בעבור
27 צרכו, כי ממנו (מהשדה) מחייתו"⁶¹ – שמעלת
28 "עבודת הארץ" (ועד בתחתון שאין תחתון למטה
29 ממנו) גדולה כל כך עד שאפילו המלך משועבד
30 (כביכול) להשדה ולאנשי השדה, כיון שע"י
31 עבודתם של אנשי השדה בעניני השדה נעשית
32 מחייתו (כביכול) של המלך, שנתאוה להיות לו
33 דירה בתחתונים, ותאוה (כביכול) זו נתמלאה
34 ונשלמת ע"י עבודתם של התחתונים בשדה דוקא.

35 ת. ליתר ביאור:

36 בהענין ד"מלך בשדה" מודגשים ב' קצוות: א)
37 מעלת השדה, שהמלך נמצא ומתגלה בשדה, לאנשי

(59) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1344.

(60) קהלת ה, ת.

(61) ראב"ע עה"פ. וראה ביאורו קצט, סע"ג ואילך.

(62) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח
סרל"א. שו"ע אדה"ז או"ח סקניו ס"ב.

(63) כמו במשל, שעבודת אנשי השדה בהכנת מחיית המלך
אינה שייכת להתגלות וראיית המלך, שיכולים לעבוד כל ימיהם
בהכנת מחיית המלך, ואעפ"כ, לא יראו את המלך.

(64) ראה סה"מ תרס"ב ע' שלח ואילך. תש"ה ע' 78.

(65) ראב"ע עה"פ – ברכה לג, ה. וראה ב"ר פ"ט, א. וראה
הערה 68.

(66) מובא בתניא רפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א.

ח"ב ס, א. לקר"ת נצבים מו, א.

(67) ראה אוה"ת ויגש שנ, ב. נ"ך ח"א ע' לו. סה"מ תרס"ב

ע' שנד. תרפ"ט ע' 99. וש"נ.

ט. ויש להוסיף, שעיקר הגילוי דמלך בשדה 20
 (הגילוי בתחנות דוקא) נעשה ע"י לימוד התורה, 21
 ולא (כ"כ) ע"י עבודת התפלה⁷² – כי: 22
 תפלה – ענינה העלאה מלמטה למעלה, באופן 23
 של "התפשטות הגשמיות"⁷³, עד שצריכים 24
 להזהיר שלא יהי' "כלות הנפש"⁷⁴ (היפך תנועת 25
 התגלות המלך בשדה). 26
 ואילו תורה – ענינה המשכה מלמעלה למטה 27
 דוקא, אשר, עם היותה "ארוכה מארץ מדה ורחבה 28
 מיני ים"⁷⁵, עד בלי-גבול, להיותה חכמתו ורצונו 29
 של הקב"ה, נמשכת ומתלבשת בשכלו (המוגבל) 30
 של האדם⁷⁶, ועד שמתלבשת בעניני העולם – 31
 פסקי-דינים והלכות בנוגע להנהגה בעולם, שע"ז 32
 נעשה שינוי במציאות העולם להיות ע"פ התורה⁷⁷, 33
 ולכן ע"י התורה דוקא נעשית התגלות המלך 34
 בשדה. 35
 ויש לומר, שמתעם זה מדגישים הענין דתורה 36
 גם בהמשך ובשייכות להדגשת ענין התפלה בחודש 37
 אלול⁷⁸: 38

1 שבמשך רובו ככולו היום בעניני השדה, שע"ז
 2 ממשיכים התגלות המלך עצמו (ע"י התורה)
 3 בהשדה⁶⁸.
 4 ומזה מובן גם בנוגע לאופן העבודה דחודש
 5 אלול כשהמלך בשדה – שביחד עם ההדגשה על
 6 מעלת העבודה דכל השנה בשדה, בעניני הרשות
 7 (לעשות לו ית' דירה בתחנות), ישנה הדגשה
 8 מיוחדת ועיקרית של התגלות המלך עצמו, ע"ז
 9 שאנשי השדה מוסיפים בקביעת עתים לתורה (אף
 10 שגם אז לא נעשים יושבי-אוהל, אלא נשאים
 11 אנשי שדה, שעוסקים רוב היום במלאכת השדה,
 12 עובדין דחול), כמו במשל, שכאשר המלך בא
 13 לשדה, מפסיקים אנשי השדה באמצע עבודתם
 14 בשדה לקבל פני המלך (אף שנשאים אנשי שדה,
 15 ועד שמקבלים פני המלך בלבושי השדה), ודוגמתו
 16 בנמשל, שגם בחודש אלול עוסקים בל"ט מלאכות
 17 דעובדין דחול⁶⁹ (שהרי ימי חודש אלול "הם" ימות
 18 החול ואינם יו"ט⁷⁰), אלא שמוסיפים יותר בלימוד
 19 התורה, שזוה"ע קבלת פני המלך בשדה⁷¹.

(72) נוסף לכך שבתפלה מודגש בעיקר הביטול כעומד לפני
 המלך (שו"ע אדה"ז אור"ח סק"ד ס"ב) באימה וביורה (שם סו"ס
 צה), דלא כקבלת פני המלך בשדה, כשמקבל את כולם בסבר
 פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם.
 (73) שו"ע אדה"ז אור"ח סצ"ח ס"א. ה' ת"ת פ"ד ס"ה.
 (74) ראה צוואת הריב"ש סימן לה.
 (75) איוב יא, ט.
 (76) ולהעיר, שהבליגבול דתורה מתגלה בעיקר בתושבע"פ –
 "ששים המה מלכות כו' ועלמות אין מספר" (שה"ש ו, ח. שהש"ר
 פ"ו, ט (ב). זח"ג רטז, סע"א), עד לריבוי החידושים ע"י "תלמיד
 ותיק" שבכל דור ודור עד אין-סוף (משא"כ בתושב"כ שתיבותי'
 ואותיותי' הם במדידה והגבלה, לא פחות ולא יותר), וביחד עם
 זה, מודגשת בתושבע"פ דוקא ההתלבשות בשכל האדם (מדידה
 והגבלה), ש"אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"
 (משא"כ בתושב"כ (ה' ת"ת לאדה"ז ספ"ב)).
 (77) כדרז"ל עה"פ (תהלים נז, ג) לא-ל גומר עלי – ירושלמי
 כתובות פ"א ה"ב. הובא בש"ך (שו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט ס"ק
 יג (ס"ק כג).
 (78) נוסף על הדגשת ענין התורה בפ"ע – בר"ת ד"אנה לידו
 ושמתי לך" (משפטים כא, יג. פע"ח שבהערה 9), ערי מקלט*,
 שקאי על תורה, כמארז"ל "דברי תורה . . קולטין" (מכות יו"ד,
 א. וראה אוה"ת מסעי ע' איתיד ואל. סה"מ תרנ"א ע' רד"ה).

(68) ועפ"ז יש לתווח הפירוש הפשוט ד"מלך לשדה נעבד",
 שדה כפשוטו, עם פ"י חז"ל שקאי על התורה (ויק"ר פכ"ב, א) –
 כיון שהשעבוד דהמלך הוא לעבודת אנשי השדה בגילוי והמשכת
 התורה בשדה.
 (69) להעיר מהמבואר במאמרים שבהערה 25, של"ט ימים
 שמר"ח אלול עד יוהכ"פ הם ע"ד ל"ט מלאכות, ויוהכ"פ, יום
 הארבעים, הוא ע"ד המלאכה הארבעים שמתרת בשבת (המלאכה
 דתורה), ובר"ח אלול מתחילין לבקש את הבחי' האחת ("ארבעים
 חסר אחת"), שזוה מה שמתחילין לומר מר"ח אלול "אחת שאלתי
 גוי", עד שביוהכ"פ מתגלה בחי' האחת*.
 (70) להעיר מלקוטי לוי"צ אג"ק ע' תו: "ימי רצון מחודש
 אלול והלאה הם ימי בריאת ג"כ, להבראות הנפש וגם הגוף יחד,
 שעליו כתיב אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים . . שעי' המרעה
 דהשושנים נעשה בריאות הנפש והגוף".
 (71) משא"כ הכתרת המלך – בראש השנה, שמצות היום
 בשופר (ר"ה כו, ב), כמבואר ברס"ג (הובא באבודרהם בטעמי
 התקיעות) שא' הטעמים העיקריים ("הענין הראשון") לתק"ש
 ברה"ה הוא, כמו ש"עושיין המלכים בתחילת מלכותם שתוקעין
 לפניהם כו" – ע"י הביטול דהעם, שאז הם כמעמד ומצב שאינם
 שייכים למלאכה (ועד שגם התקיעה בשופר "חכמה היא ואינה
 מלאכה" (שבת קיז, ב) – לא מלאכה הקשורה עם מציאות האדם,
 אלא חכמה, ענין הביטול).

(**) להעיר מהשייכות לפרשת השבוע, פ' שופטים – שבה מדובר
 אודות ערי מקלט (יט, א ואילך).

(* וע"פ האמור שהמלאכה האחת המותרת בשבת היא המלאכה
 דתורה – יש לומר, שגילוי בחי' האחת ביוהכ"פ הו"ע מתן-תורה
 דלוחות שניות, כמארז"ל "ביום חתונתו זה מתן תורה", יוהכ"פ
 שניתנו בו לוחות שניות (תענית כו, ב ובפרש"י).

14

* * *

15 י. ע"פ האמור לעיל שבחודש אלול (מלך)
 16 (בשדה) מודגשת הפעולה בעולם (שדה) ע"י התורה
 17 (מלך) – יש לבאר גם הקשר והשייכות לפרשת
 18 שופטים שקורין לעולם בהתחלת חודש אלול⁸⁷:
 19 בהתחלת פ' שופטים נאמר "שופטים ושופטים
 20 תתן לך בכל שעריך"⁸⁸, "שופטים דיינין הפוסקין
 21 את הדין, ושופטים הרודין את העם אחר מצוותן
 22 כו"⁸⁹ – "מצות עשה של תורה למנות שופטים
 23 ושופטים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך . .
 24 קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא
 25 הנקרא סנהדרי גדולה"⁹⁰, ש"הם עיקר תורה שבעל
 26 פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חק ומשפט יוצא
 27 לכל ישראל"⁹¹, היינו, שדיני התורה נמשכים
 28 וחודרים בהנהגת בני בכל מקום שהם, "בכל
 29 שעריך", "שעריך" דייקא, שער העיר, שדרכו
 30 יוצאים לשדה, שבזה מודגש שגם ההנהגה בשדה
 31 (לאחרי היציאה משער העיר) היא ע"פ משפטי
 32 התורה, ועד שהנהגה דכל העולם כולו נעשית
 33 ע"פ התורה.

34 ויש להוסיף, שאף שעיקר החיוב ד"שופטים
 35 ושופטים תתן לך בכל שעריך" הוא בארץ ישראל,
 36 כפס"ד הרמב"ם⁹² "אין אנו חייבין להעמיד בתי
 37 דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ
 38 ישראל בלבד . . שנאמר תתן לך בכל שעריך אשר
 39 ה' אלקיך נותן לך לשבטיך", משא"כ בחוץ
 40 לארץ⁹³, ועאכו"כ בזמן הגלות ובחוץ לארץ⁹⁴, שגם

(87) משא"כ פ' ראה, שברוב השנים היא בשבת מברכים אלול,
 בחודש מנחם-אב.

(88) להעיר גם מהרמז ש"בכל שעריך" (לשון יחיד) קאי על
 ד' השערים שבגוף האדם (ב' עינים ב' אזנים נחירי החוטם ופה)
 שעל ידם מתקשר האדם עם העולם שמסביבו – שצריך האדם
 למנות שופטים ושופטים שהנהגתו בשערים שלו תהי' ע"פ
 התורה (ראה ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. הובא באה"ת פרשתנו ע'
 תתכב). והשייכות לחודש אלול – חודש החשבון, התשובה
 והתיקון בכהנ"ל.

(89) פרש"י עה"פ.

(90) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א-ג.

(91) ריש הלכות ממרים.

(92) הל' סנהדרין פ"א ה"ב.

(93) ראה השק"ט בנו"כ הרמב"ם (כס"מ, לח"מ. ועוד) ע"ד
 הגירסא הנכונה בדברי הרמב"ם בנוגע להחייב בחוץ לארץ.

(94) נוסף על הגלות שבארץ ישראל, כפי שאומרים גם בני א"י
 בתפלת מוסף דיו"ט: "ומפני חטאינו גלינו מארצנו". וכמדובר

1 "באני לדודי ודודי לי" – אף שקאי בפשטות
 2 על עבודת התפלה, קאי גם על לימוד התורה⁷⁹ ועד
 3 בתכלית השלימות, שהרי "עיקר האהבה ("אני
 4 לדודי ודודי לי") היא אתדבקות רוחא ברוחא
 5 כמ"ש⁸⁰ ישקני מנשיקות פיהו . . ע"י תורה . .
 6 להיות דבר ה' ממש בפיו, וכמ"ש⁸¹ ואשים דברי
 7 בפיןך"⁸².

8 ובהמשך הכתוב "הרועה בשושנים" – שאף
 9 שקאי על י"ג מדות הרחמים ("שושנה" יש בה י"ג
 10 עלין כנגד י"ג מדות הרחמים⁸³), ענין התפלה
 11 (רחמי), מ"מ, קאי גם על י"ג מדות שהתורה
 12 נדרשת בהן⁸⁴ שהם כנגד י"ג מדה"ר⁸⁵, כדרשת
 13 חז"ל א"ת שושנים אלא שושנים בתורה⁸⁶.

(79) נוסף על הרמז ב"אני לדודי ודודי לי", ס"ת ד' יודי"ן,
 כנגד ארבעים יום דעליית משה רבינו להר לקבל לוחות אחרונות
 (ר"ח וב"ח שבהערה 9. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקמו. סה"מ
 תרכ"ט ע' שא. עת"ר ע' רלב), ענין התורה.

(80) שה"ש א, ב.

(81) ישע"י נא, טז – הפטורת שבת זו.

(82) ראה אגה"ת פ"ט. רפ"י* – ולהעיר גם מתניא פמ"ד:
 "אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט
 כו' ויורד אליו ממקום כבודו (כמו בהמשל דמלך בשדה). .
 תתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט כו' אל
 נפש המלך . . בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחי'
 נשיקין פה לפה, לדבר דבר ה' זו הלכה, ואתדבקות רוחא ברוחא
 היא השגת וידיעת רצונו וחמכתו דכולא חד ממש", שמזה מובן,
 שהגילוי דמלך בשדה מעורר ללימוד התורה מתוך אהבה
 ואתדבקות רוחא ברוחא כו'.

(83) ראה זהר ח"א בתחילתו. רד"ה אני לדודי הב' – לקו"ת
 פ' ראה לג, א.

(84) תושבע"פ (שהתורה נדרשת), שבה מודגש הכלי-גבול
 שבתורה, וביחד עם זה, ההמשכה בשכל האדם, מדידה והגבלה
 (כמרומו גם בלשון י"ג מדות⁷⁶), כנ"ל הערה 76.

(85) ולהעיר, שמקדימים י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן
 לעבודת התפלה (י"ג מדה"ר) – באמירת הברייתא "רבי ישמעאל
 אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת כו'" לפני התפלה.

(86) להעיר, שבלקו"ת ד"ה אני לדודי ודודי לי (שבו מבאר
 המשל דמלך בשדה), מסיים בענין לימוד התורה, ומביא גם הענין
 ד"הרועה בשושנים", ששונה הלכות כו' (ועאכו"כ בד"ה אני
 לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, שבתחלתו מזכיר ע"ד עליית
 משה להר לקבל לוחות אחרונות, וממשיך בענין תלמוד גדול
 שמביא לידי מעשה, "כי א"א להיות התעוררות המשכת סוכ"ע
 ע"י קיום המצוות אם לא ע"י התורה כו'***), ומסיים בהענין
 ד"הרועה בשושנים", א"ת שושנים אלא שושנים, ענין התורה),
 עיי"ש.

(*) וסם, שזהו"ע תשובה עילאה, שלימות התשובה שבחודש אלול,
 חודש התשובה.

(**) ע"ד האמור לעיל (ס"ח) שהתגלות המלך בשדה היא ע"י
 התורה ודקא.

24 גם תושבע"פ¹⁰⁰ [שבה מודגשת ביותר הירידה
25 וההתלבשות והפעולה בעולם, הן בנוגע
26 להתלבשות בשכלו של האדם¹⁰¹, והן בנוגע
27 לפסקי-דינים והלכות בעניני העולם שנתבארו
28 בתושבע"פ דוקא¹⁰²], ועי"ז נעשית גם הנחמה
29 בכפלים¹⁰³ בשלימותה – לא רק ע"י הנביאים
30 ("נחמו נחמו עמי"¹⁰⁴), אלא ע"י הקב"ה בעצמו –
31 "אנכי אנכי הוא מנחמכם"¹⁰⁵, וכסיום וחותרם
32 ההפטורה – "ומאספכם אלקי ישראל"¹⁰⁶, שהגאולה
33 היא ע"י הקב"ה עצמו, ש"אוחז בידי ממש איש
34 איש ממקומו, כענין שנאמר¹⁰⁷ ואתם תלוקטו
35 לאחד אחד בני ישראל"¹⁰⁸.

36 ובסגנון דחודש אלול (מלך בשדה) – שהמלך
37 בא לשדה¹⁰⁹, די ש לומר ש"שדה" קאי בפרט על
38 מקום הגלות, שבו נעשית כללות ה"מלאכה"
39 ד"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"¹¹⁰
40 בל"ט מלאכות דעובדין דחול לעשות לו ית' דירה
41 בתחתונים, ועד שמהפכים הגלות לגאולה ע"י
42 המשכת האל"ף (המלאכה ה"אחת"), אלופו של

1 כשנמצאים בחסדי ה' במלכות של חסד, צריכים
2 לקבל רשות ממלכות המדינה (שיש לה תוקף ע"פ
3 תורה – דינא דמלכותא דינא⁹⁵) למנות דיינין (ואין
4 זה באופן ד"שופטים ושוטרים תתן לך"), מ"מ,
5 כשעומדים בתוקף המתאים בכח התורה, נעשית
6 הנהגת המדינה כולה (ועד להנהגת המדינות שבכל
7 העולם כולו) בהתאם לפס"ד דישאל ע"פ התורה
8 – "שופטים ושוטרים תתן לך", ע"ד סיפור כ"ק
9 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו אודות הנהגת הצמח-
10 צדק, שבהיותו בעיר ליובאוויטש עשה "סדרים"
11 בפטרבורג, עיר הבירה של כל מדינת רוסיא⁹⁶.

12 ועוד ועיקר – שבכח התורה פוסקים בני
13 שהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו
14 צריכה להיות תיכף ומיד, ונעשה כן במציאות
15 העולם בפועל ממש.

16 יא. וענין זה מודגש ביותר בהפטורה (סיום
17 וחותרם) דפרשתנו, פרשת שופטים – "אנכי⁹⁷ אנכי
18 הוא מנחמכם":

19 "אנכי" – קאי על התורה, גם בפשטות ראשית
20 והתחלת עשה"ד הכוללים כל התורה כולה,
21 כדאיתא בגמרא⁹⁸ ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית
22 יהבית". ו"אנכי אנכי" (לא פעם א', כבמ"ת, אלא
23 ב"פ⁹⁹) – מורה על הכפל בתורה, נוסף על תושב"כ

100 כמארו"ל שבלוחות ראשונות היו רק חמשה חומשי תורה וספר יהושע, ובלוחות שניות ניתוסף גם "הלכות מדרש ואגדות", תושבע"פ, באופן ד"כפלים לתושי" (ראה נדרים כב, ב. שמור"ר רפמ"ו). ועי"פ המבואר בלקו"ת (שם) שהענין ד"אנכי אנכי" ב"פ קשור עם עבודת התשובה, "אנכי אנכי הוא מוחה פשעין", כמ"ש ביוה"כ⁹⁵, שבו ה' גם מתן-תורה דלוחות שניות באופן ד"כפלים לתושי" (תושב"כ ותושבע"פ) – יש לומר, שהכפל ד"אנכי" (אנא נפשי כתבית יהבית) רומז גם על תושב"כ ותושבע"פ.

101 ראה לעיל הערה 76.

102 ראה אגה"ק סכ"ט.

103 להעיר ממארו"ל (סוף מכות) "עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו" – נחמה בכפלים, ע"י ר' עקיבא דוקא, ש"כולהו (תושבע"פ כולה) אליבא דר' עקיבא" (סנהדרין פו, רע"א), היינו, שהנחמה היא ע"י תושבע"פ דוקא.

104 ישע"י מ, א.

105 להעיר משמור"ר ספכ"ט: "על הר סיני . . אמר אנכי ה' אלקיך, ולעתיד לבוא כתיב אנכי אנכי הוא מנחמכם" (ובפי' מהר"ו: על שקיבלו דיבור אנכי יזכו לנחמה כפולה לעתיד).

106 ישע"י נב, יב.

107 ישע"י כז, יב.

108 פרש"י נצבים ל, ג.

109 להעיר מפירוש רש"י (פשוטו של מקרא) על הפסוק "מלך לשדה נעבד" – "הקב"ה נעשה פועל לציון ליתבע עלבונה ממחריביו ולשלם שכרה לבוניה".

110 תניא רפל"ז.

כמ"פ בארוכה (ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 149) ע"ד שלילת הבלבול והטטטוש כו' דהסברא ע"ד אתחלתא דגאולה – היפך פס"ד הרמב"ם (ואין שום פוסק חולק בזה) בנוגע לסדר הגאולה, "עמוד מלך מבית דוד כו' ויכוף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וינצח כו' ובנה מקדש במקומו (ואח"כ) וקבץ נדחי ישראל" (הל' מלכים ספ"א), היינו, שגם אתחלתא דגאולה תהי' ע"י משיח צדקנו, ותיכף ומיד אמצע ושלימות הגאולה*.

95 גיטין י"ד, ב. נדרים כח, א. וש"ב.

96 ספר השיחות תש"ד ע' 4. וראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 141.

97 ישע"י נא, יב.

98 שבת קה, א (בגירסת העין יעקב).

99 ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(* ומ"ש במדרשי חז"ל שגאולתן של ישראל קימעא קימעא כאילת השחר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א. יומא פ"ג ה"ב. ועוד) – יש לומר: (א) גם כשהתחלת הגאולה ושלימותה הם בסמיכות זמן יכול להיות באופן ד"קימעא קימעא", שלב לאחרי שלב בהגאולה האמיתית והשלימה עצמה. (ב) ועיקר: האופן ד"קימעא קימעא" שייך להגאולה "בעתה" (סנהדרין צז, א), אבל לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין" (שם צז, ב). תהי' התחלת הגאולה ושלימותה תיכף ומיד. "לא עיכבן כהרף עין".

26 ובפרט שסדר העבודה דכאו"א מישראל בכל
 27 יום הוא גמ"ח עבודה ותורה – "יהיב פרוטה לעני
 28 והדר מצלי"י¹²¹ (גמ"ח ואח"כ תפלה), ו"מבית
 29 הכנסת . . . לבית המדרש" (תפלה ואח"כ
 30 תורה)¹²² !?
 31 ויש לומר הביאור בזה (נוסף על המציאות
 32 שמהתורה יודעים ע"ד העבודה והגמ"ח) – ע"פ
 33 האמור לעיל שעיקר הפעולה בעולם לעשות לו ית'
 34 דירה בתחתונים היא ע"י התורה, ולכן, בה"שלושה
 35 דברים" שעליהם "העולם עומד" מקדים התנא ענין
 36 התורה, "על התורה (ואח"כ) ועל העבודה ועל
 37 גמילות חסדים".

* * *

38
 39 יג. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 40 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹²³ :
 41 בעמדנו ביום הש"ק הראשון דחודש אלול, יש
 42 לעורר ולפרסם אודות כל עניני העבודה דחודש
 43 אלול – כמוזכר לעיל (ס"ז) שבר"ת ד"אלול"
 44 נרמזים כל עניני העבודה, תורה עבודה וגמ"ח,
 45 תשובה וגאולה.
 46 והדגשה מיוחדת בנוגע להוספה בלימוד התורה
 47 – כמדובר לעיל שהענין דמלך בשדה קשור בעיקר
 48 עם לימוד התורה, ובפרט שגם השלימות דעבודת
 49 התשובה שבחודש אלול – תשובה עילאה – היא
 50 ע"י לימוד התורה¹²⁴.

51 ובפשטות – שכאו"א יוסיף עוד יותר בקביעת
 52 עתים לתורה, ובפרט ע"י הוספת שיעורי תורה
 53 ברבים, ומה טוב – "עשרה שיושבים ועוסקים"¹²⁵
 54 בתורה¹²⁶ (כמדובר כמ"פ בתקופה האחרונה).

1 עולם, שע"ז נעשה מ"גולה" "גאולה"¹¹¹, ועד
 2 ל"יום¹¹² שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹¹³.
 3 יב. ובהמשך לפרשת השבוע וההפטורה שבהם
 4 מודגשת מעלת התורה בנוגע לפעולה בעולם
 5 (כנ"ל), מודגש ענין זה גם בפרקי אבות שאומרים
 6 ולומדים במנחה (כמנהגנו "לומר פרקי אבות . . .
 7 במנחה . . . כל שבתות הקיץ"¹¹⁴) – פרק ראשון,
 8 ראשון והתחלת מסכת אבות¹¹⁵ :
 9 בהתחלת פרק ראשון (ומסכת אבות כולה)
 10 נאמר "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו" לכל
 11 בני שבכל הדורות, באופן ד"העמידו תלמידים
 12 הרבה" (כהמשך המשנה) – לימוד התורה.

13 ובמשנה שלאח"ז, "על שלשה דברים העולם
 14 עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"
 15 – דלכאורה צריך להבין :

16 ידוע¹¹⁶ שג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח הם
 17 כנגד ג' האבות אברהם יצחק ויעקב: אברהם –
 18 ענינו גמ"ח¹¹⁷, הכנסת אורחים, יצחק – שהי'
 19 "עולה תמימה"¹¹⁸, ענינו עבודה, תפלה כנגד
 20 קרבנות תקנום¹¹⁹, ויעקב – ענינו תורה, כמ"ש¹²⁰
 21 "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".

22 ועפ"ז צריך ביאור הסדר במשנה, "על התורה
 23 ועל העבודה ועל גמילות חסדים" – היפך סדר
 24 (עבודת) האבות, גמ"ח (אברהם) עבודה (יצחק)
 25 ותורה (יעקב)?

(111) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ועוד.

(112) סוף מסכת תמיד.

(113) להעיר מהמבואר במאמרים שבהערה 25, שהגלות נקרא "רגל המלאכה", כמ"ש (וישלח לג, יד) "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה גו' עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (בימות המשיח), כי, "הרגל והקיום דכל הגילויים דלעתיד לבוא" הוא המלאכה דזמן הגלות, שבסיומה ובשלימותה באים ליום שכולו שבת.

(114) לשון אדה"ז בסידורו לפני פרקי אבות.

(115) להעיר מהסימן להתחלת הלימוד פרקי אבות בשבתות שלאחרי עצרת (ג"פ) – בפ' נשא, פ' פינחס, ופ' שופטים, ר"ת "נפש" (ראה ספר "בין פסח לשבועות" (אה"ק, תשד"מ) פ"ה ס"ב. ושי"ג).

(116) ראה לקו"ת מטות פג, ד. ובכ"מ.

(117) ראה ארחות צדיקים שער יז. סה"מ תרפ"ט ע' 90 ואילך. ושי"ג.

(118) ב"ר פס"ד, ג. פרשי תולדות כו, ב.

(119) ברכות כו, א"ב.

(120) תהלים עח, ה.

(121) ב"ב יו"ד, א.

(122) כמארו"ל "תפילתי סמוכה למטתי" (ברכות ה, ב. וראה

לקו"ת ברכה צו, ב).

(123) אבות פ"א מי"ז – שלומדים בשבת זז.

(124) אגה"ת ספ"ח ואילך (וראה לעיל הערה 82).

(125) "עוסקים" דייקא – כפי הבח" (או"ח סמ"ז) בפירוש נוסח הברכה "לעסוק בדברי תורה" – ש"עסק התורה הוא העמל והטורה". ולהעיר מפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"א רנח, א ואילך) שההתעסקות בתורה צריכה להיות כמו "בעל עסק", שאף שעמל ויגע בהתעסקות מרובה, מ"מ, יש לו חיות ועונג ביגיעתו, לפי שעסקו הוא קנין נפשו כו'.
 (126) אבות פ"ג מ"ו.

12 ותיכף ומיד ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י
13 משיח צדקנו, "מבשר טוב משמיע ישועה"¹³¹,
14 ש"עומד על גג בית המקדש (ש"בנוי ומשוכלל
15 יגלה ויבוא מן שמים"¹³²) ומשמיע להם לישראל
16 ואומר עניים הגיע זמן גאולתכם"¹³³, ועד ש"עין
17 בעין יראו בשוב ה' ציון"¹³⁴, "מראה באצבעו
18 ואומר זה"¹³⁵, וב"פ זה, "הנה אלקיניו זה גו' זה ה'
19 קיניו לו נגילה ונשמחה בישועתו"¹³⁶, ועד "נגילה
20 ונשמחה בכך"¹³⁷, בעצמותך ממש"¹³⁸.

1 ויה"ר ש"ע"י ההחלטות טובות בכהנ"ל נזכה
2 תיכף ומיד לקיום ההבטחות שבהפטורת שבת זו:
3 "אנכי אנכי הוא מנחמכם", ועד "ומאסיפכם אלקי
4 ישראל", ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
5 ובבנותינו"¹²⁷, באים לארצנו הקדושה, ומקיימים
6 המצוה "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך
7 אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך", החל מ"בית דין
8 הגדול במקדש" (בלשכת הגזית¹²⁸), ושם ילמדו
9 תורה מפי משיח צדקנו שילמד תורה את כל
10 העם"¹²⁹, ועד ל"תורה חדשה מאתי תצא"¹³⁰.

11 ועוד והוא העיקר – שכן תהי' לנו בפועל ממש,

(131) ישע"י נב, ז – הפטורת שבת זו.

(132) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

(133) ילקוט שמעוני ישע"י רמז תצט.

(134) ישע"י שם, ח – הפטורת שבת זו.

(135) תענית בסופה ובפרש"י. שמו"ר ספכ"ג.

(136) ישע"י כה, יט. הובא בתענית ושמו"ר שם.

(137) שה"ש א, ד.

(138) ראה תו"א בשלה סד, סע"ב ואילך. ועוד.

(127) בא יו"ד, ט (ביצ"מ).

(128) רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.

(129) ראה רמב"ם הל' תשובה פי"ט הי"ב. לקו"ת צו יז, א ואילך.

(130) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

המשך ביאור למס' בראשית ליום שני עמ' א

27 מוסיפה הגמרא להסתפק: בְּעֵי רַבֵּי יוֹרְאִי, אף אם נאמר שמלבנות
28 של פתחים המחוברות בסיכני נמכרות עם הבית, עדיין יש
29 להסתפק בְּמִלְבְּנוֹת שֶׁל חֲלוּנוֹת – מסגרות העשויות סביב החלונות
30 הבית ומחוברות בסיכני, מֵהוּ, מִי אֲמַרְיֵן שְׁדוּקָא מִלְבְּנוֹת הַפְתָּחִים
31 שנעשו לחזק את הבנין מכורות, אבל מלבנות החלונות שלא
32 נעשו לחזק את הבנין, אלא לְנוֹי בְּעֵלְמָא הוּא דְעֵבְרִי – עשויות
33 לְנוֹי בלבד, אינם נחשבות כחלק מן הבית ואינם מכורות עמו, או
34 דְלִמָּא – שְׁמַא, בִּיּוֹן דְמַחְבְּרֵי – שהם מחוברות ביתדות לבנין,
35 מַחְבְּרֵי – הרי חבורם מחשיבם כחלק מהבנין ונמכרות עם הבית.
36 ומסקנת הגמרא: תיקו.
37 מוסיפה הגמרא להסתפק: בְּעֵי רַבֵּי יוֹרְאֵי, אף אם נאמר שמלבנות
38 הפתחים והחלונות נמכרות עם הבית, כיון שהם מחוברות לבנין,
39 עדיין יש להסתפק בְּמִלְבְּנוֹת שֶׁל פְּרָעֵי הַמָּטָה – חתיכות עץ
40 שמניחים תחת רגלי המיטה כדי שלא ירקבו מדרקק, מֵהוּ, האם
41 הם נמכרות עם המיטה. מבארת הגמרא את אופן הספק: כִּל הֵיכָא
42 דְמִיִּטְלָא בְּהֵרָה – במקום שחתיכות אלו מחוברות למיטה
43 במסמרים או ביתדות, ומיטלטלים עם המיטה, לֹא תִיבְעֵי לָךְ – אין
44 לך להסתפק, שודאי מכורים הם, דְהָא מִיִּטְלָא – שהרי הם
45 מיטלטלים עם המיטה, ולכן הם חלק ממנה, כִּי תִיבְעֵי לָךְ – באיזה
46 אופן יש לך להסתפק, הֵיכָא דְלֹא מִיִּטְלָא – כשאין המלבנות
47 מחוברות למיטה, מֵאִי, האם כיון שאינם מחוברות אינם נמכרות
48 עמו, או כיון שהם משמשות את המיטה הרי הם כחלק ממנה
49 ונמכרות עמו. תיקו.
50 שנינו במשנה: וְלֹא כָלל בְּמִכִּירָה לֹא אֶת חֲרוֹב הַמְּוֹרָבֵב וְלֹא סָדָן
51 הַשְּׂקָמָה (וב').

1 קְמָטָה שֶׁל בְּשָׂמִים שאינה מחזקת 'בית רובע', וַיֵּשׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֵי
2 עֲצָמָה, אֵינָה נִמְכָּרֶת עִמָּה. מבארת הגמרא אימתי יש לערוגה שם
3 בפני עצמה: אֲמַר רַב פְּסָא, וְהוּא דְקָרוּ לָהּ – לערוגה 'וְוֹרְדָא דְפְלִנְיָא'
4 – ערוגת בשמים של פלוני.
5 שנינו במשנה: וְלֹא כָלל אֶת הַשְּׂוֹמֵרָה – סוכת השומרים הַעֲשׂוּיָה
6 בְּמִיטָה. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: וַאֲפָּה עַל גַּב דְּמַחְבְּרָא
7 בְּאַרְעָא – שהשומירה מחוברת בטיט לקרקע ואינה מיטלטלת,
8 מכל מקום כיון שהיא עצמה עשויה בטיט, הרי היא חשובה בפני
9 עצמה, ודינה כבית שאינו נמכר עם השדה.
10 (שנינו במשנה: וְלֹא כָלל לֹא אֶת חֲרוֹב הַמְּוֹרָבֵב וְלֹא סָדָן הַשְּׂקָמָה.
11 מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: וַאֲפָּה עַל גַּב דְּמַחְבְּרֵי –
12 שהחרוב וסדן השקמה היו דקים וקטנים, מכל מקום כיון שהם
13 חשובים ויש להם שם בפני עצמם, אינם מכורים עם השדה).
14 כיון ששנינו שיש חילוק בין שומירה העשויה בטיט לשאינה
15 עשויה בטיט, מביאה הגמרא נידון לגבי מלבנות של פתחים,
16 ומבארת שגם בזה יש חילוק אם מחוברת בטיט או ביתדות: בְּעֵי
17 רַבֵּי אֱלֵעָזָר, הַמְּוֹכֵר בֵּית וְלֹא פִּירֵשׁ מֵה כָלל בְּמִכִּירָה, מִלְבְּנוֹת שֶׁל
18 פְּתָחִים – מסגרות העשויות סביב המשקוף והמזוזות שבפתח, מֵהוּ
19 – מה דינם, האם הם כלולות במכירת הבית. מבארת הגמרא את
20 אופן הספק: הֵיכָא דְמַחְבְּרֵי בְּמִיטָא – כשהמסגרות מחוברות לבית
21 בטיט, לֹא תִיבְעֵי לָךְ – אין לך להסתפק, דְהָא מַחְבֵּר – שהרי
22 מחוברות הם לבית ונמכרות עמו. כִּי תִיבְעֵי לָךְ – באיזה אופן יש
23 לך להסתפק, דְנִקְטִי בְּסִיפֵי – כשהם מחוברות לבית ביתדות ונוח
24 לפרקם, מֵאִי, האם כיון שאינם נצרכות כל כך לפתח אינם
25 נמכרות עם הבית, או כיון שסוף סוף הם מחוברות לבית הרי הם
26 נמכרות עמו. תיקו – יעמוד הנידון בספק.

לקוטי שיחות

פרשת שופטים

כרך כד, ג

מתורגם ללשון הקודש

20 ויש לומר, שהדבר מובן גם מאי־אמירת תחונן
 21 בחמשה עשר בשבט⁸ – ראש השנה לאילנות⁹, וממנהג
 22 ישראל לאכול פירות האילן ביום זה¹⁰ וכדומה,
 23 ומקשרים זאת¹¹ לפסוק "כי האדם עץ השדה".
 24 אם עץ השדה מהווה רק משל לאדם, אין זו סיבה
 25 מספקת שהאדם "יחגוג" את ראש השנה של האילן¹².
 26 ומכך מובן, שהמשמעות של "האדם עץ השדה" היא,
 27 כדלעיל, שהאדם הוא עץ השדה, ולכן קשור ראש
 28 השנה של האילן לאדם.
 29 ואין מובן: א) כיצד מתורצת שאלת הגמרא "וכי
 30 אדם עץ שדה הוא" באמצעות התשובה "אם תלמיד
 31 חכם הגון הוא ממנו תאכל...". לכאורה, גם הסבר זה
 32 אינו יותר מאשר (א) משל ונמשל של עץ השדה, (ב)
 33 ואף יותר מכך: זוהי השוואה בפרט אחד בלבד – ואם
 34 כך, נותרת השאלה בעיניה: "וכי" – האם משום כך
 35 ניתן לכנות את האדם בשם "עץ השדה"?
 36 (ב) כיצד מתאים בכלל לתאר את מעלת האדם – מין
 37 המדבר – על ידי הקביעה שהוא "עץ השדה", שיש לו
 38 תכונות של "צומח"?
 39 אמנם, גם אצל האדם קיים ענין הצמיחה, ובמיוחד
 40 בצמיחת שערוֹתיו וצפרניו וכדומה, אבל: (א) אם כך,

א.

"כי האדם עץ השדה"

1 על הפסוק¹ "כי האדם עץ השדה" שואלים בגמרא²
 2 "וכי אדם עץ [ה]שדה הוא", ומשיבים: "אלא משום
 3 דכתיב: כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, וכתיב³: אותו
 4 תשחית וכרת, הא כיצד? אם תלמיד חכם הגון הוא –
 5 ממנו תאכל (למוד הימנו, רש"י) ואותו לא תכרות, ואם
 6 לאו – אותו תשחית (סוד מעליו, רש"י) וכרת".
 7 יש להבין: משאלת הגמרא "וכי אדם עץ שדה
 8 הוא" מובן, שהגמרא סוברת, שהשוואה בפסוק בין
 9 אדם לבין "עץ השדה" אינה רק משום שעץ השדה
 10 משמש כמשל⁴ שממנו ניתן להבין אחת או כמה
 11 מתכונותיו ומעלותיו של האדם
 12 [שהרי אם כוונת הפסוק היא להשוותם בפרטים
 13 מסויימים בלבד, לא היה מקום לשאול⁵ "וכי אדם עץ
 14 שדה הוא", כי יש פרטים רבים שבהם דומה האדם
 15 ל"עץ השדה"⁶].
 16 אלא שהכוונה היא לכך שהאדם הוא עץ השדה:
 17 שהמילה "עץ" אינה מביעה כאן רק פרטיים חלקיים או
 18 טפלים של האדם, אלא את כל מהות האדם – "האדם
 19 עץ השדה".

(7) וראה רש"י שלה יג, כ.

(8) שו"ע או"ח סקל"א ס"ו.

(9) משנה ריש ר"ה (כרעת ב"ה)

(10) מג"א שם סקט"ו. השלמה לשו"ע אדה"ז (לבעהמ"ס דברי נחמ"י)
 שם ס"ח. ויש מנהגים לומר ליקוטים מתנ"ך וזהר כו' (נדפסו בס' פרי עץ
 הדר – ויניציאה, תפ"ח. וכמ"פ לאח"ז). – ולא ראיתי במדינותינו נוהגים
 כן.

(11) ראה לקוטי מהרי"ח ח"ג מנהגי שבט (בטעם שלובשים בגדי
 יו"ט). ועוד.

(12) ופשוט שאינו דומה להעמדת אילנות בביהכנ"ס בעצרת (שו"ע
 אדה"ז או"ח סתצ"ד סט"ו).

(1) פרשתנו כ, יט.

(2) תענית ז, א.

(3) שם, כ.

(4) עפ"ז יומתק זה שהש"ס לא נקט כאן לשון "למה נמשל אדם לעץ
 השדה" (וכיו"ב) – כלשון הש"ס נמ"פ תיכף לאח"ז בנוגע לדברי תורה.
 (5) ברש"י (ועד"ז ברבינו גרשום) תענית שם: אלא מקיש אדם לעץ
 השדה מה עץ השדה כו'. ומשמע שזוהי הכוונה בתירוץ הגמ', שהאדם
 אינו עץ השדה ורק נמשלו זל"ז*. וצ"ע מהו הקס"ד מלכתחילה שהאדם
 הוי עץ השדה?

(6) ראה אבות פ"ג מ"ז. ועוד. וראה בפרטיות ס' הליקוטים (צ"צ)
 ע' עץ, ס' הערכים-חב"ד ח"א ע' אדם ס"א, ושי"ן.

(*) בחדא"ג מהרש"א (ועד"ז בפ"י הרי"ף לע"ו) שם מפרש דקושיית הש"ס היא שלפי פשוטו של מקרא (שמה האדם עץ שדה – רש"י עה"פ) חול"ל "כי עץ השדה אדם".
 ע"נ. אבל מפשטות ל' הגמרא "וכי אדם עץ השדה הוא" משמע שהקושיא היא איך אפ"ל שהאדם הוא עץ השדה, ככפנים.

31 קשור כלל למקור החיות הפרטי שלו, הוא יכול לעבור
32 ממקום מים אחד למשנהו, ואף מנהר לים ולהיפך, אך
33 לא כן הצומח.

ג.

האילן מצמיח פירות משנה לשנה

34 בתכונה זו עצמה יש יתרון דוקא בעץ השדה, באילן,
35 לעומת צמחים אחרים¹⁷:

36 צמחים אחרים¹⁸, כגון: תבואה, ירקות וכדומה,
37 אינם נשארים במציאותם כצומח המחובר לארץ משנה
38 לשנה, הם מאבדים את קיומם כצמח. לעומת זאת,
39 האילנות מניבים פרי בכל שנה ושנה – הם מסוגלים
40 לסבול את השינויים השונים בין עונות השנה, קיץ
41 וחורף וכו', וקיומם אינו פוסק.

42 עובדה זו מצביעה על קשר עז ביותר למקור חיותם,
43 המאפשר להם לעמוד בעוצמה רבה מול שינויי הזמן,
44 להישאר קיימים ולצמוח משנה לשנה.

ד.

מדות – צומח; שכל – חי

45 האדם הוא "עולם קטן"¹⁹. בדיוק כשם ש"עולם
46 גדול" נחלק לארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר,
47 כך גם אצל האדם יש ברוחניותו ארבעה סוגים אלו²⁰.
48 וכידוע²¹, שמדותיו של האדם הן הצומח שבנפש
49 האדם, כי במדות וברגש קיימת מעין צמיחה מקטנות
50 לגדלות.

51 לשכל – לא זו בלבד שיש צמיחה מקטנות לגדלות,
52 אלא אף תכונה של "חי"²², המתבטאת בתנועה ושינוי
53 ממקום למקום. וכן השכל אינו "מחובר" ומוגדר לאופי
54 מסויים, וכל מהותו אינה להבין דבר כפי שמתחשק לו,
55 אלא להבין כל דבר לאשורו, כך שהוא הולך ומשנה
56 את מקומו לפעמים לכיוון חסד ולפעמים לכיוון
57 הגבורה – בענין אחד המסקנה ההגיונית היא חסד,
58 ואילו בענין אחר – גבורה, וכדומה.

1 הרי אצל האדם קיימת מעלה גבוהה יותר – תכונת
2 ה"חי"¹³. (ב) ונניח: לא זוהי מעלת האדם (המדבר)
3 העיקרית. וכיצד, אפוא, מתאים לומר ש"האדם עץ
4 השדה"?

ב.

הצומח מחובר למקורו

5 המעלה המיוחדת שבה מתייחד מין הצומח מן
6 המדבר והחי היא שהוא אינו "מסתיר" את חיותו
7 האמיתית. הצמח מחובר תמיד על ידי שרשיו אל מקורו,
8 אל כח הצומח שבאדמה המחיה ומגדל אותו. כאשר
9 מנתקים את הצמח מן האדמה, הוא חדל להיות צומח.
10 לעומת זאת, החי או המדבר אינם חייבים להיות
11 קשורים תמיד אל שרשם ואל מקורם: אין הם מחוברים
12 לאדמה¹⁴ שממנה התהוו (גם) החי והמדבר – "הכל
13 היה מן העפר"¹⁵. לאחר התהוותו, לידתו, של כל חי
14 ומדבר, אין הוא קשור בהכרח אל השורש והמקור
15 שממנו נולד. ואף מזונם של החי והמדבר ניתן באופן
16 שהם אינם חייבים להיות תמיד מחוברים למקור המזון.

17 ואילו הצומח חייב תמיד להיות מחובר לכוח
18 הצומח שבאדמה.

19 דבר דומה לכך אנו מוצאים אצל דגים, שחייבים
20 להימצא תמיד במים, מקור חיותם, וכאשר הם פורשים
21 מן הים מיד הם מתים¹⁶. ואף יותר מן הצומח: הם
22 נשארים שקועים בכל מציאותם בתוך מקור חיותם –
23 במים.

24 אך – היא הנותנת: זה עצמו הוא החידוש אצל
25 הצומח לעומת הדגים, שגם כאשר הם צומחים על פני
26 האדמה, מחוץ למקורם, ואף עצים הגבוהים משלשה
27 טפחים, עשרה טפחים, ואף האילנות הגבוהים ביותר
28 – מחוברים תמיד אל שרשיהם אשר בארץ, ועל ידם
29 – עם כח הצומח שבאדמה.

30 ובנוסף לכך – אצל הדגים, הרי כל דג מסויים אינו

פ"י

18 ראה הדיעות בזה – ברכות מ, סע"א ואילך ובמפרשים שם.
טא"ח, רמ"א ושו"ע אדה"ז ר"ס רג. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ו ה"ו.
19 תנחומא פקודי ג. וראה אדר"נ פל"א, ג. ועוד.
20 נסמן לעיל הערה 13.
21 תר"א ד, א. ובכ"נ (נסמנו בס' הערכים שם).
22 ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 121 (וראה שם ע' 118).

13 כידוע שהאדם כלול מדצה"ם (ראה ס' הערכים שם סעיף ז, ו"ש).
14 להעיר מאדני השדה (כלאים פ"ח, ס"ה) וראה ע"ח ש"מ"ב בתחלתו שהוא ממוצע "בין הצומח והחי".
15 קהלת ג, כ. ב"ר פ"ב, יא.
16 ראה ע"ז ג, סע"ב. וראה ברכות סא, ב.
17 נוסף לזה דשלימות גדלות הצמיחה היא באילנות כמש"נ (מ"א ה, יג) וידבר על העצים מן הארז ג' האזוב (תו"ח בראשית ד"ה וייצר

27 שבנפש²⁷, בדיוק כשם ש"חיי" שב"עולם גדול" אינו
28 מחובר תמיד לשרשו.

ו.

השלמות - תיקון המדות

29 בכך יובן הפסוק "כי האדם עץ השדה" – מהותו של
30 ה"אדם" היא עץ השדה, כדלעיל בסעיף א', כי דוקא
31 ברגש ובמדות²⁸, בחלק ה"צומח" שבו, מתגלה שרשו
32 ומקורו בפנימיות הנפש.

33 ויש לומר, שמשום כך העבודה הרוחניות העיקרית
34 של האדם אינה כל כך בשכל, אלא בעיקר עבודה של
35 בירור וזיכוכ המדות²⁹, כי תיקון המדות קשור לפנימיות
36 הנפש. ולכן מגיע האדם לשלמותו דוקא על ידי עבודה
37 זו, עד אשר גם שלמות שכל האדם – "וידעת"³⁰ –
38 מושגת על ידי השפעתו על מדות האדם – "והשבותו
39 אל לבבך"³⁰.

40 וזהו ההסבר בגמרא³¹, שהענין של "האדם עץ
41 השדה" מתבטא בכך ש"אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו
42 תאכל": המשמעות של "הגון" היא, שאצל תלמיד חכם
43 אינה קיימת מעלת השכל והלימוד בלבד, אלא ששכלו
44 משפיע על מדותיו, והוא מתנהג באופן "הגון".

45 ודוקא מתלמיד חכם כזה "תאכל" – דוקא ממנו יש
46 ללמוד ולקבל, כי "האדם עץ השדה": "אדם" יכול
47 להיות מושלם, וניתן ללמוד ממנו, רק כאשר הוא "עץ
48 השדה", שהחלק ה"צומח" שבו, מדותיו, הוא כראוי³².

ז.

המדות - ירושה מהאבות

49 כשם שהדברים קיימים אצל כל יחיד באופן פרטי,
50 כך גם לגבי עם ישראל באופן כללי:

1 ולעומת זאת המדות כשלעצמן מוגדרות ומותאמות
2 כל אחת לאופי ולכיוון המיוחד שלה – מדת החסד
3 כשלעצמה נשארת בכיוון החסד, ומדת הגבורה – בקו
4 הגבורה. הן רק "צומחות" מקטנות לגדלות.

ה.

הרגש מחובר יותר לשרש שבנפש

5 כשם שהצומח ב"עולם גדול" מתייחד, כדלעיל,
6 במעלה שהוא מחובר תמיד לשרשו, כך גם החלק
7 הצומח שבאדם – המדות – מעלתן על פני השכל היא
8 דוקא בהיותן מחוברות תמיד לשרשן – לפנימיות נפש
9 האדם.

10 וזהו ההסבר לכך²³ שהמדות, הרגש שבלב, הן
11 בעלות עוצמה רבה ביותר, כפי שאנו רואים, כך שקשה
12 ביותר לגרום להן לשינוי "מקום", להחלפתן זו בזו, כפי
13 שהוסבר לפני כן לגבי האילנות: אדם שהוא איש חסד
14 באופיו, קשה לו ביותר להשתנות ולהיהפך לאיש
15 הגבורה, וכן להיפך.

16 ויש להעיר, שלמרות זאת, למרות שאין זה דבר רגיל
17 על פי רוב, בכל זאת הוא אפשרי: אדם יכול להתגבר
18 באמצעות שכלו על טבע מדותיו, עד כדי כך שהוא יכול
19 לשנותן מרע לטוב²⁴, כשם שאצל אילנות ניתן בטרחה
20 רבה מאוד לעוקרם ממקומם ולנטוע אותם במקום אחר,
21 ואז הם צומחים במקום החדש, ולעיתים אף טוב יותר
22 מאשר במקומם הראשון²⁵.

23 וההסבר לכך שהשכל אינו מוגדר ומותאם כל כך
24 לאופי האדם, כפי שאנו רואים, שאדם יכול להבין
25 ולהשיג בשכלו²⁶ ענין הנוגד לאופיו – הוא, משום
26 שהשכל, ה"חיי", שבאדם אינו קשור כל כך בגלוי לשרש

(26) ראה תניא פ"ה.
(27) וראה המשך תע"ב ח"א שם – גם בנוגע לבחי' חכמה: דהחכ' היא שבא העצמות בכח שהוא חוץ להעצמות והמדות הן התגלות העצמות.

(28) וראה המשך תע"ב ח"ג (ע' א'רכא): והאדם בכלל הוא בחי' המדות וכמו כי האדם עץ השדה.

(29) ראה ד"ה אל תצר לאדהאמ"צ (מאמרי אדמוה"א דברים ח"א ע' ד' ואילך). מאמרי אדה"ז תקס"ה (ח"ב) ע' תתב ואילך. ועוד. וראה ד"ה אין הקב"ה בא תרפ"ה (בסה"מ קונטרסים ח"ג) פ"ב. ד"ה וישא אהרן תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"א ועוד. פתגם הנ"ל הערה 24.

(30) ואתחנן ד, לט.

(31) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 96 ואילך.

(32) ראה כתובות סז, רע"א והובא בנוגע לצדקה (חסד, דאיל עם כולי יומי – לקו"ת האזינו עו, ב) (פע"ח ש' חה"ס פ"א. מאו"א את יו"ד, ח. ועוד). ובכ"מ.

(23) עיין בזה ד"ה והארץ היתה במאמרי אדה"ז – תקס"ח (כרך א) בתחלתו (ושם כרך ב בתחלתו). תו"ח בראשית יא, ד ואילך. המשך תע"ב ח"א פרק רנ"ב. ד"ה להבין ענין טענת המרגלים תש"ו.

(24) בכמה מקומות מבואר שעי' גדלות המוחין מתהפכות המדות מטבען (ראה תו"א הוספות קז, סע"ד ואילך. דרמ"צ פד, א. אוה"ת משפטים ע' א'קלד. ד"ה ביום השמע' צ' תרס"ה. המשך תע"ב ח"ג ע' א'רלא ואילך (ושם, שהוא דוקא מצד גדלות אבא, ע"ש)). ולהעיר ג"כ מהפתגם שכל ענין החסידות הוא לשנות טבע מדותיו (ראה כתר ש"ט סי' כד. לקו"ת ח"א נו, א. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב שכא, ב). וראה המשך תע"ב (ח"א) פרק רנח בסופו, שגם בחי' חכמה "פועל (רק) חלישות בהמדות ומ"מ אין זה שמשתנים המדות לגמרי בעצם מהותם".

(25) וכמחזול בגפן (שמור"ר רפ"מ) "כשבעל" מבקשין חשביה כו' עוקרין אותה ממקומה ושולחין אותה במקום אחר והיא משבחת". – ולהעיר ג"כ מב"ר רפ"ט. זח"ב קסז, ב (נת' באוה"ת בראשית מה, ב ואילך).

24 מקור חיותו של היהודי היא התורה, "כי הם
25 חיינו". אך על פי התורה נקבע סדר החיים של רוב בני
26 האדם, שאלו אשר "תורתם אומנתם" הם מועטים,
27 ובכלל יושבי אהל, התיישבות באהלה של תורה – שלא
28 כדגים שבים הנמצאים תמיד בתוך מקור חיותם³⁹, אלא
29 יהודים יוצאים ל"עולם" וצריכים לבצע שם את
30 שליחותם לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

31 וצריך לזכור, ש"האדם עץ השדה" – יהודי חייב
32 להיות תמיד מחובר אל מקור חיותו: החיות בתורה
33 ובמצוות שקבל בהיותו שקוע בעולה של תורה, לפני
34 שהגיעה העת "לרדוף"⁴⁰ – צריכה להשאר עליו תמיד,
35 עד כדי כך שהוא חש שהוא קשור עתה לתקופה ההיא.
36 כלומר, אל לו לחוש שהוא למד לפניו ב"חדר"
37 ובישיבה, והוא זוכר עתה את מה שהרגיש ועשה אז –
38 אלא עליו לחוש עתה בקשר ממשי לתקופה ההיא, כך
39 שירגיש שזוהי חיותו עתה, וזהו הבסיס לקימו.

40 ומצד שני, על יושבי אהל לדעת, שאין די בלימוד
41 התורה בלבד, כי באמצעות השכל בלבד, אשר בו חלים
42 שינויים, אין ודאות שגם לאחר שיצאו מאהלה של תורה
43 יישארו מחוברים אל התורה כראוי.

44 דוקא על ידי לימוד באופן של "והשבות אל לבבך"
45 מתאחדת התורה באדם באופן של "לא שנית". ובכל
46 מצב שיהיה בו הוא יישאר קשור למקור מים חיים –
47 לתורה ולמצוות.

(משיחות מוצאי ש"פ וארא תשל"ט, ש"פ בשלח תשמ"ג)

1 כל ישראל הם צאצאים של שלשת האבות, אברהם
2 יצחק ויעקב, באופן שהם תמיד קשורים ומחוברים
3 לאבות. כפי שאומר רש"י על הפסוק³³ "כי מראש צורים
4 אראנו" – "אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם"³⁴
5 ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים... על ידי אבות
6 ואמהות".

7 במה מתבטא הקשר של כל יהודי עם שלשת
8 האבות? – לא כל כך בצד השכלי, אלא דוקא ברגש
9 ובמדות. כידוע³⁵, שלשת האבות הם כנגד שלש המדות:
10 אהבה, יראה ורחמים (כללות כל המדות³⁶), והם הורישו
11 מדות אלו לבניהם אחריהם עד עולם, כך שבחינת
12 האבות קיימת "תמיד .. בכל זמן בכל אדם".

13 והסיבה לכך היא: הירושה קשורה לעצמיות של
14 המוריש ושל הירוש³⁷. ולכן, העברת התכונות מן
15 האבות לבניהם אחריהם באופן של ירושה אינה קשורה
16 כל כך לדרגתם בשכל ובהשגת אלקות (לדוגמא: דרגת
17 אברהם – שכל הנעלם מכל רעיון³⁸) – כי השכל אינו
18 מחובר כל כך בגלוי לפנימיות ולעצמיות הניתנת
19 בירושה. אלא העברת הירושה קשורה דוקא לעבודה
20 במדות – אהבה יראה ורחמים, כי אופי המדות קשור
21 מאוד לפנימיות הנפש.

ח.

חיבור תמידי עם לימוד התורה ועם תיקון המדות
22 אחת ההוראות שיש ללמוד מענין זה בפשטות
23 היא:

(37) ראה צפע"ג (שור"ת דווינסק ח"א סקי"ח. ועוד) שהיורש הוא
מציאות המוריש.
(38) תור"א ר"פ לך. – וי"ל יתרה מזו דאפילו כפי שהם חב"ד (אוה"ת
לך (כרך ד) תרצ, ב. וראה תור"ח לך פד, ד ואילך, שהאבות הן בג' קווין
חח"ן בג"ה דת"י) ה"ז בשרשם ולא עיקר ענינם. ואכ"מ.
(39) ראה לעיל הערה 16.
(40) בן עשרים (אבות ספ"ה) – ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג (ובקור"א
שם)

(33) בלק כג, ט.
(34) ראה ישעי' כז, ו: הבאים ישרש יעקב גר.
(35) ראה תור"א ר"פ וארא. ד"ה וארא בסה"מ תקס"ב ע' קלד. ובכ"מ.
ועיינ"כ תניא פי"ח ואילך.
(36) ראה תניא פ"ג*. תור"א א, סע"ב. סה"מ תקס"ב שם. אוה"ת
בהעלותך ע' שמא. ויקרא (כרך ג) ע' תתסב. ובכ"מ. ומבואר גם בענין
חדר ר"ת חסד דין רחמים (מאור"א בערכו ח, ז) בי"ג. לקו"ת ויקרא ב,
סע"ד. שלח מד, א. בלק עא, ב. ס' הליקוטים (צ"צ) בערכו, וש"ו).

(* בתניא שם "ושאר המדות כולן הן ענפי היראה והאהבה" – רק חז"ג (וכן הוא בכל ס' התניא (ח"א)). באוה"ת ויקרא שבפנים ההנהגה: דנה"ה הם ענפיהן של חג"ת
.. כמ"ש בלק"א ח"א פ"ג וי"ל ושאר המדות הן ענפי היראה והאהבה כו', אבל שם נחית רק לברא דיש עיקר וענפים במדות.
(בתניא פמ"ד, סה, סע"ב): רמ"ח אברין .. נחלקין לשלש בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'. ועד"ז בכ"מ – אבל במקומות אלה
(עכ"פ ברובם) הכוונה (בעיקר) לג' קווין (אלא שבכל קו – בכמה ענינים – יש: ענינו, שייכותו ללמעלה, שייכותו ללמטה).

לקוטי שיחות

פרשת שופטים

כרך כד, ד

מתורגם ללשון הקודש

24 (בזה); וכאן הדבר מוכח יותר מהעובדה, שבתחילת פירושו
25 זה הוא משנה מלשון הגמרא⁸ – ואם כן מדוע הינו מעתיק
26 את המילים "אמר הקדוש-ברוך-הוא"⁹?

27 (ב) בכל אופן: מדוע רש"י מצרף את הענין של "אמר
28 הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה כו" כהמשך לפירוש על
29 "וערפו" – "קוצץ ערפה בקופיץ"?

30 – הרי "תבא עגלה כו" אינו טעם על הפרט של
31 "וערפו", כי אם על הציווי בכללותו – מדוע לוקחים,
32 כלשון רש"י, "עגלה בת שנתה כו" והורגים אותה (בנחל
33 איתן -) מקום שאינו... (וכמפורש ומודגש בגמרא: "מפני
34 מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל") –

35 היה אם כן לרש"י לחלק את שני הענינים, ולהציב כל
36 אחד ב"דיבור המתחיל" נפרד: להעתיק את המילה
37 "וערפו" ולפרשה – "קוצץ ערפה בקופיץ"; ואחר כך
38 לפתוח דיבור-המתחיל נוסף במילים "וערפו שם את
39 העגלה בנחל" ולפרש את הטעם: "אמר הקדוש-ברוך-הוא
40 תבא עגלה כו"¹⁰ או, להביא את הטעם בתחילת פירושו
41 על הפסוק, בדיבור-המתחיל "אל נחל איתן", בו מפרש
42 "קשה שלא נעבד"¹¹.

ב.

סקירת כללי הקרבנות המופיעים בתורה עד כה

43 ויש לומר הביאור בזה:
44 רש"י בפירושו על התורה, אינו מפרש בדרך כלל את
45 טעמי המצוות; אך כאשר מגיעים למצוה שאינה בהתאם

א.

מדוע רש"י מביא טעם על מצוות עגלה ערופה

1 בסיום פרשתנו, בפרשת עגלה ערופה, נאמר בפסוק¹
2 "והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר
3 לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם העגלה בנחל". מפרש
4 רש"י על המילה "וערפו": קוצץ ערפה בקופיץ. אמר
5 הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות
6 ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של
7 זה שלא הניחוהו לעשות פירות.

8 המקור לפירוש רש"י זה הוא בגמרא². ברם ידוע כי
9 מטרתו של רש"י בפירושו על התורה היא, כדברי רש"י
10 עצמו: אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא³, והוא מביא
11 מדרשי חז"ל רק כאשר הדבר מוכרח לפשוטו של מקרא⁴.

12 ואין מובן איפוא בנידון דידן: לשם מה צריך רש"י
13 להוסיף את הענין של "אמר הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה
14 כו", שהינו כעין נתינת טעם על ציווי זה? – כאשר מצד
15 פשוטו של מקרא אין הכרח לחפש טעמים על (פרטי)
16 המצוות⁵?

17 גם צריך להבין: (א) מדוע מובא כאן הפתיח "אמר
18 הקב"ה", שאינו רגיל בהסברים וביאורים⁶ דומים בפירושו
19 של רש"י; ומובן בפשטות כי רש"י אינו זקוק לומר זאת,
20 שהרי את כל ענייני התורה "אמר הקדוש-ברוך-הוא".

21 ואף שזו הלשון בגמרא⁷ – אך אין דרכו של רש"י
22 בפירושו על התורה להעתיק לשונות מהגמרא או המדרש
23 וכדומה (ובפרט כאשר אינו מציין "דרשו רבותינו" וכיוצא

העתיקתי מיסודו (כו). תצא כא, יח.

(7) שם מו, סע"א.

(8) התחלת לשון הגמרא שם היא "מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל". וגם המשך לשון הגמרא שונה מלשון רש"י.

(9) וע"ד בפסוק כא, ח "ונכפר להם הדם" שפרש"י "הכתוב מבשרם", ובמשנה שם מו, רע"א "רוח הקודש מבשרתן" (ועד"ז בספרי סוף פרשתנו "רוח"ק אומר).

(10) או לאחרי סיום פירושו בפרטי עניני עגלה ערופה.

(11) או בהתחלת הענין (בפסוק הקודם) ולקחו גוי' עגלת בקר, ונ"ד שפרש"י בפ' תצא (כא, יא) אבל אם .. סופו כו' – בהתחלת הפרשה.

(1) כא, ד.

(2) סוטה מה, סע"ב במשנה: עורפין אותה בקופיץ מאחורי. ושם מו, סע"א: אמר הקב"ה כו' (בשינויים).

(3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 1 ובהנסמן שם.

(4) ראה לקו"ש שם הערה 2.

(5) להעיר גם בענינו, שרש"י אינו מפרש הטעם ע"ד ולקחו גוי' עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול".

(6) לדוגמא פרש"י בפרשתנו: כ, ג (ראה סוטה מב, א). אחרי יז, יא. אמור כג, כד. חקת יט, כב (אלא ששם י"ל דאינו משנה כיון שמקדים

28 של בני ישראל (ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ
29 גזירה²⁵). אך על פי פשוטו של מקרא, השילוח אינו נחשב
30 מעשה של הקרבן²⁶, אלא היפוכו.
31 לאידך, לגבי פרה אדומה, אף שגם היא נעשית "מחוץ
32 למחנה – חוץ לשלוש מחנות"²⁷, הרי עניינה הוא – הכשר
33 והקדמה לעשיית מי חטאת הבאים לטהר מטומאת מת,
34 ולאפשר הקרבת קרבן במקדש. והסיבה לקריאתם
35 "חטאת", מפורשת הרי ברש"י²⁸: "לשון חטוי כפשוטו,
36 ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים
37 להיאסר בהנאה".

38 ורק על פי "מדרש אגדה", שרש"י מעתיק²⁹ "מיסודו
39 של ר' משה הדרשן", ישנם כמה פרטים ועניינים של כפרה
40 בפרה אדומה. כי עם היות שהיא נעשית בחוץ, יש בה
41 עניינים שהם מעין קרבן: היא צריכה להיעשות על-ידי כהן,
42 ויתירה מזו "מצוותה בסגן", "ושחט אותה לפניו", "והזהר
43 אל נוכח פני אהל מועד"³⁰.

ג.

החידוש בעגלה ערופה: כפרה ללא גדרי "קרבן"

44 אמנם בפרשתנו, בנוגע לעגלה ערופה – רואים ענין
45 חדש לגמרי:
46 מצד אחד נאמר כי היא פועלת ענין של כפרה – "כפר
47 לעמך ישראל... ונכפר להם הדם"³¹, לא עניין של טהרה
48 מטומאה; אבל לאידך, אין בה שום דמיון ושייכות
49 לקרבנות: לא במקום – שהרי לא מביאים אותה לבית
50 המקדש (או על מזבח...) ואפילו לא לנוכח המקדש, לא
51 בנוגע לעושי העבודה – היא לא נעשית על-ידי כהנים
52 (והציווי³² "ונגשו הכהנים בני לוי" מתייחס בפשטות לזמן

1 לכללי וציווי התורה בכלל, שם מוכרח רש"י להתעכב
2 ולפרש את טעם השינוי.
3 ובנידון דידן: בנוגע להבאת ושחיטת בעלי חיים
4 לצורך האדם, מוצאים (עד לפרשתנו) כמה סוגי קרבנות:
5 א) קרבנות בשביל כפרה¹², כמפורש בפרשת ויקרא ופרשת
6 צו; ב) לצורך הודאה על ברכות, או כדי להביא ברכות¹³,
7 ג) על מנת לטהר, כמו אצל מצורע – "זאת תהיה תורת
8 המצורע ביום טהרתו וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים
9 חיות"¹⁴.

10 וההבדל בין סוגי הקרבנות הללו:

11 קרבנות הבאים לכפר או הקשורים לברכות – מובאים
12 למשכן ובית המקדש "לפני ה'¹⁵", "המקום אשר יבחר ה'
13 אלקיכם בו לשכן שמו שם"¹⁶, וההקרבה לפני ה' היא
14 שפועלת "ונרצה לו לכפר עליו"¹⁷; או בקרבנות השייכים
15 לברכה: הקרבה "לפני ה'" – מקור הברכות.

16 לעומת זאת, שתי הצפרים לטהרת המצורע, עשייתן
17 "מחוץ¹⁸ למחנה, חוץ לשלוש מחנות (במקום המצורע)
18 שנשתלח שם בימי חלוטו" – כדי שייטהר ויוכל לבוא
19 למחנה, ואזי יביא את הקרבנות בבית המקדש לכפרתו¹⁹.

20 מצינו עוד שתי קרבנות שגם הקרבנות אינה בבית
21 המקדש – שעיר המשתלח ביום הכפורים ופרה אדומה.

22 שעיר המשתלח נקרא גם הוא "חטאת" (שני שעירי
23 עזים לחטאת²⁰) – ולמרות שאינו מוקרב על גבי המזבח,
24 הרי עיקר מעשה הכפרה שעל ידו²¹, שהוא "וסמך ..
25 והתודה עליו את כל עונות בני ישראל... ונתן..."²²,
26 מתבצע "לפני ה'"²³ בעזרה²⁴; ואילו הכוונה בהוצאתו
27 ושילוחו "אל ארץ גזירה" היא כדי לסלק את כל עוונותיהם

חייב הואיל וראוין לבוא לפני ה' לידי (וראה ראב"ד שם). וראה כס"מ
שם. ועוד. וראה גם פרש"י אחרי שם, כג ד"ה ופשט: וסדר .. ושלה את
השעיר .. ויצא כו' (והוא בבגדי לבן – רמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ד
ה"ב).

(25) אחרי טז, כב.

(26) להעיר דע"ד ההלכה ישנו לימוד מיוחד "איש להכשיר את הזר
(בשעיר המשתלח) מהו דתימא כפרה כתיבא ב"י קמ"ל" (יומא טו, ריש
ע"ב). וראה רשב"א שבועות יג, א ד"ה בירושלמי דלפי' הא' כתב
"ושלחו (של השעיר) קרי קרבן". אבל מסיים שם (בסוף פי' הב'): "ואל
לפי' הא' לא ניח' שאין שלוחו קרוי קרבן".

(27) חקת יט, ג ובפרש"י שם.

(28) שם, ט.

(29) אחרי סיום כל הענין (שם, כב).

(30) שם, ג"ד ואילך ובפרש"י.

(31) פרשתנו כא, ח.

(32) פרשתנו שם, ה.

(12) דגם קרבנות נדבה (ראה פרש"י ויקרא א, ב) הם "לכפר" (שם,
ד ובפרש"י).

(13) קרבן תודה (צו ז, יב (פרש"י שם) ואילך). קרבן שלמים (ויקרא
ג, א (פרש"י שם) ואילך). ועוד.

(14) ר"פ מצורע.

(15) ויקרא א, ג. ובכ"מ.

(16) ראה יב, יא. ועד"ז שם, ה. יח. ועוד.

(17) ויקרא שם, ד. ובכ"מ.

(18) מצורע יד, ג ובפרש"י.

(19) שם, יוד ואילך.

(20) אחרי טז, ה.

(21) שם, יוד.

(22) שם, כא. ובפרש"י שם, יוד.

(23) שם, ו. ושם יוד.

(24) פרש"י לפנ"ז ויקרא א, ה. וראה ע"ד ההלכה רמב"ם פי"ח מהל'
מעשה הקרבנות הי"א דשעירי יו"כ ששחטן בחוץ לפני שהתודה עליהם

24 ומיוחדת של הקדוש-ברוך-הוא, המהוה חידוש לגבי שאר
25 התורה – אופן חדש של כפרה, שאינו קיים בשאר
26 הקרבנות³⁷ ושאר ענייני כפרה בתורה. כאן מגיעה הכפרה
27 על-ידי כך שהפעולה, והמקום, והקרבן – הינם בהתאם
28 לפרטים של ההריגה.
29 על פי זה מובן מדוע רש"י מפרש "אמר הקדוש-ברוך-
30 הוא תבא עגלה..." בהמשך ל"קוצץ ערפה בקופיץ", לא
31 רק משום שעצם השינוי של עריפה (ולא שחיטה) מורה
32 כי אין זו פעולת כפרה כמו בשאר הקרבנות, אלא גם –
33 משום שזוהו פרט עיקרי המכריח את הפירוש "אמר
34 הקדוש-ברוך-הוא...".

ד.

פעולת העריפה מעשה מקביל לפרטי העבירה

35 להבנת העניין יש להקדים: קודם לכן, בפרשת בא³⁸ –
36 לגבי פטר חמור מפרש רש"י על "וואם לא תפדה)
37 וערפתו"³⁹: עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד
38 ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו".
39 גם שם מגיע הטעם "הוא הפסיד..." כהמשך לפירוש
40 על "וערפתו" (בדומה לנאמר בפרשתנו⁴⁰), אך בכל זאת
41 רש"י אינו מוסיף שם "אמר הקדוש-ברוך-הוא" – מדוע
42 איפוא רש"י משנה כאן מפירושו בפרשת בא?
43 ועל פי מה שנתבאר לעיל הדבר מובן: עריפה לגבי
44 שחיטה – היא מיתה באופן אכזרי, כאשר "עורפו בקופיץ
45 מאחוריו" באה מיתת הבהמה על-ידי יסורים וצער⁴¹.

1 שלאחר העריפה "הכהנים³³ אומרים כפר לעמך
2 ישראל"³⁴, ולא במעשה העבודה – אין בה מעשה
3 שחיטה³⁵, וזיקה וכו'.

4 [אילו היינו מפרשים כי הפעולות הנעשות בעגלה
5 ערופה באים רק לסימן אות – ובדומה לנאמר במפרשים³⁶
6 אחרים, כי "כשם שהעגלה תמה ונקיה שלא עשתה שום
7 דבר, והקרקע קרקע בתולה, כך אנו נקיים מן הרציחה",
8 ובדומה לכך "ירחצו את ידיהם, סימן כשם שידינו נקיות
9 כך אנו נקיים מחלל זה" – לא הייתה קושיא כה חזקה
10 מדוע הקדוש-ברוך-הוא מצוה לעשות סימן שכזה.

11 אך על פי פשוטו של מקרא משמע, שכל המעשים
12 הללו הינם חלק ממעשה הכפרה].

13 מתעוררת איפוא שאלה על פי פשוטו של מקרא –
14 הרי הדבר אינו תואם את הוראות התורה, כיצד והיכן
15 נפעלת כפרה – שזה דוקא על-ידי הקרבת הקרבנות לה'
16 על-ידי כהן בבית המקדש!

17 [יתירה מזו: ישנו איסור וחיוב כרת על שחטי חוץ,
18 "ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'..."
19 (וחובה היא) אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם... לה' אל
20 פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו... לה'... וזרק... על מזבח
21 ה'³⁷].

22 לכן מפרש רש"י – "אמר הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה
23 בת שנתה כו' ותערף כו'": כאן ישנה אמירה נוספת

(33) פרש"י שם, ז.

(34) ע"ד ההלכה – ראה פרש"י בגמ' (חולין קלג, רע"א) דמשמע
דהעריפה צריכה להיות בכהן (כ"כ בצפ"ע לרמב"ם הל' שחיטה פ"א
ה"ג. וראה צ"פ עה"ת פרשתנו כא, ג). וראה רש"י סוטה מה, ב ד"ה
ועורפין. שו"ת בית יצחק או"ח ס"ה בשולי המכתב. אבל ראה שו"ת
מחזה אברהם (או"ח סקמ"ה) דכוננת רש"י רק – דהכהנים אומרים כפר
כהפסוק שחובא בפרש"י. וכן יש לתרץ בכ"מ שנאמר הלשון עריפת
העגלה בכהן. ושקו"ט בזה בכ"מ. ואכ"מ.

(35) אלא שע"ד ההלכה (תוד"ה עגלה חולין פב, א. ד"ה דחייטו יומא
סד, א) עריפתה זו היא שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו (ועריפה
מטהרת מידי נבילה – זבחים ע, ב), כמו בשעיר המשתלח דחייטו לצוק
זו היא שחיטתו (יומא שם)*. ועי' זבחים שם ד"כפרה כתיב בה
כקדשים". אבל ברמב"ם (הל' שחיטה פ"ב ה"ו) דרק בשחט העגלה
חייב משום אותו ואת בנו, אף שפסק (הל' אבות הטומאה פ"ג ה"ג)
ד"עגלה ערופה שנערפה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים".
ואכ"מ.

(36) חזקוני (ור"ב"א) כאן.

(37) אחרי יו, ד"ו.

(37*) ולהעיר מפרש"י לך טו, ט: "רמז לג' פרים פר יום הכפורים ופר
העלם דבר של צבור ועגלה ערופה", ולכאורה בא בהמשך לסיום פרש"י
לפניו (שם, ז) "בזכות הקרבנות" (וראה פרש"י מגלה לא, רע"ב ד"ה קתה
ל"י). אבל בב"ר (פמ"ד, יד) באינו זכות א"ל בכפרות שאני נותן לפניך.
ויאמר גר' קחה לי עגלה משולשת הראה לו ג' מיני פרים כו' ועגלה ערופה.
(38) יג, יג.

(39) ולהעיר שמפרשו עוה"פ בפ' תשא לד, כ. ובשינויים קלים.
ואכ"מ.

(40) ואף שי"ל בפשטות שבמכילתא עה"פ וכן בגמ' בכורות (י, ב)
לא נאמר כן, משא"כ בפרשתנו שכן נאמר בסוטה, הרי רש"י מפרש
פשטי"מ כנ"ל. ובפרט שלשון רש"י שם אינו כהלשון במכילתא, וגם
בכורות הלשון הוא "יופסד" (וכ"ה בפרש"י תשא שם) ולא "פסיד".
(41) ראה מאירי למשנה סוטה מה, ב: וחותכין בו בכח מאחורי. טור
י"ד סי' שבא סי' ורמ"א שם לענין פטר חמור: מכהו בקופיץ בערפו עד
שימות. ולהעיר מצרור המור פרשתנו כא, א כי זה רמז על האכזריות כו'.
וראה הערה הבאה.

(*) אבל בספר דשרר לר"ת (חלק הענינים שונים סי' תרלב) מחלק בין שניר המשתלח לעגלה ערופה. דבעגלה אינו חייב משום אותו ואת בנו. ושם "דדחייטו לצוק
דשניר הי' כשחייטת עולת קדשים".

22 המילה עריפה): "קוצץ ערפה בקופיץ"⁴⁸ (ומשנה בכך
23 מלשון המשנה "עורפין אותה בקופיץ מאחוריה") – כדי
24 להדגיש שכאן אין פעולה הדומה למעשה הקרבנות, משום
25 שפעולה כזו, לקצוץ עורף של בהמה (שעצם הצוואר שלה
26 חזקה, ועוד) וב"קופיץ"⁴⁹ – שהיא "כמין סכין גדולה"⁵⁰
27 – הוא היפוכה של שחיטה.

28 אלא שפירוש זה מחזק את השאלה: כיצד דבר שכזה
29 מכפר – כאשר אין זה בדומה, ועוד הפוך לחלוטין,
30 מהקרבנות הקרבנות?

31 ולכן רש"י ממשיך ומדגיש "אמר הקב"ה תבוא
32 עגלה..." , כאן נאמר אופן חדש של כפרה: "תבוא עגלה
33 בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה
34 פירות", כל הענינים כאן הם לחלוטין באופן של שלילה –
35 (א) עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות. (ב) תערף, (ג) במקום
36 שאינו עושה פירות, משום שהיא באה "לכפר על הריגתו
37 של זה שלא הניחוחו לעשות פירות".

ה.

הפירושים השונים בטעם "עגלה ערופה"

38 מהענינים מופלאים שבפירוש רש"י: על פי המבואר
39 לעיל יש לומר, כי רש"י והרמב"ם הולכים לשיטתם
40 בפירוש של "נחל איתן".

1 לעומת זאת בשחיטה מן הצוואר – אין שוכרים את עצם
2 הצוואר...⁴², כפי שרואה בן חמש למקרא.

3 מסביר לכן רש"י לגבי פטר חמור⁴²: ציווי התורה
4 "אם לא תפדה וערפתו", אין משמעו שמציבים לאדם
5 ברירה בין שתי מצוות שוות: "תפדה בשה" או
6 "וערפתו"⁴³; הפעולה של "עורפו בקופיץ מאחוריו
7 והורגו", היא עונש: היות "הוא הפסיד ממונו של כהן
8 לפיכך יפסיד ממונו" – וכדי להדגיש שזהו עניין של
9 הפסד, מבצעים זאת באופן של "וערפתו", שזוהי אכזריות
10 (והפסד בחיי החמור, ובמילא מעין זה גם בבעל החמור
11 – כפי שרואים בפועל, שהאדם מושפע⁴⁴ מצער בעלי
12 החיים שלו).

13 אך שם אין הוא כותב "אמר הקדוש־ברוך־הוא", כי
14 פטר חמור אינו שונה ביחס למצוות דוגמתו – שהרי אינו
15 קרבן כפרה, תודה, טהרה וכו'.

16 אמנם בפרשתנו מדובר בענין של כפרה. ואם כי, מחד,
17 המקום בו הדבר נעשה "נחל איתן קשה שלא נעבד"⁴⁵ הוא
18 פרט שאינו קיים בכפרה שעל־ידי הקרבנות בבית המקדש,
19 אך מאידך, לפרט של וערפתו – יש דמיון לחטאת העוף
20 "ומלק את ראשו ממול ערפו"⁴⁶.

21 לכן אומר רש"י ומפרט (למרות שפירש מכבר⁴⁷ את

(42) וראה כתובות (לז, ב) סנהדרין (נב, ב) הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה. אבל בשפ"ד מן הצוואר ולא כבעגלה ערופה בקופיץ ומול העורף כי צ"ל ברור לו מיתה יפה. וראה יד רמ"ה סנהדרין שם ד"ה מתני מצות הנהרגים. ושם: לפי שפי הקופיץ עב ואינו חד כסייף וכשהוא חותך אינו חותך בלבד אלא משבר את הבשר הסמוך למקום חתך מכאן ומכאן ואין לך מיתה מנוולת מזו אבל סייף אינו כן לפי שפיו דק וחד יתר מדאי כו'. וראה שטמ"ק כתובות שם ד"ה ברור ואחד הפירושים שם: לפי שמצד הסימנין הוא ממחה למות. – אבל בן חמש למקרא לא למד עדיין כ"ז (וכן ההובא בהערה 50 ועוד) – ולכן הובא בפנים רק מה שחזק וראה בעיניו.

* (42) ראה בכ"ז לקו"ש בא תנש"א.

(43) כדריעה הא' במכילתא בא שם. וידועה פלוגת הרמב"ם והראב"ד בזה (הל' בכורים רפ"ב).

(44) ראה ח"ש (כד, לב): ויפתח הגמלים גוי' (ואחר כך) ומים לרחוץ רגליו גו'.

(45) פרשתנו שם, ד ובפרש"י שם.

(46) ויקרא ה, ח ובפרש"י שם. ובסוטה (מו, ריש ע"ב) למדין עריפה דעגלה מחטאת העוף.

(47) בפ' בא ותשא, אף שאינה קושיא, וכמדובר כמ"פ שדרכו של רש"י לפרש עוה"פ בקיצור מה שפ"י בספר לפניו (ובנדוד"ד ה"ז ג' ספרים

לפניו), ובפרט שתיבת "וערפו" אינה תיבה רגילה בחומש. (48) קוצץ דוקא ולא סתם חותך (בניחותא). – ועפ"ז בטלה התמי' שלא פרש"י מהו קופיץ, אף שמפרשו ובכ"מ בש"ס – כי פירושו דבר הקוצץ. ולהעיר מפרש"י ד"ה נחש הנחושת (חוקת כא, ט).

"וא"ת אין קוצץ בלא ביי"ת צד"י י"ל כו" – מפרש"י בארוכה (ויחי מט, יט).

ולהוסיף אשר "קופיץ" קופץ ו(לכן) קוצץ, משא"כ סכין שחותך בהולכה (הליכה) והובאה, כי ענינה אך ורק "שמכשרת בשר לאכילה" (פרש"י וירא כב, ו).

(49) דרק מיעוטן משתמשין לשחיטה (רש"י פסחים ע, א ד"ה קופיץ. וראה תוד"ה השוחט בבורות כד ב).

(50) ל' רש"י במשנה סוטה מה, ב. ובפסחים שם. ביצה כח, רע"א. בכורות י, ב ד"ה בקופיץ. ועד"ז במאירי סוטה שם. ובפיה"מ סוטה שם "הוא סכין הגדול והרחב".* ובפרש"י ביצה לא, סע"א "סתם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו". ביד רמה סנהדרין שם: סכין גדול רחבו כארכו ויש בו כובד. ובפרש"י פסחים (מאירי) ויד רמה שם דהוא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות. וביד רמה שם "ופעמים שמבקעין בו עצים כדתנן כו" – ביצה לא, סע"א. וראה גמ' שם ע"ב. פרש"י ביצה הנ"ל ופיה"מ להרמב"ם במשנה שם.

* וליתא בפיה"מ תרגום קאפח.

22 הרמב"ם (בסוף הלכות מעילה), אשר כל השלושה – עגלה
 23 ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח – נמנים שם ביחד⁵⁸
 24 בתור חוקים.
 25 אמנם, לפי הדרשה שרש"י מביא, "אמר הקדוש-ברוך-
 26 הוא תבוא עגלה... שלא עשתה פירות ותערף... לכפר..."
 27 נמצא לכאורה שמצוה זו אינה נכללת בסוג ה"חוקים".

1.

שלושה אופנים בגדר הכפרה של עגלה ערופה

28 ויש לומר, כי שלושה הסברים אלו – הם שלושה
 29 אופנים בהם ניתן לפרש את גדר הכפרה של עגלה
 30 ערופה⁵⁹: מצד הפועל, מצד הפעולה בכללותה, מצד
 31 הנפעל (ומקומו):
 32 א) לפי הרמב"ם במורה נבוכים הכפרה היא מצד
 33 הפועל: בשעה שזקני העיר הקרובים אל החלל עושים את
 34 כל הפעולות כדי לגלות את הרוצח, הרי זה גופא מכפר
 35 עליהם, ומסיר מעליהם⁶⁰ את העון⁶¹.
 36 [זאת ועוד: הכפרה אינה מתבטאת רק בזה שהם
 37 עושים פעולות שונות שיתגלה הרוצח, אלא משום שבכך
 38 הם מפרסמים בפירסום גדול כי "חפץ הזקנים ואנשי
 39 הדעת" למצוא את הרוצח "לנקום ממנו נקמת הנרצח"⁶²
 40 – וזה גופא מונע ומשרש אפשרות של רציחה בעתיד,
 41 ובמילא זה עצמו מכפר].

משמע שהכפרה בעיקר על יושבי העיר ולא על הרוצח. וראה פרש"י שם,
 ח: הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון. וראה ראב"ע שם, ז
 הובא ברמב"ן. וראה הלשון בבחי' ואברבנאל שם. וראה ערכין טז, א
 ובפרש"י שם ד"ה קשיא. ובכ"מ. וראה מאמרי אדה"ז (פרשיות ח"ב ע'
 תתכח). שהמ"צ להצ"צ (מצות עגלה ערופה): העגלה שאינה באה לכפר
 על החוטא כי אינו מתכפר בזה כלל כו' רק שהיא באה להסיר הקטרוגים
 מכל ישראל שהרי כל ישראל עריבים זה לזה וע"י העגלה נפטרים מן
 החטא המוטל על כללות ישראל מחמת הערבות. ולהעיר ממשנה סוטה
 מז, סע"א "כיפרה ספיקה והלכה לה" ובפרש"י שם. ובגמ' שם מז, ב
 ועד"ז בכתובות לו, ב מנין כו' שאין פוטרת אותו כו' (וראה פרש"י
 כתובות שם ד"ה שאין). רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ח. וראה פרש"י ויקרא
 ה, יח. פענח רזא ס"פ ויקרא. ואכ"מ.

60 ראה משכיל לדוד לפרש"י פרשתנו כא, ח.

61 לכאורה זוהי הכוונה במ"ז אף שלא פי' דזה ענין הכפרה. אבל
 פשיטא דאין כוונתו להוציא הכתוב ממשוטו, דעגלה ערופה באה לכפר.
 אבל להעיר מבחי' כאן: כפר לעמך ישראל כפר לשון גילוי הוא שיגלה
 להם הרוצח דאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היתה העגלה הולכת
 עד בית הרוצח והורגים אותו שם. זהו ונכפר להם הדם כלומר מתגלה
 להם הרוצח. ואם לא היו זכאין וכו' עורפין אותה שם והכחנים אומרים
 כפר לשון כפרה כו'.

62 חינוך שם ומסיים ע"ז "וכן מצאתי להרמב"ם ז"ל.

1 רש"י מפרש (כדלעיל) "נחל איתן – קשה שלא נעבד",
 2 אך הרמב"ם⁵¹ מפרש "נחל ששוטף בחזקה", והנאמר
 3 "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" הוא איסור על להבא⁵².
 4 ויש לומר, כי המחלוקת היא לא רק בפירוש הכתוב,
 5 אלא קשורה עם מחלוקת בעצם גדר הכפרה של "עגלה
 6 ערופה":

7 הרמב"ם מסביר במורה נבוכים⁵³ את הטעם על הבאת
 8 עגלה ערופה ופרטי ענייניה, שהינם תחבולות המאפשרות
 9 את גילוי הרוצח, ובלשוננו⁵⁴:

10 "ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים
 11 והעומדים ולקחת העגלה שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי
 12 בפרסום הענין יודע ההורג". ומסיים: "וחזק זה הענין
 13 בהיות המקום אשר תערף בו העגלה שלא יעבד בו ולא
 14 יזרע לעולם שבעל הארץ יעשה כל תחבולה ויחקור עד
 15 שיוודע ההורג כדי שלא תערף העגלה ולא תאסר ארצו
 16 עליו לעולם"⁵⁵.

17 הרמב"ן⁵⁶ אומר (בנוגע לפרט של "נחל איתן") ש"לפי
 18 דעתי יש בו טעם כענין הקרבנות הנעשים בחוץ⁵⁷ שעיר
 19 המשתלח ופרה אדומה, ולפיכך מנו חכמים עגלה ערופה
 20 מכלל החוקים".

21 וכדברים אלה מצינו גם בספר 'היד החזקה' של

51 הל' רוצח פ"ט ה"ב.

52 הל' רוצח פ"י ה"ט. וכ"ה בחזקוני עה"פ. וראה בארוכה תוי"ט
 לסוטה שם. ובמפרשי המשניות והש"ס סוטה שם. וש"נ. וראה מיני
 תרגומא* פרשתנו כאן. מלאכת הקודש. ועוד.

53 ח"ג פ"מ – הובא גם ברמב"ן ובבחי' כאן (פסוק א). וראה גם
 חינוך מצוה תקל. ובארוכה אברבנאל כאן. וראה כס"מ לרמב"ם שם ה"ו
 דהביא טעם הל' להלכה, ע"ש.

54 מו"נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח – בשינויים קצת).

55 כ"ה במו"נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח – בשינויים קצת). אבל
 ברמב"ן (ובחי') הובא באו"א ולכן הקשה עליו. וכבר תירץ בספר הזכרון
 להריטב"א שנוסחא משובשת נודמנה לו לרבינו ז"ל (הרמב"ן) – אולי
 מהעתקת אל-חריזי – ולשון המורה בערבי הוא ככפנים כמו שהעתיק ר'
 שמואל תבון. ועי' המשך דבריו מה שמקשה כו' ומפרש בדעת הרמב"ם.
 וראה גם ריטב"א למכות כב. ב ד"ה ופרבי'. חינוך מצוה תקלא. ובהננסמך
 לעיל הערה 52

56 עה"ת כאן.

57 ובחזקוני כאן: אשר לא יעבד ולא יזרע דוגמא אל ארץ גזרה כי
 לשניהם פירוש אחד.

58 במפורש – אף שמסיים (כדלקמן בפנים) שכל הקרבנות כולן
 ככלל החוקים הן.

59 פשטות הכתובים בפרשתנו (כא, ז ואילך) ובמפרשי התורה

* ראה ע"ז שם הספר בלק"ו (המתורגם) ח"י"ז ע' 402 בשוה"ג להנדה 14.

22 קדשים⁶⁹, גם לא הנעשים בחוץ, שעיר המשתלח ופרה
23 אדומה⁷⁰.

ז.

הפירושים השונים ב"נחל איתן" – מקבילים לאופן הכפרה

24 על פי זה יומתק יותר ההבדל בפירוש של "נחל
25 איתן": לטעם הרמב"ם במורה נבוכים מובן מדוע הינו
26 מפרש שזה מוסב על הנחל "אל נחל איתן – ששוטף
27 בחזקה", ולא על הקרקע "קרקע קשה שלא נעבד" (ורק
28 שמכאן ולהבא יש לאו שלא יעבד בו):

29 מכיוון שלטעמו, המטרה היא לפעול על בעל השדה
30 ש"יעשה כל תחבולה ויחקור עד שידוע ההורג" – הרי אין
31 לומר שהכוונה לקרקע "איתן", כי אדרבה, ככל שזהו שדה
32 טוב הראוי ביותר⁷¹ לזריעה, יפגע הדבר יותר בבעל השדה
33 והוא ישתדל יותר למצוא את הרוצח, כדי "שלא תאסר
34 ארצו לעולם"⁷¹; ולכן לומד הרמב"ם ש"נחל איתן" אין
35 הכוונה לקרקע, אלא נחל של מים⁷² "ששוטף בחזקה".

36 ובדומה לכך לפי טעם הרמב"ם בספרו היד החזקה: 36
37 מכיון שזוהי כפרה בגדר וסוג הקרבנות, מסתבר, שהמקום
38 של העריפה לא צריך להיות בדוקא קרקע קשה שלא
39 נעבד, אלא להיפך – מקום מובחר ומשובח ככל היותר⁷³.

כאן ענין חדש בגדר הכפרה. ואכ"מ.

70 ע"פ הנ"ל אולי יש לבאר גם פלוגתת הרמב"ם ורש"י (בפי' עה"ת): להרמב"ם (הל' רוצח רפ"ט) אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מוצה למדוד, ולרש"י שפי' (כא, ב) "לכל צד לידע איזו קרובה" מפרש הרמ"ם שבמקום שאין ספק א"צ שם מדידה (וראה גו"א שם. פנים יפות שם):

לטעם הרמב"ם שבמו"נ שפוט כי ה"ז חלק מהפרסום שיגלו הרוצח, ועד"ז להרמב"ם (בספר היד) והרמב"ן כיון שהכפרה היא מצד עצם המעשה י"ל דגם המדידה היא חלק מהכשר מעשה הכפרה (וע"ד כמה פרטים בקרבנות) (אבל ראה צפע"נ הל' שחיטה שם דרך משעת שחיטה ועריפה יש עליו גדר מכשיר ומכפר). או בפשטות כיון שהיו מכלל החוקים מובן שאין הטעם משנה ומצוה למדוד (וראה צ"פ השלמה יא, א. מהדו"ת מא, ב). משא"כ לדעת רש"י שענינו – ענין של טעם – מובן שהוא רק בשביל לידע, ואם יודעים א"צ למדוד [אבל ראה מל"מ לרמב"ם שם שמפרש בהרא"ם ש"א"צ למדוד לשאר עירות, אבל מן הקרובה צריך למדוד. וראה ח"י הת"ס לבי"ב כג, ב ד"ה נחזור]. ואכ"מ. 71 וראה גם רד"ק בספר השרשים שלו ע' אית (הובא בבחי' כאן) שפירש "מקום דשן ושמן .. כי לפיכך יהיו נזהרים ונשמרים כו' שלא ימצא שם חלל". עיי"ש.

*71 (71) כקושית הריטב"א בס' הזכרון שם (לגירסתו במו"נ. וע"ד קושית הרמב"ן שם לפי גירסתו במו"נ – ראה לעיל הערה 55)
72 ופרט זה אינו שייך לטעמו במו"נ שם. וראה עד"ב בס' הזכרון שם.

73 אבל מהמשך דברי הרמב"ן שם מובן, שלפי טעמו – שהוא כענין הקרבנות הנעשים בחוץ" – אין סברא "שעשה בשדה טוב ראוי

1 (ב) לפי הרמב"ן (ויש לומר שזוהי גם דעת הרמב"ם
2 בספר "היד" שם), הכפרה היא מצד הפעולה, ובדומה
3 לענין הקרבנות (שגם עליהם אומר הרמב"ם שם "וכל
4 הקרבנות כולן מכלל החוקים הן"), שפעולת וכפרת
5 הקרבנות היא מצד מעשה ההקרה, ובדומה לכך בעגלה
6 ערופה, ש"כפרה נאמר בה כקדשים"⁶³. כלומר: בדיוק
7 כשם שבכל הקרבנות זו גזירת המלך, שכל קרבן מכפר
8 על עבירה או עבירות מסוימות, כך גם יש פעולות
9 מסוימות של קרבנות שבחוץ – שעיר המשתלח, פרה
10 אדומה ועגלה ערופה⁶⁴, שגזירת המלך⁶⁵ היא שגם מעשה
11 זה יכפר⁶⁶.

12 (ג) לדעת רש"י האומר "תבוא עגלה בת שנתה..."
13 מיתוסף אופן שלישי – שהכפרה היא לא מצד הפועל או
14 הפעולה בכלל⁶⁷ – בדוגמת הקרבנות, אלא מצד הנפעל
15 (הנרצח, ועגלה הנערפת) – "תבא עגלה בת שנתה שלא
16 עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות", משום
17 שהכפרה היא לא רק על מעשה הרציחה של הרוצח, אלא
18 במיוחד על ה"תוכן" המיוחד שבנרצח (ונפעל) "לכפר על
19 הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות"⁶⁸.

20 ולכן נאמר כאן "אמר הקדוש-ברוך-הוא" – בכך נאמר
21 אופן חדש של כפרה שאינו דומה לשאר אופני הכפרה של

63 זבחים ע, ב. וש"נ. רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ב. שם ה"ה. הל' אבות הטומאה פ"ג הי"ג. ועוד. ועיין גם מיני תרגומא שם ובפסוק ה. ובכ"מ.

64 וראה תוד"ה ותהא (חולין כג, ב): נקט פרה ועגלה ששניהם ענין אחד שניהם קדשים הנעשים בחוץ ודמו אהדרי כו'. ולהעיר מצפע"נ להל' שחיטה שם.

65 ראה מדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ. שלאחרי שמפרט טעמים פרטיים בעגלה ערופה שמביאים להתגלות הרוצח, מסיים "ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל".

66 במאמרי אדה"ז ובסהמ"צ שם: ולכן שניהם שעיר המשתלח ועגלה ערופה לא היו קריבים ע"ג המזבח כי אינן שייכים שם כלל מאחר שאינם באים לכפרה. אבל בסהמ"צ שם בסיום המאמר: ונכפר להם לישראל. וראה הלשון בהגהה בסהמ"צ שם.

67 אבל להעיר מחדא"ג מהרש"א סוטה שם שמצד הרף להטעם בגמ' אמר הקב"ה תבוא עגלה כו' מש"כ הרמב"ם במו"נ.

68 וי"ל שזוהו הנפק"מ גם להטעמים דלעיל על מה בא לכפר: לטעם הרמב"ם במו"נ שהעיקר הוא גילוי הרוצח, בא לכפר בעיקר ע"ז שיש רוצח השייך לעיר זו כו' – הפועל (וראה אברבנאל שם. ועוד); לאופן הב' ה"ז בא לכפר על פגולת ומעשה ההריגה; ולטעם דהגמ' ורש"י – על זה שלא הניחוהו לעשות פירות – הנפעל.

69 וכן יש לפרש הלשון במדרש לקח טוב שם "ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל", שהכוונה בזה (לא שזוהו חק, וכדעת הרמב"ם בספר היד דהוי מכלל החוקים, והיפך מש"כ לפנ"ו "מפני מה אמרה תורה לערוף עגלה במקום כו'", שמסביר טעם ואופן איך שמביא לגלות הרוצח, שהרי לפי"ו אי"ז גזירת המלך במיוחד בעגלה, כי אם) – שנאמר

25 שלא הניחווה לעשות פירות", כלומר שהיה חסר אצלו
 26 "המגני ומצלי"77, ההגנה וההצלה של תורה ומצוות77.
 27 ואם כן, מכיוון שבנוגע לניזק כבר נגזר עליו מן השמים78
 28 – ניתן לחשוב, שאין לרואה שום שייכות למאורע שכזה
 29 ואין עליו חובה להתעסק עמו.

30 ובדומה לכך ברוחניות: בשעה שפוגשים יהודי במעמד
 31 ומצב ירוד – "נופל (והיכן –) בשדה", דבר המצביע על
 32 שייכותו ל"עשו .. איש שדה"79, היפך העיר שהיא מקום
 33 ישוב אדם – "ושכנתי" של אדם העליון שעל הכסא80,
 34 מקום וסביבה של תורה ומצוות –

35 עלולים אם כן לעשות חשבון: וכי אשמתו של מי היא
 36 העובדה שיהודי נמצא בכזה מצב? – הרי היה עליו
 37 להמציא לא בשדה, אלא במקום מושב ועיר, בסביבה של
 38 תורה ויראת שמים כו'. ובמילא, היהודים הנמצאים בעיר,
 39 בסביבה של יהודים שומרי תורה ומצוות, של זקנים
 40 ובית-דין, אינם צריכים להתעסק איתו.

41 על כך באה ההוראה מפרשת עגלה ערופה: הדבר
 42 שייך לא רק לתושבי העיקר הקרובה אל החלל, אלא גם
 43 לזקני העיר ההיא – לבית הדין של העיר81, עד שזה נוגע
 44 גם לבית הדין הגדול, "ויצאו זקניך, מיוחדים שבזקניך,
 45 אלו סנהדרי גדולה"82.

46 וזקני בית הדין של העיר צריכים לוודא ועד כדי
 47 הכרזה ש"ידינו לא שפכו את הדם הזה"83, וכפירוש
 48 רש"י84: "לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה" –
 49 שנתנו לאותו יהודי "צידה לדרך", את ה"מזון" של

1 אך לפי רש"י, מכיוון שכאן נשתנה ונתחדש "אמר
 2 הקדוש-ברוך-הוא" – שהתחדש סוג חדש של כפרה,
 3 כדלעיל – מסתבר שכשם שהעגלה "לא עשתה פירות",
 4 והפעולה היא "ערפיה" (עניני שלילה), צריך להיות גם
 5 המקום שלילי, כזה "שאינו עושה פירות", "איתן, קשה
 6 שלא נעבד": לא רק שמכאן ולהבא יהיה זה מקום שאינו
 7 עושה פירות, אלא בעיקר – בהווה, בשעת העריפה, הוא
 8 חייב להיות "איתן, קשה שלא נעבד" – "אינו עושה
 9 פירות".

ח.

החובה לעסוק גם עם ה"נופל בשדה" מבחינה רוחנית
 10 התורה היא נצחית. ומובן איפוא, שההוראה מפרשת
 11 עגלה ערופה קיימת בכל הזמנים ובכל המקומות ולכל עם
 12 ישראל [ובמיוחד בזמן הגלות, לה יש קשר מיוחד עם
 13 שפיכת דמים, משום שברוחניות, על-ידי כל חטא, במעשה
 14 דבור או מחשבה, גורמים ענין של "שפיכת דם וחיות
 15 האדם דקדושה באדם דקליפה"73] – וזוהי הוראה
 16 נפלאה:

17 כאשר מדובר אודות "מצא חלל באדמה... נופל
 18 בשדה"74, הרי במקרה כזה אפשר לטעון: אין ספק
 19 שה"מכה איש" הוא רוצח ומגיע לו עונש גדול. אך מאחר
 20 ו"לא נודע מי הכהו" – הרי, מכיוון ש"אין מיתה בלא
 21 חטא"74, ברור איפוא שהדבר בא מאת ה', ובדומה
 22 למאמר רבותינו ז"ל75 אודות חטא בשוגג, על הפסוק76
 23 "והאלקים אנה לידו"; ובפרט לפי הפירוש בגמרא וברש"י
 24 כדלעיל, שהעגלה ערופה באה בעיקר "על הריגתו של זה

פירש (אף שנוגע להלכה) כי מפרש פש"מ, ואינו ספר הלכות [ואולי י"ל שמוכן הוא ע"פ פרש"י ר"פ נח "שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" אף שהמדובר שם בצדיקים הרי"ז בנוגע לפרט דעיקר תולדותיהם .. מע"ט, אבל בשאר כל אדם גם מצות (שמחויב בהם) הם בכלל תולדותיו – פירות שלו (כדמוכח גם מזה שרש"י משנה מב"ר שם (פ"ל, 1): מה הן פירותיו של צדיק מצות ומע"ט*) – ראה בהנ"ל לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 36 הערה 2].

78 אגה"ק סי' כה. וראה בארוכה אלשיך פרשתנו.
 79 תולדות כה, כו. וראה בארוכה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך).
 80 ראה לקו"ת ראה (אלול) לב, ב.
 81 ראה מדרשי התורה להקדוש אשתרוק פרשתנו כא, ו. וראה מו"נ שם. ראב"ע כאן (פסוק ז). ועוד.
 82 פרשתנו כא, ב ובפרש"י (מסוטה מד, ב).
 83 פרשתנו כא, ז.
 84 וראה סוטה מה, סע"ב במשנה (ועה"ג שם). ספרי עה"פ.

לזריעה" (ל' הרמב"ן בקושייתו על המו"ג). ולכאורה הדיוק ברמב"ן הוא "קרבות הנעשים בחוץ שעיר המשתלח" – ראה חזקוני (שהובא לעיל הערה 57) "אשר לא יעבד ולא ירע דוגמא אל ארץ גזרה".
 משא"כ להרמב"ם בס' היד שכותב רק שעגלה ערופה מן החוקים בכלל (ולא הזכיר דוקא קרבות הנעשים בחוץ) משמע, שהוא כמו גדר החוק דכל הקרבות, שהוא מצד עצם פעולה וכפרה דהקרבות. ובמילא מסתבר שמקומו צ"ל מקום נבחר, ככפנים.
 *73 לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ.
 74 פרשתנו כא, א.
 *74 שבת נה, סע"א. זח"א נז, ב.
 75 מכות י, ב. פרש"י עה"פ (משפטים כא, יג).
 76 משפטים שם.
 77 ראה סוטה כא, א.
 *77 ראה שם מו, סע"א: מאי פירות אלימא פרי' ורבי' אלא מעתה אוקן ואסריס ה"נ דלא ערפינן אלא מצות. ורש"י כאן סתם "פירות" ולא

(* אבל בתנחומא. נח ב וכן תולדותיו של אדם אלו מעשיו הטובים.

20 בשדה, במקום ללא תורה ומצוות, שזהו חיוב ואחריות
 21 המונחת על כתפי בית דין של ישראל.
 22 זוהי ההוראה לכל יהודי בימינו אלו, ובפרט בזמן של
 23 חודש אלול, שצריך לצאת למקום מושבי בני ישראל⁹¹,
 24 וגם למקום שאינו סביבה של תורה ומצוות ("שדה")
 25 ולעזור לכל יהודי ולעזור אותו. והרי בזמן של אלול נמצא
 26 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא "בשדה", ומקבל כל
 27 אחד באיזה מעמד ומצב שיהיה "בסבר פנים יפות ומראה
 28 פנים שוחקות לכולם"⁹², וזה גופא עוזר ליהודים לצאת
 29 מהמעמד ומצב של "שדה" בו הם נמצאים.
 30 ואזי "בלכתו (המלך) העירה הרי הם הולכים אחריו",
 31 בזמן של הימים הנוראים⁹³, כאשר ממלאים את בקשת
 32 הקדוש-ברוך-הוא "שתמליכוני עליכם"⁹⁴, עד ל"כפר על
 33 עמך ישראל"⁹⁵ ביום הכיפורים, שאז נעשית הכפרה
 34 וסליחה ומחילה לכל יהודי ולכלל ישראל, ובאופן של -
 35 סלחתי כדברך,
 36 וכל אחד ואחת נכתב ונחתם לאלתר בספרן של
 37 צדיקים⁹⁶ גמורים.
 (מישחות ש"פ: שופטים תצא ותבוא - תשמ"א)

1 התורה, כנאמר⁸⁵ "ותורתך בתוך מעי", וכמו כן -
 2 "לבושים" שהם המצוות⁸⁶, המגנינים מ"קרירות" ומקשת
 3 וחרב, "לחם ולבוש" שילוו אותו בשדה עשו - חושך
 4 הגלות, במעמד ומצב של "שדה" אליו הוא הלך.
 5 ויתירה מזו אומרים כאן, כי הדבר קשור גם לסנהדרי
 6 גדולה שבלשכת הגזית. שלכאורה: מה להם ול"חלל"
 7 שנמצא - לא בסמיכות לירושלים⁸⁷, אלא בסמיכות לעיר
 8 אחרת ורחוקה אי-שם בארץ ישראל⁸⁸? - אך הרי נאמר
 9 ב"תנא דבי אליהו רבא"⁸⁹: "היה להם לסנהדרי גדולה
 10 שהניח משה ויהושע... להניח חבלים של ברזל במתניהם
 11 ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובתיהן ויחזרו בכל עיירות
 12 ישראל, יום אחד ללכיש... וכן בכל מקומות ישראל וילמדו
 13 את ישראל... כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקדוש-ברוך-
 14 הוא בעולמות...".
 15 ולהעיר, שה"תנא דבי אליהו רבה" נאמר בנוגע
 16 ל"שבעים אלף"⁹⁰ שנהרגו בגבעת בנימין, ש"לא הרג
 17 אותם אלא הסנהדרי גדולה...", ובכל זאת אילו היו יוצאים
 18 בעיירי ישראל... לא היה משתלשל מעשה פילגש בגבעה;
 19 על אחת כמה וכמה כאשר מדובר על יהודים הנמצאים

שיש בידו למחות ולא מיחה הרי "הכל נעשה על ידו" ומפרש בהדגומא
 "שנהרגו בגבעת בנימין" ותו לו!
 ועפנה"ל מובן בפשטות כי זוה נכללו גם נשים וטף דבנימין והרוגי
 דיבש גלעד - אלא שלתדא"ר הרוגי דיבש גלעד - אין שייך לעניננו
 בכלל, כי זה ה' מפני "השבועה הגדולה" (שופטים כא, ה). וענין "פלגש
 בגבעה" ה' רק סיבה דסיבה וכו'.
 91 ראה לקו"ש ח"ט ע' 298 ואילך. וש"נ.
 92 לקו"ת שם לב, ריש ע"ב.
 93 ראה לקו"ת שם כה, ג.
 94 ר"ה טז, סע"א.
 95 פרשתנו כא, ח.
 96 ר"ה שם, סע"ב.

(85) תהלים מ, ט.
 (86) ראה תדבא"ר פכ"ז.
 (87) דהרי אין מודדים לירושלים שירושלים אין מביאה עגלה ערופה
 (רמב"ם הל' רוצח פ"ט ה"ד. וש"נ).
 (88) ראה רמב"ם שם רפ"י.
 (89) פ"א.
 (90) כ"ה בתדבא"ר שם, וביל"ש שופטים רמז סח: ע"ב אלף.
 ובמפרשים (ויקוקן דנורא. ישועות יעקב) שבשניהם הוא ט"ס כי לא
 מצינו בקרא שנהרגו כ"א ס"ה אלף ומאה ושלשים.
 ולחומר הקושיא - י"ל דקים להו דנשים וטף דבנימין שנהרגו -
 השלימו לשבעים אלף (שבתדא"ר) והרוגי יבש גלעד - לע"ב אלף
 (שביל"ש), ועפ"ז גם לא הוי פלוגתא במציאות.
 ועפ"ז גם מבואר צע"ג במרו"ל ה"ל (תדא"ר ויל"ש) שמדגיש שזה

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' א

1 החזרת, וכי אָמַר לִיהַּ נְאֻמָּו - אם היה טוען הנפקד נאנסו, מִי
 2 מְצִי אָמַר לִיהַּ - האם יכול המפקיד לטעון כנגדו שְׁמָרְךָ בְּיַד מֵאִי
 3 בְּעֵי, הָרִי ודאי אף אתה מודה באופן זה שאין זה טענה, שהרי אין
 4 השטר סותר את טענת 'נאנסו', ונאמן הנפקד בטענתו, אם כן אף
 5 כשטוען הנפקד החזרתי יש לו להיות נאמן במיגו, ואין זה כמיגו
 6 כנגד עדים, משום שאפשר שלא הקפיד הנפקד לקחת את השטר
 7 בשעה שהחזיר את הפקדון, שהרי אף אם יתבענו הנפקד עם
 8 השטר הרי יוכל לפטור עצמו בטענת נאנסו. אָמַר לִיהַּ רב עמרם,

1 ויתבענו, ואף משום 'מיגו' אין להאמינו, שהרי זה כמיגו נגד עדים
 2 החתומים בשטר שמכחישים אותו. אָמַר לִיהַּ - השיב לו רב
 3 חסדא, מְהֵימֵן - הרי הוא נאמן, שהרי סברת 'מיגו' מסייעתו. שאל
 4 אותו רב עמרם, מדוע הוא נאמן בטענתו, וְלֵאמֹר לִיהַּ - הרי יאמר
 5 לו המפקד, אם אכן החזרת לי, שְׁמָרְךָ בְּיַד מֵאִי בְּעֵי - מדוע
 6 השארת את שטר ההפקדה בידי, והרי זה כמיגו כנגד עדים
 7 החתומים בשטר שמעידים שלא נפרע. אָמַר לִיהַּ רב חסדא,
 8 וְלֵאמֹר מֵימֵךְ - לשיטתך שאתה רוצה לומר שמחמת טענת המפקד
 9 שהשטר שבידו מוכיח שלא החזירו לו אין הנפקד נאמן לומר

ילקוט לוי יצחק על התורה

חכמה, ודרום הוא קו⁸ הימין.

ואל תקשי מהאמור בזהר תרומה דף קל"ג שיצחק אתקין מנורה⁹, ויצחק¹⁰ הוא בחי' גבורות. אין הכוונה שיצחק המשיך השמן בהמנורה והדליק אותה, רק שגוף

(8) ודרום הוא קו הימין. פירוש: מבואר בזהר ח"ב דף כד, א: צד דרום הוא חסד, צפון גבורה, מזרח תפארת, מערב מלכות.

והטעם הוא: ראה רש"י [תרומה כז, יג. במדבר ב, ג] ד"מזרח" נקרא "קדם" ו"פנים", ומערב נקרא "אחור". ופירשו המפרשים, דהקול של השכינה ה' יוצא מבין הכרובים, וכמו בגשמיים אם עומדים הפנים כנגד מזרח אז מערב הוא אחור, וצד דרום הוא לימין חסד (כמו יד ימין), וצד צפון לשמאל גבורה (כמו יד שמאל), וכן הוא ברוחניות הענינים, שהשכינה – הוא כמו הפנים – מדבר כנגד צד המזרח, ודרום וצפון מן הצדדים – לימין ולשמאל הם בחי' חסד וגבורה, וצד מערב הוא אחור, מלכות.

וראה ביאורי הוזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת תשע"ה) קעו, ב ואילך. תורת חיים בראשית מב, ב ואילך. לעיל סי' טו הערה 60. ספר הערכים – חב"ד, מערכת אותיות אל"ף-אטב"ח עמוד ו. כרך ד עמוד רמה ואילך. תקמט. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן רא הערה 21. חלק ג סי' כה. ועוד.

(9) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: מְנוֹרָה אֲתִקִּין יִצְחָק דְּאֶקְדִּישׁ שְׁמָא דְּקִדְוָשָׁא פְּרִיךְ הוּא לְעִינְהוֹן דְּכָל עֲלָמָא (תיקון יצחק במה שקידש שמו של הקב"ה לעיניהם של כל בני העולם כשנעקד), וְנִהְיִר נִהְיִרוּ דְּבוֹצִינָא עֲלָמָא פְּתֵהֵיא קְדוּשָׁה (והאיר האור של נר העליון בקידוש שם שמים שנתקדש שמו כשנעקד על גבי המזבח). עיי"ש.

ולחעיר מ"ש בלקוטי לוי יצחק, אגרות קודש ע' תיו וז"ל: "יצחק תיקון מנורה בזהר תרומה דקל"ג. ודוחק לפרש שקאי על מנורה דבהמ"ק כי הרי המנורה דבהמ"ק היתה בדרום, ויצחק הרי הוא בשמאל צפון, ובמנורה דבהמ"ק ה' ז' נרות ויצחק הרי מספרו ח"פ הוי'. ולזאת מחזורתא שקאי על מנורה דחנוכה, שני חנוכה מצותה בשמאל בחי' יצחק ויש בה ח' נרות עיי"ש.

ובדא"פ י"ל דעפ"י המבואר כאן, מתורץ השאלות וד"ל.

(10) ראה אור התורה תולדות (בראשית כרך ד) תתיב, ב וז"ל: מנורת זהב כולה זהו בחי' יצחק, וההעלאה ע"י אהרן כה"ג זהו כענין יצחק בן אברהם, ואח"כ ההטבה זהו כענין אברהם הוליד את יצחק כו' והבן. עיי"ש.

(11) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) ערכי הכינויים פ"ג. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים (לאדמו"ר האמצעי) תולדות קמו, ג. שם, ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.

כג

מבאר, דגוף ועצם המנורה מרמז לגבורה בחי' "יצחק", והדלקת המנורה ע"י אהרן בחי' אור הוא חסד, להאיר את החשך והגבורות

המנורה¹ היתה עומדת בימין², וכן ענין אור, כי המנורה היתה להאיר, הוא³ בימין, כי אור⁴ נברא ביום ראשון שלנגד חסד, ועבודתה ע"י אהרן בחי' חסד, והמנורה היתה נדלקת בשמן, שמן הוא ג"כ בחי' חסד קו הימין כמו"ש⁵ ושמן ימינו יקרא, והרוצה להחכים ידרים מנורה בימין,

(1) בסמין זה יבואר, ד"גוף" ועצם המנורה מרמז לבחי' "גבורה" (ומרמז בו' פרטים, ראה הערה 13). והדלקת המנורה ע"י אהרן ענינו "אור" – בחי' "חסד" (ומרמז בחמשה פרטים, ראה הערה 2).

(2) מבאר, דה"מנורה" ענינו בחי' "חסד" – להאיר את החשך, ומצד "חמשה" טעמים ופרטים, והם:

(א) המנורה ענינה להאיר – "אור".

(ב) המנורה מקומה ב"ימין" – בחי' חסד.

(ג) הדלקה ע"י "אהרן" בחי' חסד.

(ד) הדלקה ע"י "שמן" בחי' חסד.

(ה) פתילות המנורה מבלאי כנתנת ה"כהנים" דוקא, בחי' חסד.

(3) בימין... שלנגד חסד: ימין הוא חסד וכמו שכתוב בתניא סוף פרק ד וז"ל... כמ"ש (שיר השירים ב, ו) וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים. עיי"ש.

(4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק י. תורת חיים בראשית ח, ד. אור התורה פרשת ואתחנן עמוד רט-י. תורת מנחם התועדויות חלק כח (תש"כ ח"ב) ע' 277.

(5) אהרן בחי' חסד: ידוע שכהן הוא איש החסד. ראה לקו"ש חכ"ז ע' 89 הע' 19: "ברכה לג, ח ווללוי אמר תמך אוריך לאיש חסידך". וראה זח"א בהשמטות דף רנו סע"א. זח"ג דף קמה ע"ב ואילך. ועוד.

וראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ג ע' קמט וז"ל: כהן הוא בחינת חכמה דאצילות, כי חכמה היא התחלת קו הימין, חח"ן מימין, ולכן נקראת כהן איש החסד. ובפרט לפי פירוש הרמ"ז דכהן הוא בחינת חסד דאריך שמתלבש בחכמה דאצילות, שאז גם החכמה היא בבחינת חסד, ונקרא כהן גדול, בחינת רב חסד. עיי"ש.

ראה גם סידור עם דא"ח רסח, ב [ובהוצאת תשע"ט – שצא, סע"א ואילך]. אור התורה תצוה עמוד א'תקסג ואילך (מובא לקמן סימן נא הערה 17).

(6) משלי כז, טז.

(7) בבא בתרא כה, ב. "אמר רב יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום" עיי"ש.

במנורה מ"ב¹⁹ לנגד שם מ"ב²⁰ דגבורה, זהו שיצחק גבורה אתקין מנורה. ויצחק צריך מנורה כי מדתו הוא מדת לילה חשך כמ"ש בזוה"ק פ' תולדות דף קמ"א²¹ סוף ע"ב, לכן צריך מנורה להאיר את החשך דהלילה.

אבל השמן שמניחין בהמנורה והדלקתה שתאיר הוא מבחי' חסדים דוקא, וכן הפתילות שבהמנורה היו מבלאי' כתנות²² הכהנים כדאיתא בשבת דף כ"א וברמב"ם הלכות המשך בעמוד 210

(19) ראה אור התורה שם עמוד א'תפו וז"ל: היינו כ"ב גביעים י"א כפתורים ט' פרחים הם מ"ב והיינו קבלת עומ"ש שהוא שם מ"ב שבפ' ראשונה דק"ש מואהבת עד ובשעריך שיש בו מ"ב תיבות, וענין שם מ"ב נת' בענין מ"ב* מסעות והוא כ"ב אותיות ועש"מ ועשה"ד עיי"ש. ראה הערה 20.

(* ראה לקו"ת מסעי פט, ג ואילך.

(20) שם מ"ב דגבורה: ראה אור התורה דרושים לשבועות (במדבר כרך א) עמוד קלח וז"ל: שבפ' שמע יש בה מ"ב תיבות מואהבת עד ובשעריך כידוע ומבואר בכהאריז"ל שהוא לנגד שם מ"ב שהוא בבחי' הגבורות דוקא וכידוע בענין שם מ"ב דאנא בכח כו' שהוא בבחי' הגבורות ג"כ והיינו שהוא בחי' ההעלאה ממטה למע' כי כל בחי' ההעלאה ממטה למע' הוא ע"י שם מ"ב דוקא וע"כ או' אנא בכח כו' קודם השינה מפני שאז זמן העלאה הנפש האלקית בעלותה במקור חוצבה באלק' חיים וכמ"ש רוח האדם העולה והרוח תשוב אל האלק' כו' ולכן או' קודם השינה בידך אפקיד רוחי אותיות באר כמ"ש עלי באר כו' וכמ"ש במ"א וכמ"כ בבחי' ההעלאה כלליות מכל ימי החול בעליי' המל' בעש"ק כידוע אומ' ג"כ בקבלת שבת אנא בכח כו' להיותו בבחי' שם מ"ב שהוא בחי' הגבורות כו' וכמ"ש שש כנפים לא' כו' וז"פ ששה הוא מספר מ"ב והוא מ"ב תיבות דאנא בכח כו' שהוא בבחי' ההעלאה כנ"ל ונק' כנפים שבהם עולים למע' כמ"ש במ"א. עיי"ש.

ראה לקמן הערה 23.

(21) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: ויקרא אלהי"ם לאור יום, דא אברהם דאיהו נהורא דימנא (אור היום הוא אברהם לפי שהוא מדת החסד הנקרא אור היום) . . ומ"ש ולחשך קרא לילה, דא יצחק דאיהו חשך (חשך נקרא יצחק בסוד מדת הגבורה), ואיהו אזיל לקבלא ליליא בגויה (שהיא הולכת לקבל בתוכה לילה), ובגין כך איהו כד סיב (ולכן כל מה שהוקין יצחק יותר נתחזק יותר החשך שהוא הגבורה במדתו לכן החשיכו עיניו, וראי' לדבר) מה כתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות (פי' שנחשכו עיניו לגמרי לפי תוקף מדת הגבורה שבו), הכי הוא ודאי דבעא לאתתשכא (וכן הוא ודאי שלצורך תיקון הגבורה הי' צריך להיות נחשך לגמרי), ולאתדבקא בדרגיה כדקא יאות (כדי להתדבק במדרגתו שבהגבורה כראוי). עיי"ש.

(22) ראה תורת מנחם התוועדויות חלק י (תשי"ד ח"א) עמוד 66.

המנורה עצמה תיקן יצחק, כי עצם בנין¹² המלכות הוא מהגבורות דוקא.

והיינו מה שהמנורה¹³ הוא מקשה וכולה מזהב, ומנורה של אש¹⁴ הראה הקב"ה למשה, שכ"ז הוא בחי' גבורות זהו שהיא מקשה שקשים עשייתה כי היא בחי' גבורות, והיא מקשה¹⁵ מחתיכה אחת ולא פרקים פרקים, כי גבורות הם חתיכה אחת, כמו שיצחק לא כתיב ב' פעמים¹⁶ זה אחר זה. וכתיב¹⁷ ואל תקוין בתוכחתו, שאין קוצצים תוכחות שהם בחי' גבורות. והגביעים כפתרים ופרחים¹⁸ היו ביחד

(12) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ב ע' קמג וז"ל: הנה מלכות עיקר בנינה מן הגבורות, דהיינו שיהי' יכול להיות מבחי' א"ס בני"ע עולם הנפרדים, צריך להיות הסתרים וצמצומים, כי, בבחי' אצילות איהו וגרמוהי חד (ראה תקו"ז בהקדמה ג, ב). תניא אגה"ק ס"כ), כמשל כחות הנפש המתפשטים במהדומ"ע וכו', כמו כן בבחי' אצילות, אפילו הכלים, הכל הוא בחי' אלקות, אבל בני"ע, עולם הפירוד, אפילו מלאכים אשר צבא השמים לך משתחיים, אעפ"כ הם בחי' יש ונפרד, דבר חוץ, בעל בחירה אפקוהו למט"ט וכו', לכן צ"ל מקודם בנינה מהגבורה, שיוכל אחר כך, ע"י הסתרים וצמצומים, להיות בני"ע, דאל"כ הי' הכל בבחי' אין סוף וכו'. אך אם לא היו הגבורות ממוותקות, הי' יכול להיות נפרדים לגמרי, לכן אברהם אתקין לכורסיי' (זח"ג צט, ב), וע"י שהגבורות ממוותקים, יוכל להיות ביטול בעולם הנפרדים, צבא השמים לך משתחיים. עיי"ש.

(13) מבאר ד"גוף ו"עצם" המנורה הוא בחי' גבורות, ומבאר "שבעה" טעמים, והם:

(א) יצחק בחי' גבורות, תיקן המנורה.

(ב) הי' "מקשה" שקשים עשייתה, בחי' גבורות.

(ג) בהי"ל אות ב', המנורה הי' מקשה מ"חתיכה אחת" בחי' גבורה.

(ד) היתה כולה של "הב", בחי' גבורה.

(ה) מנורה של "אש" הראה הקב"ה למשה – בחי' גבורה.

(ו) הגביעים כפתרים ופרחים ביחד מספר מ"ב, נגד שם מ"ב – בחי' גבורה.

(ז) הדלקת המנורה להאיר הלילה, ענינו להאיר את החשך בחי' גבורה.

(14) מנחות כט, א. פרש"י תרומה כה, לא ד"ה תיעשה המנורה עיי"ש.

(15) ראה גם אור התורה תרומה (שמות כרך ה) עמוד א'תפה.

(16) ראה הביאור לקמן סי' עג, דאצל אברהם ויעקב – בחי' חסד ותפארת – מצינו דנוכר שמותם בתנ"ך סמוכים ביחד, משא"כ ביצחק בחי' גבורה.

(17) משלי ג, יא. "מוסר הי' גני אל תמאס ואל תקין בתוכחתו".

(18) והגביעים כפתרים ופרחים: ראה רש"י תרומה כה, לה. כ"ב גביעים י"א כפתורים ט' פרחים, ביחד מספר מ"ב. וראה הערות 19, 20.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

כָּל הָעוֹלָם יֵעֶסֶק בְּיַדִּיעַת ה'

על ימות המשיח אומר הרמב"ם בסיום וחותם ספרו "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". והנה הלשון 'כל העולם' כולל גם את אמות העולם, כפי שמסוים "כי מלאה הארץ דעה את ה'", אלא, שאצל ישראל תהיה ידיעת הבורא באופן נעלה יותר, באין ערה, כפי שממשיך: "ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים כו".

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 232 הערה 22. מתוך לקראת שבת)

הגלות - התחלה וחלק מהעליה שבגאולה

כונת הגלות היא, ההתעלות של בני ישראל לדרגה נעלית יותר מאשר בזמן הבית. מובן, אם כן, שהידידה שבגלות אינה אלא התחלה וחלק של העליה הבאה לאחריה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 62. מתוך לקראת שבת)

הפלא הוא שמשיח עדין לא בא

כל פעלה ופעלה (מעשה, דבור או מחשבה) בכוחה לפעל את הגאולה האמתית והשלמה, כפסק דין הרמב"ם "עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם פלו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

ויש לומר הבאור בזה (דלכאורה, מה הקשר שבין מעשה דבור ומחשבה של אחד ובתור איש פרטי - לביאת המשיח) - על פי המזכר לעיל שבחינת היחידה דכל אחד ואחד מישראל קשורה (בקשר דיחידה) עם בחינת היחידה הכללית, נשמתו של משיח צדקנו. דעל פי זה נמצא, שעל ידי מעשה דבור ומחשבה שלו מביא ומגלה את עצמו, גלוי בחינת היחידה שבנשמתו, ועל פי הכלל העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכלו, אין פלא כולל שמביא ומגלה את העצם כולו, בחינת היחידה הכללית, משיח צדקנו. ואדרבה, הפלא הוא לאיך גיטא: כיצד יתכן שאף על פי שתופס במקצתו, שעל ידי זה תופס בכלו ממש - עדין לא בא משיח צדקנו!...

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 240 ובהערה 123. מתוך לקראת שבת)

הגלות - המקום הלא אמתי

...יהודי צריך לדעת שהגלות אינה מקומו האמתי, וכידוע מה שכתב המהר"ל שפאז שבני ישראל יצאו מארץ מצרים נשלל אצלם כל מציאות העבדות לגמרי, הינו, שלא יתכן שבני ישראל יהיו במעמד ומצב של עבדות חס ושלום, וכמו שכתוב "כי לי בני ישראל עבדים" - "עבדי הם ולא עבדים לעבדים!"

(התועודיות תשמ"ב, ח"ג עמ' 1381. מתוך לקראת שבת)

עליה מבחילה

בית המקדש השלישי, הוא נעלה יותר מבית ראשון, וגם מבית שני... עד לעלוי שבאין ערה לגמרי, שיהיה בו "להצדיק" את החרבן דבית ראשון ובית שני, ידידה מבחילה - צרה עליה מבחילה (למעליותא): כדי לבוא לתכלית העלוי דבית שלישי!

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 222. מתוך לקראת שבת)

למלא כל רגע

...גם כאשר נמצאים בגלות לזמן קצר, עוד רגע אחד בלבד (כי ברגע שלאחרי זה בא משיח צדקנו), הרי, גם רגע זה צריך להיות באופן של קביעות, ובמילא, יש "להקניס" ולמלאות רגע זה בכל עניני העבודה דתורה ומצוות, בכל הפרטים ופרטי פרטים (הקמת המשכן, עבודה הרוחנית).

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 227. מתוך לקראת שבת)

העבודה בגלות למעלה מהגבלה

עבודת השם בזמן הגלות היא באופן ד"מאד", למעלה ממדידה והגבלה.

והטעם לכה הוא, שהרי בשביל עבודה מסודרת, במדידה והגבלה, "תמידים כסדרם" - לא היה צריך בירידה הכי גדולה דגלות, כי אם, כדי שתהיה עליה הכי גדולה - "מוספים כהלכתם", הוספה כהלכתם, ויתרה מזה (על דרך נצחוני בני) באופן של הליכה, באין ערה, למעלה ממדידה והגבלה.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 227 ובהערה 123. מתוך לקראת שבת)

חומש יומי

פרשת שופטים

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

יח דיגנין ופרענין תמגי לה בְּכַל קְרוֹיָךְ דִּי יי
אַלְהֵיךְ יִהְיֶה לָךְ לְשִׁבְטֵיךְ וידוננו ית עמא דין
דקשוט:

**טז (יח) שְׁפֹטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֵיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם
מִשְׁפַּט-צְדָק:**

שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך, בכל שעריך
אשר ה' אלהיך נתן לך. לשבטיך • מלמד
שמושיבין דיגנין לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר.
ושפטו את-העם וגו' • מנה דיגנין ממחים וצדיקים
לשפט צדק.

ד"י • שפטים ושטרים • שפטים. דיגנים הפוסקים
את הדין. ושטרים • (סנהדרין טז) הרודין את העם אחר
מצותם, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל
עליו את דין השופט. בכל-שעריך • (סנהדרין טז) בכל
עיר ועיר. לשבטיך • מוסב על: "תתן לך",

~ נקודות משיחות קודש ~

שזכינו שהקב"ה בחר ומנה בעל-בחינה, שמצד-עצמו
הוא שלא בערך נעלה מאנשי הדור, שיהיה ה"שופטיך"
ו"יועציך" ונביא הדור, שיונה הנראות ויתן עצות בנוגע
לעבודת כל בני-ישראל וכל האנשים דור זה, בכל עניני
תורה ומצות, ובנוגע להנהגת חיי היום-יום הכלליים, גם
ב"כל דרכיך (דעהו)" ו"כל מעשיך (יהיו לשם שמים)",
עד – הנבואה העיקרית – הנבואה ש"לא תר לגאולה",
ותיכף ומיד ממש "הנה זה (משיח) בא".

הלימוד שישנו לכל אחד בעמדתו בשבת פרשת שופטים
בדורנו זה ובפרט בזמן האחרון, הרגעים האחרונים
דהגלות – שצריכה להיות עבודה בהתאם, מדה כנגד
מדה למצב הגאולה:
לפרסם אצל עצמו ואצל אלו שאליהם אפשר להגיע –
שצריכים לקבל על עצמם (ביתר חוזק) את ההוראות
ועצות ד"שופטיך" ו"יועציך" שבדורנו – "מאן מלכי
רבנן" בכלל, ובפרט נשיא דורנו – הבא בהמשך
לרבותינו נשיאנו שלפניו – שופט דורנו, יועץ דורנו,
ונביא דורנו...
ישנה ההוראה פנ"ל, שצריכים לפרסם לכל אנשי הדור,

(משיחת שבת פרשת שופטים תשס"א.
התווידויות שם כרך ד' עמ' 202-201)

יט לא תצלי דין לא תשתמודע אפין ולא
תקבל שתדא ארי שתדא מעור עיני
חכימין ומקלקל פתגמי תריצין:

**(יט) לֹא-תִתֶּיךָ מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח
שֹׁחַד כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר עֵינֶיךָ חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְבָרֶיךָ
צְדִיקֶיךָ:**

רף לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי
שפשוואה זה שהדין מכבד את חברו, מסתמין

ד"י • לא-תטה מושפט • כמשמעו. לא תכיר
פנים • אף בשעת הטענות, אנהרה לדין שלא יהא

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ויואב מכריח לקיים גזירת הדין
(תחומא ב): תורה יט

ב' ח ט"ט) ונהי דוד עשה משפט וצדקה
לכל עמו, ויואב בן צרויה על הצבא,
מה ענגן זה לזה, אבל דוד עושה הדין

טז (יח) שפטים ושטרים. שופטים
לדון, שוטרים לכוף בעלי דיגנין לקיים
עליהם את הדין. וכן הוא אומר (שמואל

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יז - פרשת שופטים

טַעֲנוּתוֹ. וְלֹא-תִקַּח שָׂחָד • אִפְלוּ לְשֹׁפֵט צֶדֶק. | אֲפֹשֶׁר שְׁלֵא יִטֶּה אֶת לִבּוֹ אֲצִלוּ לְהַפֵּךְ בְּזָכוֹתוֹ.
כִּי הַשָּׂחָד יַעֲזֹר • (כתובות קה) מִשְׁקַבֵּל שָׂחָד מִמֶּנּוּ, אִי דְבָרֵי צְדִיקִים • דְּבָרִים הַמְצַדְּקִים, מִשְׁפָּטֵי אָמֵת.

כ קִשְׁטָא קִשְׁטָא תְּהִי רְדִיף בְּדִיל דְּתִיחֵי | (ב) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וּרְשִׁית אֶת-הָאָרֶץ
וְתִירֵת יָת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יִהְיֶה לָּךְ: | אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ: ם

כס"י צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף • (ספרי - סנהדרין לב) הֲלֹךְ אַחַר | מִנּוּי הַדְּבָרִים הַמְצַדְּקִים לְתַחֲיוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלַהוֹשִׁיבֵן
בֵּית-דִין יִפְהֶה. לְמַעַן תַּחֲיֶה וּרְשִׁית • כְּדָאֵי הוּא | עַל אֲדַמְתָּן.

כא לֹא-תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל-עֵץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה | כא לא תצוב לך אשרת לך אשרת כל אילן בסטר
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: | מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֵךְ דִּי תַעֲבֹד לָךְ:

כט"י לֹא-תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה • לְחִיבוּ עֲלֶיהָ מִשְׁעַת | ה' אֱלֹהֶיךָ • אֲזַהְרָה לְנוֹטַע אֵילָן וּלְכוֹנֵה בַּיִת בְּהַר
נְטִיעָתָהּ, וְאִפְלוּ לֹא עֲבָדָהּ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה' עַל | הַבַּיִת.

כב וְלֹא-תִקִּים לָךְ מִצִּבְחַת אֲשֶׁר שָׂנֵא | כב ולא תקים לך קמא די סגי יי אלהיך:
אֱלֹהֶיךָ: ם | יְהוָה

כט"י וְלֹא-תִקִּים לָךְ מִצִּבְחַת • מִצִּבְחַת אֲבָן אַחַת, | חק היתה לפנינו. ואף-על-פי שהיתה אהובה לו
לְהַקְרִיב עֲלֶיהָ אִפְלוּ לְשָׁמַיִם. אֲשֶׁר שָׂנֵא • מִזֶּבַח | בִּימֵי הָעָבוֹת, עֲכָשׁוּ שְׂנֵאָהּ, מֵאַחַר שֶׁעֲשָׂאוּהָ אֵלֹהִים
אֲבָנִים וּמִזֶּבַח אֲדָמָה צָוָה לַעֲשׂוֹת, וְאֵת זֶה שָׂנֵא, כִּי | חַק לַעֲבוֹדַת-כוֹכְבִּים.

זו (א) לֹא-תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יְהוָה | א לא תכוס קדם יי אלהיך תור ואמר די יהי
בּוֹ מוֹם כָּל דְּבַר רַע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ם | כה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם
יְהוָה: יי אֱלֹהֵךְ הוּא:

כט"י לֹא-תִזְבַּח וְגו' כָּל דְּבַר רַע • אֲזַהְרָה לְמַפְגַּל בְּקִדְשִׁים | א לא תכוס קדם יי אלהיך תור ואמר די יהי
עַל-יְדֵי דְּבֹר רַע, וְעוֹד נִדְרָשׁוּ בּוֹ שְׂאֵר | כה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם
דְּרָשׁוֹת ב'שְׁחִיטַת קִדְשִׁים' (ובחים לו ב).

(ב) כִּי-יִמְצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׂעִרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה | א לא תכוס קדם יי אלהיך תור ואמר די יהי
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ אִישׁ אִוֶּ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת- | כה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם
הַרַע בְּעֵינֵי יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ לְעֹבֵר בְּרִיתוֹ: | דְּבִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֵךְ לְמַעַבְר עַל קְנִמָּה:

כט"י לְעֹבֵר בְּרִיתוֹ • אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֵא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת-כוֹכְבִּים. | כ ארי ישתבח בינה בחדא מקרניה יי
אֱלֹהֵךְ יִהְיֶה לָּךְ גִּבּוֹר אוֹ אֶתְמָא דִּי יַעֲבֹד יָת | אֱלֹהֵךְ יִהְיֶה לָּךְ גִּבּוֹר אוֹ אֶתְמָא דִּי יַעֲבֹד יָת
דְּבִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֵךְ לְמַעַבְר עַל קְנִמָּה: | דְּבִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֵךְ לְמַעַבְר עַל קְנִמָּה:

(ג) וַיִּלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם | ג ואל ופלח לטעות עממיא וסגיד להון
וַיִּשְׁמַשׁ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר | וְלִשְׁמַשׁ אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שְׁמַיָּא
לְאֲ-צִוְיָתִי: | דִּי לא פקדית:

כט"י אֲשֶׁר לֹא-צִוְיָתִי • לְעַבְדֶּם (מגילה ח). | ג ואל ופלח לטעות עממיא וסגיד להון
וַיִּשְׁמַשׁ אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שְׁמַיָּא | וְלִשְׁמַשׁ אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שְׁמַיָּא
דִּי לא פקדית: | דִּי לא פקדית:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר | דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כא) לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה. פְּשֻׁטִיה | על המזבח יהי נראה שלשם האשירה
דְּקָרָא לְפִי שְׂדֵרְכֵן לַעֲשׂוֹת כֵּן לְמִזְבַּח | בְּרַת (שופטים ו כה-לב). וְעוֹד שְׁכַשְׁקְרִיבוּ
הַבַּעַל, כְּדֹאשְׁכֵּן גַּבֵּי גִדְעוֹן שְׁנַתָּן | עוֹד שְׁכַשְׁקְרִיבוּ

מזבח הבעל והאשירה אשר עליו | עוֹד שְׁכַשְׁקְרִיבוּ

מזבח הבעל, כדאשכחן גבי גידעון שנתן | עוֹד שְׁכַשְׁקְרִיבוּ

ד' וְהִגְדִּילָךְ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הַיָּמִב וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר גַּעֲשֵׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: בְּיִשְׂרָאֵל:

ה' וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל-שַׁעֲרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:

כ"ט • נִכּוֹן • מִכּוֹן הַעֲדוּת.

ה' וְתִפְקֵת יָת גְּבֵרָא הַהוּא אוֹ יָת אִתְמָא הַהִיא דִּי עֲבָדוּ יָת פִּתְגָמָא בִּישָׂא הַדִּין לְתַרְע בֵּית דִּינָךְ (לְקַרְוִיךָ) יָת גְּבֵרָא אוֹ יָת אִתְמָא וְתַרְגָּמֵנוּן בְּאֲבָנִיא וַיִּמְוֹתוּן:

ה' וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל-שַׁעֲרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:

לְמִטָּה וְנֹאמַר "שַׁעֲרֶיךָ" לְמַעַלָּה, מַה "שַׁעֲרֶיךָ" הָאָמֹר לְמַעַלָּה, שַׁעַר שַׁעֲבַד בּוֹ, אִף "שַׁעֲרֶיךָ" הָאָמֹר לְמִטָּה, שַׁעַר שַׁעֲבַד בּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: 'לְקַרְוִיךָ'.

כ"ט • וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא וְגו' אֶל שַׁעֲרֶיךָ וְגו' • הַמְתָּגֵם "אֶל שַׁעֲרֶיךָ": 'לְתַרְע בֵּית דִּינָךְ', טוֹעָה, שֶׁפֶן שָׁנִינוּ: (ספ"ר) "אֶל שַׁעֲרֶיךָ", זֶה שַׁעַר שַׁעֲבַד בּוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שַׁעַר שֶׁנִּדְוֵן בּוֹ? נֹאמַר

וְעַל מִימַר תְּרִין סְהַדִּין אוֹ תִלְתָּא סְהַדִּין יִתְקַטֵּל דְחִיב קְטוּל לֹא יִתְקַטֵּל עַל מִימַר סְהַדִּי חַד:

ו' עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֵּת לֹא יוֹמַת עַל-פִּי עַד אֶחָד:

לְשָׁנִים, מַה שְׁנַיִם עֲדוּת אַחַת, אִף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת אַחַת, וְאִין נַעֲשִׂין זִוּמָמִין עַד שִׁיזְמוּ כֻלָּם (מכ"ו ח).

כ"ט • שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה • אִם מִתְקַיְמַת עֲדוּת בְּשָׁנִים, לְמָה פֶּרַט לָךְ בְּשִׁלְשָׁה? לְחֻקֵּי שְׁלֹשָׁה

וְיָדָא דְסְהַדִּיא תְּהִי בַּהּ בְּקַדְמִיתָא לְמַקְטִילָה וְיָדָא דְכָל עָמָא בְּבִתְרִיתָא וְתַפְלִי עֲבַד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ:

ו' יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֵאשִׁינָה לְהַמִּיתוֹ וְיַד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֵינָה וּבְעֵרַת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ: פ

ח אֲרִי יִתְכַסִּי מִנָּךְ פִּתְגָמָא לְדִינָא בֵּין דְּמָא לְדְמָא בֵּין דִּינָא לְדִינָא וּבֵין מִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ לְמִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמִי פְּלַגְמָא דִּינָא בְּקַרְוִיךָ וְיִתְקוּם וְתִפְקֵת לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּהּ:

ח) כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִיתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

לְנֹגַע • בֵּין נֹגַע טָמֵא לְנֹגַע טְהוֹר. דְּבָרֵי רִיבַת • שִׁיחֵיו חֻקֵּי הָעִיר חוֹלְקִים בְּדָבָר: זֶה מְטָמֵא וְזֶה מְטַהֵר, זֶה מְחַיֵּב וְזֶה מְזַכֵּה. וְקָמַת וְעָלִיתָ • (סנהדרין טו) מְלַמֵּד שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבַהּ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת.

כ"ט • כִּי יִפְלֵא • כָּל 'הַפְּלֵאָה' לְשׁוֹן הַבְּדֻלָּה וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדָּל וּמְכֻסָּה מִמֶּךָ. בֵּין-דָּם לְדָם • (ספ"ר. סנהדרין טו) בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טְהוֹר. בֵּין-דִּין לְדִין • בֵּין דִּין זָכַאי לְדִין חַיִּב. וּבֵין נֹגַע

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אִתָּה אוֹמַר כֵּן לֹא תִמְצָא שְׁנַיִם בְּעֲדוּת שֶׁל קִידוּשִׁין כְּשֶׁרָה, שֶׁהָרִי כְּמָה קְרוֹבִים רוֹאִים בְּקִידוּשִׁין. וְכַמָּה פְּעָמִים רְאִיתִי מוֹרֵי הָרֵב שֶׁהֵיָה אוֹמַר בְּשַׁעַת קִידוּשִׁין כָּל הַכְּשִׁרִין לְהַעֲדִי? הָיָה עֲדִי קִידוּשִׁין: תוֹרָה ז

כְּשֶׁבָאוּ כֻלָּם לְהַעֲדִי וּכְנֻנְתָם הִיָּתָה מִתְחִילָה לְהַעֲדִי, אֲכַל אִם שְׁנַיִם בָּאוּ לְהַעֲדִי וְהִתְרוּ בְּדָבָר וְרָאָה קְרוֹב אוֹ פְּסוּל עִמָּהֶם הַדָּבָר, לֹא יִבְטֵל עֲדוּת הַשְּׁנַיִם מִפְּנֵי רְאִיתוֹ שֶׁל זֶה, כִּינֵן שֶׁלֹּא הִיָּתָה כְּנֻנְתוֹ לְהַעֲדִי, שְׂאִם אִי

זו (ו) או שְׁלֹשָׁה עֵדִים. לְפִי שֶׁכְּתוּב גְּבִי דִין (שְׁמוֹת כ"ג) אֲחֵרֵי רִבִּים לְהַטָּה, פִּינִישׁ לָךְ הַפְּתוּב גְּבִי עֲדִים דְּאִין הוֹלְכִין בָּהֶם אַחַר הָרוֹב, נְדָאם בָּאוּ שְׁלֹשָׁה לְהַעֲדִי וְאֶחָד מֵהֶם מוֹכַחֵשׁ, אִין הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב אֶלָּא עֲדוּתָן בְּטָלָה, וְכֵן אֶפִּילוּ הֵם מֵאָה. וְדוֹקָא

ט ותיתי לות פהניא לואי ולות דינא די יהי
פיומיא האנון ותתבע ויחיוון לך נת פתגמא
דידינא:

(ט) ובאת אל־הכהנים הלויים ואל־השפּט אשר
יהיה בימים ההם ודרשתל והגידו לך את דבר
המשפּט:

אינו פשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמע
לו, אין לך אלא שופט שבמיך.

כש"י • הכהנים הלויים • הכהנים שיצאו משבט לוי.
ואל־השפּט אשר יהיה בימים ההם • (ספר) אפלו

ימעבד על מימר פתגמא די יחיוון לך מן
אתרא ההוא די יתרעי יי ותטר למעבד ככל
די זלפנך:

(י) ועשית עלי פי הדבר אשר יגידו לך מן־המקום
ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר
יורוך:

יא על מימר אורייתא די זלפנך ועל דינא די
יימרון לך מעבד לא תסטי מן פתגמא די
יחיוון לך זמניא ושמאלא:

(יא) על־פי התורה אשר יורוך ועל־המשפּט אשר־
יאמרו לך תעשה לא תסור מן־הדבר אשר־יגידו
לך ימין ושמאל:

יב וכל־שכן שאומר לך על ימין – ימין, ועל שמאל
– שמאל.

כש"י • זמין ושמאל • (ספר) אפלו אומר לך על
זמין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא זמין,

יג ויגבר די ועבד ברשע בדיל דלא לקבלא
מן פהניא דקאם לשמשא תמן קדם יי
אלהך או מן דינא ויתקטל גברא ההוא
יתפלי עבד דביש מישראל:

(יב) והאיש אשר־יעשה בזון לבלתי שמע אל־
הבחן העמד לשרת שם את־יהוה אלהיך או
אל־השפּט ומת האיש ההוא ובערת הרע
מישראל:

יד וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשיעון
עוד:

(יג) וכל־העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: ם

כש"י • וכל־העם ישמעו • (סנהדרין פט) מכאן שממתנינים לו עד הרגל, וממתין אותו ברגל.

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~

יד ארי תעול לארעא דיי אלהך יחב לך
ותירסיה ויתיב פה ותימר אמני עלי מלכא
ככל עממיא די בסחרני:

(יד) פִּירְתָּבָא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך
ככל־הגוים אשר סביבתי:

טו מנאָה תמני עלך מלכא די יתרעי יי
אלהך פה מגו אחיך תמני עלך מלכא לית
לך רשו למנאָה עלך גבר נוכרי די לא
אחורך הוא:

(טו) שׁוֹם תָּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אַחֶיךָ תָּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא
תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא:

~ נקודות משיחות קודש ~

מהות תפקידו של המלך

שום תשים עליך מלך (יז, טו)

ידועה השאלה על מה שאמר הקב"ה לשמואל הנביא כששאלו ישראל ממנו "תנה לנו מלך" – "אותי מאסו". דלקאורה היא אחת מהמפצות שצוה הקב"ה את ישראל בכניסתן לארץ? וילאידך אם זה אכן דבר בלתי רצוי, מדוע צוה הקב"ה לשמואל למלא את בקשתם של בני ישראל ולמנות להם מלך?

מבאר בתסידות דבמנוי מלך ישנם ב' אופנים, זה למעלה מזה: א) לפעל שהנהגת המדינה תהיה כדבעי, וכלשון המשנה "אלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו" דגם כשבושכל מבין שהנהגתו צריכה להיות כדבעי, עדין אין זה מספיק, שכן "העין רואה והלב חומד", ורק על-ידי יראת המלך יתנהג בדרך הישר. ב) כשהמת שליט על הלב בתמידות, אין צורך במנוי מלך להנ"ל, אלא שהמלך מצד גדל מעלתו ש"משכמו ומעלה גבוה מפל העם" מבין דברים שהעם מצד-עצמם אינם יכולים להבין, ועל-ידי פקודותיו גם אנשי המדינה מתנהגים כפי הבנתו.

ועל-דרך-זה הוא בבני ישראל, שמלכם ואדונם הוא

הקב"ה, והמלך בש-וודם הוא ממצע המגלה מלכותו: ותברך לבני ישראל, שיש בזה ב' אופנים:

א) כשבבני ישראל חסר הבטול להקב"ה כדבעי, זקוקים למלך שימשיך בהם היראה והבטול אליו ותברך. ב) כשיש להם הבטול והיראה, המלך ממשיך בהם דרגות נעלות יותר בגלוי אלקות, ועל-ידי-זה, יראה ובטול שלמעלה ממדרגתם מצד-עצמם.

ובזה יוכן, דשמואל הנביא רצה שמצב בני ישראל יהיה באופן שיהיה להם יראת שמים מצד-עצמם, ויצטרכו למלך רק כדי להמשיך בהם יראה נעלית מהשגתם, וכשבקשו "מלך לשפטנו ככל הגוים", שימנע המצב של "איש את רעהו חיים בלעו", הרי זה מורה שחסר להם ביראת שמים, ולכן אמר הקב"ה "כי אותי מאסו גו".

אמנם למרות זאת, הסכים הקב"ה לבקשת בני ישראל "תנה לנו מלך", מבין שבפאשר חסר ליהודי ביראת שמים, מאיזו סבה שתהיה, אי-אפשר לחכות עד שיקבל עליו מלכותו, אלא מיד צריך למנות עליו מלך, עד שבסוף יגיע גם לדרגה השניה בתפקיד המלך.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק כ"ד עמוד 104 – מתוך 'לקראת שבת')

טו) רָקֹּ לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוֹסִים וְלֹא-יִשִּׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוֹס וַיְהִי־הוּא אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

טו להוד לא יסגי לה סוסון ולא יתב ית עמא למצרים בדיל לאסגא לה סוסון ויז אמר לכוז לא תוספון למתוב בארז הדא עוד:

ותצא מרפבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בתמישים ומאה".

טז) לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוֹסִים • (סנהדרין כא) אלא כדי מרפבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה (מלכים א' ט) "ותעלה

יז ולא יסגי לה נשין ולא יטעי לבה וכספא ודהבא לא יסגי לה לחדא:

יז) וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד:

לא ירבה-לו מאד • (סנהדרין כא) אלא כדי ליתן לאכסניא (ספרים אחרים: לאכסניא)

יח) וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים • אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו (ש"ב יב): "ואם מעט, ואספה לך כהנה וכהנה". וכסף וזהב

יח ויהי כמתבה על כרסא מלכותה ויכתוב לה ית פתשגן אורימא הדא על ספרא מן קדם כהניא לואי:

יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מַלְפָּנַי הַכְּתוּבִים הַלְוִיִּם:

שיעור יומי ליום שלישי ל' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יה - פרשת שופטים
 מא
 כש"י ◀ וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ • אִם עָשָׂה כֵּן, פְּדַאי הוּא שְׁתַּתְקִים מִלְכוּתוֹ. אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה • (סנהדרין שם)
 שְׁתֵּי סִפְרֵי תּוֹרָה: אַחַת שֶׁהִיא מִנְחַת בְּבֵית גְּנָוִי,

יט וְהָיָה עִמָּה וַיְהִי קָרִי בָּהּ כָּל יוֹמֵי חַיֹּיהִי
 בְּדִיל דְּלִילָה לְמַדְחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיהָ לְמַטְרַיָּת
 כָּל פְּתֻגְמֵי אוֹרֵיתָא הֲדָא וְיָת קִנְמֵיָא הָאֵלִין
 לְמַעֲבָדְהוֹן:

(יט) וְהָיְתָה עִמָּה וְקָרָא בּוֹ כְּלִימֵי חַיֵּיו לְמַעַן יִלְמַד
 לְרִאֲחָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כְּלֵי-דְבָרֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:
 כש"י ◀ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה • כְּמִשְׁמָעוֹ.

כ כְּדִיל דְּלָא יְרִים לְבָהּ מֵאַחֹהֵי וּבְדִיל דְּלָא
 יִסְטֵי מִן תְּפִקְדָּתָא זְמִינָא וּשְׁמָאֵלָא בְּדִיל
 דִּיִּרְרַף יוֹמִין עַל מְלַכּוּתָהּ הוּא וּבְנֹהֵי בְּגוֹ
 יִשְׂרָאֵל:

(כ) לְבִלְתֵּי רוּם-לְבָבוֹ מֵאַחֲיוֹ וּלְבִלְתֵּי סוּר מִן
 הַמִּצְוָה יִמִּין וּשְׁמָאוֹל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל-
 מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל: ם

הַעֲלָה, עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל וְאָמַר לוֹ: "נִסְכַּלְתָּ (פֶּאֶשׁ) לֹא
 שְׁמַרְתָּ וְגו' וְעַתָּה מִמְלַכְתְּךָ לֹא-תִקּוּם" (שם), הָא
 לְמַדְתָּ, שֶׁבְּשִׁבִיל מִצְוָה קָלָה שֶׁל נְבִיא, נִעְנַשׁ. הוּא
 וּבְנָיו • (הוריות י"א) מְגִיד שָׂאֵם בְּנוֹ הַגּוֹן לְמַלְכוּת, הוּא
 קוֹדֵם לְכָל אָדָם.

כש"י ◀ וּלְבִלְתֵּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה • אֶפְלוּ מִצְוָה קָלָה
 שֶׁל נְבִיא. לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים • מִפְּלֵל הֵן אִתָּה
 שׁוֹמֵעַ לֹאוּ, וְכֵן מְצִינּוּ בְּשִׂאוֹל, שֶׁאָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל:
 "שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאֵי אֲלֶיךָ לְהַעֲלוֹת
 עוֹלוֹת," וְכַתִּיב (שם י'): "וַיּוֹחֵל שְׁבַעַת יָמִים," וְלֹא
 שְׁמַר הַבְּטָחָתוֹ לְשֹׁמֵר כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַעֲלוֹת

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~

א לֹא יְהִי לְכַהֲנֵי לְזָאֵי כָּל שְׁבָטָא דְּלוֹי
 חֶלֶק וְאַחֲסָנָא עִם יִשְׂרָאֵל קְרַבְנֵי דְּזֵי
 וְאַחֲסָנְתָּה יִיכְלוּן:

יח (א) לֹא-יְהִיֶּה לְפָנֵינוּ הַלְוִיִּם כְּלִי-שֶׁבֶט לְוֵי חֶלֶק
 וְנַחֲלָה עִם-יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֵאָבְלוּן:

ב וְאַחֲסָנָא לֹא יְהִי לָהּ בְּגוֹ אַחֹהֵי מִתְּנָן
 דִּיהֵב לָהּ יְיָ אֲנוּן אַחֲסָנְתָּה כְּמָא דִּי מְלִילִי
 לָהּ:

(ב) וְנַחֲלָה לֹא-יְהִיֶּה-לָּהּ בְּקִרְבֵּי אַחֲיוֹ יְהוָה הוּא
 נַחֲלָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבְרַ-לוֹ: ם

קְדָשֵׁי הַגְּבוּל: תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, אֲבָל נַחֲלָה גְּמוּרָה
 "לֹא יְהִיָּה לוֹ בְּקִרְבֵּי אַחֲיוֹ." וְגו' וּבִסְפָרֵי דְּרִשׁוֹ:
 "וְנַחֲלָה לֹא-יְהִיֶּה-לוֹ" — זו נַחֲלַת שְׂאֵר. בְּקִרְבֵּי

כש"י וְגו' ◀ כְּלִי-שֶׁבֶט לְוֵי • בֵּין תְּמִימִין, בֵּין בְּעַלֵּי
 מוֹמִין. חֶלֶק • בְּבִזָּה. וְנַחֲלָה • בְּאַרְצָן. אֲשֵׁי ה' •
 קְדָשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ (סְפָרִים אֲחֵרִים: קְדָשֵׁי הַקְּדוֹשִׁים) • וְנַחֲלָתוֹ • אֵלוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

חֲמִשָּׁה]. פִּירֵשׁ הֶרֶב בְּכוֹר שׁוֹר, זו
 [נַחֲלַת] שְׂאֵר הָאֲחִין, דֵּן וְנִפְתְּלֵי גֹד
 וְאֲשֶׁר וּבְנֵי-מִין וְאֲפָרִים וּמְנַשָּׁה. בְּקִרְבֵּי
 אַחֲיוֹ, זו נַחֲלַת חֲמִשָּׁה, רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן
 יְהוּדָה יִשְׁשָׁכָר וְזַבּוּלוֹן שֶׁהֵיוּ אַחֲיוֹ שֶׁל
 לְוֵי [מִן הָעָב] וּמִן הָאֵם, וְאֲפִילוּ הֵכִי
 לֹא יִקַּח נַחֲלָה עִמָּהֶם: תורה ג

הִיָּה כְּתוּב בּוֹ כִּי-אֵם עֲשָׂרַת הַדְּבָרִים,
 וּלְפִי שֵׁשׁ מִן אֲנָכִי עַד לְרַעַף תְּרִי"ג
 אוֹתִיוֹת כְּנֶגֶד תְּרִי"ג מִצְוֹת קְרוּי סִפֵּר
 תּוֹרָה: תורה א
 יח (ב) וְנַחֲלָה לֹא יְהִיָּה לוֹ. כְּתוּב
 בִּסְפָרֵי (פ' סוֹד) וְנַחֲלָה לֹא יְהִיָּה לוֹ זו
 נַחֲלַת [שְׂאֵר, בְּקִרְבֵּי אַחֲיוֹ זו נַחֲלַת

(כ) לְבִלְתֵּי רוּם לְבָבוֹ מֵאַחֲיוֹ. זֶה
 נְתִינַת טַעַם לְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ.
 וּלְבִלְתֵּי סוּר מִן הַמִּצְוָה, זו נְתִינַת טַעַם
 לְוִכְתֵּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת,
 לְסִפֵּר תּוֹרָה הַתְּלוּי בְּזוּרְעוֹ וְיוֹצֵא
 וְנִכְנַס עִמּוֹ (סנהדרין כא.). וְשְׁמַעְתִּי כִּי
 אוֹתוֹ סִפֵּר תּוֹרָה הַתְּלוּי בְּזוּרְעוֹ לֹא

אָחִיו • זו נחלת חמשה. ואיני יודע מה היא. ונראה לי שארץ פנען שמעבר הירדן ואילוף, נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג, שני עממים: אמורי וכנעני, ונחלת שאר, לרבות קיני וקניזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שגאמרו לאהרן: "על פן לא יהיה ללוי וגו'", להזהיר על קיני וקניזי וקדמוני; שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן ב'ספרי': "ונחלה לא־יהיה־לו", אלו נחלת חמשה. "בקרוב"

אָחִיו" , אלו נחלת שבועה, ונחלת חמשה שבטים ונחלת שבועה שבטים, ומתוך שמשו ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע; מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד. באשר דבר-לו • (במדבר יח) "בארצם לא תנחל וגו' אני חלקך".

~ נקודות משיחות קודש ~

ה' הוא נחלתו (יה, ב)
 כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש . . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלף לשר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם – הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו . . . ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים, עכ"ל. ויש להעיר, שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הכהנים, אלא גם למעלת פנה גדולה, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בכהן גדול דוקא, כמו שכתוב (דה"א כג, יג) ויבדל אהרן הקדוש קדש קדשים. (לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 163)

ג. וְיָדִין יְהִי דְחִזִּי לְכַהֲנָי מִן עַמָּא מִן נַכְסֵי נַכְסְתָא אִם תּוֹר אִם אִמֵּר וְיִתֵּן לְכַהֲנָא דְרוּעָא וְלוּעָא וְקַבְתָּא :

(ג) וְיָדִין יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זַבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׂוֹר אִם־שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה :

אומרים: 'זרוע תחת יד', שגאמר (במדבר כה): 'ויקח רמח בידו'. לחיים • תחת תפלה, שגאמר (תהלים קו): 'ויצמד פינחס ויפלה'. תחת • תחת (במדבר כה): "האשה אל־קבתה".

כ"ט • מאת העם • ולא מאת הכהנים. אם־שור אם־שָׂה • פָּרַט לַחֲיָה. הַזֶּרַע • מִן הַפָּרֶק שֶׁל אֲרַבְבָּה עַד כַּף שֶׁל יָד, שְׁקוּרִין אֲשֶׁלְדוּוֹן. וְהַלְחִיִּים • (חולין קלג) עַם הַלְשׁוֹן; דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת הַיּוֹ

ד. רִישׁ עֲבוּרָה חֲמִרָה וּמִשְׁחָה וְרִישׁ גִּזְאֵי דְעִנְדָּה תִּתֵּן לָהּ :

(ד) רִאשִׁית דְּגַנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ וְרִאשִׁית גִּזְ צֵאֲנֶךָ תִּתֵּן־לוֹ :

מאחד מששים, שגאמר (יחזקאל מה): "וששיתם האיפה מחמר השערים". ששית האיפה, חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין. וראשית גז צאנך • כשאתה גוזז

כ"י • ראשית דגנך • זו תרומה. ולא פרש בה שיעור, אבל רבותינו (תרומות פ"ד) נתנו בה שיעור: עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחת

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הפרי. אמנם רבותינו נתנו בה שיעורין (תרומות פ"ד מ"א), עין רעה אחד מששים, עין יפה אחד מארבעים, בינונית אחד מחמשים. ואסמכיה אקרא, אחד מששים דכתיב (יחזקאל מה) ששית האיפה מחמר החטים, (א)

זבחי. לרבות בהמת שותפין (חולין קלו): תורה ד (ד) ראשית דגנך. אין לה שיעור, אלא ששירה ניבין, שלא יעשה אדם כל גרנו תרומה, ולפיכך אמרו חז"ל (חולין קלז) חטה אחת פוטרת את

שיעור יומי ליום רביעי א' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - יח - פרשת שופטים
 מו
 צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לפהן, ולא פרש
 בה שעור, ורבותינו נתנו בה שעור, אחד מששים
 (חולין קלז). וכמה צאן חבובת בראשית הגז? חמש
 רחלות, שנאמר (ש"א כה): "וחמש צאן עשויות", רבי
 עקיבא אומר: "ראשית גז", שתיים. "צאנך",
 ארבעה. "תתן לו", הרי חמשה.

(ה) כי בו בחר יהוה אלהיך מכל שבטיך לעמוד
 לשרת בשם יהוה הוא ובניו פלתימים: ם
 כש"י • לעמוד לשרת • מכאן שאין שרות אלא מעמד.

~ יום רביעי א' אלול ~

(י) וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר
 הוא גר שם ובא בכל אונת נפשו אל המקום
 אשר יבחר יהוה:
 ויבא יימי לנאה מחדא מקרויך מכל
 ישראל די הוא דר תמן וימי בכל רעות
 נפשה לאתרא די יתרעי יי:

כש"י • וכי יבא הלוי • יכל בגן לוי ודאי, הפתוב מדבר? תלמוד-לומר: "ושרת", יצאו לויים שאין
 ראויין לשרות.

(י) ושרת בשם יהוה אלהיו בכל אהלו הלויים
 העמרים שם לפני יהוה:
 וישמש בשמא דיי אלהה בכל אחוהי
 לנאי דמשמשין תמן בצלו קדם יי:

כש"י וז"ל • ובא בכל אונת נפשו וגו' ושרת • למד על
 הפהן שפא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו, ואפלו
 במשמר שאינו שלו. דבר אחר: עוד למד על
 הפהנים הבאים לרגל, שמקריבין במשמר ועובדין
 בקרבנות הבאות מתמת הרגל בגון מוספי הרגל,
 ואף-על-פי שאין המשמר שלהם.

(ח) חלק בחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות: ם
 כש"י • חלק בחלק יאכלו • מלמד שחולקין בעורות
 ובבשר שעירי חטאות. יכל אף בדברים הבאים שלא
 מתמת הרגל, בגון תמידין, ומוספי שבת, ונדרים
 ונדבות? תלמוד-לומר: "לבד ממכריו על האבות",
 ח חלק בחלק ייכלון בר משמרתא דיייתי
 בשבתא כגן אתקינו אבהתא:

כש"י • חלק בחלק יאכלו • מלמד שחולקין בעורות
 ובבשר שעירי חטאות. יכל אף בדברים הבאים שלא
 מתמת הרגל, בגון תמידין, ומוספי שבת, ונדרים
 ונדבות? תלמוד-לומר: "לבד ממכריו על האבות",
 חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל,
 שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה: טל אתה שבתך,
 ואני אטל שבתך.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ואיפה שלש סאין, ואם בן ששית
 האיפה הוי חצי סאה, וכוור הוי
 שלשים סאה, הרי חצי סאה לשלשים
 סאין והיינו אחד מששים. עין פה
 אחד מארבעים, דכתיב (שם) וששיתם
 (את) האיפה מחמר (החטים ומחמר)
 השעורים, וששיתם משמע שתי
 ששיות, וששית האיפה של מעלה
 הרי שלש ששיות שעולה סאה וחצי,
 וכתיב מחומר החטים ומחומר
 השעורים שהם שני כורין שעולים
 ששים סאין, הרי חצי סאה לעשרים
 סאין, וזהו אחד מארבעים. בינונית
 אחד מחמשים, דכתיב גבי שלל מדן
 (במדבר לא ז) אחד אחז מן החמשים,
 וקא קרי ליה תרומה. וגם לשון
 תרומה תרי ממאה:
 וראשית גז צאנך תתן לו. בפרק
 ראשית הגז (חולין קלח) מפרש דבעינן
 שיהא בו פדי נתינה, שיתן לו צמר
 פדי לעשות אבנט: תורה ה

(ט) כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעֵבֶת הַגּוֹיִם הָהֵם:

ט אַרְי אַתָּ עַל־ל לְאַרְעָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְפֵף לְמַעַבְדַּר פְּטָעוֹת עִמְמִיָּא הָאֲנִינִי:

כ"ט • לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת • (סנהדרין סח) אָבֵל אַתָּה לְמַד לְהִבִּין וְלִהְיוֹת, כְּלוֹמֵר לְהִבִּין מַעֲשֵׂיהֶם כַּמָּה הֵם

מְקַלְקְלִים, וְלִהְיוֹת לְכַנְיָךְ: 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ, שְׁזֵהוּ חֵק הָעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים'.

(י) לֹא־יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וְבִתּוֹ בְּאִשׁ קִסָּם קִסָּמִים מְעוֹגֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף:

י לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעֲבֵר בְּרַח וּבְרַחֲמֶיהָ בְּנוֹרָא קִסָּם קִסְמִין מְעוֹגֵן וּמְנַחֵשׁ וְחַרְשׁ:

כ"י • מַעֲבִיר בְּנוֹ־וְבִתּוֹ בְּאִשׁ • הוּא עֲבוּדַת הַמֶּלֶךְ: עוֹשֶׂה מְדוּרוֹת אִשׁ מְכָאן וּמְכָאן, וּמַעֲבִירוֹ בֵּין שְׁתֵּיהֶם. קִסָּם קִסְמִים • אֵיזְהוּ קִסָּם? הָאִזְחֹז אַתְּ מְקַלְוֹ וְאוֹמֵר: 'אִם אֵלֶּךְ, אִם לֹא אֵלֶּךְ?' וְכֵן הוּא אוֹמֵר (הוֹשֵׁעַ ד): "עַמִּי בְּעַצּוֹ יִשְׁאַל, וּמְקַלְוֹ יַגִּיד לוֹ".

מְעוֹגֵן • (סנהדרין סח) רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵלּוּ נוֹתְנֵי עוֹנוֹת, שְׁאוּמְרִים: 'עוֹנָה פְּלוּנִית יָפָה לְהִתְחַיֵּל'. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: 'אֵלּוּ אוֹחְזֵי הָעֵינִים'. מְנַחֵשׁ • (ספרי) פְּתוֹ נִפְלָה מִפִּי, צְבִי הַפְּסִיקוּ בְּדַרְךְ, מְקַלְוֹ נִפְלָ מְיָדוֹ.

(יא) וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֶל־הַמְּתִים:

יא וְרַטִּין רָטִין וְשֹׂאֵל בְּדִין וְזְכוּרוֹ וְתַבַּע מִן מַתִּיא:

כ"ג • וְחֹבֵר חֹבֵר • (סנהדרין שם) שְׁמַצְרַף נְחָשִׁים אוֹ עֲקָרְבִים אוֹ שְׂאֵר חַיּוֹת לְמָקוֹם אֶחָד. וְשֹׂאֵל אוֹב • זֶה מְכַשְׁפוֹת שְׁשֻׁמוֹ פִּיתָם, וּמְדַבֵּר מִשְׁחִיו, וּמַעֲלָה אֶת הַמֵּת בְּבֵית הַשָּׁחִי שְׁלוֹ. וְיִדְעֵנִי • מְכַנְּסֵי עֵצִים

חֹבֵר שְׁשֻׁמָּה יְדוּעַ לְתוֹךְ פִּי, וּמְדַבֵּר הָעֵצִים עַל־יְדֵי מְכַשְׁפוֹת. וְדַרְשׁ אֶל־הַמְּתִים • כְּגוֹן הַמַּעֲלָה בְּזִכְרוֹתָ, וְהַנְּשֹׂאֵל בְּגִלְגֻלַּת.

(יב) כִּי־תוֹעֵבֶת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלַל הַתּוֹעֵבֶת הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךְ:

יב אַרְי מְרַקֵּן יי כָּל דְּזַעְבַּד אֵלִין וּבְדִיל תּוֹעֲבַתָּא הָאֵלִין יי אֱלֹהֶיךָ מִתְרַף יְתֵהוּן מְקַדְמֵךְ:

כ"ד • כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה • (מכות כד. ספרי) 'עוֹשֶׂה כָּל אֱלֹה' לֹא נֶאֱמַר, אֵלָּא "כָּל עוֹשֶׂה אֱלֹה", אֲפֹלוֹ אַחַת מֵהֶן.

(יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

יג שְׁלִים תְּהִי בְּדַם־לְמָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ:

כ"ה • תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ • הַתְּחַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת וְתַצְפֶּה לוֹ, וְלֹא תַחַקֵּר אַחַר הַעֲתִידוֹת,

אֵלָּא כָּל מַה שְׁיָבֵא עֲלֶיךָ, קַבֵּל בְּתַמִּימוֹת, וְאַזְ תִּהְיֶה עִמּוֹ וְלַחֲלֹקוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ (יח, יג) שְׁאֵלָה: מַה שְׁאוּמְרִים שְׁכֻזוּגִים צְרִיף לְהִתְאִים כּו', וְכֵן מַה שְׁאוּמְרִים אוֹדוֹת חֲכַמַת שְׁרַטוּטֵי הַיָּד – הָאֵם זֶה סוֹתֵר לְצוּנֵי "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ"? מַעֲנָה: אֵינִי זֶה הַפֶּךְ הַצּוּנֵי, וְעַל־דֶּרֶךְ עֲנִינֵי שְׁמִירַת הַגּוֹף וְהַנַּפֶּשׁ, עֲנִינֵי רְפוּאָה וּסְגֻלוֹת בְּדוּקוֹת וְכִיּוּצָא בְּנָה. וַיַּעֲזֵב

גַּם־בֶּן בְּשִׁלְחֹן־עֲרוּף יוֹרָה־דַּעַה סִי' קַע"ט כַּמָּה פְּרָטִים בְּהַנִּ"ל. אָבֵל כַּמָּה דְּכָרִים אָמוּרִים, כְּשִׁיּוֹדְעִים הָעֲנִינִים הַנִּ"ל עַל בְּרִיָּם, שְׁרָשֵׁי הַנְּשֻׁמוֹת, שְׁרַטוּטֵי הַיָּד . . וְתַמָּה אֲנִי אִם יֵשׁ בְּדוּרְנוֹ מִי שְׁיֵאֵמַר וַיִּפְרָסֵם שְׁבָקִי הוּא בְּעֲנִינֵים אֵלּוּ.

(אגרות קודש, כרך טו, עמ' סד)

~ יום חמישי ב' אלול ~

יד ארי עממיא האלין די את ירת יתהון מן מענניא ומן קסמיא שמעין ואת לא כן יתב לך יי אלהיך:

(ד) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל-מעננים ואל-קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יהוה אלהיך:

כ"ט - לא כן נתן לך ה' אלהיך • לשמע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים-ותמים.

טו נביא מבינה מאחיד פותי יקים לך יי אלהיך מנה תקבלון:

(טו) נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעון:

כ"ט - מקרבך מאחיד כמני • כמו שאני "מקרבך מאחיד", יקים לך תחפי, וכן מנביא לנביא.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטלה או פסקה), שפן לא בטלה הנבואה ולא פסקה, אלא קשה יותר להגיע אליה. ונתר מפן איתא ביאגרת תימן, שפתחור הנבואה לישראל בשנת ד' אלפים תתקע"ו. והרמב"ם כותב שם אודות אדם שהיה קרוב לזמנו: המופת הזה הוכיח לעיני כל שהוא נביא באין ספק.

נביא מקרבך . . יקים לך ה' אלהיך (יה, טו) משמתו נביאים אחרונים . . נסתלקה רוח הקדש מישראל (יומא ט, ב) משמע לכאורה, שאין נבואה בזמן הזה. ואולם מפרש בכמה מקומות בחז"ל, שהיתה רוח הקדש גם לאחר הנביאים האחרונים (ראה פרקי גלויים להרב מרגלית בפתיחתו לשו"ת מן השמים). ועל-כך צריך לומר, שהכונה היא שאין הנבואה מצויה כמקדם, אבל לא שבטלה לגמרי. וזהו דיוק הלשון נסתלקה (ולא

(לקוטי שיחות, כרך יד, עמ' 72)

טז ככל די שאלתא מקדם יי אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את-קול יהוה אלהי ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא אמות:

(טז) ככל אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את-קול יהוה אלהי ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא אמות:

יז ואמר יי לי אוטיבו די מלילו:

(יז) ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו:

יח נביא אקים להון מגו אחיהון כותף ואתן פתגמי נבואתי בפומיה וימלל עמהון ית כל די אפקדנה:

(יח) נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצונו:

יט ויהי גברא די לא יקבל לפתגמי די ימלל בשמי מימרי יתבע מנה:

(יט) והיה האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו:

כ פרם נביא די ירשע למללא פתגמא בשמי
ית די לא פקדתה למללא ודי זמלל בשום
טעות עממיא ויתקטל נביא ההוא :

(כ) אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדָּר לְדַבֵּר בְּשֵׁמִי אֶת
אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתוּ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
אַחֵרִים וּמַת הַנְּבִיא הַהוּא :

לחברו, והמתנבא בשם עבודת-כוכבים. אכל
הכובש את נבואתו והעובר על דברי נביא, והעובר
על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר: "אנכי
אדרש מעמו".

כ"ט אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתוּ לְדַבֵּר • אֲבָל צִוִּיתוּ לְחַבְרוֹ.
וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֵרִים • אִפְלוּ כִּן אֶת
הַהִלְכָה לְאָסֹר אֶת הָאָסוּר וְלַהֲתִיר אֶת הַמִּתֵּר. וּמַת •
בְּחֻק. שְׁלֶשָׁה, מִיתַתָּן בִּיַּדֵי אָדָם (ספרי. סנהדרין פט) :
המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר

כא וְאֵרִי תִימַר בְּלִפְנֵי אֲכַדִּין נָדַע יֵת פִּתְגָמָא
דִּי לֹא מְלַלָּה יֵי :

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ אֵיכָה נָדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר
לֹא־דִבַּרְוּ יְהוָה :

וצונח על [אל] העמודים ועל הזים ועל יתר הכלים
שלא גלו עם יכניה "בבלה יובאו", עם גלות
צדקיהו.

כ"ט וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ • עֲתִידִין אַתָּם לִזְמַר
כְּשִׁיבָא חֲנַנְיָה בֶן עֲזוּרָא, וּמַתְנַבֵּא (ירמיה כז) : "הִנֵּה כְּלִי
בַּיִת ה' מוֹשְׁבִים מִבְּבֶלְהָ עַתָּה מִמְּהֵרָה", וְיִרְמְיָה עֹמֵד

כב די זמלל נביא בשמא דיי ולא יהי
פתגמא ולא יתקים הוא פתגמא די לא
מללה יי ברשע מללה נביא לא תרחל
מנה :

(כב) אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדְּבָר
וְלֹא יָבֵא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבַּרְוּ יְהוָה בְּזִרְוֹן
דִּבְרוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ : ס

לו, אלא-אם-כן ממחה הוא לך שהוא צדיק גמור,
כגון אליהו בחר הפרמל שהקריב בכמה בשעת
אסור הבמות כדי לגדר את ישראל, הכל לפי צרך
שעה וסיג הפרצה, לכה נאמר: "אליו תשמעו".
לא תגור ממנו • (ש) לא תמנע עצמך מללמד עליו
חובה, ולא תירא ליענש עליו.

כ"ט אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא • (ספרי) וַיֹּאמֶר : דְּבָר זֶה
עֲתִיד לְבֵא עֲלֵיכֶם, וְתִרְאוּ שְׂלֵא יָבֵא, "הוּא הַדְּבָר
אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ ה'", וְהֵרַג אֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, זֶה
בְּמַתְנַבֵּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרִי שָׂבָא וְאָמַר : 'עֲשׂוּ כֹף
וְכֹף, וּמִפִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲנִי אוֹמֵר', כִּכֵּר נְצֻטְנוּ
שָׂאם בָּא לְהַדִּיחֻךְ מֵאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע

א ארי ישגי יי אלהך ית עממיא די יי אלהך
יהב לך ית ארעהון ותירתנין ותיבת
בקרויהון ובבתייהון :

(א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אַרְצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיִּשְׁבְּתָם
בְּעָרֵיהֶם וּבְבֵתֵיהֶם :

ב תלת קרוין תפרש לך בגו ארעה די יי
אלהך יהב לך למירתה :

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ :

ג תמקן לך ארקה ותמלת ית תחום ארעה די
יחסננה יי אלהך ויהי למעירוק תמן כל
קטולא :

(ג) תִּכְנֶן לְךָ הַדְּרָךְ וְשִׁלְשַׁת אֶת־גְּבוּל אַרְצֶךָ אֲשֶׁר
יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹם שְׂמָה כְּלִרְצֹחַ :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ומאה מקדש לצפון. ופרק (שס.) מאי
שנא מהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא
מהאי גיסא דמקרבי, פירוש שהרי

דמכות (ט) ושלשת שיהו משולשות,
מאה פרסה מדרום לחברון, ומאה
מחברון לשכם, ומאה משכם לקדש,

יט (ג) ושלשת את גבול ארעה.
ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על
ארבע מאות פרסה, ומסיק בפרק שני

כשעור מהלך שיש ממנה עד השניה, וכן משנה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל.

כ"י תכין לך הדרך • מקלט מקלט' היה פתוב על פרשת דרכים. ושלשת את-גבול ארץ • שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט,

ו ודין פתגם קטולא דיערוק תמן ויתקנים די יקטול ית חברה בלא מנדעה והוא לא סני לה מאתמלי ומדקמוהי:

(ד) וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה וחי אשר יבה את-רעהו בבלי-דעת והוא לא-שנא לו מתמול שלשם:

ה ודי ועול עם חברה בחרשא למקץ אעין ותתמרג ידה בפרזלא למקץ אעין וישתלף פרזלא מן אעא וישפח ית חברה וימות הוא יערוק לתדא מן קרנא האליו ויתקנים:

(ה) ואשר יבא את-רעהו ביער לחטב עצים ונדהה ידו בגרזן לכרת העץ ונשל הפרזל מן-העץ ומצא את-רעהו ומת הוא ינוס אל-אחת הערים-האלה וחי:

הפריזל מן-העץ • (מכות ז) יש מרבותינו אומרים: נשטמ הפרזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הפרזל לתתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתזה והרגו.

כ"ג ונדחה ידו • בשבא להפיל הגרזן על העץ, ותתמרג ידה, לשון "ונשמטה ידו", להפיל מפת הגרזן על העץ. (שמואל ב ו) "כי שטמו הפקר", תרגם יונתן: 'ארי מרגוהי תוריא'. ונשל

ו די למא ירדוף גאל דמא בטר קטולא ארי נחם לבה ונדקנה ארי תסגי ארחה ויקטלנה נפש ולה לית חובת דין דקטול ארי לא סני הוא לה מאתמלי ומדקמוהי:

(ו) פן-ירדף גאל הדם אחרי הרצח פי יחם לבבו והשיגו פי-ירבה הדרך והפהו נפש ולו אין משפט-מות פי לא שנא הוא לו מתמול שלשום:

כ"ד פן-ירדף גאל הדם • לכך אני אומר להכין לך דרך וערי מקלט רבים.

ז על פן אנא מפקדך למימר תלת קרוין תפרש לך:

(ז) על-פן אנכי מצוה לאמר שלש ערים תבדיל לך:

ח ואם נפתי יי אלהך ית תחומך כמא די קיים לאבקהך ויתן לך ית קל ארעא די מליל למתן לאבקהך:

(ח) ואם-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את-כל-הארץ אשר דבר לתת לאבתך:

כ"ה ואם-ירחיב • כאשר נשבע לתת לך, ארץ קניי וקנזי וקדמוני.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

להו למקלט ויתרגו הורגי מזיד שבתוכה. ואי קשא, אם פן דבארץ ישראל שכיחי רוצחין, הדרא קושאי לדוכתא אמאי בעבר הירדן תלת. וצריך לומר דבגלעד מיהא שכיחא טפי מדקרי לה (שם פסוק ח) עקבה מדם: תורה ד

חבר פתנים (שם), אמר רבי אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות כפתנים שמתחברין ליטול תרומה בבית הגרנות. ומשום דשכיחי רוצחים היתה קרובה לעזירות שבינה לבין חברון ובינה לבין קדש, כדי שיבואו ההורגים בשוגג מעזירות הסמוכות

אותם שדרים ברוח דרומי וברוח צפוני היו רחוקים מערי מקלט מאה פרסה, ואותם הדרים בין חברון לשכם ובין שכם לקדש היו קרובים [ל]ערי מקלט. ומשגי אמר אפני משום דבשכם נפישו רוצחים, דכתיב (שם) ורצחו שכם, מאי

~ נקודות משיחות קודש ~

תפקידם של ערי המקלט לעתיד-לבא

הדם, והרמב"ם עצמו פסק שרק "רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח", ולעתיד-לבא "לא יהיה שם וכו' ולא קנאה" – מכל-מקום יצטרכו גם לעתיד-לבא לברח מגואל הדם. והטעם: מה שנתנה תורה רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח, אין זה ש"דברה תורה כנגד היצר הרע", אלא שמעיקרא דדינא הרוצח הוא בן מות, על-דרך מיתה בידי שמים, אלא שהתורה הרשתה לגואל הדם לקדם מיתה זו כפשוטה. ולכן ה"יחס לכבו" הוא ענין אמתי על-פי תורה, ולא "קנאה" שתתבטל לעתיד-לבא. ומוכן מה שגם לעתיד-לבא יצטרכו הרוצחים דמן הזה לברח לערי מקלט.

ואם-ירחיב יהיה אלהיך את-גבולך . . . ויספת לך עוד שלש ערים (ט, ח)
 בימי המקלף המשיח מוסיפין שלש (ערים) אחרות על אלו השש (רמב"ם הלכות רוצח, פרק ח, הלכה ד)
 הקשו המקרשים בזה (ש"ך על התורה, משכיל לדוד ועוד) מה צריך יהיה לעתיד-לבא בתוספת ערי מקלט, וכי יתרבו הרוצחים לעתיד-לבא, והרי אפילו באומות העולם אומר הנביא "לא ישא גוי אל גוי חרב"?
 ויש לומר דלעתיד-לבא יצטרכו עיר מקלט לכל ההורג נפש בשגגה בכל מושף זמן הגלות, ועל-דרך שרבי שמעאל כתב על פנחסו "כשיבנה בית המקדש, אביא חטאת שמנה".

(על-פי לקוטי-שיחות כרך כד, עמוד 107 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

דאף ש'סוד דין ערי מקלט הוא "פן יחס לכבו" דגואל

ט ארי תשר ות כל תפקדתא דא למעברה די אנא מפקדך יומא דין למרתם ית יי אלהך ולמהך בארתן דתקנו קדמוהי כל יומיא ותוסף לך עוד תלת קרוין על תלת אלין:

(ט) כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפַּתְךָ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:

כ"ט ◀ וַיִּסְפַּתְךָ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ • הָרִי תִשַׁע: שְׁלֹשׁ שֶׁבַעֲבָר הַיַּרְדֵּן, וְשְׁלֹשׁ שֶׁבַעֲרֵץ כְּנָעַן וְשְׁלֹשׁ לְעֵתִיד־לְבָא.

י ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהיה יחב לך אחסנא ויהי עלך חובת דין דקטול:

(י) וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עִלְיֶךָ דָּמִים: פ

יא וארי יהי גבר סגי לחברה ויקמן לה ויקום עלוהי וימתנה נפש וימות ויערוק לחדא מן קרוינא האלין:

(יא) וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ וּמָת וְגַם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

שפיכות דמים, לכף נאמר: "כי יהיה איש שנא לרעהו וגו'", שהיה לו לכתב: 'וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש'.

כ"ט ◀ וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ • על-ידי שנאתו, הוא בא לידי: 'וארב לו'. מכאן אמרו: עבר אדם על מצוה קלה, סופו לעבר על מצוה חמורה. לפי שעבר על (ויקרא ט) "לא תשנא", סופו לבא לידי

יב וישלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת:

(יב) וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת:

(יג) **לֹא־תַחֹס עֵינֶךָ עָלָיו וּבְעַרְתָּ דַם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: ׀**
 יג לא תחוס עינך עליו ותפלי אשדי דם זכי מישראל ויטב לך:

כ"ט «לא-תחוס עינך • (ספרי) שלא תאמרו: 'הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה, ונמצאו שני ישראלים הרוגים'?»

~ יום שישי ג' אלול ~

(יד) **לֹא תִסִּיג גְּבוּל רַעַךְ אֲשֶׁר גָּבַלְוּ רֵאשִׁינִים בְּנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ׀**
 יד לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה:

כ"ט «לא תסיג גבול • לשון (ישעיה מב) 'נסוגו אחור', שמתזיר סימן חלפת הפרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר: "לא תגזל", מה תלמוד-לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום חברו, שעובר בשני לאוין. יכל אף בחוץ לארץ? תלמוד-לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום: "לא תגזל".

(טו) **לֹא־יִקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה־עָדִים יָקוּם דָּבָר:**
 טו לא יקום סהיד חד בגבר לכל עוון ולכל חובין בכל חט די יחטא על מימר תרין סהדין או על מימר תלתא סהדין יתקום פתגמא:

כ"ט «עד אחד • (סוטה ב) זה בנה אב: כל עד שבתורה – שנים, אלא אם-כן פרט לך בו "אחד". לכל-עון ולכל-חטאת • להיות חברו נענש על עדותו, לא ענש גוף ולא ענש ממונ, אבל קם הוא לשבועה (ספרי). אמר לחברו: 'תן לי מנה שהלוייתך', אמר לו:

אין לך בדי פלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חיב לשבע לו. על-פי שני עדים • (גיטין עא) ולא שיתקבו עדותם באגרת וישלחו לבית-דין, ולא שיעמד תרגמן בין העדים ובין הדיינים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי שני עדים . . . יקום דבר (יט, טו) כתיב (ישעיה מג, י) אתם עדי נאים ה', הינו שבני ישראל 'מעידים' ומגלים את ה' בעולם. והנה מבאר בחסידות, שעל דבר הנגלה לא צריכים עדות; גם על מלתא דעבידא לאגלוני, לא צריכים עדות גמורה; ועדות היא דוקא על דבר הנעלם לגמרי. ויש לבאר שלש בחינות אלה בעבודת האדם. דבר הנגלה – הינו עבודה על פי טעם ודעת, שפרור שצריכים לעשותה. דבר העשוי להתגלות – הינו עבודה

של מסירות נפש, שלמעלה מטעם ודעת, אף היא תלויה בשכל: על כל פרט עורך האדם חשוב אם חיב למסור את נפשו על כף להלכה. דבר הנעלם לגמרי – הינו מסירות נפש ללא שום הנבלות וחשובים. עבודה זו, שבאה מצד הקשר העצמי של עצם הנשמה עם עצמותו תבדוק, מגלה את עצמותו תבדוק בעולם.

(לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 195)

(טז) **פִּי־יָקוּם עַד־חָמֵס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:**
 טז ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסדהא בה סטיא:

כ"ט • לענות בו סרה • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני' (ספרי).

(י) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יהוה לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם:

כ"ט • ועמדו שני האנשים • (שבועות ל) בעדים – הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. ואשר להם הריב • אלו בעלי הדין. לפני ה' • יהיה דומה להם פאלו

(יח) ודרשו השפטים היטב והנה עד-שקר הער שקר ענה באחיו:

כ"ט • ודרשו השפטים היטב • על-פי המזמין אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזמם

(יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך:

כ"ט • כאשר זמם • ולא כאשר עשה, מכאן אמרו: הרגו, אין נהרגין (מכות ח). לעשות לאחיו • מה תלמוד-לומר "לאחיו"? למד על זוממי בת פהן נשואה, שאינן בשרפה, אלא כמיתת הבועל שהיא בקנק, שנאמר (ויקרא כא): "היא באש תשרף", "היא" ולא בועלה, לכך נאמר כאן: "לאחיו", "כאשר זמם

(כ) והנשואים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות עוד בדבר הרע הזה בקרבך:

כ"ט • ישמעו ויראו • מכאן שצריכין הכרזה: 'איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמו בבית דין'.

(כא) ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל: ם

כ"ט • עין בעין • (ב"ק פד) ממוזן, וכן "שן בשן וגו'".

כ (א) כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֶךָ וְרֵאִיתָ סוֹם וְרִכְבַּי עִם־רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוּהוּ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט • כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה • סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך שאין מחסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר: לומר לך: אם עשית משפט

יו ויקומין תרין גברין די להון דינא קדם יי קדם כהניא ודניגיא די יהון ביומיא האניון:

עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים פב): "בקרוב אלהים ישפט". אשר יהיו בימים ההם • (ר"ה כה) יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד.

יח ויתבעון דיניא יאות והא סהיד שקר סהדא שקרא אסהד באחוהי:

בדרישה ובחקירה. והנה עד-שקר • כל מקום שנאמר "עד", בשנים – הכתוב מדבר.

יט ומעבדין לה קמא די תשיב למעבד לאחוהי ותפלי עבד דביש מבינך:

לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיו. אבל בכל שאר מיתות, השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה כמיתת הבועל.

כ ודישתארוני ישמעון וידחלוני ולא יוספון למעבד עוד כפתגמא בישא הדין בינך:

כא ולא תחוס עינך נפשא חלף נפשא עינא חלף עינא שנא חלף שנא ידא חלף ידא רגלא חלף רגלא:

א ארי תפוק לאגתא קרבא על בעלי דקבך ותחזי סוסון ורחפין עם סגי מנף לא תדחל מנהון ארי יי אלהך מימרה בסעדי דאסקד מארעא דמצרים:

צדק, אתה מבטח שאם תצא למלחמה, אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר (תהלים קט): "עשיתי משפט וצדק בל-תניחני לעשקיי". על איבך • יהיו בעיניך

שיעור יומי ליום שישי ג' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - כ - פרשת שופטים נא

כְּאוֹיְבִים, אֶל תִּרְחַם עֲלֵיהֶם כִּי לֹא יִרְחַמוּ עֲלֶיךָ. וְכֵן סוֹס וְרֶכֶב • בְּעֵינֵי, חֲשׂוּבִים כְּלֶם פְּסוּס אַחַד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים 1): "וְהִפְתָּ אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אַחַד",

(ב) וְהָיָה כְּקִרְבָּנְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַפֶּהַן וְדַבֵּר אֶל־הָעָם:

כִּי־יִהְיֶה כְּמִקְרָבְכֶם לְאַגְחָא קְרָבָא וְיִתְקַרֵּיב כְּהִנָּא וַיִּמְלַל עִם עַמָּא:

כְּשִׁי"א פְּקִרְבָּנְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה • סְמוּךְ לְצִאֲתָכֶם מִן הַסֶּפֶר מַגְבוּל אֲרֻצְכֶם. וְנִגַּשׁ הַפֶּהַן • (סוֹטָה מ"ב) הַמְשׁוּחַ לְכֹף, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מְשׁוּחַ מִלְחָמָה'. וְדַבֵּר אֶל־הָעָם • (שׁם) בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ.

(ג) וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קִרְבִּים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחֲפוּזוּ וְאֶל־תַּעֲרֻצוּ מִפְּנֵיהֶם:

ג וַיִּמַּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתוּן קִרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַגְחָא קְרָבָא עַל בְּעַלֵּי דְכְּבִיכוּן לֹא יִזְוַע לְבָכוּן לֹא תִדְחִלוּן וְלֹא תִתְּבַהֲתוּן וְלֹא תִתְּבַרְיוּן מִקְדַּמְיָהוּן:

כְּשִׁי"א שְׁמַע יִשְׂרָאֵל • (שׁם) אֶפְלוּ אֵין בְּכֶם זְכוּת אֶלְא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְךָ, כְּדֹאֵי אַתָּם שְׁיֹשִׁיעַ אַתְּכֶם. עַל אֹיְבֵיכֶם • אֵין אֵלוּ אַחֲיֵכֶם, שְׂאֵם תְּפִלוּ בִיָּדְכֶם, אֵינְכֶם מִרְחָמִים עֲלֵיכֶם; אֵין זֶה כְּמִלְחָמַת יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר (ד"ה ב כח): "וַיִּקְרָמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיִּתְּזוּן בְּשִׁבְזָהּ, וְכָל־מַעֲרַמְיָהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשֶּׁלֶל, וַיִּלְבִּישׁוּם וַיַּנְעִילוּם וַיַּאֲכִילוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיִּנְהַלּוּם בְּחַמְרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל, וַיִּבְיֵאוּם יְרִיחוֹ עִיר־הַתְּמָרִים אֲצֵל אַחֲיָהֶם וַיִּשׁוּבוּ שְׁמֵרוֹן", אֶלְא עַל אוֹיְבֵיכֶם אַתָּם הוֹלְכִים, לְפִיכָךְ הַתְּחַזְּקוּ לְמִלְחָמָה.

אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחֲפוּזוּ וְאֶל־תַּעֲרֻצוּ • (סוֹטָה מ"ב) אַרְבַּע אֲזַהְרוֹת כְּנָגַד אַרְבַּעָה דְּכָרִים שְׁמַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂין, מְגִיפִין בְּתִרְסִיָּהֶם כְּדֵי לְהַקְיִישׁן זֶה לְזֶה כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, שְׁיִתְּחַפּוּזוּ אֵלוּ שְׁכַנְגָדָן וַיְנוֹסוּ. וְרוֹמְסִים בְּסוֹסִיָּהֶם וּמְצַהֲלִין אוֹתָם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שְׁעֵטַת פְּרָסוֹת סוֹסִיָּהֶם, וְצוֹחֲחִין בְּקוֹלָם, וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפְרוֹת וַיִּמְיֵי מְשַׁמְעֵי קוֹל. אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם • מְצַהֲלוֹת סוֹסִים. אֶל־תִּירְאוּ • מִתְּהַפְּתוּת הַתִּרְסִין. וְאֶל־תַּחֲפוּזוּ • מְקוֹל הַקְּרָנוֹת. וְאֶל־תַּעֲרֻצוּ • מְקוֹל הַצְּרוּחָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַטְּבַעִיּוֹת הֵיא עַל־יַדֵּי הַשֶּׁקֶל, לְכֵן כְּשִׁישִׁים דַּעְתוֹ וּמְחַשְׁבָתוֹ בְּזָה, לֹא יָרֵךְ לְבָבוֹ וְלֹא יָרָא וְלֹא יַפְחַד כְּלָל. (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ז)

הָרִי הִירָאָה בְּמִלְחָמָה הֵיא דְּכָר טְבַעֵי, וְאֵיךְ שִׁיף צִוּוּי עַל זֶה "אֵל תִּירְאוּ". וְהַבְּאוּר בְּזָה, דְּכִינֵן שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת מִדּוֹת

(ד) כִּי יְהוּה אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלִיף עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לְכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

ד אַרִי יִי אֶלְהָכוֹן דְּמַדְבַּר קְדַמְיָכוֹן לְאַגְחָא לְכוֹן קְרַב עִם בְּעַלֵּי דְכְּבִיכוֹן לְמַפְרַק יְתָכוֹן:

כְּשִׁי"א כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו' • הֵם בְּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בְּשֶׁר־וָדָם, וְאַתָּם בְּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, פְּלִשְׁתִּים עִמּוֹ. הִהֲלִיף עִמָּכֶם • זֶה מַחְנֵה הָאָרוֹן.

בְּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל גְּלִית, מָה הִיָּה סוֹפוֹ? נִפְל וְנִפְלוּ עִמּוֹ. הִהֲלִיף עִמָּכֶם • זֶה מַחְנֵה הָאָרוֹן.

(ה) וְדַבְּרוּ הַשְּׁמָרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֲדָשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־מוֹת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֶּנּוּ:

ה וַיִּמְלִלוּן סְרַבְיָא קְדָם עַמָּא לְמִימַר מִן גְּבָרָא דִּי בְּנָא בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חֲנַכָּה יְהִי וַיִּתּוּב לְבֵיתָהּ דִּילְמָא יָמוֹת בְּאַגְחָא קְרָבָא וַיִּגְבַּר אַחֲרָן יִחְנַכֶּנּוּ:

כְּשִׁי"א וְלֹא חָנְכוֹ • לֹא דָר בּוֹ. 'חֲנוּךְ', לְשׁוֹן הַתְּחַלָּה. וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֶּנּוּ • וְדַבֵּר שֶׁל עֲגַמְת־נֶפֶשׁ הוּא זֶה.

וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יַלְדֵי וַיֵּשֶׁב
 לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ:

כ"ט - וְלֹא חָלְלוּ • לֹא פָדְאוּ בַשָּׁנָה הַרְבִּיעִית, שֶׁהַפְּרוֹת טְעוּנִין לְאֶכְלָן בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ לְחַלְלֵן בְּדַמַּיִם וְלֶאֱכַל הַדַּמַּיִם בִּירוּשָׁלַיִם.

וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יַלְדֵי וַיֵּשֶׁב
 לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחֶנָּה:

כ"ט - פְּנֵי־יְמוֹת בַּמִּלְחָמָה • יָשׁוּב פֶּן יְמוֹת, שָׁאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדַבְּרֵי הַכֹּהֵן, כְּדַאי הוּא שְׂיָמוֹת.

וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ
 הַיָּרֵא וְרוּךְ הַלֵּבב יַלְדֵי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת־
 לֵבבוֹ אַחִיו כְּלָבָבוֹ:

כ"ט - וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים • (סוטה מג) לָמָּה נֹאמַר כָּאֵן "וַיִּסְפוּ"? מוֹסִיפִין זֶה עַל דַּבְּרֵי הַכֹּהֵן, שֶׁהִכְהִין מִדַּבֵּר וּמְשַׁמֵּעַ מִן "שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל", עַד "לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם". וְ"מִי הָאִישׁ", וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי, כֹּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מְשַׁמֵּעַ; וְזֶה, שׁוֹטֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מְשַׁמֵּעַ. הַיָּרֵא וְרוּךְ הַלֵּבב • רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינוּ יָכֹל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הַיָּרֵא מַעֲבָרוֹת שְׁבִידוֹ, וְלִכְךָ תִּלְתֶּה לוֹ תוֹרָה לְחֹזֵר עַל בֵּית וְכָרֶם וְאִשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל הַחוּזָרִים בְּשָׂבִיל עֲבֹרוֹת שְׁבִידָם, שֶׁלֹּא יִכְיֵנוּ שֶׁהֵם בְּעַלְי עֲבָרָה, וְהוֹאָהוּ חוּזֵר, אוֹמֵר: 'שְׂמָא בְּנָה בֵּיתָ, אוֹ נָטַע כָּרֶם, אוֹ אָרַשׁ אִשָּׁה'.

וְהָיָה כְּכֹלֵת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפְקֻדוֹ
 שְׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ׀

כ"ט - שְׂרֵי צְבָאוֹת • שְׁמַעְמִידִין זַקֵּפִין מִלְּפָנֵיהֶם וּמִלְּאַחֲרֵיהֶם, וְכַשְׁלִים שַׁל בְּרוּל בִּיְדֵיהֶם, וְכָל מִי שְׂרוּצָה לְחֹזֵר, הַרְשׁוֹת בִּידָן לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵיו.

~ שבת קודש ד' אלול ~

כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהַלְחֵם עָלֶיהָ וּמָרַאתָ אֹלֶיהָ
 לְשָׁלוֹם:

כ"ט - כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר • בַּמִּלְחָמָת הַרְשׁוֹת - הַפְּתוּב מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ בְּעֵנָן: "בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֻקֶת וְגו'".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כ (י) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יַלְדֵי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ: כִּי גָדוֹל הַשָּׁלוֹם, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הוּא שִׁנָּה כְּשֶׁאִמְרָה שָׁרָה וְאֲדֹנֵי זֶקֶן (בראשית יח יב), וְכֵן כְּתִיב (הושע ד יז) תְּבוּרוֹ עַצְבִּים אֶפְרַיִם הֵנַח לוֹ, כְּדַפְרֵינֵשׁ רַש"י לְעֵיל (בראשית יח יא). וְעוֹד פְּמָה קוֹלְמוּסִין מְשַׁתְּבְּרִין וְכַמָּה דִּיּוֹ מְשַׁתְּבֵּף בְּאַחֵי יוֹסֵף, אֲבִידֵף צִנְהָ לִפְנֵי מוֹתוֹ לְאֹמֵר, כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף וְגו' (שם נ טד-י), וְלֹא מְצִינוּ שֶׁיַּעֲקֹב צִוָּה בֶּן, אֶלֶּא מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם כְּתִב (תנחומא יח). וְגַם בְּרַפְת כְּהֵנִים מְסִיִּים בְּשָׁלוֹם

(יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תִּעֲנֶנְךָ וּפְתַחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יָתִיב לָּךְ לְמַם וְעִבְדוּךָ:

כ"י • כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ • (ספרי) אָפְלוּ אֶתָּה מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבַּעַה אוֹמוֹת שֶׁנִּצְטַטְיֶיךָ לְהַחְרִימָם, אֶתָּה רִשְׁאֵי לְקִיָּמָם. לְמַם וְעִבְדוּךָ • (ספרי) עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ עָלֶיְהֶם מָסִים וְשִׁעְבוּד.

(יב) וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיָּהּ:

כ"י • וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה • הַפְּתוּב מִבְּשָׂרְךָ שָׂאֵם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, סוֹפָה לְהִלָּחֵם בָּךְ, אִם תִּנְחַנְחַה וְתִלָּךְ. וְצִרְתָּ עָלֶיָּהּ. אֵף לְהַרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיאָהּ וּלְהַמִּיתָהּ מִיַּתַּת תַּחְלוּאִים.

(יג) וּנְתַנְנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְהַפִּיתָ אֶת־כֹּכְבֹּרָהּ לְפִי־חֶרֶב:

כ"י • וּנְתַנְנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ • אִם עֲשִׂיתָ כָּל הָאָמֹר בְּעֵינַי, סוֹף שֶׁה' נוֹתְנָה בְיָדְךָ. יְיָ וְנִמְסַרְנָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְתִמְחִי יָת כָּל דְּכֹרָהּ לְפַתְגָם דְּחֶרֶב:

(יד) רַק הַנְּשִׂים וְהַחֲפָיִם וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שִׁלְלָהּ תָּבוּ לָּךְ וְאִכְלַתְּ אֶת־שִׁלְלֵי אִיְבֹיְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ:

כ"י • וְהַטָּף • אֵף טָף שֶׁל זְכָרִים, וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְהַפִּיתָ אֶת־כֹּכְבֹּרָהּ" ? בְּגִדוּלִים.

(טו) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הַנֵּה:

(טז) וְכִּי מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲזִיחַ כָּל־נַשְׂמָה:

(יז) כִּי־הִחַרְתָּם תַּחְרִימָם הַחַתִּי וְהָאֲמֹרִי הַפְּנִעֲנִי וְהַפְּרֹזִי הַחֲוִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרָגְשֵׁי.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
(במדבר ו כח), וכן שמונה עשרה (דבר ה טו). ועוד שנו רבותינו (גיטין סא.) שואלין בשלום לעכו"ם מפני דרכי שלום. וגם המקדים שלום לחבירו צריך [תבירין] לכפול לו שלום ולומר לו שלום עליך וברכה טובה, וסמך ללשון זה מדכתבי (תהלים כא ד) כי תקדמנו ברכות טוב, כלומר כי תקדמנו בשלום צריך להקדים לו (ברכות יז), לפי שאם יקדים לי הייתי צריך לכפול לו שלום ואין כופלין שלום לעכו"ם (גיטין סב). ועוד אמרו רבותינו מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום (שם נט). וכן מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום (שם סא). ולכך בירך הקדוש־ברוך הוא את עמו בשלום, שנאמר (תהלים כט יא) ה' יברך את עמו בשלום (דבר ה טו): תורה יא

יח בְּדִיל דִּי לֹא יִלְפֹן יִתְכוֹן לְמַעַבְד כְּכֹל
תוֹעֲבֹתֵהוֹן דִּי עֲבָדוּ לְטַעֲוֹתֵהוֹן וּתְחֹבֹן
קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
תוֹעֲבֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַחֲמַאתֶם לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ם

כט"ו ◀ לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ • הָא אִם עָשׂוּ תְשׁוּבָה וּמִתְגַּדְּרִין, אַתָּה רִשְׁאֵי לְקַבְּלָם.

יט אַרְי תְּצוּר לְקַרְתָּא יוֹמִין סְגִיאִין לְאַגְחָא
עֲלֵה לְמִכְבְּשָׁה לֹא תַחֲבֵל יַת אֵילָנָה לְאַרְמָא
עֲלוּהִי גְרוּזָא אַרְי מְנָה תִּיכּוּל וְיִתָּה לֹא
תְקוּץ אַרְי לֹא כְּאַנְשָׁא אֵילָן חֲקֵלָא לְמַעַל
מְקַדְמָךְ בְּצִירָא:

יט) כִּי־תִצְוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ
לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצֶיהָ לְגִדּוּחַ עָלֶיהָ גְרוּזָן בִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאוֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
לְבָא מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֹר:

— הַכְּתוּב מְדַבֵּר (ספר י). כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה • הָרִי
'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'דְּלִמָּא', שְׁמָא הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
לְהַכְּסֵס בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹר מִפְּנֵיךָ לְהַתְּסַר בְּיַסּוּרֵי רַעֲב
וְצָמָא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, לְמָה תִשְׁחִיתֵנוּ.

כט"ו ◀ יָמִים • שְׁנַיִם. רַבִּים • שְׁלֹשָׁה, (שבת יט) מְכַאן
אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קָדָם לְשַׁבָּת, וְלִמְד שְׁפוֹתַח בְּשִׁלּוּם
שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל ב' א):
"וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שְׁנַיִם", וּבְמִלְחַמַת הַרְשׁוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~

הזהירות הנדרשת בחינוך הילדים

ביהדות שלמה.

אָבֵל כְּאֲשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת הַדּוֹר הַצָּעִיר, וְאוֹתָם רוֹצִים
לְחַנֵּךְ עַל פְּשָׁרוֹת — נוֹטְלִים מֵהֶם אֶת הַחֹם וְהַקְּנָאוֹת
לְיִהוּדוּת לְכָל יְמֵי חַיֵּיהֶם. בְּגִלְל הַשְּׂרִיטָה וְהַחֲסָרוֹן
שְׁעוֹשִׂים בְּנִשְׁמָתָם בְּצַעֲרוֹתָם, עֲלוּל אַחֲר־כֵּף לְגִדּוּל
יְהוּדִי בַעַל־מוֹם רַחֲמָנָא־לִיצְלָן!

וְכֵן הוּא גַם לְאִדְךָ גִּיסָא, שְׂמִינֵן שְׂאֲפִילוֹ שִׁינּוּי קַל
בִּיּוֹתֵר יָכוֹל לְגָרוּם שְׂיַתְּהַפֵּךְ מִהַקְּצָה אֶל הַקְּצָה, לְכֵן
אֲפִילוֹ בְּשִׁבִיל הַטְּבָה קִלְה בְּחִינוּךָ הַלֵּד, כְּדַאי לְהַשְׁתַּדֵּל
וְלִהְיוֹת שְׂתַדֵּל, וְכֹל־שָׂכֵן אִם הַחִינוּךְ דּוֹרֵשׁ תִּיקוּן בְּעֵנְיָנִים
עִיקָרִיִּים הַעֲלוּלִים לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַלֵּד בְּמִשְׁךָ כָּל יְמֵי חַיָּו.

(ע"פ אגרות קודש ח"ב אגרת רד. לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 82, ועוד –
מתוך 'לקראת שבת')

בְּפִרְשֵׁתְנוּ כְּתוּב "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" (כ, יט). וְהֵינּוּ,
שֶׁהָאָדָם דּוֹמֵה בְּכַמְּה דְבָרִים לְעֵץ הַשָּׂדֶה.
וְיֵשׁ לְלִמּוּד מְנָה הוֹרָאָה בְּחִינוּךְ הַיְלָדִים:
כְּאֲשֶׁר עוֹשִׂים שְׂרִיטָה בְּאֵילָן לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר גְּדֵל, אֲזִי
הַשְּׂרִיטָה אֵינָה אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֶׁנֶּעֱשֶׂתָה בְּלִבְךָ, וְגַם אֵינָה
גּוֹרֶמֶת נֶזֶק. אָבֵל כְּאֲשֶׁר עוֹשִׂים שְׂרִיטָה בְּשִׁתִּיל אֵילָן רַךְ,
וְעַל־אֲחַת־כַּמְּה־וְכַמְּה בְּגִרְעִין שְׁעוֹמְדִים לְגִטּוּעַ, יִתְכַּן
שְׂמִשְׂרִיטָה אַחַת יִצְמַח אֵילָן בַּעַל־מוֹם.

וְכֵן הוּא בְּעֵנְן הַחִינוּךְ: אָדָם בְּשָׁנוֹת הַעֲמִידָה, שֶׁכָּבַר עֲבַר
מִחֲצִית דְּרָכּוֹ בְּחַיִּים, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא מוֹכְרָח לְהִסְפִּים עַל
פְּשָׁרוֹת — הָרִי הַפְּגִיעָה הִיא לְמִשְׁךָ שְׁנַיִם אַחֲדוֹת בְּלִבְךָ.
אַרְבָּעִים שָׁנָה חַי הוּא לֹא לְפָשָׁרוֹת, וְאִם יִפְשַׁל וְיַעֲשֶׂה
פְּשָׁרָה לְשָׁנָה אַחַת, יְכוֹלוֹת אַרְבָּעִים שָׁנָה הַקּוֹדְמוֹת
שְׂמֵאֲחוּרָיו לִיתֵן לוֹ כַּח שְׂשִׁיבַח מִיַּד מַהֲפָשְׁרָה, וְיַעֲמוּד

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כְּלוֹמֵר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִצְוֹר לְכַבּוֹשׁ
הָעִיר, כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לְאָכְלָה
וְלֹא תִשְׁחִיתֵהוּ:
רַק עֵץ אֲשֶׁר תִּדַע כִּי לֹא עֵץ מְאָכֵל
הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ. לַעֲשׂוֹת

שֶׁם וְלִהְיוֹת כְּבֹא וְלִאֲרוֹב לָךְ וְלְבּוֹא
מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֹר אֲשֶׁר אַתָּה יוֹשֵׁב, יְכוֹל
אַתָּה לְהִשְׁחִיתוֹ. דְּבַר אַחַר, סָרַס
הַמְּקָרָא וְדַרְשָׁהוּ, וְהִכִּי קָאָמֵר וְאוֹתוֹ
לֹא תִכְרֹת וְגו' לְבּוֹא מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֹר,

יט"כ) כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה. כִּי זֶה
מְשַׁמֵּשׁ כְּמוֹ אֶלָּא, כְּלוֹמֵר אֶלָּא עֵץ
שֶׁאָדָם יְכוֹל לְבּוֹא בּוֹ מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֹר,
כְּגוֹן אִם יֵשׁ שֶׁם יַעַר צוֹמַח עוֹשֶׂה
פִּירוֹת לְפָנֵי הָעִיר וְיְכוֹל אָדָם לִיכַנְס

כ לחוד אילן דתדע ארי לא אילן דמאכל
הוא יתה תחבל ותקוץ ותכני כרקומין על
קרמא די היא עבדא עמך קרבא עד
דתכבשה:

(כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדַע כִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ
תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִיתָ מִצֹּר עַל־הָעֵיר אֲשֶׁר־הוּא
עֲשֵׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּה: פ

כ"ט -> עד רדתה • לשון רדוי, שתהא כפופה לך.

א ארי ישתכח קטילא בארעא די יי אלהך
יהב לך למירתה רמי בחקלא לא אתידע מן
קטלא:

(א) כֹּא כִּי־יִמְצָא חָלָל בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכּוּהוּ:

ב ויפקוין סביד ודיניד וימשהוין לקרוניא די
סתרנות קטילא:

(ב) וַיֵּצְאוּ זְקֵנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבֹת הַחָלָל:

ממקום שהחלל שוכב. אל-הערים אשר סביבת
החלל • לכל צד וצד, לידע איזו קרובה.

כ"ט -> ויצאו זקניך • (סוטה מר. סנהדרין יד) מיחדים
שבזקניד, אלו סנהדרי גדולה. ומדרו • (סוטה מה)

ג ותהי קרמא דקריבא לקטילא וידברין סבי
קרמא ההיא עגלת תורי די לא אתפלח בה
די לא נגידת בניר:

(ג) וְהָיָה הָעֵיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וְלִקְחוּ זְקֵנֵי הָעֵיר
הַהוּא עֲגֹלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֲבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־
מִשְׁכָּה בָּעַל:

ד וינתחין סבי קרמא ההיא ית עגלתא
לנחלא ביר די לא אתפלח בה ולא יזדרע
וינקפון תמן ית עגלתא בנחלא:

(ד) וְהוֹרְדוּ זְקֵנֵי הָעֵיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֹלָה אֶל־נַחַל
אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־עֲבַד בוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֲרֹפוֹ־שֵׁם
אֶת־הָעֲגֹלָה בְּנַחַל:

שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה, שלא
הניחיהו לעשות פרות.

כ"ט -> אל-נחל איתן • קשה, שלא נעבד. וערפו •
קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'תבא
עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות, ותערף במקום

ה ויתקרבון פהניא בני לוי ארי בהון יתרעי
יי אלהך לשמשותה ולקרבא בשמא דיי
ועל מימרהון יהי כל דין וכל מכתש
סגירו:

(ה) וַנִּגְשׂוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשֵׁרְתוֹ וּלְכַרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיתָם יְהִי כָל־רִיב
וְכָל־נִינְע:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

זה, אבל אם באים עדים האומרים
מפירין אנו בנדאי שנהו ובטביעות
עין גמור כאילו ראיתו חי, ודאי
תנשא אשתו בעדות זו אפילו לאחר
כמה שבועות, ולפיכך אפילו במקום
רחוק כול לבוא ולהתבונן בו. וזהו
דטבע בדגלת ואסקוה אגשרא וכו'
ואנסכה רבא לך ביתהו אפילו לאחר
תמשה יומי (שם קבא), עדות סתם הנה
ודמיון ולא אמר מוזקני בו: תורה ג

הרב בכור שור, הכל זה ציוה
הקדוש-ברוך-הוא לעשות כדי שיצא
קול לנרצח, ומתוך כך יבואו עדים
ויעידו שהוא מת ולא תשב אשתו
עגונה. ומאי דאמרו רבותינו (במות כב.)
אין מעדיין אלא על פרוץ פנים עם
חוטם, כגון שבא ואמר מעיד אני
על חוטמו ופרצופו שהוא כף וכף,
ואין העדים מפירין אותו אלא מתוך
דבריהם יבינו המפירים אותו שהוא

ממנו מצור. ובפרק קמא דתעניות (ו)
מסיק מאי פי האדם עץ השדה, וכי
האדם עץ השדה הוא, אלא בתלמיד
חכם הכתוב מדבר, כלומר אם תלמיד
חכם הגון הוא ממנו תאכל ואותו לא
תכרות, ואם לאו אותו תשחית וכרת
ולא תלמוד לפניו. ואם בתלמיד
שאינו הגון, לא תניחנו
לפניך: תורה א
כא (ב) ומדרו אל הערים. אמר

(ו) וְכָל יְקַנְי הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹכִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בַּנְּחֹל:
 וְכָל סְבִי קִרְתָּא הֵיחָא דְקַרְיָבִין לְקַטְלָא
 נְסַחֲוֹן יָת יְדֵיהוֹן עַל עֲגֻלְתָּא דִּנְקַתְתָּא
 בַּנְּחֹלָא:

(ז) וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ
 לֹא רָאוּ:
 וְיִיתִיבוּן וַיִּמְרוּן וַיִּדְנָא לֹא אֲשַׁדּוּ יָת דְּמָא
 הַדִּין וְעֵינָא לֹא תִזְאָה:

ד"ט « יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה • וְכִי עֲלֵתָה עַל לֵב שְׂזַקְנֵי בֵית
 דִּין שׂוֹפְכֵי דְמַיִם הֵם? אֵלָּא לֹא רְאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ »

(ח) כִּפְרֹ לְעַמּוּדֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּלִיתָ יְהוָה וְאֶל־תַּתְּנֶן
 דָּם נַקְוֵי בְקִרְבַּי עַמּוּדֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְפַּר לָהֶם הַדָּם:
 ח פְּתִיבָנָא יִמְרוּן כִּפְרֹ לְעַמּוּדֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
 פְּרַקְתָּא יְיָ וְלֹא תַתֵּן חוֹבַת דָּם זְפִי בְּגוּ עַמּוּדֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּפַר לַהוֹן עַל דְּמָא:

ד"י « וְנִפְפַּר לָהֶם הַדָּם • הַכְּתוּב מִבְּשָׂרִים, שְׂמַשְׁעֵשׂוּ בֶן – יִכְפַּר לָהֶם הָעֵזוֹן. »

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְאִלְשֵׁעַ לֹא גִיְרָה דוֹבִיִּים בְּתִינוּקוֹת,
 שְׂנֵאָמַר (מלכים ב' ב כב) וַיַּעַל מִשָּׁם בֵּית
 אֵל וְהוּא עוֹלָה בְּדֶרֶךְ יַנְעָרִים קְטָנִים
 יִצְאוּ וַיִּתְקַלְסוּ בוּ וַיֵּאמְרוּ עֲלֵה קִרְתָּ
 עֲלֵה קִרְתָּ, אָמְרוּ הַקִּרְחָת עֲלֵינוּ אֵת
 הַמְּקוֹם. מֵאֵי נְעָרִים קְטָנִים, אָמַר רַבִּי
 אֲלֵעָזָר בְּנֵי אָדָם שְׂמַנּוּעָרִין מִן
 הַמְּצוּזוֹת. קְטָנִים, שְׁהֵיוּ מְקַטְנֵי אֲמָנָה.
 וְכַתִּיב (שם פסוק כד) וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵם
 וַיִּקְלַלֵם בְּשֵׁם ה', מָה רָאָה, (שִׁמְכוֹלֵם)
 [שְׂבָלֵם] נִתְעַבְרָה אִמָּם בְּיוֹם
 הַכַּפּוּרִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רָאָה שְׂלֵא
 הָיָה בְּהֵם שׁוּם לְחַלּוּחִית שְׁל מְצוּזוֹת
 לֹא בָם וְלֹא בְּנֹרָעִים (סוטה מו): וְעוֹד
 גְּדוּלָּה לְוָיָה מִמַּתְנָה, דְּאֵילוּ מַתְנָה
 בְּמַמוֹנוּ וְלְוָיָה בְּגוֹפוֹ, וְעוֹד שְׂאָחַד
 הַמְּלִנְיָה וְאָחַד הַנִּילְוָה אֵינוּ גִיזוּק,
 שְׂנֵאָמַר (שעריה נו ט) שְׁלוֹם שְׁלוֹם
 לְרַחוּק, דִּהֵינּוּ הַמִּתְרַחֵק מִן הָעִיר
 דִּהֵינּוּ הַמִּתְלַוָּה, וְלִקְרוֹב, הַמִּתְקַרֵּב
 מִן הָעִיר דִּהֵינּוּ הַמְּלִנְיָה שְׁחֹזֵר לְעִיר.
 וְעוֹד אֵיתָא בִּירוּשַׁלַּיִם אֲפָרַיִן נְמַטְיָה
 לְמֵאן דְּמְלִוָּה, פִּירוּשׁ חֲזַן יַגִּיעַ לְאוֹתָן
 הַמְּלִוִּין אֵת הַמַּטְוִין בְּדֶרֶךְ, דְּאָמַר רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי הַמְּהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ
 לְוָיָה יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, שְׂנֵאָמַר (משלי א ט)
 כִּי לְוִיַּת חֲזַן הֵם לְרֵאשֵׁיךָ (ראה סוטה

אָרֶץ הַחַתִּים וַיִּבְּנֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
 לִזוּ, וְכִשְׁבָּא סְנַחְרִיב לֹא בְּלִבְלָהּ
 וְנִבּוּכַדְנֶצַּר לֹא הִתְרַבְּהָ, וְאֵף מְלֹאֲךָ
 הַמְּנוֹת אֵין לוֹ רְשׁוּת לְעַמּוּד בָּהּ, אֵלָּא
 זְקָנִים שְׁבִיתוּכָה שְׂדַעְתָּן קָצָה בְּחִיָּהֶן
 מוֹצִיאִין אוֹתָם חוּץ לְחוּמָהּ וּמְתִים.
 וְהֵלֵא דְבָרִים קַל־וְחוּמָר, וּמָה בְּנַעֲנֵי
 זֶה שְׂלֵא דִּיבְרַי בְּפִיו וְלֹא הִלֵּךְ בְּרַגְלָיו
 גְּרַם הַצָּלָה לוֹ וַיִּזְרַעוּ עַד סוֹף כֹּף
 הַדּוֹרוֹת, מִי שְׂעֵשָׂה לְוָיָה בְּפִיו
 וּבְרַגְלָיו עַל־אֲחַת־כַּמְּהָ וְכַמְּהָ. וְאָמַר
 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּשִׁבְלֵי אַרְבַּע אַמּוֹת
 שְׁלוּוָהוּ מְצָרִים לְאִבְרָהָם אֲבִינוּ
 נִשְׁתַּעֲבָדוּ בְּכַנְיָו אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
 וַיֵּשׂ אוֹמְרִים דְּלְוָיָה הוּי שִׁיעוֹר מִל,
 וְסַמּוּךְ לְדָבָר כִּי מְלֹאכְיוּ יִצְוָה לָךְ
 לְשִׁמּוּךְ בְּכָל דְּרָכְיֹךְ וּגו' (תהלים צא יא),
 מ"ם דְּמְלֹאכְיוּ, יו"ד שְׁל יִצְוָה, לְמ"ד
 שְׁל לָךְ, הָרִי מִל, וְאִזּוּ הוּא בְּטוּחַ
 לְהִיּוֹת נִשְׁמַר בְּכָל דְּרָכָיו. וְכִשְׁהָאוֹרֵחַ
 יוֹצֵא לְדֶרֶךְ אֵף עַל פִּי שְׁנוֹתָן לוֹ בְּעַל
 הַבַּיִת מְעוֹת צָרִיף לִיתֵן לוֹ לְחָם,
 שְׂנֵאָמַר (משלי כח כא) וְעַל פֶּת לְחָם יִפְשַׁע
 גְּבַר, כִּי שְׂמָא יֵאחְזַנּוּ בּוֹלְמוֹס בְּדֶרֶךְ
 וַיְמוּת וְנִמְצָא בְּעַל הַבַּיִת פּוֹשַׁע עַל
 שְׁהֵנִיחוּ לְצַאת בְּלֹא לְחָם. וְאָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן כֹּף מִי שְׂאֵינוּ מְלִוָּה כְּאֵילוּ שׂוֹפְךָ
 דְּמַיִם, שְׂאֵילוּ לוֹוָהוּ אֲנָשֵׁי יְרִיחוֹ

(ז) יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה. כְּתוּב בְּה"א,
 לומר שְׂחִיב בְּעַל הַבַּיִת לְעֵשׂוֹת
 לְאוֹרַח חַמְשָׁה דְבָרִים, אֲכִילָה, שְׂתִיָּה,
 לִינָה, לְוָיָה, מְזוּן לְדֶרֶךְ, (וּג') [אֵי נְמִי]
 מַתְנָה. וּבְמַסְכַּת סוּטָה פֶּרֶק עֲגֻלָּה
 עֲרוּפָה (מד) מְסִיק יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה, וְכִי
 תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׁבִית־דִּין שׂוֹפְכֵי
 דְמַיִם הֵן, אֵלָּא שְׂלֵא בָּא לְדֵינוּ
 וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מְזוּזוֹת, לֹא בָּא לְדֵינוּ
 וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא לְוָיָה. דְּמַשְׁמַע אֲכַל
 אִם רְאִינוּהוּ הֵינּוּ עוֹשִׂין לוֹ לְוָיָה וְלֹא
 הֵיךְ נִיזוּק. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב
 כֹּף הַמְּלִנְיָה אֵת חֲבִירוֹ אֲפִילוּ אַרְבַּע
 אַמּוֹת בְּעִיר אֵינוּ נִיזוּק, רַבִּינָא אֲלִיָּיָה
 לְרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, מְטָא לְיָדֵי
 הַיִּזְקָא וְאֵתְצִיל. וְתַנּוּ רַבְּנָן, הָרַב
 לְתַלְמִיד עַד עֵיבוּרָה שְׁל עִיר, חָבַר
 לְחָבַר עַד תַּחוּם שְׁבֵת, תַּלְמִיד לְרַב
 אֵין לוֹ שִׁיעוֹר, וְכַמְּהָ, אָמַר רַב שֵׁשֶׁת
 פְּרָסָה, וְרַבּוּ מוֹבָהק שְׁלֵשׁ פְּרָסָאוֹת.
 וְתַנּוּ רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר כּוֹפִין לְלְוָיָה.
 וְלְוָיָה אֵין לָהּ שִׁיעוֹר, שְׂנֵאָמַר (שופטים א
 כד) וַיִּרְאוּ [הַשְּׂמָרִים] אִישׁ יוֹצֵא מִן
 הָעִיר וַיֵּאמְרוּ (אליו) [לוֹ] הֲרָאנוּ אֵת
 מְבוֹא הָעִיר וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד, וְכַתִּיב
 (שם פסוק כד) וַיִּרְאֵם אֵת מְבוֹא הָעִיר,
 וּמָה חֶסֶד עֵשׂוּ עִמוּ, שְׁהָרְגוּ כֹף הָעִיר
 לְפִי חָרַב וְאוֹתוֹ הָאִישׁ וּמִשְׁפַּחְתּוֹ
 הַצִּילוֹ. וְכַתִּיב (שם פסוק כו) וַיִּלְךְ הָאִישׁ

(מ): תורה ח

(ט) וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֵּךְ בִּיְתֵעָשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:
ט וְאַתָּה תִּפְלִי אֲשֶׁדִי דָם זָפִי מִבִּינְךָ אָרִי
תַּעֲבֹד דְּקִשָּׁר קָדָם יְיָ: ס ס ס

כ"ט - וְאַתָּה תִּבְעַר • (כתובות לו) מְגִיד שְׂאֵם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחַר שְׁנַתְעַרְפָּה הָעֲגֹלָה, הָרִי זֶה יִהְרֵג, וְהוּא הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה':

צ"ז פסוקים, סלו"א סימן. חסלת פרשת שופטים

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְאִם נִמְצָא הַרוֹצֵחַ לְאַחַר עֲרִיפַת הָעֲגֹלָה [שָׂאִין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ נִפְקָא לִיה לְדִידֵיהּ מוֹלְאָרְזֵן לֹא יִכְפֹּר וְגו' (במדרש לה ל), וְהָאִי דְהִקָּא סְבַר לְפִי הָאָמַת] דְקִיָּמָא לֵן חֲנֵק קַל מְסִיף, דְהִשְׁתָּא נִפְקָא לֵן רוֹצֵחַ בְּסִיף מְקַלְחוֹמְר דְעֶבֶד. וְאִי קִשְׂיָא לְדִידֵיהּ וְלְאָרְזֵן לֹא יִכְפֹּר וְגו' לְמֵאִי אָתָּא, יֵשׁ לוֹמַר דְאִצְטְרִיף (שְׂמָא) [שְׂאֵם] נִמְצָא הַרוֹצֵחַ לְאַחַר יוֹם הַכְּפוּרִים אֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ אֶף-עַל-גַּב דְאִיכָּא תְרִיתִי, עֲרִיפַת הָעֲגֹלָה יוֹם הַכְּפוּרִים. וְאִידְךָ, שְׂמָא לִית לִיה הָאִי:
חסלת פרשת שופטים

וְהַבְּאִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נֶקֶם בְּרִית. וּמְסִיק, אֲשַׁכַּחַן עֶבֶד, בֶּן חוֹרִין מְנָא לֵן, קַל-חֹמֶר הוּא, קֶטֶל עֶבֶדָּא בְּסִיף, בֶּן חוֹרִין לֹא כָל-שָׁפֵן. הַנִּיחָא לְמֵאֵן דְאָמַר חֲנֵק קַל, אֵלָא לְמֵאֵן דְאָמַר חֲנֵק חֲמוּר מֵאִי אִיכָּא לְמִימַר. כְּלוּמַר מְהִיכָא תְּפוּק דְהוֹרֵג בֶּן חוֹרִין בְּסִיף, דְהִשְׁתָּא לִיכָּא קַל-חֹמֶר. וּמְשִׁנֵּי נִפְקָא לִיה מְדַתְנֵיָא וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי, הוֹקְשׁוּ שׁוֹפְכֵי דָמִים לְעֲגֹלָה עֲרוּפָה, מַה לְהֵלֵן מִן הַצְּנֹאֵר אֶף כָּאֵן מִן הַצְּנֹאֵר. מְקַלֵּל דְלִמְאֵן דְאָמַר חֲנֵק חֲמוּר אִיִּצְטְרִיף וְאַתָּה תִּבְעַר לְהַקִּישׁ רוֹצֵחַ לְעֲגֹלָה עֲרוּפָה,

(ט) וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי. פִּירֵשׁ רש"י, שְׂאֵם נִמְצָא הַרוֹצֵחַ לְאַחַר עֲרִיפַת הָעֲגֹלָה שָׂאִין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. וְתִמְיָה דְבִכְתוּבֹת פְּרָק שְׁלִישִׁי (ל"ו) (אמר רבי לוי) מְסִיק, וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי, הוֹקְשׁוּ שׁוֹפְכֵי דָמִים לְעֲגֹלָה עֲרוּפָה, לוֹמַר לָךְ מַה עֲגֹלָה עֲרוּפָה מִן הַצְּנֹאֵר. פִּירוּשׁ, לְלַמֵּד דְרוֹצֵחַ נִידוֹן בְּסִיף. וּפִירֵשׁ חֶרֶב רַבִּינוּ מִשָּׁה ז'ל, דְהִיָּא סוּגְיָא אָתָּא כְּמֵאֵן דְאָמַר חֲנֵק חֲמוּר (סנהדרין מט). וְכֵן מְשַׁמַּע בְּפִרְק אַרְבַּע מִיתוֹת (שם נב), דְמִפְּיָא דְרוֹצֵחַ בְּסִיף מְדַתְכִּיב [שְׂמוֹת] כֹּא (א ב) נֶקֶם, יִנְקֵם, [וְכִתִּיב] [ויקרא כו כז]

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום חמישי עמ' 1

17 סאתים עמהם, אֵינֵן שְׂכָחָה, כְּדִין הַשּׁוּכַח שְׁלֹשָׁה עוֹמְרִים רִגְלִים, 18 שאֵין לֵהֶם דִּין שְׂכָחָה. וְאִילוּ תוֹרַת נְדִישׁ עֲלִיוּ לַעֲנִין מַה דְתֵנֵן (פאה 19 פ"ז מ"א), עוֹמֵר שְׁנַיִם בּוֹ סָאתִים, שְׂכָחוּ אֵין שְׂכָחָה. הָרִי שְׂדֵינוּ לַעֲנִין 20 זֶה כְּגֵדִישׁ, שֶׁהוּא עֲרִימָה שֶׁל עֲמֵרִים, שאֵין בּוֹ דִין שְׂכָחָה. 21 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵינוּ (לעיל ע"א), הַמְקִדִישׁ אֵת הַשְּׂדֵה הַקִּדִישׁ אֵת כּוֹלָה, 22 רַבִּי שְׂמַעוֹן אֹמַר, הַמְקִדִישׁ אֵת הַשְּׂדֵה לֹא הַקִּדִישׁ אֵלָא אֵת 23 הַחֲרוּב הַמּוֹרֵכֵב וְאֵת סֹדֵן הַשְּׂקֵמָה. וּבִיאָרָה הַגְּמָרָא לַעֲלִיל, שְׂרַבִּי 24 שְׂמַעוֹן עֲצַמוּ סוֹבַר שְׂאֵף אֵת הַחֲרוּב וְהַשְּׂקֵמָה לֹא כֻלָּל בְּהַקְדָּשׁוֹ, 25 וּבְמִשְׁנֵינוּ לֹא אָמַר אֵת דְּבָרָיו אֵלָא לְשִׁיטַת רַבְּנָן. עֵתָה מְבִיאָה 26 הַגְּמָרָא מִימְרָא בְּנִידוֹן זֶה: אָמַר רַבָּה בְּרַב פְּרַחְיָה אָמַר רִישׁ לְקוּישׁ, 27 בְּנִידוֹן חֲרִיב הַמּוֹרֵכֵב וְסֹדֵן הַשְּׂקֵמָה אִם כֻּלָּל אוֹתָם בְּהַקְדָּשׁ הַשְּׂדֵה, 28 כְּאֵנוּ לְמַחְלוּקַת רַבִּי מְנַחֵם (ב"ר) [בְּרַבִּי] יוֹפִי וְרַבְּנָן, לְפִי רַבְּנָן 29 קְדוּשִׁים הֵם בְּכֻלָּל הַשְּׂדֵה, מִשּׁוּם שְׂבַעֲיָן יַפֵּה מְקִדִישׁ, כְּפִי שְׂשֻׁנֵינוּ 30 בְּמִשְׁנֵינוּ (לעיל ש"ס), וְרַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי סוֹבַר שאֵינֵם קְדוּשִׁים, 31 כְּפִי שְׂבִיאָרָה הַגְּמָרָא לַעֲלִיל בְּדַעַת רַבִּי שְׂמַעוֹן שְׂבַעֲיָן רַעֲה כֻל כֵּךְ 32 הוּא מְקִדִישׁ, שאֵפִילוּ חֲרוּב הַיּוֹנֵק חֲרַבָּה מִן הַשְּׂדֵה אֵינוּ קְדוּשָׁה.

1 עוד מימרא כעין זה בענין אחר: שנינו לעיל (סח), שהמוכר את 2 השדה לא מכר עמה את החרוב המורכב וסדן השקמה, מפני 3 חששויים הם משאר אילנות ואינם בכלל השדה. אָמַר רַב הוֹנָא, 4 חֲרִיב הַמּוֹרֵכֵב וְסֹדֵן הַשְּׂקֵמָה, תוֹרַת [דִּין] אֵילֵן עֲלִיוּ וְתוֹרַת קִרְקַע 5 עֲלִיוּ, תוֹרַת אֵילֵן עֲלִיוּ לַעֲנִין דְּהִיכָּא דְאָקִדִישׁ אוּ יָפִין - באופן 6 שהקדיש או מכר שני אֵילָנוֹת רִגְלִים וְהָאִי - ויחד עמהם הקדיש 7 או מכר חרוב או שקמה, יֵשׁ לוֹ לְקוּנָה גַם אֵת הַקִּרְקַע הַנִּצְרַחַת 8 לִינִיקְתָּם, כְּדִין הַקּוּנָה שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבִירוֹ, שאֵף שֶׁהֵם 9 חֲשׂוּבִים מִשְׂאֵר אֵילָנוֹת, מִכֵּל מְקוּם חֲשִׁיבוּתָם אֵינֵם מִגְרַעַת כּוּחָם. 10 וְאִילוּ תוֹרַת קִרְקַע עֲלִיוּ לַעֲנִין לֹא מוֹדְבָן אֲנֵב אֲרַעָא - שאֵינוּ נִמְכֵר 11 בְּכֻלָּל הַשְּׂדֵה מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ, כְּמוֹ שְׂשֻׁנֵינוּ לַעֲלִיל (שם). וְעוֹד אָמַר 12 רַב הוֹנָא כְּעִין זֶה בְּעֵינָן אַחַר, עוֹמֵר - אַגּוּדַת שִׁיבּוּלִים גְּדוּלָה שְׂשֻׁ 13 בּוֹ שִׁיעוֹר סָאתִים תְּבוּאָה, תוֹרַת עוֹמֵר עֲלִיוּ וְתוֹרַת נְדִישׁ עֲלִיוּ, 14 תוֹרַת עוֹמֵר עֲלִיוּ לַעֲנִין דְּשֻׁנֵי עוֹמְרִים שְׂכַחָם בְּשֵׂדָה יֵשׁ לֵהֶם דִּין 15 שְׂכָחָה, שאֵטוֹר לְשׁוּב לְקַחְתָּם אֵלָא מִנִּיחָם לַעֲנִיִּים, אֶךְ אִם שְׂכַח 16 שְׂנֵי - שְׁנֵי עוֹמְרִים רִגְלִים וְהוּא - וְאֵת הָעוֹמֵר הַגְּדוּל שִׁישׁ בּוֹ

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ח מנחם-אב < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שני, כ"ט מנחם-אב < מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שלישי, ל' מנחם-אב < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום רביעי, א' אלול < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג

יום חמישי, ב' אלול < מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו

יום שישי, ג' אלול < מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט

שבת קודש, ד' אלול < פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 226, ט. אהוביי... עד עמ' קיד, על פי התורה.

הגשמיים בכלל נקראים "הבל". שכן, מצד עצמם אין להם שום מציאות, וכשאין לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים) – אלא הם עצמם התכלית והכוונה – הם אז "הבלי הבלים", וְלִפְקֹתָ עֵינֵי הָעוֹרִים – שכן, הנשמה נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות מונהגת על ידי הגוף – והיא משולה לאדם שקושרים את עיניו או מדביקים אותן בזפת ומכהים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובכים אותו כעם שוטה היכן שהנוהג בו רוצה, שלמרות שאותו אדם כשלעצמו הוא חכם ונבון, אך מפאת שעניו

קשורות ואין הוא רואה – הוא נחשב כשוטה. כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק אלוהי ממעל, ובאה ממקום של קדושה, אך בשעה שהיא יורדת בגוף שהוא חומר המסתיר על הנשמה ואין בכוח הנשמה לעצור את הגוף לעשות מה שהוא רוצה – מצד העיוורון שהגוף מעורר את הנשמה – כפי שה"צמח צדק" משתמש בדימוי זה ב"אור התורה" סוף פרשת בהר⁴ – הרי יש להסיר את העיוורון ולפתוח את עיני הנשמה. וְיִטָּוּ לְרֵאוֹתַי, לְהֵיוֹתִי – שִׁיחָהּ, כֹּל יִשְׁעִים וְחִפְצֵם וּמְנַמְתֵּם לְכֹל בְּהֵם תְּחִי רִוְחָם⁵ – כל אלה שיהיו כלולים ומאחדים ב"מקור מים חיים" – באלקות, הנקראת "מקור מים חיים", תְּחִי הַחַיִּים, – הבחינה באלקות היא חיי החיים עצמם, כֹּל יְמֵי תְּחִיָּהֶם, מְנַפֵּשׁ וְעֵד בְּשָׂר. – כל עניניהם הנפשיים והבשריים יהיו קשורים באלקות, לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה או בשעת עשיית המצוות, אלא גם בעשייתם ענינים גשמיים, יהיו גם כן קשורים באלקות שהיא מקור מים חיים וחיי החיים. דְּחִינֵנוּ, כֹּל מְלִי דְעֵלְמָא וְעַסְקֵי פְרָנְסָה – כל עניני עולם ועסקי פרנסה, לֹא יִהְיֶה בְּאֵלֵינוּ דְעֵבְרִין לְנִרְמִיחוֹ, – לא יהיו כמו באלה שעושים זאת לצרכי עצמם בלבד, שלא לשם שמים אלא לשימושם העצמי ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם, וְלֹא יִהְיֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּבָל תְּגוּזִים, דְּחִינֵנוּ וּמְפָרְסִין וּמוֹקְרִין לְנִשְׁיָהוּ וּבְנֵיהוּ מֵאַהֲבָה, – שנינים

ט. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו הזקן בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל יהודי, שלא שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא נותן לצדקה – אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו אומרים¹: "בפרוסת הלחם שלי יש החלק שלך, הקב"ה נותן לך באמצעותי", כלומר, להרגיש חובה להתחלק במה שיש לו, ולתת צדקה באותה מדה שהוא נותן לצרכי אשתו וילדיו – זה יכול להיות רק כשכל מה שאדם עושה

אינו "לגרמי", לצורך עצמו, אלא הוא עושה זאת לשם שמים. גם כשהוא מפרנס את אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני שהם נשמות יהודיות, שנשמה היא חלק אלוהי ממעל, ועליו לדאוג שיהיה לנשמות אלו כל הנצרך להן. כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להזדקק לצדקה הם גם כן בעלי נשמות, חלק אלוהי ממעל², ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל הצטרותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו קודמים. אך, בעצם, הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה שהוא חש בהתחייבותו כלפי משפחתו. זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה בפרנסתו וכו', יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.

ט. אַהֲבֵי אַחֵי וְרַעֵי אֲשֶׁר בְּנַפְשֵׁי, – רבנו הזקן כותב לבני ישראל, כאל אהוביו, אחיו ורעיו, החשובים לו כנפשו. הרבי הריי"צ נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו להשתרש באהבת רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהובי ידידי", כי על-ידי רכישת אהבת רעים נעשים "אהובי ידידי" של רבנו הזקן. בהתאם לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשיה במה שרבנו הזקן תובע בענין הצדקה – נעשים "אהובי אחיי" של רבנו הזקן. בְּמַתְבֵּי זֶה, בְּמַתְבֵּי זֶה, וְעוֹזֵר יִשְׁנִים בְּתַרְדֵּמַת תְּבֵלֵי הַבָּלִים, – הענינים

1. ראה אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ כרך ח' ע' תרו. וש"נ. 2. תניא רפ"ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (ב"פ), כד". 4. אה"ת וקרא כרך א ע' קצא. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספ"א". 6. בתניא לפנינו: "כעו"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים.

הַצּוּרָה – הנפש, לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם", חֶסֶד שֶׁל אֲמֵת, – בלי החזרת שکر על כך, לְתַחֲיוֹת הָעוֹלָם וּמְלֵאוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, – הרי כשם שהקב"ה עושה חסד ומחיה את הנבראים, כך על האדם גם כן לעשות חסד ולהחיות ולפרנס אנשים

אחרים, שזה תכלית התעסקותו ועבודתו בעניני פרנסה – כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות יהודיות. בהתאם לכך היה עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים באותה מדה שהוא מפרנס ועושה חסד עם בני משפחתו, אלא, אם כן, מדוע הוא נותן למשפחתו לפני שהוא נותן לאחרים? – אומר

על כך רבנו הזקן: רַק שְׂאֵשְׁתוֹ וּבְנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדְמִין לְכָל עַלְפֵי הַתּוֹרָה⁹. – התורה מצווה עליו לתת בתחילה לאשתו ולילדיו, ולאחר מכן לתת צדקה ולפרנס יהודים אחרים. (ב"לוח התיקון" ישנה כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב אגרות-קודש אלו בקשר לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי אברהם מקאליסק וה"חבראי" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ ישראל – הוסיף כאן רבנו הזקן): חוץ מְצַדִּיקִים שְׂבִדוֹר שֶׁהֵן קוֹדְמִין לְבְנָיו, – הנתינה לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתינה לילדיו, וְצַדִּיקִים שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְצַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ לְאַרְץ, לְבַד מִזֹּאת שֶׁלֹּא הֵנִיחוּ בְּמוֹתָן בְּחוּץ לְאַרְץ – רבנו הזקן אומר על הצדיקים האמורים שנסעו לארץ ישראל, שלא השאירו כמותם בחוץ לארץ, והם עדיפים משתי בחינות, מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת היותם בארץ ישראל, וְדַי לְמַבִּין. – עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון").

מפרנסים ומוקירים נשיהם ובניהם מתוך אהבה עצמית, שמפני שהוא אוהב את עצמו, הוא אוהב את אשתו וילדיו בהיותם חלק ממנו – אלא שהאהבה תהיה קדושתית, כִּי "מִי כְּעַמְד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְץ" כְּתִיב, דְּהֵינּוּ שְׁנַם בְּעֵינֵי אַרְץ

– בעינינו גשמיים, לא יִפְרִידוּ – את הענינים, [נֶפֶשׁ אַחַר: יִפְרִדוּ] – שהיהודים העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ"אֶחָד הָאֲמֵת", – מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא קיים שום דבר, חֶסֶד וְשֵׁלֹם, לְהַעֲרִיד עֲדוֹת שֶׁקֶר חֶסֶד וְשֵׁלֹם, בְּקִרְיַת־שֹׁמֶע עֲרֵב וְבִקְרָה, – שהוא אומר או בְּעֵינֵים סְגוּרוֹת, ה' אֶחָד

בְּאַרְבַּע רוּחוֹת וּבְשָׁמַיִם מִמַּעַל וּבְאַרְץ מִתַּחַת, – שזה פירוש המלה "אחד"⁸, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה רקיעים וארץ, ובד' בארבע רוחות העולם, הם כולם בטלים ומאוחדים עם ה"אלף", עם אין-סוף אלופו של עולם, הרי שהוא מעיד שגם בארץ, בעניני הארץ – ה' "אחד". וּבְפִתְחָהּ עֵינֵי הָעוֹרִים – שעניניהם מסנוורות מעניני הגוף, "הַתַּעֲרִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנוּ" חֶסֶד וְשֵׁלֹם. – כלומר, מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את העולם ואת עניני העולם כמצאיות לעצמם – ועוסק בעניני העולם שלא לשם שמים. אֶךְ בְּזֹאת יֵאוֹת לָנוּ, – הנהגה זו מתאימה לנו, לְהֵיוֹת [נֶפֶשׁ אַחַר: בְּהֵיוֹת] כָּל עַסְקֵינוּ בְּמִלֵי דְעֵלְמָא לֹא לְגַרְמִיּהוּ, – שיהיה (או לפי הנוסח השני: כשיהיה) כל עסקנו בעניני העולם לא לעצמנו בלבד, כִּי־אֵם לְתַחֲיוֹת נַפְשוֹת חֲלָקֵי אֱלֻקוֹת, – להחיות בני ישראל שנשמותיהם הן "חלק אלוקה ממעל", וּלְמַלְאֵת מַחְסוּרֵיהֶם בְּחֶסֶד חָנּוּם, שֶׁפָּה אָנוּ מְדַמִּין

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחיי... עד עמ' 228, ה' ציון בו:

אגרת הקדש

בְּאַרְבָּה, אֵיךְ הֵיוֹת כָּל עֵקֶר עֲבוֹדַת ה' בְּעֵתֵים הַלְלוּ בְּעֵקְבוֹת מְשִׁיחָא – עיקר העבודה בומנים אלה, של "עקבות" משיח, היא

ע"כ אהובי

אחיי שימו נא לבנכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאד (ואי"ה פא"פ אדבר כם בארוכה) איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא

על בן אהובי אחי, שימו נא לבנכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאד (ואם ירצה ה' פה-אל-פה אדבר גם

7. דה"א יז, כא. 8. ראה ב"י או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 9. ראה שו"ע יו"ד סרנ"א. וש"נ.

למשכילים, שפחינת עשיה באלקות – איזו השפעה אלקית מצויינת בבחינה של עשיה? היא פחינת השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן דלית ליה מגרמיה כלום. – למי שאין לו משל עצמו כלום. ישנה השפעה אלקית בעולמות המצויינת בשם

"מחשבה", וישנה השפעה המצויינת בשם "דיבור", אך איזו השפעה מצויינת בשם "עשיה" – הרי זו אותה השפעה הנמשכת למטה מטה, למקום שאין בו כלל שום התגלות אלקית, וזה עולם העשיה, הרי שמעשה הצדקה מכוון ממש נגד הבחינה של עשיה באלקות. שכן, זה הרי ענין הצדקה, להשפיע לעני שאין לו משלו כלום. וכל הזבחה

את יצרו בזה – בענין הצדקה, ופוחת ידו ולכבו – לתת צדקה ביד פתוחה וברגש של לב רחב, אתכפיא סטרא אחרא – נכפית על-ידי-זה ה"סטרא אחרא" (קליפות) לקרושה, ומהפך השוכא – ומהפך את החושך לאור השם-יתברך, השוכן עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, – בזמן של "עקבות משיח", ויזכה לראות עין בעין פשוב ה' ציון ב': – שאז תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה, ותהיה זו ראייה של עין גשמית – ענין של עשיה שבו תתגלה אלקות באופן של ראייה, שהתאמתות שבה היא למעלה מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

עבודת הצדקה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם-לברכה¹⁰: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה". ולא אמרו רבותינו זכרונם-לברכה "תלמוד תורה שקול כנגד גמילות חסדים", – כפי שהמשנה אומרת במסכת פאה¹¹: "ותלמוד תורה כנגד כולם", שתלמוד תורה הוא כנגד כל הדברים הנמנים שם, כולל גם גמילות חסדים, הרי הם לא אמרו זאת אלא בימיהם, שתלמוד-תורה היה עקר העבודה אצלם, ועל פן היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. מה שאין כן בעקבות משיחא, – בימי ביאת המשיח, שנפלה – בחינת "ספת דוד" עד פחינת רגלים ועקבים, שהיא פחינת עשיה – "מלכות דאצילות" שהיא בחינת ה"שכינה" המתלבשת בעולמות בריאה, יצירה, עשיה – הנקראת גם כן "סוכת דוד", שכן דוד הוא הרי מלך ישראל, מרכבה ל"מלכות דאצילות" – ירדה ונפלה עד למדרגה התחתונה של "עשיה", אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא – ולהפוך את חושך העולם, לנהורא דילה – לאור שלה, [נפח אחרי: דילה] – לאור שלו, בריאם בפחינת עשיה גם-כן, – ענין של מעשה – עשיה, לא רק ענין של שכל ודיבור כמו בלימוד התורה, שהיא מעשה הצדקה, – אך, מדוע דוקא בחינת המעשה של צדקה – הרי כל המצוות המעשיות האחרות הן ענין של עשיה? – אומר על כך רבנו הזקן: פידוע

אגרת הקדש

עבודת הצדקה כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה ולא ארו"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם שת"ת היה עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקבים שהיא בחי' עשיה אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה [נ"א דילה] כ"א בבחי' עשיה ג"כ שהיא מעשה הצדקה כידוע למשכילים שבחי' עשיה באלקות היא בחי' השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן דלית ליה מגרמיה כלום וכל הזבחה את יצרו בזה ופוחת ידו ולכבו אתכפיא ס"א ומהפך חשוכא לאור השי"ת השוכן עלינו בבחי' עשיה בעקבות משיחא ויזכה לראות עין בעין פשוב ה' ציון כו':

את יצרו בזה – בענין הצדקה, ופוחת ידו ולכבו – לתת צדקה ביד פתוחה וברגש של לב רחב, אתכפיא סטרא אחרא – נכפית על-ידי-זה ה"סטרא אחרא" (קליפות) לקרושה, ומהפך השוכא – ומהפך את החושך לאור השם-יתברך, השוכן עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, – בזמן של "עקבות משיח", ויזכה לראות עין בעין פשוב ה' ציון ב': – שאז תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה, ותהיה זו ראייה של עין גשמית – ענין של עשיה שבו תתגלה אלקות באופן של ראייה, שהתאמתות שבה היא למעלה מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הלי' מ"ע רפ"י – הועתק בטיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה' צח, א) – דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [הרדב"ז והרמב"ם וההגהות על הטור] שמציינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם) אין כוונתם – בכ"כ מקומות – להלשון בדיוק – כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' – ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע", משא"כ הגירסא "נגאלין" – לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכך כותב "נגאלין" (ואדרבא – כצ"ל). 11. פרק א' משנה א'.

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 228, י. אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, נשמתן כו':

יתן, ש"עו"ז הכוונה לתורה, שהוא לשון גבורה, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "תרי"ג – 613, מצות נאמרו למשה מסיני מפי הגבורה"; – מהקב"ה כפי שהוא מתגלה בבחינת גבורה, ואשר לכן הוא נקרא "גבורה",

וכדכתוב: – וכמו

שכתוב: "מימינו אש

דת למי", – מידו

הימנית ניתנה להם

התורה שנכתבה באש,

ואש היא הרי ענין של

גבורה, פרוש – שכן,

לכאורה הרי הפסוק אומר

"מימינו", וימין הוא ענין

של חסד (שתורה היא הרי

"תורת חסד"10), ולאחר

מכן אומר "אש דת" –

שזה ענין של אש

וגבורה? שתורה

מקורה ופרשה הוא

רק חסדי ה', המכנים

בשם "ימין", – ימין הוא

חסד, דהינו המשכת

בחינת אלהותו ותפרך

והארה מאור אין-סוף

פרוך-הוא אל העולמות עליונים ותחתונים, על-ידי

האדם הממשיך האור על עצמו, בקיום – על ידי קיום

רמ"ח – 248, מצות עשה, שהן – מצוות העשה הן, רמ"ח

– 248, אברים דמלכא11, – אברי המלך (שלמעלה), פרוש:

– רמ"ח אברי המלך, הכוונה רמ"ח – 248, פלים ולבושים

להארה [להארה] מאור אין-סוף פרוך-הוא המלכש

בהן – במצוות, שכל מצוה היא כלי ולבוש לקליטת הארה

מיוחדת מאור אין-סוף ברוך-הוא, כשם שכל אבר הוא כלי

לכוח מיוחד מהנפש, העין – לכוח הראיה, האוזן – לכוח

השמיעה, וכדומה, (ומאור זה ימשך לו – לאדם המקיים את

המצוה, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, בכל מצוה בנודע).

– הרי שתורה ומצוותיה הן ענין של חסד, המשכה מאלקות,

י. אחר דרישת שלום וחיים, פתח דברי יעיר און שומעת תוכחת חיים, אשר הוכיח ה' חיים – ה' החי, על ידי נביאו, – ירמיה, ואמר: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", – הפירוש הפשוט הוא ש"כי לא תמנו" מוסב על החסדים. אלא

שלאורה והויליה

למימר "כי לא תמו",

כמו שאומרים: –

בשעה שרוצים לומר

שהחסדים שלך לא

הסתיימו, אנו אומרים:

"כי לא תמו חסדיך

וכו'". – אם-כן מדוע

כתוב כאן "כי לא תמנו",

בנו"ן, שמשמעותו

שאנחנו לא תמנו? יסביר

רבנו הזקן להלן,

שהכוונה היא אכן גם על

"אנחנו", והמלה "כי"

היא נתינת טעם – שיש

להזדקק ל"חסדי ה'"

מפני ש"לא תמנו", מפני

שאין אנו המימים

ושלמים. ובלשון רבנו

הזקן: ויובן על-פי מה

שכתוב בזהר הקדוש: "אית חסד ואית חסד, – ישנן

שתי מדרגות בחסד, אית חסד עולם כו' ואית חסד עלאה

דהוא רב חסד כו'". – ישנו חסד של בחינת עולם, וישנו

חסד נעלה יותר, בחינת "רב חסד", חסד בריבוי ובלי גבול.

שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד מוגבל, שזה הרי ענין

"העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד" הוא חסד בלי

הגבלה. וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על ידי

עבודתו של יהודי למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה

ממשיכה בחינת "חסד עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה

ממשיכה בחינת "רב חסד", החסד הבלתי מוגבל: כי הנה

מודעת זאת, – הרי ידוע, התורה נקראת "עו", – כפי

שהגמרא אומרת במסכת זבחים1 על הפסוק: "ה' עוז לעמו

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש "וז"ש הנביא" – להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק – אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב. 3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומ"צ הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה – לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל – מצות הצדקה) הרי בהוספה על הצמצום אין הוספה על המצוה (וכמו – בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח – עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו') שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' – ובצדקה מתגלה העוז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' – ראה לקמן". 6. קטז, א. 7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, ס"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב).

ואור־אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּחִינַת הַבּוֹר וְהַתְּנִלוֹת – לא בענין של מעשה, כמו מעשה המצוות, כִּי־אם בחינה של דיבור והתגלות, פְּרָחָה נְשִׂמָתָן כו': – נשמותיהם לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם נשמותיהם בטל של תחיית המתים,

ואילו מצד עצמה, כיוון שהיתה זו התגלות של אלקות ואור שהוא "איך־סוף", לא היתה יכולה הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה זו, נשארת הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה הבאות על ידי ההתגלות האלקית שבמצוות, כנזכר לעיל, וכל זה מפני שההמשכה האלקית שבתורה ומצוות, מלוכשת בבחינת גבורה, וכו', וזהו פירוש "מימינו אש דת למו", ששורש התורה היא מ"מימן" וחסד, אך היא ירדה ונתלבשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

רק שֶׁהַמְשָׁכָה זו נְתַלְבְּשָׁה תְּחִלָּה בְּמַדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הַמְכַנֶּה בְּשֵׁם "אש", – שהיא בחינה של גבורה, שֶׁהִיא בְּחִינַת צְמִצּוּם הָאֹרֶךְ וְהַחַיּוּת הַנְּמַשְׁכּוֹת מְאוּר־אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, בְּדִי שֶׁתּוּכַל לְהַתְּלַבֵּשׁ

בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שְׂרָפָן בְּבָלוֹ הֵם בְּדַבְרִים חֲמוּרִים, בְּצִיצִית – בצמר גשמי, וְתַפְלִין – בקלף גשמי, וְקַרְפָּנֹת – בבעלי חיים, צמחים ודומם גשמיים, וְצַדִּיקָה. – בכסף או בדברים גשמיים שנותרים לצדקה. וְאֵף מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת הָאֵדָם, כְּמוֹ יִרְאָה וְאַהֲבָה – שהן הרי רגשות ומדות ורוחניות, אֵף־עַל־פִּי־כֵן הֵן – גם כן, בְּבִחִינַת גְּבוּל וּמְדָה וְלֹא בְּבִחִינַת אִי־סוֹף כָּלָל, כִּי אַהֲבָה רַבָּה לֹא בְּלִי קֶן וְגְבוּל וּמְדָה – אֵין הָאֵדָם יָכוֹל לְסַבְּלָה בְּלִבּוֹ, וְלִחַיּוּת – באותה שעה, כְּיָם כְּגוֹפּוֹ אִפְּיֵלוֹ רִגַע, וְכַמְאֹרֶר בְּרִבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבָרְכָה¹², שֶׁבְּשַׁעַת מַתָּן תּוֹרָה, שֶׁהִיְתָה הַתְּנִלוֹת אֱלֹהוֹתָו יִתְפַּרֵּךְ

אגרת הקדש

נתלבשה תחלה כמדת גבורתו של הקב"ה המכונה בשם אש שהיא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות מאור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה המצוות שרובן ככולן הם בדברים חומריים כציצית ותפילין וקרננות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים בגופו אפילו רגע וכמאורו"ל שבשעת מ"ת שהיתה התגלות אלהותו ית' ואא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות פרחה נשמתן כו':

~ יום רביעי א' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטו, והנה לפי... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

הַצִּיצִית י"ב גְּדִלִין¹⁴, וְהַתְּפִלִּין – צריכות להיות אֲצַפְעִים עַל אֲצַפְעִים – לפי דעת הגאונים, כמובא בשולחן־ערוך רבנו הזקן¹⁵, וּמַרְבָּעוֹת דְּקָא¹⁶, וְהַלּוּלָב –

אגרת הקדש

והנה לפי שהמצוות ניתנו לנו ע"י התלבשות במדת גבורה וצמצום ההארה כו' לכן רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב

וְהִנֵּה, לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת נִתְּנוּ לָנוּ עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּמַדַּת גְּבוּרָה וְצְמִצּוּם הַהָאֲרָה כו', – וההתגלות שבמצוות, לְכֵן רַב הַמִּצְוֹת יֵשׁ לָהֶן שְׁעוֹר מְצֻמָּצָם¹³, כְּמוֹ אֲרָךְ

12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלין למעלה, וכמודגש בהוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) – והדוגמאות – שיש שיעור למטה! (וכהדגשתי בהוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" ("צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו – לתקן), וכו"כ פעמים מוסיף זה!) ובפרט שגם צדקה באופן דחסידי ה' ג"כ יש שיעור למטה – פרוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה – שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפילין וכו"כ". 14. שו"ע אור"ח סי"א סי"ד. 15. אור"ח סי' לב סעיף לג. שו"ע אור"ח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל – כ"א הגבלה (לא עגולה וכו'י"ב). וגם בציצית שלפני – כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ)מרובע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ז רס"י). – ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איזו קס"ד שולל".

לרקיע, – גבול של מדה ומקום, וְשֵׁית אֲלֵפֵי שְׁנֵי הוּי עֲלֵמָא כו'²⁹ – ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, – גבול ומדה של זמן. וכיוון שהעולם מוגבל, לְכֵן נִתֵּן שְׁעוֹר וּמְדָה גַם כֵּן לְמִצְוֹת הַצְדָקָה וְהַחֲסֵד שֶׁבְתוֹרָה כְּמוֹ לְשֵׁאֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה. – שיש להן

שיעור ומדה, כנזכר לעיל. כשם שהחסד שלמעלה שהדבר הזה צריך להמשיך, הוא "חסד של עולם", חסד שביכולתו להתלבש בעולם בשיעור ובמדה, לכן גם העבודה המביאה המשכה זו מהחסד שלמעלה – עבודת צדקה וחסד של האדם – היא גם כן בשיעור ובמדה.

אִךְ הֵינּוּ דְּיוֹקָא לְשׁוּמְרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא סַר מִמֶּנָּה יְמִין וְשִׁמְאֵל אֶפְלוֹ כְּמֵלֵא נִימָא; – למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה אחת, אֲבָל מִי שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו הַדְרָךְ – של התורה, חֲסֵד וְשְׁלוֹם, מֵאַחַר שֶׁהֶעֱוָה דְרָכּוֹ, לְתֵת מִגְרָעוֹת בְּקִדְשׁ הָעֲלִיּוֹן, – שכן, יהודי הרי ממשיך מ"קדש העליון" על יד מצוות, כפי שאנו אומרים בברכת

המצוות "אשר קדשנו במצוותיו", שעל ידי מצוות ממשיכים "קדושה" מ"קדש העליון", ועל ידי אי-קיום מצוות, גורמים למגרעת ב"קדש העליון", שְׁגָרַע עֲרַבּוֹ, בְּחִינַת הַמְשַׁכְּתוֹ, מֵהַ שְׁהִיָּה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת אֱלֹהוֹתוֹ וְהָאֲרֵת הָאוֹר מֵאוֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא – שהיה בידו להמשיך, אֲלוֹ הָיָה שׁוֹמֵר הַתּוֹרָה וּמְקַנְמָה בְּהַלְבָּתָה – הָרֵי מְעוֹת זֶה לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן, בִּיְרֵאָם – על ידי, בְּהַמְשַׁכְּת הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן שְׁלֵמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת וְאֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן, – אין אור עליון זה מתלבש בעולמות, הַנְּקָרָא "חֲסֵד עֲלֵאָה" – חסד נעלה יותר, וְ"רַב חֲסֵד", – חסד בריבוי, לְפִי שִׁמְאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט בְּבְחִינַת אֵין־סוּף בְּלִי גְבוּל וּמְדָה, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְצַמְצֵם

שיעורו אֲרַבְעָה מִפְּחִים¹⁷, וְהַסְפָּה – שיעורה שְׁבַעָה מִפְּחִים¹⁸, וְהַשׁוֹפֵר – שיעורו מִפְּחִים¹⁹, וְהַמְקַנָּה – שיעורה אֲרַבְעִים סָאָה²⁰; – הרי שהן כולן בעלות שיעור ומדה. וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת יֵשׁ לָהֶן שְׁעוֹר מְצַמְצֵם לְזִמְן, – בן כמה זמן יהיה

הבעל-חי שמקריבים אותו לקרבן, כְּמוֹ כְּבָשִׂים בְּנֵי שְׁנָה²¹, וְאֵילִים בְּנֵי שְׁתַּיִם²², וּפְרִים כו'²³. – הרי שכל הקרבנות מוגבלים בשיעור שנות וזמן חייהם, וְכֵן כְּמַעֲשֵׂה הַצְדָקָה וְגַמְלוֹתֵי חֲסִידִים כְּמִזְנוֹ, אִף שֶׁהֵיא מֵהָעֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם²⁴, וְכִדְבָרְתִּיב: – וכמו שכתוב²⁵: "עוֹלָם חֲסֵד וּבְנָה", אֶפְלוֹ־הִכִּי יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר קָצוֹב: חֲמִשׁ לְמִצְוָה מִן הַמְּבַרָר²⁶, – כשרוצים לקיים את המצוה באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהריוח, וּמַעֲשֵׂר לְמְדָה בִּיְנוּנִית כו'²⁷. – לקיים את המצוה במדה בינונית, שלא בצמצום ושלא בהידור רב – צריכים לתת מעשר מהריוח, הרי שלצדקה

יש מדה ושיעור, וְזֶה נִקְרָא "חֲסֵד עוֹלָם", – החסד שלמעלה הנמשך על ידי אופן זה של נתינת צדקה, במדה ובשיעור – נקרא "חסד עולם", פְּרוּשׁ: "חֲסֵד אֵל כָּל הַיּוֹם"²⁷, הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל־יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְתָא, – "התעוררות מלמטה" שהאדם מעורר על ידי עבודתו, הֵיא מִצְוֹת הַצְדָקָה וְחֲסֵד שְׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם זֶה עִם זֶה. – שהצדקה והחסד שלהם ממשיכים את החסד שלמעלה שיתלבש בעולמות, וְלִפִּי שֶׁהָעוֹלָם הוּא בְּבְחִינַת גְבוּל וּמְדָה – מֵהָאֲרִץ עַד לְרִקְיעַ – מהלך ת"ק – 500 שְׁנָה²⁸, וְכֵן מְרַקְע לְרִקְיעַ כו', – מהלך ת"ק (500) שנה, כפי שחכמינו ז"ל מחשבים מדתו של כל רקיע ומרקיע

אגרת הקדש

ד"ט והסוכה ז"ט והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה ואילים בני שתים ופרים כו' וכן במעשה הצדקה וגמ"ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם וכדכתיב עולם חסד יבנה אפ"ה יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המוכרח ומעשר למדה בינונית כו' וזה נק' חסד עולם פי' חסד אל כל היום המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה ולפי שהעולם הוא בכח' גבול ומדה מהארץ עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע כו' ושית אלפי שני הוי עלמא כו' לכן ניתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר עליו הדרך ח"ו מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות בקדש העליון שגרע ערכו בחי' המשכתו מה שהיה יכול להמשיך מבחי' אלהות והארת האור מאור א"ם ב"ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה הרי מעוות זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בכח' א"ם בלי גבול ומדה מאחר שאיננו מצומצם תוך העולמות

17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם הל' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א. 27. תהלים נב, ג. 28. חגיגה יג, א. 29. ר"ה לא, א.

ז"ל³⁰: "במקום – ובמדריגה, שבעלי־התשובה עומדין וכו'".
 – אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים שם, וזאת מפני שבעלי־התשובה ממשיכים אור חדש שהוא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות, אור שהוא בלי גבול. וכפי שהרבי שליט"א מדייק בלשון המובא בכמה מקומות³¹:
 "במקום שבעלי־התשובה עומדים, צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", שבמקום ובמדריגה ש"בעלי תשובה עומדין" בקביעות – "צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו", אין להם אפילו את

היכולת לעמוד שם; לא זו בלבד שאין "עומדין" במדריגה זו, אלא "אין יכולין", אין להם אפילו היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור אחר הנמשך על ידי עבודת התשובה דוקא.

תוך – בפנימיות העולמות, אלא בבחינת מקיף עליהן מלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף וכו', – מהתחלת כל המדריגות עד סופן, הוא מקיף עליהם באופן שווה. וכשהאדם ממשיכו – אור זה, למטה במעשיו ו"אתערותא דלתתא",

– בהתעוררות שהוא מעורר על ידי עבודתו למטה, אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעות וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון, ומחדש אורן ומוכן ביתר שאת ויתר עו, בבחינת אור חדש ממש. – לא אור של סדר השתלשלות, שכבר היה גם לפניכן וכעת רק נתגלה, אלא המדובר באור חדש שלמעלה מסדר השתלשלות, לבן אמרו: – חכמינו

אגרת הקדש

אלא בבחי' מקיף עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו ואתעדל"ת אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוות וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון ומחדש אורן ומוכן ביתר שאת ויתר עו בבחי' אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

~ יום חמישי ב' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 230, והנה עיקר... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

ואינין – "אביון" הוא למטה מ"עני", שכן משמעות המלה אביון היא: "התאב לכל דבר"³², שהוא במצב שכל דבר חסר לו, דלית ליה מגרמיה כלום, – שאין לו משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד, ואינו נתן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו, כך הקדוש ברוך הוא משפיע אורו ומוכן בבחינת חסד עלאה, – חסד עליון, הנקרא "רב חסד", המאיר בבחינת איך סוף בלי גבול ומדה, תוך העולמות עליונים ותחתונים, שכלם – כל העולמות העליונים והתחתונים, הם בבחינת דלית אצלו ותקרה, דלית להון מגרמיהון כלום, – שאין לכל העולמות משלהם כלום,

ובלא קמיה פלא חשיבי, – וכולם נחשבים לכולם לגבי הקב"ה, כלומר, שאין להן משלהם כלום, הם מצד עצמם ומצד

והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על־ידי התרטה מעמקא דלבא – מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה. – ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך אור נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו לתקן מה שהחסירו בעיני

התורה והמצוות. אך פרי להמשיכו – אור נעלה זה, להאיר בעולמות עליונים ותחתונים – צריך "אתערותא דלתתא" – התעוררות מלמטה ממש בבחינת מעשה, דהינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה, – שווה ההתעוררות מלמטה להמשיך אור עליון בעולם, דכמו שהאדם משפיע רב חסד, – חסד באופן של ריבוי, בלי גבול, פרוש – המלה "חסד": ח"ם דלית, – הרחמנות שעל מי שהוא בבחינת דלית, דהינו דלל

אגרת הקדש

והנה עיקר התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ם דלית דהיינו דלל ואביון דלית ליה מגרמי' כלום ואינו נתן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע אורו ומוכן בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר בבחי' א"ם בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים ותחתונים שכולם הם בבחי' דלית אצלו יתברך דלית להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועיו

ובלא קמיה פלא חשיבי, – וכולם נחשבים לכולם לגבי הקב"ה, כלומר, שאין להן משלהם כלום, הם מצד עצמם ומצד

30. ברכות לר, ב. 31. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. – ודלא כמובא בברכות שם: אין עומדין. 32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד.

הם בשיעור וגבול, ואילו צדקה יכולה להיות בלי שיעור וגבול, ובמילא היא ממשכה אור שלמעלה מהגבלה, וכפרת העוונות שעלידי אור זה היא באופן אחר לגמרי. **ומה שאמרנו:** – רבותינו ז"ל³⁵: "**המכובז** – הנותן צדקה בריבוי רב, יותר מאשר הוא מחוייב, **אל**

יבזבו יותר מחמש", – מהריווח שלו, אם-כן כיצד אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד לתת צדקה בלי הגבלה? **הינו דוקא במי שלא חטא, או – מי שחטא, אלא שתקן חטאיו בסגופים ותעניות בראוי, – כפי שנדרש, לתקן כל הפגמים למעלה.** –

ולכפרת עוונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה, הוא שלא יבזבו יותר מחומש. **אבל מי שצריך לתקן נפשו עדין – פשיטא –** הרי ברור הדבר, **דלא נרעה –** שלא גרועה רפואת הנפש מרפואת הנוף, **שאין כסף נחשב, "וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" בתיב³⁶ –** לפי הפירוש הפשוט הכוונה היא: בעד חייו, אך היות ובפסוק לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש.

עבודתם לא מגיע להם כלום מהקב"ה, כיוון שהם "כלא חשיבי", נחשבים כ"כלום" – הרי שעבודתם איננה תופסת מקום כלל, שיגיע להם משהו מצד עבודתם, אלא כל ההשפעה שהקב"ה נתן להם היא רק בבחינת חסד – שכן, גם מה שיש

בעבודתם כדי לעורר ולהמשיך, בא גס-כן רק מצד החסד שלמעלה. על כל פנים, על ידי סוג צדקה וחסד כזה שבלי גבול, ממשיך האדם את האור העליון שלמעלה מהשתלשלות, **ועל-ידי זה נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעוונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים.** – הרי, שעלידי עבודת

הצדקה מוגבלת, ממשכים בחינת "חסד עולם", ועל ידי צדקה וחסד בלי הגבלה, ממשכים בחינת "רב חסד". **וזהו שכתוב³⁷: "עשה צדקה ומשפט" נבחר לה' מזבח**, – לעשות צדקה ומשפט, אהוב וחביב להקב"ה יותר מאשר הבאת קרבן לו, **לפי שהקרבנות הן בבחינת שיעור ומדה וגבול, מה שאין-כן בצדקה שיוכל לפזר בלי-גבול לתקן עוונותיו.** – הרי, למרות שגם קרבנות וגם צדקה מכפרים על עוונות, אך קרבנות

~ יום שישי ג' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטז, והנה מדרת חסד... עד עמ' קטז, בא כו':

הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "**תסדי ה**", – חסדיו של הקדוש ברוך הוא, **בדתיב:** – כמו שכתוב³⁸: "**והקדש ה' מעולם ועד עולם כו**". **כי הגם שכל ישראל הם רחמנים**

וגומלי חסדים, ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם, אבל תקדוש ברוך הוא נקרא אין סוף ברוך הוא, **סוף ברוך הוא,** **ולמדותיו אין-סוף, –** כשם שהוא יתברך אין סוף, כך גם מדותיו הן אין

להלן יסביר רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "**חסדי ה' כי לא תמנו**", ששאל: אם הכוונה ל"חסדי ה'" – היה צריך לומר "כי לא תמו"? רבנו הזקן יסביר שמשמעות "חסדי

ה'" היא אופן נתינת צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו". ובלשון רבנו הזקן:

והנה, מדרת חסד זו בלי גבול ומדה, נקראת על שמו של תקדוש-ברוך

אגרת הקדש

והנה מדרת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדרכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדותיו אין סוף

33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מוכן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעומדים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואיך זה נבחר מזבח?! ולכן פ"י הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחיבור עם משפט, היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עוונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"ג רפ"ג. אוה"ת וירא צט, א. 35. כתובות נ, א. 36. איוב ב, ד. 37. תהלים קג, יז.

כראוי על ידי תעניות וסיגופים, אין מצב הבריאות של דורותינו החלושים⁴¹ מרשים זאת, אלא הדרך היא רק על ידי צדקה – ולכן צריכים להתנהג ב"חסדי ה'", חסד בלי הגבלה. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה⁴²: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", שיעשו

– הצדקה, גם אם יהיו פטורים מדינא, – גם אם מצד הדין הם פטורים מלתת צדקה, פי – כפי שרבותינו ז"ל אומרים⁴³: "אין בן דוד בא כו" – עד שתכלה פרוטה מן הכיס", שלא תהיה, רחמנא ליצלן, אפילו פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו צדקה, כלומר,

שנתינת הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבל, הרי צדקה כזו מביאה את הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר הרבי שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים יחשבו את עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה שאין רבנו הזקן אומר "כשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה יכול להתבצע ברוחניות.

סופיות, בְּדַכְתִּיב: – כמו שכתוב³⁸: "כִּי לֹא כָּלֹ רַחֲמֵי וְכוּ". – רחמיו הם בלי סוף. הרי, כשם שחסדו של הקדוש-ברוך הוא הוא אין סופי, כך גם האדם שעושה צדקה וחסד בלי הגבלה, זה גם כן נקרא "חסדי ה'", אופן החסד של הקב"ה.

וזהו שאמר הנביא³⁹ אחר החרפן והגלות: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", פירוש: לפי שלא תמנו, – מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים, – אלא יש בנו עדיין ענינים של חטאים ופגמים, על בן צריבין אנו להתנהג

אגרת הקדש

בדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריבין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו שארו"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו':

בחסדי ה' שהם – חסדים בלי גבול ותכלית, כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה, – חסד עליון, שהוא – בחינת "רב חסד" ורחמים בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב: – בסופו של אותו פסוק: "כי לא כלו רחמיו וגו'". – רחמיו הם בלי גבול, הרי כיוון שיש להמשיך רחמים אלה – צריכה הצדקה להיות "חסדי ה'". זה פירוש הפסוק "חסדי ה'", חסד בלי גבול ומדה, "כי לא תמנו" – שכן, אין אנו תמימים ושלמים, ועלינו להזדקק להמשכה מהאור העליון שהוא בלי גבול כדי לתקן את החטאים והפגמים (שכן, כדי שאלה יתוקנו

~ שבת קודש ד' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קטז, יא. להשכילך... עד עמ' קיז, העליון הגנוז:

לאדם – בל יצטער מכך, אלא יהיה בשמחה מצד האמונה שלאמיתות-שלבד זה טוב (כפי שיסביר באגרת זו) – אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה. לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכילך בינה", להורות, שלאמיתות-של-דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל. שכן, זה בא בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש

יא. אגרת הקודש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכילך בינה" (כלשון הפסוק: שנאמר לדניאל), למרות שהיא נשלחה ל"כלל", כי באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלכאורה שייך רק ליחיד סגולה, שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים לבריאות וברי-שימוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא יהיה ב"גשמיות" הענינים, אלא

אגרת הקדש

יא להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון אור ה' להיות חפץ בחיי

לכל יהודי, עליו רק גלות ולחיות באמונה זו. "להשכילך בינה", פי לא זו הדרך: ישבן אור

לרצות ב"רוחניות" ובחיות האלקית שבענינים הגשמיים; ועד כדי כך, שאף אם חסד-שלום חסר בענינים הגשמיים המוכרחים

38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפי' שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים?! וצ"ל השכלה בנינה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דארובה ע"י אתכפיא דוקא ישכון אור ה' (עיין פט"ו, פכ"ז – דע"ז אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על

מזה חס־שלום, אין זה גורם לו צער, דבר שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים מסויימים², אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג בהם; אפשרי הדבר שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג בהם. ראייה לכך – שכאשר חסרים לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה, מוכיח שכאשר יש לו אותם דברים – הוא

מתענג מכך (למרות שאין הוא חש באותו תענוג); ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו אותם דברים – הרי זו הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן:

ובאור הענין, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – הוא רק **אמונה אמיתית ב"יוצר בראשית"**, – בהקדוש-ברוך הוא שיוצר הכל "בראשית" (בכחינה של "ראשית"), **דְהִינְנו שְתִבְרִיאָה "יש" מ"אין"**, **הַנְקָרָת** – ה"אין" נקרא **"ראשית חכמה"**, – פירוש המלה "אין" כאן איננו שהדבר אינו קיים, אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר הרי לומר שהבריאה היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל בא מאלקות, שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא מובן ולא מושג. שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש", ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין", שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש" הבא מה"אין" של חכמה ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב: "ראשית חכמה", היא הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". **וְהִיא חֲכָמָתוֹ** – בחינת ומדרגת ספירת החכמה, **שְאִינָה מְשֻנָּת** – בהבנה, **לְשׁוֹם נִבְרָא** – זהו "יוצר בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של "חכמה", ר-הַבְרִיאָה

ח³, – ביהודי, **לְהִיּוֹת חֲפִיץ** – לרצות, **בְּחַיֵּי בְּשָׂרִים** – ב"חפץ" שהוא רצון של תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי לא זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הברשיים-גופניים,

ושירצו ב"חפץ" את הגשמיות והגופניות של **וּבְנֵי וּמְזוּנֵי**, – שהרצון לילדים ולפרנסה יהיה ב"חפץ" ותענוג מצד ה"גשמיות" של הענינים, **בִּי עַל זֶה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ**: **"פְּמַל רְצוֹנָךְ כו"**⁵, – מפני

רצונו, **דְהִינְנו** – "בטל רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני שאין הוא הרצון העליון, אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה לא יהיה לו שום רצון במה שאינו רצון העליון, **שִׁיחֵה רְצוֹנוֹ בְּמַלְּ בְּמִצִּיאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם רְצוֹן בְּלֹל פְּעֻנֵי עוֹלָם זֶה פְּלֵם, הַנִּבְלָלִים** – בשלש הענינים: **בְּבְנֵי חַיֵּי וּמְזוּנֵי**, – למרות שאלה הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי דברים אלה. זה פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם גדול, שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בכחינת מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה – אלא הכוונה היא שאין לו שום רצון לכתחילה. **וּבְמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ**, – שאצל האדם צריך להיות האופן **שֶׁעַל כִּרְחֵךְ אֲתָה חַי**: – שגם ענין של "חיי", חיים, הוא כ"על כרחו" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים – אין לו חיים כלל, וכל-שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מזוני". אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו ענינים אלה והוא סובל

האדם כו), ומפורש אחר"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשרי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכיח כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע" 3) 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל" זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואופ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט) 6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו.

וְסוּרִים, אֲבָל פֶּאֱמַת אֵין רַע יוֹרֵד מִלְמַעְלָה, וְהַכֵּל טוֹב, רַק שְׂאִינוּ מוֹשֵׁג, – ה"טוב" שבוה, לְגַדְלוֹ וְרַב מוֹבּוֹ. – ומפני היותו טוב גדול ביותר – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה. כלומר, חיות כל דבר למעלה

בשורשו, גם השורש של מה שיוֹרֵד למטה בענין של רע ויסורים רחמנא-ליצלן – הרי בשורש הוא דבר טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה ושיראה שהוא טוב, וישנו טוב הנשאר במדריגה עליונה ביותר כפי שזה בתחילת ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה ולכן זה יורד למטה בלבוש של רע ויסורים. שכן, ה"טוב" שבו עדיין לא התגלה,

כפי שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו שבחלק הראשון של ספר ה"תניא" (כשהוא דן באותו ענין) את הפסוק¹⁴: "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה", שסורים באים מ"י"ה של שם הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני שזה יורד ב"ו"ה" (ש"והתגלות – ו"ה נגלות", ו' וה' של שם הוי' הן "נגלות", מה שיוֹרֵד בהתגלות, ואילו י"ה הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", סורים, באים מ"י"ה), הרי לאמיתתו של דבר, מה שנראה לאדם כרע ויסורים, הוא טוב מצד שורשו, וכפי שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי תורה"¹⁵, מ"נחום איש גמזו" שעל כל דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶, שמשמעו, לא רק שבמאוחר יצא מכך ענין של טובה, אלא שגם כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן יתגלה ה"טוב"). וְהוּוּ עֲקָרָהּ הָאֱמוּנָה שֶׁשְׂבִילָהּ נִבְרָא הָאָדָם¹⁸, לְהֵאֱמִין דְּלִית אַתְר פְּנוּי מִיְנִיה, – שאין מקום פנוי ממנו, אלא בכל מקום נמצא הקדוש ברוך הוא, וְבֵאוּר פְּנוּי מִלֶּךְ חַיִּים¹⁹, – כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים – הדבר מביא חיים לשני, כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא-ליצלן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את משפטו והוא נשאר בחיים, שכן "באוור פני מלך חיים", כך גם בענין ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש-ברוך-הוא, מלכו של עולם, בכל מקום – מביא חיים. וְעַל כֵּן – ולכן, "עוֹ וְחֵדוּהָ בְּמִקוּמוֹ"²⁰, – הימצאו של הקדוש-ברוך-הוא בכל מקום, צריכה לתת לאדם

הזאת היא בכל עת²⁰ וְרַנֵּע, שְׂמַתְהוּם כֹּל הַבְּרוּאִים – תמיד, "יש" מ"אין" מְחַכְמְתוֹ וְתִפְרָדָה מִתְחִיה אֵת הַכֵּל²¹. – הוא מחיה את הכל לא רק באופן של חיות, אלא גם באופן של התהוות, שהדבר נוצר, וכיוון שזה "יש מאין", מן ההכרח

אגרת הקדש

שהתהוות תהיה תמידית. כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול", כשהדבר הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני, יכול ה"עלול" (המסובב) להיות קיים גם אחרי שה"עילה" (הסיבה) כבר לא נמצאת בו. ואילו ב"יש מאין", שזו התחדשות שלא היתה קיימת לפני זה לגמרי, שהרי ב"אין" לא קיים הענין של "יש" (אחרת –

זה לא היה "אין", כ"י"אם "יש"), מן ההכרח שהכוח המחפש יהיה תמיד בדבר שמתחדש, לפעול בו את החידוש ואת ההתהוות (וכפי שהוסבר ב"שער היחוד והאמונה"²² ב"מכל שכן" מקריעת ים סוף). כך – שבריאית והתהוות כל דבר היא תמידית, "ובטובו מחדש בכל יום תמיד"²³, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא "תמיד", בכל רגע, ישנה הבריאה והתחדשות מ"אין" ל"יש", ומהו "אין" זה? – בחינת חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. וּבְשִׁיתְבוֹנֵן הָאָדָם פְּעֻמָּק הַכְּנָתוֹ, וְיִצְיָר בְּרַעְתּוֹ – אחרי שיבין את הדבר, יצייר את הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצוייר הדבר לפניו, כמי שמתבונן בתמונה מצויירת, הַוּוֹתוֹ – ובריאיתו, "יש" מ"אין" כִּכָּל רַנֵּע וְרַנֵּע מִמֶּשׁ – כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של חכמתו יתברך, – ואם כך, הַאִיךְ יַעֲלֶה עַל דְּעַתּוֹ כִּי רַע לוֹ, אִו – שיש לו, שום יסורים מ"פְּנוּי חַיִּי וּמוֹזוֹנִי", אִו שְׂאִרֵי יְסוּרִין פְּעוּלָם, – כיצד יכול לעלות בדעתו שרע לו ושהוא סובל יסורים? – הַרִי – בשעה שֶׁהָאֵין, שְׂהִיא חֶכְמָתוֹ וְתִפְרָדָה, הוּא מְקוֹר חַיִּים וְהַטּוֹב וְהַעֲנֵג, וְהוּא – בחינת הַעֲדָן שֶׁלְמַעְלָה מְעוּלָם הַבָּא, – עולם הבא, גן עדן, שהוא מדרת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה המתענגת מהבנת והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן" שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד, רַק מִפְּנֵי שֶׁ – דבר זה אֵינוֹ מוֹשֵׁג – לְכֵן נִדְמָה לוֹ – שיש לו, רַע אִו

10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כרלעיל שהיחווה"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"ז זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: 1) בכל עת ושעה, 2) שיחיי בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"י ל"פ שהובא דוקא הכתוב עוז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת דאין

כ"ק אדמו"ר שליט"א, לַצָּאת מִתַּחַת יַד - ורשות ה' וְלִחְיוֹת בְּחַיֵּי הַגּוֹיִם בְּשִׁבְלֵי אֲהָבָתוֹ אֵת עַצְמוֹ, וְעַל בֶּן - ולכן, הוּא חֲפֵץ - ברצון של תענוג, בְּחַיֵּי בְּשָׂרִים²⁸ וְכַנִּי וּמוֹנִי, - רצונו וחפצו בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת

עצמו, בלי כוונה "לשם שמים", בִּי זֶה טוֹב לוֹ.

- בשעה שהנהגת האדם היא באופן כזה - אזי וְנוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא, בִּי עֵינֵי בְרִיאת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּשִׁבְלֵי לְנִסְתוֹת בְּנִסְיוֹנוֹת אֵלּוּ, - נסיונות של קשיים בענינים גשמיים, וְלִדְרֵעַת אֵת אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ, אִם יִפְנֶה לִּכְבוֹ אַחֲרֵי "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שְׁהֵם תַּאֲוֹת הַגּוֹף

הַמְּשַׁתְּלֵשְׁלִים - ובאות,

מִ"סְמֵרָא אַחֲרָא", -

מקליפות הנקראות

"אלקים אחרים", שלכן

גם תאוות הגוף הבאות

ומקבלות את חיותן

מהקליפות נקראות גם כן

"אלקים אחרים", וְכִתְּבָם

הוּא חֲפֵץ, - ומתענג, או

אִם חֲפֵצוֹ - תענוגו,

וְרָצוֹנוֹ לִחְיוֹת חַיִּים

אֲמִתִּיִּים הַמְּשַׁתְּלֵשְׁלִים מִ"אֱלֹקִים חַיִּים", אֵף שְׁאִינוֹ יֹבֵל

- לחיות חיים כאלה, שכל חייו יהיו ענינים ורחניים ואלקות

- עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים הגשמיים.

(צַרִּיף עֵינֵי, וּבְאִיחָה בְּתַבְיַיִד לִיתָא תְּבוֹת אֵלּוּ [אֵף שְׁאִינוֹ יֹבֵל].

וּבְנִסְחָא אַחֲרָת מְצָאנוּ בְּדִ: "או אִם חֲפֵצוֹ וְרָצוֹנוֹ - אֵף

שְׁאִינוֹ יֹבֵל - לִחְיוֹת חַיֵּי אֲמִתִּיִּים כּוֹ". וְלִפִּי נִסְחָא זֶה נִרְאָה

שְׁתַּבּוֹת [אֵף שְׁאִינוֹ יֹבֵל] הוּא מֵאֵמֶר מְסָנֵר [וְאֵימֵן שְׂפָאֵמֶת

הוּא חַי בְּחַיִּים, - בחיים האמיתיים הבאים מ"אלקים חיים",

חזוק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש-ברוך-הוא, וב"מקומו" הרי "עוז וחדוה", הוֹאֵיל וְהוּא רַק טוֹב בְּלִי חַיִּים.

וְעַל כֵּן, - ולכן, רֵאשִׁית²⁰ חַבֵּל, שֵׁישְׁמַח הָאָדָם וְיִגַּל בְּכָל

עֵת²¹ וְשִׁעָה, וְיִחַה

מְמֵשׁ בְּאֵמֻנָתוֹ²² בְּה',

הַמַּחִיָּה וּמְטִיב עֲמוֹ

בְּכָל רְגַע²³. וּמִי

שִׁמְתָעֶצֶב - בלבו,

וּמִתְאוֹנֵן - בדיבור,

מִרְאָה בְּעַצְמוֹ²⁴ שֵׁישׁ לוֹ

מְעַט רַע וְיִסוּרִין, וְחָסֵר

לוֹ אִיחָה טוֹבָה, וְחָרִי זֶה

בְּכוּפֵר חֲסִידוֹשָׁלוֹם. -

הכופר חסיד-שלום

בהימצאות הקדוש-ברוך-

הוא בכל מקום. שכן, אם

היה מאמין בכך באמת,

הרי (כאמור) "כאור פני

מלך חיים" ו"עוז וחדוה

במקומו" לא חסר לו הרי

שום דבר. וְעַל כֵּן -

ולכן, הֲרַחֲקוּ מִדַּת

הַעֲצֵבוֹת בְּמֵאֵד חֲכָמֵי

הָאֱמִתָּה. - חכמי האמת

(המקובלים) הרחיקו

במאד את מדת העצבות,

שעל האדם להתרחק

התרחקות מקסימאלית

ממדת העצבות. שכן, יש בעצבות משום סתירה לאמונתו

האמיתית של יהודי, ש"לית אתר פנוי מיני" - שאין מקום פנוי

ממנו יתברך. אָבֵל הַמַּאֲמִין - באמת, לֹא יַחַוֵּשׁ²⁵ מִשּׁוֹם

יִסוּרִין בְּעוֹלָם, וּבְכָל עַנְיֵי הָעוֹלָם "חַן" וְ"לֹא" שׁוֹיִן

אֲצִלּוֹ בְּהַשְׁוֵאָה אֲמִתִּית. וּמִי שְׁאִין שׁוֹיִן לוֹ - מִרְאָה

בְּעַצְמוֹ²⁶ שְׁהוּא מִ"עֶרֶב רַב" - שהצטרפו לבני ישראל

ביציאתם ממצרים, וְלִגְרָמְיָהוּ עַבְדֵי²⁷, - שעושים רק לצורך

ולאהבת עצמם, וְאוֹהֵב אֵת עַצְמוֹ - עד כדי כך - הוספת

אגרת הקדש

והוא רק טוב כל היום וע"כ ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאוון מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום יסורין בעולם ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו שהוא מערב רב דלגרמיהו עבדין ואוהב א"ע לצאת מתחת יד ה' ולחיות בחיי עו"ג בשביל אהבתו א"ע וע"כ הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומווני כי זה טוב לו ונוח לו שלא נברא כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלכבו אם יפנה לכבו אחרי אלהים אחרים שהם תאוות הגוף המשתלשלים מס"א ובהם הוא חפץ או אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע. ובאיזה כח"י ליתא חיבות אלו [אף שאינו יכול] ובנוסחא אחרת מצאנו כך. "או אִם חֲפֵצוֹ וְרָצוֹנוֹ אֵף שְׁאִינוֹ יֹבֵל לִחְיוֹת חַיֵּי אֲמִתִּים כּוֹ".

ולפי נוסחא זו נראה שחיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגר.)

ויאמין שבאמת הוא חי בהם וכל צרכיו וכל עניניו

יש בעצבות משום סתירה לאמונתו האמיתית של יהודי, ש"לית אתר פנוי מיני" - שאין מקום פנוי ממנו יתברך. אָבֵל הַמַּאֲמִין - באמת, לֹא יַחַוֵּשׁ²⁵ מִשּׁוֹם יִסוּרִין בְּעוֹלָם, וּבְכָל עַנְיֵי הָעוֹלָם "חַן" וְ"לֹא" שׁוֹיִן אֲצִלּוֹ בְּהַשְׁוֵאָה אֲמִתִּית. וּמִי שְׁאִין שׁוֹיִן לוֹ - מִרְאָה בְּעַצְמוֹ²⁶ שְׁהוּא מִ"עֶרֶב רַב" - שהצטרפו לבני ישראל ביציאתם ממצרים, וְלִגְרָמְיָהוּ עַבְדֵי²⁷, - שעושים רק לצורך ולאהבת עצמם, וְאוֹהֵב אֵת עַצְמוֹ - עד כדי כך - הוספת

רע יורד כו' - דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדור"ל עה"פ עוז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאוה"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופר".

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהנרון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ז"ל דמרמו אף שיש כח

עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק 'בכל עת'. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה

נברא - והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאכארה מיותר וגם

לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישעי' כה, טז

וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש - ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה

[24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו - כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה - כי מוכן הוא וזהו פ"י בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן - לאחר שהדגיש הענין דחיים באור

בְּאֵמֶת, נַעֲשֶׂה הַכֹּל טוֹב נִם בְּגִלּוּי, - שיראו בגלוי שזה טוב, שְׂפִימוּנָה זוּ שְׂמֵאֲמִין שְׁהָרַע הַנְּדַמָּה בְּגִלּוּי, - שמה שנדמה בגלוי כ"רע", כֹּל חֵיתוֹתָ הוּא מ"טוֹב" הַעֲלִיּוֹן, שְׁהִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׂאִינָה מְשַׁנָּת, וְהִיא ה"עֲדוֹן" שְׂלִמְעֵלָה מַעוֹלִם-הַבָּא - כנזכר לעיל, ש"עולם הבא" (גן-עדן) הוא רק כ"גן" והמשכה מ"עֲדוֹן", וה"טוב" ש"מ"עֲדוֹן" הוא "טוב" שלמעלה מעלה³⁰ מהטוב של העולם-הזהה וגן-עדן, הָרִי בְּאֵמִוּנָה זוּ נִכְלָל וּמְתַעֲלָה בְּאֵמֶת הָרַע הַמְדַמָּה, ב"טוֹב" הַעֲלִיּוֹן הַגָּנוּז: - ונעשה במילא טוב גם בגלוי, שיראו את הטוב בעיני בשר.

וְכָל צְרִכּוֹ וְכָל עֲנִיּוֹ מִשְׁתַּלְשָׁלִים בְּאֵמֶת - ומקבלים חיותם, בְּפִרְטֵי פִרְטוּתֵיהֶם שְׁלֵא מ"סְטְרָא אַחֲרָא", - שלא מן הקליפות, כִּי מ"מִ"צְעָדִי גָבַר בּוֹנְנוֹ"³⁰, - צעדיו של אדם הם מה, ו"אִינן³¹ מְלָה כּוֹ"³², - שהאדם ידבר והקדוש-ברוך-הוא לא ידע מכך מקודם, כפי שהפסוק³³ מסיים: "הן ה' ידעת כולה", שלא רק מעשים, אלא גם דיבורים של האדם, יודע הקדוש-ברוך-הוא, עוד לפני שהאדם מבטא אותם, וממנו הוא מקבל את החיות לדבר אותו דיבור. וְאִם בֵּן - שהוא מקבל כל חיותו מהקדוש-ברוך-הוא, הַכֹּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שְׂאִינוֹ מְשֻׁג, - לאדם ה"טוב" שבוה. וּבְאֵמִוּנָה זוּ - שהוא מאמין בכך

אגרת הקדש

משתלשלים באמת בפרטי פרטיותיהם שלא מס"א כי מה' מצעדי גבר כוננו ואין מלה כו' ואם כן הכל טוב בתכלית רק שאינו מושג ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי שבאמונה זו שמאמין שהרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת והיא העדן שלמעלה מעוה"ב הרי באמונה זו נכלל ומתעלה באמת הרע המדומה בטוב העליון הגנוז:

פני מלך, ובזה פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פי' חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו'. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדה"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ג גו' לאחרי "כוננו" - וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פי' התרגום "מחשבת") ד"כל ענייניו" - גם 'מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב".

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום ראשון עמ' א

מאי הם 'שְׁלִחִין, בְּאֵנִי - שדות, לֹא - אין הפירוש כן, אלא מֵאֵי שְׁלִחִין, גִּינוּנֵייתָא - גינות שסמוכות לעיר ושבתוך העיר, ונקראים 'שְׁלִחִין' על שם האילנות שבהם שמשלחים פירות בכל שנה, כמו שְׁנֵאמֵר (שיר השירים ד יג) 'שְׁלִחִיןךְ פָּרְדֵם רְמוּנִים, כלומר, גינותיך המגדלים פירות כל שנה הרי הם כפרדס רימונים, וכיון שגינות אלו עשויות לטייל בהן כדוגמת בית, הרי הם שייכות לעיר יותר משדות הנקראות 'בֵּאנִי, וסובר תנא קמא שהם כלולות במכירת העיר, אֲבָל בְּאֵנִי - השדות שסביב העיר, לֹא מִיּוֹדְגְנֵי - אינם כלולות במכירת העיר. וְאֲתָא ו-בא| רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל לְמִימֵר - לחלוק על תנא קמא ולומר שאֲפִילוּ בְּאֵנִי - שדות שאינן שייכות לעיר כגינות נְמִי מִיּוֹדְגְנֵי - גם הן כלולות במכירת העיר. הגמרא מביאה שמועה זו באופן אחר: אִיפָא דְאֲמְרֵי - יש שאמרו שמועה זו באופן אחר. כְּבִרְהָ בְנֵי הִישִׁיבָה לְפִרְשׁ מֵאֵי שְׁלִחִין - מה הם 'בית השלחין' שאמר תנא קמא שכלולין במכירת העיר, גִּינוּנֵייתָא - גינות הסמוכות לעיר. ושאלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא - המחלוקת במשנתנו מובנת רק לְמֵאן דְאֲמֵר - לשמעון בן אבטולמוס שפירש שינסטר' היינו בְּאֵנִי - שדות, שלפי דבריו תתבאר המחלוקת בדרך זו, אֲמֵר תַנָּא קַמָּא שֶׁרַק גִּינוּנֵייתָא - גינות השייכות לעיר מִיּוֹדְגְנֵי - נמכרות עם העיר, אֲךָ בְּאֵנִי - שדות שפחות שייכות לעיר לֹא מִיּוֹדְגְנֵי - אינן נמכרות עמה, וְאֲתָא ו-בא| רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל לְמִימֵר - לחלוק על דבריו ולומר דְאֲפִילוּ בְּאֵנִי - שדות שאינן שייכות לעיר כגינות מִיּוֹדְגְנֵי - מכורות בכלל העיר.

1 שדות שמסביב לעיר, סובר שדווקא שדות אלו נמכרות עם העיר
2 כיון שקבועות במקומן, אֲבָל בְּרַ מְחֻוּנֵיתָא - עבד הבקי בתחומי
3 העיר לֹא מִיּוֹדְגְנֵי - אינו נמכר עם העיר מבלי שיפרש זאת המוכר,
4 משום שהוא נייד ואינו קבוע.
5 הגמרא מקשה מתחילת משנתנו על מי שפירש ש'נסטר' היינו
6 'בֵּאנִי: תֵּנֶן תְּחִלָּתָא מִשְׁנֵתֵינוּ, שלדעת תנא קמא בֵּית הַפְּדִים וְבֵית
7 הַשְּׁלִחִין כלולים במכירת עיר סתם. מבארת הגמרא: כְּבִרְהָ -
8 סברו בני הישיבה לפרש מֵאֵי שְׁלִחִין - מה הם 'שְׁלִחִין, בְּאֵנִי -
9 שדות שמסביב לעיר, ונקראים 'שְׁלִחִין' על שם שנצרכים לגשמים
10 ששייך בהם לשון זו, דְּכַתְּבִיב (איוב ה' ה) הִתְנַן מִטֵּר עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְשִׁלַּח
11 מִיַּם עַל פְּנֵי הַחַיְוֹת. ושאלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא - המחלוקת
12 במשנתנו מובנת רק לְמֵאן דְאֲמֵר - לבני בבל שפירשו ש'נסטר'
13 היינו בְּרַ מְחֻוּנֵיתָא, שלדבריהם יתפרש המחלוקת במשנתנו כן,
14 אֲמֵר תַנָּא קַמָּא שֶׁרַק בְּאֵנִי - השדות שקבועות במקומן מִיּוֹדְגְנֵי -
15 מכורות בכלל העיר, אֲךָ בְּרַ מְחֻוּנֵיתָא - העבד הממונה על
16 השדות שאינו קבוע במקומו לֹא מִיּוֹדְגְנֵי - אינו מכור בכלל העיר,
17 וְאֲתָא ו-בא| רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל לְמִימֵר - לחלוק על תנא קמא
18 ולומר שאֲפִילוּ בְּרַ מְחֻוּנֵיתָא - עבד זה שאינו קבוע נְמִי מִיּוֹדְגְנֵי -
19 גם כולל במכירה. אֲלָא לְמֵאן דְאֲמֵר - לשמעון בן אבטולמוס
20 שפירש ש'נסטר' היינו בְּאֵנִי - שדות, קשה מה בא רבן שמעון בן
21 גמליאל להוסיף על תנא קמא, הרי תַנָּא קַמָּא עצמו נְמִי הָכִי
22 קְאָמֵר - גם אמר כן ששדות כלולות במכירת העיר. ואם כן מוכח
23 ש'נסטר' פירושו 'בר מחוונתא'.
24 דוחה הגמרא את הראיה ומיישבת: מִי כְּבִרְתָּ - וכי סבור אתה

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	<p>כח מנחם אב</p> <p>שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: ט. אהוביי . . . קיד פי התורה.</p> <p>דרכי הרפואה בחלי הגוף בכלל - שנים הם: (א) לרפאת את האבר או הכח המקלקל חולה וחלוש. (ב) לחזק את האברים והכחות הבריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכח החולה, לרפאתו. הדגמא מזה בחלי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.</p>	יום ראשון	יום ראשון
--------	--	-----------	-----------

ה'תש"ג	<p>כט מנחם אב</p> <p>שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ע"כ אהוביי . . . ציון כו'.</p> <p>עס דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט. טייערער איז אז עס איז בכח עצמו.</p>	יום שני	יום שני
— תרגום —			
<p>צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא - שנוטלים ביד ומובילים. יקר יותר הוא - כאשר זה בכח עצמו.</p>			

ה'תש"ג	<p>ל מנחם אב, ר"ח</p> <p>מתחילים לומר לרוד ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמוד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש.</p> <p>שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.</p> <p>אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. וידגמא: דבור המתחיל "זכר רב טובך" - וברורו - שבספור, נאמרו בששה המשכים - באריכות יותר קצת מהנדפס.</p>	יום שלישי	יום שלישי
--------	---	-----------	-----------

ה'תש"ג	<p>א אלול, ר"ח</p> <p>שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. א"ג. תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.</p> <p>כשהיה ה' צמח צדק" בן תשע שנים, אמר לו רבנו הנזקן: קבלתי ממורי (הרב המגיד) שקבל ממורו (הבעל שם טוב) בשם מורו ה'ידוע, אשר מיום שני דראש</p>	יום רביעי	יום רביעי
--------	--	-----------	-----------

חדש אלול עד יום הכפורים, יאמרו בכל יום ויום במשך היום שלשה פרקי תהלים, וביום הכפורים שלשים ושלשה פרקים: ט קדם כל נדרי, ט קדם השנה, ט אחר מוסף, ט אחר נעילה. ומי שלא התחיל ביום ב דראש חדש, יתחיל באותו יום שהוא עומד בו, ואת אשר החסיר ישלים.

יום חמישי	יום חמישי ב אלול ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. ד"ו. תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.	בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת ה' לתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גלוי המדות הטובות תלוי אלא במעורר. דבר ברור הוא, אשר בכל חלקי האדמה נמצאים מעינות מים חיים, וההבדל הוא רק בקרוב ורחוק, ואם כן הלא הפל תלוי בהחופר וכח סבלנותו ומתינותו. וכיון שהרצון הוא כח עליון הגוזר ומפקד על כל הכחות, ומכריחם לעשות ולפעל כפי הפקדות שלו, אם כן אפוא עקר העבודה הוא לעורר את הרצון לפעל ולעשות הן בעצמו הן בזולתו.

יום שישי	יום שישי ג אלול ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י. תהלים: יח"כ. ז"ט. תניא: והנה מדת . . . בא כו'.	המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר כוננו", אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן איזה ברור ותקון במקום פלוני. ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, הנה הדבר שצריך להתברר או להתתקן מחכה לאותה הנשמה שתבוא לבררו ולתקנו, וגם נשמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה, היא מחכה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הטל עליה.

שבת קודש	שבת ד אלול ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. י"ב. תניא: יא. להשכילך . . . הגנוז.	סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה, נושק הטלית במקום שנגע בספר-תורה, גולל הספר-תורה, מפנה פניו, קצת, לימין, ומברך. פותח הספר-תורה וקורא. במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם - מעלת המחין והשכל, איש - מעלת הלב והמדות, אנוש - החלישות באחד מהם בשכל או במדות, או בשתיים, גבר - מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם. ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

מדוע אין מביאים נסכים מן התרומה?

טוב' (למהרי"ט אלגוי, סי' לו): מעשר שני הוא אכן ממון גבוה ואינו 'משלו', וכן הביכורים אף שהוא ממון בעליו יש בו 'צד לגבוה' שהרי "הביכורים טעונים שבעה דברים: הבאת מקום, וכלי, וקריאה, וקרבת, ושיר, ותנופה, ולינה שם בירושלים" (הל' בכורים פ"ג הי"ד), אך תרומה אין בה 'צד לגבוה' שהרי היא ממון הכהן, ומדוע אין להביא ממנה נסכים? וה'תורת מרדכי' (שם) הביא טעם נוסף מדוע אין להביא נסכים מתרומה:

תרומה ניתנת רק לאכילה ולשתיה, "לאכול דבר שדרכו לאכול ולשתות דבר שדרכו לשתות" (הל' תרומות פ"א ה"א). וכמו שאמרו (בכורות יב, ב) בבהמת שביעית (שנקנתה בפירות שביעית ומתקדשת בקדושת שביעית) שהיא "פטורה מן הבכורה" ואם נולד לה בכור זכר אינו מתקדש בקדושת בכור כ"לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה", ואילו היה מתקדש בקדושת בכור היו אמוריו נשרפים בהקרבתו על המזבח, והתורה אמרה 'לאכלה' – ולא לשריפה. וכן תרומה שניתנה רק לאכילה אי אפשר לנסך יין של תרומה כי אין זו אכילה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ב, הלכה יג: אין מביאין נסכים אלא מן החלין – לא יביאם לא מתרומה, ולא מפעושר שני, ולא מן הפבורים.

שנינו בברייתא (זבחים פח, א): "אין מביאים נסכים אף מן המדומע" (תעובת תרומה וחולין). ופירש רש"י (ד"ה) כי אף שיותר באכילה לכהנים (כתרומה), הקרבנות והנסכים באים רק מדברים המתורים לכל ישראל, שנאמר "ממשקה ישראל למנחה" – מן המותר לישראל. אך לדעת התוספות (ד"ה מן המדומע), תרומה (וכן המדומע) המתורת לכהנים נחשבת 'משקה ישראל' וכשרה להקרבה ולנסכים (ומדומע שאינו כשר לנסכים, כאמור בברייתא, היינו שמעורב בערלה או בכלאי הכרם).

וב'תורת מרדכי' (סי' ט) הביא כי בתוספתא (מעילה פ"א) מפורש כדעת רש"י שאין מביאים מנחות ונסכים מן התרומה, ותרומה אינה נחשבת 'משקה ישראל' כיון שאסורה לישראלים.

והרמב"ם (להלן פט"ז הי"ז) כתב שאין הנסכים באים אלא מן החולין "לפי שנאמר בהן והקריב המקריב קרבנו – עד שיהיו משלו ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל". והקשה בקדושת יום

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~

האם בדקו את הריאה בקרבנות?

שיערב אותו כדי שלא ייקרש, כפי שמצאנו בהלכות יום הכיפורים (פ"ד ה"א), ומאחר שלא נזכר מכך מאומה, מוכח שלא בדקו את הריאה (טוב טעם ודעת א סי' ג).

אך יש להבין את טעם הדבר, ובמה שונה בדיקת הריאה מבדיקת הקרבן ממום הנעשית קודם השחיטה (ראה הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ט), ואע"פ שרוב הבהמות הן כשרות, לכתחילה אין מסתמכים על הרוב אלא מוודאים שהבהמה כשרה, ומדוע אין בודקים את הריאה מטעם זה? והביאור:

הבדיקה ממום נעשתה קודם שהובא הקרבן לבית המקדש ולכן אין בה פגם וביזיון, אולם השחיטה נעשית בעזרה ואם יבדקו את הריאה לאחר השחיטה יש בכך ביזיון למקדש כי עצם הבדיקה מורה שיש ספק בכשרות הקרבן, וכבר כתב רש"י (זבחים עד, ב) שאין להכניס אפילו ספק טריפה לעזרה משום "הקריבהו נא לפחתך", ולכן עדיף להימנע מבדיקה זו ולסמוך על כך שרוב הבהמות כשרות (טוב טעם ודעת שם).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ו, הלכה א: וְבִיצֵד מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הַדָּם כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ, וּמַפְשִׁיט, וּמְנַתֵּחַ.

יש שכתבו כי כשם שהשוחט בהמה לאכילה צריך לבדוק את הריאה כדי לוודא שאין בה נקב המטריף, כך גם במקדש בדקו את הריאה של הבהמה קודם ההקרבה. ואע"פ שחיוב בדיקה זו הוא מדרבנן ואיסורים מדרבנן אינם חלים במקדש ("אין שבות במקדש"), הרי זה רק בנוגע לדברים האסורים משום גזירה שמא יגיע מחמתם לאיסור מדאורייתא, אך בדבר שהחמירו חכמים לחשוש שמא יש בו ענשיו איסור כגון בדיקת הריאה שנועדה לוודא שבהמה זו עצמה אינה טריפה, יש לנהוג כן אף במקדש (שו"ת הריב"ש סי' קסג).

אולם יש שכתבו כי מדברי הרמב"ם המפרט את סדר עשיית העולה "שוחט וזורק הדם..." מוכח שלא היה כל הפסק או מעשה נוסף בין השחיטה לזריקה, ואם אכן היה הפסק, היה צריך לומר שיש לתת את הדם בינתיים לכהן

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~

אפשר לטהר בלי לקרוע?

ההיתר להכניס את המעיל פחות משלוש אצבעות, הוא משום שאין בזה שיעור בגד ולכן אינה נחשבת הכנסה גמורה, אך לפי דעה אחת גם הכנסה כזו אסורה (ביאה במקצת שמה ביאה) אלא שאינה בת עונש כרת.

ואם-כן למה מותר להכניס את המעיל כך? משום שמצות-עשה של כיבוס הבגד בעזרה דוחה את איסור הכנסת בגד טמא כדין 'עשה דוחה לא-תעשה', ומכל-מקום אסור להכניסו כרגיל כי לאו שיש בו עונש כרת חמור יותר ואין בכוח מצות-עשה לדחותו, אבל בבגד רגיל לא התיירו לעשות כן, כי בזה אין מצות הכיבוס בעזרה מתירה לעבור על איסור הכנסה בטומאה לעזרה, כיון שקיימת אפשרות לקיים את המצוה בלי לעבור על האיסור על ידי קריעת הבגד קודם הכנסתו, ורק במעיל שאין בו אפשרות זו כי אסור לקרועו, מותר לעבור על איסור הכנסה בטומאה לעזרה.

(מרחשת ז"א סי' ב. סי')

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח, הלכה כ: מעיל שנתנו עליו דם חטאת, ויצא ונמא בחוץ, ביצר הוא עושה? ויהי הקורע אותו לוקה כמו שבארנו! מכניסו פחות משלוש אצבעות ומכבסו בפנים.

בהלכה הקודמת מבואר, שבגד רגיל (של חול או שאר בגדי כהונה מלבד המעיל) שניתז עליו דם חטאת ונטמא, מאחר וצריך להכניסו לעזרה כדי לקיים את מצות הכיבוס, ומאידך אסור להכניסו לשם בטומאה, יש לקרועו לטהרו ואחר כך להכניסו לעזרה ולכבסו.

ולכאורה, הרי אפשר להכניסו לעזרה פחות משלוש אצבעות כל פעם ולכבסו, וכך למנוע את הצורך בקריעה! ואף על פי שבשאר בגדים אין איסור קריעה כמו במעיל, מדוע לא לחסוך את השחתת הבגד?

והביאור:

~ יום רביעי א' אלול ~

'שאלה' בקדשים שנשחטו

כבר נתקדש בכלי שרת שבידי הכהן הרי זה דומה לתרומה שהיא ביד כהן שאינו יכול להישאל עליה!
וה'תורת חסד' (או"ח סי' נב ס"א ג) הוסיף: הרי גם התוספות (פסחים מו, ב ד"ה הואיל) כתבו שכאשר ההקדש הגיע לידי הגזבר אינו יכול להישאל עליו, כמו בתרומה שהגיעה לידי הכהן!
וביאר ה'תורת חסד' (שם):

בקדשי מזבח – חייב באחריותם עד שייזרק הדם (מעילה יט, א וברשב"ם שם) והרי הוא נחשב כבעלים ויכול להישאל על הקרבן ששחטו ואכל ממשו קודם זריקת הדם. מה שאין כן קדשי בדק הבית שכאשר מסרם לגזבר שוב אינו חייב באחריותם, וכך גם תרומה ביד הכהן שאינו חייב יותר באחריותה, אינו נחשב כבעלים ואין בידו להישאל עליהם. ועוד יש לחלק:

קדשי מזבח – יש לו בהם טובת הנאה, שהבעלים יכולים לקבל תשלום כדי לתת את הקרבן לכהן קרובו (רש"י בכורות נג, ב ד"ה הקדש) ולכן נחשב כבעלים ויכול להישאל. ואילו קדשי בדק הבית, לאחר שהגיעו לידי הגזבר (והתרומה ליד הכהן) אין לבעלים שום זכות בהם.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יא, הלכה ד: קל האוכל בנות ממשד הקדשים, אפלו קדשים קלים, קדם זריקת דמים – לזקה.

ה'משנה למלך' (ד"ה כתב): הביא את דברי הרשב"ם (כבא בתרא קכ, ב ד"ה שיש) כי כשם שיש שאלה בהקדש (שיכול להישאל אצל חכם על מה שהקדיש ולעקור את הקדשו, כמו שיש שאלה בנדרים) כך גם השוחט קדשים מחוץ למקדש, שחייבים עליו כרת, אם ישאל אצל חכם שימצא לו פתח ויתיר את הקדשו – עוקר את ההקדש למפרע ופטור מכרת.

ולפי זה, הסתפק ה'משנה למלך' בשוחט קרבנו בפנים ואכל ממשו קודם זריקת הדם שלוקה – האם גם בזה תועיל שאלה אצל חכם כדי להתיר לו את הקדשו ולפטרו ממלקות או אולי רק בשוחט בחוץ שזו שחיטה שאינה ראויה מועילה שאלה. ואילו השוחט בפנים, לא תועיל לו שאלה.

והביא שהתוספות (כריתות יג, ב ד"ה ארבע) כתבו כי אחר שנשחטו ונזרקו הדמים כהלכתם, אינה מועילה שאלה. ומשמע כי קודם זריקת הדם מועילה שאלה, אלא שבגמרא (נדרים נט, א) נאמר שכאשר התרומה היא ביד כהן אינו יכול להישאל על הפרשתה, ואם כן, כל-שכן שכאשר דם הקרבן

~ יום חמישי ב' אלול ~

מתי 'בעלי חיים נידחים'?

נדחית לגמרי מהקרבה על המזבח, והיינו כדעת ר' יוחנן ש'בעלי-חיים נדחים' – יש לומר שזהו רק לדעת רבי יהודה והיא דעת יחיד ואינה להלכה.

וה'הלחם משנה' תמה: איך אפשר לומר שדברי המשנה ('המפריש נקבה... ירעה עד שיסתאב') אינם להלכה, הרי הרמב"ם כתב כך להלכה (הל' קרבן פסח פ"ד ה"ד) "המפריש נקבה לפסחו... ירעה עד שיפול בו מום"!

וביאר על פי דברי התוספות (יומא סד, ב ד"ה ברייתא) שבדרך כלל אכן אין בעלי חיים נדחים (כדעת הרמב"ם) ומכל-מקום המפריש נקבה לפסחו נדחית מהקרבה על המזבח, כי היתה כאן דחיה גמורה שהרי נקבה לעולם אינה ראויה לפסח.

וה'ק'ן אורה' (ובחים יב, ב ד"ה והקשו) מבאר: אין להקשות ממפריש נקבה לפסחו שנדחית אף מהקרבה לשלמים, כי היא קריבה שלמים משום שפסח שאי אפשר להקריבו הוא 'מוותר הפסח' (שדינו להיקרב שלמים), ואם כן אין להעדיף אותו על הפסח, וכמו שאינה ראויה לפסח, אינה ראויה ל'מוותר'.

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו, הלכה ד: **הַתְּמַת הַשְּׂתֵפוֹן שֶׁהַקֹּדֶשׁ אַחַד מֵהֶם חָצְיָה שְׁלוֹ, וְחֹזֵר וְלָקַח חֲצֵי הָאֶחָד וְהִקְדִּישׁוּ – חֲרִי זֶה קֹדֶשׁ וְקִרְבָּה; אֵף עַל פִּי שְׂמֵתִחְלָתָהּ דְּחֻוּיָה הִיתָה כְּשֶׁהַקֹּדֶשׁ חָצְיָה – אִין דְּחֻוּי מַעְקְרוּ דְּחֻוּי.**

לדעת רב "בעלי חיים אינם נידחין" ואם אירע לבהמת קרבן פסול זמני ואחר כך תוקן הפסול – הקרבן חוזר להכשרו וראוי להקרבה, אף שהיתה לו דחיה זמנית שבמהלכה לא היה ראוי להקרבה. אך לדעת ר' יוחנן "בעלי חיים נידחין", ואם בזמן כלשהו אי אפשר היה להקריבו-נדחה לגמרי (יומא סד, א).

וכתב ה'כסף משנה':

הרמב"ם פסק כרב, ש'בעלי-חיים אינם נידחים' כי מבואר בגמרא (שם סה, א) שמשמעות המשנה היא כדברי רב. ואף ששינוי במשנה (פסחים צו, ב), המפריש נקבה לפסחו ירעה עד שיסתאב ואינה קריבה אף לשלמים, אף ש'מוותר הפסח' (בהמה שהופרשה לקרבן פסח ולא הוקרבה) מקריבים אותה לשלמים, כי כיון שהפריש נקבה שאינה ראויה להקרבה לקרבן פסח הרי היא

~ יום שישי ג' אלול ~

שחיטה משותפת

של כל אחד לעשות את המעשה לבדו, ונמצא שכל אחד בפני עצמו לא הועיל בפעולתו שהרי המלאכה היתה נעשית גם בלעדיו, אך אם אין הפעולה יכולה להיעשות אלא על ידי שניהם (כגון שהוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים חפץ כבד שכל אחד לבדו אינו יכול להוציאו) – שניהם חייבים, כי במקרה זה כל אחד אחראי לתוצאה שהרי בלעדיו לא היתה מתבצעת.

וכן יש לומר בנידון דידן, כי הפטור של שנים ששחטו בחוץ הוא רק כאשר כל אחד יכול לעשות את השחיטה לבדו. וזה נלמד מדיוק הלשון "שנים שאחזו בסכין ושחטו": אם היה נאמר רק "שנים ששחטו" היה אפשר לפרש זאת באופן שהפעולה נעשתה על ידי צירוף כוח שניהם ביחד, היינו שכל אחד בפני עצמו לא היה מסוגל לעשותה. ולכן נאמר "שניים שאחזו בסכין ושחטו", להורות שמדובר במצב שכל אחד יכול לשחוט לבדו אלא שהשני מצטרף אליו ואחזו את הסכין עמו, ורק במקרה זה הם פטורים (באר משה שם, ט).

הלכות מעשה הקרבנות פרק יח, הלכה טז: **שְׁנַיִם שֶׁאֶחָזוּ בְּסִכִּין וְשָׁחְטוּ בְּחוּץ – פְּטוּרִין.**

לכאורה, אריכות הלשון "שנים שאחזו בסכין ושחטו" מיותרת, והיה אפשר לכתוב רק "שנים ששחטו"? ויש שביארו:

הלשון "שנים שאחזו בסכין ושחטו" מלמדת כי הפטור נאמר דווקא באופן שפעולת השחיטה כולה נעשתה על ידי שניהם בבת אחת, אך אם אחד עשה את תחילתה והשני את סופה – שניהם חייבים. ואע"פ שהשחיטה השלימה נעשתה בצירוף שניהם, מאחר וכל אחד עשה לבדו חלק שלם שבלעדיו אין השחיטה כשרה, הרי שניהם חייבים (ראה באר משה א"ס' נד, ו).

יש שביארו באופן אחר:

כלל הוא בהלכות שבת, כי שנים שעשו מלאכה ביחד, פטורים. ושם מבואר כי הדברים אמורים רק כאשר בכוחו

~ שבת קודש ד' אלול ~

מין במינו אינו חוצץ

הם מאותו מין?

וביאר ה"ד אברהם' (שם):

לדעת רב שחלב ובשר הם מאותו המין הולכים אחר שם הדבר (בחרו שמא) ושני המינים נקראים 'בשר', אך לענין ההלכה שתערובת מין באינו מינו יטעימנו עכו"ם (או לבטלו בשישים) הולכים אחר הטעם (בחרו טעמא) וטעם חלב שונה מטעם בשר.

והגר"י ענגל (צינונים לתורה כלל יא) הוסיף:

לענין חציצה, מסתבר שהקובע הוא השם וכשני המינים נושאים אותו שם, אין חציצה ביניהם. וכן כתב הר"ן שחלב נקרא 'בשר' שהרי האוכל חלב מן החי חייב גם משום בשר מן החי. ואף שהאחד נקרא 'חלב' והשני נקרא 'בשר' – השם הכללי שלהם הוא 'בשר' וחלוקים רק בשמותיהם הפרטיים. והרבה דוגמאות לכך: 'כוכב' הוא שם כללי לכל הכוכבים, והכוכב השישי משבעת כוכבי הלכת נקרא גם בשם הפרטי 'כוכב'. וכן: 'יום' הוא שם כללי לעשרים וארבע שעות היום והלילה, אך השם הפרטי של שעות האור הוא 'יום' ושל שעות החשיכה הוא 'לילה'.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יט, הלכה ה: המעלה את הקהמה בלח פחויץ – תבן מפני האמורין; ואף על פי שלא הפרישן, אין בשר הובח חוצץ, ובלאו הקטיר האמורין בפני עצמן.

המקטיר אימורים (הלבים) של קרבן מחוץ לעזרה עובר בלא תעשה' (לעיל פי"ח ה"ב), וגם אם הקריב את האימורים יחד עם הבשר (שברוב הקרבנות אינו ראוי להקטרה), חייב משום העלאה בחוץ. ושואלת הגמרא (זבחים קי, א), מדוע חייב על הקטרה זו, הרי הבשר שאינו ראוי להקטרה חוצץ בין האימורים למערכה שעל המזבח, והקטרה כזו בפנים העזרה אינה הקטרה, ואין לחייב משום העלאה בחוץ על העלאה שאינה ראויה בפנים? ומתרגם רב: "מין במינו אינו חוצץ" וכיון שהאימורים והבשר הם ממין אחד, אינם חוצצים זה בפני זה. ופסק הרמב"ם כרב (כסף משנה).

והקשו אחרונים (חזון נחום זבחים פ"ג מ"ה ועוד):

נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' צ"ח ס"א) חלב (האסור באכילה) שנותר בבשר, יטעימנו עובד כוכבים. וביארו הש"ך והט"ז (שם סק"א) שתערובת חלב ובשר היא תערובת של מין באינו מינו, והרי זה בסתירה לדעת רב (ופסק הרמב"ם) שבשר וחלב

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' 1

23 פמיוס – מערה הסמוכה לעיר דן. תנאי נמי תני, וירדן יוצא ממערת
24 פמיוס, והוא סובב ומחלק סביב ארץ ישראל, בניהם של סביבי
25 וביניהם של מקרא ומתנגל ויורד לים הגדול, ומשם מתנגל ויורד
26 עד שמיניע לפיו של לוייתן, שאומר (איוב מ כב) 'יבטח כי יגיה ירדן אל
27 פיהו' – הלוייתן בוטח במי הירדן שירדו אל פיו להשקותו.
28 מתקופה לה רבא בר עולא, האי ו-פסוק זהו ב'בהמות בהררי אלה'
29 בתיב – כפי שכתוב לפני כן (שם מ טו) 'הנה נא בהמות אשר עשיתי
30 עמך' וגו', ועליהם אמר הכתוב שיבטחו במי הירדן, ולא על
31 הלוייתן. אלא אמר רבא בר עולא, שאכן כוונת הפסוק הוא על
32 בהמות אלו, אלא שפירושו, אימתי בהמות בהררי אלה בטוחות
33 שלא ימותו, בזמן שמיניע ירדן בפיו של לוייתן – כל שעה שיורדים
34 מי הירדן לפיו של לוייתן, לפי שכל זמן שהוא חי בטוחין גם הן
35 בחייהם.
36 (סימן ימים נבריאל רעב).
37 כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, מאי דתיב על ארץ ישראל
38 (תהלים כד א) 'כי הוא על ימים יקרה ועל נהרות יבוננה', אלו שבועה
39 ימים וארבעה נהרות שהקדוש ברוך הוא יסד בסמוך לארץ
40 ישראל שמקיפין את ארץ ישראל. ואלו הן שבועה ימים: ימה של
41 מקרא – ים כנרת, וימה של קדום, וימה של חילת, וימה של חילתא
42 – עכו, וימה של סביב, וים אספמיא, וים הגדול. ואלו הן ארבעה
43 נהרות: ירדן, וירמוה, וקראמיון, ופינה.
44 כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, עתיד נבריאל לעשות

1 – דגים שבים טובים יותר כשהם עומדים מלוחים, ברם בשרא
2 מליחא – בשר בהמות שעומד מלוח זמן רב, לא מעלי – אינו טוב
3 כל כך, ועל כן החיה הקדוש ברוך הוא את הנקבה וציננה.
4 ואמר רב יהודה אמר רב, בתחילה היה כל העולם מלא מים
5 והארץ היתה שקועה בתוך המים, ובשעה שביקש הקדוש ברוך
6 הוא לבראות את העולם ולגלות את היבשה, אמר לו לשר של ים
7 פתח פיה ובלע כל מימות שבעולם ועל ידי כך תראה היבשה. אמר
8 שרו של ים לפניו – לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, די
9 שאעמוד בשלי – מקום החלל שיש לי נצרך עבור המים שלי
10 להחזיקם שלא יפרצו מגבולם, והיאך אקבל מים נוספים. מיה,
11 בעט בו הקדוש ברוך הוא בשר של ים והרגו – הוציא את רוח חייו
12 ורצימצם נפחו עד שדי היה במקום מועט לכנס את כל המים. וכפי
13 שאמר באיוב (כ"ו) על נפלאותיו של הקדוש ברוך הוא 'בכחו רגע
14 הים ובתבונתו מחץ רהב' – בכוחו הרגיע ושבר את מי הים לעומק
15 התהום, כאשר בתבונתו מחץ והרג את 'רהב' שרו של ים. אמר
16 רבי יצחק, שמע מינה שרו של ים יתב' שמו, ולאחר שמת שרו
17 של ים היה מסריח, ואמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה
18 לעמוד פריחו, שאמר 'לא ירעו ולא יחזיתו ככל הר קדשי וגו'
19 כמים לים מכסים', אל תקרי 'לים מכסים' שהרי הים עצמו מים
20 הוא, ומה שירך לומר שהמים מכסים לים, אלא פירושו שהמים
21 ל'שרה של ים מכסים' ועל כן אינו מסריח לבריות העולם.
22 ואמר רב יהודה אמר רב, נהר הירדן יוצא ו-מקום נביעתו ממערת

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פּרָטֵן: (א) לעשות העולה כמעשיהּ הכתובים על הסדר. (ב) שלא לאכל בשר עולה. (ג) סדר חטאת. (ד) שלא לאכל מבשר חטאת הפנימית. (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף. (ו) סדר האשם. (ז) שיהיה הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש. (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה. (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים. (י) סדר השלמים. (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים. (יב) לעשות כל מנחה פסדר מעשיהּ הכתובים בתורה. (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא. (יד) שלא יתן עליה לבונה. (טו) שלא תאכל מנחת פהן. (טז) שלא תאפה מנחת חמץ. (יז) שיהיה הכהנים שירי מנחות. (יח) שיהיה אדם כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון. (יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן. (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הפחירה. (כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הפחירה. (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ לעזרה. (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות ציבור ויחיד הם ארבעה מינים.

א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה באין מחמשה מינים בלבד²: מן הפקר, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים³, ומן בני היונה⁴.

2) הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3) מין ממיני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4) נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים.

ב. וכל הקרבנות⁵, בין של צבור בין של יחיד, ארבעה מינים⁶: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים⁷.

5) מנפש חיה. (6) שנאמר (ויקרא ז, לז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא

לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח). (7) בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים, שהרי מנה אותם להלן לחור, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים.

ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והם: הפסח, והבכור, והמעשר⁸.

(8) מעשר בהמה.

ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת⁹, והם הנקראים זבחי שלמי צבור¹⁰. ואין הצבור מקריבין אשם לעולם¹¹ ולא עוף¹².

9) כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10) בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11) שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתה, בצבור ליתה". (12) כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" – "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף".

ה. קרבנות הצבור הם: שני תמידין¹³ של כל יום, ומוספי שבתות וראשי חודשים והמועדות¹⁴, ושעיר חטאת של יום הכפורים¹⁵. וכן אם שגגו בית דין¹⁶ והורו בעבודה זרה - מביא כל שכט ושכט פר ושעיר. הפר עולה, והשעיר חטאת. ואלו השעירים הם הנקראים שעירי עבודה זרה. ואם שגגו והורו בשאר המצות - מביאין פר לחטאת, והוא הנקרא פר העלם דבר של צבור.

13) כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערביים. (14) פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמיני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15) והוא שער

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפנימי הנשרף, בן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16) בית דין הגדול.

ו. קָרְבַּנֹת הַיְחִיד הֵם: הַבְּכוֹר וְהַמְעֻשָּׂר¹⁷ וְהַפֶּסַח. וְהַחֲגִיגָה, וְהִיא שְׁלָמִים. וְהָרֵאִיָּה, וְהִיא עֹלֹת. וְקָרְבַּן הַגֵּר¹⁸. וְהוּא עֹלָה מִן הַבְּהֵמָה; אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים, וְשְׁנֵיהֶן עֹלָה¹⁹; אוֹ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת עֹלָה וְאַחַת שְׁלָמִים²⁰. וְהַנּוֹדֵר²¹ אוֹ הַמִּתְנַדֵּב²² עֹלָה אוֹ שְׁלָמִים. וְשְׁלָמִים הַבָּאִין עִם הַלֶּחֶם, הֵם הַגְּקָרָאִים תּוֹדָה²³. וְכֵן קָרְבַּנֹת הַזְּזִיר²⁴, וְהֵן עֹלָה וְחֹטֵאת וְשְׁלָמִים²⁵. וְקָרְבַּנֹת מְצֻרָע²⁶, וְהֵן חֹטֵאת וְאָשֶׁם וְעֹלָה²⁷. וְקָרְבַּנֹת זָבִים²⁸ וְיֹולְדוֹת²⁹, וְהֵן חֹטֵאת וְעֹלָה³⁰. וְקָרְבַּן הַשּׁוֹגֵג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהּ פֶּת, וְהוּא חֹטֵאת³¹. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה אוֹתוֹ הַחֹטֵא - מְבִיא אָשֶׁם³², וְהוּא הַנְּקָרָא אָשֶׁם תְּלוּי³³. וְיִשׁ עֲבֹרוֹת שְׂמִיבֵיא עֲלֵיהֶן אָשֶׁם³⁴, וְהוּא הַנְּקָרָא אָשֶׁם וְדֹאִי³⁵. וְכֵן אֵיל הָעֹלָה וּפְרֵי הַחֹטֵאת שְׂמִקְרִיב בְּהֵן גְּדוּל מְשֻׁלוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים³⁶ - הָרִי הֵן קָרְבַּן יְחִיד. וּפְרֵי זֶה הוּא הַנְּקָרָא פֶר יוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְכָל אֵלוֹ הַקָּרְבָּנֹת מְפָרְשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֲרוּ דִּינֵיו בְּמִקּוֹמוֹ.

הפנימי עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתייהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו". (23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תורת שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נורו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עוונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגול ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה".

ז. כָּל קָרְבַּנֹת הַיְחִיד³⁷ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן וּבְאַחֲרֵייתָן נִסְפִיחֵן, חוּץ מִן הַנְּדָבָה³⁸. וְכָל קָרְבַּנֹת הַצִּבּוּר³⁹ אֵינָן חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן וְלֹא בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִיחֵן⁴⁰. וְאִם קָרְבַּן⁴¹ הַזָּבַח - חֵיבִין בְּאַחֲרֵייתָן נִסְפִיחֵם. וְקָרְבַּן יְחִיד⁴² שְׂקִבּוּעַ לוֹ זָמַן - הָרִי הוּא כְּקָרְבַּן צִבּוּר, וְאֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן⁴³.

(17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם יצאה הגוי להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגרי יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחוק ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל). (19) בכריתתא כריתות ח: אמרו שאף על פי שהושווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה'" - "איזהו דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף", שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרינן שם בגמרא "כל הקינין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתייהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בכריתות שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לא דווקא (שהרי יוצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות וחידושין משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון

(37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן.

ח. כָּל עֹלֹת בְּהֵמָה אֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִן הַזָּכָרִים בְּלִבְד⁴⁴. וְהִיא בָּאָה מִן הַכְּפָשִׁים וּמִן הָעֵזִים⁴⁵ וּמִן הַבְּקָר⁴⁶, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים⁴⁷. וּמִן הַתּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה⁴⁸, וְאֶחָד בְּהֵן הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה⁴⁹.

(44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, א-ו) "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה, ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג: "כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כשב בן שנתו" ודרשו (נדה מז): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הלכה חכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א).

יב. אף על פי שפול הקרבנות פשרין מיום השמיני והלאה - אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים והלאה.⁶⁸ חוץ מן הבכור⁶⁹ ומן הפסח ומן המעשר⁷⁰, שאם רצה להקריבן בשמיני לכתחלה - מקריב.

(68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו ל'", ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנותו בדיעבד, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלושים, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו ל'", להורות

וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה" והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח"ט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכבשים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכבשים ובעזים" וזוה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד): כי יש "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות".

ט. החטאת פאה מחמשת המינים⁵⁰ האלו, מן הזכרים ומן הנקבות⁵¹, מן הגדולים ומן הקטנים⁵².

(50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (שם, יג"ד) "והעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שעיר עזים (שם, כב"ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". ובשגגת הדיוט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבן עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, כג) "שעיר עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדיוט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה.

י. האשם אינו פא אלא מזכרי פכשים בלבד.⁵³ יש אשם פא מגדולי מין זה⁵⁴, ויש אשם פא מן הקטנים⁵⁵.

(53) כן נאמר שם ה, טו"ח, כה "איל תמים", וכן נאמר בנוזר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שנתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו.

יא. השלמים פאים מן הפכשים⁵⁶ ומן העזים⁵⁷ ומן הבקר⁵⁸, מזכרים ומנקבות⁵⁹, מן הגדולים ומן הקטנים⁶⁰. ואין העוף פא שלמים⁶¹. הקטנים⁶² הם מין שמנת ימים⁶³ עד שנה⁶⁴ תמימה מיום ליום⁶⁵. אם נתעברה שנה - נתעברה לו⁶⁶. והגדולים: בבקר - עד שלש שנים שלמות מיום ליום, ובצאן - עד שתי שנים שלמות מיום ליום. יותר על זה - הרי הוא זקן, ואין מקריבין אותו⁶⁷.

(56) שנאמר (ויקרא ג, ו) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צבור - מן העיזים⁸³ או מן הבקרים⁸⁴, ואין בהן מן הכבשים. וכל עולות הצבור⁸⁵ - מן הכבשים ומן הבקרים, ואין להן עולה מן העז. כל חטאת יחיד - נקבה⁸⁶, ותאכל לפניהם⁸⁷, ואינה באה מן הבקרים⁸⁸. חוץ משלש חטאות⁸⁹: חטאת נשיא, שהיא עז⁹⁰, ונאכלת⁹¹. וחטאת כהן משיח, שהיא פר⁹², ונשרפת⁹³. והוא פר הבא על כל המצות. והשלישי - פר שמביא כהן גדול ביום הכפורים, והוא חטאת, ונשרף⁹⁴.

(83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד, כז, כח, לב) "ואם נפש אחת חטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זכחים נג. "ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר ככהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טז. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר החטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש כפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינן נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'".

טז. כל חטאות של צבור נאכלות⁹⁵, חוץ משעירי של יום הכפורים שחברו משתלח⁹⁶, וכן שעירי עבודה זרה⁹⁷ ופר העלם⁹⁸. ופר הבא על כל המצות⁹⁹ ופר העלם נקראים פרים הנשרפים, ושעירי עבודה זרה נקראים שעירים הנשרפים. הא למדת, שחמש חטאות הם הנשרפות, שתיים ליחיד¹⁰⁰ ושלוש לצבור¹⁰¹.

(95) כן הוא בזבחים נב: נג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להתיר עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם

שמותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשנתו לבכור לעניין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו.

יג. שעות מונין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת⁷¹ או פחתו שעה⁷² - פסולין. פיצד? קרבן שמצאתו להיות בן שנה⁷³, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסל. אפלו היה בן שנה בשעת שהיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה - נפסל⁷⁴, עד שהיה בן שנה עד שעת זריקה. וכן בכל הזבחים.

(71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שתיים, היינו שנה ושלושים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשהיה בן שנה ושלושים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שהיה תמים ובן שנה בשעת שחיטה, בקבלה בחולכה בריקה מנין? תלמוד לומר "שהיה" כל הוויותיו לא יהיו אלא תם ובן שנה" (זבחים שם).

יד. כל מקום שנואמר בתורה כבש או כבשה או כבשים - הרי אלו בני שנה⁷⁵. וכל מקום שנואמר איל או אילים⁷⁶ - הם הזכרים בני שנתים⁷⁷. ומאימתי יקרא איל? משיפנס בשנה שניה אחד ושלושים יום⁷⁸. אבל ביום שלשים אינו פשר לא לכבש⁷⁹ ולא לאיל, והוא הנקרא פלגס⁸⁰. וכל מקום שנואמר בו עגל - הרי זה בן שנה⁸¹. פר - בן שתיים⁸². שעיר עזים - [בן שנה. שעיר] - בן שתיים. כל שנה שניה הוא נקרא שעיר.

(75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "ואילים בני שתיים", שאיל לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ראה ביבמות כא.), אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלושה עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלושים יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שתיים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלימות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים.

טו. כל קרבנות הצבור - זכרים. וכל חטאות של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו' ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה', מה שתיירץ בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה", "והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היר", והיינו אצבע הכבד שזכור בתמיד פרק ד משנה ג'. (109) בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול (=ספק) שיטול מן הכבד על היתרת [אן] (ו)מן היתרת על הכבד (=אם שנייה מעט מהיתרת על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היתרת הנשאר חוץ מהכבד יסירנה ויקטירנה, או את היתרת עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היתרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה, שיטול מן הכבד על היתרת". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היתרת מן הכבד". (110) שם (ג, ז"ט): "אם כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111) כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112) בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפני מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפני מן העצה". ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113) שנאמר (שם, ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבחה על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה).

יט. היתה הבהמה מעברת, אף על פי שפלו חדשיו של עבר, ואפלו נמצא חי¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם חלב אמו, אלא חלב אמו בלבד¹⁵, והרי העבר בְּאֶחָד מֵאֵיבָרֶיהָ.

(114) שחלבו כחלב הבהמה והאכלו חייב כרת. (115) בספרא ויקרא (שם פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי כליות [ה]אמורין כאן (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה).

פָּרֶק שְׁנַיִם

1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

א. היין והסֶלֶת שֶׁמֶיבֵּיאִין עִם הַקֶּרֶבֶן² הֵם הַנִּקְרָאִין נְסֻכִים³, וְהַסֶּלֶת לְבָדָה נִקְרָאת מְנַחַת נְסֻכִים⁴. וּמְנַחַת נְסֻכִים אֵינָה טְעוּנָה לֹא תְּנוּפָה⁵ וְלֹא הַגְּשָׁה⁶ וְלֹא

וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרק ו הלכה י) ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישפרו". ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח, ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור.

יז. כָּל הַקֶּרֶבָנוֹת הָאֵלוּ נִקְרָאִים זְבָחִים. וְכָל הָעוֹלוֹת וְהַחֲטָאוֹת וְהָאֲשָׁמוֹת וְשִׁגְי כַבְּשֵׁי שְׁלָמִים שֶׁל עֶצְרַת נִקְרָאִים קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. אֲבָל שְׁלָמִים שֶׁל יְחִיד וְהַכֹּהֵן וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסֶח נִקְרָאִים קִדְשִׁים קְלִיִּים¹⁰².

(102) ושחיתתן בכל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר.

יח. הָאֵיבָרִים שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ מִן הַחֲטָאוֹת הַנִּזְכָּרוֹת וּמִן הָאֲשָׁמוֹת וּמִן הַשְּׁלָמִים הֵם הַנִּקְרָאִין אֲמוּרִין¹⁰³. וְאֵלוּ הֵן הָאֲמוּרִין שֶׁל שׁוֹר אוֹ שֶׁל עִז: הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב¹⁰⁴, וּבְכֻלּוֹ חֲלָב שֶׁעַל גְּבֵי הַקֶּבֶה¹⁰⁵, וְשִׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת וְחֲלָב שֶׁעַלֶיהָ¹⁰⁶ עִם הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים¹⁰⁷, וְיִוְתָרַת הַכֶּבֶד¹⁰⁸, וְנוֹטָל מִן הַכֶּבֶד מֵעֵט עִם הַיִּוְתָרַת¹⁰⁹. וְאִם הָיָה הַקֶּרֶן מִמִּין הַכֶּבֶשִׁים - מוֹסִיף עַל אֵלוּ הָאֵלֶּיָה תְּמִימָה¹¹⁰ עִם הַחֲלִיּוֹת מִן הַשְּׁדֵרָה¹¹¹ עַד מְקוֹם הַפְּלִיּוֹת; שְׁנֹאמַר: לְעַמַּת הָעֶצֶה יִסְרִינָה¹¹². וְכָל הָאֲמוּרִין נִשְׂרָפִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן¹¹³.

(103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערך (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזהו מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל און". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". ובתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויתרת הכבד ואליה, ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואמורין". וראה בפירושו רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הן]. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא מגביה ידיו - הרי הוא ארבע אמות ויותר, שהן עשרים וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ז), הרי הוא מנסך למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח (למעלה שם הלכה ח). וצריך עיון, למה לא הרגיש בזה הכסף-משנה). (14) שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם הלכה יא.

ב. אין טעון נסכים אלא עולת בהמה¹⁵ ושלמים בלבד¹⁶, בין היו קרפן צבור או קרפן יחיד. או כפש יולדת¹⁷ ואילו של פהן גדול¹⁸, הואיל והן עולות¹⁹ טעונים נסכים²⁰. אבל העוף²¹ והאשמות והחטאות²² - אין מביאין עמיהם נסכים; חוץ מחטאת מצרע ואשמו²³, שנתפרשו נסיהם בתורה²⁴.

(15) ולא עולת העוף, ראה המשך ההלכה. (16) משנה במנחות ז: "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונים נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם", ובגמרא שם: "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה" (במדבר טו, ג וגו' ויין לנסך) יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר (שם) "עולה". שלמים מנין, תלמוד לומר (שם) זבח" וכו'. (17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). (18) שם טז, ג "ואיל לעולה". (19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה להלן הלכה ג). (20) שנתברו במיוחד במה שנאמר (במדבר טו, ה"ו) "ויין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של אהרן" (מנחות זא:). (21) שם בגמרא ז: לפי ר' יאשיה למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" - ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח", ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה. (22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם". וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר ר' שמעון (סוטה טו). "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר שהם באים על חטא. (23) שם במשנה: "אלא שחטאתו של מצורע ואשמו, טעונים נסכים", ובסוטה שם: "שאיין על חטא". (24) למדו כן שם זא. ממה שנאמר (ויקרא יד, י): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן" (שם): "במנחה הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין איני יודע אם טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" - "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע. "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונים נסכים.

ג. ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם? שגאמר: לפלא נדר או נדבה - דבר הבא בנדר ונדבה²⁵; וצאו חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח, הואיל ואינן באין בנדר ונדבה - אין טעונים נסכים. ומניין להביא שלמי חגיגה ועולת ראיה²⁶ לנסכים? שגאמר: או במעדיכם²⁷.

לבונה⁷, אבל טעונה מלח⁸. וכלה נשפת⁹ על מזבח החיצון¹⁰. ויתנסף היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש¹¹, אלא מגביה ידו¹² ויוצק על היסוד¹³ והוא יורד לשתיין¹⁴.

(2) היינו עולת בהמה ושלמים וחטאת מצורע ואשמו הטעונים נסכים (להלן הלכה ב). (3) ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4) ראה שבועות יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5) "תנופה היא שמנענעים לארבע הרוחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ה משנה ה). (6) "הגשה היא שמגישין לקרן המזבח וכו', והוא מה שנאמר והגשה אל המזבח או והגישו" (רבינו שם). ובמשנה מנחות סא. שנינו: "ומנחת נסכים אין טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב בה, והגשה אין בה שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא) ממה שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן והגישו אל המזבח", "והקריבה" משמע מיעוט, אותה, שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, אלא בגלל הזבח. (7) שם נט. במשנה "מנחת נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב, טו) "ושמת עליה לבונה" - עליה לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה. (8) מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרק יד הלכה ג). ורק המנחה, כלומר הסולת, טעונה מלח. אבל היין אינו טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (9) משנה במנחות עד: "ומנחת נסכים למזבח, ואין בהן לכהנים". (10) שהרי על המזבח הפנימי אסור להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה קמח. (11) פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר (זבחים זא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים", לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנסכים הבאים בשביל הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עיין רש"י שם), ורבינו פסק (להלן פט"ז הלכה יד), שגם המתנדב יין מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). (12) לאו דוקא, שלא אמרו בסוכה מח: "הגבה ירך" (ראה פ"י מה' תמידין ומוספין הלכה ח) - אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויסוך על רגליו, אבל בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). (13) הראב"ד השיג עליו, וכתב: "זה שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח. ובדברי רבינו להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג, אבל ניסוך של כל ימות השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו", שמכיון שמוסך על היסוד, ולא בספלים שבראש המזבח, בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג. ולהלן פ"ז הלכה י), אם לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) מנחות ז': (26) אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה. 27) מנחות שם.
 ד. פמה הוא שעור נסכים? נסכי פכש או פכשה - עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין²⁸. וכן נסכי העז²⁹, בין קטן בין גדול³⁰, בין זכר בין נקבה³¹, או נסכי רחל, אף על פי שהיא גדולה³². אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין³³. ונסכי הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות - שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן, ויין לנסך חצי ההין³⁴.

ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵. בשעור הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שנאמר: כמספר אשר תעשו, ככה תעשו לאחד כמספרם. אין מוסיפין³⁸ על השעורין האלו ואין גורעין מהן. ואם גרע או הוסיף כל שהוא - פסול³⁹. הוין מפכש העולה שמקריבין ביום הנפת העמר⁴⁰, שהנסכים שלו שני עשרונים⁴¹ בלול בשלישית ההין שמן⁴². אף על פי שנכפלה סלתו, לא נכפלו יינו⁴³ [ושמן], אלא יין לנסך רביעית ההין⁴⁴.
 35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". 36) לא פחות ולא יותר. 37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבת אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות זא.). 38) ספרי פ' שלח (לכמדבר טו, יב). 39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו (=שאם חיסר כל שהוא פסול), היין מיעוטו מעכב את רובו, השמן מיעוטו מעכב את רובו, ובגמרא שם אמרו: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוטו מעכב את רובו, ככה (במדבר, שם), השמן מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (שם). ומנחת נדבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה", וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליין בין לשמן (וראה בפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). 40) ראה ויקרא כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה'". 41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה'". 42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפיה"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה הגהת הראב"ד) - כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירש"י (מרכבת משנה). 43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". 44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין".

ו. המצרע מביא עם שלשה פכשים שלו, שהן חטאת ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפיי השמועה למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הזבחים שלו⁴⁸. עשרון עם כל פכש בלול ברביעית ההין שמן, ורביעית יין עם כל עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי הפכשים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי אילו⁵¹ ולא עולה לו זבחו⁵².

45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים

28) כן מפורש בתורה (שם, ד-ה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. 29) שנאמר (שם, יא) "ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". 30) במנחות זא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות זב). 31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים וזכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". 32) במנחות זא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה "או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בדיק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). 33) במדבר שם, יז: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישית ההין, ויין לנסך שלישית ההין תקריב ריח ניחוח לה'". 34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'. ככה יעשה לשור האחד", ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר (שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, הו) בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים וזכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה'", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האיפה (שמות טז, לו). (56) בפ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות.

ח. כְּשֶׁמוֹדֵדִין הַנְּסָכִים אוֹ הַמְּנַחֲתוֹת, בֵּין מְנַחַת יָחִיד בֵּין מְנַחַת צְבוּר⁵⁷ - אֵין מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּה שֶׁל שְׁלֶשֶׁה עֶשְׂרֹנִים לְפָר אוֹ שֶׁל שְׁנַיִם לְאֵיל⁵⁸, אֶלָּא מוֹדֵד הַפֶּל בְּעֶשְׂרוֹן אֶחָד שֶׁהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ⁵⁹. וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁל נְסָכִים מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּתוֹ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ⁶⁰. וְשֶׁמֶן שֶׁל מְנַחֲתוֹת הַיָּחִיד - בְּלֶג שֶׁבְּמִקְדָּשׁ⁶¹. כְּמִנְיֵן הַעֲשָׂרוֹנוֹת כֶּף מִנְיֵן הַלְּגִינִין⁶².

(57) ראה להלן פי"ב הלכות ג'ד. (58) משנה במנחות פז. ובגמרא (שם פז:) למדו זאת מן הפסוקים. (59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. (60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששינונו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. (61) משנה שם פח. (62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן" - לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

ט. בְּרוּצֵי⁶³ הַמִּדּוֹת שֶׁל סֹלֶת - חַל, שְׂאִין גַּב הַעֲשָׂרוֹן קֶדֶשׁ⁶⁴. וּבְרוּצֵי הַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן - קֶדֶשׁ, לְפִי שֶׁהוּא יוֹרֵד עַל גַּב הַפְּלִי, וְכָלִי הַלֶּחַ נִמְשָׁחוּ מִבְּפָנָיִם וּמִבְּחוּצֵי⁶⁵. וְלָמָּה יִתְקַדְּשׁוּ הַבְּרוּצִין אִף עַל פִּי שְׂאִין כְּוָנַת הַמוֹדֵד אֶלָּא לְמָה שֶׁבְּפִלֵי בְּלֶבֶד⁶⁶? כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין מִפְּלֵי שְׂרֵת לְחֵלֵל⁶⁷.

(63) משנה במנחות צ. כתנא-קמא. "ומה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). (64) כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" - אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. (65) ראה בהלכות כלי המקדש שם. (66) וראה בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. (67) בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך).

י. מָה הָיוּ עוֹשִׂין בְּבְרוּצֵי⁶⁸? אִם יֵשׁ זָבַח אַחֵר - יִקְרִיבוּ עִמּוֹ, וְאִם לֹנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה⁶⁹; וְאִם לְאוֹר⁷⁰ - מְזַיְצִין בְּהֵן הַמְּזַבְּחִין⁷¹.

(68) ברייתא שם צ: והכוונה לבירוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. (69) "שכיוון שיש שם זבח אחר, נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. (70) לדעת

סולת מנחה בלולה בשמן". (47) במנחות צא. (48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הו' אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיחים: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". (49) שנאמר (במדבר טו, דה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.), הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. (50) פרה פ"א משנה ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה למעלה פ"א הלכה יד. (51) שהם שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן שסובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולבר פדא האומר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקו). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדרו או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קריית-ספר ולחם-משנה שם. (52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב).

ז. הַהֵינן הוּא שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֶגַב⁵³. וְכַבֵּר הוֹדְעֵנוּ שְׁעוֹר הַלֶּגַע עִם מִדּוֹת אַחֲרוֹת בְּהִלְכוֹת עֲרוּבִין⁵⁴. וְהַעֲשָׂרוֹן הוּא הַעֲמֵר⁵⁵, שֶׁהוּא שְׁעוֹר חֵלֶה. וְכַבֵּר בְּאַרְנוֹ שְׁעוֹרוֹ בְּעִנְיֵן חֵלֶה⁵⁶.

(53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" - "זה" בניגמטריא שנים-עשר. (54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג - ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". (55) שהוא עשירית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והקדש שלא נפדו וכו'". (83) כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84) שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

יד. **כָּל שְׁעוֹרֵי הַנְּסָכִים הָאֲמוּרִין בְּסֵפֶר יִחְזָקָא לִשְׁמֵי וּמִנְיָן אוֹתָן הַקְּרָבָנוֹת וְסִדְרֵי הָעֲבוּדָה הַפְּתוּבִים שְׁמֵי - פְּלָן מְלוּאִים הֵן, וְאִין נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת, אֶלָּא הַנְּבִיא צִוָּה וּפְרָשׁ בְּיַצֵּד יִהְיוּ מְקַרְבִּין הַמְּלוּאִין עִם חֲנֻפַת הַמִּזְבֵּחַ בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כְּשֵׁיבְנָה בֵּית שְׁלִישִׁי⁸⁵.**

(85) פרק מה. (86) במנחות מה. הקשו על הפסוק ביחזקאל (שם, יח) "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" - "חטאת, עולה היא. א"ר יוחנן, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רב אשי אמר, מילואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה". ופסק רבינו כרב אשי. ומפרש שדברי נבואה אלו הם על הבית השלישי (ולא מפרש כפירוש"י, שהנבואה של יחזקאל היא על בית שני), וכמו שבבית שני הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות, כמו שהקריבו בימי משה, כן יקריבו גם בבית שלישי (לחם משנה). וראה בספר המצוות כלל ג, וברמב"ן במגילת אסתר שם.

טו. **וּכְשֵׁם שֶׁהִקְרִיבו הַנְּשִׂאִים בְּחֻנְפַת הַמִּזְבֵּחַ⁸⁷ דְּבָרִים שְׂאִין פְּמוֹתָן לְדוֹרוֹת וְהִקְרִיבו בְּשֶׁבֶת⁸⁸, פָּךְ הַנְּשִׂאִי מְקַרֵּב חֲנֻפָתוֹ בְּשֶׁבֶת לְעֵתִיד פְּאֶשֶׁר מִפְּרֵשׁ שָׁם⁸⁹. וְכֵן קְרָבָנוֹת שֶׁהִקְרִיבו בְּיָמֵי עֲזָרָא הַנְּבִיאִים מִהַשְּׁבִיעִי⁹⁰ - מְלוּאִים הֵיוּ וְאִין נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת. אֶבֶל דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים לְדוֹרוֹת⁹¹ הֵם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁפָּרְשָׁנוּ⁹² כְּמוֹ שֶׁהִעֲתִיקוּם מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אִין לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם וְאִין לְגַרְעֵם⁹³.**

(87) במדבר ז. (88) מועד קטן ט. (89) ביחזקאל מו, ד. (90) עזרא פרק ח, לה: "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלקי ישראל, פרים שנים-עשר על כל ישראל, אילים תשעים ושישה, כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים-עשר, הכל עולה לה". (91) בהוריות ו. על הפסוק הנ"ל "הכל עולה" מקשים, "הכל עולה וכו', אפשר שחטאת עולה? (הלא היו גם צפירי חטאת), אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת", ומסיק שם בסוף, כי הוראת שעה היתה, וכוונת הדברים לפי רבינו כי מילואים היו. (92) למעלה הלכות ד"ו. (93) ראה למעלה הלכה ה.

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) בו יבואר דין שנים הרוצים להביא קרבן שלמים או עולה בשותפות, ואם מקבלים קרבן מגוי או ממומר.

א. **שְׁנַיִם שָׂרְצוּ לְהִבְיָא שְׁלָמִים אוֹ עוֹלָה בְּשִׁתְפוּת² - מְבִיאִין, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּנִדְבָה³. וְאֶפְלוּ עוֹף יָבּוּא בְּשִׁתְפוּת⁴.**

כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. (71) שם בבביתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקיצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קיץ, כמו שנאמר (שמואל-ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לזערים, כלומר, מקריבין אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה).

יא. **כִּיצַד⁷² לֹקְחִין בְּהֵם⁷³ עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לְשֵׁם וְהַעֲוֹרוֹת לְפָנֵיהֶם.**

(72) מקיצים בהם את המזבח. (73) כלומר, פודים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם.

יב. **הַסֵּלֶת עִם הַשֶּׁמֶן שֶׁל נְסָכִים אִין מְעַפְּבִין⁷⁴ אֶת הַיֵּין⁷⁵, וְלֹא הַיֵּין מְעַפְּבִין⁷⁶. וְלֹא הַנְּסָכִים מְעַפְּבִין אֶת הַזֶּבַח⁷⁷, אֶלָּא מְבִיא אִדָּם קְרָבָנוֹ הַיּוֹם וְנִסְכֵּיו אַחַר עֲשָׂרָה יָמִים⁷⁸. אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד צְבוּר⁷⁹. וְהוּא שְׂלֵא קִדְּשׁוּ הַנְּסָכִים בְּכָלִי שָׂרָת; אֶבֶל אִם נִתְּנָן לְכָלִי שָׂרָת, אִם לָנוּ - יִפְּסְלוּ בְּלִינָה⁸⁰.**

(74) משנה במנחות מד: (75) שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76) שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו מנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (77) כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78) מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79) לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80) משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו.

יג. **אִין מְבִיאִין נְסָכִים אֶלָּא מִן הַחֲלִין⁸¹. לֹא יִבְיֵאֵם לֹא מִן הַתְּרוּמָה וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי וְלֹא מִן הַבְּפוּרִים⁸². וְאֶפְלוּ תוֹדָה, שֶׁמְבִיא לְחִמָּה מִן הַמַּעֲשֵׂר⁸³, לֹא יִבְיֵאוּ נְסָכִים אֶלָּא מִן הַחֲלִין⁸⁴.**

(81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82) תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ממעשר שני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המומר, שהרי נאמר שם "איש איש מבית ישראל", ולא באומות (= שכולם, גם עובדי עבודה-זרה, מתנדבים, ומקבלים מהם). (11) כרבי עקיבא במנחות שם, ראה למעלה בתחילת ההלכה. ועי' להלן בתחילת ה"ג שהם קרבים לעולה. (12) במנחות שם אמרו, שמה ששינוי אלו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים, מנחת עכו"ם, אינו אלא לדעת רבי יוסי הגלילי, ולא לדעת רבי עקיבא (ראה למעלה), ודעת רבינו כי לרבי עקיבא אין הגוי מביא מנחה כלל (ולא כדעת רש"י שם ד"ה שלמי עכו"ם, וה'תוספות' שם סא: ד"ה בישראל, שאף לרבי עקיבא מביא מנחה אלא שהיא כולה כליל לה' כמו עולה). (13) בשקלים פ"א מ"ה: "ואין מקבלים מידם (= של גוי וכותי) קיני זבים וקיני יולדות חטאות ואשמות. זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידם וכו'". ובנוסחאות אחרות שם (וכן היה לפני רבינו בפירוש המשנה, שם): "אבל מקבלין מהם נדרים ונדבות חטאות ואשמות וכו'". וזה אינו אלא בכותי (לפני שעשאוהו כגוי). שכיון שנתכוין לכפרה, אולי ישוב, אבל הגויים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). ואחר שגזרו על הכותים שיהיו כגויים לכל דבריהם – גם הם אינם מביאים חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). (14) שקלים שם. שנאמר (ויקרא כב, יח) "לכל נדריהם ולכל נדבותם", ראה מנחות עג, ב – וב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה, פ"א ה"א) דרשו מהפסוק (שם ד, ב) "דבר אל בני ישראל לאמר, נפש כי תחטא" – בני ישראל מביאין חטאת, ואין הגויים מביאין חטאת" (פירוש הרא"ש שם). (15) ראה מס' שקלים, שם "ואין מקבלים מידם וכו' וקיני יולדת וכו'. זה הכלל, כל שנידר ונידב – מקבלים מידן, כל שאינו נידר ונידב – אין מקבלין מידן".

ג. נְכָרֵי שְׁהִיבֵי שְׁלָמִים - מְקַרְבֵּינָן אוֹתָן עוֹלוֹת;¹⁶ שְׁהִעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְבוֹ לְשָׁמִים. נִדְרֵי שְׁלָמִים¹⁷ וְנִתְּנָם לְיִשְׂרָאֵל¹⁸ עַל מְנַת שְׁיִתְּכַפֵּר בְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלֵינָן אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים כְּשִׁלְמֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם נִתְּנָן לְכַהֵן - כַּהֵן אוֹכְלֵינָן.

(16) במנחות עג, א. עג, ב: "אמר רב הונא, שלמי העכו"ם, עולות. איבעית אימא קרא, ואיבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא, עובד כוכבים לבו לשמים (= כוונתו היא שיהיו קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו – רש"י שם), ואיבעית אימא קרא "אשר יקריבו לה' לעולה" (ויקרא שם) כל דמקריבי, עולה ליהוי. (17) מנחות, שם. (18) כלאומר, כן התנה בשעת נדרו: על מנת שיתכפר בו ישראל (וכן נראה לשון הגמרא שם). שאם לא כן, הרי "המוכר עולתו ושלמיו, לא עשה כלום". כמפורש בפסחים פט, ב. וראה בפ"ד מהל' מעילה ה"ח).

ד. יִשְׂרָאֵל שְׁהוּא מוֹמֵר לְעֹבֹדָה זָרָה¹⁹ אוּ מְחַלְלֵי שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא²⁰ - אֵין מְקַבְּלֵין מִמֶּנּוּ קֶרְבָן כְּלָל²¹. אֶפְלוּ הָעוֹלָה, שְׁמַקְבְּלֵין אוֹתָהּ מִן הַנְּכָרִים²², אֵין מְקַבְּלֵין אוֹתָהּ מִן הַמוֹמֵר הַזֶּה. שְׁנֵאֲמַר: אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדְוָה²³: 'מִכֶּם' - וְלֹא

(2) משנה, מנחות קד, ב. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנבחה, פ"ג ה"א) מן הפסוק (ויקרא א, ב) "תקריבו את קרבנכם" – "מלמד שהיא באה נדבת שנים". ובשלמים נאמר (שם כב, כא) "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה'", ולמדו זה ב'ספרא' (אמור פ"ז ה"ז) לרבות את השותפין. (3) במנחות, שם: "תניא, רבי אומר, אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה'" (שם, יח) הכל באין בשותפות". ומשמע מכאן שחטאת ואשם אינם באים בשותפות, ומה שאמרו ביזמא נ, א – הוריות ו, ב – תמורה טז, ב: "חטאת של שותפות", היינו פר של יום הכיפורים, או פר העלם דבר של ציבור (ה' המוריה'). (4) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב וגו'", ולמדו מזה ב'ספרא' (ויקרא פ"ח ה"א): "והקריב, מלמד שהיא באה נדבת שנים".

ב. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אוּ עֲבָדִים מְבִיאִין כֶּל הַקְּרָבָנוֹת. אֶבֶל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֵין מְקַבְּלֵין מֵהֵן אֶלָּא עוֹלוֹת בְּלֶבֶד⁶, שְׁנֵאֲמַר⁷: וּמִיָּד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֵת לַחֵם אֱלֹהֵיכֶם⁸. אֶפְלוּ עוֹלַת הָעוֹף מְקַבְּלֵין מִן הַנְּכָרִי⁹, אָף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה¹⁰. אֶבֶל אֵין מְקַבְּלֵין מֵהֵן שְׁלָמִים¹¹ וְלֹא מְנַחֹת¹² וְלֹא חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹³. וְכֵן עוֹלוֹת שְׁאִינָן פְּאוֹת פְּנִידָר וְנִדְבָה אֵין מְקַבְּלֵין אוֹתָן מִן הַנְּכָרִי¹⁴, כְּגוֹן עוֹלַת יוֹלְדָת¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מְעוֹלוֹת שְׁאִינָן פְּאוֹת מְשוּם נִדְרָה.

(5) שנאמר (שם כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל", וב'ספרא' (אמור שם ה"א) "בישראל, לרבות נשים ועבדים". (6) כרבי עקיבא במנחות עג, ב. ולא כרבי יוסי הגלילי. (7) בפרשת המומין. (8) וגו': "מכל אלה" – "מכל אלה (= מבעלי מומין) אין את מקריב, לוקח אתה תמימים ומקריב" (ירושלמי' עבודה זרה פ"ב ה"א, ועי' 'תוספות' מנחות שם ד"ה איש איש). ומכיון שנאמר "את לחם אלקיכם", ולחם היינו עולה (ראה ב'ספרא' שם פ"ז הי"ב) – יש ללמוד שרק עולה הם מקריבים ולא קרבן אחר. ובבבלי (מנחות שם, וחולין ג:) למדו זאת ממה שנאמר (שם) "איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה", "איש איש" לרבות את הגויים שנודרים נדרים ונדבות כישראל – "לעולה, אין לי אלא עולה בלבד". (9) במנחות שם, נחלקן רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שרבי יוסי הגלילי סובר שמביא אפילו עופות ויין ולבונה ועצים, וכן שלמים ותודה, ורבי עקיבא חולק וסובר "אשר יקריבו לה' לעולה", אין לי אלא עולה בלבד, וסובר רבינו כי רבי עקיבא לא ממעט עוף, כי עוף אינו יוצא מכלל עולה סתם, ראה זבחים פג, ב (כסף-משנה ו'הר המוריה'). וראה ב'מעשה רוקח' כאן. (10) מקבלין ממנו נדרים ונדבות. ואף כי בישראל אין מקבלים קרבנות ממוכר לעבודה-זרה (ראה להלן ה"ד), זהו משום שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם", "מכם ולא כולכם, להוציא את המומר", אבל מגויים מקבלים. ודרשו חז"ל (חולין ה). "מכם" – "בכם חלקתי (= להוציא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לדעת רבא (כסף-משנה כאן). ב. שסובר כרבי שמעון לדעת רב המנונא (לחם-משנה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). וראה בפ"ג מהל' שגגות ה"ז. (32) כלומר, נעלם ממנו כי הוא חלב.

ה. עולות העובדי פוככים³³ אין מביאין עמהן נסכים³⁴, שנאמר: פל האזרח יעשה פכה; אבל נספיהם קרבין משל צבור³⁵, שנאמר: פכה תעשו לאחד פמספרם³⁶. ואינן טעונות סמיכה; שאין סמיכה אלא בישראל³⁷, באנשים ולא בנשים³⁸.

(33) ראה למעלה ה"ב. (34) כלומר, אין כופין אותם כמו שכופין לישראל, ראה מנחות פא: להביא נסכים. מקור הדברים שם עג, ב: "מאן תנא להא דתנו רבנן, אזרח (במדבר טו, יג), אזרח מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד-לומר ככה (שם, יב) וכו'. ואי רבי עקיבא, הא אמר עולה אין, מידי אחרינא לא וכו'. ואיבעית אימא רבי עקיבא, עולה וכל חבתה" (= נסכיה). ופסק רבינו כרבי עקיבא, ומפרש כה"ש מפרשים שבישיטה מקובצת שם, כי "אזרח" לא בא לומר אלא שאין כופין את הגוי להביא נסכים עם קרבנו כמו שכופין לישראל (מנחות שם), אבל אם רצה להביא - מביא, כמו שכתב בפ"ג מהל' שקלים ה"ג: "וכן הגוי שלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים, יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה", הרי שאם רצה - משלח עמה נסכים. ובנוסחא אחרת שם: "וכן מי ששלח וכו'", ראה ב'מעשה ורוקח' שם, ובלחם-משנה ו'הר המוריה' כאן. (35) מתרומת הלשכה, ראה בהל' שקלים שם, וכן בפירוש המשניות סוף פ"ז דשקלים, וז"ל: "ובכל מקום שאומר משל ציבור, הכוונה בו שיביא מתרומת הלשכה". (36) לעיכובא, שכל העולות וכו' טעונות נסכים. (37) משנה, מנחות צג, א. ונלמד בגמרא שם, ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "בני ישראל" - בני ישראל סומכין, ואין העכו"ם סומכין, וראה להלן ה"ח. (38) שנאמר (שם) "בני ישראל" - "בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות" (תניגה טז:). וראה להלן ה"ח.

ו. פל קרבנות בהמה³⁹ שיקריב היחיד⁴⁰, בין חובה בין נדבה⁴¹, סומך עליהן⁴² פשהן חזין⁴³; חוץ מן הפכור והמעשר והפסח⁴⁴. שנאמר: וסמך ידו על ראש קרבנו. מפי השמועה למדו⁴⁵, שפל קרבן במשמע, חוץ מפסח ובכור ומעשר.

(39) בין מן הבקר ובין מן הצאן, ראה 'ספרא' ויקרא (דיבורא דנדבה, פ"ד ה"ה). (40) ראה להלן ה"י, כי רוב קרבנות הציבור אינם טעונין סמיכה. (41) 'ספרא' שם ה"ג, ומנחות צג, ב. (42) משנה, מנחות צב, א. (43) 'ספרא' שם פ"ב ה"א, ומשנה מנחות צד, א. סא, א. ובגמרא שם סב, ב. (44) שם, משנה צב, א. (45) ב'ספרא' שם פ"ז ה"ד"ו, ובמנחות צב, ב.

ז. העוף אינו טעון סמיכה⁴⁶. וכן פל המעות שדינן שיפלו לתבות של נדבה, שפכר בארנו בהלכות

פלגם, להוציא את המומר²⁴. אבל אם היה מומר²⁵ לשאר עברות²⁶ - מקבלין ממנו פל הקרבנות²⁷, פדי שיחזר בתשובה²⁸. היה מומר לעברה והוא מפרסם ונדוע לעשותה והרגל בה, בין להכעיס²⁹ בין לתאבון³⁰ - אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עברה³¹. כיצד? כגון שהיה רגיל לאכל חלב, בין להכעיס בין לתאבון, ושגג ואכל חלב³² והביא חטאת - אין מקבלין אותה ממנו.

(19) עובד עבודה-זרה בזדון. (20) לעין כל. אבל המחלל שבת בצנעא, הרי הוא כמומר לעבירה אחרת, ראה בעירובין ט, א. (21) אף על עבירה אחרת. ומקור הדברים בחולין ה, א: "אדם כי יקריב מכס" (שם א, ב) "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר (לכל התורה) וכו', "מן הבהמה" להביא בני אדם שדומים לבהמה (= מומרים לעבירה אחת), מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל (מומר לדבר אחד) וכו' חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא (שהם דומים למומר לכל התורה, כי כל המודה בעבודה-זרה, ככופר בכל התורה כולה (שם)). וכמו כן המחלל שבת בפרהסיא, כופר במעשיו ומעיד עדות שקר, שחסי-וחלילה לא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ראה רש"י שם). (22) אפילו אלה העובדים עבודה-זרה. ראה למעלה ה"ב. (23) חולין, שם. (24) לכל התורה (שם). ועובדי עבודה-זרה ומחללי שבת בפרהסיא הרי הם כמומרים לכל התורה כולה, כנ"ל. (25) לתיאבון, אבל המומר להכעיס, הרי הוא מין (פ"ג מהל' תשובה ה"ט, ופי"א מהל' עבודה זרה ה"ב, ופ"ד מהל' רוצח ה"י, וראה להלן). (26) כלומר, לעבירה אחת מיתר העבירות שבתורה, חוץ מעבודה-זרה וחילול שבת. (27) חוץ מקרבן הבא לכפר על עבירה זו, שהוא מומר עליה, ראה להלן. (28) שם בחולין: "מכאן אמרו, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה. (29) כלומר, בין להכעיס, שעליו אין לדבר, שהרי הוא מין, ואין מקבלים ממנו שום קרבן (ראה למעלה), אלא אפילו לתיאבון, שמביא קרבנות על עבירות אחרות - אין מקבלים ממנו קרבן על אותה עבירה שהוא מומר עליה. וראה ב'מעשה ורוקח'. (30) שאינו אוכל איסור אלא אם אין לו היתר. (31) בחולין ה, ב - אמרו: "מעם הארץ (ויקרא ד, כז), פרט למומר. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" (שם, כב) השב מידיעתו (= אם יידע ישוב בתשובה) מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו וכו'. ואמר רב המנונא, מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם, איכא בניייהו (לתנא-קמא מומר שמו, ולא מקבלין ממנו. ולרבי שמעון, שב מידיעתו הוא בדם, ומקבלין ממנו, רש"י שם) ורבא אמר (בהוריות יא.) הכל מודים שמומר לאכול חלב אינו מומר לדם, אלא הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן קמיפלגי, מר סבר (תנא-קמא) כיון דלתיאבון אכיל במזיד, מומר הוא, ומר סבר (רבי שמעון בן יוסי) כיון דאילו אשתכח דהתירא לא אכל דאיסורא - לאו מומר הוא". ובדעת רבינו יש לומר בשני פנים: א. שסובר כתנא-קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הקרבן). (61) מנחות צב, א - במשנה. (62) אבל חטאות ואשמות לא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות (פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א), וכל שבחטאת מתה, באשם ירעה עד שיסתאב (שם הי"ד). (63) משנה, שם. ולמדו זאת (שם צג.) מדין תמורה, שנאמר (ויקרא כז, י) "המר ימיר", שהיורש ממיר. ולמידים סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש יורש ממיר, שהרי הוא כבעל הקרבן, אף סוף הקדש - יורש סומך. (64) משנה, שם. שכיון שהוא סומך ואינו כשליח, שהרי השליח אינו סומך (למעלה ה"ח) - מביא נסכים כמו בעל הקרבן ('אור גדול' מנחות פ"ט מ"ח).

י. אין סמיכה בקרבנות הצבור⁶⁵, חוץ משתי סמיכות: על שעיר המשלח ועל פר העלם דבר⁶⁶. ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו⁶⁷. ודבר זה הלכה מפני משה רבנו, שאין בצבור אלא שתי סמיכות⁶⁸.

(65) משנה מנחות צב, א. שלא הוזכרה סמיכה בתורה אלא בקרבנות יחיד. (66) משנה, שם. שבשניהם מפורש שצריכים סמיכה: בפר העלם דבר של ציבור, נאמר (שם ד, טו) "וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר", ובשעיר המשתלח נאמר (שם טז, כא), "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי וגו', ושלה ביד איש עתי המדברה". (67) על פר העלם דבר של ציבור. כן הוא במשנה סנהדרין ב, א: "סמיכת זקנים (= על ראש פר העלם דבר של ציבור) ועריפת עגלה בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה, ופסק רבינו כרבי שמעון. ואף-על-פי שאמרו: רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:) - הרי אמרו (שם מז.) שבכמה הלכות פסקו כרבי שמעון, ומפורש אמרו ב'ירושלמי' פ"א מסנהדרין ה"ב, ופ"ט מסוטה ה"א, "אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בעריפה וכו', ונראין דברי רבי שמעון בסמיכה". (68) כן הוא במנחות צב, א: "אמר רבינא, גמירי שתי סמיכות בציבור".

יא. אין סומכין אלא בעזרה⁶⁹. סמך חוץ לעזרה - חוזר וסומך מפני⁷⁰. ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והקניס ידו⁷¹ לפניו וסמך - סמיכתו פשוטה⁷². והוא שישמך בכל פתחו⁷³. ואין סומך אלא טהור. ואם סמך הטמא - סמך⁷⁴.

(69) שנאמר (ויקרא א, ג) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'", וסומך לו בפסוק השני "וסמך ידו על ראש העולה", ומקרא נדרש לפניו "לפני ה' וסמך", מכאן שהסמיכה בעזרה. (70) ב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה (פ"ד ה"א): "לפני ה' וסמך, אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסומך בפנים". (71) בקרית ספר העתיק "ידיו". וכן צריך להיות, ראה להלן הי"ג. (72) כן הוא בזבחים לב, א - דסמיכה אפשר להכניס ידיו. (73) ראה להלן שם. ומה שאמרו בזבחים לג, א: "ליעייל לידה ולסומך וכו', אמר רב יוסף כל הסומך, ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא כל כחו בעינן, הילכך לא אפשר" - אין זה אלא בדרך הרגילה, אבל בהתאמות

שקלים⁴⁷ שפלן יבואו עולות - אין בעל אותן המעות סומך על אותה העולה⁴⁸, ואינו מביא עליה נסכים, אלא נסכיה משל צבור⁴⁹. ואף על פי שהיה כהן⁵⁰ - עבודתה ועזרה של אנשי משמר⁵¹.

(46) שנאמר (ויקרא א, ד) "וסמך ידו על ראש העולה", ודרשו ב'ספרא' שם פ"ד ה"ז: "העולה, פרט לעולת העוף", וראה גם בגיטין כח, ב. (47) פ"ב ה"ג, ופ"ג הי"ד. (48) משנה, תמורה כ, ב. (49) משנה, שם. ומשום שכיון שנפלו לתיבות, הרי הן קרבנות ציבור, ואין בהם סמיכה (ראה להלן ה"). ומאותו הטעם אינו מביא נסכים משלו. ומכיון שכתוב בהם (במדבר טו, יג) "ככה" שהוא לעיכובא - מביא נסכים משל ציבור ('קרית ספר'). (50) וראה בפ"ד מהל' כלי המקדש ה"ז, כי כהן שהיה לו קרבן, הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וכו', והעור של קרבנו ואכילתו שלו. (51) משנה שם, משום שאין זה קרבנו.

ח. הכל סומכין⁵², חוץ מחרש שוטה וקטן⁵³ ועבד ואשה וסומא ונכרי⁵⁴. ואין השליח סומך⁵⁵; שאין סמיכה אלא בפעלים, שנגמרו: וסמך ידו - לא יד אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו⁵⁶.

(52) משנה, מנחות צג, א. (53) (כשהביא אביהם קרבן עבורם (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה, ופ"ג שם ה"ו). וראה ב'תוספות חרשים' שם, וב'מנחת חינוך' מצוה קטו). (54) בקרבנות שלהם. ושם בגמרא, נתנו טעם לכולם: חרש שוטה וקטן לאו בני דעה הם (מנחות, שם), אשה נתמעטה ממה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל", בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות (וראה למעלה ה"ה). ועבד אינו סומך מפני שהוקש לאשה, ראה ב'מנחת חינוך' שם. וסומא, למדו בגמרא שם ב'גזירה-שוה' מסמיכת זקני העדה על פר העלם דבר של ציבור (שם ד, טו) שאינה בסומא, שהרי סומא אינו ראוי להיות בסנהדרין, כמו כן כל סמיכה אינה בסומא (ראה בפירוש המשנה, שם). וגוי נתמעט (שם) מה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל" - "בני ישראל סומכים, ואין הגויים סומכים", וראה למעלה ה"ה. (55) משנה, מנחות שם. (56) מנחות צג, ב.

ט. חמשה שהביאו זבח אחד⁵⁷ - פלן סומכין עליו⁵⁸ זה אחר זה⁵⁹, לא שישמכו פלן בבת אחת⁶⁰. מי שמת⁶¹ והניח קרבנו עולה או שלמים⁶² - הרי יורשו מביאו וסומך עליו⁶³ ומביא נסכיו⁶⁴.

(57) ראה למעלה ה"א. (58) מנחות צג, ב - במשנה, ו'ספרא' ויקרא פ"ב ה"א, ופי"ז ה"א "קרבנו" לרבות כל בעלי חבורין (= חבורה שנשתתפו בקרבן) לסמיכה. (59) תוספתא שם, ו'ספרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ו ה"ג. (60) משום חציצה, ראה להלן הי"ג ('קרית ספר' ו'חסדי דוד' בתוספתא, שם). (ואף-על-פי ש"מין במינו אינו חוצץ" (סוכה לו: ופי"ז מהל' לולב הי"ב) - אין זה אלא בדבר שאין צורך בו אלא בנגיעה בלבד, אבל בסמיכה, שאנו צריכים ל"כל כחו" (להלן הי"א), אין כאן סמיכה בכל כחו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ריש לקיש, דאמר קרא (ויקרא טז, כא, בשעיר המשתלח) "וסמך אהרן את שתי ידיו", כתיב ידו, וכתוב שתי, זה בנה אב: כל מקום שנאמר (בסמיכת בהמה) ידו, הרי כאן שתיים, עד שיפרט לך הכתוב אחת (= ידו אחת). (82 משנה, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 528 2) "ולא היה מניח ידיו זו על גבי זו". (83 ברייתא, שם צג, ב. 84) של הראש. וכגון שסמך על הלחיים (רש"י שם). בעיא שנפשטה שם בגמרא, מברייתא של אבא ביראה, ש"ידו על ראשו ולא ידו על הצדדין". (85 שם בגמרא "בעי רבי ירמיה, מטלית מהו שתחזין, תא-שמע ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח".

יד. וביצד סומך? 86 אם היה הקרבן קדש קדשים - מעמידו בצפון? 87 ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו, 88 ומתודה 89 על חטאת עון חטאת, 90 ועל אשם עון אשם, 91 ועל העלה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שנתק לעשה. 92

(86 ברייתא, יומא לו, א. 87) שקדשי קדשים שחיתתן בצפון, ראה להלן פ"ה ה"בג. וראה בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"טז, מהו צפון. (88 ברייתא, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (עמוד 528 1) "מניח שתי ידיו על גבי קרניו". וראה ב'תוספתא ראשונים' שם. (89) שנאמר (במדבר ה, וז) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו", "ומשמע דוידיו דברים הוי אצל הקרבן, ואין לבעל הקרבן מעשה בקרבן אלא סמיכה, אם כן בשעת סמיכה יתודה" ('קרית ספר'). (90) כלומר, על החטא הזה שעליו מביא החטאת, ראה בפ"ה מהל' שגגות, פירוט חייבי חטאות. (91) ראה בפ"ט מהל' שגגות פירוט חייבי אשם ודאי, ובפ"ה שם - חייבי אשם תלוי. (92) כרבי עקיבא, ביומא שם.

טו. ביצד מתודה? 93 אומר: חטאתי עויתי פשעתי 94 ועשיתי כן וכן, 95 וחתתי בתשובה לפניך וזו כפרתי. היה הקרבן שלמים - סומך בכל מקום שירצה מן העזרה 96 במקום שחיתה 97. ויראה לי, שאינו מתודה על השלמים, 98 אבל אומר דברי שבח. 99

(93) ראה בפ"ה מהל' תשובה ה"א. (94) יומא שם, כדעת חכמים. (95) ראה פ"ב מהל' תשובה ה"ה, שהמתודה צריך לפרט החטא, וראה 'ירושלמי' סוף יומא. (96) שהרי קדשים קלים הם, ונשחטים בכל מקום בעזרה, ראה להלן פ"ה ה"בד. (97) שבמקום סומכין - שוחטין (למעלה הי"ב). (98) שהרי אינם באים על חטא, ולא כתוב בו "ונרצה". (99) כמו מזמור לתודה ('אור שמח'), וכן הוא בתרגום רב יוסף לדברי הימים ב (ל, כב) על הפסוק: "מזבחים זבחי שלמים ומתודים לה' אלקי אבותיהם" - "דבחינ דבחי נכסת קודשיא ומהודן קדם ה' אלקי דאבהתהון" (הגר"י ליינר ב"סיני" כרך מז עמוד נא-נב).

אפשר לו לסמוך בכל כחו אף-על-פי שאינו מכניס אלא ידיו ('ה' המוריה'). (74) בזבחים לב, א - למדו מן הפסוק "וסמך ושחט", להשוות אחת לשניה. וכשם שזו דווקא בטהורים, כמו כן השניה אינו אלא בטהורים ולא בטמאים. ומכיון שבשחיטה שנינו: "כל הפסולין ששחטו שחיתתם כשרה" - הוא-הדין בסמיכה, שכשירה בדיעבד אף אם הוא טמא.

יב. ובמקום שסומכין שוחטין? 75 ותכף לסמיכה שחיתה? 76. ואם שחט במקום אחר או ששחה - שחיתתו כשרה? 77. והסמיכה שני מוצה היא? 78. לפיכך, אם לא סמך - כפר, ואינה מעקבת. ואף על פי כן מעלין עליו כאלו לא כפר? 79.

(75) משנה במנחות צג, א. ובגמרא (שם צג:) הטעמים: "במקום (= באותו מקום בעזרה) שסומכין - שוחטין, שתיכף לסמיכה שחיתה", שאם ישחט במקום אחר, אין זה "תיכף". (76) היינו שלא ישהה, אלא ישחוט מיד. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנרבה, פ"ד ה"א) ממה שנאמר (ויקרא א, ד"ה) "וסמך - ושחט", "במקום שסומכין - שוחטין, ותיכף לסמיכה שחיתה". ושיעור השחיה, אמרו ב'תוספות' (סוטה לט. ד"ה כל) שאם שהה כדי הליכת עשרים ושתיים אמות, בודאי הוא הפסק. וכן פסק הרמ"א באור"ח סי' קסו, לענין הפסק שבין נטילת ידים לבציעת הפת, וראה במ"א שם ס"ק ג. והגר"א שם ס"ק ג. (77) לדעת 'אור שמח' - הסמיכה כשרה, שהרי היתה במקומה לפני ה', מה-שאינ-כן בסמך מחוץ לעזרה שלא היתה כסמיכה לפני ה', שצריך לחזור ולסמוך בפנים (ראה למעלה הי"א), אבל ה'קרית ספר' וה'כסף משנה' מפרשים שהשחיטה כשרה, אף שהסמיכה אינה כשרה, לפי שהסמיכה אינה מעקבת, ראה בהמשך ההלכה. (וממה שאמרו בזבחים לג, א: "כל הסמיכות שהיו שם, קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיתה חוץ מזה (=מצורע) שהיה בשערי ניקנור וכו'"), נראה שסמיכה שאינה במקום השחיטה, וגם לא תיכף לשחיטה - סמיכה כשרה היא, שאם לא כן, למה הוא סומך? (78) משנה, מנחות צג, א. והיינו מצוה שהיא שיריים ואינה עיקר הכפרה, שכן גם שיירי הדם הנשפכים ליסוד, אינם מעכבים (להלן פי"ט ה"ד). (79) ברייתא, שם צג, ב. כלומר, לא קיים מצוה מן המובחר. "וסמך ונרצה (ויקרא א, ד), וכי סמיכה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר (שם יז, יא) "כי הדם הוא בנפש יכפר", אלא לומר לך שאם עשאה לסמיכה שיירי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר".

יג. וצריך הסומך לסמך בכל פחו? 80 בשתי ידיו? 81 על ראש הבהמה? 82. שפאמר: על ראש העלה - לא על הצנא? 83. ולא על הצדדין? 84. ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה? 85.

(80) בחגיגה טז, ב: "אמר רמי בר חמא, שמעמינה סמיכה בכל כחו בעיניך", וראה למעלה הי"א, ובפ"ה מהל' חגיגה ה"ט. (81) משנה, מנחות צג, א. ובגמרא (שם ע"ב), אמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) זריקת הדם. 6) כלומר, אימוריו או אבריו. 7) אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". 8) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". 9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". 10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואבריים". 11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואבריים מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואבריים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואבריים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש.

ג. אף על פי שמתר להקטיר אמורין ואיברים בלילה - אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הכל ביום. חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטר אמורין ואיברים, אף על פי ששקשרים בלילה, דוחין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקמץ¹³ והלבונה והקטרת¹⁴ ומנחות הנשרפות¹⁵ - מתר להקריבן עם מבוא השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי עולה¹⁷.

12) שלא קרבו מתיריו ביום. 13) כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. 14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. 15) ראה להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות כליל על גבי המזבח, ואינן נקמצות. 16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". 17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמיד ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד.

ה. הנפכים הפאים עם הזבח¹⁸ - אין קריבין אלא

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~

פֶּרֶק רִבְעִי

1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא עבודת הקרבנות לשמה.

א. פֶּל הַקְּרָבָנוֹת אֵין מְקַרְבִּין אוֹתָן² אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׁנֵאמַר: בַּיּוֹם צִוְּתוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קְרָבָנֵיהֶם - בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. לְפִיכֵן אֵין שׁוֹחֲטִין זְבָחִים אֶלָּא בַּיּוֹם³, וְאֵין זוֹרְקִין דָּמִים אֶלָּא בַּיּוֹם הַשְּׁחִיטָה; שְׁנֵאמַר: בַּיּוֹם הַקְרִיבוּ אֶת זְבָחוֹ - בַּיּוֹם הַזְּבִיחָה תִּהְיֶה הַהֲקָרְבָה. וְכִינֵן שְׁשִׁקְעָה הַחֲמָה נִפְסַל הַדָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר: ביום צויתו את בני ישראל להקריב את קרבניהם בו".

ענין מעשה הקרבנות בעבודת ה' של יהודי, הוא הקרבת עצמו - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה" - ולהביא את עצמו למצב שכל כולו הוא קרבן לה', כדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה". ובה גופא צריך להיות ביום דווקא, היינו באור ובגילוי, כי עבודה זו לא רק שאינה פוגעת ח"ו בבריאות אלא שמוסיפה בריאות ואריכות ימים ושנים טובות ומתוך הרחבה, בדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה" והאריך ימים יותר מכל האבות.

ואפילו אם נהיה מצב של "לילה" היינו העלם והסתור ח"ו, הנה "מותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה", כי הקב"ה נתן כח ליהודי להפוך את ה"לילה" ליום, ולא רק עד חצות כדעת הרמב"ם, אלא גם כל הלילה כדעת רש"י, שזה נוגע במיוחד לדרא דעקבתא דמשיחא, הלילה של הגלות סמוך לבוקר הגאולה.

(על-פי "ין מלכות" ספר עבודה, סימן לו מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) מגילה כ: במשנה. 3) במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. 4) ולא ביום המחרת אלא רק ביום הזביחה.

ב. פֶּל שֶׁקְרָבו מִתִּירָיו⁵ בַּיּוֹם - מְעַלִּין אוֹתוֹ⁶ עַל הַמִּזְבֵּחַ פֶּל הַלַּיְלָה⁷. פִּינֵצַד ? זְבָחִים שְׁנֹזְרַק דָּמִם בַּיּוֹם - מְקַטְרִין אִמּוּרֵיהֶן בַּלַּיְלָה עַד שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשְּׁחַר. וְכֵן אֵיבְרֵי הָעוֹלוֹת מְקַטְרִין אוֹתָן בַּלַּיְלָה עַד שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשְּׁחַר⁸. וְכֵדֵי לְהַרְחִיק מִן הַפְּשִׁיעָה⁹, אִמְרוּ חֲכָמִים, שְׁאֵין מְקַטְרִין הָאִמּוּרִין¹⁰ וְאֵיבְרֵי הָעוֹלָה אֶלָּא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה¹¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו". 32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. 33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.).

ז. **כָּל הַזִּבְחִים אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן לְכַתְחִלָּה אֶלָּא בְּסִפְיָן מְפָלֵי שְׁרֵתָהּ³⁴; וְאִם שָׁחַט בְּכָל דָּבָר שֶׁשׁוֹחֲטִין בוֹ הִחְלִין, אֶפְלוּ בְּקְרוּמֵית שֶׁל קִנְהָה³⁵ - בְּשָׂרֶיהָ³⁶.**

34) בסוטה יד: אמרו "מידי הווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ. מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. 35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". 36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה".

ח. **וְכָל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבַל מִדְּמָם פְּחוֹת מִפְּדֵי הַזֵּיהָ³⁷ - לֹא נִתְקַדְּשׁ הֵדָם. וְצָרִיךְ לְהַתְּפִיץ לְקָבַל כָּל הֵדָם³⁸. פִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹחִזוּ הַסִּימָנִים³⁹ בְּיָדוֹ וּמוֹצִיאָן עִם הַיָּרֵידִין לְתוֹךְ הַמְּזִרְקָה⁴⁰, וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, פְּדֵי שִׁיתְקַבֵּל הֵדָם פְּלוֹ פְּפָלֵי. וּמַגְבִּיחַ הַסִּפְיָן לְמַעְלָה, פְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרַד הֵדָם מִעֲלֵיהָ אֶלָּא מִן הַצָּוָאר⁴¹. וְדָם שֶׁבְּסִפְיָן - מִקְּנָחוֹ בְּשִׁפְתַּת הַמְּזִרְקָה⁴².**

37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הוייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הוייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. 38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הוייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשייריים וכו' תניהו עניין לקבלה". 39) הקנה והוושט. 40) כלומר, על אוויר המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר, אלא על אווירו של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומד). 41) בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר

בַּיּוֹם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִנְסֻכֵיכֶם וְלִשְׁלֵמֵיכֶם - מִקְּיֹשׁ נְסֻכִים לְשִׁלְמִים: מֵה שְׁלָמִים בַּיּוֹם, אֵף נְסֻכִים בַּיּוֹם. אָבָל הַנְּסֻכִים הַבָּאִים בְּפָנֵי עֲצָמוֹן¹⁹ - מִתְקַדְּשִׁין²⁰ בְּלִילָה וּקְרִיבִין בְּלִילָה²¹. לְפִיכָף²², אִם נִזְדַּמְּנוּ לוֹ נְסֻכִים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹן - מִקְּדִישֵׁן וּמִקְרִיבִין בְּלִילָה²³. וְעֵלוֹת הַשְּׁחֵר פּוֹסְלוֹת בָּהֶן, כְּאִיבְרִי הַעוֹלוֹת²⁴.

18) שהביאם עם הזבח. 19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכויו לאחר עשרה ימים. 20) על ידי נתינתם בכלי שרת. 21) שכיוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמיכם", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. 22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. 23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום זריזות מצוה, שמיד שנודמנה לו המצוה, אין להחמיצנה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נודמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". 24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אהבה ועלות השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישין ולא הקריבין.

ו. **כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְסְמִיכָה וְלִשְׁחִיטָה²⁵ וְלִמְלִיקָה²⁶, לְהַקְטִיר²⁷ לְהַגְשָׁה²⁸ וְלְהַזִּיחַ²⁹, וְלִתְנוּפָה³⁰ וְלִקְמִיצָה³¹ וְלִקְרָבָן הַמוֹסְפִין³². וְכָל הַלִּילָה כְּשֶׁר לְהַקְטִיר אֲמוּרִין וְאִבְרִים³³. זֶה הַכֹּל: דָּבָר שֶׁמְצַוְתוֹ בַּיּוֹם - כְּשֶׁר כָּל הַלִּילָה. וְאֵף עַל פִּי כֵן, זְרִיזִין מְקַדְּמִין לְמַצּוֹת.**

25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחים", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמן ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. 26) מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" - לאפוקי לילה. 27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם "ביום צוותו". 28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח כהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. 29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחיטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". 30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנתנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלמים, וממה שנאמר באיל הנזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם): קבלת הדם והולכת הדם שתהיינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד) "הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם): ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חברו. 51 בגמרא (שם ד): "אמר קרא (שם ז, לו) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה". 52 קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. 53 לא לשמן ולא שלא לשמן. 54 שם ב. במשנה: "כל הזבחים שנוזחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבד בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שצריך לדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה).

יא. וצריך שתהיה מחשבתו⁵⁵ בשעת שחיטתו⁵⁶ העולה⁵⁷ לשם ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבח, ושהזבח להשם ברוך הוא, ושיקטירו לאשם⁵⁸, ושהקטרתו לריח בלבד⁵⁹, ושריח זה נחת רוח לפני השם⁶⁰. ואם שחט סתם - פשרו⁶¹, כמו שבארנו. והשוחרט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שפא עליו.

55 של העובד. 56 דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. 57 לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זבח, להשם, ושיקטירו לאשם. אבל לריח ולניחוח לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, גט. 58 כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. 59 ושלא יצלה אברים מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. 60 שם בגמרא וזה לשונו: ניחוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. 61 מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא

(שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). 42 "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מנקה ליה, אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קינוח.

ט. אִוִיר הַכֹּלִי הָרִי הוּא פְּכִילִי⁴³. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְזָרְק קִדְם שְׂגִיעֵה הַדָּם לְאִוִיר הַמְזָרְק⁴⁵ הַנִּפְתָּח - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאִוִיר שְׂאִין סוּפו לְנוּחַ - אִינוּ פְּמִנָּח⁴⁶.

43 כלומר, אין צורך שיכניס את הווירדין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הווירדין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפתחו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: 44 באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). 45 כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפתחו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. 46 בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפתחו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרינן שם: "אם תמצוי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי?" וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצוי לומר" ראה לחם משנה.

י. כָּל הַזְּבָחִים צָרִיךְ הָעוֹבֵד שֶׁתְּהִיָּה מַחְשַׁבְתּוֹ לְשֵׁם הַזְּבָח⁴⁷ וְלִשְׁם פְּעֻלָּיו⁴⁸ בְּשַׁעַת זְבִיחָהּ, וּבְשַׁעַת קִבְּלַת הַדָּם, וּבְשַׁעַת הוֹלֶכֶת הַדָּם, וּבְשַׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמְזוֹבָח; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׂרֵי זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו - שֶׁתְּהִיָּה זְבִיחָה עִם שְׂאֵר אַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת⁴⁹ לְשֵׁם שְׁלָמָיו⁵⁰. וְכֵן שְׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת⁵¹. וְאִם שָׁחַט וְעִבַּד שְׂאֵר עֲבוֹדוֹת⁵² סִתָּם וְלֹא חָשַׁב כָּלֵל⁵³ פְּעוּלָהּ וּבְשָׁלְמָיִם - הָרִי הֵן פְּשָׁרִים, וְעָלוּ לְבַעֲלִים⁵⁴.

47 עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. 48 קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנוזחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת". ומשמע בגמרא (שם ב: דש"לא לשמן", היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה). 49 כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. 50 בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תודת שלמיו" למדו ב"אם אינו עניין" תנהו עניין לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך שתהא לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, לג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשם זוכת, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה.

פְּרָק הַמִּישֵׁי

1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים.

א. פְּכַר בְּאַרְנוֹת² שְׁשִׁחִיטַת הַקֶּדְשִׁים פְּשֶׁרָה פְּזָרִים, וּמִקְבַּלַת הַדָּם וְאֵילָף מִצְוֹת פְּהֵנָה. וְכָל הַזְּבָחִים - קָבִיל דָּמָן פְּכָלִי שְׂרַת³ בְּיַד פְּהֵן⁴; אֲבָל מִקְוֹם שְׁחִיטָתָן וּמִקְוֹם קָבִיל דָּמָן אֵינוֹ שׁוֹה פְּכָלִין⁵.

2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. 3) שנאמר בעולה ושלמים בניני (שמות כד, ה-ו) "ויעלו עולות וזיבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באנגות" (ראה זבחים צז: ומנחות פב:) ואם בשלמים צריך כלי קל-וחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספר ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח, נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר כאן). ואשם נלמד (בזבחים מז:) מחטאת, שנאמר (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעונה כלי". 4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב.). 5) ראה להלן הלכה ב.

ב. בַּיַּצֵּד? קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין מְקַבְּלִין אֶת דָּמָן אֲלָא בַּצִּפּוֹן⁶ הַמְּזַבֵּחַ, בְּכָל הַמִּקְוֹם שֶׁבְּאַרְנוֹ גְּבוּלוֹתָיו בְּתַחֲלַת סֵפֶר זֶה⁷. וְקֶדְשִׁים קָלִים - שְׁחִיטָתָן וְקָבִיל דָּמָן בְּכָל מִקְוֹם מִן הָעֶזְרָה⁸.

6) זבחים מז. ומז: וראה להלן הלכה ג. 7) בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה טז. 8) זבחים נה. במשנה: "קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, ומכיוון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן כן. וראה להלן סוף הלכה ג.

ג. וּמִנְיֵן שְׂאֵין שׁוֹחֲטִין קֶדְשֵׁי קֶדְשִׁים אֲלָא בַּצִּפּוֹן⁹? שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּעוֹלָה: וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יַרְךָ הַמְּזַבֵּחַ צִפְנָה¹⁰, וּבְחֻטָּאת הוּא אוֹמֵר: בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעוֹלָה תִּשְׁחַט הַחֻטָּאת¹¹; וּכְשֶׁם¹² שְׁחִיטַת נִקְרָאת קֶדֶשׁ קֶדְשִׁים¹³, כִּן הָעוֹלָה נִקְרָאת קֶדֶשׁ קֶדְשִׁים¹⁴. וּבְאֲשֶׁם הוּא אוֹמֵר¹⁵: בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הָעוֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשֶׁם. וְשִׁלְמֵי צְבוּר¹⁶ הִקְשׁוּ לְחֻטָּאת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִשִּׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת וְשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים¹⁷; לְפִיכָף הֵן קֶדְשֵׁי

9) זבחים מח. 10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"), בן בקר מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני כן) מן התחתון (=מן הצאן)". 11) שם מח: 12) עיין כספ-משנה. 13) בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו' קודש קדשים הוא". 14) בזבחים נג: במשנה: "העולה קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא קדשי קדשים, - למדוה מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה להם בשחיטתה ובקיבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה (רש"י שם). 15) ראה במשנה זבחים נד: 16) הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"א הלכה ד. 17) שם במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה.) אמרו: "מנא לן דבעי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבא, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה מעולה, דבר הלמד מהיקש, חזור ומלמד בהיקש? אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנדחתה, ראה בכספ-משנה ולחם-משנה. 18) כי מיד עם תחילת השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נוזל בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב.

ד. וּמִנְיֵן שְׁשׁוֹחֲטִים קֶדְשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֶזְרָה, אֲפִלּוּ אַחֲרֵי הַהִיכָל¹⁹? שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּשִׁלְמִים: וְשָׁחַטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד²⁰ - לְהַכְשִׁיר כָּל הָרוּחוֹת, שְׁהָרִי לֹא יַחַד לָהֶם רוּחַ. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר הַקֶּדְשִׁים קָלִים. וְאֵם שְׁחָטֶם בְּהִיכָל - כְּשִׁרִים²¹. אֲבָל אִם שָׁחַטְן בְּגִזּוֹ שֶׁל הִיכָל - פְּסוּלִין; שְׂאֵין הַגָּזוֹת רְאוּיוֹת לְשִׁחִיטָה פְּלִל, אֲלָא בְּקֶרֶקַע הָעֶזְרָה²².

19) בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים", ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותירצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. 20) כן למדו בתוספתא שם (הר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפ"י הרא"ש לקנים שם). (34) בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזוהה צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו: כי משום כך היה נותן בשתי הקרנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י'). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן מזרחית צפונית שבה פוגע תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יוגית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנא-קמא בברייתא בזבחים שם: "יכול יזרוקו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרקו. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לו. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב.). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיוצא מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י', שהכוונה לקרן דרומית מערבית.

ז. החטאות הנאכלות⁴¹ - דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות⁴² המזבח החיצוני⁴³ מחצי מזבח ולמעלה⁴⁴, לפי שנאמר בה: על קרנת המזבח⁴⁵. וכיצד הוא עושה? פשלוקח הפהן הדים במזרק, מוליכו אצל המזבח, וטובל אצבעו הימנית הסמוכה לגודל פדום⁴⁶, וסומך באצבעו⁴⁷ הגדולה מפאן ובגודל מפאן ומחטא⁴⁸ ויורד כנגד חדה של קרן עד שיקלה פל הדים שבאצבעו⁴⁹. וכן הוא עושה בכל קרן וקרן⁵⁰. ואם נתן סמוך לקרן פאמה אחת מפאן או מפאן - פפרי⁵¹.

(41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן

המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. (22) כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח.

ה. שלמים²³ ששחטן קדם שפיתחו דלתות ההיכל - פסולין; שנאמר: פתח אהל מועד - בזמן שפתיח. אפלו היו דלתותיו מוגפות²⁴ - הרי זה פנעול²⁵. אכל הפרכת שעליו אינה²⁶ פוסלת²⁷.

(23) זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. (24) סגורות ולא נעולות במנעול. (25) כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנעול דמי". (26) על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). (27) שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה.

ו. העולה והאשם והשלמים, בין של יחיד בין של צבור, זריקת דם שלשמן על גבי המזבח שוה²⁸ לעולם²⁹. וכיצד הוא עושה? פשלוקח הפהן הדים במזרק, וזרק ממנו במזרק³⁰ שתי זריקות על שתי זוויות המזבח³¹ באלכסון³² מחצי המזבח ולמטה³³: על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית³⁴. ומתפזר פשיזרק הדים על הקרן שיהיה הדים מקיף על הזוויות פמין ג"ם³⁵, כדי שיומצא הדים של שתי מתנות על ארבעה פתלי המזבח. לפי שנאמר בעולה ובשלמים סביב³⁶. והוא הדין לאשם³⁷. ושירי הדים נשפכין³⁸ על היסוד³⁹ הדומי⁴⁰.

(28) כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". (29) כן בדפוס יומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. (30) ראה להלן הלכה ט, כי "אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31) זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא בברייתא שם (כסף משנה). (32) כלומר, שתי הקרנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33) בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח - כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י'): ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, יט)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החיצונית, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזבחים יד. (משנה למלך). (57) כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) - יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם יקבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי הזייה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזבחים מ:): ממה שנאמר (שם) "וטבל" - "ולא מספג".

י. ומזין הוא מתחיל⁵⁸? עולה בפבש⁵⁹ ופונה לימינו⁶⁰ ומהלך על הסוכב⁶¹ ונותן בקרן דרומית מזרחית תחלה, ואחר כך בקרן השנייה הסמוכה לה, שהיא מזרחית צפונית, ואחר כך בקרן שלישית הסמוכה לה, שהיא צפונית מערבית, ואחר כך בקרן רביעית הסמוכה לה, שהיא מערבית דרומית. ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שגרי הדם; שגאמר: ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העולה⁶² - זה יסוד דרומי⁶³.

(58) כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזבחים נג.). (59) ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. (60) שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זבחים סב:). (61) ראה למעלה שם הלכה ז. (62) בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. (63) במשנה זבחים שם. ובגמ' שם: "ת"ר, אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) ליציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי).

יא. כל החטאות הנשפכות⁶⁴ - דמם נכנס לפנים להיכל⁶⁵ ומזין ממנו שם פאשר מפרש בתורה⁶⁶. ושירי הדם שופך על יסוד המערבי של מזבח החיצון⁶⁷, שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל.

(64) שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם

וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג.) "דמים העליונים ניתנין מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנין מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטבל באצבעו הימנית (= של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שוה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע - שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית - המיומנת שבימין". (47) שם בברייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כבספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גדול מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונית שם). (ר' גדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חטוי, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם בברייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) ברייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן), חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה.

ח. וצריך לטבל אצבעו על כל קרן וקרן⁵². וכשגומר הניתנה על הקרן - מקנח אצבעו בשפת המזרק⁵³, ואחר כך טובל פעם שנייה; ושגרי הדם שבאצבעו פסולין לתן מהן על קרן אחרת⁵⁴.

(52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל והזה, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו במה מקנח. אמר אביי, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין".

ט. אין בכל הקרבנות קרבן ששעון הנית דם באצבעו אלא חטאת בלבד⁵⁵, שגאמר בה: וטבל אצבעו בדם⁵⁶. וצריך שיהיה שם דם פדי טבילה, לא שישפג אצבעו מדם⁵⁷.

(55) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. (56) קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין הברדים. וראה בקרית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב).

יג. פָּרִים הַנִּשְׁרָפִין⁷⁴ וְשְׂעִירֵים הַנִּשְׁרָפִין⁷⁵ - זֹרֵק דָּם מִפֶּל אֶחָד מֵהֶם שֶׁבַע הַזֵּיזוֹת עַל הַפְּרֹכֶת⁷⁶ הַמִּבְדֶּלֶת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷, וְאַרְבַּע הַזֵּיזוֹת עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב⁷⁸.

(74) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (75) שעירי עבודה-זרה. (76) שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. (77) שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". (78) שם, ז - יז.

יד. וְכָל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב⁷⁹, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס⁸⁰ - עוֹמֵד בֵּין הַמִּזְבֵּחַ לַמְּנוֹרָה⁸¹ וְהַמִּזְבֵּחַ לְפָנָיו⁸², וְנוֹתֵן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ מִבַּחוּץ⁸³. מִתְחִיל מִקֶּרֶן מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית⁸⁴, לְצִפּוֹנִית מְעֻרְבֵית, לְמַעֲרֵבֵית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית מְזֻרְחֵית.

(79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זכחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ויין) - נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט זורק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'. אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרי-חדש שטעות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "נכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" - שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם משנה ביומא נב: נג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא נח:): "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר

דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. (65) ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. (66) ראה להלן הלכה יב והלכה יג. (67) משנה זכחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא.) ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י).

יב. וְהֵיכָן מִזֵּין מִדָּמָן? וְכִמָּה מִזָּה מֵהֶם? פֶּרֶשׁ וְשְׂעִיר⁶⁹ שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֶן טָעוּן שְׂמוֹנֶה הַזֵּיזוֹת עַל בֵּין הַבְּדִים⁷⁰ וְשְׂמוֹנֶה עַל הַפְּרֹכֶת. וּמַעֲרֵב דָּם הַפֶּר וְהַשְּׂעִיר, וּמִזָּה מִשְׁנֵיהֶם אַרְבַּע הַזֵּיזוֹת עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב שֶׁבִּהֵיכָל, וְשֶׁבַע הַזֵּיזוֹת עַל אֲמָצְעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה⁷¹, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים⁷². וְאִם לֹא כֵּן בְּהִזֵּיזוֹת שְׂבָפָנִים⁷³ - כְּשֵׁרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פר ושעיר של יום הכיפורים - דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיזות על בין הבדים ושמונה על הפרכת כו".

ויש לבאר דיוק המספר 'שמונה' בהזיזות שבין הבדים ועל הפרוכת, התשובה ביה"כ צריכה להיות תשובה עילאה בתכלית שלימותה, ותשובה זו צריכה להיות מתוך שמחה דווקא כפס"ד אדה"ז בשו"ע "הלושב שק מחמת תשובה צריך לפשטו ביה"כ מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיח", היינו שצום יה"כ אינו קשור עם ההנהגה של "קרעו בגדיכם" ולבוש 'שק', אלא שצריך להיות מתוך שמחה. ענין זה קשור למתן-תורה שביה"כ "יום שניתנו בו לוחות אחרונות" כי תשובה עילאה ענינה תורה, ובתורה נאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ענין של שמחה. וזה שמדייק במספר 'שמונה' בהזאות של יוה"כ, כי המספר שמונה מורה על תשובה עילאה שהיא בספירת הבינה, וספירת הבינה ענינה "אם הבנים שמחה" - ענין השמחה, ובנוסף בינה היא "רחובות הנהר" המשכת הגילוי ד'עתיקא קדישא' למטה באופן של הרחבה.

(על-פי "ין מלכות' ספר עבודה, סימן לו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(68) כלומר, פר של כהן גדול. (69) זוגו של המשתלח. (70) בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוה"כ פ"ה ב. (71) בצד הדרום (שם). (72) שם. (73) מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' - מלמד שהוא מכוון כנגד הברדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם, ששמונה הזאות של דם הפר והשעיר שמזה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהן משיח. 93) ראה להלן פ"ז הלכות ג-ד. 94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמדים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה).

יז. הבכור⁹⁵ והמעשר והפסח - דם פל אחד מהן טעון מתנה אחת, בשפיכה⁹⁶ כנגד היסוד⁹⁷, באי זו רוח שירצה משלש זויות המזבח. שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד⁹⁸, כמו שבארנו⁹⁹. ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בפסוק: ואת דמם¹⁰⁰ תזרק על המזבח. מפי השמועה למדו¹⁰¹, שהוא הדין במעשר והפסח שנותן דמן מתנה אחת בפסוק.

95) זבחים נו: במשנה. 96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. 97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולין", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. 98) מדות פ"ג משנה א. 99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה ה"י. 100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". 101) בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פיסקא עח). וראה זבחים לז. פסחים סד: , וראה לח"מ כאן.

יח. פל הזבחים מקטירין אמוריהן על גבי המזבח אחר שזרקין הדם תחלה¹⁰². וכל הזבחים מפשיטין אותן¹⁰³ ואחר כך מוציין את אמוריהן¹⁰⁴, ואין מפשיטין אותן עד שייזרק הדם¹⁰⁵. חוץ מחטאות הנשרפות¹⁰⁶, שאין מפשיטין אותם כלל; שנאמר: את עורם ואת בשרם¹⁰⁷. נמצאת אומר: זרק תחלה ואחר כך מפשיט, וקורע¹⁰⁸ ומוציא האמורין ומקטיר.

102) שבכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). 103) את העור. 104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). 105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקרית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרוק את הדם על

(שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה', ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). 83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". 84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל, שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ - בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו.

טו. פר פהן משיח הפא על כל המצות⁸⁵ - פהן המשיח עצמו מקבל דמו ומזה ממנו⁸⁶ מפפנים⁸⁷. ואם קבל והזה פהן הדיוט - קשר⁸⁸.

85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה-למלך. 86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). 87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (ונראה ששפיכת שיריים ליסוד המזבח החיצון (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח). 88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדיוט") עבודתו כשרה".

טז. שעירי עבודה זרה⁸⁹, והן שעירין הנשרפין, לא נתפרש פהן בתורה⁹⁰ כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן. אלא לפי שהן חטאת הקהל - דינן קדין פר העלם, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו⁹¹: למתן דמים⁹², ולשרפה⁹³, ולטמא את השורף⁹⁴.

89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. 90) במדבר טו, כב - כו. 91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"א) "ועשה לפר כאשר עשר לפר החטאת" - "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" - "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. 92) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח, ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר".

כא. המתפסים עולתו לבדק הפית' 120, וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים, שדינן שיקרבו עולות 121 - אין עורותיהן לפנהנים; שגאמר: עלת איש - פרט לעולת הקדש 122. אלא ומכרו העורות ויפלו לבדק הפית' 123. אחד עולת איש או אשה 124 או עובד פוכבים 125 או עבד עורותיהן לפנהנים, לא נאמר 'איש' אלא להוציא ההקדש.

(120) כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח. (121) כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. (122) זבחים קג. "ת"ר, עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפסים עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, ורבי יהושע וכו'". (123) שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". (124) משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת האשה, עורותיהן לכהנים". (125) בגמ' שם: "ת"ר, עולת איש (ויקרא ז, ח), אין לי אלא עולת איש, עולות גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד-לומר (שם) עור העולה, ריבה". ונוסחת רבינו שם: "גוים", במקום "גרים", ראה בהגהה בגמרא שם. וכתב הכסף-משנה כי נוסחת רבינו נראית נכונה, שהרי לנוסחא שלפנינו קשה, היאך יעלה על הדעת לחלק בין גר לישראל.

פְּרָק שִׁשִּׁי

(1) יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשיה.

א. מצות עשה לעשות העולה² כמשפטה הפתובה³ בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו⁴, ומפשיט ומנתח⁵ ומקטירי כל הנתחים על גבי המזבח; שגאמר: והקטיר הפהן את הכל המזבחה.

(2) שנאמר (ויקרא א, ג-ד) "אדם כי יקריב מכם וגו' אם עולה קרבנו וגו'", ועוד נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט". וראה ב'ספר המצוות' (עשה סג). (3) "הכתוב". וכן הוא בדפוס רומי. (4) למעלה פ"ה ה"א-ג לענין שחיטה, ושם ה"ו לענין זריקה. (5) כלומר, מפשיט את העור ואחר-כך מנתח את העולה לנתחיה, שנאמר (שם א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", ועי' בזבחים נג, ב - במשנה. וראה להלן ה"ה-ט, כיצד מנתחין את העולה.

המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשיט את העולה". (106) בבית הדרן מחוץ לירושלים. (107) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר יוה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא בזבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם, יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). (108) לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו.

יט. פל עורות קדשי הקדשים - לפנהנים¹⁰⁹, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד; שגאמר: עור העולה אשר הקריב¹¹⁰. אבל עורות קדשים קלים - לפעלים¹¹¹. וכל עולה שלא זכה המזבח בפשרה¹¹² - לא זכו הפנהנים בעורה¹¹³; שגאמר: עלת איש - עולה שעלתה לאיש¹¹⁴.

(109) משנה זבחים קג. (110) לכהן יהיה. כלימודו של התנא-קמא בברייתא שם: "עור העולה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ת"ל "עור העולה אשר הקריב". אבל ר' ישמעאל, וכן במשנה שם למדים זאת מקל-וחומר, ומה אם אלו שלא זכו (כהנים) בבשרו זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה (=חטאות ואשמות לכהנים) אינו דין שיזכו בעורה". (111) במשנה שם, ונתמעטו בברייתא שם, "יכול שאני מרבה אף קדשים קלים, ת"ל עולה. מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים". (112) כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, שלא היתה לה שעת היתר למזבח" (רש"י זבחים שם). (113) שם במשנה. (114) שם. "רוצה לומר שעלתה לגבי מזבח" (רבינו בפיה"מ שם).

כ. פל קדשי הקדשים שארע בהן פסול קדם הפשטן - אין עורותיהן לפנהנים¹¹⁵; לאחר הפשטן - עורן לפנהנים¹¹⁶. וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר¹¹⁷ ביניהן¹¹⁸ מערב שבת לערב שבת¹¹⁹.

(115) משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). (116) שם במשנה. הואיל והפשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. (117) ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. (118) ראה שם הלכה כא. (119) תוספתא זבחים פ"א, ומנחות פ"ג: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נז). באים ונוטלים אותם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נמי. אי דלית בהו ממש, אפילו קודם חצות נמי לא. לא צריכא, בשרירי". וביאור הדברים הוא, שאם אין בהם ממש, הרי זה כמו אפר, ונעשתה מצוותן, ואין צורך להחזיר אפילו קודם חצות. אבל אם יש בהם ממש, הרי לא נעשתה מצוותן עדיין, וצריך להחזיר אפילו לאחר חצות, שהרי הוא אומר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". (21) בגמרא (שם): "לא צריכא, בשרירי", ומפרש רש"י: "קשים שנתקשו מחמת האש (שליחכה האש כל לחותן ושלטה ככולן אלא שלא נעשו פחם - 'שיטה מקובצת'), אלא כעצים יבשים הם מתוכם". (22) כלומר, יבשו פני הבשר למעלה. (23) שם בגמרא: "אמר רבי יוחנן, ממשמע שנאמר כל הלילה (=) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר) איני יודע שעד הבוקר, מה תלמוד-לומר עד הבוקר, תן בוקר לבקר של לילה" (כלומר, להקדים את הבוקר).

ד. **כְּשֶׁמִנְחָה** ²⁴ **אֵיבְרֵי הָעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת פֶּל הַנֶּחֱתִים לְכַבֵּשׁ** ²⁵ **וּמוֹלְחִין אוֹתָם שָׁם** ²⁶. **וְאַחַר כֵּן מַעֲלִין פֶּל הָאֵיבְרִים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ** ²⁷. **וּמִסִּיר גֵּיד הַנֶּשֶׁה פְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְשִׁלְכוֹ עַל גְּבֵי הַדָּשָׁן שְׂבָאֲמָצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ** ²⁸. **וְזוֹרֵק פֶּל הָאֵיבְרִים עַל הָאֵשׁ** ²⁹, **שְׂנֹאֲמָר: הַבֶּשֶׂר וְהָדָם - כְּשֶׁם שֶׁהָדָם בְּזִרְיָקָה** ³⁰, **כֵּן כֵּן הַבֶּשֶׂר בְּזִרְיָקָה** ³¹. **וְאַחַר שְׂזוֹרְקָן חוֹזֵר וְעוֹרֵף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ** ³², **שְׂנֹאֲמָר: וְעַרְףְּ הַכֹּהֵן אֹתָם. וְאֵיבְרִים שְׂצֻלָּאָן וְאַחַר כֵּן הַעֲלֵן לְמִזְבֵּחַ - אֵין פָּהֶם מְשׁוּם רִיחַ נִיחוּחַ** ³³.

(24) כלומר, כשגמר לנתח. (25) משנה, יומא כה, א: "הפיס השני מי שוחט וכו' ומי מעלה אברים לכבש", וכן הוא במשנה תמיד לא, ב: "הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במערבו". וראה להלן ה"יית: "בכמה מוליכין את האברים לכבש". וגם בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ו. (26) במס' תמיד, שם: "הלכו ונתנום מחצי הכבש וכו' ומלחום", וכן בתוספתא מנחות פ"ו (מובאת במנחות כא:): "בשלשה מקומות המלח נתונה, בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראשו של מזבח וכו', על גבי הכבש ששם מולחים את האברים וכו'". וראה גם בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ג. מקור הדבר, במה שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"א. (27) משנה, יומא כו, א: "הפיס וכו' הרביעי מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". וכן במשנה תמיד לב, ב: "אמר להם הממונה וכו' בואו והפיסו, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". ובוודאי כל העלאה על גבי המזבח היתה דרך זריקה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' בית הבחירה ה"ג: "ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים בזריקה" (מרכבת המשנה), וראה גם 'משנה למלך' כאן. (28) דברי רב הונא בחולין צ, ב: "גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח" הוא "האפר הצבור באמצע המזבח" (פירוש המשנה, תמיד פ"ב מ"ב). ולמדו זאת (חולין שם) ממה שנאמר (יחזקאל מה, טו) ממשקה ישראל למנחה ולעולה "מן המתור לישראל" (וגיד הנשה אסור לישראל, ולכן אינו מקטיר). ושאלו (שם בבבביתא) "ומאחר

ב. **צָמַר שְׂפָרְאֵשִׁי כְּבָשִׁים** ⁶ **וְשָׁעַר שְׂבֻזָּן הַתִּישִׁים, וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים** ⁷: **בְּזִמְן שֶׁהָן מַחְבְּרִין** ⁸ - **מִקְטִירִין אֶת הַכֹּל, וְאִם פָּרְשָׁו** ¹⁰ - **לֹא יַעֲלוּ** ¹¹; **שְׂנֹאֲמָר: עַל־תִּיף הַבֶּשֶׂר וְהָדָם** ¹². **וְכָלִין** ¹³ **שְׂפָקְעוּ** ¹⁴ **מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ** ¹⁵ - **לֹא יַחְזִיר** ¹⁶. **וְכֵן גַּחְלַת** ¹⁷ **שְׂפָקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יַחְזִיר**.

(6) זבחים פה, ב - במשנה. וברש"י שם: "שהראש אינו בכלל הפשט, וקרב עם עורו כדאמר בשחיטת חולין (כו): אין לי אלא נתחים, שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל הקטרה, מנין לרבות את הראש שכבר הותז בשחיטה, שאף-על-פי שאינו בהפשטה, ישנו בהקטרה וכו', ויש צמר בגובה ערפו אצל ראשו". (7) הפרסות. (8) לבשר חיבור טבעי. (9) משנה, זבחים שם, שנאמר (שם, ט) "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", לרבות כל אלו. (10) כלומר, ניתקו מהבשר ואינם מחוברים אליו. (11) שם במשנה. ואף אם עלו - ירדו (פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). (12) הרי שרק בשר ודם מקטיר, ולא דבר אחר (משנה, שם). ומה שנאמר "והקטיר הכהן את הכל", שנשמע מזה, שמקטיר הכל - שם מדובר במחבורין, אבל אם אינם מחוברים - אינו מקטיר (ברייתא שם פו). (13) משנה, שם פו, א. והיינו בין אלה, שדינם "אם עלו לא ירדו", ובין אלה המחוברים שדינם לעלות כנ"ל (רש"י, שם). (14) עפו. "כמו שאנו רואים במוקדי האש שכל דבר שיש בתוכו לחות, הוא עף מן האש כשמתחיל אותו לחות להתנועע ולצאת" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (15) לארץ. אבל אם פקעו על המזבח עצמו - יחזיר, וכמו כן אצל גחלת (מעילה ט:). (16) משנה, שם פו, א. וכן בבבביתא שם בדברי תנא-קמא של רבי, הממעט ממה שנאמר (שם): "ועשית עולותיך הבשר והדם, לומר לך עיכולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות". אבל צריך עיון, הרי רבי דורש מהפסוק הנ"ל שאם פירשו, אפילו הם בראש המזבח - ירדו, ורבינו פסק כמותו (להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), ואם כן היאך אפשר ללמוד מזה שגם במחבורים, אם פקעו לא יחזיר. וראה ברש"י שם שפירש "לא יחזיר" "אין צריך להחזיר", ועיי"ש ב'תוספות'. ורבינו העתיק לשון המשנה כצורתה, מבלי לבאר דעתו בזה. (17) גם זה, במשנה שם.

ג. **אֵיבְרִים** ¹⁸ **שְׂפָקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: אִם יֵשׁ פֶּהֶן מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה** ¹⁹ - **יַחְזִיר, שְׂנֹאֲמָר: עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ פֶּל הַלַּיְלָה; וְאִם אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָקְעוּ קִדְם חֲצוֹת** - **לֹא יַחְזִיר** ²⁰. **נִתְהַרַף הַבֶּשֶׂר** ²¹ **וַיִּבֶשׂ עָלֵיהֶן** ²² **פַּעֲזֵן וּפְקָעוּ: קִדְם חֲצוֹת - יַחְזִיר, אַחַר חֲצוֹת - לֹא יַחְזִיר** ²³.

(18) משנה וגמרא, שם. (19) באופן שלענין נתחרך הבשר ויבש, יש הבדל בין קודם חצות לבין אחר חצות (ראה להלן). (20) שם במשנה: "איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר וכו', לאחר חצות לא יחזיר", ובגמרא שם אמרו: "אי דאית בהו ממש, אפילו לאחר חצות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחולצו למה מעלהו, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך" (וגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, ולכך מעלהו כשהיך שלם, ועל המזבח חולצו ומשליכו לדשן, ראה רש"י שם). (29) זבחים קד, א. כרבי אליעזר, שבוה גם רבי יהושע לא חולק עליו, וגם רבי שמעון סובר כמותו (שם סב:). וראה ב'לחם משנה'. (30) זבחים, שם. שהרי בדם נאמר מפורש כמה פעמים בתורה "וזרקו", שהוא עומד בארץ וזורק הדם למזבח. (31) שאויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה (למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג). (32) ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד הי"ב) "ועשית עולותיך הבשר והדם וכו' אף הבשר בזריקה. יכול יהא זורק ורובג (= "פירוש שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים" - "ערוך" ערך רבג), תלמוד-לומר וערך הכהן אותם, הא כיצד, זורק ועורך". ולדעת רבינו, כן הוא פירוש: שלא יעריך בעת שזורק מרחוק, אלא זורק ואחר-כך עומד ליד המערכה ועורך. ועי' תוספתא זבחים פ"ד (עמ' 485). (33) זבחים מו, ב - מימרא של רב. וראה למעלה פ"ד הי"א.

ה. פיצד מנתחין את העולה? לא היה³⁴ שוֹבֵר אֶת הָרֶגֶל³⁵, אֲלֵא נֹקְבוּ וְתוֹלָהּ בּוֹ וּמְפָשִׁיטוּ³⁶. וְאִם הָיָה שׂוֹר - מְפָשִׁיטוּ בְּלִי תְּלִיָה³⁷. וּמְפָשִׁיט עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְחֹזֶה³⁸. הַגִּיעַ לְחֹזֶה, חוֹתֵף אֶת הָרֶאֶשׁ³⁹ וְנוֹתְנוֹ לְכֹהֵן. וְחוֹתֵף אֶת הַפְּרָעִים⁴⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴¹, וּמְשָׁלִים אֶת הַהֶפְשֵׁט⁴². וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיא אֶת דְּמוֹ⁴³. וְחוֹתֵף אֶת הַיָּדַיִם וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴⁴. עֲלֶה לְרֶגֶל יְמִינִי⁴⁵ - חוֹתְכוֹ וְנוֹתְנוֹ לְמִי שְׂזָכָה בְּרֵאשׁ, וְשִׁתִּי בִּצְעִים עֲמָה⁴⁶. וְאַחַר כֵּן קוֹרֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה עַד שֶׁיִּגְלוּ הַמְּעִים⁴⁷, וְנוֹטֵל אֶת הַפְּדָר⁴⁸ וְנוֹתְנוֹ עַל הָרֶאֶשׁ מִלְּמַעְלָה עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה⁴⁹, וְנוֹטֵל אֶת הַקְּרָבִים⁵⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁵¹.

(שם). וממה שנאמר (ויקרא א, ו) "הפשטי ונתח", למדו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"א) כי ההפשט הוא לפני ניתוח האברים, ולכך אינו חותך הראש לפני התחלת ההפשט ('תפארת ישראל'). ומתוך מה שנאמר (שם, ח"ט) נתחים ראש וכרעיים, יש ללמוד שהראש והכרעיים אינם בכלל נתחים, ולפיכך הם נחתכים לפני גמר ההפשט ('הר המוריה' בשם הגר"א). (40) "רגלי הבהמה, ועל שם כריעה נקראים כרעים" (המפרש), ורוצה לומר שחותך ארבע הרגלים (רא"ש ומפרש), עד הארכובה (רא"ש). ומשום כך צריך לפרש מה שכתב קודם אלא נוקבו ותולה בו, "ר"ל שנוקבו למעלה מהכרעיים, במקום צומת הגידין, שאי-אפשר לתלותו ברגליו ממש, שהרי צריך לחתכם עד הכרעיים בעוד שאר הבהמה נשארת תלויה בעמוד" ('תפארת ישראל'). (41) שם. כלומר, לא לזה שקיבל הראש. (42) שם במשנה: "מירק (= גמר) את ההפשט". (43) שם במשנה. שכשהשה צמאה, גונחת בשעת השחיטה, וממשת את הדם מבית השחיטה, והוא הדם הקרוש הנמצא בלב, ודינו כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי שפסול למזבח (ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין הכ"ח) - הרא"ש שם. וקריעת הלב היתה דרך בית השחיטה שתוחב ידו עד שמגיע ללב וקורעו ופותחו בעורו מחובר, ואין הכוונה כאן שקרע הלב ממקום חיבורו, שהרי עדיין הבהמה סגורה והיא לפני הקריעה דלהלן, שהרי להלן אמר רבינו: "ואח"כ קורע את הבהמה עד שיגלו את המעינים" ('תפארת ישראל', ודלא כהרא"ש). (44) כלומר, חותך שתי הרגלים הקדמיות מן הארכובה עד לכתפיים, שהרי עד לארכובה כבר חתך לפני כן, ראה למעלה "וחותך את הכרעיים". ומשום שהידיים סמוכות למקום הלב, חותכן מיד אחר שקרע הלב, לפי שאין מעבירין על המצוות (הראב"ד תמיד, שם). והמפרש שם כתב: משום שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית, משום כך אין חותך את הרגל הימני לפני שחתך את הידיים. (45) "מפני שהקרנן תלוי ונתעסק בו מלמטה אצל החזה והראש, שייך למיתני לשון "עלה", שהוא מגביה ידו כלפי הרגל לחתכו, ויתכן גם שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה גבי מעלה" (הראב"ד, שם). והיינו הרגל האחורית מימין, מן הארכובה ולמעלה עד החיבור בגוף, אבל מן הארכובה ולמטה כבד חתך לפני כן, ראה מה שכתב למעלה: "וחותך את הכרעיים". (46) שם במשנה: "ועלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה, וב' ביצים עמה" (שהרי העולה בא לזכר), ולהלן שם במשנה: "נמצאו כולם עומדים בשורה והאברים בידם, הראשון בראש וברגל וכו' הראש בימינו, ורגל הימנית בשמאלו", ועדיין הבהמה נשארת תלויה ברגל שמאל. (47) שם במשנה. "ובדין הוא שהיה לו להתעסק בשני רגלי הכבש שהם מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים, אבל אם היה חותך שני רגליו לא היה יכול לתלות, ולפיכך על-כרחך היה מניח רגל אחת מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ קורע" (ראב"ד). (48) "חלב שעל הקרב" (רא"ש). (49) שם במשנה. והיינו: "לכסות לכלוך מדם השחיטה, ודרש לה מקרא בפ"ב דחולין (כו). דכתיב (ויקרא א, יב) "את ראשו ואת פדרו וערך" (רא"ש). "וזהו דרך

(34) תמיד פ"ד מ"ב. (35) כדרך שהקצבים עושים שחותכים הכרעים קודם הפשט. (36) לפי שגם הכרעים צריכים הפשט לפני הניתוח ('תפארת ישראל'). וראה להלן שאע"פ שהם צריכים הפשט - מותר לנתחם לפני שגמר להפשט את כל הבהמה. (37) כך נראה גם להלן פ"ט ה"י, שכתב "איזהו חזה, כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר, למטה עד הכרס". ומקורו מהתוספתא חולין פ"ט (ובגמרא חולין מה. היא שנויה להיפך), ואם כן מדובר בשלא תלה, ועל-כרחנו כי בשור הדברים אמורים, ויתכן כי מחמת כובדו לא תלוהו. (38) שם במשנה: "היה מפשיט מן היורד עד שמגיע לחזה", כלומר, מתחיל להפשט מן הרגלים ויורד עד לחזה, "ואז הניח מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחילה הראש וכו' ואם יפשוט תחילה החזה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, שהרי הצוואר אין העור מחובר בו (כחולין פ"ט מ"ג) ועל-ידי-זה יהיה קשה לחתוך הראש בצמצום סמוך לצוואר" ('תפארת ישראל'). (39) משנה, שם. "עם העור, שאינו בכלל הפשטה, כדאמרינן בחולין כז" (הרא"ש תמיד, שם). ומשום שהראש הוא הראשון להקטרה, לפיכך נאה לחתכו ראשון (המפרש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראה להלן ה"ט), כמו בשאר הקרבנות שנאמר בהם (ויקרא ג, ד, י, טו) "היותה על הכבד על הכליות יסוריה", ופירש רש"י ז"ל שיהא מעט מן הכבד עם הכליות" (רא"ש). ואצבע הכבד הוא יותרת הכבד, ראה בהקדמת רבינו לסדר קדשים, שכתב וז"ל: "ויותרת הכבד, והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבוהן מן היד" (ראה ב'הר המוריה' למעלה פ"א הי"א). 64 שם במשנה: "ולא היה מזיזה ממקומה", ומפרש הראב"ד בפירושו ראשון שלא היה מזיז את הריאה. ובפירושו שני כתב, שלא היה מזיז את אצבע הכבד (וכן פירושו המפרש והרע"ב שם), אבל רבינו מפרש, שהכוונה שאינו מזיז את הכבד, וכן הוא ב'מאירי' שם. וזהו מה שאמרו במשנה שם: "והכבד תלויה בה", ראה להלן בסוף ההלכה. 65 שם במשנה: "נוקב החזה ונתנו למי שזכה בה", וברא"ש שם: "שעושה כמין ארובה, שחותך את שומן החזה הרואה את הקרקע מראשי הצלעות, ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות". 66 שם במשנה. "מן הראוי היה לבוא לאלתר אצל הגרה, דהיינו הצואר שהקנה והלב תלויין בו עם אצבע הכבד, שזה היה כסדר, אבל לא יתכן דבר זה לעשות, שכיון שמתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה, דין הוא שגם בו (= בדופן הימנית) מתעסק קודם הצואר, שאינו מצלעות הבהמה, לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית" (ראב"ד, שם). 67 שם במשנה. "כלומר, היה חותך ויורד בעמקו של צלע כלפי השדרה" (ראב"ד, שם). 68 משנה, לא היה חותך השדרה עצמה כלל" (ראב"ד), והיא נשארת כולה שלמה בדופן השמאלי (ראה להלן סוף ה"ח). 69 "היינו שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה", כמו שמבואר להלן ה"ח ('הר המוריה'). 70 שם במשנה.

ח. **בָּא לְיָדָהּ לְגֵרָהּ⁷², מְנִיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן⁷³, חוֹתְכָהּ⁷⁴ וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר, וְהַקְּנָה וְהֵלֵב וְהִרְאָה תְּלוּיִין בָּהּ. בָּא לוֹ לְדַפְּן הַשְּׂמָאלִית וּמְנִיחַ בָּהּ⁷⁵ שְׁתֵּי צְלָעוֹת רְפוּת מִלְּמַעְלָה⁷⁶ וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת רְפוּת מִלְּמַטָּה⁷⁷, וְכֵן הָיָה מְנִיחַ בְּחִבְרָתָהּ⁷⁸. נִמְצָא מְנִיחַ בְּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת⁷⁹ אַרְבַּע צְלָעוֹת בְּזוֹ וְאַרְבַּע צְלָעוֹת בְּזוֹ. חוֹתְכָהּ⁸⁰ וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר, וְהַשְּׂדֵרָה עִמָּה, וְהַטְּחוֹל תְּלוּי בָּהּ.**

71 משנה, תמיד שם. 72 לצואר, ונקרא גרה על כי הוא מעלה גרה (כסף-משנה). 73 "שתי צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני, ועכשיו הניח בה שתי צלעות מצד אחר, והן אותן צלעות שהן בדופן אצל חזה, ועדיין לא חתך דופן השמאלי, לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברות לדופן" (המפרש), כלומר, לוקחן לצלעות עם הצואר כשמחברים לו. 74 לצואר מן הדופן השמאלי. 75 אין כאן הכוונה "ומניח" שהניח שתי הצלעות מחוברות לדופן כמו "מניח" שאצל הצואר, שפירושו מחובר לצואר, אלא רוצה לומר: הניח אצל הדופן שתי צלעות, היינו ששתי הצלעות האלו חסרות מהדופן למטה, וכן למעלה ('תפארת ישראל'). 76 "אותם הנשארים דבוקים עם העוקץ" (רא"ש). אבל הראב"ד מפרש שגם שתי צלעות

כבוד של מעלה" (חולין, שם), שהרי כשהיה נושא את הראש היה הפך בית השחיטה למעלה, ראה להלן הי"א, ולכלוכו הוא גנאי. 50 המעיים. 51 שם במשנה.

ו. **הוֹלֵךְ וּמְדִיחֵן בְּמֵיִם⁵², שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יִרְחֵץ בְּמֵיִם - לֹא בְּיַיִן⁵³, וְלֹא בְּמִזְגָּא⁵⁴, וְלֹא בְּשֵׂאֵר מִשְׁקִיָּין⁵⁵. וְכָל הַמֵּימוֹת בְּשֵׂרִיָּין⁵⁶. בְּמָה מְדִיחֵן? הַפָּרֶס מְדִיחֵן אוֹתָהּ בְּבֵית [הַמְדִיחֵיין]⁵⁷ כֹּל צָרְפָה⁵⁸; הַקְּרָבִים אֵינן פּוֹחְתִּין מְשַׁלֵּשׁ פְּעָמִים⁵⁹. וּמְדִיחֵן אוֹתָן עַל שְׁלֹחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִיין הָעַמּוּדִים⁶⁰.**

52 שם במשנה. 53 'ספרא' פ' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ד, הובא בזבחים כב, א. 54 יין עם מים ממוזגים יחד, שני חלקי מים ואחד יין (רש"י זבחים, שם). וראה להלן פ"ח הי"ב. 55 שאם מעטו (שם ושם) "במים וכו' ולא במזוג", כל-שכן שיש ללמוד: במים ולא בשאר משקין. 56 שם ושם: "במים להכשיר את כל המים", ומפרש רש"י בזבחים שם: "ואפילו מכוונסין". 57 במדות פ"ה מ"ג: "לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים", והכוונה לכרס "שלא היו רוצין להוציא כל הפרש בעזרה, לכן הוליכו אותו ולשכת המדיחין" (רא"ש), אבל יתר הקרבים מדיחים על שולחנות של שיש שבין העמודים, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה פ"ה מהל' בית הבחירה הי"ז. 58 תמיד, שם. כלומר, בלי קצבה עד שתהא יפה לכל הצורך (רא"ש). 59 שם במשנה: "והקרבים מדיחין שלשה פעמים במעוטה". "עניינו שאין מדיחין אותן במים בפחות משלש פעמים, ומוסיפין על זה כל מה שאפשר להדיחם" (רבינו בפירושו המשנה, שם). 60 שם במשנה: "על שולחנות של שיש שבין העמודים", כמו ששינונו (פ"ו ממש' שקלים מ"ד, הובאה בתמיד לא: "שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים שעליהן מדיחין את הקרבים" (ראה גם בפ"ה מהל' בית הבחירה הי"ד). ובגמרא תמיד שם, אמרו: למה עשו השולחנות משיש ולא מכסף וזהב "מפני שהוא מרתיח". כלומר, מחמם את הבשר ומקלקו (רא"ש שם). וב'ירושלמי' (שקלים שם ה"ג) אמרו, שאף-על-פי שאחד הנסים הוא שלא הסריח בשר הקודש מעולם - אין מזכירין מעשה נסים (כלומר, אין סומכין על הנס).

ז. **נָטַל אֶת הַסִּפְכִּיין⁶¹ וּמְפָרִישׁ אֶת הָרְאָה מִן הַכְּבֵד⁶², וְאַצְבַּע הַכְּבֵד מִן הַכְּבֵד⁶³, וְאֵינּוּ מְזִיז הַכְּבֵד מִמְּקוֹמָהּ⁶⁴, וְנוֹקֵב אֶת הַחֲזָה וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר⁶⁵. וְעוֹלָה לְדַפְּן הַיְמָנִית⁶⁶ וְחוֹתְךָ וְיוֹרֵד עַד הַשְּׂדֵרָה⁶⁷, וְלֹא יַעַב בְּשְׂדֵרָה⁶⁸, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁתֵּי צְלָעוֹת רְפוּת⁶⁹, חוֹתְכָהּ וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר, וְהַכְּבֵד תְּלוּיָהּ בָּהּ⁷⁰.**

61 שם מ"ג. ועד עכשיו לא היה לו צורך לסכין לא בנטילת הפדר ולא בנטילת הקרבים, שהם דברים שנוטלים ומפרידים בלא סכין (המפרש). 62 שם. "לפי שהכבד קרב עם הדופן הימני (ראה בסוף ההלכה) והריאה עם הגרה", ראה להלן ה"ח (הרא"ש ומפרש). 63 שם במשנה, "כי אצבע הכבד היתה קריבה עם העוקץ והכליות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אצבעותיו" (מפרש), "כדי שיחזיק בו בטוב שלא יפול" (ראב"ד). (92) שם במשנה. וראה למעלה ה"ה. (93) ביד שמאל (שם במשנה), "ומשום דהולכת אברים למזבח היה עבודה דלא מעכב כפרה, לכך אין צריכה ימין (כמו ביתר העבודות, שעבודה פסולה בשמאל), ולכך מוליך שני אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין ואחד בשמאל" (רא"ש). (94) שם. כלומר, "שהרגל במקום חיבורו בגוף אין עליו עור, וקאמר הכא דצד החוץ של הרגל שמפשיטין משם העור יהיה ביד הנושא נמי כלפי חוץ, דהיינו כלפי ראשי אצבעותיו, דהכי שפיר טפי" (תפארת ישראל), כי זה דרך כבוד שלמעלה (ראב"ד).

יב. השני⁹⁵ - בשתי הידיים. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאל⁹⁶. ובית עורן לחוץ⁹⁷.

(95) הכהן השני. (96) שם. "דרך חשיבותן מוליכין אותם למזבח" (מפרש). (97) שם.

יג. השלישי⁹⁸ - בעקץ וברגל⁹⁹. העקץ בימינו, והאליה מדלדלת בין אצבעותיו¹⁰⁰, ואצבע הכבד ושתי הפליות עמו¹⁰¹. והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ¹⁰².

(98) הכהן השלישי. (99) שם, היינו הרגל השמאלית, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה הי"א. (100) האליה דבוקה בעוקץ (מפרש), והיה מניח את ראש העוקץ שהוא עב למעלה בין אצבעותיו, וראשו השני (עם האליה שהיא ארוכה) היה תלוי כדי שלא יעכבו ויוכל להחזיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו (ראה פירושו הראב"ד). (101) שם. כלומר, עם העוקץ על יד ימין. (102) שם.

יד. הרביעי¹⁰³ - פחזה ובגרה¹⁰⁴. הפחזה בימינו, והגרה בשמאלו, וצלעותיה בין אצבעותיו.

(103) הכהן הרביעי. (104) משנה, שם.

טו. החמישי¹⁰⁵ - בשתי דפנות¹⁰⁶. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.

(105) הכהן החמישי. (106) משנה, שם.

טז. הששי¹⁰⁷ - בקרבים, נתוגין בגוף¹⁰⁸, וכרעים על גביהן מלמעלה¹⁰⁹. אם היתה העולה פכש או עז. אכל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים¹¹⁰. וכן הסלת של נסכיה¹¹¹ ביד אחד¹¹², והיין ביד אחד¹¹³. ואם היה איל¹¹⁴ - הסלת בשנים, והיין בשנים¹¹⁵.

(107) הכהן הששי. (108) שם. "בזך" היא כף גדולה (ראה במפרש וברע"ב). ורבינו פירש שם "קערה". (109) שם. שנאמר (שם, יג) "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה", הרי שהכרעים על הקרב, ראה ברא"ש שם. (110) משנה, יומא כו, ב. והטעם הוא: שהאיל גדול וכבד מן הכבש, שהרי הכבש הוא בן שנה והאיל בן שנתיים (ראה למעלה פ"א הי"ד), ואין הכוונה לחלק את הקרבים לשני כהנים, אלא שניהם נושאים ביחד (תפארת ישראל) יומא

מלמעלה היו סמוכים לצוואר. (77) שכבר נטלו כשהן מחוברים עם הצוואר. (78) משנה, שם. היינו שגם בדופן הימני היה מניח שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה, ראה למעלה ה"ז. (79) כלומר, אצל שתי הדפנות בשעה שחתכן מהבהמה מניח ארבע צלעות בכו (בימין), שתיים מהן מחוברות לעוקץ ושתיים מהן מחוברות לצוואר, וכמו כן ארבע צלעות בכו (בשמאל), גם הן שתיים מחוברות לעוקץ ושתיים מחוברות לצוואר, באופן שלעוקץ מחוברות ארבע צלעות, ולצוואר - ארבע צלעות. (80) לדופן השמאלית מהבהמה.

ט. פא לו לעקץ⁸¹, חותכו ונתנו לאחרא⁸², והאליה ואצבע הכבד ושתי פליות עמה⁸³. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחרא⁸⁴. וכסדר⁸⁵ זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה⁸⁶, ואלו הן הנתחין האמורין בתורה: ונתח אתה לנתחיה.

(81) הראב"ד (תמיד לג.) והמפרש (שם, וכן בדף לא.) כתבו שהוא הזנב, ואילו ה'ערוך' (מובא בתוספות יום-טוב' שם פ"ג מ"א), כתב שהיא העצה הנזכרת בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", והרא"ש (שם לא:) כתב "שהוא סוף השדרה הסמוך לאליה", וראה רע"ב פ"ג שם. (82) שם לא, א. כלומר, "חתכו אצל הרגל השמאלי שעדיין הבהמה תלויה בו" (המפרש, והראב"ד). (83) שם, במשנה. "וכן שתי הצלעות שמכאן ושתי הצלעות שמכאן, שנשארו מחוברות" (ראה למעלה ה"ח), ולא חש לפרשם "מפני שקטנות וקצרות הן ואינן ניכרין" (תפארת ישראל). (84) שם במשנה: "נטל רגל השמאלי ונתנה למי שזכה בה". ובהגהת 'באר אברהם' על הרמב"ם כתב, שצ"ל "ונותנה לו", כלומר, לזה שקיבל את העוקץ, ראה להלן הי"ג. (85) שנאמר בתמיד שם אצל טלה (שקרבן תמיד הוא טלה). (86) בעולת בקר. וכן הוא בספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ג) "אין לי אלא עולת בקר, עולת הצאן מנין, ודין הוא: נאמר הבא עולה מן הבקר והבא עולה מן הצאן, מה עולת בקר טעונה הפשטה, אף עולת הצאן תטען הפשטה".

י. בכמה מוליכין את האיברים לפכש? אם מן הצאן היא העולה - מוליכין אותה ששה⁸⁷.

(87) ביומא כז, א: "למדנו לטלה שטעון ששה".

יא. הראשון⁸⁸ - פראש וברגל⁸⁹. פראש בימינו⁹⁰, וחסמו כלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו⁹¹, ובית שחיטה למעלה, והפדר עליה⁹². והרגל של ימין בשמאלו⁹³, ובית עורה לחוץ⁹⁴.

(88) הכהן הראשון. (89) שם, והיינו רגל הימנית ושתי יצעים עמה, ראה למעלה ה"ה, וכן להלן בהמשך ההלכה. (90) ביד ימינו, "שהראש קודם לכל האברים, שנאמר (ויקרא א, יב) ונתח אותה לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו, הילכך הראש בימינו" (מפרש). ועוד, שהרי "הכבד כבד יותר מן הרגל, ולפיכך לוקחו בימינו" (תפארת ישראל). (91) שם במשנה. "כשחוטם הבהמה פונה נגד זרועו, אז קרניו בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲרֶפֶה¹³⁰ וּמִבְדִּיל¹³¹. וְאִם לֹא הִבְדִּיל - פְּסוּלָה¹³².
וּמִמְצָה דָם הָרֹאשׁ וְדָם הַגּוֹף עַל קִיר¹³³ הַמִּזְבֵּחַ
לְמַעַלָּה מִן הַחוּט שֶׁבְּאֵמְצַע הַמִּזְבֵּחַ¹³⁴. וְאִם מִצָּה דָם
הָרֹאשׁ וְלֹא מִצָּה דָם הַגּוֹף - פְּסוּלָה¹³⁵. מִצָּה דָם
הַגּוֹף וְלֹא מִצָּה דָם הָרֹאשׁ - כְּפָשָׂה.

(124) משנה, זבחים סד, ב. (125) שהרי נעשית למעלה מחוט הסקרא, ראה בהמשך ההלכה. (126) על-ידי הכבש הקטן שבכבש הגדול, ראה למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה יד. (127) הוא הסובב שהזכיר רבינו למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה ה"ז). ואף-על-פי שאמרו (זבחים סה.) "מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה בראש המזבח" - הרי המשך הברייתא שם מוכיח שהסובב דינו כראש המזבח לענין זה (עיי"ש), וטעם הדבר בסוף הסוגיא שאפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר שם האימורים. ורק בזמן שהיתה עולת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית (להלן פ"ו ה"י), אז היה עולה בראש המזבח ממש, כי לא היה כבש קטן בכבש הגדול לצד מערב, ראה רש"י זבחים סד. ד"ה צבר, ו'תוספות' שם ד"ה יותר, ו'בתוספות יום-טוב' זבחים פ"ו מ"ג. ודלא כ'תפארת ישראל' שם מ"ה אות כח). (128) משנה, שם. והטעימו בגמרא (שם סד.) משום שהיא קרובה לבית הדשן, שמשליך שם את המזורה והעור עם הנוצה ובני המעיים, ראה להלן הכ"א. וראה להלן פ"ז ה"ז כי בזמן שעולת העוף רבה, ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה, נפנין לקרן דרומית מערבית. (129) ראה להלן הכ"ג כיצד מולקין. (130) "ערפה" הוא אחורי פני העוף. כלומר, גובה ראש, ו"מול ערפה" הוא למטה, והוא אחורי הצוואר. ראה רש"י זבחים שם, ורע"ב ו'תפארת ישראל' שם. ועולת העוף לא ביאר בה הכתוב "ממול עורף", אבל למדנו (שם סה.) מליקת העולה ממליקת החטאת, "נאמר כאן (בעולה - ויקרא א, טו) "ומלק", ונאמר להלן (בחטאת - שם ה, ח) "ומלק", מה להלן (בחטאת) ממול עורף (כמפורש שם: "ומלק את ראשו ממול ערפו"), אף כאן (עולה) ממול עורף". (131) כלומר, חותך שני הסימנים כדלהלן הכ"ג. אבל העור אינו מעכב (חולין כ: - וראה להלן פ"ז ה"ו, ו'בלחם משנה' שם). ולמדו זאת (זבחים סה.) ממה שנאמר (שם א, טו) "ומלק והקטיר" - מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו, אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו. אבל רבינו (בפירוש המשנה, שם) כתב שממה שנאמר בחטאת העוף (שם ה, ח) "ולא יבדיל", ידענו כי בעולת העוף הוא מבדיל. וראה ב'תוספות יום-טוב' זבחים שם. (132) שם סד, ב - במשנה "הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסל". ו'בתוספות' שם (סה: ד"ה הבדיל) הקשו: הניחא בחטאת, כמו שדרשו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה פ"ח ה"ט) "חטאת, שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא, פרט למלקו שלא לשמו", ומשם יש ללמוד שכל המשנה בחטאת פוסל. אבל בעולה, קשה - מנלן? ועוד שהרי מהקטרה למדו: מה הקטרה, הראש בעצמו והגוף בעצמו, ואם כן יש לומר גם: מה הקטרה אינה מעכבת, אף הבדלה אינה מעכבת, עיי"ש. ויתכן כי לכך כתב רבינו בפירוש המשניות, שלמדו זאת ממה שכתב

פ"ב מ"ו). (111) שלאחר הקטרת אברי העולה, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת. (112) שם במשנה: "השביעי בסולת". (113) שם: "התשיעי ביי". ומה שרבינו לא מנה כאן חביתין שמובא במשנה שם "השמיני בחביתין", משום שהמשניות הנ"ל בתמיד ובימא מדברות בעולת התמיד, אבל רבינו כאן מדבר מקרבן עולה סתם שאין בה מנחת חביתין, אבל כפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"ה שמדבר רבינו בקרבן תמיד, מביא שם גם חביתין ('הר המזורה'). (114) יומא, שם. (115) משום שסולת הכבש היא עשרון אחד בלול ברביעית ההין שמן, ואילו סולת האיל שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן, ונסכי הכבש הם יין רביעית ההין, ונסכי האיל הם שלישית ההין יין (ראה למעלה פ"ב ה"ד). אולם לא היו מחלקים את הסולת לשני כהנים ואת היין לשני כהנים, אלא שני כהנים נושאים ביחד את הסולת, ושני כהנים אחרים נושאים ביחד את היין (תפארת ישראל' יומא, שם). וראה למעלה.

יז. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהַכֶּבֶשׂ אוּ הַעֶז מוֹלִיכִין אוֹתוֹ שְׂמוּנָה¹¹⁶ לְמִזְבֵּחַ, וְהָאֵיל מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אֶחָד עֶשְׂרִים¹¹⁷.

(116) כהנים. שנוסף לשהה הנ"ל, ישנם שנים הנושאים הסולת והיין. (117) כהנים. היינו חמשה שעד הלכה טו (והיא בכלל), שנים לקרבים, שנים לסולת ושנים ליין, הרי כאן אחד עשר.

יח. הַשּׁוֹר מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹¹⁸. הָרֹאשׁוֹן מוֹלִיף אֶת הָרֹאשׁ. וְהַשְּׁנַי וְהַשְּׁלִישִׁי מוֹלִיכִין הַרְגֵל שֶׁל יָמִין. וְהַרְבִּיעִי וְהַחֲמִישִׁי מוֹלִיכִין אֶת הָעֶקֶץ. וְהַשְּׁשִׁי וְהַשְּׁבִיעִי מוֹלִיכִין אֶת הַרְגֵל שֶׁל שְׂמָאל. וְהַשְּׁמִינִי מוֹלִיף אֶת הַחֲזֵה. וְהַגֵּרָה מוֹלִיכִין אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה, תְּשִׁיעִי וְעֶשְׂרִי וְאַחַד עֶשְׂרִי. וּמוֹלִיכִין שְׁתֵּי הַיָּדַיִם בְּשָׁנַיִם, וְשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת בְּשָׁנַיִם, וְהַקְּרָבִים וְהַפְּלֵת¹¹⁹ וְהַיִּין¹²⁰ בְּשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים.

(118) יומא, שם במשנה. משום שהשור הוא גדול ואיבריו כבדים, לכן יש צורך בכהנים נוספים. (119) שהוא שלשה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (120) שהוא חצי ההין (שם).

יט. וְלָמָּה לֹא יִחַלְקוּ הָאֶבֶר הַגָּדוֹל שֶׁל שׁוֹר לְחֻלְקִים? שְׂנֵאָמַר: וְנִמַּח אֹתָהּ לְנִתְחִיהָ - וְלֹא נִתְחִיהָ לְנִתְחִים¹²¹. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ?¹²² בְּעוֹלוֹת הַצֶּבֶר; אֲבָל עוֹלוֹת הַיָּחִיד, אִם רָצוּ לְהוֹלִיף נִתְחִיהָ בְּפָחוֹת מְאֹלוֹ אוּ בְיֹתֵר - מוֹלִיכִין¹²³.

(121) 'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ז. וכן הוא בגמרא חולין יא, א. (122) שצריך מספר זה של כהנים. (123) משנה יומא, שם.

כ. עוֹלַת הָעוֹף פִּיצַד הֵיחָה נְעֻשִׁית?¹²⁴ עוֹלָה לְכֶבֶשׂ¹²⁵ וּפְנֵה¹²⁶ לְסוּבָב¹²⁷ וְכֹא לוֹ לְקָרֵן דְּרוּמִית מְזַרְחִית¹²⁸, וְהֵיחָ מוֹלֵק¹²⁹ שָׁם אֶת רֹאשָׁה מִמּוֹל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. וְשִׁפֵּעַ אֹתוֹ בְּכַנְפָיו - בְּיָדוֹ בְּלֹא סַפְּיָן¹⁴³. וְאֵינּוּ צָרִיף לְהַבְדִּיל¹⁴⁴, שְׁנֹאמַר: לֹא יִבְדִּיל. וְאֵם הַבְדִּיל - כְּשֶׁר¹⁴⁵. וְסוּפְגוּ בְּמִלְחָה¹⁴⁶ וְזוּרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים¹⁴⁷. לֹא הִסִּיר אֶת הַמְרָאָה וְלֹא אֶת הַנּוּצָה וְלֹא אֶת בְּנֵי מַעֲזִים וְלֹא סָפְגָה בְּמִלְחָה - כָּל שְׁשָׁנָה בָּהּ מֵאֲחֵר תִּמְצִיחַ הַדָּם כְּשֶׁרָה¹⁴⁸.

143 זבחים סה, ב: "תנו רבנן: ושפע, אין שיטע אלא ביד, וכן הוא אומר (שופטים יד, ו) וישסעהו כשסע הגדי". 144 "אינו קורע שני חלקי הגוף זה מזה" (תפארת ישראל). 145 שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' (שם ה"ו): "יכול אם יבדיל פסל, תלמוד-לומר והקטיר" ('אור שמח'). וב'ספר המצוות' (כלל שמיני) הסביר רבינו, כי "לא יבדיל" זה, לא בא לאזהרות לאו, אלא לפטור מהבדלה, בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותו לנתחיה, והיה עולה על הדעת שגם עולת העוף כמותה, לכן אמר שאינו צריך להבדיל, אבל ישסעהו בלבד, ואם הבדיל כשר. 146 שם במשנה. שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". 147 שם במשנה. שנאמר (שם א, יז) "והקטיר אותו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש, עולה הוא אשה ריה ניחוח לה". 148 שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' שם.

כג. כִּיצַד מוֹלְקִין? קוֹצֵץ וְיוֹרֵד¹⁴⁹ בְּצַפְרָן¹⁵⁰ מִמּוֹל עֵרְף¹⁵¹. אֵם רָצָה לְהוֹלִיף וּלְהִבְיֵא¹⁵² - מוֹלִיף וּמִבְיֵא, וְאֵם רָצָה לְהִיּוֹת דוֹרֵס וְיוֹרֵד בְּצַפְרָן - דוֹרֵס¹⁵³. וְאֵם נִצְקָרוּ הַסִּימָנִים¹⁵⁴ - אֵינּוּ חוֹשְׁשִׁים¹⁵⁵. וְחוֹתֵף¹⁵⁶ שְׂדֵרָה¹⁵⁷ וּמִפְרָקֶת¹⁵⁸ בְּלֹא רֹב כְּשֶׁר¹⁵⁹; שְׂאֵם חֲתָף רֹב כְּשֶׁר - הֵרִי זֹ כְּמִתָּה קָדָם שְׂאִינֵעַ לְסִימָנִין¹⁶⁰. וְצָרִיף לְחֲתָף שְׁנֵי הַסִּימָנִים בְּעוֹלָה כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד¹⁶¹. וְהַמּוֹלֵק בְּסִפְיָן¹⁶² אוֹ מִן הַצְּדִדִין¹⁶³ - אֵינָהּ מְלִיקָה, אֲלֵא כְּמִי שְׂחַנֵּק אוֹ נָחַר. וְכָל הָעֵרְף כְּשֶׁר לְמִלְקָה¹⁶⁴.

149 חולין כ, א: "אמר רב כהנא, מצות מליקה, קוצץ ויורד וזו היא מצוותה". ומפרש רש"י "בלא הולכה והובאה". כלומר, הוא דוחק וחותך למטה כמי שחותך צנן, וזהו דורס שלהלן בהמשך ההלכה (וראה בפ"ג מהל' שחיטה הי"א). 150 ב'ספרא' (שם פ"ז ה"ג, וכן בזבחים סה). אמרו: "יכול ימלקנו בסכין וכו', תלמוד-לומר (שם, טו) "הכהן ומלק" וכו', שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן". ובתוספתא זבחים פ"ז, אמרינן: "כיצד מולק בחטאת העוף וכו', היה מולק בצפורן ממול ערפה וכו', כשם שמולק בחטאת העוף, כך מולק בעולת העוף, אלא שבעולת העוף היה מבדיל וכו'". 151 ראה למעלה ה"כ. 152 כלומר, לחתוך בצורת מוליך ומביא (כמו שחותכים לחם) וכדין שחיטה. ראה פ"ב מהל' שחיטה ה"ז. 153 בחולין שם, על דברי רב כהנא שאומר מצות מליקה קוצץ ויורד (= דורס ויורד), אמרו: "סבר רבי אבין למימר: קוצץ ויורד אין, מוליך ומביא לא, אמר ליה רב ירמיה, כלי-שכן שמוליך ומביא במליקה כשר, ומאי "זו היא מצוותה", אימא: "אף זו היא מצוותה". 154 ראה פ"ג מהל' שחיטה הי"ד: "עיקור כיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה או הוושט, ונשמט

בחטאת "ולא יבדיל": בחטאת ולא יבדיל, אבל בעולה מבדיל, והרי זה כמו ששנה עליו הכתוב לעכב, וצריך עיון ('הר המוריה'). 133 שדוחק מקום המליקה שבראש ובגוף לקיר המזבח, שנאמר (שם א, טו) "ונמצה דמו על קיר המזבח", וב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ז) אמרו: "ונמצה דמו, דם כולו אוחו בראש ובגוף ומוצה משניהם". 134 קנים (פ"א מ"א): "עולת העוף נעשית למעלה, ואם שינה פסול". ולמדו זאת (בזבחים סה): "ומלק והקטיר ונמצה דמו (שם), וכי תעלה על דעתך לאחר שהקטיר חוזר וממצה, אלא לומר לך: מה הקטרה בראש המזבח, אף מיצוי בראש המזבח". וראה למעלה הערה כו, שהסובב נקרא גם ראשו של מזבח. 135 זבחים, שם במשנה. וב'ספרא' (שם פ"ט ה"ז, הובא בגמרא שם טו). "עולה, אע"פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש, או יכול אע"פ שמיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף, תלמוד-לומר הוא". ובגמרא שם: "אמר רבינא, מסתברא דרוב דמים, בגוף שכיחי".

כא. וְנוֹטֵל אֶת הָרֹאשׁ וּמְקִיף בֵּית מְלִיקָתוֹ לְמִזְבֵּחַ וְסוּפְגוּ בְּמִלְחָה¹³⁶ וְזוּרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים¹³⁷. וְבֵא לֹא לְגוֹף¹³⁸ וְהִסִּיר אֶת הַמְרָאָה¹³⁹ וְהַעוֹר שְׁעָלֶיהָ בְּיָדוֹ עַם הַנּוּצָה¹⁴⁰ וְאֶת בְּנֵי מַעֲזִים הַיּוֹצֵאִין עִמָּהּ¹⁴¹ וּמְשַׁלְּכִין לְבֵית הַדְּשָׁן¹⁴².

136 שם במשנה: "וממצה את דמה על קיר המזבח, נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח, וסופגו במלח". ופירש שם רש"י: והקיף את בית מליקתו למזבח, סומכו ודחקו בקיר, כדי שיתמצה הדם". וכן פירש הרע"ב שם. אבל לרבינו שכתב למעלה "וממצה דם הראש ודם הגוף", ע"כ כי הקפה זו, כלומר הקרבה זו למזבח אינה לצורך מיצוי שהרי כבר מיצה. 137 שם במשנה. כלומר, על אש המזבח. 138 שם במשנה. 139 "הוא הזפק שבו המאכל, והוא בעוף כנגד האצטומכא באדם" (רבינו בפירוש המשניות). 140 כלומר, מסיר את הזפק עם העור שעליו, ועם הנוצה שעל העור. שם במשנה: "והסיר את המוראה ואת הנוצה", כמו שנאמר (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה", ומכיון שמסיר את המוראה והנוצה, הרי על-כרחך שהוא מסיר גם את העור שעל המוראה, שהרי הנוצה היא על העור. ומה שכתב רבינו "בידו", הוא כדברי תנא-קמא (זבחים סה). ודלא כתנא דבי רבי ישמעאל, האומר "קודרה בסכין כמין ארובה". ונוצתה היא הנוצה שעליה, והוא חותך אותה עם העור והנוצה שעליה" (רבינו בפירוש המשניות). וכן כתב הרמב"ן (בפירושו לתורה, שם) שנוצה היא נוצה ממש, אבל רש"י (בזבחים שם, ובחומש שם) פירש "נוצתה" מלשון פרש ודבר מאוס, כמו "כי נצו גם נעו (איכה ד, טו). 141 שם סד, ב - במשנה, וכדעת אבא יוסי (זבחים סה). האומר: "נוטלה ונוטל קורבנה עמה", ראה בפירוש הרמב"ן על התורה, שם. 142 משנה, שם. כמו שנאמר (ויקרא שם) "והשליך אותה אצל המזבח קדמה, אל מקום הדשן", כלומר למזרחו של כבש ('ספרא') שם פ"ט ה"ג). ושם היו נותנים הדשן לאחר הרמתו (להלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8] למעלה פרק ו הלכה ד כתב כן רבינו בקרבן עולה ולמדה מן הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם", וצריך עיון מהיכן למדו כן בחטאת?]. (9) שנאמר (שם ד, ח"י) "ואת כל חלב וגו' שתי הכליות וגו' והקטירים הכהן על מזבח העולה". (10) בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים וכו' ונתנן על גבי האישים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשירין". ואף על פי שכל מעשה חטאת טעון יד ימין (עיי' זבחים יא.) לעניין הולכת חלבים ואימורים, שגם בשמאל כשר, מותר גם בכלי. (11) משנה בזבחים נג. "ונאכלין לפנינו מן הקלעים לזכרי כהונה". שנאמר בתורה על החטאת (שם ו, יט) במקום קדוש תיאכל בחצר אהל מועד, והוא עניין לפנינו מן הקלעים. והעזרה במקדש כנגד לפנינו מן הקלעים במשכן.

ב. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה חֲטָאוֹת הַנְּשַׁרְפוֹת? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק
דָּמָם כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ¹³, וְאַחַר כֵּן קוֹרְעֵם¹⁴ וּמוֹצִיא
הָאִמּוּרִים¹⁵ וְנוֹתֵן בְּכֶלִי¹⁶, וּמוֹלְחֵן¹⁷ וְזוֹרֵקֵן עַל גְּבֵי
הָאִשִּׁים. וּמוֹצִיא שְׁאֲרֵיתָן¹⁸ חוּץ לְעִיר¹⁹, וּמְנַתְחֵן
אוֹתָן שֵׁם פְּנִתְחֵי הָעוֹלָה בְּעוֹרָן²⁰, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן שֵׁם
בְּבֵית הַדְּשָׁן²¹.

12) באצבע (למעלה פרק ה הלכה ט). 13) למעלה בפרק ה הלכות א-ב לעניין שחיטה, ובהלכות יא-יב לעניין זריקת הדם. 14) ואין מפשיטין אותן, שהרי החטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. 15) משנה יומא פז: "קרען והוציא את אימוריהן". 16) כלי שרת. שם במשנה "נתן במגיס", "נראה דהא דבעינן כלי בחטאות הנשרפות טפי משאר זבחים, משום דכתיב בהו לשון הרמה, כדכתיב (שם ו, ג) והרים, והוי בכלי". 17) שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". 18) עורו, בשרו, ראשו, כרעיו, קרבו ופרשו (שם ד, יא). 19) חוץ לירושלים, שנאמר (שם יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", ואמרו: "אל מחוץ למחנה, חוץ לשלוש מחנות, אתה אומר חוץ לשלוש מחנות או אינו אלא מחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (שם, כא) אל מחוץ למחנה שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם) כאשר שרף את הפר הראשון, ליתן לו מחנה שנייה, כשהוא אומר מחוץ למחנה בדשן (שם ו, ד), "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה". שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם ד, יב) על שפך הדשן ישרף - ליתן לו מחנה שלישית". והעזרה היא מחנה שכינה והר הבית, מחנה לווייה וירושלים מחנה ישראל, שהיא מחנה שלישית. 20) כלומר, מוציאן מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחן כנתחי העולה, אבל בלא הפשט העור לפי שנאמר (שם, יא-יב) "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא". ואמרו (זבחים נ. יומא שם וספרא שם, הלכה ב) "מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן (בעולה שם א, ח"ט) ראשו וכרעיו, מה להלן אצל עולה על ידי ניתוח (שנאמר שם א, ו) ונתח אותה לנתחיה" אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט (שהרי נאמר שם "והפשיט את העולה) אף כאן נמי הפשט, תלמוד לומר וקרבו ופרשו - כשם

אחד מהן או שניהן קודם גמר שחיטה". (155) חולין, שם: "תני רמי בר יחזקאל, אין עיקור סימנין בעוף", ובעמ' ב שם: "אמר רבינא, אמר לי רבין בר קיסי, הא דתני רמי בר יחזקאל וכו' לא אמרן אלא במליקה, אבל בשחיטה יש עיקור", ופירש רש"י "כיון דדרסה וחלדה לא פסלו בה, עיקור סימנים נמי לא פסיל בה". (156) ברייתא, זבחים סה, ב. וחולין כא, א. וכח, א. (157) חוט השדרה, רש"י זבחים שם, וראה פ"ט מהל' שחיטה ה"ג: "עד היכן חוט השדרה, תחילתו מבחוץ לפולין שבתחילת העורף". (158) עצם הצוואר, רש"י שם. (159) המקפת סביב, רש"י שם. (160) שם סה, ב: "כדאמרינן (חולין כ:): נשברה מפרקת ורוב בשר עמה - נבילה, ומטמאה ואפילו מפרקסת, הילכך אי הוי חותך רוב בשר קודם הסימן (ובעולה, קודם הסימנים) הויא ליה מתה ולא מהניא בה מליקה, וסימנין הלכה למשה מסיני הן" (רש"י שם). (161) כלומר, שלא תהיה שום שהיה בין סימן אחד לשני, אלא חותך שני הסימנים מיד כשהוא יורד, ואחר-כך חותך הבשר, וכדברי אב"י זבחים סה, ב. (162) משנה, זבחים סח, א. (163) משנה, חולין יט, ב: "השוטח מן הצדדין - שחיטתו כשרה, המולק מן הצדדין - מליקתו פסולה", ו"צדדין" הוא, ששוטח לצד הצוואר (רש"י), ומשום כך מליקתו פסולה, "דבמליקה כתיב ממול ערפו, דהיינו מאחוריו" (רש"י שם). (164) במשנה, חולין שם: "שכל העורף כשר למליקה", כלומר, כל רוחב העורף כשר למליקה, אבל כל האורך אינו כשר, אלא אך ורק מול העורף (שהוא כל אחורי הצוואר), וראה למעלה ה"כ.

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~

פְּרָק שְׁבִיעִי

1) בו תבואר מצות עשיית החטאת, וכיצד היא נעשית, ודין חטאות הנשרפות.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת הַחֲטָאוֹת כְּמִצְוַת הָאִמּוּרָה
בַּתּוֹרָה². וְכִיצַד מַעֲשֵׂה חֲטָאוֹת הַנְּאָכְלוֹת³? שׁוֹחֵט וְנוֹתֵן
הָדָם כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ⁴, וּמִפְּשִׁיטָה⁵ וּמִפְּרִישׁ הָאִמּוּרִים⁶,
וּמוֹלְחֵן⁷ וְזוֹרֵקֵן⁸ עַל גְּבֵי הָאִשִּׁים⁹. וְאִם רָצָה לְתֵן אֶת
הָאִמּוּרִין בְּכֶלִי פְּשְׁמוֹלִיכָן לְמִזְבֵּחַ - נוֹתֵן¹⁰. וְשָׂאֵר
בְּשָׂרָה נֹאֲכַל לְזַכְרֵי פְּהֵנָה בְּעִזָּה¹¹.

2) שנאמר (ויקרא ו, יח) "זאת תורת החטאת וגו'", ומבואר (שם ד, א-לה) איך יקרב ומה ממנה נקטר ומה יאכל. 3) ראה למעלה פרק א הלכה ט-טז איזו חטאת נאכלת ואיזו נשרפת. 4) למעלה פרק ה הלכה א-ב, לעניין שחיטה, ובהלכה ז לעניין זריקת הדם. 5) מעורה. 6) כלומר, מוציא את האימורים, ראה למעלה שם הלכה יח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל". 7) במנחות כ. על הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (שם ב, יג) אמרו: "ואין לי אלא קומץ (מנחה), מנין לרבות את הלבונה וכו', אימורי חטאת ואימורי אשם וכו', תלמוד לומר (שם) "על כל קרבנך תקריב מלח".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ל' מנחם-אב - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. (32) "זבל השדות". (33) "אפר חם שיש בו שארית מן האש".

ו. חטאת העוף פיצד היתה נעשית? מולק אותה בקרן דרומית מערבית כמו שבארנו, ויורד בצפוןנו³⁴ עד שיתחף הסימנין³⁵ או רב אחד מהן, ואינו מבדיל הראש מן הגוף³⁶. ואם הבדיל - פסל, ולקה³⁷; שנאמר: ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח³⁸ למטה מאמצעו³⁹, ושיירי הדים מתמצים על היסוד⁴⁰. שנאמר: והנשאך בדם ימצה על יסוד המזבח; מפלל שהנתינה על קיר שהשירין שלו מתמצין אל יסוד, וזהו קיר התחתון.

34) "יכול ימלקנו בסכין וכו' הכהן ומלק" וכו' (ויקרא א, טו) מלמד שלא תהיה מליקה אלא בעצמו של כהן". 35) הקנה והוושט. (36) בזבחים סד: במשנה: "חטאת העוף וכו' היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל", והיינו, שלא יבדיל הראש מהגוף. (37) כדן כל לאו שיש בו מעשה. (38) משנה זבחים שם. שנאמר (ויקרא ה, ט) "והיזה מדם החטאת על קיר המזבח". והזאה זו, שאוחז בראש ובגוף (ולא באצבע ולא בכלי) ומזה על קיר המזבח. (39) כלומר, למטה מחוט הסקרא. (40) שם במשנה, ומפרש רש"י שם "שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד".

ז. ומצוי דם חטאת העוף מעכב. ואין למזבח פה אלא דמה⁴¹, והשאך נאכל לזכרי פהנה⁴² פכשו חטאת הפהמה.

41) משנה שם, משום שלא נאמרו בה אלא הזאה ומיצוי הדם בלבד. (42) ולמדו כן ממה שנאמר "כל קרבנם לכל מנתחם ולכל חטאתם וגו' קדש קדשים לך הוא ולבניך, בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך" - ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף" (שנאכלת לזכרי כהונה).

ח. פיצד אוזחו חטאת העוף בשעת מליקה? אוזחו שתי רגליה בין שתי אצבעותיו⁴³, ושתי אגפיה בין שתי אצבעותיו⁴⁴, ומותח צוארה אל רחב שתי אצבעותיו ומולק⁴⁵. וזו מעבודות קשות שבמקדש⁴⁶. ואם שנה ואזחו בכל מקום - פשרה.

43) "של יד השמאלית", שהרי ביד ימין מולק. כלומר, "מכניס שני רגליה בין אצבע קטנה (=זרת) לקמיצה" (רש"י שם). (44) כלומר, שתי הכנפיים מכניס בשתי האצבעות האחרות של אותה יד שמאלית, דהיינו "בין אמה לאצבע".

45) כלומר, "העוף על גב ידו לא שיהיה בפנים על הכף ומושך צווארו על הבהן כשיעור רוחב שתי אצבעות ומולק ממול העורף". (46) גם קמיצה וחפינה הן עבודות קשות במקדש.

ט. וכל מקום מן המזבח פשר למליקתה, ובלבד

שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו". (21) שנאמר (שם ד, יב) "על שפך הדשן ישרף".

ג. שלשה מקומות לשרפה²²: אחד - בתוף העזרה²³. ובו שורפין פסולי המקדשין²⁴, ואמורי קדשים קלים שנפסלו²⁵, ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות אם ארע בהם פסול בין לפני זריקה בין לאחר זריקה²⁶, בגוף שנטמאו או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמןן לצאת²⁷, או שלן הפשו או לנו האמורין שלהן²⁸.

22) בזבחים קד: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה וכן תני לוי "שלושה בית הדשנין הן" היינו שלושה מקומות לשריפה, אבל בית הדשנים להניח שם הדשן, היו יותר, שהרי חוץ משלושה הנ"ל היה בעזרה מקום להרמת הדשן (ולא מקום שריפה) ששם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה, ונקרא בית הדשן, והיה במזרחו של כבש. (23) זבחים שם. והיה במזרחו של מזבח. (24) פסולי קדשי קדשים ולמדו זאת (פסחים כד. ועוד) ממה שנאמר (שם ו, כג) "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תישרף" ודרשו "בקדש באש תשרף", ומכאן למדו לפסולי קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים שנשרפים באש = בעזרה, ופירש רש"י שרק פסולי קדשי קדשים, שאכילתם בעזרה, נשרפים בעזרה. אבל פסולי קדשים קלים, שנאכלים בכל העיר, אף שריפתם בכל העיר. (25) כלומר, "אפילו של קדשים קלים, הואיל והקטרות הכשירין בעזרה, אף שריפת פסוליהם בעזרה". (26) זבחים שם. כי אפילו אחר זריקה, אף שהגיע הזמן לצאת, הואיל ועדיין לא יצאו - נשרפין בעזרה. (27) כלומר, קודם זריקה. (28) שבדבר הנקטר, אין כל ספק שלינה פוסלת. והוא הדין לאימורים שיצאו שוודאי נפסלו וודאי נשרפים בעזרה, שהרי אין סופם לצאת.

ד. והמקום השני - בהר הפית, ושמו פירה. ובו שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר צאתן מן העזרה²⁹. והמקום השלישי - חוץ לירושלים, והוא הנקרא בית הדשן³⁰. ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות כמצותן.

29) בגמרא שם: "תני לוי וכו' ובית הדשן היה בהר הבית ששם שורפין פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול ביציאתן", ומפרש רש"י: "ביציאתן, לאחר שיצאו". (30) במשנה שם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין בזמן שהן נשרפין כמצוותן נשרפים בבית הדשן". ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה".

ה. ושרפת כל הנשרפין פשרה גזר ובלילה. וכל הנשרפין חוץ לעזרה³¹ - כל העצים פשרין לשרפתן, אפלו בקש ובגבכא³²; שנאמר: על עצים באש - אש מפל מקום. ולמה נאמר עצים? להוציא את הסייד ואת הרמץ³³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא יהו אלא דרך ימין למזבח". (60) של כבש. (61) למזבח. (62) ניסוך המים והיין ושיירי הדם. אבל בשלושה הדברים שמקומם למטה מחוט הסקרא, אינו עולה למזבח ואינו מקיף, אלא עומד על הרצפה. (63) מחוט הסקרא. (64) דרומית מערבית. (65) כלומר, מהצד שעלו, ונמצאת פנייתם לימין. (66) שם סד. "אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו בעשן המזבח בשעת סובבו ויפסיד ריחו ואנו צריכים תמימים יהיו לכם ונסכיםם". ויין מעושן פסול למזבח ומיכן שהוא הדין למים מעושנים שהם פסולים. (67) שם המשך דברי רבי יוחנן "ועולת העוף שמא תמות בעשן". [שהרי במערבו של הכבש הגדול לא היה כבש קטן לרדת בו אל הסובב והוצרכו לעלות לראש המזבח ממש.

יב. לפיכך, המנסף מים או יין, כשהוא מקיף את המזבח לא יהיה בידו פלוגם.⁶⁸ ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו פלוגם. וכשפגיע למערבית דרומית נותנין הפנים או היין בידו ומנסף. ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

(68) משנה בתמיד לג: "בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, נתנו לו יין לנסך", ומפרש הרא"ש שם וכן פירש רש"י בזבחים סד. כי משנה זו דווקא בכהן גדול, אבל כהן הדיוט פונה לשמאל לקרן דרומית מערבית, כמבואר למעלה. אבל רבינו כתב בפירושו המשנה: "הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול, אלא כל המקיף את המזבח כך הוא מקיף", וכן כתב המאירי שם. באופן שהכל תלוי ברצונו של הכהן: רצה לעלות עם הנסכים בידו, עולה דרך שמאל, רצה לעלות בלי הנסכים עולה לימין וכשבא לקרן מערבית דרומית נותנים בידו הנסכים.

פְּרָק שְׁמִינִי

(1) יבואר בו דין בגד שניתן עליו מדם חטאת.

א. חִמְרָה בְּחֻטָּאת הַבְּהֵמָה מִשְׂאֵר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים,² שְׂדֵם חֻטָּאת הַבְּהֵמָה³ שְׁנֵתָּ מִן הַפְּלִי'⁴ שֶׁקָּבַל בּוֹ הַדָּם⁵ קִדְּם הַזֵּיזִי'⁶ עַל הַבְּגָד - טְעוּן פְּבוּס'⁷ בְּמִים⁸ בְּעֵזְרָה⁹; שְׁנֵאמַר: וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמָקוֹם קִדְּשׁ¹⁰.

(2) לשון המשנה בזבחים צג: (3) ולא דם חטאת העוף, ראה להלן הלכה ב. (4) שם צג. במשנה. אבל לא שניתן מן הצוואר או מקרן המזבח, ראה להלן הלכה ו. (5) ולא שנשפך מן הצוואר על הרצפה, ואספו בכלי וניתו מן הכלי (משנה שם), וראה להלן הלכה ו. (6) אבל לא הדם שנשאר לאחר ההזיה, ראה להלן הלכה ז. (7) שם במשנה. (8) ראה להלן הלכה י. והנה, בגמרא לא מפורש שהכיבוס במים (ושם צה. אמרו שמעבירים עליו שבעה סממנים). ויתכן כי רבינו למד כן מההיקש שבין כיבוס למריקה

שִׁיזָה דְּמָה לְמִטָּה מְאֻמָּצֵע הַמְּזֻבָּח⁴⁷. וְאִם הִזָּה בְּכָל מָקוֹם - כְּשֶׁרָה. וְהוּא שִׁיזָה לְמִטָּה מְעֻט מִדֵּם הַנֶּפֶשׁ.

(47) במשנה שם סג. "ובכל מקום הייתה כשרה אלא זה היה מקומה".

י. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הֵינָה קֶרֶן דְּרֹמִית מְעַרְבִית מְשֻׁמֶשֶׁת לְמַעְלָה⁴⁸, וְשְׁלֹשָׁה לְמִטָּה⁴⁹. מְלֻמָּטָה: חֻטָּאת הָעוֹף, וְהַגֵּשֶׁת הַמְּנַחֶחֶת⁵⁰, וְשִׁירֵי הַדָּם שֶׁל עוֹלוֹת⁵¹ וְחֻטָּאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת⁵² וְאֲשָׁמוֹת וְשִׁלְמִים⁵³ שְׁשׁוּפְכִין עָלֶיהָ. וְהַשְּׁלֹשָׁה שֶׁל מַעְלָה: נְסוּף הַמִּים שְׁמֻנְסְכִין בְּחֵג⁵⁴, וְנְסוּף הַיֵּין שֶׁל נְסֻכִים⁵⁵, וְעוֹלַת הָעוֹף⁵⁶ בְּזִמְן שֶׁהִיא רַבָּה⁵⁷, וְאִם אֵין קֶרֶן דְּרֹמִית מְעַרְבִית מְזֻרְחֵית מְכִילָה אוֹתָהּ - נִפְנִין לְקֶרֶן דְּרֹמִית מְעַרְבִית וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ שָׁם⁵⁸.

(48) מחוט הסקרא שבאמצעו של מזבח. (49) מחוט הסקרא. (50) שם במשנה: "וההגשות", והיינו הגשה אל המזבח. (51) בזבחים נא. למדו כן ממה שנאמר בשעיר נשיא (שם ד, כה) "אל יסוד מזבח העולה" - "תן יסוד למזבח של עולה" היינו שכל הקרבים על מזבח העולה טעונים שפיכת שיריים ליסוד. (52) אבל חטאות הנשרפות שופך דמן על היסוד המערבי. (53) וכל אלו, הנקרבים על המזבח החיצון, נלמדו מהחטאות הנשרפות, שכשם ששפיכת השיריים שלהן היא על היסוד המערבי, מפני שבו הוא פוגע תחילה בצאתו מן ההיכל, כמו כן הנקרבים על המזבח החיצון נשפכים על היסוד שבו הוא פוגע תחילה, והוא היסוד הדרומי הפוגע בו בירידתו מן הכבש שהוא בדרום, ולפי שהיסוד שבדרום לא תפס אלא אמה אחת בלבד - הרי זה קרן מערבית דרומית. (54) חג הסוכות, ש"כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח". (55) אף הם של חג (=הסוכות), אבל נסכים של כל השנה, קרבו למטה כי "בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והם הנקראים שיתין". (56) שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית. (57) שיש הרבה כהנים באותה קרן, העסוקין בעולות. (58) משום שקרן זה יותר קרוב לבית הדשן (ששם זורק מוראה ונוצה) מיתר שתי הקרנות.

יא. כָּל הָעוֹלִין לְמִזְבֵּחַ - עוֹלִין דְּרָף יְמִין⁵⁹, וּמְקִיפִין וְיוֹרְדִין דְּרָף שְׂמָאל⁶⁰; חוּץ מִן הָעוֹלָה⁶¹ לְאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ⁶² שְׁלֻמְעָלָה⁶³ בְּקֶרֶן זֵו⁶⁴, שֶׁהֵן עוֹלִין וְנִפְנִין עַל הַשְּׂמָאל לְקֶרֶן, וְעוֹשִׂין מְלֻאכְתָּן וְחוֹזְרִין לְעֵקֶב⁶⁵. וּמִפְּנֵי מָה נִפְנִין לְשְׂמָאל? פְּדֵי שִׁפְפָּעוּ בְּקֶרֶן מְעַרְבִית דְּרֹמִית תַּחְלָה; שְׂאֵם נִפְנִין עַל יְמִין וּמְקִיפִין אֶת כָּל הַמְּזֻבָּח עַד שֶׁגִּיעֵו לְקֶרֶן דְּרֹמִית מְעַרְבִית, שְׂמָא יִתְעַשֵּׂן הַמִּים וְהֵינָן⁶⁶ או שְׂמָא יְמוֹת הָעוֹף בְּעֵשֶׂן הַמְּזֻבָּח⁶⁷.

(59) כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש, וראה שם סב: "כל פנות שאתה פונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושטיפה (ראה בספרא צו פרק ו הלכה ז, שלמדו מהיקש זה לענין מריקה ושטיפה במקום קדוש, הביאו רבינו להלן הלכה יא), ושם נאמר (ויקרא ו, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", כמו כן כיבוס של בגד הוא במים. אלא שיש ספק בדבר אם גם בכיבוס אין להכשיר אלא מים דוקא, ולא יין ולא מזוג, ראה להלן הלכה יב לגבי מריקה ושטיפה. (9 שם צד: במשנה. 10) והיינו בעזרה.

ב. אָחַד הַבְּגָד וְאָחַד הָעוֹר הַרְדָּיִי וְאָחַד הַשֶּׁקֶל טְעוּנֵינּוּ כְּבוֹס. אָבֵל הָעוֹר הַקָּשָׁה - הָרִי הוּא פְּעִיץ¹³, וְגוֹרֵד הָדָם מֵעֲלִיּוֹ¹⁴. וְאָחַד דָּם חֲטָאת הַנְּאֻכָּלֹת או דָּם חֲטָאת הַנְּשֻׁרְפֹת¹⁵, אָבֵל לֹא דָם חֲטָאת הָעוֹף; שְׁנֵאמַר: תִּשְׁחַט הַחֲטָאת¹⁶ - בְּנִשְׁחָטָה הַכֶּתוּב מְדַבֵּר, לֹא בְּנִמְלָקָתָ¹⁷.

11) שם צג: במשנה: "אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס". ובגמרא שם הביאו ברייתא: "בגד (שם) אין לי אלא בגד, מנין לרבות עור משהופשט, ת"ל אשר יזה עליה תכבס (שם) וכו' דברי ר' יהודה", וראה להלן הלכה ה, כי דוקא אחר שהופשט טעון כיבוס, ולא לפני ההפשט. (12) "בגד" הוא מצמר או מפשתים, ו"שק" הוא מנוצה של עזים (ראה רש"י שם). (13) ראה להלן הלכה ד כי אם ניתן על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאינן ראויין לכיבוס, אלא גורדן בלבד. (14) שם צד. פלוגתא בין רבנן ואחרים אם מכבסים את העור, או שמגררים (=מגרדים) אותו. ורבא מעמיד חלוקתם בעור קשה. אבל עור רך, מכבסים אותו לדברי הכל. ורבינו פוסק כרבנן כי העור הקשה אינו בר כיבוס. (15) משנה שם צב. "דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס, אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (שם ו, יט) במקום קדוש תאכל, אחר הנאכלות ואחד הפנימיות (=הנשרפות) טעונות כיבוס, שנאמר (שם, יח) תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות, וראה גם תוספתא זבחים פ"י (עמ' 495 2).

16) וסמוך לו נאמר (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש". (17) זבחים צב. כדברי ריש לקיש בשם בר קפרא.

ג. חֲטָאת שְׁנִפְסָלָה - אֵין דְּמָה טְעוּן כְּבוֹס¹⁸, בֵּין שְׁהִיתָה לָהּ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר¹⁹ בֵּין שְׁלֹא הִיתָה לָהּ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר. אֵי זו הִיא שְׁהִיתָה לָהּ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר? שְׁלֵנָה, וְשִׁנְטָמָת, וְשִׁינְצָת חוּץ לְעֹזְרָה²⁰. וְאֵי זו הִיא שְׁלֹא הִיתָה לָהּ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר? שְׁנִפְסָלָה בְּשִׁחִיטָה²¹ או בְּזִיקָתָ הַדָּם²².

18) משנה שם, ובברייתא שם צג. "מדמה (שם) מדם כשרה, ולא מדם פסולה". (19) סתם משנה שם, ובברייתא (שם צג). נחלקו בזה: ר' עקיבא אומר היתה לה שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס. לא היתה לה שעת הכושר ונפסלה, אין דמה טעון כיבוס. ר' שמעון אומר, אחד זה ואחד זה אין דמה טעון כיבוס. מאי טעמיה דר' שמעון, כתיב (שם, כב) אותה (=כל זכר בכהנים יאכל אותה), וכתיב (שם, כ) מדמה, חד להיכא דהיתה לה שעת הכושר

ד. אֵין טְעוּן כְּבוֹס אֲלֵא מְקוֹם הָדָם בְּלִבְד²³. וְהוּא שְׁהִיתָה עַל פְּלִי²⁴ שְׂרָאוֹי לְקַבֵּל טַמְאָה²⁵ וְרָאוֹי לְכְבוֹס²⁶; אָבֵל אִם נִתְּזוּ עַל פְּלִי עֵץ²⁷ או פְּלִי מִתְּקַת - אֵינוּ טְעוּן כְּבוֹס, לְפִי שְׂאִינָן רָאוֹיִין לְכְבוֹס, אֲלֵא גוֹרְדָן בְּלִבְד²⁸.

23) שם צג: במשנה, ובגמרא (שם צד). "יכול ניתן על מקצת בגד, יהא כל הבגד טעון כיבוס, תלמוד לומר (שם, כ) אשר יזה, לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד". (24) כלומר, לאו דוקא על הבגד, אלא גם על כל כלי, וכו' יהודה (שם) שמרבה מ"בגד" כל דבר שמקבל טומאה. (25) שם במשנה: "אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה". ובגמרא (שם צד). אמרו: סתמא כרבי יהודה (האומר שם צג: בברייתא, — "מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה"). (26) שם במשנה. (27) ראה למעלה הלכה ב. (28) בגמרא (שם צד). "ראוי לכיבוס למעוטי כלי, דבר גרירה הוא". ומפרש רש"י שאין מכבסין אותו אלא גוררו. וכן בברייתא שם, לא נחלקו אלא לענין עור. אבל לענין כלי, הכל מודים שמגררו (=מגרדו). [וראה להלן (הלכה ט) שפסק רבינו, שרק בליעת הדם מחייבת כיבוס, ולא הנגיעה. ואם כן, למה הוצרכו למעט כלי מתכת מפני שאינם ראויים לכיבוס, הרי אין הדם נבלע בהם, וצריך עיון].

ה. נִתְּזוּ עַל עוֹר הַדָּג - אֵינוּ טְעוּן כְּבוֹס, לְפִי שְׂאִינוּ רָאוֹי לְקַבֵּל טַמְאָה²⁹. אָבֵל אִם נִתְּזוּ עַל עוֹר הַבְּהֵמָה: עַד שְׁלֹא הִפְשֵׁט - אֵינוּ טְעוּן כְּבוֹס³⁰, אַחַר שְׁהִפְשֵׁט - טְעוּן כְּבוֹס³¹; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְקַבֵּל טַמְאָה עֲתָה, הָרִי הוּא רָאוֹי לְקַבֵּל טַמְאָה לְאַחַר שִׁתְּעַבְד³².

29) נלמד ממה שאמרו (שם צג: במשנה, וראה למעלה הלכה ד) כי אינו טעון כיבוס אלא דבר שראוי לקבל טומאה, וראה פ"ז ממסכת כלים משנה יג (ובדברי רבינו להלן פ"א מהלכות כלים הלכות ג"ד), כי כל שבים אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"יכול ניתו מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה". (40) לאחר שנתן המתנות הראויות להן, ראה למעלה פ"ה הלכות יב"ג, אין הדם הנשאר מצריך כיבוס לבגד אשר ניתו עליו, ולא כר' נחמיה שסובר (שם לט.) כי שיירי הדם הפנימיים טעונים כיבוס, וראה כסף-משנה ולחם-משנה.

ח. נְתוּ מֵאֲצָבָעוֹי⁴¹ אַחַר שְׂפִיטָת הַזֵּיָה מִיָּדוֹ - אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס⁴²; שְׂשִׁירֵי הַדָּם שְׂפִיטָתָם פְּסוּלִין לְהַזְיָה⁴³.

(41) ראה למעלה פ"ה ה"ט, ש"אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד, שנאמר בה וטבל אצבעו בדם". (42) שם צג: והיינו אפילו אם נתן, לא נתן אלא מתנה אחת בלבד שהדם שבמזרק ראוי להזאה, וטעון כיבוס, - הדם הנשאר באצבע אינו טעון כיבוס, ראה להלן. (43) שם. וראה למעלה פ"ה הלכה ח: "וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן, וכשגומר הנתניה על הקרן מקנה אצבעו בשפת המזרק, ואחר-כך טובל פעם שניה, ששיירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהם על קרן אחרת".

ט. נְתוּ מִן הַבְּגָד לְבָגָד שְׁנֵי - אֵין הַבְּגָד הַשְּׁנֵי טְעוֹן כְּבוֹס⁴⁴. נְתוּ עַל בְּגָד טָמֵא - אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס⁴⁵. נְתוּ דָם הַחֲטָאתָ עַל הַבְּגָד, וְנִתְּנוּ עַל דָּם הַחֲטָאתָ דָם חֲלִין - טְעוֹן כְּבוֹס⁴⁶. אֲבָל אִם נְתוּ דָם הַחֲלִין תְּחִלָּה, (או אֶפְלוּ דָם עוֹלָה), וְנִתְּנוּ עָלָיו דָּם הַחֲטָאתָ - אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס, שֶׁהָרִי לֹא נִבְלַע בּוֹ⁴⁷.

(44) שם צב: "בעי מיניה לוי מרבי, ניתו מבגד לבגד מהו, מבגד קמא אידחי ליה לכיבוס (=שכיון שנוקק לכיבוס, נדחה הוא ממזבח, ואינו ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס), או דילמא לא. אמר ליה, זו שאלה (=יפה שאלת - רש"י שם), טעון כיבוס ממה-נפשך, אי אוספו וכשר (ואע"פ שנוקק לכיבוס, אינו בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבוס, והרי הוא כנשפך מן הכלי על הרצפה - רש"י, וראה למעלה הלכה ו) הא כשר (וטעון כיבוס) ואם תמצוי לומר (כגירסת רש"י שם) שגם אוספו מן הראשון פסול (משום שהזקק לכיבוס בטיל ליה מתורת דם - רש"י) אנא כר' עקיבא סבירא-לי דאמר היתה לו שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס (והאי הרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בפילתו על בגד ראשון - רש"י שם)".

והרי רבינו פוסק תמיד כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא, ואם כן דם זה נדחה הוא ופסול, והרי פסק כתנא-קמא (ולא כר' עקיבא), שאפילו אם היתה לה שעת הכושר, אינה טעונה כיבוס (למעלה הלכה ג), לפיכך פסק כאן שאינו טעון כיבוס. ועיין בכסף-משנה. [ואף-על-פי שדם זה שעל הבגד, שטעון כיבוס, נדחה מהזאה, כנ"ל, ואע"פ שיש אומרים שניתו על בגד טמא (שטומאתו והתזתו באין כאחד), אינו טעון כיבוס (ראה להלן), אין לערער על כל דין של דם חטאת שניתו על בגד שטעון כיבוס, ולומר: כיון שטעון כיבוס, נדחה הוא מהזאה, ופסולו והזאתו באין כאחד, ולמה צריך כיבוס? - שאם נפסוק להלכה שאינו צריך כיבוס, שוב

מקבל טומאה. וראה גם בפ"י ממסכת כלים משנה א, ובדברי רבינו בפכ"א מהלכות טומאת מת הלכה א, משום שנאמר (שם יא, לב) "או בגד או עור", מפי השמועה למדו (בספרא פ' שמיני פרשה ו הלכה י) "מה בגד מין הגדל בארץ, אף עור מין הגדל בארץ" (רבינו בהלכות כלים שם). ולפי מה שכתב רבינו בהלכות כלים שם הלכה ד, כי עור העוף אינו מקבל טומאה, גם עור העוף אם ניתו עליו דם החטאת - אינו טעון כיבוס. (30) זבחים שם במשנה לדברי הכל. ובגמרא שם אמרו הטעם, ממה שנאמר (שם "בגד", מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה. ועור עד שלא הופשט, אינו ראוי לכלי ואינו מקבל טומאה. (31) שם במשנת כדעת רבי יהודה. (32) כן הוא בשבת מט: ועיין בתוספות שם ד"ה לא אמרו, ובזבחים שם ד"ה מנין. ולדברי רבינו, הכל מיושב אל נכון, וראה בלחם-משנה.

ו. נְתוּ מִן הַצְּוָאר עַל הַבְּגָד³³ או מֵעַל קֶרֶן הַמְּזוּבָּח³⁴, או שְׂנִשְׁפָּף הַדָּם עַל הַרְצָפָה וְאֶסְפוֹ³⁵ וְנִתְּנוּ מִמֶּנּוּ עַל הַבְּגָד - אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס; שְׂנִיטָא מִן יָדוֹ מִדְּמָה - לֹא אִמְרַתִּי אֲלֵא בְּדָם שְׂנִתְקַבַּל בְּכָלִי שְׂרֵת, וְרֵאוי לְהַזְיָה³⁶, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי הַזְיָה³⁷.

(33) שם צג. במשנה: "ניתו מן הצואר על הבגד, אינו טעון כיבוס". (34) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס". (35) שם המשנה: "נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כיבוס", שכיון שנשפך לו מן הצוואר על הרצפה, אינו ראוי שוב להזאה, אף-על-פי שיאספוהו אחר-כך בכלי שרת (להלן פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כה). אבל אם קיבל מן הצואר בכלי, ואחר-כך נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו, שהדם ראוי לזריקה (להלן בהלכות פסולי המוקדשין שם) אם ניתו על הבגד, טעון הבגד כיבוס. וכן מפורש בספרא פ' צו פ"ו הלכה ה, ועיין בזבחים צב: וברש"י שם ד"ה אי אוספו. (36) שם במשנה: "אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה", ובבבב"א שם: "יכול ניתו מן הצוואר על הבגד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה (=שנתקבל בכלי - רש"י שם)". ואף ניתו מן הקרן מתמעט מהפסוק הנ"ל "אשר יזה", פרט לזה שכבר הוזה (בריייתא שם). (37) אבל אם אין בו כדי הזייה, אינו טעון כיבוס (שם צג:). לפי שפסול להזאה. ראה למעלה פ"ד הלכה ח, ופ"ה הלכה ט.

ז. נְתוּ אֶרְבַּע הַמִּתְנֹת³⁸ וְאַחַר כֵּן נְתוּ מִן הַפּוֹס עַל הַבְּגָד מִשְׂרֵי הַדָּם - אֵינּוּ טְעוֹן כְּבוֹס, אֶף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא זָרַק הַשְּׂרִירִים עַל הַיִּסוּד³⁹. וְכֵן פְּחֻטָּאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת⁴⁰.

(38) ראה למעלה פ"ה הלכה ז, כי "החטאות הנאכלות, דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצוין". (39) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס", ובגמרא (שם לט.) אמרו "מן הקרן, מן הקרן ממש. מן היסוד, מן הראוי ליסוד (=שיירי הדם הראויין לישפך ליסוד)", ראה רש"י שם במשנה, ובבבב"א שם צג. אמרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגעים צריכין שבעת סממנין. (53) שם בברייתא. אבל בגמרא שם אמרו, שמבליעים את מי הרגלים בתוך הרוק התפל. ויתכן כי גם רבינו נתכוין לומר שאין מכניסים מי רגלים לחוד, לבית המקדש, אבל הבלעה ברוק תפל מכניסים אותם (הר המוריה).

יא. כְּלֵי חֲרֹשׁ וְשִׁנְתֵּי שֶׁלָּהּ בּוֹ חֲטָאֵת הַנְּאֻכָּלֶת טְעוֹן שְׂבִירָה⁵⁴ בְּעֶזְרָה⁵⁵. וְכֵלֵי מִתְּכֹת וְשִׁנְתֵּי שֶׁלָּהּ בּוֹ טְעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְפָה בְּמִים⁵⁶ בְּעֶזְרָה⁵⁷. שְׁנֹאֵמַר: וְכֵלֵי חֲרֹשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבֵּר⁵⁸. אָף עַל פִּי שְׂלֹא נֵאֶמַר כָּאֵן בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ - הֲרֵי דִינָן בְּדִין הַכְּפֹוס: מַה כְּפֹוס הִפְגַּד בְּקִדְשׁ, אָף שְׂבִירַת כְּלֵי חֲרֹשׁ וְשִׁטְפַת כְּלֵי מִתְּכֹת וּמְרִיקָתוֹ בְּקִדְשׁ⁵⁹. וְאַחַד כְּלֵי שְׂבִישָׁל בּוֹ אוֹ כְּלֵי שְׁהֶעֱרָה⁶⁰ לְתוֹכוֹ רוֹתַח⁶¹.

(54) שנאמר (ויקרא ו, כא) "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר". ופסוק זה נאמר בחטאת הנאכלת, ואף כי גם הפסוק (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד וגו' תכבס במקום קדוש", נאמר בחטאת הנאכלת, ואעפ"כ כתב רבינו למעלה (הלכה ב) כי אחד דם חטאת הנאכלת ואחד דם חטאת הנשרפת טעונין כיבוס - לענין כיבוס ריבתה התורה בפסוק מיוחד (ראה שם צב. במשנה וצב: בברייתא), אבל לענין מריקה ושיטפה (ראה להלן הלכה יג) ולענין שבירת כלי חרס, לא ריבתה התורה. (55) משנה שם צג: (56) שנאמר (שם, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", "הכיבוס המופלג עד שמסיר מה שנדבק בכלים יקרא מריקה, ותוספת הנקיית יקרא שיטה, והוא יתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשף" (רבינו בפיה"מ צו:). וראה להלן הלכה יב. (57) שם במשנה. (58) וגומר: "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים" הרי שבירה ומריקה ושיטה. (59) ספרא פ' צו פרק ו הלכה ז, וזבחים צד: (60) שפך. (61) משנה שם צה: "אחד שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח", ובספרא שם (פרק ז הלכה א) "אין לי אלא שבישל בה. עירה לתוכה רותח מנין, תלמוד-לומר (שם), אשר תבושל בו ישבר". כלומר, מכיון שנסמך "בו" ל"ישבר" - הרי זה בא ללמדנו שאפילו אם רק נבלע בו - ישבר (רש"י).

יב. מְרִיקָה - בְּחִמְיָן, וְשִׁטְפָה - בְּצוֹנָן⁶². בְּמִים' - לֹא בִינָן, וְלֹא בְּמִזְגָּה⁶³, וְלֹא בְּשֶׁאֵר מְשָׁקִין. וְהַמְרִיקָה וְהַשְׁטִיפָה - בְּמְרִיקַת הַפּוֹס וְשִׁטְפַתוֹ⁶⁴. וְהַשְּׂפוּד⁶⁵ וְהַאֲסִפְלָה⁶⁶ - מְגַעֲלָן בְּמִים חֲמִים עַל גְּבֵי הָאֲשִׁי וְאַחַר כֵּן מְדִיחָן⁶⁸.

(62) כדעת חכמים בברייתא שם צז. ולא כרבי, וכן הוא בסתם משנה שם צו: לפי גירסת רבינו שם: "מריקה בחמין, ושיטפה בצונן" (ראה בפירושו המשנה). וכן הוא במשנה שבמשניות. ומריקה בחמין, היינו הגעלה (שם צו: וברש"י שם ד"ה אלא למאן דאמר, ותוספות שם ד"ה לא צריכא). וראה להלן הלכה יד. (63) שם צו: וספרא שם הלכה ג. ומזג הוא תערובת יין ומים, וראה למעלה פ"ו הלכה ו. (64) משנה שם: "מריקה כמריקת הכוס, ושיטפה כשיטפת

אינו נפסל כלל מהזאה, וחוזר לחילה. (45) שם צג. "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא, ניתו על בגד טמא מהו וכו', היתה לה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס. הני מילי בזה אחר זה, אבל בבת אחת לא. או דילמא לא שנא. אמר ליה, פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן וכו' בדנין טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה קמיפלאגי" (כגון מי חטאת שנטמאו לפני הזאתן, אם אפשר להשוותם להזאה על נדה שטומאת המים וההזאה באין כאחד (רש"י), שרבי אליעזר סבר דנין, ורבנן סברי אין דנין. וניתו דם חטאת על בגד טמא, גם כך תלויה בפלוגתת ר' אליעזר ורבנן, שלרבי אליעזר אין טעון כיבוס, שטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה, ולרבנן לא דמו אהדרי). ולפי זה הגיה ר"י קורקוס (הובאו דבריו בכסף-משנה) בדברי רבינו "ניתו על בגד טמא טעון כיבוס", וכדעת רבנן ולא כדעת רבי אליעזר. ולפי מה שפסק רבינו להלן בסמוך שהבליעה בבגד מחייבת את הכיבוס ולא הנגיעה, נמצא שבניתו על בגד טמא באה הטומאה לפני חיוב הכיבוס, שהרי היא באה משעת נגיעה, ולכן אינו צריך כיבוס לדברי הכל, אפילו לדברי רבנן (חק נתן). (46) שם צח. צח: "אמר רבא, פשיטא לי דם חטאת ודם עולה למעלה (=נפל דם חטאת תחילה על הבגד וחוזר וניתו דם עולה על אותו כתם - רש"י) טעון כיבוס (דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו - רש"י)". ורבינו העתיק "דם חולין" לפי שבענין זה אין הבדל בין דם עולה לדם חולין, שהרי זהו החומר שבדם חטאת על כל יתר הקרבנות, שרק דמה טעון כיבוס (למעלה הלכה א). (47) שם: "בעי רבא, דם עולה למטה ודם חטאת למעלה מהו, משום נוגע הוא (כלומר, אם כל הדין שדם החטאת בניתו על הבגד שטעון כיבוס הוא משום שהדם נוגע בבגד) והוא נוגע (כלומר, דם החטאת נוגע באופן זה בבגד, שדם עולה נבלע בבגד, וכשנפל דם החטאת עליו נוגע הוא בבגד, אם כי אינו נבלע דהא שבע ליה בבלוע דם עולה - ראה רש"י שם), או דילמא משום בלוע הוא (שכל זה, שדם החטאת שניתו על הבגד טעון כיבוס, הוא משום שהדם נבלע בבגד, ואם נוגע ולא נבלע אינו טעון כיבוס) והא לא בלע. הדר פשטה, שאין טעונין כיבוס (שמשום בלוע הוא, והרי נבלע).

י. קְשָׁמְכַבְּסִין אֵת מְקוֹם הַדָּם⁴⁸ - מְכַבְּסִין אוֹתוֹ בְּמִים⁴⁹ יָפָה יָפָה עַד שְׂלֹא יִשְׁאֵר לוֹ רֶשֶׁם⁵⁰. וְכֵלֵי שְׂבִיעַת הַסְּמָמָנִים שְׂמַעְבִּירִין עַל הַתְּחָם⁵¹ מְעַבְּרִין עַל דָּם חֲטָאֵת⁵², חוּץ מִמֵּי רְגָלִים, שְׂאִין מְכַנְּסִין מִי רְגָלִים לְמַקְדָּשׁ⁵³.

(48) ראה למעלה הלכה ד. (49) ראה למעלה הלכה א. (50) יתכן כי אם לא נשאר שום רושם, אין צורך עוד בשבעה סממנים (מרכבת המשנה פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (51) אם נמצא כתם על בגד של אשה, וספק הוא אם זה דם נדה או צבע אדום, מעבירין עליו שבעה סממנין שהם: רוק תפל, לעיסת גריסין של פול, מי רגלים שהחמיצו, בורית, נתר, קימוניא ואשגל, אם עבר או כהה עינו, הרי זה כתם דם וטמאה. ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהור (פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' ל-לו). (52) זבחים צה. "אמר רבה בר אבוה, דם חטאת ומראות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשִׁטְפָה⁷⁵ עֶקֶב אֲכִילָה⁷⁶. וְכֵן הַשְּׁפוּד⁷⁷ וְהָאֲסִפְלָה - מְגַעֲלֵן עֶקֶב אֲכִילָה. וְאֵינוּ מְנִיחֵן עַד זְמַן אֲכִילָה שְׁנֵיפָה, אֲלָא פְּשִׁישָׁלִים לְאֶכָל - גְּעִיל הַשְּׁפוּד וְהָאֲסִפְלָה, וְיִמְרַק⁷⁸ וְיִשְׁטַף הַפְּלִי, בֵּין פְּלִי מִתְּכוֹת בֵּין פְּלִי חֲרָס; חוּץ מִן הַחֲטָאֵת שְׁשׂוּבָר בְּהַ פְּלִי חֲרָס⁷⁹. וּמִבְּשָׁל וְשׁוּנָה וּמִשְׁלָשׁ מִיָּד, בֵּין בְּכָלִי מִתְּכוֹת בֵּין בְּכָלִי חֲרָס, וּמִמְרַק וְשׁוּטָף⁸⁰ עַד סוּף אֲכִילָה⁸¹.

(72) ראה להלן בהערה הסמוכה. (73) שם צה: בעיא שלא נפשטה, ונראה שם שהבעיא היא גם בתנור של מתכת, אם צריך מריקה ושטיפה או לא, וא"כ יש להבין למה כתב רבינו רק תנור של חרס, ולא הזכיר גם תנור של מתכת (ראה לחם-משנה והרה"מוריה). (74) שם צה: במשנה "אחר שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו ורחח". ראה למעלה הלכה יא. (75) משנה שם צה: כדעת חכמים, שאמרו: "אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים, טעונין מריקה ושטיפה", ולא כר' שמעון האומר "קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה". ובברייתא שם צו: "חטאת, אין לי אלא חטאת, כל הקדשים מנין, תלמוד לומר (ויקרא ו, כב) קודש קדשים היא (= כל זכר בכהנים יאכל אותה, קדש קדשים היא)". יכול שאני מרבה את התרומה, תלמוד לומר אותה (= כל זכר בכהנים יאכל אותה), פרט לתרומה, דברי ר' יהודה. רבי שמעון אומר, קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה וכו'". ופסק כר' יהודה נגד ר' שמעון (ראה בעירובין מו:). וראה הלכה ג ובהגהה שנדפסה בדפוסים חדשים, וכן ב'תוספות יום טוב' זכחים פ"א משנה ז, ובלחם-משנה שם, ובהרה"מוריה כאן. (76) כלומר, מיד עם גמר האכילה (כסף-משנה), לפני שיהיה נותר (לחם-משנה), וכדברי חכמים במשנה שם צו: שאמרו "בישל בתחילת הרגל, יבשל בו עד זמן האכילה". ובגמרא שם צו. "מאי קאמר, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה. מנהני מילי, א"ר יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, כתיב (שם, כא) ומורק ושוטף, וכתיב (שם, כב) כל זכר בכהנים יאכל. האי כיצד, ממתין לה עד זמן האכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "שלא יאחר למרקו אלא כפי זמן האכילה בלבד, וכשתכלה האכילה ממרק אותו", ועיין בראב"ד וברש"י שנוסחתם במשנה ובגמרא שם: "זמן האכילה", ולא "עד זמן אכילה". (77) כן נראה במשנה שם לדברי חכמים (כסף-משנה). (78) [מלה זו מיותרת, שהרי כבר כתב "יגעיל" דהיינו מריקה, ראה למעלה הלכה יא. ואם נפרש כאן על-פי מה שכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שמריקה היא שפיכת מים חמים על הכלי לאחר העגלה, יהיה קשה ממה שכתב למעלה הלכה יב "והשפוד והאסכלא מגעילין במים חמים על גבי האש, ואחר-כך מדיחין", הרי שמריקה היינו העגלה. וראה עוד להלן]. (79) והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "ומה שאמר בכלי חרס טעון מריקה ושטיפה, טעות היא בידו. ובהדיא בתוספתא (זכחים פ"י) שאין טעון אלא

הכוס", רוצה לומר, שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרושם (רבינו בפירוש המשנה שם). (65) ברזל דק שחורזים עליו נתחי בשר וצולים אותם על האש. (66) "שבכה של ברזל שצולין עליה בשר" (רבינו בפירוש המשנה). ורק בקדשים הסתפקו בהגעלה, לפי שבשעת הבליעה היה היתר, אבל שפוד ואסכלא שבלע איסור - טעונים ליבון על האש (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות - הלכה ג). (67) במשנה שם צו. "השפוד והאסכלא (=שצלו בהן בשר חטאת) מגעילין בחמין". ופירוש מגעילין, שיסיר השמנונית שנבלעה בשפוד, שהנפש מואסת אותה מגזירת געלה נפשי (צ"ל: "געלה נפשם" - ויקרא כו, מג) מענין הזה, נשתמשו בכל דבריהם: גיעול, גיעולי גוי, ומגעילין. וזולתן, רוצה לומר להסיר ההגעלה. וסדר המעשה הזה לתת אותן הכלים לתוך המים ורתחין כשהן על גבי האש, ושופכין עליהן מאותן המים ושוטפן במים קרים" (=כלומר, זהו מה שאומר רבינו מיד בסמוך "ואחר-כך מדיחין") - פיה"מ שם. וראה בפירוש המשנה בעבודה זרה עו. (68) כלומר, שוטף בצונן, כנזכר לעיל. ונראה שגזירת הכתוב היא, שהרי רק בקדשים אמרו כן ולא בתרומה. וטעם שטיפה זו, ראה בזבחים צו: ובפ"ט מהלכות תרומות הלכה יט. ועוד, שהרי בישל במקצת הכלי צריך מריקה ושטיפה בכל הכלי, ראה להלן הלכה יג. [ומה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג שוטף בצונן, אינה אלא חומרא בחמץ, שחששו שמא יחזור ויבלע הכלי מהמים החמים (ראה בטור אורח-חיים סימן תנב בשם רב האי גאון ורש"י), אבל בשאר האיסורים לא הזכיר רבינו שטיפה בצונן, ראה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכות ג-ד].

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁבִשָּׁל בְּהֵן אַחַר שְׁנִזְרַק דְּמָה כְּהַלְכָתוֹ; אֲבָל אִם בְּשָׁל קֹדֶם זְרִיקָה⁶⁹, או שְׁבִשָּׁל בְּהַ בְּשׂוֹר חֲטָאֵת הַנְּשָׁרְפָת⁷⁰ - אֵינוּ טְעוּן מְרִיקָה וְשִׁטְפָה. בְּשָׁל בְּמִקְצַת הַפְּלִי - כְּלוּ טְעוּן מְרִיקָה וְשִׁטְפָה⁷¹.

(69) ברייתא שם צו: "חומר בהזאה מבמריקה ושטיפה וכו' שהזאה ישנה בחטאות החיצוניות ובחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה, מה-שאינן במריקה ושטיפה", וגזירת הכתוב היא כנ"ל. (70) שם בברייתא, וכמו כן ברייתא שם צב: ובספרא פ' צו פרשה ג' הלכה יא. וראה למעלה הלכה יא. (71) שם צו: בעיא שנפשטה, ממה שמפורש בברייתא "חומר מריקה ושטיפה מבהזאה וכו' בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה-שאינן בהזאה וכו'". ובגמרא שם אמרו "וטעמא מאי, אמר קרא (ויקרא ו, כא) ואם בכלי נחושת בושלה, ואפילו במקצת כלי (=מורק ושוטף כולו)", כי גזירת הכתוב היא, ראה למעלה.

יד. צָלָה הַבְּשׂוֹר בְּאֵוִיר תְּנֹר שֶׁל חֲרָס⁷² - יֵשׁ בְּדָבָר סִפְקָא אִם יִשְׁבֵּר, הוֹאִיל וְנִתְבַּשְׁלָה בּוֹ, או לֹא יִשְׁבֵּר, הוֹאִיל לֹא נִגְעָה בּוֹ⁷³. וְלֹא בְּחֲטָאֵת בְּלֶבֶד, אֲלָא כָּל הַפְּלִים שְׁמִשְׁתַּמְשִׁין בְּהֵן בְּקָדָשִׁים עַל יְדֵי חֲמִיז⁷⁴, בֵּין קָדָשִׁי קָדָשִׁים בֵּין קָדָשִׁים קְלִים, טְעוּנִין מְרִיקָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ל' מנחם-אב - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות ק"ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וסך ממנו צלי של שלמים ונבלע בו - רש"י".
(91 כלומר, קדשי קדשים. 92) זבחים צו: "אשכחן חטאת דמקדשת בבלוע, שאר קדשים מנלן. אמר שמואל משום ר"א, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (שהוקשו כולם זה לזה, ולמידים כולם מחטאת), "מה חטאת מקדשת בבלוע, אף כל מקדשת בבלוע" (שם צח.).

יז. נָגַע בְּשֵׁרָה בְּרִיקָה⁹³ וְנִבְלַע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא נִתְקַדַּשׁ בָּלוּ, אֲלֵא חוֹתָךְ מִקּוֹם הַבְּלָע⁹⁴.

(93) "ריק ק סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא בתרא יט:). וראה בתרגום אונקלוס (שמות כט, ב): "וריקי מצות" - "ואיספוגין פטירין", וראה בפירושו המשנה לחלה פ"א משנה ד. (94) משנה שם צז. וברייתא שם צז:

יח. פְּלִי שְׂבִשֵׁל בּוֹ קְדָשִׁים וְחִלִּין אוֹ קְדָשִׁי קְדָשִׁים וְקְדָשִׁים קְלִים: אִם יֵשׁ בְּהֶן בְּנוֹתָן טַעַם⁹⁵ - הָרִי הַפֶּל נֶאֱכַל פְּחֻמוֹר שְׂפֵהָ⁹⁶, וְטַעוֹן הַפְּלִי מְרִיקָה וְשִׁטְיָה⁹⁷, וְהַפֶּל פְּחֻמוֹר שְׂפֵהָ לְכָל דָּבָר; וְאִם לֹא נִמְן טַעַם זֶה בְּזֵה⁹⁸ - אֵין הַקְּלִין נֶאֱכָלִין פְּחֻמוֹרִים⁹⁹, וְאֵינָן פְּמוֹתָן לְכָל דָּבָר, אֲבָל הַפְּלִי¹⁰⁰ טַעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָה¹⁰¹.

(95) שאין ששים בחולין נגד הקדשים, וכמו כן אין ששים בקדשים קלים נגד קדשי הקדשים. (96) משנה שם צז. וספרא צו פרק ז הלכה ז. (97) ראה שם במשנה "אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלים נאכלים כחמורים, ואינן טעונין מריקה ושיטיפה", ובגמרא שם אמרו: "מאי קאמר, חסורי מחסרא והכי קתני (ראה הגהה שם), אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלין נאכלין כחמורים, וטעונין מריקה ושיטיפה, ופוסלין במגע. אין בהם בנותן טעם, אין הקלין נאכלים כחמורים, ואינן טעונין מריקה ושיטיפה, ואינן פוסלין במגע". (98) כגון שבקלים יש ששים נגד הקדשי-קדשים, או בחולין יש ששים נגד הקדשים. (99) שהרי החמורים בטלו בתוך הקלים. (100) כנראה מדברי הראב"ד (למעלה הלכה יד), שבספר הרמב"ם שלו היה כתוב "הכל". ונוסחתנו עיקר (כסף-משנה). (101) שם בגמרא, לפי מה שביארו במשנה, שאם "אין בהם בנותן טעם וכו' אין טעונין מריקה ושיטיפה", הקשו: נהי דקדשי-קדשים לא בעי (כלומר, אין צורך במריקה לסוף זמן אכילת קדשי-קדשים, שהם מועטים והם בטלים - רש"י) קדשים קלים ניבעי (= יצטרכו מריקה מחמת קדשים קלים). אמר אביי, מאי אין טעונין דאמר, קדשי קדשים. אבל קדשים קלים, טעונין. רבא אמר, הא מני ר' שמעון היא, דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושיטיפה, ורבינו פוסק כי טעון מריקה ושיטיפה בגלל הקדשים-קלים, לכל הדיעות. אם כדברי אביי, הרי גם דעת המשנה כן. ואם כדברי רבא, הרי המשנה היא כר' שמעון, ורבינו פוסק שלא כר' שמעון, ראה למעלה הלכה יד.

יט. בְּגַד שִׁנְתוֹ עָלְיוֹ דִּם הַחֲטָאת וְיִצֵּא חוּץ לְעִזְרָה - מִחֲזִירוֹ לְעִזְרָה וּמִכְפָּסוֹ שָׁם¹⁰². נִטְמָא חוּץ

שבירה, אבל הכל טעון מריקה ושיטיפה, פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים", ובכסף-משנה כתב "שרבינו מפרש דלא קיימא תוספתא אלא לחטאת בלבד, שהרי לא מצינו שהצריכה תורה שבירה לכלי חרס, אלא בחטאת בלבד. אבל שאר קדשים, אף כלי חרס אינם טעונים אלא מריקה ושיטיפה". וראה בברכת הזבח, שמקשה על רבינו ממה שאמרו בפסחים ל: "התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם", הרי שבכל האיסורים הוא טעון שבירה. וראה במעשה רוקח ובהר המוריה. [ואם נאמר שדעת רבינו שמריקה ושיטיפה הן לאחר הגעלה, יתכן כי הכוונה כאן שלאחר הכשרו של כלי החרס על-ידי ליבון באש (ראה בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כב) - הוא טעון מריקה ושיטיפה, וראה למעלה]. (80) בספרא פ' צו פרק ז הלכה ב: "ואם בכלי נחושת בושלה, מלמד שמבשל ושונה ומשלש, ובאחרונה מורקו ושוטפו. אין לי אלא כלי נחושת, שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו. ומנין לכלי חרס שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה ושוטפו, וסבור רבינו כי המדובר רק בחטאת, אבל בקדשים אחרים - אף כלי חרס מורקו ושוטפו (הר המוריה). (81) כלומר, עד סוף זמן אכילה מבשל ושונה ומשלש, וראה הר המוריה.

טו. פְּלִי גְלָלִים⁸² וְכָלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה⁸³ - אֵינָן טַעוֹנֵין מְרִיקָה וְשִׁטְיָה, אֲפֹלוּ בַחֲטָאת, אֲלֵא הַדָּחָה בְּלִבְד⁸⁴.⁸⁵ נֶאֱמַר בַּחֲטָאת: כָּל אֲשֶׁר יִגַע בַּבְּשָׂרָה יִקְדָּשׁ - לְהִיּוֹת פְּמוֹהָ⁸⁶. אִם פְּסוּלָה הִיא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ פְּסוּל, וְאִם פְּשָׁרָה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ יֵאָכַל פְּמוֹהָ וּבִקְדָשְׁתָּהּ⁸⁷.

(82) "הם כלים העשויים מרפת בקר והעפר" (פירוש המשנה לכלים פ"י משנה א). (83) שלא נצרפו בתנור ואינם ככלי חרס. (84) תוספתא זבחים פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמוד 14 495). [וראה בשער המלך לפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג בשם הר"ר יונה]. (85) כאן התחלת הלכה טז. וכן נראה בדפוס רומי. (86) ספרא צו פרשה ג ה"ה, וברייתא זבחים צז. פסחים מה. ושם נסמן. (87) בברייתא וספרא, הלשון "ואם כשרה, יאכל כחמור שבה", ומפרש רש"י, שנאכל רק לזכרי כהונה וליום ולילה ובעזרה, כחטאת. והר"ח (ראה תוס' פסחים וחולין שם) גורס: "כחמור שבהן", ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום, נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁸? פְּשֵׁנְבִלְעָה בּוֹ; אֲבָל נִגְיָעָה בְּלֹא הַבְּלָעָה אֵינָה מְקַדְּשֵׁת⁹⁰. וְאֶחָד הַחֲטָאת וְאֶחָד שְׂאֵר קְדָשִׁים, בֵּין קְדָשִׁים קְלִים בֵּין חֲמוּרִים⁹¹; שֶׁנֶּאֱמַר: זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה⁹².

(88) התחלת ההלכה היא למעלה (הערה פד), וכן נראה בדפוס רומי. (89) ש"כל אשר יגע בבשרה יקדש" (למעלה הלכה טו). (90) ספרא וברייתא בזבחים ופסחים שם "כל אשר יגע (שם), יכול אפילו שלא בלע, תלמוד-לומר (שם) בבשרה, עד שיבלע בבשרה (= כגון המחיה שומן חטאת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חיבור פנימי בין חלקיו, ומה שנכנס בפנים אין לו קשר עם מה שנשאר בחוץ, שהרי יכול לחתכו, אע"פ שאסור לעשות כן, ראה בהר המוריה (אנציקלופדיה תלמודית ערך ביאה במקצת, ח"ג עמ' קב). (115) ולהטבילו קודם בחוץ, ואחר-כך להכניסו בפנים לכיבוס אי-אפשר, שהרי שרייתו של בגד במים זהו כיבוסו, ואם כן הרי הוא מכבסו בחוץ, והתורה אמרה "תכבס במקום קדוש", ראה למעלה הלכה א (משנה-למלך להלן פ"כ"ג מהלכות כלים הלכה יא). וכל זה הוא במעיל שאסור לקרעו, אפילו שלא כדרך השחתה, אבל למעלה הלכה יט לא הביא רבינו שמטבילו, מפני ששם מדובר בבגד שאפשר לקרעו ועל-ידי-זה יטהר גם מטומאה דרבנן, וראה הר המוריה כאן.

כא. כלי חרס שפשלו בו החטאת ויצא - מְכַנְסו וְשׁוֹבְרוּ בְּפָנִים¹¹⁶. נְטָמָא בְּחוּץ - נוֹקְבוּ בְּכַדֵּי שְׂרָשׁ קָטָן כְּדֵי שְׂיִטְהַר¹¹⁷, וּמְכַנְסוּ וְשׁוֹבְרוּ בְּפָנִים¹¹⁸. וְאִם נִקְבוּ נֶקֶב גְּדוֹל מְזָה - אֵינּוּ שׁוֹבְרוּ בְּפָנִים; שְׂהָרִי אֵינּוּ כְּלִי¹¹⁹, וְאֵין שׁוֹבְרִין בְּפָנִים אֲלָא כְּלִים¹²⁰. וְכֵן כְּלֵי מִתְכוֹת שְׂבִשְׁלוּ בּוֹ וְיָצְא חוּץ לְעִזְרָה - מְכַנְסוּ וּמוֹרְקוּ וְשׁוֹטְפוֹ בְּפָנִים¹²¹. נְטָמָא כְּשִׂיפָא - פּוֹחֲתוּ עַד שְׂיִטְהַר וּמְכַנְסוּ בְּפָנִים¹²², וְחוּזְר וּמְרַדְדוּ עַד שְׂיִסְתָּם הִפְחָת וְיִחְזַר כְּתִבְנִית הַכְּלִים, וְאַחַר כֵּן מוֹרְקוּ וְשׁוֹטְפוֹ בְּעִזְרָה¹²³; שְׂנָאֲמַר: וְאִם כְּלֵי נְחֹשֶׁת וְגוֹמֵר - אֵין מוֹרְקִין בְּפָנִים אֲלָא כְּלִים¹²⁴.

(116) משנה שם צד: ולמדו זאת מדין כבוס, שמפורש בו "תכבס במקום קדוש", וסמוך לו נאמר "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר", מה כיבוס במקום קדוש, אף שבירה במקום קדוש, ראה למעלה הלכה יא. (117) שם: "כלי חרס וכו', נטמא חוץ לקלעים, נוקבו ונכנסו ושוברו במקום קדוש". ובגמרא (שם צה). אמרו "כלי חרס שיצא נוקבו, כלי אמר רחמנא, ולא כלי הוא - שניקב בשורש קטן". וצריך לומר, כי אם ניקב כשורש קטן נטהר מדאורייתא וטמא מדרבנן (ראה תוספות שם סוף ד"ה לא שנו), שעדיין חשוב הוא כלי לקבל זיתים (ראה להלן פ"ט מהלכות כלים הלכה ב) וכדי לקיים מצות שבירה בכלי-חרס, לא אסרו חכמים להכניסו בפנים. ראה למעלה הלכה יט. (118) אף-על-פי שלגבי טומאה הרי הוא ככלי שבור - לענין שבירה במקדש עדיין הוא כלי. (119) צריך להבין, הרי כתב רבינו בהלכות כלים שם, ש"אם ניקב כמוציא זיתים טהור, והרי הוא ככלי גללים ואבנים שאין מקבלים טומאה, ועדיין כלי הוא חשוב, להציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו". אם כן, למה אם ניקב נקב גדול מזה של כשורש קטן אינו שוברו בפנים שהרי אינו כלי, הלא הוא נחשב לכלי לענין להציל בצמיד פתיל. ויתכן שהוא רק ככלי גללים וכלי אדמה, ואילו דין כלי חרס ירד ממנו בשעה שניקבו נקב כמוציא זיתים, ולפיכך אינו צריך שבירה. (120) שם צה. כלי אמר רחמנא (=וכלי חרס וגו' ישבר, ויקרא ו, כא) - כשהוא כלי ישבר. (121) שם צד: במשנה. ולמדו כן בהיקש מכיבוס, כמו שלמדו שבירה בכלי חרס. ראה למעלה הלכה יא. (122) שם. "כלי מתכות אינו טהור בנקב כל שהוא, אלא

לְעִזְרָה¹⁰³ - כִּי יִצְדַּע יַעֲשֶׂה? קוֹרְעוֹ¹⁰⁴ כְּדֵי שְׂיִטְהַר¹⁰⁵, וּמְכַנְסוֹ וּמְכַבְסוֹ בְּפָנִים¹⁰⁶. וְצָרִיף לְהַנִּיחַ בּוֹ שְׁלֵם כְּדֵי מַעֲפֶרֶת¹⁰⁷. לְפִי שְׂנָאֲמַר 'בְּגֵד'¹⁰⁸, צָרִיף לְכַבֵּס בְּגֵד¹⁰⁹. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא מְדַבְּרֵיהֶם מִפְּנֵי כְּדֵי הַמַּעֲפֶרֶת שְׂנָשְׂאָרָה בּוֹ, בֵּינָן שְׂנִקְרַע רַבּוֹ טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה וּמִתָּר לְהַכְנִיסוֹ לְמַקְדָּשׁ לְכַבֵּס הַדָּם¹¹⁰.

שם צד: במשנה וספרא פר' צו פרק ו הלכות זח. (103) שמעתה אסור להכניסו לעזרה (למעלה פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה טז, וירושלמי נזיר פ"ו הלכה ד). (104) רוב הבגד, ראה להלן בהמשך ההלכה. והמדובר בכלי בגד, בין בגד של חול ובין בבגדי כהונה, וכיון שאינו קורעו דרך השחתה, אינו לוקה, ראה בפ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. וראה להלן הלכה כ לגבי מעיל, ובמשנה-למלך שם. (105) ראה בפ"ג מהלכות כלים הלכה יא. (106) משנה וספרא שם. (107) "כדי רוחב סודר" (רש"י שם). (108) "ואשר יזה מדמה על הבגד". (109) שם בגמרא: "מתקיף לה רבינא, קורעו - בגד אמר רחמנא ולא בגד הוא" (בגד אמר רחמנא, שיהא בגד עליו בשעת כיבוסו" (רש"י - שם) - דמשייר כדי מעפורת". (110) שם בגמרא: "איני, והאמר רב הונא, לא שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי (וברש"י שם: והאמר רב הונא בפרק העור והרוטב (חולין קג): לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעה, כיון שנקרע רובה טהורה, אלא שלא שייר באותו מיעוט כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי ועדיין הוא בטומאתו). מדרבנן הוא (גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה, אבל מדאורייתא טהורה, ומותר להכניסה משום מצות כיבוס - רש"י), כלומר, כדי לקיים מצות כיבוס, לא אסרו חכמים להכניסו בעזרה דבר שהוא טמא מדרבנן. וראה להם-משנה כאן, ובמשנה-למלך הלכות כלים שם.

כ. מעיל¹¹¹ שנתנו עליו דם חטאת ויצא ונטמא לחוץ - כִּי יִצְדַּע הוּא עוֹשֶׂה? וְהָרִי הַקּוֹרֵעַ אוֹתוֹ - לוֹקְהָ¹¹², כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנָה¹¹³. מְכַנְסוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מְשַׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת וּמְכַבְסוֹ בְּפָנִים¹¹⁴, וְאַחַר שְׂיִתְכַבֵּס כָּל הַדָּם מַעֲט מַעֲט מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּחוּץ¹¹⁵.

(111) מבגדי הכהן הגדול. (112) אף אם קרעו שלא כדרך השחתה. (113) למעלה פ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. (114) שם צה. "אמר ריש לקיש, מעיל שננטא, מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר (שמות כח, לב) לא יקרע" (=מעיל של בגדי כהונה שניתנו עליו דם חטאת, ויצא חוץ לקלעים ונטמא, מכניס מקום הדם לפנים בפחות משלש על שלש, שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה, לפי שאי-אפשר לקורעו ולהכניסו, משום שנאמר לא יקרע - רש"י), "ואפילו למאן-דאמר בריש כל הפסולין (שם לב): ביאה במקצת שמה ביאה, שאני בגד הואיל ויכול לחתוכו, לא חשיב כאילו נכנס כולו" (תוספות שם ד"ה מכניסו), כלומר, אין הבגד דומה לאדם. שבאדם, החיות שבו מאחדת את כל האיברים, מה-שאינ-כן בבגד, שאין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ל' מנחם-אב - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָרְבַּעַה מִיָּנִין: הָאֶחָד שְׁלָמִי צְבוּרָה¹⁶, וְהַשְּׁלִישֶׁה שְׁלָמִי יְחִיד¹⁷.

15) שכתוב (שם ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", ואמר עוד להשלמת המעשה (שם ז, י"ב) "וזאת תורת השלמים - אם על תודה יקריבנו" ('ספר המצוות' עשה סו). 16) והם שני כבשי עצרת, שנאמר (שם כג, יט) "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". וראה למעלה פ"א ה"ד. 17) ראה להלן ה"ה.

ד. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה שְׁלָמִי צְבוּרָה? שׁוֹחֵט זֹזְרֵק הַדָּם כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ¹⁸, וּמִפְשִׁיט וּמוֹצִיא הָאֲמֹרִים¹⁹ וּמוֹלֵחַן²⁰ וּמִקְטִירֵן²¹, וְהִשְׁאָר נֶאֱכָל לְזֹכְרֵי כֹהֲנָה בְּעֶזְרָה²² פְּחֻטָּאֵת וְכֹאֲשֶׁם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדְשִׁים כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ²³.

18) למעלה פ"ה ה"ב-ג לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין זריקה. 19) ראה שם ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואח"כ מוציאתן את אימוריהן". 20) מנחות כ, א. ראה למעלה ה"א. 21) שנאמר (שם ג, גה) "והקריב מזבח השלמים אשה לה", את החלב וגו' והקטירו אותו בני אהרן המזבחה". (ולא הביא רבינו כאן דין זריקת האימורים על גבי האישים, וכן הוא להלן ה"א, וראה למעלה ה"א). 22) משנה, זבחים נד, ב. 23) למעלה פ"א ה"ז, ופ"ה ה"ג.

ה. שְׁלָמִי יְחִיד שְׁלִישֶׁה מִיָּנִין: הָאֶחָד הוּא הַבָּא שְׁלָמִים בְּלֹא לֶחֶם, כְּגֹוֶן שְׁלָמִי תְּגִיגָה וְשִׁמְחָה²⁴. וְזֵהוּ הַנֶּקְרָא שְׁלָמִים. וְהַשְּׁנַי - שְׁלָמִים הַבָּאִים עִם הַלֶּחֶם בְּנֶדֶר אוֹ נֶדְבָּה. וְזֵהוּ הַנֶּקְרָא תּוֹדָה²⁵. וְאוֹתוֹ הַלֶּחֶם נֶקְרָא לֶחֶם תּוֹדָה. וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי - שְׁלָמִים שְׂמֻקְרִיב הַנֶּזִּיר בַּיּוֹם מְלֹאת נְזִירוֹ, וְהֵם בָּאִים עִם לֶחֶם²⁶. וְזֵהוּ הַנֶּקְרָא אֵיל נְזִיר²⁷.

24) שהם באים חובה (להלן פ"א מהל' חגיגה ה"א), וישנם גם שלמי נדבה. 25) כמו שכתוב (שם ז, י"ב) "וזאת תורת זבח שלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה, חלות מצות וגו'". 26) כמו שכתוב (במדבר ו, יד"ט) "ואיל אחד תמים לשלמים, וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן". 27) זבחים נה, א - במשנה.

ו. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה שְׁלִישֶׁה? שׁוֹחֵט זֹזְרֵק הַדָּם כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ²⁸, וּמִפְשִׁיט וּמוֹצִיא הָאֲמֹרִים²⁹, וְאַחַר כֵּן מְנַתֵּחַ אֵת הַבֶּשֶׂר³⁰ וּמְפָרֵשׁ הַחֲזֵה וְשׁוֹק הַמִּמִּין, וְנוֹתֵן הָאֲמֹרִין עִם הַחֲזֵה וְהַשׁוֹק³¹ עַל יְדֵי הַבְּעָלִים³², וְכֵהֵן מְנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יְרֵי הַבְּעָלִים³³ וּמְנִיחַ הַפֶּל לְפָנָיו ה' בְּמִזְרָח³⁴. וְכֵן כָּל הַטְּעוֹן תְּנוּפָה - בְּמִזְרָח מְנִיפִין אוֹתוֹ³⁵.

28) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה: "וקדשים קלים שחיטתן וקיבול דמן בכל מקום בעזרה". וראה שם ה"ד:

בנקב גדול" (רש"י שם). וראה בפ"א מהלכות כלים הלכות א"ב. 123) שם צ"ה. בגמרא "והא לאו כלי הוא - דרציף ליה מרציף", ופירש רש"י: "אחר שפוחתו, מכין עליו בקורנס ומתברו וחזר שם כלי עליו". ואף כי אחרי תיקון הכלי, חוזרת טומאתו הישנה (פ"ב מהלכות כלים הלכה א) - אין זה אלא מדברי סופרים (שם הלכה ב) ובמקום מצות מריקה, בפנים לא גזרו, ראה למעלה הלכה יט. 124) שם בגמרא.

פְּרָק הַשְּׁעִי

1) תתבאר בו מצות עשיית האשם, וכיצד הוא נעשה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת כָּל הָאֲשָׁמוֹת כְּמִצְוֹתֵן הָאֲמִירָה בַּתּוֹרָה². וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הָאֲשָׁמוֹת? בֵּין אֲשֶׁם וְדָאִי בֵּין אֲשֶׁם תְּלִוי - שׁוֹחֵט זֹזְרֵק הַדָּם כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ³, וּמִפְשִׁיט⁴ וּמוֹצִיא הָאֲמֹרִים⁵ וּמוֹלֵחַן⁶ וְזֹזְרֵק⁷ עַל גֵּב הָאֲשִׁים⁸. וְאִם רָצָה לְהוֹלִיכֵן⁹ כְּכָלִי - מוֹלִיךְ¹⁰. וְשִׁאָר בְּשָׂרָם נֶאֱכָל לְזֹכְרֵי כֹהֲנָה בְּעֶזְרָה¹¹ כְּחֻטָּאֵת¹².

2) שנאמר (ויקרא ז, א) "וזאת תורת האשם". וראה ב'ספר המצוות' עשה סה. 3) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין זריקה. 4) העור. 5) ראה למעלה שם ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך מוציאתן את אימוריהן". 6) במנחות כ, א: "מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם וכו' ואימורי קדשים קלים וכו' תלמוד-לומר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וכן הוא ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ח ה"ג). וראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א. 7) צריך עיון, מהיכן למדו כן באשם, וראה למעלה פ"ז ה"א, ופ"ו ה"ד, ולהלן ה"ד). 8) שנאמר (שם ז, גה) "ואת כל חלבו וגו' את האליה ואת החלב המכסה את הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן וגו' והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא". 9) את האימורים למזבח. 10) תוספתא זבחים פ"א: "הקטר חלבים שנתנן על גבי האישים, בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו, הרי אלו כשרין". וראה למעלה פ"ז ה"א. 11) משנה, זבחים נד, ב: "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, ו) "כל זכר ככהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא". 12) ראה למעלה פ"ז ה"א, שנאמר (שם ז) "כחטאת כאשם, תורה אחת להם".

ב. אֲשֶׁם מְצַרַע יֵשׁ בְּקַבְּלַת דָּמוֹ שְׁנוּי, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת מִקְסָרֵי בְּפָרָה¹³. וְאַף עַל פִּי כֵן, שִׁאָר מַעֲשֵׂיו וְזִרְיָקַת דָּמוֹ עַל הַמְזִבַּח וְאֵכִילָתוֹ - בְּשִׁאָר הָאֲשָׁמוֹת לְכָל דְּבָר¹⁴.

13) פ"ד ה"ב. 14) שהרי נאמר באשם מצורע (שם יד, יג) "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת וגו' כי כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא".

ג. עֲשִׂית כָּל שְׁלָמִים כְּמִצְוֹתֵן - מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁵. וְהֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעצור רוחות רעות הבאות מארבעה רוחות, מעלה ומוריד לעצור טללים רעים". ודעת התוספות' שם ד"ה כדי, היא ש"לא בכל תנופות עושין כן, אלא דווקא בתנופה של שתי הלחם דעצרת", אבל רבינו סובר שבכל התנופות עושים כן, וכן נראה ברש"י שם סא, א - במשנה ד"ה שתי. וכן הוא ב'ספרא' צו, פט"ז ה"ג, וב'ספרי' פ' נשא, פ"ה הכ"ה. עם התודה מביא ארבעה מיני לחם, שבכל אחד ואחד עשר חלות (להלן ה"ז"ח) והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין ומין, והיינו חלק אחד מעשרה. (38) ראה מנחות פא, א: "משום דאיכא ארבע להניף", ומפרש רש"י ד"ה משום, "דאיכא ארבע חלות (תודה) דתרומה שצריך להניף". ואע"פ שלא נאמרה תנופה בפירוש לגבי תודה - למדוה משלמים ('ספרא' צו, פ"ה ה"ד). (39) כלומר, כל הנ"ל מונח על הידים של הבעלים, וככה הוא מונף ע"י הכהן והבעלים. (40) למעלה ה"ו.

ח. וְכִיצַד מְנִיחֵן עַל יְדֵי הַבְּעָלִים? נוֹתֵן אֶת הַחֲלָבִים עַל יְדֵי הַבְּעָלִים, וְחֻזָּה וְשׁוֹק לְמַעְלָה, וְשִׁתִּי הַפְּלִיּוֹת וְיוֹתֵרֵת הַפְּבַד לְמַעְלָה מֵהֶם, וְאִם יֵשׁ לָחֶם - מְנִיחוֹ לְמַעְלָה, וּמְנִיף הַפְּלִי.

(41) ב'ספרא' (שם פט"ז ה"ג): "כיצד הוא עושה, יביא את החלבים על ידי הבעלים, וחזה ושוק למעלה מהם, שתי כליות ויותרת על הכבד למעלה מהם, אם (יש) שם לחם נותן למעלה מהם וכו'".

ט. הֲיָה הַקָּרְבָּן אֵיל גְּזִיר - מוֹצִיא הָאֱמֹרִיץ וּמְפָרִישׁ חֻזָּה וְשׁוֹק⁴², וּמְבַשֵּׁל שְׂאֵר הָאֵיל בְּעֶזְרַת הַנְּשִׂים⁴³, וְלוֹקֵחַת הַפֶּהֶן הַיְרֹועַ בְּשִׁלָּה מִן הָאֵיל⁴⁴ עִם אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מִן הַלֶּחֶם הַפָּא עִמּוֹ⁴⁵ עִם הַחֻזָּה וְהַשׁוֹק וְהָאֱמֹרִיץ⁴⁶ וּמְנִיחַ הַפֶּל עַל יְדֵי הַגְּזִיר, וְהַפֶּהֶן מְנִיחַ יְדֵיו תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמְנִיף הַפֶּל⁴⁷ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ⁴⁸.

(42) ראה למעלה ה"ו: "ומפשיט ומוציא האמורים ואחר-כך מנתח את הבשר ומפריש החזה והשוק". (43) ראה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"זח, ש"ארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה (של עזרת נשים) וכו' ומה הם משמשות: דרומית מזרחית לשכת הנזירים, ששם מבשלים את שלמיהם וכו'", שכתוב (יחזקאל מו, כד) "ויאמר אלי, אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם (בחצר), ראה בפסוקים שם, והיינו עזרה) משרתי הבית את זבח העם" (פי' הרא"ש מדות פ"ב מ"ה). (44) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל", ומדסתם רבינו דבריו, משמע ששאר האיל היה מבשל כשהזרוע מחוברת בו, ופלוגתא היא וכדעת תנא-קמא של רבי שמעון (חולין צח:): וכלשון הראשון שבגמרא. ועיי"ש ב'תוספות' שם ד"ה מר, כי לתנא-קמא מבשלו כשהזרוע מחובר בו, וכפשוטו לשון הפסוק (כספ-משנה). וראה להלן ה"י "אי זהו הזרוע". (45) ראה להלן הכ"ג כי הנזיר היה מביא עשרים חלות מצות, מהן עשרה ריקיין משוחין בשמן, ועשר חלות וכו' והכהן לוקח מהן שתי חלות: אחת מכל מין. (46) נלמד ממה שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל - כספ-משנה).

"ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה וכו'". ולענין זריקת הדם, ראה שם ה"ו: "העולה והאשם והשלמים בין של יחיד בין של ציבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוה לעולם, וכיצד הוא עושה וכו'". (29) ראה למעלה פ"ה ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך מוציין את אימוריהם". (30) במנחות עז, ב: "אמר רב חסדא אמר אבימי, שלא ינתח בשר קודם שיטול אימורין". (31) מנחות סא, א - במשנה: "אלו טעונות תנופה וכו' ואימורי שלמי יחיד, וחזה ושוק שלהן". (32) כלומר, על גבי הידים שלהם. וראה להלן ה"ח: "כיצד מניחין על ידי הבעלים". (33) שם סא, ב: "או אינו אלא זה כהן המקריב (= שהוא מניף, ולא הבעלים) כשהוא אומר (ויקרא ז, ל) "ידיו תביאנה, הרי בעלים אמור, הא כיצד? כהן מניח ידיו תחת ידי הבעלים ומניף". וכתבו התוספות' (שם ד"ה כהן) כי הכוונה בזה שהבעלים אוחזים באוגני הכלי, והכהן אוחז למטה, באופן שאין חציצה כלל. (34) שם במשנה: "תנופה היתה במזרח", כלומר, ממזרח של המזבח. ובגמרא שם אמרינן "לפני ה' (שם יד, כד) במזרח. יכול במערב, אמרי: הני מילי מנחה דאיקרי חטאת, וחטאת טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד. אבל הכא, לפני ה' קרינא ביה", ומפרש רש"י: "כלומר, אפילו במזרח קרינן ביה לפני ה' - וכל-שכן במערב". אבל מדברי רבינו נראה, שדווקא במזרח (ראה בכספ-משנה). וכן נראה ב'ספרי' פ' נשא על הפסוק "והניף את המנחה לפני ה'" (במדבר ה, כה) "לפני ה' במזרח, שבכל מקום שנאמר לפני ה', הרי הוא במזרח, עד שיפרוט לך הכתוב" (ובעל 'תורה תמימה' הביא שם את הגמרא בסוטה (גבי הגשת המנחה שהיא במערבית דרומית), ובאמת אין לזה קשר לשם). וראה גם ב'ספרא' פ' צו פט"ז ה"ג. (וצריך לומר ש"לפני ה'" הוא באמת במערב בקודש הקדשים, אלא ששתי דרכים בזה: א. שהוא עומד במזרחו של המזבח ופניו כלפי מערב, ב. שעומד ממש במערב המזבח, אף-על-פי שאין פניו למערב. וזהו מה שאמרו במנחות וב'ספרי' שם, שלעולם לפני ה' הוא במזרח, כלומר, ופניו למערב, וזה עדיף. אבל במקום שפירטה התורה כגון בהגשת מנחה, שצריכה יסוד, על-כרחנו ש"לפני ה'" היינו שעומד במערב. וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה אבל, ובכספ-משנה כאן). (35) ראה פ"א מהל' תמידין ומוספין ה"א במנחת העומר, ובפ"ג מהל' סוטה ה"ט"ו גבי מנחת סוטה.

ז. וְכִיצַד הוּא מְנִיף? מוֹלִיךְ וּמְבִיא, מְעַלָּה וּמֹרִיד³⁶. וְאִם הָיָה הַקָּרְבָּן תּוֹדָה - לוֹקֵחַ מִן הַלֶּחֶם הַפָּא עִמָּה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה³⁷ וּמְנִיחוֹ עִם הַחֻזָּה וְהַשׁוֹק וְהָאֱמֹרִיץ, וּמְנִיף הַפֶּל³⁸ עַל יְדֵי הַבְּעָלִים³⁹ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ⁴⁰.

(36) במשנה מנחות סא, א: "כיצד הוא עושה, נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים, ומניח שתי ידיו למטה, מוליך ומביא מעלה ומוריד, שנאמר (שמות כט, כז) אשר הונף ואשר הורם". ובפירוש המשנה שם, כתב רבינו כי מוליך ומביא לארבע רוחות. (וכן נראה בסוכה לז, ב: "מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו) וכן פירש רש"י במנחות סב, א: "מוליך ומביא לצפון ודרום ומזרח ומערב, כדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשֹׁאֵר הַשְּׁלֵמִים נֶאֱכָלִים לְפַעֲלִים⁵⁸. וְאֵין הַפְּהָגִים זֹכְבִין בְּחֶזֶק וְשׁוֹק אֲלֵא לְאַחַר הַקָּטֹר הָאֲמֹרִין⁵⁹.

55) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל"א) "ידי תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה וגו'". הרי שמניף ואחר-כך מקטיר. וראה במנחות כ, א: "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו' תלמוד-לומר על כל קרבנך תקריב מלח". 56) ראה למעלה פ"ז ה"א, ובפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"ג. 57) וגו': "לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל". 58) שנאמר (שם ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל", וב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבחה פט"ז ה"ב: "שלמים (= משום כך נקראים שלמים) שהכל שלום בהן, הדם והאימורין למזבחה, החזה ושוק לכהנים, העור והבשר לבעלים". 59) ברייתא, פסחים נט, ב. ו'ספרא' צו פט"ז ה": "מנין שאין אהרן ובניו זכאים בחזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבים, תלמוד-לומר (שם, לא) והקטיר את החלב המזבחה, ואחר-כך והיה החזה לאהרן ולבניו". וכן הוא בפסחים נט, ב. והוא-הדין שאין הבעלים אוכלים חלקם עד לאחר הקטרת אימורים, וכמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' פסולי המוקדשים ה"ז: "והאימורין מתירין את הבשר לאדם".

יב. וְכֵן הִלָּחֵם שְׁמִנֵי בְּתוּדָה⁶⁰ וּבְאֵיל נְזִיר⁶¹ וְהִזְרוּעַ הַבְּשֻׁלָה⁶² נֶאֱכָלִין לְפָהָגִים, וְשֹׁאֵר הִלָּחֵם⁶³ עִם שֹׁאֵר הַבְּשֻׁר⁶⁴ נֶאֱכָל לְפַעֲלִים. וְהִלָּחֵם שְׁמִנֵי עִם הַחֶזֶה וְהַשֹּׁק - הֵם הַנִּקְרָאִין מוֹרָם מְתוּדָה; וְהִזְרוּעַ בְּשֻׁלָה עִם הַחֶזֶה וְהַשֹּׁק עִם הִלָּחֵם שְׁמִנֵי - הֵם הַנִּקְרָאִין מוֹרָם מְאִיל נְזִיר⁶⁵.

60) ראה להלן הכ"א. 61) ראה להלן הכ"ג. 62) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל". 63) משנה, מנחות עז, ב - בחלות תודה, "והשאר נאכל לבעלים". "ושאר הלחם (שבאיל הנזיר) עם שאר הבשר נאכל לבעלים כשלמי תודה שלא נתחדש באיל נזיר אלא זרוע בשלה" ('קריית ספר' כאן). 64) ראה למעלה הי"א. 65) בבא-קמא קי, ב. זבחים נה, א. חולין קלג, ב. ותוספתא חלה פ"ב.

יג. הִלָּחֵם הַמוֹרָם מִן הַתּוּדָה סִפֵּק תְּרוּמָה הוּא⁶⁶. לְפִיכָּה אֵין חִיבִין עָלָיו מִיתָה וְחֻמֶּשׁ בְּתְרוּמָה⁶⁷, וְאֵינוֹ מְדַמַּע בְּתְרוּמָה⁶⁸.

66) במנחות שם: "בעי רבא, תרומת לחמי תודה חייבין עליהן מיתה וחומש או אין חייבין עליהן מיתה וחומש, כיון דאיתקש לתרומת מעשר (שנאמר בה בויקרא ז, יד "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה") כתרומת מעשר דמי, או דילמא בו וחמישיתו (= בו, נאמר שם כב, "ומתו בו כי יחלוהו", וחמישתו, נאמר שם, יד "ויסף חמישיתו עליו")

47) שנאמר (במדבר שם, יט"כ) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, מצה אחת מן הסל וריקק מצה אחד, ונתן על כפי הנזיר וגו' והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קודש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה". וגם אימורים היה מניף עמהם, ראה למעלה ה"ו. 48) למעלה ה"ו. וראה בפ"ח מהל' נזירות ה"ד.

י. אֵי זְהוּ חֶזֶה? כָּל הַרוֹאֶה אֶת הַקָּרְקַע, לְמַעַלָּה עַד הַצְּוָאר, לְמַטָּה עַד הַפָּרָס⁴⁹. וְחוֹתֵף עִמָּה שְׁתֵי צְלָעוֹת אֵילָף וְאֵילָף⁵⁰. וְאֵי זְהוּ זְרוּעַ?⁵¹ מִן הַפָּרֶק שֶׁל אַרְכָּבָה עַד פֶּה שֶׁל יָד, שֶׁהֵם שְׁנֵי אֵיבָרִים מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה⁵². וְהַזְרוּעַ הָאֲמֹרָה הִיא זְרוּעַ שֶׁל יָמִין⁵³. וְשִׁפְנִגְדָּה בְּרָגֵל הוּא הַשֹּׁק הָאֲמֹר בְּכָל מְקוֹם⁵⁴.

49) תוספתא חולין פ"ט: "איזה הוא חזה, כל שרואה את הארץ, מלמעלה ועד שמגיע לצוואר, מלמטה עד שמגיע לכרס", ובחולין (מה). הובאה להיפך "למטה עד הצוואר, למעלה עד הכרס", וזהו כשתולין אותו ברגליו וראשו למטה (עי' רש"י שם). והתוספתא עוסקת בשור שאין תולים אותו, ראה למעלה פ"ו ה"ה, ועי' ב'הר המוריה'. 50) חולין, שם: "איזהו חזה, זה הרואה את הקרקע וכו' חותך שתי צלעות משתי דפנות אילך ואילך, וזהו החזה הניתן לכהנים". ומפרש רש"י: "וחותך ב' צלעות הקטנות העליונות עמו משתי דפנות, אחד מכאן ואחד מכאן, והן שסביב הקנה", אבל הר"ח (ב'תוספות ד"ה וחותך) מפרש שחותך שתיים מכאן ושתיים מכאן, וראה למעלה פ"ו ה"ח. 51) ראה פ"ט מהל' ביכורים הי"ח. 52) במשנה חולין קלד, א: "איזהו זרוע, מן הפרק של ארכובה עד כף של יד והוא של נזיר (= זרוע בשלה, האמור בנזיר)". הידים והרגלים מורכבות משלשה פרקים (= אברים), ומקום החיבור של הפרק הראשון הוא הירך הסמוך לגוף, עם הפרק השני, נקרא "ארכובה עליונה" (ראה פ"ח מהל' שחיטה הי"א) ומקום החיבור של הפרק השני עם הפרק התחתון (שבסופו מחובר עם הפרסה) נקרא "ארכובה הנמכרת עם הראש", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם, שהזרוע הוא הפרק התחתון והפרק שלמעלה ממנו מהיד, שהם שני הפרקים המתחילים אחרי הפרק הסמוך לגוף. אבל רש"י מפרש שהכוונה לפרק הסמוך לגוף והפרק שאחריו (= האמצעי). 53) יד ימין, בחולין שם: "תנו רבנן, הזרוע (דברים יח, ג) זה זרוע ימין, אתה אומר זה זרוע ימין או אינו אלא זרוע שמאל, תלמוד-לומר הזרוע, מאי תלמודא, כדאמר רבא הירך המיומנת שבירך, הכי נמי הזרוע המיומנת שבוזרוע". 54) שם במשנה: "וכנגדו ברגל שוק", ולפי פירוש רבינו, שהזרוע הוא שני הפרקים התחתונים, כן גם ברגל, השוק הוא שני הפרקים התחתונים. וראה ברש"י שמפרש שם: "שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא, דהיינו כל הירך", וראה למעלה.

יא. וְאַחַר שְׁמִנֵי מוֹלַח הָאֲמֹרִין⁵⁵ וּמְקַטְרִין עַל גְּבֵי הַמְּזִבְחָה⁵⁶. אֲבָל הַחֶזֶה וְהַשֹּׁק נֶאֱכָל לְפָהָגִים, שִׁנְאָמַר: כִּי אֶת חֶזֶה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה⁵⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן ממה שנאמר (שם ז, כט) "דבר אל בני ישראל", בני ישראל מניפים ואין בנות ישראל מניפות. וכן הוא ב'ספרא' פ' צו שם. (73 ברייתא, מנחות סב, ב. ותוספתא מנחות פ"י: "והאשה, כהן מניף על ידיה", וראה גם ב'ספרא' שם. 74 משנה, שם סא, א: "ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן, אחד אנשים ואחד נשים". ובגמרא (שם סא:): "מאי קאמר, אמר רב יהודה, הכי קאמר: אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה, ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים". (75 קידושין שם במשנה: "הסמיכה והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה וניזירה שהן מניפות", ובגמרא (שם לו:): "אתיא יד יד משלמים, כתיב הכא (אצל סוטה במדבר ה, כא) ולקח הכהן מיד האשה, וכתיב התם (ויקרא ז, ל) ידי תביאנה, מה כאן כהן, אף להלן כהן. מה להלן בעלים, אף כאן בעלים. הא כיצד? כהן מכניס ידו תחת ידי בעלים ומניף. אשכחן סוטה, ניזירה מנלן, אתיא כף כף מסוטה", "לפי שנאמר בסוטה (שם במדבר, יח) ונתן על כפיה את מנחת הזכרון, ונאמר בניזיר (שם ו, יט) ונתן על כפי הניזיר, ודין הניזירה והניזיר בענין הקרבן שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה (שם, ב) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר ניזיר, והוא מה שאמר אתיא 'כף' 'כף' מסוטה" (רבינו בפירוש המשנה, קידושין שם). (76 פ"ח מהל' ניזירות ה"ד לענין ניזירה, ופ"ג מהל' סוטה הט"ו לענין סוטה. 77 משנה, מנחות סא, א: "תנופות קודמות להגשות", "ומנין שהתנופה קודם? דכתיב במנחת סוטה (שם ה, כה) והניף את המנחה לפני ה', ואחר-כך נאמר והקריב אותה אל המזבח" (רש"י במשנה, שם). והיינו במנחת העומר ובמנחת סוטה שטעוונות גם תנופה וגם הגשה (רש"י שם).

יז. פיצד הוא הלחם שמיביא עם התודה? לוקח עשרים עשרון⁷⁸ סלת⁷⁹ ועושה מהם עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה⁸⁰. העשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות⁸¹.

(78 כלומר, עשרים עשירות מאיפה, שהן שתי איפות, וכל איפה שלש סאין, ראה מ"א בפרק התודה (מנחות עו:). (79 שנאמר (ויקרא ז, יב) "וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן", ואמרו ב'ספרא' פרשה צו (פ"א ה"ז): "סולת מורבכת, למדנו לרבוכה שהיא סולת, מניין לכולן שיהו סולת, תלמוד-לומר סולת חלות, מה חלות האמורות ברבוכה סולת, אף חלות האמורות בכלן סולת, והלא ריקים לא נאמר בהם חלות, ומניין שיהיו סולת, תלמוד-לומר מצות מצות, מה מצות האמורות בחלות סולת, אף מצות האמורות בריקים סולת", וכן הוא בובחים ג, א. (80 משנה, מנחות שם. וראה להלן בהערה הסמוכה, ולהלן הי"ח, כיצד עושה אותן חמץ. 81) שם. ובגמרא שם עז, ב - למדו זאת ממה שנאמר (שם, יד) "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'", "איני יודע מכמה היא (= מכמה חלות נוטל אחת, רש"י). נאמר כאן תרומה, ונאמר בתרומת מעשר תרומה, מה להלן אחד מעשרה, אף כאן אחד מעשרה וכו', למדנו לתרומה שהיא אחד מעשרה, אבל איני יודע מכמה היא חלה (= מכמה סולת עושה חלה אחת, נאמר

מיעט רחמנא (בו, בתרומת מעשר חייב מיתה ולא בתרומה אחרת, וחמישיתו, בתרומת מעשר חייב חומש ולא בתרומה אחרת), מדמעת או אינו מדמעת, תיקו". ולא הסתפקו אלא במורם מן התודה שנקרא "תרומה", כנ"ל, אבל במורם מאיל ניזיר, שלא נקרא תרומה, אין כל ספק. (67 ראה פ"ו מהל' תרומות ה"ו, כי "זר שאכל תרומה בזדון וכו' חייב מיתה בידי שמים וכו' ולוקה על אכילתה וכו' ואם אכל בשגגה מוסיף חומש", ואילו כאן במורם מן התודה, כיון שהדבר ספק, אין הזר חייב מלקות בזדון, ואינו מוסיף חומש בשגגה. וראה ב'ספ' משנה ו'משנה למלך". (68 ראה פ"ג מהל' תרומות ה"א-ב, כי "סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חולין ונתערב הכל, מפריש מן הכל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים וכו'. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע, וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה", ואילו כאן שהדבר ספק, וכל ענין הדימוע אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה הכל בטל ברוב (פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"ג), פסק רבינו לקולא כדין ספק דרבנן (ראה 'מרכבת המשנה' כאן). (וכן מפורש בדברי רבינו בפ"ד מהל' תרומות ה"ז "שספק התרומה בטל ברוב החולין").

יד. הִיָּה בַּעַל הַתּוֹדָה פֶּהֶן - הַרִי שְׁאָר הַלֶּחֶם נֶאֱכַל לְבָעָלִים פְּתוּדָת יִשְׂרָאֵל; שְׁאִין הַלֶּחֶם הַבָּא עִם הַתּוֹדָה אוֹ עִם אֵיל נְזִיר קָרוֹי מְנַחָה⁶⁹.

(69 ולפיכך אין דינם כמנחת כהן שמקטירים אותה כליל על המזבח (להלן פ"ב ה"ט). וכן הוא במנחות מו, ב' "אטו תודה ולחמה, מי לא מנדבי כהנים ואכלי להו וכו' לחמי תודה לא איקרו מנחה", ומשם למד רבינו גם ללחם הבא עם איל ניזיר, שאינו נקרא מנחה. וראה גם בהקדמת רבינו לפירושו למשנה, מס' מנחות בתוך ד"ה והחלק השלישי.

טו. שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלָמִים בְּשֶׁתְּפוֹת - הָאֶחָד מְנִיף בְּרִשׁוֹת חֲבֵרוֹ. אֶפְלוּ הֵם מֵאָה - אֶחָד מְנִיף עַל יְדֵי פֶלֶן⁷⁰. מֵה שְׁאִיִן בֶּן בְּסַמִּיכָה⁷¹.

(70 משנה, מנחות צג, ב: "חומר בסמיכה מבתנופה וכו' שאחד מניף לכל החברים ואין אחד סומך לכל החברים", ובגמרא שם צד, א - אמרו: "משום דלא אפשר, היכי ליעביד, לינפו כולהו להדדי הדדי קא הויא חציצה (וראה למעלה ה"ו מה שכתבנו בשם ה'תוספות'), ליניף וליהדר וליניף, תנופה אמר רחמנא ולא תנופות" (אבל בסמיכה לא כתוב סמיכה כ"אם "וסמך" סתם, ויכול לסמוך ולחזור ולסמוך, רש"י שם). (71 ראה למעלה פ"ג ה"ט.

טז. הִיָּתָה אִשָּׁה בַּעֲלַת הַקָּרְבָּן - אֵינָה מְנִיפָה⁷², אֶבֶל הַפֶּהֶן מְנִיף⁷³; שְׁקָרְבָּנָה טַעוֹן תְּנוּפָה, וְהִיא פְּסוּלָה לְתִנּוּפָה⁷⁴. וְלַעוֹלָם אֵין אִשָּׁה מְנִיפָה, אֲלָא הַסּוּטָה וְהַנְזִירָה בְּלִבְד⁷⁵, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ⁷⁶. וְתִנּוּפָה קוֹדֶמֶת לְהַגְשָׁה בְּכָל מְקוֹם⁷⁷.

(72 משנה, קידושין לו, א. "הסמיכות והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים", ובגמרא שם, ובמנחות סא, ב - למדו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובמין רבוכה מאשר מיני התודה וכו' ודעתי נוטה, שענין רבוכה היא ענין קלויה, כמו שקולין דבר שנקרא בלשון ערב וזלאביה, ר"ל, שצפה על פני השמן, שקולין אותה בה, ולכן הוצרך בריבוי שמן, והוא שנאמר בשמן תעשה, וראה להלן הי"ט וכו'.

יט. וכיצד היא המרפקת? חולטתה⁹¹ ברותחין⁹² ואופה אותה מעט⁹³, ואחר כך קולה אותה בשמן על האלפס⁹⁴ וכיצא בו⁹⁵ פדרך שקולין הספגנין, ומרבין בשמנה. וזהו הרבוף האמור בכל מקום⁹⁶.

(91) "כשנותנין המים הרתחים על הקמח קורים אותו חליטה" (פירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). (92) ב'סיפרא' צו פ"ד ה"ד: "תעשה מורבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה", וכן הוא גם במנחות נג, א. ומפשטות דברי רבינו נראה, שהחליטה היא במים, אולם בפירוש המשנה מנחות פ"ט מ"ג, כתב: "מה שאמרו ב'סיפרא' בפירוש ענין מלת מורבכת, מלמד שכל מעשיה ברותחין, והענין הזה הוא שיהא כל שמן שעושים עמה רותח", וראה ב'הר המוריה' כאן. (93) ראה להלן בפ"ג ה"ג. (94) "מרחשת" (ראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). (95) "מחבת", ראה להלן שם. (96) שתהיה בו קליה בהרבה שמן, ראה למעלה הערה פט בשם פירוש המשנה, ובלחם משנה' להלן פ"ג שם בסוף ההלכה.

כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות?⁹⁷ בהצני לג שמן⁹⁸. ושעור זה הלכה למשה מסיני⁹⁹. רביעית מקננו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית לרקיקין¹⁰⁰.

(97) של מצה, אבל עשר החלות של חמץ, אינן טעונות שמן. וכן מפורש במנחות פט, א. וב'סיפרא' צו פ"א ה"ו: "מביא חצי לוג שמן וחוציהו (חציו) לחלות ולרקיקין, וחציו לרביכה". הרי שחלות של חמץ אינן טעונות שמן. וראה בפירוש המשנה מנחות פ"ז מ"ד. (98) משנה, מנחות פח, א: "חצי לוג, מה היה משמש, חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן של תודה". (99) כרבי אלעזר בן עזריה (מנחות פט. ו'סיפרא' שם). (100) מנחות ו'סיפרא' שם.

כא. החלות¹⁰¹ - לותת¹⁰² הסלת שלהן בשמינית של שמן, ואחר כך לש ואופה אותן¹⁰³. והרקיקין - מושחן בשמינית שלהן אחר אפיתן¹⁰⁴. והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מפל מין ומין; שגאמר: אחד מפל קרבן¹⁰⁵.

(101) היינו חלות מאפה תנור. ורוצה-לומר: כיצד הן עשויות? (102) מרטיב. (103) בבביתא מנחות עה, א: "תנו רבנן, סולת בלולה (ויקרא ב, ה) מלמד שנבללת סולת. רבי אומר, חלות בוללן (= בולל אותן לאחר האפיה), שנאמר (שם, ד) חלות בלולות, אמרו לו: והלא לחמי תודה נאמר בהן חלות, ואי אפשר לבוללן כשהן חלות אלא סולת". (104) מנחות, שם. וראה להלן פ"ג ה"ה, שכתב "יראה לי, שאחר אפיה מושח אותן". (105) משנה, שם

כאן לחם (= על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו", שם יג), ונאמר להלן בשתי הלחם (שם כג, יז) לחם (= ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, שתיים שני עשרונים סולת תהינה" וכו'. מה להלן עשרון לחלה, אף כאן עשרון לחלה, למדנו עשרה לחמץ (= שחלות החמץ באות מעשרה עשרונים) עשרה למצה, מנין (= שגם חלות המצות באות מעשרה עשרונים), תלמוד-לומר (שם ז, יג) "על חלות לחם חמץ", נגד חמץ - הבא מצה, נמצאו עשרים עשרונות לחמי תודה, עשרה לחמץ ועשרה למצה (וראה להלן הי"ח כי מהעשרה עשרונים של מצה עושה שלשים חלות), וראה עוד שם עז, א - במשנה, ובשבועות טו, א. וב'ספרא' אמור פ"ג ה"א.

יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור כדי חמוץ⁸² ונותנו לתוף המדה⁸³ וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה או יתרה מפני השאור, שפעמים יהיה צבה וקשה⁸⁴ ופעמים רך⁸⁵ - אין משגיחין אלא על מדה עתה, והרי הוא מודד עשרון עשרון⁸⁶ שלמים⁸⁷. והעשרה עשרונים של מצה עושה מהן שלשים חלות שוות⁸⁸, ועשר חלות מפל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים⁸⁹, ועשר חלות מרפקת⁹⁰.

(82) כרבי יהודה במשנה, מנחות נב, ב. (83) מדת עשרון. (84) "ומחזיק מן המדה מקום קטן" (פירוש המשנה, שם) "ונמצא העשרון יתר (מאלו היה קמח) לפי שאם לא היה שאור מגובל (עבה וקשה) היה נפחו גדול מעכשיו" (רש"י שם). וראה בגמרא שם נג, ב. (85) "נפוח ורך מחזיק מקום גדול" (רבינו שם). "ונמצא העשרון חסר, שאם לא בשביל המים לא היה מלא" (רש"י שם), וראה בגמרא שם. (86) ראה למעלה פ"ב ה"ח "כשמודדין הנסכים או המנחות וכו' אין מודדין אותן במדה של שלשה עשרונים לפר או של שנים לאיל, אלא מודד הכל בעשרון אחד שהיה במקדש". (87) כלומר, כיון שעכשיו כל עשרון ועשרון הוא מלא, אף כי בסוף יהיה יתר או חסר, אין משגיחין אלא על מדתה עתה. (88) במנחות עז, א - במשנה: "ועשרה למצה, ובמצה שלש מינין: חלות, רקיקין ורבוכה, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין ושלש חלות לעשרון", ובגמרא (שם עז): "יכול עשרה שבמצה לא יהו כולן אלא ממין אחד, תלמוד-לומר (שם, יב) אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן, סולת מורבכת חלות בלולות בשמן, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין, ושלש חלות לעשרון". (89) "רקיק, סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא-בביתא יט:). וראה תרגום אונקלוס, ורקיקי מצות (שמות כט, ב. ויקרא, שם) "ואיספוגין פטירין". וראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ד. (90) "רוצה לומר, שקועה בשמן" (פירוש המשנה, מנחות פ"ז מ"א). ושם פ"ט מ"ג, כתב רבינו: "והמילה הזאת אין לה גזרה כל עיקר ממה שיש בידינו מן הלשון, אמנם נתחזקה דעתי בענין רבוכה שהיא ריבוי השמן, מאשר מצאתי מרבית השמן בחביתי כהן גדול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו, יט"כ) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד וגו' קודש הוא לכהן וכו'".

כד. שְׁנֵי מִיָּנִי לֶחֶם שְׁפָנְזִיר¹¹⁸ וְאַרְבַּעַה מִיָּנִי לֶחֶם שֶׁבְּתוֹדָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה¹¹⁹. וּמַעֲשֵׂה הַלֶּחֶם שֶׁל שְׁנֵיהֶן חוץ לְעֹזְרָה¹²⁰.

(118) ריקין וחלות (למעלה בהלכה הקודמת). (119) שם כז, א – במשנה. היינו שאם אין לנזיר שני המינים או לבעל התודה ארבעת המינים, אינם מביאים כלום. ונלמד בגמרא (שם) ממה שכתוב בנזיר (שם, כא) "כן יעשה על תורת נזרו", ו"כן יעשה" משמע ככה ולא באופן אחר, עי' רש"י שם. ותודה הוקשה לנזיר, שנאמר (ויקרא ז, יג) "על זבח תורת שלמיו", וקיבלו חכמים כי "שלמיו" לרבות שלמי נזיר (גמרא, שם). (120) כלומר, גם לישתם וגם אפייתם – חוץ לעזרה, מפני שאין התנור מקדשם, אלא שחיטת הקרבן מקדשתם, כמפורש במנחות עח, ב. עט, א. (ה' המוריה'). אבל זה לא מספיק, שהרי גם שתי הלחם של עצרת אינן קדושות אלא בשחיטה (שם מז). ואף-על-פי-כן אפייתן בפנים (שם צה: במשנה). ונראה שמקור דברי רבינו, ממה שאמרו (שם עח:): השוחט את התודה לפנים, ולחמה חוץ לחומת בית פאגי, לא קדש הלחם, אבל אם היה לפנים מחומת בית פאגי, אף-על-פי שהוא חוץ לעזרה – קדש הלחם, וכן הוא באיל נזיר (ראה בפ"ב מהל' פסולי המוקדשין הט"ז"ח) ומכאן שהם נעשים מחוץ לעזרה, ועי' משנה-למלך בשם 'ברכת הזבח'.

כה. פִּיצֵד מַעֲשֵׂה הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח? אַחַר שְׁזוֹרֵק דָּמָן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְבָּנוֹ¹²¹ מִפְּשִׁיט וּמוֹצִיא הָאִמּוּרִים¹²² וּמוֹלְחֵן¹²³ וּמִקְטִירֵן¹²⁴. וְשֹׁאֵר בְּשֵׂר הַבְּכוֹר נֹאכַל לְפָנֵיהֶם¹²⁵. וְשֹׁאֵר הַפֶּסַח נֹאכַל לְמַגְוֵיוֹ בְּהַלְכוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח.

(121) למעלה פ"ה הי"ז. (122) ראה למעלה שם הי"ח: "וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר-כך מוציאין את אימוריהם, ואין מפשיטין אותן עד שזורק הדם וכו' נמצאת אומר זורק תחלה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא את האימורים ומקטירן". (123) שם כ, א. "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו', תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח", וראה פ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א. (124) על גבי המזבח, ראה זבחים נו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר ("אך בכור שור או בכור כשב וגו' את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" – במדבר יח, יז) חלבו לא נאמר אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח". וראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"ד, ובהל' בכורות פ"א ה"ב וה"ז, ובפ"ו שם ה"ד. (125) ראה בהל' בכורות פ"א ה"ב. (126) ראה פ"ו שם, ה"ד.

עז, ב: "מכולם היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר (ויקרא שם) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'".

כב. וְלַחְמֵי תוֹדָה שֶׁאַפָּה אוֹתָן אַרְבַּע חֲלוֹת - יָצָא. לֹא נֶאֱמַר אַרְבָּעִים אֱלָא לְמַצְוָה¹⁰⁶. וְהוּא שִׁפְרִישׁ הַחֲלָה שֶׁלֶּהֱן¹⁰⁷ אַחַת מִכָּל קֶרֶבֶן כְּשֶׁהֵן בְּצֶאֱק¹⁰⁸, שְׁאִין מִפְּרִישֵׁין פְּרוּסָה¹⁰⁹; שְׁנֶאֱמַר: אֶחָד מִכָּל קֶרֶבֶן - שְׁלֹא יִטַּל פְּרוּסָה¹¹⁰.

(106) כשמואל במנחות עז, א. ולא כרב הונא (שם עו:). (107) כלומר, ארבע החלות שנותן לכהן. (108) שם, וראה בנדרים יב, ב – כי ה"ן והרא"ש סוברים כי עשה עשר חלות מכל מין ומין כשהם בצק, ולאחר שמפריש אחד מכל מין, עשה מכל מין – חלה אחת, אבל ב'תוספות' שם נראה שלא עשה עשר חלות אלא הפריש מן העיסה חלק עשירי, ומהנשאר אפה ד' חלות, חלה חלה מכל מין ומין, וכנראה שגם רבינו סובר כן שמפריש מן העיסה, ואין צורך שבשעת ההפרשה יהיו עשר חלות. (109) כלומר, אין מפרישין חלה חתוכה כ"אם שלימה. (110) מנחות עז, ב. ונדרים, שם.

כג. וְכִיצַד הוּא הַלֶּחֶם הַבָּא עִם אֵיל נִזִּיר? לֹאֲקַח שִׁשָּׁה עֶשְׂרֹנּוֹת וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרֹן¹¹¹ וְעוֹשֶׂה מֵהֶן עֶשְׂרִים חֲלוֹת¹¹² שְׁוֹת, וְהַכֵּל מִצָּה¹¹³. עֲשֶׂרָה רִיקִין מְשׁוּחִין בְּשֶׁמֶן, וְעֶשֶׂר חֲלוֹת לֹתֵת הַסֵּלֶת שֶׁלֶּהֱן בְּשֶׁמֶן, וְהַכֵּל מֵאֶפֶה תְּנוּרָה¹¹⁴. וְשֶׁמֶן שֶׁלֶּהֱן רְבִיעִית¹¹⁵. וְשֶׁעוֹר זֶה הַלֶּכָּה לְמַשָּׂה מְסִינֵי¹¹⁶. וְהַפֶּהֶן לֹאֲקַח מֵהֶן שְׁתֵּי חֲלוֹת, אַחַת מִכָּל מִין¹¹⁷.

(111) משנה, מנחות עח, א: "נזירות היתה באה שתי ידות כמצה של תודה, חלות וריקין ואין בה רבוכה, נמצא עשרה קבין ירושלמיות שהן ששה עשרונות ועודיין (= שני שלישי)", ובבביתא שם אמרו: "שלמיו (ויקרא ז, יג) לרבות שלמי נזיר לעשרת קבין ירושלמיות ולרביעית שמן, יכול לכל מה שאמור בענין, תלמוד-לומר (במדבר ו, טו) מצות (= וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן וריקין מצות משוחים בשמן). מאי תלמודא, אמר רב פפא, דבר שנאמר בו מצות, לאפוקי רבוכה דלא נאמר בו מצות. דבי רבי ישמעאל תנא, מצות – כלל, חלות וריקין – פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, חלות וריקין אין, מידי אחריני לא". (112) שהרי למדו חלות נזיר מחלות תודה (מנחות עח). וחלות תודה היו עשר לכל מין ומין. (113) משנה שם, כמפורש בתורה (במדבר, שם). (114) מפורש בויקרא ב, ד. כי חלות וריקין הם מאפה תנור (כספ"מ-משנה). (115) משנה, מנחות פח, א: "רביעית (= מדת רביעית שהיתה במקדש) מה היתה משמשת, רביעית מים למצורע ורביעית שמן לנזיר". (116) שם פט, א: "חצי לוג שמן לתודה, ורביעית שמן לנזיר, ואחד עשר יום שביין נדה לנדה – הלכה למשה מסיני". (117) שנאמר (במדבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו".
(10) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה.

~ יום רביעי א' אלול ~

פָּרָק עֲשִׂירִי

(1) יבאר בו מצות-עשה של אכילת קדשי קדשים לכהונה, ובאיזה מקום הם נאכלים.

א. אֲכִילַת הַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם מִצֹּת עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם - הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעֵלִים מִתְּכַפְּרִים.² וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקֹּדְשִׁים שְׂאוּכָלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים,³ שְׂאֲכִילְתֶּן מִצֹּה.

(2) ובספרא פרשת שמיני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים".
(3) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילות אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות-עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח".]

ב. וְכֵן אֲכִילַת שְׂרִירֵי מִנְחוֹת, מִצֹּת עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו.⁵

(4) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (5) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיוצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות-עשה לא דבר של רשות בלבד

ג. וְאִין חֲטָאת וְאֵשֶׁם וְשִׂירֵי מִנְחוֹת נֹאֲכָלִין אֱלֹא לְזִכְרֵי כְּהֵנָּה בְּעִזְרָה⁶; וְאִם נֹאֲכָלוּ בְּהִיכָל⁷ - נֹאֲכָלוּ.⁸ שְׁנֹאֲמַר: לְכֹל מִנְחָתָם וּלְכֹל חֲטָאתָם וּלְכֹל אֲשָׁמָם בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ, פֶּל זָכָר יֵאָכֵל אוֹתוֹ.⁹ וְכֵן שְׁלָמֵי צִבּוֹר הָרִי הֵם כְּחֲטָאת וְכָאֵשֶׁם,¹⁰ כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

(6) ולעניין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפנים מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב): לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (7) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל. (8) כלומר, היא אכילה כשרה. (9) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי

ד. חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים נֹאֲכָלִין לְכֹהֲנִים זָכָרִים וּנְקִיבוֹת,¹¹ שְׁנֹאֲמַר בָּהֶם: לָךְ נִתְּתִים וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶיךָ. וְכֵן הַמּוֹרָם מִתּוֹדָה וְהַמּוֹרָם מֵאֵיל גִּזֵּר, שְׁנֹאֲמַר: כֹּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' נִתְּתִי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶיךָ.¹²

(11) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (12) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'".

ה. וְכֵן הַכֹּזֵר¹³, שְׁהָרִי נֹאֲמַר בּוֹ: וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ כְּחֵזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין.¹⁴ וְכֹל אֵלוֹ הַנֹּאֲכָלִים לְפָהֳנוֹת - נֹאֲכָלִים לְעִבְדֵי הַכֹּהֲנִים וּלְנִשְׂיָהֶם¹⁵ כְּתִירוּמָה¹⁶. וְכֵלֶן נֹאֲכָלִים כָּכֵל הָעִיר, שְׁנֹאֲמַר: אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמִקְוֹם טָהוֹר. לֹא נֹאֲמַר בְּהֵן בְּמִקְוֹם קְדוֹשׁ, שֶׁהִיא הָעֵזְרָה, אֱלֹא טָהוֹר, שֶׁהוּא פֶל מִחֵנָּה יִשְׂרָאֵל. שְׂכַנְגִּדוֹ לְדוֹרוֹת - יְרוּשָׁלַיִם. וְהוּא הַדִּין לְמַעֲשֵׂר וּפְסַח¹⁷, שְׁהָרִי הֵן קֹדְשִׁים קָלִים כְּשְׁלָמִים. וְהַחֲלוּנוֹת וְעִבֵי הַחֲמוּמָה - כְּלַפְּנִים.¹⁸

(13) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (14) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נו, שמפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פרק ו: "הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (15) לנשי הכהנים. (16) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחוזרת לבית אביה כהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (17) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. (18) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים.

ו. הַשְּׁלָמִים נֹאֲכָלִים בַּיּוֹם הַזֵּבִיחָה וְכֹל הַלֵּילָה וְכֹל יוֹם הַמִּתְחַרֵּת עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה¹⁹; שְׁנֹאֲמַר: בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֵת זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמִּתְחַרֵּת, וְאִם הָאָכֵל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר-זִבְחַ שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּגְמוֹרָה²⁰. נִמְצְאָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַד, שֶׁהוּא נֶאֱכָלִין לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. בֵּין חֶלֶק הַפְּהִיגִים בֵּין חֶלֶק הַבְּעָלִים²¹. וְהוּא הֵדִין לְכֹכּוֹר וּמַעֲשֵׂר²², שֶׁהָיָה הֵן קִדְשֵׁים קָלִים בְּשָׁלְמִים.

19) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". (20) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". (21) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיוצא בהם". (22) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

ז. אֶבֶל הַתּוֹרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קִדְשֵׁים קָלִים, אֵינָה נֶאֱכָלֶת אֲלֵא בְּיוֹם הַזִּבְחִיחָה עִם הַלֵּילָה²³; שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: בְּיוֹם קָרְבָּנוּ יֵאָכֵל, לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן אֵיל נִזְיִר²⁴. וְהִלְחָם הָבָא עִמָּהֶן²⁵ - פִּיּוּצָא בְּהוֹן²⁶, בֵּין חֶלֶק הַפְּהִיגִים בֵּין חֶלֶק הַבְּעָלִים²⁷. וְהוּא הֵדִין לְחֻטָּאת וּלְאִשָּׁם וּלְשִׁלְמֵי צִבּוֹר וְלְשִׁירֵי מִנְחוֹת, שֶׁהֶפֶל נֶאֱכָל לְיוֹם וְלִילָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם קָרְבָּנוּ יֵאָכֵל - כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּמַעֲשֵׂעֵם²⁸. חוּץ מִן הַשְּׁלָמִים, שֶׁפָּרַשׁ בָּהֶן הַתְּרוּבָה, וּבְכֹכּוֹר וּמַעֲשֵׂר הַדּוּמִים לָהֶם.

י. וּמִתֵּר לְאָכֵל אֶת הַקִּדְשֵׁים בְּכָל מֵאֲכָל³⁹. אֶפְלוּ הַפְּהִיגִים⁴⁰ מִתֵּרִין לְאָכֵל חֶלְקָם, בֵּין מִקִּדְשֵׁים קָלִים בֵּין מִקִּדְשֵׁי קִדְשֵׁים, בְּכָל מֵאֲכָל, וּלְשִׁנּוֹת בְּאֲכִילָתָן⁴¹, וּלְאָכֵלם צִלּוּיִים שְׁלֹקִים⁴² וּמִבְּשָׁלִים⁴³, וְלָתֵת לְתוֹכָן תְּבִלְיִן שֶׁל חֲלִין, אֶבֶל לֹא תְבִלְיִן שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁלֹּא יָבִיאוּ אֶת הַתְּרוּמָה לְיָדֵי פְּסוּל⁴⁴. וְהֵעֲצָמוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת⁴⁵ - מִתְּרוֹת, וְעוֹשָׂה אָדָם מֵהֶם כָּל כְּלִים שִׁירְצָה.

23) שלאחריו. (24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו). ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תורת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (25) עם התורה ועם איל הנזיר. (26) שם לו. אמרין: "לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התורה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתורה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". (28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תורת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

ט. כָּל הַקְּרָבָנוֹת, בֵּין קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים בֵּין קִדְשֵׁים קָלִים, אֵין אוֹכְלִין אוֹתָם אֲלֵא הַטְּהוֹרִים³⁰ בְּלִבְד הַמּוֹלִין³¹. אֶפְלוּ הָעֵרִיב שֶׁמְשׁוּ³² וְלֹא הִבִּיא בְּפִתְרוֹ³³

39) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם

(23) שלאחריו. (24) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו). ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תורת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (25) עם התורה ועם איל הנזיר. (26) שם לו. אמרין: "לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (27) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התורה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתורה וזרוע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיוצא בהן (=כבשר)". (28) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תורת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר. חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח. ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו. לחמי תודה וחלות ורקיקים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו". ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה).

29) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר.

ט. כָּל הַקְּרָבָנוֹת, בֵּין קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים בֵּין קִדְשֵׁים קָלִים, אֵין אוֹכְלִין אוֹתָם אֲלֵא הַטְּהוֹרִים³⁰ בְּלִבְד הַמּוֹלִין³¹. אֶפְלוּ הָעֵרִיב שֶׁמְשׁוּ³² וְלֹא הִבִּיא בְּפִתְרוֹ³³

30) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם

30) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם

30) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם

30) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, ט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (40) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (41) כלומר, לא רק שמותר לאכלן בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לצלאו. (42) מבושלים הרבה מאד עד שנימוחו. (43) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - "לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (44) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאכילה. (58) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (59) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (60) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (61) לפי שדינם שווה. (62) שדינם שווה. (63) שאף הם דינם שווה. (64) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (65) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשלו עם החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (66) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכלו חוץ למקומו. (67) של חולין או של קדשים קלים. [והמדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה]. והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (68) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת [טהורה] או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאינן כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירי)].

יג. בִּשְׂרֵי קְדָשִׁים קְדָשִׁים או בִּשְׂרֵי קְדָשִׁים קְלִים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם בִּשְׂרֵי תֹאֵה - הֲרִי"ג בִּשְׂרֵי תֹאֵה אֲסוּר לְטַמְּאֵם וּמִתָּר לְטַהֲרֵם.⁷⁰

(69) בשר חולין. (70) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי כהנים וכו'. ואם יהיה בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו".

יד. נֹאמַר בְּעוֹלָה: עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לְפָנֶיךָ לֹא יִהְיֶה; וְנֹאמַר בְּחֻטָּאת: הִפְחֵן הַמְחַטָּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה; וְנֹאמַר בְּאֶשֶׁם: הִפְחֵן אֲשֶׁר כִּפְּפוּ בוֹ לֹא יִהְיֶה; וְנֹאמַר בְּשִׁלְמִים: לְפָנֶיךָ הִזְרַק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לֹא יִהְיֶה; וְנֹאמַר בְּמִנְחָה: הִפְחֵן הַמְקַרֵּיב אֹתָהּ לֹא יִהְיֶה. אֵינן הַפְּתוּב מְדַבֵּר כָּכָל אֵלּוּ אֶלָּא בְּרֵאוּי: שֶׁהִפְחֵן הֲרֵאוּי לְעוֹבְדֶיךָ⁷¹ - זֶהוּ שֵׁישׁ לוֹ חֶלֶק לְאַכֵּל; וּמִי שֶׁאֵינִי רֵאוּי בְּשַׁעַת הַקְּרִיבָן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה טָמֵא - אֵינן לוֹ חֶלֶק לְאַכֵּל אֶפְלוּ מְשִׁיטְהָר לְעֵרֵב. אֲבָל לְעֵנֵן חֶלְקָה - הַכֹּל לְאַנְשֵׁי בֵּית אָב⁷² שֶׁמְקַרְבִּין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכֵלָם

התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (45) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה.

יא. הִיָּתָה לָהֶם אֲכִילָה מוּעֵטָה - אוֹכְלִין⁴⁶ עִמָּה⁴⁷ חֲלִין וּתְרוּמוֹת, פְּדֵי שְׁתֵּהִינָה נֶאֱכַלְתָּ עִם הַשְּׂבָע⁴⁸. הִיָּתָה לָהֶן אֲכִילָה מְרֻבָּה - אֵין אוֹכְלִין עִמָּה חֲלִין וּתְרוּמָה, פְּדֵי שְׁלֵא תִהְיֶה נֶאֱכַלְתָּ אֲכִילָה גְּסָה⁴⁹. וְכֵן בְּשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת⁵⁰.

(46) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (47) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (48) על השובע, "דרך גדולה" (קרית ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (49) ואכילה גסה אינה אכילה. (50) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנותרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה".

יב. אֵין מְבַשְׁלִין חֻטָּאת או אֶשֶׁם⁵¹ עִם מוֹרֶם מִתּוֹדָה או מֵאֵיל נִזְיֶר⁵², מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט בְּאוֹכְלֵיהֶן⁵³ וּבְמִקּוֹם אֲכִילָתָן⁵⁴. וְלֹא מוֹרֶם מִתּוֹדָה וּמֵאֵיל נִזְיֶר עִם כְּכוֹר או עִם חֲזָה וְשׂוֹק שֶׁל שְׁלָמִים⁵⁵, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט זְמַן אֲכִילָתָן⁵⁶. וְלֹא מוֹרֶם מִשְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ⁵⁷ עִם חֻטָּאת וְאֶשֶׁם שֶׁל יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעַט בְּאוֹכְלֵיהֶן⁵⁸ וּבְמִקּוֹם אֲכִילָתָן⁵⁹ וּבְזִמְנֵן אֲכִילָתָן⁶⁰. אֲבָל חֻטָּאת וְאֶשֶׁם מִתְבַּשְׁלִין זֶה עִם זֶה⁶¹, וְתוֹדָה וְאֵיל נִזְיֶר זֶה עִם זֶה⁶², וְהַכְּכוֹר וְחֲזָה וְשׂוֹק זֶה עִם זֶה⁶³. חֲתִיכָה שֶׁל קְדָשִׁים קְדָשִׁים⁶⁴ או שֶׁל פְּגוּל⁶⁵ או נוֹתֵר⁶⁶ שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת⁶⁷ - אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמִתְרוֹת לְכֹהֲנִים⁶⁸.

(51) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (52) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (53) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (54) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים אלא ליום ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (55) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (56) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה, והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. (57) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל⁸⁴ - חולק⁸⁵ ואוכל; ושאמר: לחם אלהיו מקדשי הקדשים⁸⁶ וגומר. והוא שהיה ראוי לאכילה⁸⁷. אבל אם היה טמא - אינו חולק לאכל לערב.

(79) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". (80) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאר הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (81) זבחים צט. "הרי קטן דאינו ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרינן במנחות (עג.) איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעית ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים. (82) כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמתורים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדין הקטן. (83) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". (84) ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר ככהנים יאכלנו". (85) יש לו חלק. (86) בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר": (א) אצל מנחה (שם ו, יא; ב) אצל חטאת (שם, כב; ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה. ומפסוק שני - כי גם הנולד במומו חולק, ומהפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. (87) בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שנא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול בערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינן, שמע מינה".

יח. וכהן גדול אוכל⁸⁸ שלא בחלקה, אלא נוטל כל מה שפירצה⁸⁹.

(88) בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. (89) בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "ההנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו", לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת".

יט. כל הראוי לאכילת הקדשים⁹⁰ בשעת הקרבן - חולק לאכל; וכל מי שאינו ראוי לאכל בשעת העבודה, אף על פי שהוא ראוי לעבודה⁹¹ והרי הוא ראוי לאכל לערב - אין חולק פדי להניח חלקו לערב. פיצד? טבול יום⁹² ומחסר פפורים⁹³ והאונן⁹⁴

חולקים בכל קדשי המקדש איש פאחיו, בין זה שהקריב בין אחיו שעמו במקדש שלא הקריב⁷³.

(71) אף על פי שלא עבד. והמדובר כשראוי גם לאכילת קדשים. (72) ספרא שם. [ומה שאמרו (זבחים צט.) "והרי משמרה כולה דאין מחטין (=זורקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נז. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאיתין כולהו משמרות", לא דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותרן. (73) אלא שראוי להקריב.

טו. ולמה חלק הפתוב במנחות בין מנחות האפיות ומנחת הסלת? שהרי בפאפיות הוא אומר: כל המנחה אשר תאפה פתני, לכהן המקריב אתה לו תהיה⁷⁴; ובמנחת הסלת הוא אומר: וכל מנחה בלולה בשמן ותרבה, לכל בני אהרן תהיה איש פאחיו⁷⁵. שהאפיה, פשחולקין אותה אנשי בית אב, כל שנגיע לו חלקו, אפלו פזית פת - הרי הוא ראוי לו, שהרי אוכלו מיד; אבל הסלת, אם יחלקוה בנייהן, נמצא מגיע לזה מלא פפו סלת או פחות, שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו, לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה פנגד מנחה⁷⁶, ולא יחלקו מנחה זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב; הצרף הפתוב לומר בה: לכל בני אהרן תהיה איש פאחיו - לומר שיחלקוה בפני עצמה. מפאן אמרו חכמים: אין חולקין מנחה פנגד מנחה, אפלו מעשה מחבת פנגד מעשה מחבת או סלת פנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שפריה בפני עצמה.

(74) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. (75) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. (76) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה.

טז. וכן אין חולקין עוף פנגד עוף⁷⁷, ולא חטאת פנגד חטאת, ולא הזה ושוק פנגד הזה ושוק⁷⁸; אלא כל חלק וחלק חולקין אותו בנייהן פשנה.

(77) היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. (78) (ויקרא ז, ייב) איש כאחיו - וסמין ליה ואם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כן אין חולקים בקדשים קלים".

זו. אין הקטן חולק⁷⁹ אפלו בקדשים קלים⁸⁰, אף על פי שמתר להאכילו קדשי קדשים⁸¹. וכן אשה ואנדווגינוס אין חולקים להם בקדשי המקדש פלל⁸², ושאמר: איש פאחיו⁸³. אבל בעל מום, בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּיּוֹם הַקְּבוּרָה⁹⁵, בֵּין פְּהֵן גְּדוּל⁹⁶ בֵּין פְּהֵן הַדְּיוּט, אֵין חוֹלְקִין לְאָכַל לְעֶרֶב.

כג. קָרְבַּן צְבוּר הַבָּא בְּטַמְאָה, אָף עַל פִּי שֶׁהַטְּמָאִים מְקַרְבִּין אוֹתוֹ¹⁰³ - אֵין חוֹלְקִין עִם הַטְּהוּרִין לְאָכַל לְעֶרֶב, מִפְּנֵי שְׂאִינִם רְאוּיִים לְאָכִילָה¹⁰⁴.

103) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שנטמאו. 104) בזבחים צט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור (=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעינין שמע מינה."

פְּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

1) יבוארו בו איסורי אכילת בשר עולה ואיסורי שאר הקרבנות גם לכהנים, ובשר קדשי קדשים לזר.

א. כָּל הָאוֹכֵל² בְּזֵית³ מִבֶּשֶׂר הָעוֹלָה, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דְּמָה⁴ בֵּין לְאַחַר זְרִיקַת דְּמָה - לֹקֵה. שְׁנֹאמַר: לֹא תוֹכֵל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵי מַעֲשֵׂר דְּגִנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהַרְךָ וְגוֹמֵר וְכָל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁵, שְׁזֹ אֲזַהְרֶה⁶ לְאוֹכֵל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה.

2) בין כהן ובין ישראל (רש"י במכות יז:). 3) אף-על-פי שכתב רבינו בספר המצוות (לא-תעשה קמו) כי הלאו הזה של "לא תוכל לאכול וגו'" הוא האזהרה לכל מועל (וכן כתב הכסף-משנה כאן, והמשנה-למלך בפ"א מהלכות מעילה הלכה ג), ובמעילה אין שיעור של כזית אלא שוה פרוטה (הלכות מעילה שם הלכה א) - עולה לאחר שחיטה שאינה ראויה לכלום, אלא להקריבה על גבי מזבח, אין לה ערך של ממון כלל, ולפיכך דנו בה בשיעור כזית ככל איסורי המאכלות ולא בשוה פרוטה (ראה במנחת-חנינוך מצוה תמז). 4) מה-שאינ-כן בקדשים הנאכלים, ראה להלן הלכה ד. 5) בספרי פ' ראה (לדרים יב, יז) ומכות יז. 6) "נדריך זה עולה" (שם ושם).

ב. וְחִלְבָּהּ וּבִשְׂרָהּ וּסְלִתָּהּ וְשִׁמְנָהּ וַיִּזֵּן שֶׁל נִסְכֵיהָ⁷ - חֲמִשָּׁתָן מִצְטַרְפִּין לְכִזְיֹת⁸.

7) כי קרבן עולה טעון נסכים (למעלה פ"ב הלכה ב) ומנחת נסכים נשרפת כולה על המזבח, והיין מתנסך על המזבח ויורד לשיתין (שם הלכה א). 8) להלקותו. מעילה טו: במשנה: "חמשה דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה", ופירש שם רבינו, וכן רש"י שם שמצטרפין גם לענין מעילה, שאם אכל מכולם כזית אחד הרי זה מעל, וחייב מלקות, וכן פירש"י שם. ואף-על-פי שיין שיעורו תמיד ברביעית, אין זה אלא בשתייה. אבל בדרך אכילה, כגון ששרה פתו ביין - שיעורו בכזית (תוספות זבחים קט. ד"ה עולה, וראה במנחת-חנינוך מצוה קמח).

90) [נוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעטו, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדרוגינוס, ועיין בלחם משנה]. 91) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שנטמאו. 92) כל שנטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. 93) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצוורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבן טהרה). 94) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באנינות. 95) היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו מדרבנן. 96) אף על פי שהוא מקריב.

כ. כָּל שְׂאִינֹ רְאוּי לְאָכַל - אֵינוֹ רְאוּי לְעֶבֶד; חוּץ מִפְּהֵן גְּדוּל הָאוֹנֵן, שֶׁהוּא מְקַרְבִּי וְאֵינוֹ אוֹכֵל⁹⁷, פְּמֹ שְׁבֹאֲרֵנוּ. וְכָל שְׂאִינֹ רְאוּי לְעֶבֶד - אֵינוֹ רְאוּי לְאָכַל; חוּץ מִבְּעַל מוֹם, שֶׁהָרִי נִתְפָּרֵשׁ בְּתוֹרָה⁹⁸.

97) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב ככהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי לאכילה. 98) ויקרא ו, כב, "כל זכר ככהנים" לרבות בעל מום.

כא. כָּל שְׂאִינֹ לֹ חוֹלְקֵ בְּבֶשֶׂר - אֵין לֹ חוֹלְקֵ בְּעוֹרוֹת⁹⁹. אֶפְלוֹ טַמְא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דְּמִים וְטְהוּר בְּשַׁעַת הַקְּטָר חֲלָבִים¹⁰⁰ - אֵינוֹ חוֹלְקֵ בְּבֶשֶׂר¹⁰¹. שְׁנֹאמַר: הַמְקַרְבִּי אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִפְּנֵי אֲהָרֹן, לֹ תִהְיֶה שׂוֹק הַיָּמִין לְמִנְה - עַד שִׁיִּהְיֶה טְהוּר וְרְאוּי לְעֶבֹדָה מִשַּׁעַת זְרִיקַת עַד אַחַר הַקְּטָר חֲלָבִים¹⁰².

99) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן". 100) כלומר, בלילה. שטבל והעריב השמש. 101) להשמיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטרה. 102) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים.

כב. נִטְמָא אַחַר זְרִיקַת וְטַבֵּל, וְהָרִי הוּא טְהוּר אָף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים בעולה, מצטרפין זה עם זה וכו'. וששה בתודה, הבשר והחלב והסולת והיין והשמן והחלבם".

ה. כל האוכל פזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה. שְׁנֵאָמַר: לא תוכל לאכל בשְׁעָרֶיךָ מֵעֵשׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹי²¹, שְׁזֵוּ²² אֲזַהֲרָה לְאוֹכַל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים²³, שהוא לוקה; שְׁחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם לְקִדְשֵׁי קָלִים כְּחֹמַת הָעִזְרָה לְקִדְשֵׁי קָדְשִׁים. וְאֶחָד בֶּשֶׂר חֲטָאָה וְאֲשָׁם אוֹ שְׂרִי מִנְחֹת²⁴.

(21) מכות וספרי שם. (22) בקרף וצאנך. ולא כתב רבינו שלוקה גם משום "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (ראה להלן הלכה ו), לפי שיתכן כי הבשר לא יצא חוץ לעזרה, אלא הוא עמד בחוץ והכניס ראשו בפנים. ורק על ר' שמעון שמנה חמש מלקיות בור שאכל מן העולה לפני זריקה, מקשה הגמרא (מכות יח.) למה לא מנה גם לאו של "ובשר בשדה", לחייבו בשש מלקיות, וראה בלחם-משנה. (23) מכות יז. במשנה וספרי שם. ובגמרא שם: "ונדבותיך זו תודה ושלמים". (24) ראה למעלה פ"י הלכה ג, כי "אין החטאת והאשם ושירי מנחות נאכלים אלא לזכרי כהונה בעזרה".

ו. בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קָדְשִׁים שְׂעִיָּא חוץ לחומת העזרה, וּבֶשֶׂר קִדְשֵׁי קָלִים שְׂעִיָּא חוץ לחומת ירושלים - נִפְסַל וְנֶאֱסַר לְעוֹלָם²⁵, וְאָף עַל פִּי שְׁחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ - אֲסוּר לְאָכְלוֹ²⁶. וְהָאוֹכַל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לוקה²⁷; שְׁנֵאָמַר: וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ - בִּיּוֹן שְׂעִיָּא בֶּשֶׂר חוץ למחיצתו נעשה פטרפה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין שיעא בשר חוץ למחיצתו נעשה פטרפה".

בפנימיות העניינים, 'טריפה' מרמז על זמן הגלות, כמארו"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה כור", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, וכאשר עם ישראל נמצאים חוץ למחיצתו, היינו בגלות - הרי הם כטריפה שאין להם שלימות אמיתית, היינו החיות והחירות.

(על-פי 'לקוטי שיחות' ח"ב עמוד 42 מתוך רמב"ם 'פרס המלך')

(25) חולין סח: מכות יח. זבחים פב. (26) חולין שם. (27) מכות שם. כלומר, בין אם חזר למקומו ובין לא חזר למקומו. (28) פ"ה הלכה ט.

ז. נְכַנְסוּ²⁹ בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קָלִים³⁰ לְהִיכַל - הֲרִי זֶה בֶּשֶׂר.

ג. וְכֵן הָאוֹכַל פְּזִית מִכָּל הָאֲמוּרִין⁹, בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה, בֵּין פְּהוּ בֵּין יִשְׂרָאֵל¹⁰ - לוקה. שְׁהָאֲמוּרִין פְּלִיל לְמַזְבֵּחַ כָּכֵל הָעוֹלָה¹¹, וְהֲרִי נֶאֱמַר בְּמִנְחַת פְּהָנִים: פְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֹאכְל; פֶּלֶל שְׁהוּא פְּלִיל לְמַזְבֵּחַ - אֲכִילְתוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקִין עָלָיו בְּכִזְזִית¹². וְכֵן הָאוֹכַל פְּזִית מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת¹³ - לוקה¹⁴; שְׁנֵאָמַר: וְכָל חֲטָאָה אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֹאכְל, בְּאֵשׁ תִּשְׂרֶף¹⁵.

(9) האימורים של כל הקרבנות ולא רק של עולה. (10) ראה ברייתא מנחות עד: המובא בדברינו להלן בהמשך ההלכה. (11) ראה לחם-משנה למעלה ה"א. (12) כלומר, נוסף על איסור מעילה (ראה למעלה הלכה א, ולהלן פ"א ופ"ב מהלכות מעילה), לוקה גם על כל לאו של "כליל תהיה לא תאכל". מקור הדברים במנחות עד. עד: "בעא רבינא, כהן שאכל מן האימורין מהו, לאו דזרות (=וזר לא יאכל קודש - שמות כט, לג) לא קמיבעיא לי (=שאינו חייב ודלא כפירש"י), שלא נאמר הלאו הזה אלא בדבר הנאכל לכהנים, אבל אימורים שאינם נאכלים לכהנים, אין בהם הלאו של "וזר לא יאכל קודש", ראה מכות יח. ובתוספות מנחות שם - הר המוריה, וראה להלן הלכה ח), כי קמיבעיא לי לאו דכליל תהיה, מאי (מי הוי כהן חייב משום לאו דכליל תהיה, כמו שהוא חייב על אכילת מנחת כהן - רש"י), אמר רב אהרן לרבינא, תא שמע, דתניא רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה, ליתן לא-תעשה על אכילתו". וראה גם מכות יח: וספרא צו פרק ה הלכה ד. (13) שאינם בכליל תהיה, שהרי אינם נקרבות על המזבח אלא נשרפות בבית הדשן (למעלה פ"ו הלכות ב-ד, וראה לחם-משנה למעלה הלכה א, ומשנה-למלך כאן ובפ"א מהלכות מעילה הלכה ג). (14) כלומר, נוסף על זה שלוקה מטעם מעילה (ראה להלן פ"א מהלכות מעילה הלכה ג, ופ"ב שם הלכה ד). (15) ספרא צו פ"ח הלכה ה, ופסחים פג. זבחים פב.

ד. כָּל הָאוֹכַל פְּזִית מִבֶּשֶׂר הַקִּדְשִׁים, אֶפְלוּ קִדְשֵׁי קָלִים, קִדְם זְרִיקַת דָּמָם¹⁶ - לוקה. שְׁנֵאָמַר: לֹא תֹכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶתֶיךָ. פְּלוֹמֵר, לֹא תֹכַל לְאָכַל נְדֻבֹתֶיךָ בְּשַׁעְרֶיךָ קִדְם שְׂזוּרְקִין דָּמָן בְּשַׁעְרֵי הַמָּקוֹם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹי¹⁷, שְׁזוּ אֲזַהֲרָה לְאוֹכַל תוֹדָה אוֹ שְׁלָמִים קִדְם זְרִיקַת דָּמִים. והוא הדין לשאר קדשים, בֵּין קָלִים בֵּין חֲמוּרִים¹⁸. וְשֵׁשׁ דְּבָרִים שְׂבִתוּדָה, שֶׁהֵם: הַחֲלָב וְהַבֶּשֶׂר, וְהַסֵּלֶת¹⁹ וְהַשְּׂמֵן וְהַיֵּין, וְהַלֶּחֶם - פֶּלֶן מִצְטָרְפִין לְכִזְזִית²⁰.

(16) שאין בהם דין מעילה, ראה להלן פ"ב מהלכות מעילה הלכה א. (17) מכות יז. וספרי ראה (לדברים שם). (18) במכות שם אמרו, כי בכור וחטאת ואשם ועולה נלמדים בקל-וחומר מתורה ושלמים. (19) שהרי התורה טעונה נסכים (מנחות צ:). (20) משנה במעילה טו: "חמשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּרִק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן, וכמה הן.

א. המנחות הם מן הקרבנות.² והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום נסכים - מהם מנחת צבור, ומהם מנחת יחיד.³

2) שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר'). ויש לפרש עוד כי הם קרבנות עצמן ואינן טפילות לקרבן אחר כמו מנחת הנסכים הבאה עם הקרבנות, ראה למעלה פ"ב ה"א שנשרפת כולה, עיי"ש. וראה להלן בסמוך. 3) מבואר להלן ה"ג דבדברי רבינו.

ב. וְכָל הַמְּנֻחֹת סֹלֶת חֲטִיף;⁵ חוץ ממנחת סוטה⁶ ועמר התנופה,⁷ שהם מן השעורים.

4) סוטה טו, א. והוא קמח מנופה ונקי מפסולת. 5) משנה, שם יד, א: "כל המנחות באות מן החיטים, וזו (= מנחת סוטה) באה מן השעורים." 6) שבאה שעורים וקמח בלתי מנופה (משנה, שם). וראה פ"ג מהל' סוטה הי"ב. 7) הקרב ביום שני של פסח שהוא יום טז בניסן, והוא נזכר בספר ויקרא (ב, יד וכג, י). וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ג. והוא בא מן השעורים (משנה, שם), ואף-על-פי-כן הוא בא "גרש", כלומר, מנופה ונקי מכל פסולת (שם), וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין שם הי"ב.

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה. והוא קרב למזבח,⁸ כמו שיתבאר.⁹ ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת¹⁰. ואלו¹¹ נקראו מנחה¹², ואינן קרבין לגבי המזבח¹³, והן חמץ¹⁴. ועליהם נאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לה, ואל המזבח לא יעלו¹⁵. והמנחה השלישית היא לחם הפנים שעושין בכל שבת¹⁶. ואינו קרב לגבי המזבח¹⁷, אלא פלו נאכל לפניהם¹⁸, כמו שיתבאר.¹⁹

8) כלומר, מקטירים ממנה את הקומץ, על המזבח, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. 9) בהל' תמידין ומוספין, שם. 10) ראה ויקרא כג, טז-יז. וראה בפ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"א. 11) שתי הלחם. 12) מנחות מו, ב. שכן נאמר (שם, טז) "והקרבתם מנחה חדשה לה", ועוד נאמר (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה". 13) כלומר, אין מהם לאישי המזבח ('סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ג ה"ח). וראה להלן פ"ח מהל' תמידין ומוספין הי"א. 14) משנה, מנחות נב, ב: "כל המנחות באות מצה, חוץ חמץ שבתודה ושתי הלחם, שהן באות חמץ", שכן נאמר (שם כג, יז) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשורונים סולת תהיינה חמץ תאפינה". 15) ואמרו במנחות נח, א - כי פסוק זה מדבר בשתי הלחם. 16) ויקרא כד, ה-ח. וראה בפ"ה מהל' תמידין ומוספין והם נקראים מנחות, כמו שנראה במשנה מנחות נט, א וסא, א. ובגמרא שם נז, א. ראה להלן הי"ט. וראה עוד ברש"י על התורה (שם, ט) ובי'תוספות יום-טוב'

29) זבחים פב: 30) כלומר, בשר קדשי קדשים בוודאי אינו נפסל, שהרי בשעת הדחק, גם ההיכל הוא מקום אכילה (זבחים סג. ולמעלה פ"י הלכה ג), אלא אפילו קדשים קלים שהבעלים הישראלים האוכלים אותם אסורים ליכנס להיכל לאכלן - גם הם אם נכנס הבשר שלהם להיכל הרי הוא כשר, שהרי אמר ר' יוחנן (זבחים סג.) "שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (ויקרא ג, ב) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר" (ראה למעלה פ"ה הלכה ד). הרי שאם נכנס בשר קדשים קלים להיכל הוא כשר, וראה גם שם פב: "בשר הנכנס לפנים כשר", ולא חילקו בין קדשי קדשים לבין קדשים קלים.

ח. זרי³¹ שאכל פזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים - לוקה. שנאמר: ואכלו אתם אשר פפר בהם וגומר, וזר לא יאכל וגומר; במקום שהפהן אוכל³² ובעת שראוי לאכל³³, אם אכלו שם הזר - לוקה³⁴. אכל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אוכל בחוץ³⁵, לא משום זר שאכל קדש³⁶. שהרי אינם ראויין שם לפניהם³⁷. וכן אם אכלו בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה בלבד, לא משום זרות³⁸.

31) מכות יח: 32) בעזרה. 33) אחרי זריקת הדמים. 34) במכות שם: "איתמר, אמר רב גידל אמר רב, זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור. מאי טעמא, דאמר קרא, ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, קרינן ביה וזר לא יאכל קודש. וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם, לא קרינן ביה וזר לא יאכל". ומכאן שגם חוץ לעזרה הוא פטור, לפי שאין שם "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וראה גם שם יח. "זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לר' שמעון לוקה חמש. ולילקי נמי משום וזר לא יאכל כי קודש הם, הני מילי היכא דלכהנים חזי, הכא דלכהנים נמי לא חזי", ראה בהמשך ההלכה. 35) ראה למעלה הלכה ה. 36) שם יח. 37) ראה למעלה הלכה ד. 38) דברי רב גידל שם.

ט. זר³⁹ שאכל פזית מחטאת העוף⁴⁰ - לוקה שתים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל גבלה. שכל מליקה גבלה היא, וכשהתרה - לפניהם התרה⁴¹, לא לזרים; והרי הן שני אסורין הבאין פקח⁴², כמו שבארנו⁴³.

39) יבמות לב: כר' חייא. 40) לאחר הזאה ומיצוי (ראה למעלה פ"ז הלכות רז), אבל לפני כן אינו לוקה על איסור זרות (ראה למעלה הלכה ח). 41) שם בגמרא. וראה למעלה פ"ז שם. 42) כלומר, מיד אחד הזאה ומיצוי, שאז פקע איסור מעילה (כי אין מעילה בדבר הנאכל) - חלים שני האיסורים הנ"ל, של זרות ונבלה כאחד (יבמות שם, ועיין שם ברש"י ותוספות). 43) בפ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ת. וראה גם להלן פ"ד מהלכות שגגות הלכה א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲשָׂרוֹן³⁷. אָבֵל מִנְחַת הָעֹמֶר וּמִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת וּמִנְחַת חֲנוּף וְהַחֲבִיתִין - כָּל אַחַת מֵהֶן עֲשָׂרוֹן אֶחָד, לֹא פָחוֹת וְלֹא יִתְרָא³⁸.

34) אבל המנחות שאינן קריבות לגבי המזבח, כגון שתי הלחם ולחם הפנים, יש להם שיעור אחר, וכמו שמבואר במקומם, בפ"ה ופ"ח מהל' תמידין ומוספין. (35) סולת, והוא עשירית האיפה. ויתכן כי למדו כן ממה שנאמר (במדבר כח, יג) "ועשרון עשרון סולת מנחה" להורות כי כל מנחה צריכה עשרון סולת ('קריית ספר'). וראה להלן. (36) משנה, מנחות כז, א: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו", "שאם היתה שום מנחה בפחות מעשרון היא פסולה" (פירוש המשנה, שם). ולמדו זאת (גמרא שם, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ט ה"ח) ממה שנאמר (שם, ב) "מסלתה", שאם חיסר סלתה כל שהוא פסולה, וראה גם במנחות ט, ב. (37) כך נשמע מדברי המשנה שם פח, א. ומה שנאמר (במדבר כח, יג) "עשרון סולת מנחה" (ראה למעלה) אינו אלא שלא יפחות מן העשרון, אבל אם רוצה להביא יותר - יביא ('קריית ספר'). וראה להלן ה"ז שנותן לוג שמן לכל עשרון ועשרון. (38) במנחות עו, ב: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת עשרונן פסולות". ופירשו ה'תוספות' שם ד"ה כל, כי המדובר במנחת נסכים, וגזירת הכתוב היא, שהרי נאמר בהם "שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל", ואין לשנות. ולפי זה, הוא-הדין לכל המנחות שאינן באות בנדר ונדבה, שאין להוסיף על העשרון (ראה כסף-משנה ו'ה המוריה). שהרי במנחת סוטה נאמר (ויקרא ה, יא) "עשירית האיפה", וכן נאמר (במדבר ה, טו) במנחת קנאות, וכן נאמר (ויקרא ו, יג-טו) במנחת חינוך ובמנחת חביתין, וכן למדו בעומר מה שנאמר (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה הוא" (עי' רש"י מנחות סג:). וראה ב'קריית ספר'.

ו. כָּל הַמִּנְחוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת הַגִּשָׁה³⁹ בְּמַעֲרָב⁴⁰ כִּנְגַד חֲדָה שֶׁל קָרֵן דְּרוֹמִית מְעַרְבִית⁴¹, וְאֵינָן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה⁴²; חוּץ מִמִּנְחַת סוּטָה⁴³ וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה⁴⁴, שֶׁשְּׂגִיחָן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה וְהַגִּשָׁה⁴⁵.

39) למזבח. ראה משנה, מנחות ס, א. ונלמד זאת בגמרא שם מן הפסוקים. (40) של המזבח, שם סא, א - במשנה: "והגשה במערב". (41) משנה זבחים סג, א: "ושלשה דברים היתה אותה קרן (= דרומית מערבית) משמשת וכו' חטאת העוף וההגשות וכו'", רוצה-לומר (הגשת) המנחה, לפי שנאמר בה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, ואין נכון להיות פני המזבח לפני ה' אלא בקרן מערבית דרומית" (פירוש המשנה, שם) וכן הוא בסוטה יד, ב: "לפני ה', יכול במערב? תלמוד-לומר אל פני המזבח. אי אל פני המזבח, יכול בדרום? תלמוד-לומר לפני ה', הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית, כנגד חודה של קרן, ודיו", וראה למעלה פ"ה ה"י, ופ"ט ה"ו. (42) מנחות ס, א - במשנה. (43) ראה למעלה פ"ט ה"טז. (44) ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. (45) שם סא, א -

מנחות פ"ה מ"ג. (17) כלומר, אינו טעון הגשה למזבח (מנחות סא. במשנה), ואין ממנו לאישי המזבח ('סיפרא' שם). (18) שנאמר (שם, ט) "והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש". (19) להלן בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ריב, ובפ"ה שם ה"ה.

ד. וְתַשַּׁע מִנְחוֹת הַיְחִיד, וְכֵלֶן קְרִיבִין לְמִזְבֵּחַ, וְאֵלּוּ²⁰ הֵן: מִנְחַת חוּטָא. וְהִיא הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב הָעֹנֵי פְּשִׁיתָיִיב חֲטָאת וְלֹא תִגְיַע יָדוֹ²¹. מִנְחַת סוּטָה. וְהִיא מִנְחַת הַקִּנְאוֹת²², שֶׁכָּבֵד נִתְפָּרְשׁוּ מֵעֲשִׂיָּהּ²³. הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב כָּל כֹּהֵן תַּחֲלָה פְּשִׁינָס לְעוֹבְדָהּ²⁴, שֶׁמִּקְרִיב אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְהִיא הַנְּקָרָאת²⁵ מִנְחַת חֲנוּף. הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם²⁶, וְהִיא הַנְּקָרָאת²⁷ חֲבִיתִין²⁸. מִנְחַת הַסֶּלֶת²⁹. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת הַמִּחְבֵּת³⁰. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת הַמִּרְחֶשֶׁת³¹. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת מֵאִפָּה תְּנוּרָה³². וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת רִקִּיקִין³³. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

(20) כלומר, טעונות הגשה והקטרת הקומץ, וראה להלן. (21) ויקרא ה, יא. וראה פ"י מהל' שגגות ה"ד. (22) המוזכרת במדבר (ה, טו) "כי מנחת קנאות הוא", וראה גם במנחות ב, א. ונט, א. (23) בפ"ג מהל' סוטה ה"ב-טו. וראה במדבר שם, ט"רכו. (24) ראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ז, ו'סיפרא' צו פ"ג ה"ג. (25) ראה להלן פ"ג ה"ד. (26) ראה להלן פ"ג ה"ב-ד. ופ"ג מהל' תמידין ומוספין ה"י"ח. (27) משנה, מנחות נ, ב. (28) "על שם מחבת קרו להו חביתין, דכתיב (ויקרא ו, יד) על מחבת בשמן תעשה" (רש"י מנחות, שם). וכל אלו ארבע המנחות אינן באות נדבה כ"אם חובה, אבל יתר חמשת המנחות, אינן באות חובה כ"אם בנדר ונדבה, ראה להלן. (29) ויקרא ב, א: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ונקראת מנחת סולת משום שנקמצת כשהיא סולת ('רבינו גרשום' מנחות נט. וראה גם רש"י שם) וראה להלן פ"ג ה"ה "כיצד היתה נעשית". (30) ויקרא שם, ה: "ואם מנחה על המחבת קרבנך סולת כלולה בשמן מצה תהיה וגו'". וראה להלן פ"ג ה"ו כיצד היתה נעשית. (31) שם, ז: "ואם מנחת מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה וגו'". וראה להלן שם ה"י-ז כיצד היתה נעשית, ומה בין מחבת למרחשת. (32) שם, ד: "וכי תקריב מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות כלולות בשמן", וראה להלן שם ה"ח. (33) אף הוא מאפה תנור, אלא שהנודב מנחת מאפה תנור, יכול להביא או חלות או ריקיקין, כמו שנאמר (שם) "וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות כלולות בשמן וריקיקי מצות משוחים בשמן", וראה להלן פ"ג שם.

ה. כָּל הַמִּנְחוֹת הַקְּרִיבוֹת לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ³⁴ - אֵין כָּל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרוֹן³⁵. וּמַעֲוֹטוֹ מְעַכֵּב אֶת כָּל³⁶. וְחֵמֶשׁ מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה - יֵשׁ לוֹ לְהַתְּנִיב וּלְגַדֵּר מֵהֶן כָּל מָה שְׂרִיצָה, אֲפֹלוֹ אֶלֶף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשנה. תנופה מפורשת בשניהם בתורה, והגשה במנחת סוטה גם כן מפורשת בתורה (במדבר ה, כה) "והקריב אותה אל המזבח" וזו היא הגשה, ובמנחת העומר שלא נזכרה הגשה בתורה, למדוה (שם ס:) "במה הצד" ממנחת חוטא וממנחת סוטה.

ז. **כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִבּוֹת לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנוֹהָ**⁴⁶. לֹא שֶׁמֶן לְכָל עֶשְׂרוֹן⁴⁷, וְקָמֵץ לִבְנוֹהָ לְכָל מִנְחָה, בֵּין שְׁהִיְתָה עֶשְׂרוֹן אֶחָד בֵּין שְׁהִיְתָה שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹנִים⁴⁸; שֶׁאֵין מְבִיאִין בְּכָלִי אֶחָד יֵתֵר עַל שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶה⁵⁰. חוץ מִמִּנְחַת קְנָאוֹת וּמִנְחַת חוּטָא⁵¹, שֶׁנֶּאֱמָר⁵²: לֹא יִשִּׁים עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לִבְנוֹהָ⁵³.

המוקדשין, שם). אבל כאן שכתב גם "אינו עובר" הזכיר גם לבונה, וראה ב'תוספות הגרע"א' במשנה, שם). (59 שם במשנה: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה". רוצה-לומר, שיתן כלי שיש בו שמן (או לבונה) על הכלי שיש בו המנחה. וכתב רבנו בפירוש המשנה: "לא פסלה, ואין אנו אומרים כבר עבר על מה שאמר לא יתן עליה שמן, לפי שהכוונה לשם שלא יבולל הסולת או הקמח בשמן". ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו "לא פסלה" - למד רבינו ש"אינו עובר" ממה שאמרנו בגמרא שם ס, א: "עליה בגופה של מנחה הכתוב מדבר", והרי גם בלבונה כתוב "עליה", ושם לא שייך פסול (ראה למעלה). ועל-כרחנו שהמכוון לפטור גם מלאו, והוא-הדין בשמן (וראה ב'תוספות הגרע"א' שם). (60 כלומר, אף כי אין במנחות אלו יותר מעשרון אחד (ראה למעלה ה"ה), ולעשרון אחד אינו מביא אלא לוג אחד של שמן (למעלה ה"ז) - באלו שתי המנחות מוסיף עליהן אחר-כך עוד שמן, כמו שכתוב (ויקרא ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה מורבכת". (61 להלן פ"ג ה"ב, עיי"ש).

ט. **כָּל הַמִּנְחֹת⁶² הַקְּרִבּוֹת לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁶³ נִקְמָצוֹת⁶⁴, וּמְקַטְרֵי הַקָּמֵץ פְּלוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁶⁵, וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָל לַפְּהִינִים⁶⁶**; חוץ מִמִּנְחַת זִכְרֵי כֹהֵנִים⁶⁷, שֶׁאֵינָה נִקְמָצֶת, אֲלָא מְקַטְרִין אוֹתָהּ פְּלֵהָ⁶⁸, שֶׁנֶּאֱמָר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וְגוֹמְרָה⁶⁹. הֵיא לְמִדְתָּהּ, שֶׁמִּנְחַת חֲנוּפֵי וְהַחֲבִיתִין וְכֵהֵן שֶׁהֵבִיא מִנְחַת חוּטָא⁷⁰ אוּ מִנְחַת נְדִבָה⁷¹ - בְּלֵן נִשְׂרָפּוֹת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵינָן נִקְמָצוֹת.

(46 ראה משנה, מנחות נט, א. ושמן נאמר בכל המנחות (חוץ מסוטה וחוטא), ולבונה נאמרה רק במנחת הסולת, וממנה למדו (שם) לשאר המנחות, שטעונות לבונה. (47 משנה, מנחות פח, א. וכדברי תנא-קמא, ובברייתא (שם פט.) נלמד זאת ממה שכתוב במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וכו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן", לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן), וראה למעלה פ"ב ה"ח. (48 כלומר, אף-על-פי שהשמן הוא לוג לכל עשרון, ואם הביא ששים עשרונים מביא ששים לוגין - בלבונה אין הדבר כן, אלא מביא קומץ אחד לכל כמות של סולת, בין לעשרון אחד ובין לששים עשרונים, ראה תוספתא מנחות פ"ז, ו"סיפרא' ויקרא (דיבורא דנדבה פ"ט ה"ג). (49 לפיכך אינו מביא קומץ אחד אלא לששים עשרון, אבל אילו היה אפשר להביא יותר מששים עשרון בכלי אחד, היה מביא קומץ אחד של לבונה גם ליותר מששים עשרון. (50 להלן פ"ג ה"ו. (51 שם נט, א - במשנה. (52 במנחת חוטא. (53 ובמנחת קנאות נאמר (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה".

פ. **נִתְּן⁵⁴ וְהִקְרִיב⁵⁵ - לֹקֵה עַל הַשָּׂמֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְעַל הַלִּבְנוֹהָ בְּפָנָיו עֲצָמָה⁵⁶. נִתְּן⁵⁷ כְּלֵי יֵשֵׁשׁ בּוֹ שֶׁמֶן אוּ לִבְנוֹהָ⁵⁸ עַל גַּבֵּיהָ - אֵינּוּ עוֹבְרִים, וְלֹא פָּסְלוּ⁵⁹. מִנְחַת חֲנוּפֵי וְהַחֲבִיתִין - מוֹסִיף לְכָל אַחַת מֵהֶן שֶׁמֶן⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶה⁶¹.**

(62 משנה, מנחות עב, ב. (63 בא למעט שתי הלחם ולחם הפנים, ראה למעלה ה"ג. (64 שכן מפורש בתורה אצל המנחות הנ"ל, וראה להלן פ"ג ה"ג "כיצד קומצין". (65 גם זה מפורש בתורה בכל המנחות הנ"ל. (66 משנה, שם. ודבר זה מפורש בתורה אצל חמש מנחות, והמנחות אשר אצלם לא פורש זה בתורה, כגון מנחת חוטא וכו', נלמדו (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ו, זט) "וזאת תורת המנחה וכו', והרים ממנו בקומצו וכו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", שתורה אחת לכל המנחות (רש"י שם). (67 אבל מנחת נקבות מן הכהנים - נאכלת, ראה להלן ה"י. (68 משנה, שם עד, ב. (69 "כליל תהיה לא תאכל". (70 כתנא-קמא במשנה שם עב, ב. ולא כרבי שמעון האומר כי מנחת חוטא של כהנים נקמצת. (71 שם עג, ב.

ח. **נִתְּן⁵⁴ וְהִקְרִיב⁵⁵ - לֹקֵה עַל הַשָּׂמֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְעַל הַלִּבְנוֹהָ בְּפָנָיו עֲצָמָה⁵⁶. נִתְּן⁵⁷ כְּלֵי יֵשֵׁשׁ בּוֹ שֶׁמֶן אוּ לִבְנוֹהָ⁵⁸ עַל גַּבֵּיהָ - אֵינּוּ עוֹבְרִים, וְלֹא פָּסְלוּ⁵⁹. מִנְחַת חֲנוּפֵי וְהַחֲבִיתִין - מוֹסִיף לְכָל אַחַת מֵהֶן שֶׁמֶן⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶה⁶¹.**

י. **הַפְּהִינִים⁷² - מִנְחַתָּהּ נִקְמָצֶת כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָלִין⁷³.**

(54 שמן ולבונה על מנחת קנאות או על מנחת חוטא. (55 דעת רבינו, כי אינו לוקה אלא על ההקרבה, אבל נתן ולא הקריב אינו לוקה. וכן הוא ב'ספר המצוות' לא-תעשה קד, לענין שמן במנחת סוטה. וראה שם עוד בלא-תעשה קב-קג, וקה. (56 משנה, מנחות נט, ב. וכתבו ה'תוספות' (שם ס. ד"ה יכול) בשם רבינו-תם כי אם נתן שמן במנחה שנפסלה (משנה שם, ולהלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"י) - שוב אינו חייב על הלבונה שנתן עליה, שכן מצינו גם לענין מחמץ שהחמץ מנחה פסולה אינו לוקה (להלן ה"ח). ועי' משנה-למלך. (57 משנה, שם. (58 בפירוש המשנה שם, הזכיר רבינו רק שמן (וכן ברש"י שם). (ונראה שפירשו כן מפני שבמשנה אמרו: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה", ואילו בלבונה לא שייך פסול (ראה בהל' פסולי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלחם שהוא שיריים, ובוזיכין שהן קומץ, על השולחן שעל גבי הקרקע, דהיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים" (רש"י, שם). (89) שם ז, א. ז, ב: "בעו מיניה מרב ששת, מהו לקמוץ בכלי שעל גבי קרקע וכו' אמר רבא, פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסילוק בויכין" (מעל השולחן שהיה על גבי קרקע, ובוזיכין מתירין את הלחם כקומץ שמתיר את המנחה, דקומץ מיקרי אזכרה, ובוזיכין נמי מיקרו אזכרה, דכתיב (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, דקומץ מתיר שיריים לאכול, דכתיב (שם ב, ג) והנותרת מן המנחה וכו' מאשי ה' - רש"י, שם). (90) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי "נותן הקומץ בכלי שרת ומקדשו בכלי שרת". ואין מקדישין אותו בכלי שעל גב קרקע, ראה מנחות ז, ב: "בעא רבא, קידוש קומץ מאי, ממנחה ילפינן לה או מדם ילפינן לה. הדר פשטה, מדם ילפינן לה", כלומר, מקבלת הדם, שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", ואמרינן ב'תורת כהנים' (סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ד ה"ד) זו קבלת הדם וכו' וקידוש קומץ נגד קבלת הדם (רש"י, שם). מה קבלת הדם בכלי על-ידי כהן ולא על גבי קרקע, אף קידוש הקומץ בכלי על-ידי כהן, ולא בכלי שעל גבי קרקע. (91) כרבי יוחנן, מנחות כו, ב. ורב יהודא מסביר שם טעמו של רבי יוחנן, שנאמר (בראשית יט, כח) "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ גם כן נאמר "והקטיר", הילכך צריך קיטור. וראה ב'ירושלמי' יומא פ"ב ה"א, כי רובו של קומץ, היינו רובה של כל פרידה ופרידה.

יד. פל המנחות⁹² הקרבות לגבי המזבח - מצדה⁹³. וכן שירי המנחות שאוכלין הפהנים, אף על פי שהן מתירין לאכלן בכל מאכל⁹⁴ ובדבש⁹⁵ - אין אוכלין אותן חמץ; שנאמר: לא תאפה חמץ חלקם - אפלו חלקם לא יחמיצו⁹⁶. ואם החמיץ שיריה - לוקה⁹⁷. והחמיץ אחר החמיץ⁹⁸ - חיב⁹⁹. ולוקין על פל עששה ועששה שפחה¹⁰⁰.

(92) מנחות נב, ב - במשנה. (93) כלומר, המנחות הקרבות על גבי המזבח, באות כולן מזה ולא חמץ, אבל המנחות שאינן קרבות על גבי המזבח, יש מהן הבאות מזה, כמו לחם הפנים (ראה להלן פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ו). ויש מהן הבאות חמץ, כמו שתי הלחם והחמץ שבתודה, ראה במשנה שם. (94) משנה, זבחים סג, א. וראה למעלה פ"ה ה"י. (95) סוטה יד, ב. ומנחות נח, א. ולא אסרה דבש אלא בהקטרה (ראה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א), אבל בשיריים הנאכלים לא אסרה תורה. והרי אמרה תורה (במדבר יח, ח) "לך נתתם למשחה", והיינו לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (סוטה טו). (96) מימרא של ריש לקיש, סוטה שם, ומנחות נה, א. ועוד. (97) מנחות שם, במשנה: "ואם החמיצו שיריה עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא ב, יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", ופסוק זה נאמר על הקומץ, ואמר ריש לקיש שם, כי על השיריים למדו ממה שנאמר (שם ו, י)

במנחת פהנים⁷⁵. פיצד עושים⁷⁶? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין⁷⁷ על בית הדשן⁷⁸.

(74) של כהן ושל ישראל. (75) ביבמות צט, ב - במשנה: "ונותנים עליו (= על זה שנתערב, והוא ספק כהן, ספק ישראל) חומרי כהנים וחומרי ישראלים". ובגמרא (שם ק). "למאי הלכתא, אמר רב פפא למנחתם, נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים". (76) שם ק, א - וכרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון. (77) ואינם קרבים על גבי המזבח, שמא הוא ישראל, ואסור להקטירו על גבי המזבח, ש"כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו" (סוטה, שם). (78) לדעת רש"י (שם ד"ה ר' אלעזר ב"ר שמעון) בית הדשן הזה הוא למטה מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנוצה, והיינו במזרחו של כבש (ראה למעלה פ"ו הכ"א, ולהלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב). אבל לדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והשירים) בית הדשן הזה הוא מקום שריפת פסולי קדשי קדשים שבעזרה (ראה למעלה פ"ו ה"ג).

יב. פל הנשואות לכהנים⁷⁹, בין פהנת בין ישראלית - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעלים⁸⁰ שאינו אוכל⁸¹, ואינה פלה לאשים⁸², מפני חלק האשה⁸³; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן⁸⁴. הקמיצה בכל מקום בעזרה⁸⁵. ואם קמץ בהיכל - פשרה⁸⁶.

(79) משנה וברייתא, סוטה כג, א. (80) שהוא מקריבה משלו (רש"י שם). ומנחת כהן אינה נאכלת. (81) בכת"י אברבנאל, חסרות המלים "שאינו אוכל", וכן נראה ב'קריית ספר'. (82) למזבח. (83) שהרי לכפרתה היא באה, ואין מנחת זר (= לא כהן) ובת כהן קריבין כליל בלא קמיצה (רש"י, שם). (84) כרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון (שם כג.). וראה למעלה הי"א מחלוקת רש"י ו'תוספות' בקביעת מקום בית דשן זה. (ראה ברש"י סוטה כ. שזוהי שריפה, וראה פ"ד מהל' סוטה הי"ד-טו). (85) ואינה טעונה צפון (משנה, זבחים סג.). (86) מימרא של רבי אלעזר, בזבחים שם, ומנחות ח, א.

יג. מקדישין מנחה בכלי⁸⁷ שעל גבי קרקע⁸⁸, וקומצין מפלי שעל גבי קרקע⁸⁹; ואין מקדישין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע⁹⁰. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משניצית האור קרב הקמץ⁹¹.

(87) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי מקדישין את המנחה בכלי שרת. ואף כי המנחה קדושה ועומדת, שהרי הקדישוה כפה - קדושת פה אינה אלא קדושת דמים, ואינה קדושת הגוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלינה, ואם נטמאת - נפדית, קדשה בכלי - קידשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלינה ואין לה פדיון, ראה רש"י סוטה יד, ב. (88) כלומר, אפילו ע"ג קרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן, ראה מנחות ז, ב: "אמר רבא, פשיטא לי וכו' מקדישין מנחה בכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסידור בויכין", "שמסדר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"וכולן רשאיין הכהנים וכו' ולתת לתוכן תבלי חולין וכו'". ומלשון הברייתא "תיבלה" (מלשון נקיבה) נראה לו לרבינו כי מדובר על המנחה. כלומר, השיריים ולא על הקומץ שאם מתבלו בתבלין הרי הוא יתר ופסול כמפורש במנחות ו, א - במשנה (ראה כסף-משנה). ואף-על-פי ששם מדובר בשעת הקמיצה - סובר רבינו שיתר פוסל גם אחר-כך). (110) "הוא כמין כמון, ודק ממנו, והוא שחור" (אבן עזרא, ישעיה כח, כה). (111) כן כתב רבינו פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ: "מותר ליתן התבלין והשומשמן והקצף וכיוצא בהן לתוך הבצק", כלומר, ואין כאן חשש של חימוץ. ודלא כהראב"ד שכתב כאן כי אין להתיר את התיבול אלא לאחר האפיה, אבל בעודה לישא אסור משום חימוץ, וראה גם בדבריו פ"ו מהל' חמץ ומצה, שם. (112) כן הוא בברייתא, שם. והכוונה שאין יוצאים במצה בכזית ראשון בליל ראשון של פסח (וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה תיבלה), כמו שכתב ה'מגיד משנה' פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, לפי שהיא מצה עשירה ואינה לחם עוני. ודלא כהתוספתא בפסחים פ"ב שיוצאין במצה מתובלת.

יח. המחמץ¹¹³ מנחה פסולה¹¹⁴ - פטור; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לִי לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ - הַפְּשָׁרָה לְהֵשֵׁם¹¹⁵, לֹא הַפְּסוּלָה¹¹⁶. חֶמֶץ פְּשִׂיא פְּשָׁרָה וְיִצְאָתָה לְחֻוּץ¹¹⁷, וְחֹזֵר וְחִמְצָה אַחֵר שְׁנִפְסָלָה בִּיצִיאָתָה - אֵינוֹ לֹקָה¹¹⁸. חֶמֶץ פְּרָאשׁוּ שֶׁל מִזְבֵּחַ - אֵינוֹ לֹקָה; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ, וְכִכָּר קִרְבָּה זֹאת וְהִיא פְּשָׁרָה¹¹⁹.

(113) ברייתא, מנחות נז, א. (114) ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין, כל מיני פסולים במנחות. (115) הראויה להקרבה. (116) שאינה ראויה להקרבה. ואף-על-פי שגם מנחה חומצת פסולה, ובכל זאת חייב המחמץ אחר המחמץ (למעלה ה"ד) - גזירת הכתוב היא במחמץ (ראה למעלה ה"ט, ו'ע' רש"י מנחות שם ד"ה או דילמא). (117) לעזרה. (118) על החימוץ השני. במנחות שם: "בעי רב פפא, חימצה ויצאת וחזר וחימצה מהו, כיון דיצאת איפסלה לה ביוצא, וכי הדר מחמץ לה לא מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ. או דילמא כיון דחימצה, פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמץ לה, מיחייב עלה משום מחמץ אחר מחמץ, תיקו". ומספק אין מלקין אותו. (119) במנחות, שם: "בעי רב מרי, חימצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבה, או דילמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי, תיקו". ואף כאן פסק רבינו שאין מלקין אותו, מאחר שנשאר הדבר בספק (כסף-משנה).

יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה¹²⁰; שְׁנֵאמַר: כָּל הַמִּנְחָה¹²¹. אֲבָל מִנְחַת נֶסְכִּים - אֵין בָּהּ מִלְקוֹת; שָׂאם גְּבֻלָה בְּמִים - הָרִי נִפְסָלָה קִדָּם שֶׁתַּחֲמִץ¹²², וְאִם גְּבֻלָה בְּיַיִן¹²³ שֶׁל נֶסְכִּים - מִי פְרוֹת הֵן וְאֵין מְחִימִין¹²⁴.

(120) כדעת רבי עקיבא, בברייתא מנחות נז, א. (121) ולחם

"לא תאפה חמץ חלקם" - "אפילו חלקם לא תאפה חמץ". ונראה שם במשנה כי חייבים על כך מלקות, וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה קכד. (98) כגון אם לש האחד בחימוץ ובא אחר ואפאה. (99) מנחות נו, ב - ועוד. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ג. וראה להלן ה"ח. (100) מנחות נה, א - במשנה, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ב ה"ג, ופ' צו פ"ג ה"א, וראה להלן ה"טו.

טו. פִּיעַד? לְשֵׁה חֶמֶץ¹⁰², או עֲרָכָה חֶמֶץ¹⁰³, או קִטְפָה חֶמֶץ¹⁰⁴, או אֶפְאָה חֶמֶץ - לֹקָה. שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ, וְנֵאמַר: לֹא תֵאָפֶה חֶמֶץ - לְחֵיב עַל כָּל מַעֲשֵׂה יְחִידֵי שְׁבָה¹⁰⁵. עֲשֵׂה חֶמֶץ מִתְחִלָּה וְעַד סוּף - לֹקָה עַל כָּל מַעֲשֵׂה מִהָן¹⁰⁶.

(101) כלומר, על איזו עשייה ועשייה חייב. (102) שם במשנה: "וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה". (103) "עריכה הוא שעורכין אותה ועוסקין בו בידים" (רבינו, שם). (104) שם נה, ב - בברייתא. "וקיטוף הוא ציור החלות" (פירוש המשנה). ורש"י שם מפרש "שמחליק פניה במים", וראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ, שמדברי רבינו שם נראה כפירוש רש"י. (105) בברייתא שם: "לא תאפה חמץ וכו' לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם, תלמוד-לומר לא תאפה, אפיה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה, מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי (= מעשה חשוב בפני עצמו - רש"י), וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה, וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף, שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה". (106) תוספתא מנחות פ"ז: "ואם החמץ את שיריה עובר משום ד' דברים, משום בל תלוש ובל תירק (תערך, כצ"ל - 'מנחת ביכורים') ובל תקטוף ובל תאפה וכו'". וראה ב'הר המוריה' כאן.

טז. הַנִּיחַ שְׂאוֹר עַל גְּבֵי הָעֵסָה וְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְנִתְחַמְצָה מְאִלְיָה - לֹקָה¹⁰⁷; שֶׁנִּתְחַמְצָה הַשְּׂאוֹר הוּא הַמַּעֲשֵׂה¹⁰⁸.

(107) מנחות נו, ב: "אמר רבי אמי, הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה חייב עליה וכו' כמעשה צלי של שבת", כלומר, הכא חייב בהנחה בעלמא, כי היכי דמחייב בשבת אם היה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו (רש"י, שם). (108) כלומר, כדי לחמץ את העיסה אין צורך בשום דבר אחר אלא להניח עליו את השאור, אבל במניח בשר על גבי גחלים בשבת, אינו חייב משום מבשל בשבת, אלא אם היפך בו, שעל-ידי ההנחה בלבד, אינו מתבשל, ראה שם גמרא ורש"י.

יז. תֵּבַל הַשִּׁירִים¹⁰⁹ בְּקִצְחוֹ¹¹⁰ או בְּשִׁמְשָׁמִין או בְּכָל מִינֵי תְּבַלִּין וְשִׁמְנִים - פְּשָׁרָה. מִצָּה¹¹¹ הִיא, אֲלֵא שְׁנִקְרָאתָ מִצָּה מִתְּבַלְתָּ¹¹².

(109) מנחות כג, ב - בברייתא: "תיבלה בקצח או בשומשומין ובכל מיני תבלין כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת", וכן בתוספתא (זבחים פ"ז):

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"כל המנחות", וכן הוא גם בכמה דפוסים חדשים. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה, שהרי שתי הלחם ולחם הפנים קרויים מנחה (למעלה ה"ג) ולישתן ועריכתן בחוץ (פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ז, ופ"ח שם ה"ז), ואם-כן אין כאן "כל המנחות" (כסף-משנה). (133) בעזרה, תוספתא מנחות פ"א. והרקדה היא פועלת המניף בנפה (= העברת הקמח בנפה). (134) תוספתא שם. וכן הוא מנחות ט, א. יח, ב. ופסחים לו, א. (135) "דכיון דבעינן אפיה בפנים, אם-כן מחבת ומרחשת הנזכרים בתורה היו כלי שרת, ומקדשים כדילפינן למעלה (פ"א מהל' כלי המקדש הי"ט) דכלי שרת מקדשין (ק"רית ספר)". וראה מנחות ג, א. נא, א. וסג, א. (136) זבחים צה, ב: "תנור של מקדש, מתכת היה". ושם צו, א - אמרו: "נעביד דחרס וכו' דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן". ופירש רש"י: "וקדושתן בתנור שאין נעשין בכלי שרת, לפי שאין טעונין שמן, כדאמרין בפרק שתי הלחם (מנחות צה:)) לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, דתנור מקדש להו".

~ יום חמישי ב' אלול ~

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְעֲשׂוֹת פֶּלַ מִנְחָה פְּמִצוֹתָהּ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה.²

2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

ב. וְכִיצַד עֲשִׂית חֲבֹתֵי פֶהָן גְּדוֹלָ? מְבִיא עֲשָׂרוֹן שְׁלֹם³ וּמְקַדְשֵׁי, וְחֻצְהוּ בְּחִצֵּי עֲשָׂרוֹן שְׁבַמְקַדְשׁ; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיא קְרֹבָה חֲצִיין - אֵינָה מִתְקַדְשֵׁת לְחֲצִיין.⁴ וּמְבִיא עֲמָה שְׁלֹשֶׁת לָגִין שְׁמֹן. שְׁנֹאֲמַר: בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה - לְהוֹסִיף לָהּ שְׁמֹן פְּנִסְפֵי הַכֶּבֶשׂ. וּבֹלָל הַסֶּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְחֹלְטָהּ⁶ בְּרוֹתְחִין,⁷ וְלֶשׁ מְכַל חֲצִי עֲשָׂרוֹן שֵׁשׁ חֲלוֹת. נִמְצָאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת.⁸

3) של סולת. (4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. (5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו' הרתחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והעניין הזה הוא שיהא כל שמן שעושיין עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט

הפנים בכלל מנחה, ראה למעלה ה"ג. והעיר ה'כסף משנה' כי בגמרא שם למד כן רבי עקיבא ממה שנאמר (שם, שם) "אשר תקריבו", עיי"ש בדבריו, וראה גם ב'הר המוריה' כאן. (122) שהרי מנחת נסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפטור (למעלה ה"ח). וכדעת רבי עקיבא שם, ולא כרבי יוסי הגלילי הסובר "מנחת נסכים שגבלה במים - כשירה". (123) בדפוס רומי וויניציאה: "בשמן". וכן הביא 'מעשה רוקח'. ועי' בשאלות-ותשובות נודע ביהודה' מהדורא קמא, חלק או"ח סי' כב. (124) ראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ד.

כ. הַחֲטִים שֶׁל מִנְחוֹת¹²⁵ אֵין לֹתְתִין אוֹתָן¹²⁶, שְׁמֵא יִחְמִצּוּ; שְׁהִרֵי בְּחוּץ לֹתְתִין אוֹתָן, וְאֵין הַפֶּל זְרִיזִין לְשִׁמְרֹן¹²⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֹמֶר, הוֹאִיל וְהִיא שֶׁל צְבוּר - לֹתְתִין אוֹתָהּ; שְׁהִרֵי הַצְּבוּר זְרִיזִין הֵן וּמְשִׁמְרִין אוֹתָהּ¹²⁸.

125) דברי רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, בפסחים לו, א. מ, א. (126) "לתיתה היא לשורן במים מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקייה" (רש"י, שם). (127) אבל הכהנים, שזריזין הן, לותתין את המנחות, ראה תוספתא זבחים פ"י: "וכולן רשאיין כהנים לשנות באכילתן מנחות ללותתן וכו'". (128) שם בגמרא: "ומאי שנא ממנחת העומר, דתניא מנחת העומר לותתין אותה וצוברין אותה, ציבור שאני". ומפרש רש"י בלשון ראשון: "מנחת העומר קרבן ציבור הוא, וכל עסקין שלה נעשין על-פי בית-דין וכו' ולתיתה הכל בבית-דין ובזריזין הוא".

כא. פֶּל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱמָרוֹת נְלוֹשׁוֹת בְּפוֹשְׂרִין¹²⁹, וּמְשִׁמְרֹן שֶׁלֹּא יִחְמִצּוּ; הוֹאִיל וְלִישְׁתָּן וְאֶפְתָּן בְּפָנִים פְּעֻזָּה¹³⁰, אֲנָשֵׁי פָּנִים זְרִיזִין הֵן.

129) משנה, מנחות נה, א. "וכך יפה לפת" (תפארת ישראל' שם פ"ה מ"ב). (130) ראה להלן הכ"ג, ורוצה לומר: אף כי הפושרין מחמיצין העיסה (ראה בהל' חמץ ומצה שם הי"א), הוואיל ולישתן ואפייתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן, ושומרים שלא יחמץ.

כב. וּבְמָקוֹם שְׁמֵבְשָׁלִין קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, שֶׁם אוֹפִין אֶת הַמִּנְחוֹת; שְׁנֹאֲמַר: זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שֶׁם הַפְּהִינִים אֶת הָאֵשׁם וְאֶת הַחֲטָאִת, אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה וְגוֹמְרֵי¹³¹.

131) משנה וגמרא במנחות צו, א. וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה שאלו, וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה' כאן.

כג. פֶּל הַמִּנְחוֹת¹³² - טְחִינְתָן וְהִרְקַדְתָן בְּחוּץ, וְלִישְׁתָּן וְעִרְכָתָן וְאֶפְתָּן בְּפָנִים¹³³. וְכָל מְעִשְׂיָהֶן פְּשָׁרִים בְּזֵר, עַד שִׁבּוּאוֹ לְבֵית הַקְּמִיצָה¹³⁴. וּמִחֲבַת וּמִרְחֻשֶׁת הָיוּ פְּעֻזָּה, וּשְׁתִּיהֶם מְכַלֵּי הַשֶּׁרֶת וּמְקַדְשִׁין¹³⁵. וְתַנּוּר שֶׁל מְקַדְשׁ שֶׁל מִתְּכַת הִיא¹³⁶.

132) בדפוס רומי וויניציאה ודפוס מג"ע (ב'מעשה רוקח')

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּף נֹתֵן שֶׁמֶן אַחַר עַל הַסֵּלֶת וּבִלְלַל הַסֵּלֶת בּוֹיָה²³,
וְאַחַר כֶּף נֹתֵנָה בְּכָלִי שֶׁרֶת וְצֶק לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן²⁴.
וְשֶׁמֶן שֶׁנֶּתַן תְּחִלָּה עִם הַשֶּׁמֶן הַבְּלֹל עִם שֶׁמֶן
שֶׁצֶק - הַכֹּל לֵג לְעֶשְׂרוֹן. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנְתָהּ²⁵.

(17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (= כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלשה (מה) מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בכרייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובוללה וכו'". (24) שם בכרייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

ו. מִנְחַת הַמִּחְבֵּת וְהַמִּרְחֶשֶׁת פִּיּוֹד? נֹתֵן הַשֶּׁמֶן בְּכָלִי וְנוֹתֵן עָלָיו הַסֵּלֶת, וְנוֹתֵן עַל הַסֵּלֶת שֶׁמֶן אַחַר וּבִלְלַל הַסֵּלֶת, וְאַחַר כֶּף לְשֵׁה בְּפוֹשְׁרִין²⁶ וְאוֹפֶה אוֹתָהּ בְּמִחְבֵּת אוֹ בְּמִרְחֶשֶׁת פְּמוֹ שְׁנֵדֵר²⁷, וּפּוֹתֶת אוֹתָהּ פְּתִים²⁸ וְנוֹתֵנָה בְּכָלִי שֶׁרֶת²⁹, וְיוֹצֵק עָלֶיהָ שֶׁאֵר הַשֶּׁמֶן³⁰, וְנוֹתֵן לְבוֹנְתָהּ³¹.

(26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפורשין ומשמרן שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בכרייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות גט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) "במנחת סולת, ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

ז. מֵה בֵּין מִחְבֵּת לְמִרְחֶשֶׁת? מִרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ שְׁפָה³², וְהַבְּצֵק שְׂאוֹפִין אוֹתוֹ עָלֶיהָ רֶךְ, שְׁהָרִי יֵשׁ לָהּ שְׁפָה

נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול שהם באות שתיים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתי כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה'" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שתיים עשרה חלות", אף חביתי כהן גדול שתיים עשרה חלות.

ג. וְאַחַת אַחַת הָיוּ נַעֲשׂוֹת. וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִחְלֶק הַשְּׁלֵשָׁה לְגִין בְּרִבִיעִית שְׁבַמְקָדֶשׁ, רִבִיעִית לְכָל חֶלֶה, וְאוֹפֶה הַחֶלֶה מֵעַט וְאַחַר כֶּף קוֹלָהּ⁹ אוֹתָהּ עַל הַמִּחְבֵּת¹⁰ בְּשֶׁאֵר רִבִיעִית הַשֶּׁמֶן שְׁלָהּ. וְאֵינּוּ מְבַשְׁלָה הַרְבֵּה¹¹, שְׁנֵאָמַר: תְּפִינִי - בֵּין בֶּשֶׁל וְנָא.

(9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

ד. וְאַחַר כֶּף חוֹלֶק כָּל חֶלֶה וְחֶלֶה לְשָׁנִים בְּאֵמֶד¹², כְּדֵי שְׂיִקְרִיב הַחֶזִי בְּכֶקֶר וְהַחֶזִי בְּעֶרֶב. וְלוֹקֵחַ הַחֶזִיִּים וְכוֹפֵל כָּל אֶחָד מֵהֶן לְשָׁנִים וּפּוֹתֶת, עַד שֶׁתִּמְצָא כָּל פְּתִיתָה כְּפוּלָה לְשָׁנִים¹³. וּמִקְרִיב הַחֶזִיִּין עִם חֶזִי קִמְץ לְבוֹנָה בְּכֶקֶר¹⁴, וְהַחֶזִי הַנֶּשְׂאָר עִם חֶזִי קִמְץ לְבוֹנָה - בְּעֶרֶב. וְאֵם הֵיטָה מְנַחַת חֲנוּךְ¹⁵ - אֵינּוּ חוֹצֶה, אֶלָּא מְקַרְבֶּה כְּלָה כְּאַחַת עִם קִמְץ לְבוֹנָה¹⁶. וּשְׁתִּיחֵן כְּלִיל לְאֲשִׁים.

(12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך).

ה. מִנְחַת הַסֵּלֶת פִּיּוֹד הֵיטָה נַעֲשִׂית? מְבִיא עֶשְׂרוֹן סֵלֶת¹⁷, או פְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת¹⁸, או פְּפִי נְדָרוֹ¹⁹, וְשֶׁמֶן הָרְאוֹי לָהּ²⁰. וּמוֹרֵד בְּעֶשְׂרוֹן שֶׁל מְקַדֶּשׁ²¹. וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בְּכָלִי, וְאַחַר כֶּף נֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֵּלֶת²², וְאַחַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולענין מנחת חביתיה כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתין ומבדיל. (48) משנה שם: "וכולן פותתין כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמר [בגמרא] אותה פתים ולא פתיה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח): "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיתין (=באופן שכל פתיה ופתיה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמייעט בפתיתין, באופן שכל פתיה ופתיה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

יא. לא לללל⁵⁰, לא פתת⁵¹, לא הגיש⁵², לא משח את הרקיקין - פשרה⁵³; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה, שפך היא מצוה.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

יב. סדר הבאת המנחה ביצד? מביא אדם סלת מתוך ביתו בקלתות של פסוף או של זהב או של שפך מיני מתכות, פלי שהוא ראוי לכלי שרת⁵⁴. ואם היתה מנחת הסלת⁵⁵ - נותנה לכלי שרת⁵⁶ ומקדשה בכלי שרת⁵⁷. ואם היתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה ולבונה ומוליכה אצל פהן⁵⁸. והפנה מוליכה אצל המזבח⁵⁹ ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן ודיו. ומסלק את כל לבונה לצד אחר⁶⁰, וקומץ ממקום שנתרבה שמנה; שגמרא: מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת⁶¹. וקמץ שחלקו בשני פלים - אינו קדוש⁶², וחוזר ומקדשו⁶³. ומלקט את כל לבונה ונותנה על הקמץ שבפלי ומעלהו על המזבח ומולחו⁶⁴, ונותנו על גבי האשים מפלי שרת⁶⁵. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ⁶⁶, אלא נותן מלח על פלה⁶⁷ ומשליף הכל על גבי האשים.

ואינו יוצא. ומחבת אין לה שפה, והפצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מפאן ומפאן.

(32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות ג). "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

ח. מנחת מאפה תנור ביצד? אם חלות היא³³ - בולל³⁴ הסלת בשמן, ולש פופורין ואופה, ופותת³⁵ ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונה. ואין בה ציקת שמן³⁶, שגמרא: חלות מצת בלולת בשמן³⁷. ואם רקיקין היא - לש את הסלת בפופורין³⁸ ומושח את הרקיקין בשמן, שגמרא: ורקיקין מצות משחים בשמן. וראה לי, שאחר אפיה מושח אותם³⁹.

(33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיקין בלולין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה.) חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחן אחר האפייה.

ט. וכיצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון ומושחין וחוזר ומושחין עד שיכלה כל השמן שבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפויית⁴⁰, פשאופין אותן - אופין כל עשרון עשר חלות⁴¹. ואם רבה בחלות או חסר - פשרה⁴². וכיצד פותתין אותן⁴³? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל⁴⁴. ואם היתה המנחה של זכרי כהנה⁴⁵ - אינו מבדיל ופותת⁴⁶. וכלן⁴⁷ פתיתין כזיתים⁴⁸. ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותן - פשרים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיה, שאין פתיה אלא לפני קמיצה, וזו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו.⁷¹ "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידו הכלי שלא קמץ באמצע הכלי".⁷² במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשאר כולן ב"תיקון". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה.⁷³ משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ, ומבורץ הוא גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאיין לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

יד. אין קמץ פחות מפשני זיתים. ומקצת הקמץ מעפב את פלו.⁷⁴ והקמץ והלבונה מעפבין זה את זה. הסלת והשמן מעפבין זה את זה, ומקצת השמן מעפב את פלו.⁷⁵ אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", "שאם חיסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו".⁷⁵ שם במשנה: "השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

פרק ארבעה עשר

1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

א. מתנדב אדם ונדר עולה ושלמים² וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה.³ ומתנדב או נדר מנחה ממנחת נסכים⁴ לבדה⁵ מאי זה מין משלשה מיני מנחות נסכים⁶, כמו שבארנו.⁷ ומתנדב או נדר יין בפני עצמו⁸, או לבונה בפני עצמה⁹, או שמן בפני עצמו¹⁰, או עצים למערכה¹¹, מפני שהן בקרבן¹², שנאמר: ולקרבן העצים¹³.

2) שנאמר (ויקרא א, ב'ג) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). 3) כגון מנחת הסולת, מנחת המחבת, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות ומנחת מאפה תנור וריקין, ראה למעלה פי"ב הלכה ד. 4) ראה למעלה פי"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת נסכים". 5) כלומר, אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי רבא. 6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. 7) למעלה שם הלכה ד. 8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פי"ב, וספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן פט"ז הלכה יד, ופי"ז הי"ב. 9) מנחות קו: וספרא שם הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. 10) כרבי טרפון במשנה שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום

54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלות של כסף ובקלות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין".⁵⁵ למעט מאפה תנור. 56) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. 57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. 58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) "והביאה אל בני אהרן וגו'". 59) דכתיב (שם, ח) והגישה אל המזבח". 60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלה או קורט לבונה פסול". 61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". 62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". 63) כלומר, על ידי עירובין ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). ונאין זה דומה ל'נשפך הדם מצוואר הבהמה ואסרו', שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה וזוה משיעור הזאה, שגם כן חזרו ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול". 64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". 65) בגמרא (שם טו). "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". 66) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". 67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? פדרף שקומץ כל האדם⁶⁸: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ⁶⁹. קמץ בראשי אצבעותיו⁷⁰ או מן הצדדין⁷¹ - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה⁷². ואם הוסיף בקמץ, פגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול⁷³.

68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". 69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". 70) "שהכניס ראשי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(24) ראה גם בהלכות נדרים שם. (25) הוא-הדין אם מת, וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו. (26) ראה קנין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה לומר: חייב להביא אחר. (27) כלומר, עד שיקריבו על המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות, שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים, וצריך להביא אחר, כמפורש בזבחים ב. ולהלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

ו. האומר: דמי שור זה עלי עולה ודמי בית זה עלי קרבן, ומת השור ונפל הבית - חייב לשלם²⁸. אומר: הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה - אינו חייב באחריותה²⁹.

(28) בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם, "אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי. אבל אמר שור זה עלי, כיון דאמר זה ומת - אינו חייב באחריות, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי" לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי" אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או מת. (29) מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב באחריות, כיון שפירש שכונתו שלא יתחייב באחריותה.

ז. כָּבֵד בְּאֲרֻנוֹ³⁰, שְׁהֵעוֹשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ קִרְבָּנוֹת³¹ - אינו כְּבִית עֲבוּדָה זָרָה. והאומר: הרי עלי עולה³² שְׁאִקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ³³, והקריבה כְּבִית זֶה - לא יִצְאָ³⁴. שְׁאִקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, והקריבה בְּמִקְדָּשׁ - יִצְאָ³⁶; וְאִם הִקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבֵּית - יִצְאָ. הרי הוא כְּמִי שֶׁנָּדַר עוֹלָה עַל מְנַת שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי־וֹתָהּ³⁷. וְעוֹנֵשׁ כֶּתֶר עַל הַעֲלִיָּתָהּ בְּחוּץ³⁸. וכן אם אומר: הריני נזיר על מנת שְׁאִגְלַח בְּבֵית זֶה³⁹, אם גִּלַח שָׁם - יִצְאָ⁴⁰. הרי הוא כְּמִי שֶׁנָּדַר לְצַעַר עַצְמוֹ, וְהָרִי צַעַר עַצְמוֹ, וְאִינָה נְזִירוֹתָ⁴¹.

(30) למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. (31) כגון מקדש בית חוניו, אשר באלכסנדריא של מצרים. (32) שם במשנה. (33) במשנה שם: "הרי עלי עולה, יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו, לא יצא". הרי שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה). (34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגבב, שאם אמר הרי עלי, חייב באחריותו. (35) כלומר, אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו. (36) שם במשנה כדברי תנא-קמא. ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא שחוטי חוץ - אינו חייב באחריות. (37) ראה למעלה הלכה ו. והם דברי רב המנוא בגמרא שם. (38) כלומר,

שסתם משנה (שם קז.) 'כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך סתם, הלכה כסתם (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף-משנה). וראה להלן פט"ז שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכות ט"י, ובפ"ח שם הלכה ז. (12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק "והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

ב. שְׁנַיִם¹⁴ מִתְנַדְבִּין או נוֹדְרִין קִרְבָּן אֶחָד עוֹלָה או שְׁלָמִים, אֶפְלוּ פְרִידָה¹⁵ אַחַת שֶׁל תּוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה מְבִיאִין אוֹתָהּ בְּשִׁתְפוּת¹⁶. אֶבֶל הַמְנַחָה אִינָה בָּאָה בְּשִׁתְפוּת¹⁷. ודְבָרִים אֵלוּ הֵן דְּבָרֵי קִבְלָה¹⁸.

(14) מנחות שם. (15) יחידה. (16) ראה למעלה פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (17) מנחות קד: וספרא שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירושו המיוחס לר"ש שם. (18) כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

ג. הַנִּיחַ מְנַחָה לְשֵׁנֵי בְּנֵי וְמֵת¹⁹ - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ²⁰.

(19) כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת. (20) מימרא של ר' יוחנן בזבחים ה: "הניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם ו.), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי תקריב, ראה שם ה:); כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-משנה כאן).

ד. אֵי זֶה הוּא נֹדֵר וְאֵי זֶה הִיא נְדָבָה²¹? הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי עוֹלָה²², או הָרִי עָלַי שְׁלָמִים, או הָרִי עָלַי מְנַחָה, או הָרִי דְמִי בְּהֵמָה זֶה²³ עָלַי עוֹלָה או שְׁלָמִים - זֶהוּ הַנֹּדֵר. אֶבֶל הָאֹמֵר: הָרִי בְּהֵמָה זֶה או דְמִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה או שְׁלָמִים, או הָרִי הַעֲשָׂרוֹן הַזֶּה מְנַחָה - הָרִי זֶה נְדָבָה.

(21) ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. (22) קנין פרק א משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט. והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת ההתחייבות בהמה זו או אחרת. (23) ראה להלן הלכה ו.

ה. מֵה בֵּין נְדָרִים לְנְדָבוֹת²⁴ שֶׁהַנֹּדֵר, אִם הִפְרִישׁ קִרְבָּנוֹ וְאִבְדוֹ²⁵ או נִגְבַּב - חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ²⁶ עַד שִׁיקְרִיב כְּמוֹ שֶׁנָּדַר²⁷; וְהַמְתַּנְדֵּב וְאֹמֵר 'זו', אִם מֵת או נִגְבַּב - אִינּוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵי־וֹתוֹ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲתָה, שְׁהִי רִצָּה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה⁴⁹; אֲכַל בְּחֻטָּאת וְאָשֶׁם לֹא נִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שִׁירֵצָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף⁵⁰.

כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. (48 ערכין כא: (49 ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). (50 שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

יֵא. הָאוֹמֵר⁵¹: הֲרֵי עָלִי בְּנִדְרֵי רִשְׁעִים⁵² שֶׁמְנַדְרִיהֶן נִזִּיר וְקָרְבָן וְשִׁבּוּעָה⁵³ - חֵיב בְּכֹל⁵⁴. בְּנִדְרֵי פְּשָׁרִין - לֹא נִתְּחִיב פְּלוֹם⁵⁵. הֲרֵי עָלִי בְּנִדְבוֹת פְּשָׁרִין⁵⁶ - הֲרֵי זֶה נִדֵּר בְּנִזִּיר וּבְקָרְבָן⁵⁷. וְכָל כְּנוּיֵי⁵⁸ קָרְבָן - בְּקָרְבָן⁵⁹.

(51 נדרים ט. במשנה. (52 הנודרים בעת כעסם בניזיר ובקרבתן ושבוועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב). הנודר - אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. (53 כלומר, שהרשעים נודרים בניזיר וקרבתן ושבוועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. (54 משנה שם: "כנדרים רשעים נדר בניזיר ובקרבתן ובשבוועה". (55 שם במשנה: "כנדרים כשרים לא אמר כלום", "שאינן הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו בפ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידים אינם מחייבין עצמן בניזיר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפירושו המשנה שם). (56 ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. (57 במשנה נדרים שם: "כנדרותם (של הכשרים) - נדר בניזיר ובקרבתן". כלומר, כנדבת החסידים, "והחסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירושו המשנה שם). וכל זה בניזיר וקרבתן, אבל לא בשבוועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. (58 כלומר, שמות לואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). (59 ראה משנה בניזיר שם.

יב. אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חֵיב עַד שְׁיֵהָא פְּוֹ וְלָבוּ שְׁוִין⁶⁰. פִּיזָד? הַמִּתְנַדֵּב לֹמֵר 'הֲרֵי עָלִי עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים', או שֶׁנִּתְּנָפוֹן לֹמֵר 'הֲרֵי זֶה עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר פְּלוֹם. נִתְּנָפוֹן לְנִדֵּר בְּעוֹלָה וְאָמַר 'קָרְבָן', לְנִדֵּר בְּחֶרֶם⁶¹ וְאָמַר 'הִקְדָּשׁ' - דִּבְרֵי קִיָּמִים⁶²; שְׁהָעוֹלָה קָרְבָן, וְהַחֶרֶם הִקְדָּשׁ. וְכֵן פֶּל פִּיזָא בְּזָה. בְּנִדְרִים וּנְדָבוֹת אֵינוּ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו פְּלוֹם, אֲלָא אִם גָּמַר בְּלָבוּ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו פְּלוֹם - חֵיב. פִּיזָד? גָּמַר בְּלָבוּ שִׁזּוּ עוֹלָה או שְׁיָבִיא עוֹלָה - הֲרֵי זֶה חֵיב לְהִבִּיא; שְׁנִאָמַר: פֶּל

על שחוטו חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן, וכן הוא בברייתא שם. (39 כלומר, ע"מ שאביא קרבנות התגלחת בבית זה. (40 שם במשנה. כלומר, אף כי קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאה בחוץ, כמבואר למעלה. (41 שם בגמרא. כלומר, לא התחייב בניזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות ניזיר, והקרבנות שהביא - אינם קרבנות תגלחת, אלא התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית חוניו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חֻטָּאת וְאָשֶׁם אֵינָן בְּאֵין אֲלָא עַל חֻטָּא, וְאֵינָן בְּאֵין בְּנִדֵּר וּנְדָבָה⁴². הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלִי חֻטָּאת או אָשֶׁם, או שְׁאָמַר: הֲרֵי זֶה חֻטָּאת או אָשֶׁם - לֹא אָמַר פְּלוֹם⁴³. הִיָּה מְחִיב חֻטָּאת או אָשֶׁם וְאָמַר: הֲרֵי זֶה לְחֻטָּאתִי או לְאָשְׁמִי, או הֲרֵי הַמְּעוֹת הָאֵלוּ לְחֻטָּאתִי או לְאָשְׁמִי - דִּבְרֵי קִיָּמִים⁴⁴.

(42 משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב). שהרי נאמר בהם (ויקרא ה, א - יז) "נפש כי תחטא". וראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה י. (43 תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר מפורש "לחטאתי", "לאשמי". וראה בחולין שם. (44 שם בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

ט. הָאוֹמֵר: קָרְבָן מְצַרַע זֶה או יוֹלֶדֶת זֶה עָלִי, אִם הָיָה אוֹתוֹ מְצַרַע או הַיּוֹלֶדֶת עֲנִיִּים - מְבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבָן עֲנִיִּים⁴⁵; וְאִם הָיָה עֲשִׂירִים - מְבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבָן עֲשִׂיר, אִף עַל פִּי שְׁהַנּוֹדֵר עֲנִיִּים⁴⁶.

(45 משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנודר הוא עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא. (46 משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי כפרה שם.

י. הָאוֹמֵר: חֻטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ וְאָשְׁמוֹ וְשְׁלָמָיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלָיו⁴⁷, אִם רִצָּה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי - הֲרֵי זֶה מְנִיחוֹ לְהִקְרִיבָן עַל יָדוֹ וּמִתְּכַפֵּר לוֹ⁴⁸. רִצָּה בְּשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה וְלֹא רִצָּה בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּה, אֲלָא חֲזַר בּוֹ: בְּעוֹלָה וּבְשְׁלָמִים - מְקַרְבִּין וּמִתְּכַפֵּר לוֹ בְּהֵן, אִף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ רוֹצֵה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי זה חייב בבל תאחר (הר המוריה). 68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. 69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוק. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. כפיך, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשוק, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה רוקח). 70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה יח. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". 71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) - עובר בבל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח הלר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בבל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". 72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בבל תאחר, אבל בפירושו המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על בל תאחר. 73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. 74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום בל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום בל תאחר עד שיעבדו עליו רגלי שנה כולה". 75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו

נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב להביא⁶³. וכן כל פיוצא בזה מנדר קדשים ונדבותן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו פלוס - חייב בו".

כמו שהתורה מצוה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

(על-פי לקו"ש ח"ט עמוד 532

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" - הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתיים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כשפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים - הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. 61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). 62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) - אור-שמח במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). 63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

ג. אֶחָד נְדָרִים וְנִדְבוֹת עִם שְׂאֵר הַדְּבָרִים שְׂאֵדָם חַיִּב בְּהֵן מְעַרְכִּין⁶⁴ וְדָמִים⁶⁵ וּמַעֲשָׂוֹת⁶⁶ וּמִתְנוֹת עֲנִיִּים⁶⁷, מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שְׂיִבִיא הַפֶּל בְּרָגֶל שְׁפָגַע בּוֹ תַחֲלָה⁶⁸. שְׂנֹאֲמַר: וּבִאת שְׂמָה וְהִבֵּאתֶם שְׂמָה וְגוֹמְרִי⁶⁹. פְּלוֹמֵר, בְּעַת שְׂתִבּוֹא לְחַג - תְּבִיא כֹל מֵה שְׂאֵתָה חַיִּב בּוֹ, וְתִתֵּן כֹּל חוֹב שְׂעָלֶיךָ לְשֵׁם. הַגִּיעַ הַרְגֵּל וְלֹא הִבִּיא - הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷⁰. עֲבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷¹ וְלֹא הִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו שְׂנֵדָר אוֹ הַתְּנַדְּבִי⁷² אוֹ שְׂלֵא נִתֵּן הַעֲרֻכִים וְהַחֲרָמִים⁷³ וְהַדְּמִים - הָרִי זֶה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׂנֹאֲמַר: לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. אֵינּוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה עַד שְׂיַעֲבְרוּ עָלָיו רְגָלֵי הַשְּׁנָה כְּלָה⁷⁴. וְאֵין לּוֹקֵין עַל לֹאוֹ זֶה, לְפִי שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה⁷⁵.

64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). 65) שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). 66) מעשר דגן ומעשר בהמה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. אף על פי שַׁנְאָמַר 'לְרַצְנוּ'⁸², כּוֹפֵינ׳ אֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אֲנִי⁸³. בֵּין שֶׁנֶּדֶר וְלֹא הִפְרִישׁ בֵּין שֶׁהִפְרִישׁ וְלֹא הִקְרִיב - כּוֹפֵינ׳ אֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְרִיב⁸⁴.

82) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מת. ערכין כא. "יקריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד-לומר (שם) לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוך. למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

יז. כָּל חֲטָאֵי עוֹלוֹת⁸⁵ וְשִׁלְמִים - מִמְּשַׁכְּנֵי אֹתָם⁸⁷. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְפַּכֵּר לוֹ עַד שֶׁיִּרְצָה⁸⁸, שֶׁנְּאָמַר 'לְרַצְנוּ' - כּוֹפֵינ׳ אֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אֲנִי. אֲבָל חֲטָאֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת - אֵין מִמְּשַׁכְּנֵי אֹתָן⁸⁹; הוֹאִיל וְהֵם מְעַכְבֵּי פְּרָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שֶׁמָּא יִפְשְׁעוּ וַיִּשְׁהוּ קְרָבְנוֹתֵיהֶן. חוּץ מִחֲטָאת נִזִּיר, הוֹאִיל וְאֵינָה מְעַכְבֵּתוֹ⁹⁰ מְלֻשְׁתוֹת יַיִן - שֶׁמָּא יֵאָחֵר אֹתָהּ, לְפִיכָף מִמְּשַׁכְּנֵי אֹתוֹ עֲלֶיהָ⁹¹.

85) ערכין כא. במשנה. (86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם - הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). (87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשימיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). (88) שם בערכין. (89) שם במשנה. (90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. (91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשתן יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מיית".

פְּרָק חֲמִישָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

א. הָאוֹמֵר²: וְלִדְהָ שֶׁל זו עוֹלָה וְהִיא שְׁלָמִים³ - דְּבָרֵינוּ קְנִימִים⁴. הִיא שְׁלָמִים וְלִדְהָ עוֹלָה: אִם לְכָף

עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל הָאֲחֵרֶת שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷⁶. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה עוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר⁷⁷. אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר⁷⁸.

76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אבבי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אבבי הכי, והאמר אבבי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שייך הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בכל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לבוא לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כי תדור נדר לה' אלוך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליורש".

טו. כָּל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רְגָלִים - לֹא נִפְסְלוּ, אֲלָא מִקְרִיבֵן וּכְשִׁירֵם⁷⁹. וּבְכָל יוֹם יוֹם אַחֵר הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תֵּאָחֵר⁸⁰. וּבֵית דִּין מְצוּיִן לְעִשׂוֹתוֹ מִיָּד⁸¹ עַד שֶׁיִּקְרִיב קְרָבְנוֹתָיו בְּרָגְלָ שֶׁפָּגַע בּוֹ תִּחְלָה.

79) ברייתא שם ו. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו" - ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בכל ירצה, תלמוד-לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: (80) ראש השנה ו: "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בכל תאחר". (81) כלומר, בית-דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בברייתא שם ו. "ועשית - זו אזהרה לב"ד שיעשוך". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות-עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה ב'כסף משנה'. (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו – מורי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, בדבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה'. (11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל) "כל אשר יתן ממנו לה", נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו", והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל) נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה", והאי נמי קרבן, תיקו". וסובר רבינו, כי בעיא זו היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ד), כתב כי מדובר במקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמה אפילו אם הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש 'הר המוריה' כאן.

ג. האומר: פהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים - קדשה, ואינה קרבה¹², אלא תרעה עד שפיל פה מום ותמכר, ויביא פחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים¹³. הנה מחיב חטאת ואמר: חצייה חטאת וחצייה עולה או שלמים וחצייה חטאת - הרי היא תמות¹⁴, פמו שיתבאר בחטאות המתות¹⁵.

(12) תמורה כו, א: "תניא אידך, אמר בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נתכוין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חצייה עולה וחצייה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושויין באומר חצייה חטאת וחצייה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת – הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א – שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי – לא אמר כלום, עיי"ש מה שתייצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חצייה חטאת, הכוונה שאמר חצייה לחטאתי. ראה למעלה פי"ד ה"ח (מרכבת המשנה). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חצייה שלו, וחזר ולקח חצייה האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה¹⁶. אף על פי שמתחלתה דחוייה הייתה¹⁷

נתפון - דבריו קיימים⁵; ואם אחר שגמר בלפון⁶ והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר 'וולדה עולה', אף על פי שחזר בו בתוך פדי דבור - הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך פדי דבור⁷.

(2) משנה, תמורה כה, א. (3) כלומר, היתה לו בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. (4) כיון שמקודם הקדיש את הולד, ואחר-כך הקדיש את האם, ראה להלן בסמוך. (5) כלומר, אם בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הולד היתה כוונתו לומר אחר-כך שיהיה עולה – דבריו קיימים, הואיל ואין הפה יכול לדבר שני דברים כאחד, וכדברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר במשנה, שם. (6) ראה למעלה פי"ד ה"ב, כי אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. (7) שם כה, ב – דברי רב פפא, וכן הוא להלן פ"ב מהל' תמורה ה"ד. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתמורה שם: "שהעיקר בדינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי, וזולתי במקדיש ומימר ומגדף ועובד עבודה-זרה ומקדש ומגרש, ואלו (הששה) (הארבעה) דברים הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז), אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה:)" וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל המשנה למלך יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פי"ד ה"ב).

ב. האומר: ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה - תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו אבר⁸. והוא שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים⁹. האומר: לפה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא - פלה עולה¹⁰. הקדיש אבר אחד מן העוף - הרי זה ספק אם נתקדש פלו או לא נתקדש¹¹.

(8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב – האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כז, ט) "כל אשר יתן ממנו לה" יהיה קודש" – ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קודש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". (9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א 'ירושלמי', ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזווא מן הדא בהמה לעולה (שיטה מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שוה זוו מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזוו, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין הי"ד. וב'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "יקדש שור זה לדמיו", אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה - גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מום או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במום", ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מום (ראה למעלה). ועי' ב'כסף משנה'. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה"י, ש"המקדיש בעל מום למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

ו. אָמַר עַל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מֵאִסוּרֵי קֶרֶבֶן שְׂאִין קִדְשָׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן²⁶: הָרִי אֵלוֹ עוֹלָה - לֹא אָמַר פְּלוֹם²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנֹה בְּהַלְכוֹת אִסוּרֵי מִזְבֵּחַ²⁸. אָמַר: הָרִי אֵלוֹ לְעוֹלָה²⁹ - יִמְכְּרוּ וַיְבִיאוּ בְּדַמְיָהּ עוֹלָה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפסקא זו שייכת להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופייהו הוא בעי לאקרובי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

ז. הָאוֹמֵר³¹: דְּמֵי³² פְּרָה³³ זוֹ לְעוֹלָה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֶאֱחָר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלְמִים, אוֹ שְׂאֵמֵר: דְּמֵיהָ לְשָׁלְמִים כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֶאֱחָר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְעוֹלָה - דְּבָרֶיךָ קִיָּמִים³⁴. וְאִם הִקְרִיב דְּמֵיהָ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִבֵּיא בָּהֶן כְּמוֹ שְׂנֵדֵר, וְאִם הִקְרִיבוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִבֵּיא כְּמוֹ שְׂנֵדֵר.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמיו עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה הי"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים - דבריו קיימין, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי". (33) בברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה

פְּשֵׁה־קָדִישׁ חֲצִיָּה - אֵין הִדְחִי מְעַקְרֵי דְחֻי¹⁸. וְאָף עַל פִּי שְׁהוּא קִדְשַׁת דְּמִים¹⁹, הוֹאִיל וְהִיא בְּעַלֵּי חַיִּים - אֵין בְּעַלֵּי חַיִּים נִדְחִים²⁰. וְהָרִי נִרְאִית בְּלָה לְהִקְרָבָה, לְפִיכָף תִּקְרַב, וְעוֹשָׂה תְּמוּרָה²¹.

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמן: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין, ודחוי מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת - רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע-מינה יש דחוי בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את ה"מתחילתה", שהרי אדרבא דיחוי זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחוי, אלא בא להדגיש את עצם הדיחוי, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחוי מעיקרו הרי הוא דיחוי (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות הי"ג, כתב ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונדחה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחוי מעיקרו אינו דיחוי". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבה יש אומרים שקדושת דמים אינה מדחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחוי. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחוי בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" - עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

ה. הָאוֹמֵר: דְּמֵי בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה, אוֹ הָרִי זוֹ לְעוֹלָה, אִם הָיְתָה רְאוּיָה לְקָרֵב עוֹלָה²² - נִתְקַדְּשָׁה קִדְשַׁת הַגּוֹף, וְהִיא עֲצָמָה תִּקְרַב עוֹלָה²³; וְאִם אֵינָה רְאוּיָה²⁴ - תִּמְכְּר וַיְבִיאוּ בְּדַמְיָהּ עוֹלָה²⁵.

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא דתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו דנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת אומרת: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומפרש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן כאן קדושת אמן, אלא קדושת הפה, שאומר שיהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טומטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדושה: זכר או נקבה, אין טומטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

~ יום שישי ג' אלול ~

פֶּרֶק שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי

(1) דין הנודר ושינה ממה שנדר.

א. הַנּוֹדֵר גְּדוּל וְהִבִּיא קָטָן - לֹא יֵצֵא²; קָטָן וְהִבִּיא גְּדוּל - יֵצֵא³. פִּיּוּט? אָמַר ה'רִי עָלַי עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁴ פֶּבֶשׁ⁵ וְהִבִּיא אֵיל⁶, או שְׁנֹדֵר עֲגֹל⁷ וְהִבִּיא שׁוֹר⁸, גְּדִי⁹ וְהִבִּיא שְׁעִיר¹⁰ - יֵצֵא¹¹.

(2) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א-ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

ב. נֹדֵר עוֹלָה¹² מִן הַכֹּבְשִׁים אוֹ מִן הָאֵילִים¹³ וְהִבִּיא פֶּלֶגֶס¹⁴ - ה'רִי זֶה סִפְקָא אִם יֵצֵא יָדֵי נֹדְרוֹ אוֹ לֹא יֵצֵא¹⁵. וְכֵן הַנּוֹדֵר עוֹלָת עוֹף¹⁶ מִן הַתּוֹרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה¹⁷ וְהִבִּיא תַחֲלַת הַצְּהוּב¹⁸ שְׂפֹזָה וְשִׁפְזָה¹⁹ - ה'רִי זֶה סִפְקָא²⁰. נֹדֵר שְׁחֹר וְהִבִּיא לָבָן, לָבָן וְהִבִּיא שְׁחֹר, זָכָר וְהִבִּיא נְקֵבָה, נְקֵבָה וְהִבִּיא זָכָר²¹ - לֹא יֵצֵא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (ספיקא הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה

גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

ח. הִיָּתָה לוֹ בְּהֵמָה מְעַבְרָת³⁵ וְאָמַר: אִם תֵּלֵד זָכָר - ה'רִי הוּא עוֹלָה, וְאִם הִיא נְקֵבָה - זִבְחֵי שְׁלָמִים, יִלְדָה זָכָר - יִקְרַב עוֹלָה, יִלְדָה נְקֵבָה - תִּקְרַב זִבְחֵי שְׁלָמִים³⁶. יִלְדָה זָכָר וְנְקֵבָה - הַזָּכָר יִקְרַב עוֹלָה, וְהַנְּקֵבָה זִבְחֵי שְׁלָמִים. יִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים - אֶחָד יִקְרַב עוֹלָה, וְהַשֵּׁנִי יִמְכַר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמֵי חֲלִין³⁷. וְכֵן אִם יִלְדָה שְׁתֵּי נְקֵבּוֹת - אַחַת תִּקְרַב שְׁלָמִים, וְהַשֵּׁנִי תִמְכַר לְצָרְכֵי שְׁלָמִים וְדָמֵיהָ חֲלִין³⁸. יִלְדָה טְמֵטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוֹס - אֵינָן קֹדְשִׁים וְהִרִי הֵן חֲלִין³⁹, כְּמוֹ שִׁבְאַרְנוֹנוֹ⁴⁰. וְהַמְקֻדָּשׁ עֶבֶר בְּמַעְזֵי פְעֻלַת מוֹם וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁴¹ - ה'רִי זֶה קְדוֹשׁ⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זבחי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בכבורה", ותיצו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שוולד חטאת למיתה אזיל, ישנהו לקדושה אחת, וקמשמע-לן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעז אמין" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעז אמין הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זבחי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. (38) שם במשנה. ומפרש רש"י: על שניהם חלה קדושת עולה, דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (39) שם במשנה. (40) ראה שם במשנה: "ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טומטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טומטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקרבה, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושת דמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בָּהֶם - לֹא יָבִיא פְּחוּשׁ בְּיֹתֵר שְׁבָאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי שְׂדֵמִיו מוֹעֲטִין²⁵; וְאִינוֹ חֵיב לְהִבִּיא הַיָּפֶה הַשָּׁמֶן בְּיֹתֵר שְׂאִין שֶׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ²⁶, אֲלֵא יָבִיא הַבִּינוּנִי. וְאִם הִבִּיא הַפְּחוּשׁ - יִצָּא יָדֵי נִדְרוֹ²⁷.

25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. 26) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע". ומשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" 27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "ארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזובח משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "נודר וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

ה. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי שׁוֹר שְׁוֶה מְנָה - יָבִיא שׁוֹר שְׁוֶה מְנָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם חוֹץ מִנְּסָכָיו. הִבִּיא שְׁנַיִם בְּמְנָה - לֹא יִצָּא.

ו. הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַ בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם²⁸; וְאִפְלוּ הִבִּיא בְּדָמָיו אֵיל אֶחָד - יִצָּא²⁹. אָמַר: שְׁנֵי שְׁוֶרִים אֵלוֹ עוֹלָה, וְנִפְלַ בָּהֶם מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמֵיהֶם אֶחָד. אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִפְלַ בּוֹ מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו פְּכֶשׁ. וְכֵן אִם נָדַר פְּכֶשׁ וְנִפְסַל³⁰ - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו אֵיל.

28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. 29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' תמי מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליאב דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבה אינו חייב באחריות, – אין זה אלא אם נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום – מוכרו ומביא בדמיו אחר. 30) שנפל בו מום.

ז. אָמַר: הֲרִי עָלַי עוֹלָה³¹, וְהִפְרִישׁ שׁוֹר וְנִגְנַב - פּוֹטֵר עֲצָמוּ בְּשֹׁה³². אָמַר: שׁוֹר זֶה וְדָמָיו עָלַי עוֹלָה - הִקְבַּע³³, וְאִם נִפְסַל³⁴ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אֲלֵא שׁוֹר³⁵.

31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. 32) כלומר הנודר פוטר עצמו. 33) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" – "אמר רב מנשה בר זבד

שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. 16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. 17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. 18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לענין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לענין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. 19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחוץ מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. 20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. 21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

ג. הַנּוֹדֵר סֶתֶם - מִבִּיא מִן הַגְּדוֹלִים²² שְׁבִמִין שְׁנֵדָר. וְאִם אוֹתוֹ הַמְּקוֹם רְגִילִין לְקָרוֹת בְּסֶתֶם לְאֶחָד מִן הַמִּינוֹן - מִבִּיא כְּאֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם. בִּיצֵד? נִדְרַ עוֹלָה מִן הַבֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. אָמַר: הֲרִי עָלַי עוֹלָה, אִם דָּרַף אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם לְקָרוֹת עוֹלָה סֶתֶם אֲפֵלוּ לְעוֹלַת הָעוֹף - מִבִּיא פְּרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ כֵּן יוֹנָה²³; וְאִם דָּרַף שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סֶתֶם אֲלֵא לְעוֹלַת בֶּקֶר - יָבִיא שׁוֹר. וְכֵן פֶּלַ פִּיּוּצָא בְּזָה²⁴.

22) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה – חוששין לבינוני]. 23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. 24) אם קוראים עולה רק לכבש – יביא כבש.

ד. מִי שְׁנֵדָר שׁוֹר אוֹ אֵיל אוֹ פְּכֶשׁ אוֹ עֵגֶל וְכִיּוּצָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז): אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא – אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז): אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן – מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נדר תודה⁵¹ או שלמים⁵² וקבע נדר⁵³ בפקר⁵⁴ ושכח במי קבעו⁵⁵ - יביא פר ופרה⁵⁶. וכן אם נסתפק לו בפכשים - יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באי זה מין קבע נדר⁵⁷ - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה⁵⁸. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור או בן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדר - מביא תור וכן יונה.

(51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי, שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן – די בפר ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או להיפך – לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה. (58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה.

יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; שאין לך דבר שקרב פלו למזבח פמות שהוא אלא לבונה⁵⁹. פירש נדר ושכח מה פירש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰, וילבונה, ויין בפני עצמו⁶¹.

(59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל),

אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמי עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

ח. האומר: אחד מפכשי הקדש ואחד משורי הקדש, והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש³⁶. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני³⁷. פיצד יעשה³⁸? ימתין לבינוני עד שיפיל בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבד³⁹. ואם אמר: שור שמשורי הקדש - הגדול שבהם הקדש, ואין חוששין לבינוני⁴⁰.

(36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים – הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהן הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתיה בגדול". (39) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוה לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (= שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" – חוששין לכולם.

ט. פירש אחד מהן ושכח, או שאמר לו אביו⁴² אחד מהן הקדש⁴³ - הרי זה מקדיש⁴⁴ גדול שבהן⁴⁵ ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה⁴⁶ מן הפקר וקבע נדר ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור⁴⁷. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע - יביא איל. קבע בעזים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולת⁴⁸ - יביא שור ואיל ושעיר⁴⁹. ואם נסתפק לו שמה קבע עולתו בעוף - יוסיף תור וכן יונה⁵⁰.

(41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהן הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדיש, שכן נאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**וְהִלְבוּנָה הַבָּאָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה⁷⁴ - נוֹתֵן עָלַיָּה מְלַח⁷⁵
וְכִלָּה לְאִשִּׁים.**

ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. (70) כי "מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". (71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שייך הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האישים (מנחות כא.)], והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האישים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האישים, אלא שאיסור אחר גרם לו. (72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסיק רישיה. (73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. (74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. (75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

**טו. מִי שְׁנָדַר נָדַר - לֹא יִבְיָאנוּ מִמְעוֹת מְעֻשָׂר שְׁנִי;
שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּקִרְבָּן זֶה, וְכָל הַמְחַיֵּב בְּקִרְבָּן - לֹא
יִבְיָא קִרְבָּנוּ אֶלָּא מִן הַחֲלִין⁷⁶.**

(76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוקיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין".

**טז. אָמַר: הָרִי עָלַי תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלִחְמָה מִן
הַמְעֻשָׂר - לֹא יִבְיָא לִחְמָה אֶלָּא מִן הַחֲלִין; שְׁהָרִי
נָדַר בְּקִרְבָּן תוֹדָה, וְהַתוֹדָה אֵינָה בָּאָה אֶלָּא עִם
הַלֶּחֶם⁷⁷ מִן הַחֲלִין.**

(77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

**יז. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלַי לְהִבְיָא תוֹדָה מִמְעוֹת
מְעֻשָׂר שְׁנִי וְלִחְמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבְיָא כְּמוֹ
שְׁנָדַר⁷⁸. וְאִם הִבְיָא הַכֹּל מִן הַחֲלִין - יֵצֵא⁷⁹. וְכֵן אִם
פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלַי תוֹדָה הִיא וְלִחְמָה מִן הַמְעֻשָׂר
- יִבְיָא⁸⁰. וְלֹא יִבְיָא לִחְמָה מִחֻשֵׁי מְעֻשָׂר שְׁנִי, אֶלָּא
מִמְעוֹת מְעֻשָׂר שְׁנִי, כְּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מִמְעוֹת
מְעֻשָׂר שְׁנִי. וְאִף עַל פִּי שֶׁפֶּרֶשׁ שֶׁיִּבְיָא לִחְמָה מִן**

איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכן לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירוש ואינו יודע מה פירוש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה בכלל, שהרי עורה לכהנים. (61) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיתין - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפורש ואינו יודע מה פירוש (כסף משנה)].

**יב. אָמַר: הָרִי עָלַי בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ - יִבְיָא כְּבֶשֶׂת⁶²;
שְׂאִין לָהּ דְּבָר שְׁקָרֵב בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא כְּבֶשֶׂת. פֶּרֶשׁ
וְשִׁכַח מָה שֶׁפֶּרֶשׁ⁶³ - יִבְיָא בְּסֻלַּע מִכָּל דְּבָר וְדְבָר
שְׁקָרֵב לְמִזְבֵּחַ⁶⁴.**

(62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: וכריתות שם: "ממאי, מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". (63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. (64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

**יג. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי לְבוֹנָה - לֹא יִפְחַת מִקִּמְצִין⁶⁵.
הָרִי עָלַי עֲצִים - לֹא יִפְחַת מִשְׁנֵי גְזָרִים, עֲבָנִין
בְּמַחֲוֹקוֹת⁶⁶ וְאֶרְפָּן אִמָּה⁶⁷. הָרִי עָלַי עֵץ - מִבְּיָא גְזֵר
אֶחָד אֶרְכוּ אִמָּה. וְאִם רָצָה לְהִבְיָא דְּמֵי הָעֲצִים -
יִבְיָא⁶⁸.**

(65) "מגלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". (66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגורין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. (67) וכמו כן רחבן אמה. (68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גיזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בהם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח".

**יד. מִי שְׁנָדַר או הִתְנַדַּב שְׁמֹן⁶⁹ - בִּיצַד עוֹשִׂין בוֹ?
קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ קִמְץ וְנוֹתֵן עָלָיו מְלַח⁷⁰ וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי
הָאִשִּׁים, וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָל לְכֹהֲנִים בְּשָׂרֵי מְנַחֹת. וְכִיצַד
עוֹשִׂין בֵּינָן הַבָּא בְּפָנָי עֲצֻמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מְלַח⁷¹
וּמְנַסְכוּ כְּלוֹ עַל גְּבִי הַשִּׁיתִין⁷² כְּכֹל הַנְּסֻכִּים⁷³.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם קג. בגמרא.

ג. אָמַר: אֱלוֹ לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד¹⁵, וְהִבִּיא בְּשָׁנִי בָּלַיִם; אוֹ לְהִבִּיא בְּשָׁנִי בָּלַיִם, וְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ פְּסוּלִין. לֹא קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנֶּגֶד, אֲלֵא אָמַר: הָרִי עָלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת, וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָׁה קִבְּעָן וְהַפְּרִישָׁן בְּשָׁנִי בָּלַיִם, וְחָזַר וְהִבִּיאָן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים; שְׁנֵאמַר 'כְּאֲשֶׁר נִדְרַת', וְלֹא 'כְּאֲשֶׁר הַפְּרִישָׁת'¹⁶. אָמַר: הָרִי עָלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבִּיאָן בְּשָׁנִי בָּלַיִם, אָמְרוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרַת, הַקְּרִיבֶם בְּשָׁנִי בָּלַיִם - הָרִי אֱלוֹ פְּסוּלִין¹⁷; הַקְּרִיבֶם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים¹⁸.

(15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. (16) דברי אביו ר' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה – "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה מקובצת שם). – אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה – פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ויתוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא – אין זה כלום.

ד. אָמַר: הָרִי עָלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיא בְּשָׁנִי בָּלַיִם, וְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד¹⁹, אָמְרוּ לוֹ: בְּשָׁנִי בָּלַיִם נִדְרַת, הַקְּרִיבֶן בְּשָׁנִי בָּלַיִם - הָרִי אֱלוֹ כְּשָׂרִים; הַקְּרִיבֶן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֱלוֹ פְּשָׁתִי מְנַחֹת שְׁנֵתָעֲרַב²⁰.

(19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה – כשירות, ואם לאו – פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. הָאֹמַר: הָרִי עָלֵי מְנַחָה²¹ - יְבִיא אַחַת מִחֲמֹשֶׁת מֵינֵי מְנַחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה²². אָמַר: הָרִי עָלֵי מְנַחֹת²³ - יְבִיא שָׁנִי (מֵינֵי) מְנַחֹת מִחֲמֹשֶׁת. אָמַר: הָרִי עָלֵי מִין מְנַחֹת²⁵ - יְבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מִמִּין אֶחָד²⁶. הָרִי עָלֵי מֵינֵי מְנַחֹת - יְבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מִשְׁנֵי מֵינֵים²⁷. וְכֵן אִם אָמַר: מֵינֵי מְנַחָה - יְבִיא שָׁנִי מֵינֵים²⁸. קִבְּעוּ נְדָרוֹ בְּמִין מִהֶן וּשְׁכַחוּ - מִבִּיא חֲמֹשֶׁת²⁹.

(21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פ"ב הלכה ד

הַמְעַשֵּׂר - לֹא יְבִיא נִסְכָּה מִמְעוֹת מְעַשֵּׂר שָׁנִי; שְׁאִין הַנִּסְכִּים פְּאִין לְעוֹלָם אֲלֵא מִן הַחֹלִין, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, לְפִי שְׁנֵאמַר בְּהֶן: וְהַקְּרִיב הַמְקַרֵּיב קִרְבָּנוּ - עַד שִׁיהִי מְשֻׁלוֹ וְלֹא יִהְיֶה בְּהֶן צַד לְגִבּוֹת כָּלָל.

(78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצותו – לא נגור הלחם אחר הזבח. (79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמתר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". (80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

פָּרֵק שְׁבַעָה עֶשְׂרִי

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

א. הַנּוֹדֵר מְנַחָה מֵאֶפֶה תְּנוּרָה² - לֹא יְבִיא מֵאֶפֶה כְּפָח³, וְלֹא מֵאֶפֶה רְעִפִים⁴, וְלֹא מֵאֶפֶה יוֹרוֹת הָעֲרֵבִים⁵.

(2) משנה במנחות סג. ובריייתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ' ויקרא דבורא ונדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

ב. הָאֹמַר: הָרִי עָלֵי⁶ בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיא בְּמַרְחֶשֶׁת; בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבִּיא בְּמַחְבַּת - מֵה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא⁷, וְיָדֵי חוֹבְתוֹ⁸ לֹא יֵצֵא⁹. וְאִם אָמַר: זֶה לְהִבִּיא בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבִּיאָה בְּמַחְבַּת; אוֹ בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיאָה בְּמַרְחֶשֶׁת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה¹⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹¹. וְכֵן הָאֹמַר: הָרִי עָלֵי שָׁנִי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיאָן בְּכָלִי אֶחָד¹², וְהִבִּיאָן בְּשָׁנִי בָּלַיִם; בְּשָׁנִי בָּלַיִם, וְהִבִּיאָן בְּכָלִי אֶחָד - מֵה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא, וְיָדֵי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא¹³. שְׁנֵאמַר: כְּאֲשֶׁר נִדְרַת לֵי¹⁴.

(6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה. "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶשׁ וּבָאֵי זֶה מִיֵּן קִבְּעוּ - הֲרִי זֶה מְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן מִכֶּל מִיֵּן וּמִיֵּן מִחֲמַשְׁתָּן⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" – שיך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקן לשלשה כלים שזה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פי"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (= כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר – יצא". (40) ראה למעלה הערה לז, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קרית ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קִבְּעַ נְדָרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת נָדַר וּבְכֶמָה בָּלִים נָדַר⁴⁴ - הֲרִי זֶה מְבִיא מֵאָחַד וְעַד שְׁשִׁים בְּשִׁים בָּלִים⁴⁵. פִּיּוּד? מְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי רֵאשׁוֹן, וְשִׁנֵּי עֶשְׂרוֹנִים בְּכָלִי שֵׁנִי, וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרוֹנִים בְּשִׁלְשֵׁי, עַד שִׁיְהִיו עַד שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי הָאֶחָד. וְאִם שָׁכַח אֶף בָּאֵי זֶה מִיֵּן קִבְּעַ - מְבִיא עַל סֵדֶר זֶה שְׁשִׁים בָּלִים מִכֶּל מִיֵּן אֶלְף וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים עשרון, ראה למעלה הלכה ז), שכח גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב-ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד – לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. (47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. הָאֹמֵר⁴⁸: הֲרִי עָלִי מִנְחַת שְׁעוּרִים⁴⁹, או מִנְחַת חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁰, או מִנְחַת⁵¹ בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה⁵² - הֲרִי זֶה פְּטוּר; שְׁלֹא הִתְנַדֵּב דָּבָר שְׁפִמוּהוּ מִקְרִיבִין⁵³. אָמַר: הֲרִי עָלִי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים או מִן הָעֵדְשִׁים⁵⁴, או מִנְחָה בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה, או מִנְחָה חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁵ - שְׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא נִדְרָתִי אֶלָּא עַל דַּעַת שְׁמֵתָר לְהַקְרִיב כְּזֶה, וְאֵלּוּ יִדְעָתִי שְׁאִין מִקְרִיבִין אֶלָּא עֶשְׂרוֹן שְׁלֵם סֵלֶת בְּשֵׁמֶן וּלְבוֹנָה לֹא הֵייתִי נֹדֵר - הֲרִי זֶה פְּטוּר; וְאִם אָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי

פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פי"ב, וראה גם במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אֵין הִיְחִיד³⁰ מְבִיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן³¹. וְאִם נָדַר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מְבִיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשְׁאָר בְּכָלִי שְׁנַיִם³². שְׁאִין יְכוּלִין לְהַבְלִיל כְּאֶחָד אֶלָּא שְׁשִׁים, אֲבָל יוֹתֵר עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין³³. אֶף עַל פִּי שְׁאִין הַבְּלִילָה מְעַכְּבַת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ³⁴, אָמְרוּ חֲכָמִים³⁵: כֹּל הָרְאוּי לְבִילָה³⁶ - אֵין הַבְּלִילָה מְעַכְּבַת בוֹ, וְכֹל שְׁאִינוֹ רְאוּי לְבִילָה³⁷ - הַבְּלִילָה מְעַכְּבַת בוֹ.

(30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פי"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פי"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פי"ב משנה ד. (34) למעלה פי"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבלילה, כגון ששים עשרונים שראויים להבלל בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אָמַר³⁸: הֲרִי עָלִי מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן - מְבִיא מֵאָה וְעֶשְׂרִים בְּשִׁנֵּי בָּלִים, שְׁשִׁים בְּכָל בָּלִי, וּמְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי הַשְּׁלִישִׁי³⁹. אָמַר: הֲרִי עָלִי עֶשְׂרוֹן - יְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד; הֲרִי עָלִי עֶשְׂרוֹנוֹת - יְבִיא שְׁנַיִם⁴¹. פֶּרֶשׁ נְדָרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ - יְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד⁴². שָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם, ובגמרא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

יא. האומר: הרי עלי לחמי תודה - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר⁶³. אָמַר: הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני⁶⁴ - יביא לחם תודה עם תודת הקרבו⁶⁵.

(63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). (64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

יב. מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו⁶⁶. ואין מתנדבין לג יין ולא שני לגין, שאין פּנְסְכִים לא לג ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה⁶⁷, שאין חמשת לגין ראויין לא לנספי בהמה אחת ולא לנספי שתי בהמות. אָבֵל מתנדבין שלשה וארבעה וששה ומששה ומעלה⁶⁸, מפני שהן ראויין לנספי בהמות.

(66) משנה במנחות קד: וראה למעלה פי"ד ה"א, ובפ"ט ז הי"ד. (67) משנה שם קד. משום "שנסכי כבש שלשה לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בידו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכי שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

יג. כיצד? נדר שבועה - הרי הן פּנְסְכִים כּבֶּשׂ וְאֵיל⁶⁹. נדר שמונה - הרי אלו פּנְסְכִים שְׁנֵי אֵילִים. תְּשֻׁעָה -

יודע הייתי נודר פְּדֻרָה שְׁמֶקְרִיבִין - הרי זה תיב להקריב פְּדֻרָה שְׁמֶקְרִיבִין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חיטין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבנות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקרית-ספר). [נסוכו רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, שמשמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקרית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

י. נדר עשרון ומחצה⁵⁶, ואמר: אלו הייתי יודע⁵⁷ הייתי נודר פְּדֻרָה המתנדבין - הרי זה מביא שנים⁵⁸. אָמַר: הרי עלי קמח⁵⁹, או הרי עלי חצי עשרון, ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור פמי שלא נדר מעולם⁶⁰. וכן האומר: הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - הרי זה פטור⁶¹. ואם אָמַר: אלו הייתי יודע⁶² שאין מקריבין פך הייתי נודר פְּדֻרָה הנודרין - הרי זה תיב להקריב פְּדֻרָה המקריבין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן). או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲרַבְעִים וּמֵאָה לָג; שְׁאִין לָךְ יוֹם שְׁמִקְרִיבִין בּוֹ הַצְּבוֹר קְרִבְנוֹת מְרִבּוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג⁸⁰ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת⁸¹, וְהָיוּ הַנְּסָכִים בּוֹ מֵאָה וְאַרְבָּעִים לָג שְׁמֶן וּכְמוֹתָם יַיִן⁸², כְּמוֹ שֶׁתִּפְאָר בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין⁸³.

78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחסאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר ונותנים חצי ההיין היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההיין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההיין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים. עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

א. כָּל הַקְּרִבְנוֹת בְּלֶן, בֵּין קְרִבְנוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף בֵּין קְרִבְנוֹת מְנַחֲת, מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִקְרִיב בְּבֵית הַבְּחִירָה; שְׁנֵאמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה פֶל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ². וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת פֶּל אֲדָם מִטַּפֵּל וּמִבֵּית קְרִבְנוֹת בְּהֵמָה³ שְׁנֵתְחַיֵּב לְהִקְרִיב מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה. שְׁנֵאמַר: קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ וַיִּגְדְּרִיךָ תִּשָּׂא וְגוֹמַר; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁴, שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֲלָא בְּקִדְּשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטַּפֵּל בְּהֵם עַד שִׁבְיָאָם לְבֵית הַבְּחִירָה.

2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוץך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו: קיב: וקייט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה", זו מצוות-עשה - המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוץך" (ה' המוריה').

פְּנִסְפֵי שׁוֹר וְכֶבֶשׂ, אוֹ פְּנִסְפֵי שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים. נִדְר עֲשֶׂה - הָרִי אֵלֶּה פְּנִסְפֵי שׁוֹר וְאֵיל, אוֹ שְׁנֵי כְּבָשִׁים וְאֵיל. וְכֵן עַד לְעוֹלָם⁷⁰.

69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיין לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נִדְר⁷¹ חֲמִשָּׁה לְגִין⁷² - אוֹמְרִין לוֹ הַשְּׁלֵם שְׁשֵׁה; שְׁהָרִי קִבְעוֹן לְקִרְבָּן⁷³. אָבֵל אִם נִדְר לָג אוֹ שְׁנַיִם - פְּטוּר; שְׁהָרִי אֵינֶן רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מְקַצְתָּן⁷⁴. וְאֵין מִתְנַדְּבִין וְלֹא נוֹדְרִין פְּחוֹת מִלָּג שְׁמֶן⁷⁵; שְׁאִין לָךְ מְנַחָה פְּחוֹתָהּ מִעֲשָׂרוֹן⁷⁶, וְהִיא צְרִיכָה לָג אֶחָד שְׁמֶן⁷⁷.

71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבר. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיין שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיין שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות (ראה למעלה הי"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים" ("אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהווי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחזי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי, כגון דאייתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משך ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה). וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי הברייתא מנחות שם וקו. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חציו בבוקר וחציו בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קריית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות קז. (הובאה להלן ה"טו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג - פטור, כמו ביין (ה' המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופי"ג הלכה ה והלכה יד.

טו. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי יַיִן - לֹא יִפְחַת מִשְׁלֹשָׁה לְגִין⁷⁸. הָרִי עָלַי שְׁמֶן - לֹא יִפְחַת מִלָּג⁷⁹. פִּרֵּשׁ נִדְרוֹ וְשִׁבַּח פְּמָה לָג נִדְר מִן הַיַּיִן אוֹ מִן הַשְּׁמֶן - יָבִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה; מָה הָעֲלִיָּה בַּחוּץ, שְׁעֲנֵשׂ עָלֶיהָ, הַזְהִיר עָלֶיהָ בְּפָרוֹשׁ, שְׁנֹאֲמַר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ; אִף עֲשֵׂהָ, שְׁבִכְלָל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שְׁעֲנֵשׂ עָלֶיהָ בְּפָרוֹשׁ, הָרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ. שְׁלֹא עֲנֵשׂ הַפְּתוּב אֶלָּא אִם פֶּן הַזְהִיר¹⁷.

13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזוהרין. (14) סמיכות שחיטה להעלאה. כרבי יונה בזבחים קז, א. וראה גם ב'ספר המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם השחיטה בכלל העשייה. (17) זבחים, שם.

ה. השוחט קדשים והעלם בחוץ - חייב שתיים: אחת על השחיטה ואחת על העללה¹⁸. שחט בפנים והעלה בחוץ - חייב על העללה¹⁹. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חייב על השחיטה²⁰.

18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.

ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים²¹ הראויין לקרב לגבי מזבח; אבל השוחט בחוץ אֶחָד מאסורֵי מִזְבֵּחַ²² או מחטאות המתות²³ - הרי זה פטור²⁴. שְׁנֹאֲמַר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכֹל שְׂאִינוֹ רְאוּי לְבֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אֵין חַיִּבִין עָלָיו²⁵.

21) בחוץ. ודין העלאה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן ה"י, ופי"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטריפה ויוצא דופן (שם קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות. (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. (25) משנה, שם קיב, א.

ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו²⁶ או בפעלים²⁷, הואיל ואינו ראוי עתה לְבֹא בַּפְּנִים - פְּטוֹר²⁸.

26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר, מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם ביומא סג, א.

ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שכבת ימי הַלְדָּה²⁹; ותורין שלא הגיע זמןן³⁰; ואותו ואת בנו שגשחט אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר³¹.

29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות-עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום השמיני והלאה, אבל לביל שמיני אינו חייב לפי שבלילה זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד). (30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי

3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשין", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב"מנין המצוות על סדר ההלכות", אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה⁵, ועבר על לא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתריך בכל מקום אשר תראה⁶. ואם הקריב: במזיד - חייב פרת⁷, שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו⁸; בשוגג - מביא חטאת קבועה⁹.

5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, ג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם, יד) ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו - חייב מלקות, ראה להלן ה"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא העלם¹⁰: אם היה מזיד - חייב פרת¹¹, שנאמר: אשר ישחט שור או כֶּשֶׁב או עֵז וגומר, דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת; ואם שחט בשוגג - מביא חטאת קבועה¹².

10) שלא הקריבם. (11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה השוחט והמעלה לשני דברים, ועי' גם בזבחים קו, א. וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צ, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד אות יג"ד. (12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות שם.

ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש¹³. נאמר: שם תעלה עלתריך, ונאמר¹⁵: ושם תעשה פל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - הרי זה מביא אשם תלוי. 42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברת, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. 43) כדעת חכמים בכרייתא כריתות יח, א. שהשוטח אשם תלוי בחוץ - פטור. 44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור שמא חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפטורים הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט) - אין לו דין של "נקבע האיסור" מוודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחיטה - אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחיטה - הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומהפסוק "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקרבה ('מרכבת המשנה'). וראה 'לחם משנה' ר'מעשה רוקח') וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור, הוא-הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כספ-משנה בשם ר"י קורקוס). 45) זבחים קיד, א. 46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. 47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. 48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו - חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). 49) להלן בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין". 50) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קרית ספר'). וראה להלן פי"ט ה"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

יא. שְׁגִי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים 51 **שְׁשֻׁחָטִים בַּחוּץ:**
אִם עַד שְׁלֹא הִתְנַדְּהָ עֲלֵיהֶם 52 **- חַיִּב פְּרֵת עַל**
שְׁגִיָּהּ 53, **הוֹאִיל וְרֵאוּיָן לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם לְדָוִי;**
וְאִם אַחַר שֶׁהִתְנַדְּהָ - פְּטוּר עַל הַמְשַׁתְּלַח, שֶׁהָרִי
אֵינוֹ רְאוּי לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם.

51) שאחד מהם - חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני - המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). 52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. 53) במשנה זבחים קיב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם

מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזיהבו. וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח, שם), שוודאי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל). 31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה, ה"א-ב.

ט. וְאִי זְהוּ 32 מַחְסֵר זְמַן בַּפְּעֻלִים? קָרְבָן שְׁעִרֵין לֹא הִגִּיעַ זְמַן בְּעֲלִי לְהִקְרִיבוֹ. פִּיצֵד? הַזֵּב וְהַזֵּבָה וְהַיּוֹלֵדֶת שְׁשֻׁחָטוֹ חֲטָאתָם 33 **בַּחוּץ [בַּתּוֹךְ] יְמֵי סְפִירָה** 34 **- פְּטוּרֵין. וְכֵן מְצַרְעַ שְׁשֻׁחָט חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ** 35 **בַּחוּץ בַּתּוֹךְ יְמֵי הַסְּפִירָה** 36 **- פְּטוּר. שְׁעִרֵין לֹא נִרְאוּ בְּעֲלֵי הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ לְכַפֵּרָה. אֲבָל אִם שְׁחָטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בַּחוּץ בַּתּוֹךְ יְמֵי הַסְּפִירָה - חַיִּבִין; שֶׁהָעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא 37, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הִיא עֶקֶר הַכַּפֵּרָה. וְכֵן נִזִּיר שְׁשֻׁחָט חֲטָאתוֹ 38 בַּחוּץ בַּתּוֹךְ יְמֵי נִזְרוֹתוֹ - פְּטוּר, הַקְּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ - חַיִּב 39; שֶׁהַחֲטָאת הִיא הַמְּעַכְבֶּתוֹ 40, וְהִיא עֶקֶר הַנִּזְרוּת.**

32) משנה, שם. 33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת. 34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. 35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. 36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. 37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירושו המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פי"ד מ"ג): "ואין ראויין להקרבה עד שישלמו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. 38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. 39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד): שאלו: "והני בני שלמים יניהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". 40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פי"ד ה"ז כתב שאין החטאת מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (לחם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

י. אֶשֶׁם תְּלוּי 41 וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק 42 **שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ** 43 **- פְּטוּר; שֶׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסוּר** 44. **אֶשֶׁם מְצַרְעַ 45 שְׁשֻׁחָטוֹ בַּחוּץ 46 שְׁלֹא לְשָׁמוֹ 47 - חַיִּב 48, הוֹאִיל וְשֵׁלֵא לְשָׁמוֹ רְאוּי בַּפְּנִים וְכֶשֶׁר, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר 49. וְכָל קָרְבָן שֶׁהוּא פְּטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ - כֶּף הוּא פְּטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ 50.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן דראויין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).
יד. גִּבַּב וְהִקְדִּישׁ⁶³ וְאַחַר כֵּן שָׁחַט בַּחוּץ - חֵיב⁶⁴. וּמֵאֵימַתִּי הֶעֱמִידוּהָ בְּרִשְׁוֹתָי כְּדֵי לְחַיְבוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת? מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁה⁶⁵. וְהוּא שֶׁשָּׁחַטָה אַחַר יָאוֹשׁ; אֲבָל לִפְנֵי יָאוֹשׁ - אֵינָה קְדוּשָׁה⁶⁶.

(63 את הבהמה. 64 ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת". 65 כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחייבו כרת על שחוטי חוץ, ואין הבדל לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גיזות וולדות (ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאימתי העמידוה ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גיזות וולדות, ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). 66 ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונא, שנאמר שונא גול בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתיימשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדוק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני היאוש - חייב (הר' המוריה, וראה ב'קריית ספר').

טו. הֵיטָה הִבְהֵמָה כְּלָה בַּחוּץ וְצִוְּאָרָה בְּפָנִים וְשָׁחַט - חֵיב⁶⁷; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר או כֶּשֶׁב או עֹז בַּמִּחְנָה, או אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנָה⁶⁸. אֶחָד הַשׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וְצִוְּאָרָה בְּפָנִים וְשָׁאֵר גּוֹף הִבְהֵמָה בַּחוּץ, או שֶׁהָיָה גּוֹפָה בְּפָנִים וְצִוְּאָרָה בַּחוּץ - חֵיב, עַד שֶׁתְּהִיָּה הִבְהֵמָה כְּלָה בַּמִּקְדָּשׁ; שֶׁנֶּאֱמָר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יֵבִיאֵנּוּ⁶⁹. אֲבָל הַשׁוֹחֵט בְּגֹוֹ שֵׁל הֵיכָל, אֶף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ רָאוּי לְזַבְּחָה כְּלָל⁷⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁷¹.

(67 כרת או מלקות על שחוטי חוץ. 68 זבחים קז, ב. 69 צ"ל: "לא הביאנו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצווארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה). 70 כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". 71 זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג

קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכוונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הוידוי, אבל לפני הוידוי - חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' (הר' המוריה). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס לר"ח, שם.

יב. הַשׁוֹחֵט שְׁלָמִים בַּחוּץ קָדַם שִׁיפְתָּחוּ דְלָתוֹת הַהֵיכָל - פְּטוּר⁵⁴; שֶׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֵׂה וְאַחַר כֵּן יֵהִי רָאוּי לְקָרֵב לִפְנֵי הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁵⁵. וְהַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שְׁלָא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חֵיב⁵⁷; שֶׁהַפֶּסַח בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא⁵⁸.

(54 יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". 55 למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל - כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא-הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). וכדעת רבינו אין הכרע. 56 מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושלם לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. 57 יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. 58 ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁעֲבָרָה קְדָשֵׁי מְזֻבָּח⁵⁹ - אֶסוּר לְשַׁחֲטָה⁶⁰ בַּחוּץ. וְאִם שָׁחַטָה - אֵינּוּ לֹקְהָ⁶¹, מִפְּנֵי שְׂאֵינָה רָאוּיָה לְבוֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם⁶².

(59 כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. 60 כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו, שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. 61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"א אות י"ח. 62 כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). (82) שהרי אף אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"ו. (83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחכם" (מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). (84) הדם. (85) ראה למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים - קיבול דמן בכלי שרת. (86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא בינייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב. רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיוצא בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם, במלק בחוץ והעלה בחוץ - כיון שזעירי (ראה למעלה) ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן להלכה (כסף-משנה).

יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור. ואם העלהו - פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חייב על העלאה. שחט בפנים והעלהו בחוץ - פטור; שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חייב שתיים; שהשחיטה בחוץ פשירה, והרי היא כמליקה בפנים.⁹²

(87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב (בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז). לדעת רבי עקיבא. (88) שם במשנה. ולפי דברי אבואה דשמואל בר רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ - ופטור, ראה רש"י שם. (89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאה. ראה למעלה ה"ה. (90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו - התם רחמנא רבייה, אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינן" (רש"י, שם). (91) כתנא-קמא במשנה, שם. (92) שנתרבה שחיטת העוף בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב". והחייב על העלאה, למדו (שם קיט:) ממה שנאמר (שם, ח) "ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

~ שבת קודש ד' אלול ~

פְּרָק הַשְּׁעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי לבוא בפנים.

ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אהל מועד.

טז. שנים שאחזו בספינין ושחטו בחוץ - פטורין;⁷² **שנאמר: אשר ישחט, או אשר ישחט - אחד ולא שנים.**⁷³ **ואחד ששחט בחוץ, אף על פי שלא נתפנין לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חייב.**⁷⁴ **שנאמר: דם יחשב**⁷⁵ **לאיש ההוא דם שפף; אף על פי שזה הדם במחשבתו פדם הנשפף,**⁷⁶ **לא פקרבין - הרי זה חייב.**⁷⁷

(72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בספינין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'ספרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט ה"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג ג"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= ונכרת האיש ההוא - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'ספרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום טוב' שם. (74) שם במשנה: "חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. (75) זבחים שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאה (ראה להלן פ"ט ה"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח: מ"ד) "מ'דם יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). (76) זבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש" - "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב'הר המוריה'. (77) זבחים קיא, ב - כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

יז. השוחט בחוץ פליגה - חייב, הואיל והשחיטה פליגה כשרה בחוץ.⁷⁸ **וכן אם העלה**⁷⁹ **פליגה מזה ששחט בחוץ פליגה - חייב על העלאה.**⁸⁰ **אכל אם שחט בפנים פליגה והעלה בחוץ - פטור.**⁸¹ **לפי שלא העלה אלא דבר פסול;**⁸² **שאין לה שחיטה כשרה פליגה במקדש.**⁸³ **וכן אם קבל**⁸⁴ **בכלי חל בפנים**⁸⁵ **וזרק בחוץ - פטור.**⁸⁶

(78) כלומר, שחיטת חולין כשרה בלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). (79) בחוץ. (80) כדברי זעירי הנ"ל: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואליהם תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאה כזו, שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וק"ט, ב. וראה בהשגת הראב"ד. (81) שם כדעת תנא-קמא של רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם.

ד. אַבְל הַזֹּרֵק שְׂגִירי הַדָּם בַּחוּץ, אֶפְלוּ שְׂגִירי דָּמִים הַפְּנִימִים¹⁸ - פְּטוּר; וְשֹׁרֵקֵת שְׂגִירי הַדָּם שְׂגִירי מִצְוָה הֵם וְאֵינָן מְעַבְּרִין¹⁹. וְכֵן הַמְּנַסֵּף יֵינן אוּ מִים פְּחוֹת מְשַׁלֵּשָׁה לְגִין בַּחוּץ - פְּטוּר²⁰, בֵּין בְּחַג בֵּין בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה; הוֹאֵיל וְחֶסֶר הַשְּׂעוּרִי²¹ הָרִי אֵינָן רְאוּיִין לְהַתְּקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמַּעֲלָה מִבְּשָׂר חֲטָאֵת²², מִבְּשָׂר אֶשֶׁם, מִבְּשָׂר שְׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צְבוּר, מְשִׁירֵי מְנַחוֹת, מְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם, מְלֶחֶם הַפְּנִים, בַּחוּץ - פְּטוּר; שְׁפָל אֱלוֹ רְאוּיִין לְאֲכִילָה, לֹא לְאִשִּׁים²³.

(18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון. (19) שלא כר' נחמיה (שם קי:); שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא.) שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא בברייתא (שם קט:): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח.

ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבְּהֵמָה פְּלָה בַּחוּץ - חֵיב מִפְּנֵי הָאִמּוּרִין. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁן - אֵינן בְּשָׂר הַזָּבַח חוּצָץ, וּכְאֵלוּ הַקְּטִיר הָאִמּוּרִים בְּפָנֵי עֲצָמוֹת²⁴. אַבְל הַמַּעֲלָה מְנַחָה שְׁלֹא נִקְמָצָה - פְּטוּר²⁵; שְׂאִין הַקְּמִץ בְּרוּר וּמְבַדֵּל²⁶. קְמָצָה וְחִזֵּר קְמָצָה לְתוֹכָהּ²⁷ וְהִקְרִיב פְּלָה בַּחוּץ - חֵיב²⁸.

(24) בגמרא (שם קי:): "אמאי, האיכא חציצה (בין האימורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (25) על העלאת חוץ. (26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת. (28) ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. הַיּוֹצֵק²⁹ וְהַבּוֹלֵל³⁰, וְהַפּוֹתֵת³¹ וְהַמּוֹלֵחַ³², וְהַמְּנִיף³³ וְהַמְּגִישׁ³⁴, וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַשְּׁלֶחָן³⁵ וְהַמְּטִיב אֶת הַגְּרוֹת³⁶, וְהַקּוֹמֵץ³⁷ וְהַמְּקַבֵּל דָּמִים בַּחוּץ - פְּטוּר; לְפִי שְׁפָל אֶחָד מֵאֵלוּ אֵינּוּ גָּמֵר עֲבוֹדָה, וְנֹאֲמָר: אֶשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֶיהָ אוּ זָבַח - מִה הַעֲלָאָה שְׁהִיא גָּמֵר עֲבוֹדָה, אֵף כֹּל שְׁהוּא גָּמֵר עֲבוֹדָה חֵיבִין עֲלֵיו.

(29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שבולל

א. אֵינן הַמַּעֲלָה בַּחוּץ חֵיב עַד שְׂעִינָה לְרֹאשׁ הַמְּזִבְחַת שְׂעִיעָה בַּחוּץ²; אַבְל אִם הַעֲלָה עַל הַסֵּלַע אוּ עַל הָאֶבֶן - פְּטוּר. שְׂאִין קְרוּי קְרָבָן אֲלָא עַל הַמְּזִבְחַת, וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא בַּחוּץ, שְׁנֹאֲמָר: וַיִּבֶן נֹחַ מְזִבְחַת³. וְאֵינּוּ חֵיב עַד שְׂעִינָה לְשֵׁם⁴; שְׁנֹאֲמָר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לְה'⁵ - עַד שְׂעִינָה לְשֵׁם.

(2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (3) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקה מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'", הוראת שעה הייתה. (4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. (5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה'". שם בגמרא.

ב. אֵינּוּ חֵיב אֲלָא עַל הַעֲלָאָת דְּבַר הָרְאוּי לְאִשִּׁים וְלַמְּזִבְחַת⁶, כְּגוֹן הַעוֹלָה⁷; שְׁנֹאֲמָר: אֶשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֶיהָ אוּ זָבַח - מִה עוֹלָה שְׂרָאוּיָה לְאִשִּׁים, אֵף כֹּל שְׂרָאוּי לְאִשִּׁים הוּא שְׂחֵבִין עַל הַעֲלָאָתוֹ בַּחוּץ.

(6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מִקְּאֵן אֲמָרוּ: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם⁸, אוּ הַמְּקַטֵּר אֵיבְרֵי עוֹלָה⁹ אוּ אִמּוּרִין¹⁰, אוּ קָמֵץ אוּ לְבוֹנָה¹¹ אוּ קְטֹרֶת¹², אוּ מְנַחַת פְּהִינִים¹³ אוּ מְנַחַת נְסֻכִים¹⁴, אוּ הַמְּנַסֵּף שְׁלִשָׁה לְגִין יֵינָן¹⁵ אוּ מִים¹⁶ בַּחוּץ - חֵיב¹⁷; שְׁנֹאֲמָר: לֹא יִבְיָאֵנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - כֹּל הַמְּתַקַּבֵּל בְּפָנִים חֵיבִין עֲלֵיו בַּחוּץ.

(8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז:): "מגלן, מדתניא דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק". (9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה, מנין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין מים. (17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִקְצָתָם בְּפָנִים וְהִקְרִיב שְׂאֵרֵיתָן בַּחוּץ - פְּטוּר;
שְׂהָרֵי נֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חֵיב,
וְאֵינוֹ חֵיב עַל הַחֶסֶר. הוֹצִיאֵהוּ שְׁלֵם וְחֶסֶר בַּחוּץ
וְהַעֲלֵהוּ - הֲרִי זֶה סִפְקָא⁵⁶, לְפִיכָף אֵינוֹ לוֹקֵה.

51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (52) וכגון שהתנדר קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המוזכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (55) היין והמים. (56) בגמרא שם קי. "איביעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאא שלם וחסר בחוץ) שמה חיסרון או לא שמה חיסרון", ולא נפשטה.

י. הַעֲלֵה אֶבֶר שְׂאֵין בּוֹ כְּזֵית בְּשֵׁר וְהִיָּה הַעֲצָם מְשֻׁלְמֵי לְכַזִּית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵⁷. הִיָּה מִלַּח מְשֻׁלְמֵי לְכַזִּית - הֲרִי זֶה סִפְקָא, לְפִיכָף אֵינוֹ לוֹקֵה⁵⁸. וְעוֹלָה וְאִמּוּרֵיהָ מְצַטְרְפִין לְכַזִּית⁵⁹.

57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקרבנים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו". (59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

יא. הַעֲלֵה וְחֹזֵר וְהַעֲלֵה - חֵיב עַל כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר⁶⁰. זָרַק הַדָּם וְהַעֲלֵה הָאֵיבָרִים - חֵיב שְׂתִימִם⁶¹, שְׂהָרֵי חֶלֶק הַכֶּתוֹב בֵּין מַעֲלָה לְעוֹשָׂה; שְׂהָרֵי נֶאֱמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עִלָּה, וְנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. הַעֲלֵה אֶבֶר חֶסֶר - פְּטוּר⁶²; שְׂנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חֵיב.

60) במשנה שם קח. העלה וחוזר והעלה וחוזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגיניהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח): בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור.

יב. שְׂנִימִם שֶׁשְׁחָטוּ - פְּטוּרִים. שְׂנִימִם שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר וְהַעֲלוּהוּ בַּחוּץ - חֵיבִין; שְׂנֶאֱמַר: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲלֶה עִלָּה - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהֲעֵלוּ חֵיבִין.

הסולת בשמן. (31) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (32) "הוא נתון המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבן תקריב מלח". (33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". (34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (35) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (37) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'.

ז. פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשְׂרָפָה חוּץ מִמְקוֹם שְׂרָפָתָהּ³⁸, וְכֵן שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהִקְרִיבו בַּחוּץ אַחַר שֶׁהִתְוֹדָה עָלָיו - פְּטוּר; שְׂנֶאֱמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאָנוּ - כָּל שְׂאֵינוֹ רְאוּי לְבוֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵין חֵיבִין עָלָיו. אֲבָל קְדָשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהִיָּה פְּסוּלִין בְּקֹדֶשׁ, אִם הַעֲלָה מִהֵן בַּחוּץ - חֵיב. בִּיצֵד? כְּגוֹן הַלֵּן³⁹ וְהִוְצֵא⁴⁰ וְהִטְמֵא⁴¹ וְשִׁנְפַּסֵּל בְּמַחְשַׁבֶּת הַעוֹבֵד⁴², שֶׁפֶלֶן וְשֶׁרְפִין כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין, אִם עָבַר וְהַעֲלָה מֵהֵם בַּחוּץ - חֵיב⁴³; שְׂנֶאֱמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' - כָּל הַנְּעֻשָׂה לֵה' חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלוֹ נַעֲשׂוּ לְשֵׁם⁴⁴.

38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה שם. (39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. (40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (41) שנטמא הקרבן. (42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (43) בכרייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ, בֵּין שֶׁהַעֲלָה מִמֶּנּוּ כְּזֵית בַּחוּץ - חֵיב. בֵּין שֶׁהַעֲלָה בְּפָנִים תַּחֲלָה וְשִׁיר מִמֶּנּוּ כְּזֵית וְהַעֲלָהוּ בַּחוּץ⁴⁵, בֵּין שֶׁהִנִּיחַ הַפֶּל בְּפָנִים⁴⁶ וְלָקַח מִמֶּנּוּ כְּזֵית וְהַעֲלָהוּ בַּחוּץ⁴⁷. אֲבָל אִם חֶסֶר אֹתוֹ דָּבָר הִקְרִיב⁴⁸ כָּל שֶׁהוּא⁴⁹ בְּפָנִים⁵⁰, וְהַעֲלָה שְׂאֵרֵיתוֹ בַּחוּץ - פְּטוּר.

45) במשנה שם קט: לדברי הכל. (46) ולא קרבו. (47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. (48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (49) כגון שנאבד או נשרף. (50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

ט. בִּיצֵד? הַקְּמִיץ⁵¹ או הַלְּבוֹנָה⁵² וְהָאִמּוּרִין וְהַעֲלוּהוּ⁵³ וּמִנְחָה הַנְּשָׂרְפָת⁵⁴ וְהַנְּסָכִין⁵⁵ שֶׁחֶסְרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה⁷⁸ - חיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מפר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשעתי וקדשה לעתיד לבוא.

(78) כרבי יוחנן בובחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חיב - קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. השוחט קדשי נקרים⁷⁹ בחוץ - חיב. וכן המעלה אותן בחוץ⁸⁰. והנקרים מתרין להקריב עולות לשם ככל מקום⁸¹. והוא שקריבו בכמה שיקבנו⁸². ואסור לסיען⁸³ ולעשות שליחותן⁸⁴, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומפר להורות להם וללמדם היאך יקריבו⁸⁵ לשם האל ברוף הוא.

(79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (80) חיב, שהרי הושוו העלאה ושחיטה. (81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ ואין הגויים מצווין על שחוטי חוץ". (82) שם ברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (83) שם: "אמר רב יעקב בר אבא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי".

סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמיא

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פרטין: (א) להקריב שני פבשים בכל יום. (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום. (ג) שלא לכבותה. (ד) להרים את הדשן בכל יום. (ה) להקטיר קטרת בכל יום. (ו) להדליק נרות בכל יום. (ז) שקריב פהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין. (ח) להוסיף שני פבשים עולות בשבת. (ט) לעשות לחם הפנים. (י) מוסף ראשי קדשים. (יא) מוסף הפסח. (יב) להקריב עמר התנופה. (יג) מוסף עצרת. (יד) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל

יג. הזורק מקצת מתנות⁶³ בחוץ - חיב. המקבל דם חטאת⁶⁴ בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁵ בפנים⁶⁶ - חיב על הנתן בחוץ, שהרי כלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים⁶⁷ וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שירים⁶⁸. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ⁶⁹, או אחד בחוץ ואחד בפנים⁷⁰, או אחד בפנים ואחד בחוץ⁷¹ - הרי זה חיב.

(63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חיב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (65) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (66) על המזבח. (67) היינו, כל המתנות שבפנים. (68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חיב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חיב שתיים. (70) שם במשנה: "חיב על החיצון והפנימי מכפר". (71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דחוי.

יד. הקמץ והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אחד מהן בחוץ⁷³, או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ - חיב⁷⁴. וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵ שהקריב אחד מהן בחוץ⁷⁶, או אחד בפנים והשני בחוץ - חיב⁷⁷.

(72) שמעכבים זה את זה. (73) כתנא קמא (שם קי. במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בזן, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. (76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חיב עד שיקריב שניהם. (77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תַּחֲלַת זְמַן שְׁחִיטָתוֹ? מִפְּנֵי הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל יְחִידִים אוֹ שֶׁל צִבּוּרִים¹³. לְפִי שְׂאִסּוֹר לְהַקְרִיב¹⁴ קָרְבָן כָּלֵל קִדְּם תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרָי¹⁵, וְלֹא שׁוֹחֲטִין קָרְבָן אַחֵר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים¹⁶; הַיּוֹן מְקַרְבֵּן פֶּסַח לְבִדּוֹ¹⁷, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיַקְרִיבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל פְּסַחֵיהֶן בְּשִׁתֵּי שָׁעוֹת.

הֶלְחֵם בְּיוֹם עֲצָרָת. (טו) מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. (טז) מוֹסֵף יוֹם צוֹם. (יז) מוֹסֵף הַחֵג. (יח) מוֹסֵף שְׁמִינֵי עֲצָרָת. (יט) לְסַפֵּר כָּל אִישׁ וְאִישׁ שְׁבֻעַת שְׁבֻעוֹת מֵיּוֹם הַקְּרִבַת הָעֵמֶר. וּבְאֹר מִצּוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרְק רִאשׁוֹן

1) תתבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימתי זמן הקרבתם.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה² לְהַקְרִיב שְׁנֵי כֹבָשִׁים עוֹלוֹת בְּכָל יוֹם³, וְהֵם הַנֶּקְרָאִים תְּמִידִין, אֶחָד בְּבִקְרָא⁴ וְאֶחָד בֵּין הָעֲרִיבִים⁵; שְׁנֹאמַר: שְׁנֵים לְיוֹם עֲלָה תְּמִיד וְגוֹמַר⁶.

2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה במשנה-למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י עירובין ג. ד"ה והרי מעשה). 3) ראה בספר המצוות, עשה לט. 4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיטתו. 5) ראה להלן הלכה ג, זמן שחיטתו. 6) "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים" (שם, ד).

ב. וְאִימְתִי זְמַן שְׁחִיטָתוֹ? שֶׁל בִּקְרָא שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ קִדְּם שְׁתַּעֲלֶה הַחֲמָה, מִשְׂאִיֹּר פְּנֵי כָּל מְזֻרְחָ⁷. וּפְעַם אַחַת דִּחְקָה הַשְּׁעָה אֶת הַצִּבּוּר בְּבֵית שְׁנֵי⁸, וְהַקְרִיבוּ תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרָי בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם.

7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר – "האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון, והוא אומר הן", "כלומר, שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו' וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה פסחים ד.) – היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר. 8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים. פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין בפירוש המשנה בעדיות שם).

ג. תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִשְׂאִיֹּרֶךְ הַצֵּל וְיִרְאֶה לְכָל שְׂהַאֲרִיךְ⁹, וְהוּא מִשֵּׁשׁ וּמְחַצֶּה¹⁰ וּמְעֵלָה, עַד סוֹף הַיּוֹם¹¹. וְלֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם אֶלָּא בְּשִׁמוֹנָה שָׁעוֹת וּמְחַצֶּה, וְקָרַב בְּתַשַּׁע וּמְחַצֶּה¹². וְלָמָּה מֵאַחֲרַיִן אוֹתוֹ שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחֵר

- נקודות משיחות קודש -

"וְלָמָּה מֵאַחֲרַיִן אוֹתוֹ (את תמיד של בין הערביים) שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחֵר תַּחֲלַת זְמַן שְׁחִיטָתוֹ? מִפְּנֵי הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל יְחִידִים אוֹ שֶׁל צִבּוּרִים."

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד, שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני הקרבנות של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמך עד כמה גדלה מעלתו של כל יהודי יחיד, שבשבילו דוחים את קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום ויום במשך שתיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבדו", יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מסדר והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שמא יאחר" כי כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

(על-פי 'יון מלכות' ספר עבודה, סימן מ מתוך רמב"ם "פרס המלך")

9) שהרי לפני הצהרים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל למערב. ואילו אחר הצהרים, שהמש נוטה למערב, הצל נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא הוא תחתיו של המיצל. ומשעה שהצל מתחיל להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, ונראה לכל שהאריך אז הוא זמן שחיטת התמיד של בין הערביים. וכן הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. 10) ברכות כו: 11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב, שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב". 12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה". 13) שם בגמרא: "אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי לְשַׁחַט פְּסָחֵיהֶם²². וְאִם חָל עָרַב פְּסַח לְהִיּוֹת עָרַב שֶׁבֶת - הָיוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשׁ וּמְחַצֵּה²³, בְּתַחֲלַת זְמַנּוֹ²⁴, וְקָרַב בְּשֶׁבַע וּמְחַצֵּה, פְּדֵי שְׁיִהְיֶה לָהֶם רִנַּח לְצִלּוֹת קָדָם שְׁיִפְנֹס שֶׁבֶת²⁵.

(21) שם נח. במשנה. (22) שם בגמרא. (23) משנה שם. (24) ראה למעלה הלכה ג. (25) שם בגמרא: "חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

ו. אֵף עַל פִּי שְׂאִין שׁוֹחֲטִין אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים,²⁷ מְקַטְרִין כָּל דְּבַר הָרְאִי לְהַקְטִירָה כָּל הַיּוֹם²⁸, וּמְקַטְרִין אִיבְרֵי עוֹלוֹת וְהָאִמּוּרִין²⁹ עַד חֲצִי הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת³⁰. וְאִיבְרִין וְאִמּוּרִין שֶׁלֹּא נִתְּאֶפְלוּ³¹, בֵּין מִן הַתְּמִיד בֵּין מִשְׁאָר הַקְּרָבָנוֹת - מִהַפְּכִין בְּהֵן כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר³²; שְׁנֵאמַר: כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר.

(26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה פירושה: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו נדרים ונדבות (ראה למעלה הלכה ג) - לא התחשבו בזה, בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה, וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה, וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה, שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה 'עשה' של השלמה, ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש. (32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

ז. אִיבְרִים שֶׁל תְּמִיד דּוֹחִין אֶת הַטְּמֵאָה³³, וְאִין דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת³⁴. אֶלָּא בְּעָרַב שֶׁבֶת בְּלִבְד³⁵ מְקַטְרִין אִיבְרֵי תְּמִיד שֶׁל עָרַב שֶׁבֶת. שֶׁהַתְּמִיד - תַּחֲלַת דּוֹחֵה שֶׁבֶת³⁶, וְסוֹפוֹ אִינוֹ דּוֹחֵה³⁷. הַלְּבִי שֶׁבֶת³⁸ קָרְבִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב, אִם חָל יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת³⁹, אָבָל אִין קָרְבִין בְּלִילֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים⁴⁰; שְׁנֵאמַר: עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ - וְלֹא עוֹלֹת שֶׁבֶת זוּ בְּשֶׁבֶת אַחֲרָת⁴¹, וְלֹא עוֹלֹת חֹל בְּיוֹם טוֹב⁴².

(33) כרובא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:). (34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא

השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר מר (שם נט:): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרינן ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". (14) להלן לגבי "אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד של שחר - אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא לידי פסול (משנה-למלך). (15) שם נח: "תנו רבנן, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה (הלכה ב) שמקדימים לשחוט משיאור פני כל המזרח (מעשה רוקח). (16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן". (17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה ובצל"ח לפסחים נט.).

ד. אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפְּסַח אֶלָּא אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים¹⁸. וְכֵן מְחַסְרֵי כְּפּוּרִים¹⁹ מְקַרְבִין בְּפִרְתָּן אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים בְּיוֹם אַרְבַּעַה עָשׂוֹר²⁰, פְּדֵי שְׁיִהְיוּ טְהוּרִין לְאָכֹל פְּסָחֵיהֶן לְעָרַב.

(18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב ("תזבח את הפסח בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד) בלבד". (19) הזב, הזבה, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והערב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים" (פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין הערביים. (20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו) שיש בה כרת דוחה את העשה' של השלמה (=עליה השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של בין הערביים.

ה. עֲרָבֵי פְּסָחִים, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת, הִנֵּה הַתְּמִיד נִשְׁחַט בְּשֶׁבַע וּמְחַצֵּה וְקָרַב בְּשֶׁמוֹנֶה וּמְחַצֵּה²¹, פְּדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

י. פְּמַעֲשֵׂה תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, כִּף מַעֲשֵׂה תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים⁵³. וְהַפֵּל פְּמַעֲשֵׂה הַעוֹלָה שֶׁפָּתְנָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת⁵⁴. וְלֹא הָיוּ כּוֹפְתִין אֶת הַטְּלָה⁵⁵, שֶׁלֹּא יִחְקוּ אֶת הַמִּינִין⁵⁶, אֶלָּא אוֹחֲזִין יָדוֹ וְרֹגְלוֹ בְּיַדֵּיהֶן⁵⁷. וְכִף הַיְתָה עֲקִידָתוֹ: רֵאשׁוֹ לְדָרוֹם⁵⁸ וּפְנֵיו לְמַעְרָב⁵⁹.

53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים - משמע ששניהם שווים (קריית ספר). 54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קריית ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). 55) משנה תמיד שם. 56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום בזיון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). 57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכ"ה ברבינו גרשום ובפ"י הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוחזין ידו ורגלו בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוחזים בו" (תוספות יום טוב' שם). 58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לז.) כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים לצד המזבח. 59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

יא. תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחַט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית שֶׁל בֵּית הַמִּטְבָּחִים עַל טַבַּעַת שְׁנֵיהֶם⁶⁰; וְשֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מְזַרְחִית מְמַנָּה עַל טַבַּעַת שְׁנֵיהֶם⁶¹, פְּדֵי שְׁיָהִיהָ כְּנֶגֶד הַשְּׂמֶשׁ⁶². דְּבָרֵי קַבְלָה הֵן, שְׁיָהִיו נִשְׁחַטִּין כְּנֶגֶד הַשְּׂמֶשׁ.

60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירונין נו). לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רז"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). 61) גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית.

שם לדעת רבא). 35) כלומר, ולא בליל שבת. 36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת. 37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת - אסור להקריבו בשבת. 38) החלבים של הקרבנות שהקריבו בשבת. 39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: 40) שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. 41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". 42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אמר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

ח. אַרְבַּעַה עֶשְׂרִים⁴³ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת - מִקְטִירִין חֲלָבֵי הַפְּסָחִים בְּלִילֵי יוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּחֲלָבֵי שַׁבָּת⁴⁴.

43) בניסן. 44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבין ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

ט. אֵין פּוֹחֲתִין⁴⁵ מַשְׁשֵׁה טְלָאִים⁴⁶ הַמְּבַקְרִין⁴⁷ בְּלִשְׁפַת הַטְּלָאִים⁴⁸ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. וְיִהְיוּ מוֹכְנִים קֹדֶם יוֹם הַקְּרָבָה בְּאַרְבַּעַה יָמִים⁴⁹. וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיו מְבַקְרִין אוֹתוֹ מִתְחִלָּה, לֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אֶת הַתְּמִיד עַד שֶׁמְבַקְרִין אוֹתוֹ שְׁנֵיהָ קֹדֶם שְׁחִיטָה לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת⁵⁰. וּמִשְׁקִין אוֹתוֹ מִים כְּכוֹס שֶׁל זֶהָב⁵¹, פְּדֵי שְׁיָהִיהָ נוֹחַ לְהַפְּשֵׁט⁵².

45) משנה בערכין יג. 46) לצורך התמידים. 47) "ר"ל שבקרו אותן ופשפשו במומין להכין אותן לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). 48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). 49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם ששחטוהו מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). 50) משנה בתמיד לו: 51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). 52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממהר להפשטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטו (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצים בפקר בפקר¹⁰. וכן מצוה להעלות שני גזרים¹¹ של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה¹², שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בפקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין הערפים¹³, שנאמר: וערכו עצים על האש; מפי השמועה למדו¹⁴, שבתמיד של בין הערפים הפתוב מדבר¹⁵.

(8 כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. אבל ביומא כז, ב - מפורש שסידור המערכה כשר בלילה, שהרי למדוהו (שם לג.) ממה שנאמר (ויקרא ו, ב) "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" - "זו מערכה גדולה", וראה להלן בהלכה זו ובה"ה. (9 כלומר, מבערים העצים הנ"ל ועושים מערכה גדולה של אש, וזו היא מערכה ראשונה, ראה להלן ה"ד. (10 ביומא כו, ב - למדו מפסוק זה סידור שני גזרי עצים (וכדברי רבינו להלן בסמוך), ואילו מערכה גדולה למדו מהפסוק הנ"ל "היא העולה וגו'". (11 שתי בקיעות עצים, אמה אורכן ואמה רחבן, ועוביין כמחק גדיש של סאה (למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג), ועבודת יום היא (יומא כז:), שהרי למדוהו מהפסוק הנ"ל שנאמר בו "בבוקר" ('תוספות' שם ד"ה איכא). (12 להרבות האש (להלן פ"ו ה"א). וראה להלן פ"ד ה"ה, כי הכהן שהיה זוכה לתרום את המזבח הוא המסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים. (13 יומא כו, ב. (14 שם, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנרבה פ"ה ה"א). (15 ביומא, שם: "תניא, רשב"י אומר: מנין לתמיד של בין הערביים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים, שנאמר (ויקרא שם) וערכו עצים. אם אינו ענין לתמיד של שחר, דכתיב (שם ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבוקר וערך עליה, תניהו ענין לתמיד של בין הערביים".

ג. שני גזרים של בין הערפים מעלין אותן שני פהנים¹⁶, כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו; שנאמר: וערכו - הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד¹⁷.

(16 שם. (17 שנאמר בו (שם) "ובער עליה הכהן", כלומר, כהן אחד (יומא, שם).

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום¹⁸. ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שנייה - בצדיה, קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה פלום, אלא לקים מצות האש¹⁹, שנאמר: אש תמיד תוקד²⁰.

(18 כרבי יוסי, במשנה יומא מג, ב. וברייתא שם מה, א. וראה גם בפירוש המשנה, שם. (19 ראה למעלה ה"א, ו'לחם משנה' כאן. (20 כן הוא למעלה ה"א, וב'ספר המצוות' עשה כט. אבל ביומא מה, א - למד רבי יוסי מערכה שלישית לקיום האש, ממה שנאמר (שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", כמו שהביא רבינו להלן ה"ה (ראה לחם-משנה למעלה ה"א).

(62 בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש, "כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס חשך היום" - רבינו בפייה"מ תמיד שם), תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום. הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - הקריבו תמיד של בין הערפים⁶³. במה דברים אמורים? בשנתחנך המזבח; אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו פלום - לא הקריבו עליו תחלה בין הערפים⁶⁴; שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר⁶⁵.

(63 מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. (64 מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). (65 משנה במנחות שם.

פרק שני

(1 יבאר בו רבינו שמצות-עשה להיות אש יקודה תמיד על גבי המזבח, ומצות העלאת שני גזרי עצים עם תמיד של שחר.

א. מצות עשה להיות אש יקודה² על המזבח תמיד³, שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח⁴. אף על פי שהאש ירדה מן השמים⁵, מצוה להביא אש מן ההדיוט⁶, שנאמר: ונתנו בני אהרן הפהנים⁷ אש על המזבח.

(2 יוקדת, בוערת. (3 ראה ב'ספר המצוות' עשה כט. (4 וזוהי מערכה שלישית שהיא לקיום האש, ראה להלן ה"ד. וכן הוא ב'ספר המצוות' שם. אולם ביומא מה, א - למדו מערכה של קיום האש ממה שנאמר (שם שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", וכן כתב רבינו להלן ה"ה (לחם-משנה). (5 שנאמר (שם ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" ('קרית ספר'). (6 כלומר, אש שנבראה בעולם הזה, יומא כא, ב. נג, א. עירובין סג, ב. ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנרבה פ"ה ה"י. (7 צ"ל "הכהן".

ב. בפקר עורכין עצים⁸, ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש⁹, שנאמר: ובער עליה הפהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְרוּחַ הַיָּהּ בֵּין הַגְּזֵרִים.³⁶ וְרֵאשֵׁי הַגְּזֵרִים הַפְּנִימִיִּים הָיוּ נוֹגְעִין בְּדָשָׁן שֶׁבְּאַמְצַע הַמְּזֻבָּח, וְהוּא הַנִּקְרָא תַּפּוּחַ.³⁷

33) זה שתרם את המזבח, היה מסדר עצי מערכה גדולה, ראה להלן פ"ד ה"ה. (34) משנה, תמיד כט, א. ובגמרא שם ל, א - אמרו: "מאי טעמא (כלומר, למה סידר אותה במזרח, כן הוא לדעת רבינו, ודלא כהמפרש - לחם-משנה) רב הונא ורב חסדא: חד אמר, כדי שתהא הרוח (= הבאה משער מזרח) מנשבת בה. וחד אמר, כדי שיהיו מציתין את האילתא" (היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת - רבינו בפירושו המשנה, שם). ואף כאן הכוונה שתהא הרוח מנשבת בה, אלא שלא דאגו להדלקתה המהירה של המערכה עצמה, אלא להדלקתה המהירה של מערכת הקטורת - לחם-משנה). (35) שם במשנה: "וחזיתה מזרחא". כלומר, נתנין על מערכת העצים אות (כמו "חזית" הנזכרת בתחילת מסכת בבא-בתרא) לצד מזרח, שיוורה שמצד המזרח מתחילין לסדר מערכה (פירוש המשנה, שם). (36) כלומר, בין סדרי העצים של המערכה היו מניחים ריוח (המפרש, שם). שם במשנה: "וריוח היה בין הגזירים שהיו מציתין את האילתא משם". "שהיו מסדרין העצים בריבוע גיזרה אחת למזרח ואחת למערב, וחזוין ומניחין עליהן שני גזירין אחד לצפון ואחד לדרום, ועל ריבוע זה חזוין ומסדרין ריבוע אחר, כנ"ל, ועוד כמה ריבועים ריבוע על גבי ריבוע והרוח נושבת בין ריבוע לריבוע" (תפארת ישראל, שם). (37) שם במשנה: "וראשי הגזירים הפנימיים היו נוגעין בתפוח". ומפרש רבינו, כי התפוח הוא מקום הדשן אשר באמצע המזבח שאילו גורפים הדשן מכל הצדדין (ראה להלן ה"ג ובפירושו המשנה, שם) וכן פירש רש"י בחולין ז, ב - ד"ה כשלש מאות כור, וכן נראה מדברי המפרש - תמיד, שם. ונקרא תפוח, שאחרי שמגרפין האפר לאמצע המזבח היו עושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה בדמות תפוח (רבינו בפירושו המשנה, שם).

ח. וְאַחַר שֶׁמְסַדֵּר מַעְרְכָה גְּדוֹלָה חוּזַר וּבֹרֵר עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִים³⁸ וּמְסַדֵּר מַעְרְכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת³⁹ מִכְּנֶגֶד קֶרֶן מַעְרֵבִית דְּרוּמִית, מְשֻׁכָּה מִן הַקֶּרֶן קְלָפִי צִפּוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁰, וּבָהּ כָּמוֹ חֲמֵשׁ סְאִין גְּחָלִים⁴¹. וּבִשְׂבֻת עוֹשִׂין בָּהּ כָּמוֹ שְׂמֹנֶה סְאִין גְּחָלִים, מְפָנִי שְׁעָלֶיהָ מִקְטִירִין בְּכָל שַׁבַּת שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפְּנִימִים.⁴²

38) תמיד שם, וזבחים נח, א. וראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג. "ולפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישאם אל המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטורת, היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר" (המפרש, בתמיד שם). (39) שממנה לוקחים את המזבח, להקטיר קטורת (למעלה ה"ד). (40) בתמיד שם, במשנה: "לסדר (את) המערכה (ה)שנייה לקטורת מכנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". וכתב המפרש,

ה. מפי השמועה למד²¹⁹, שְׁנֵי שְׂנָאֵמֶר: על מוקדה על המזבח - זו מערכה גדולה²²; וְאֵשׁ הַמְּזֻבָּח תּוֹקֵד בּוֹ - זו מערכה שנייה שֶׁל קְטֹרֶת²³; וְהָאֵשׁ עַל הַמְּזֻבָּח תּוֹקֵד בּוֹ - זו מערכה שְׁלִישִׁית²⁴ שֶׁל קִיּוּם הָאֵשׁ. אֲבָל אֵיבָרִים וּפְדִירִים שֶׁלֹּא נִתְּאֶפְלוּ מִבְּעָרֵב - נוֹתְנִין אוֹתָן בְּצִדֵי מַעְרְכָה גְּדוֹלָה²⁵.

(21) יומא מה, א. (22) למעלה ה"ב, למד כן מהפסוק "ובער עליה וגו'", עיי"ש. (23) נקראת כן לפי שממנה נוטלין אש במחתה לקטורת שמקטירין בכל בוקר ובין הערביים. (24) יומא שם לרבי יוסי, וראה למעלה ה"א וה"ד, וב'ספר המצוות' עשה כט. (25) כלומר, נתן אותן שם עד שיעשה מערכה גדולה ומחזירין על המערכה הגדולה. וכן הוא ביומא שם לדעת רבי יוסי ורבי יהודה: "דתניא, מנין לאיברים ופדירים שלא נתעכלו מבערב שסודרין על גבי מזבח, ואם אין מחזיקין שסודרין על הכבש או על גבי סובב, עד שיעשה מערכה גדולה וסודרין, תלמוד-לומר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח". וראה להלן ה"ג.

ו. הַמְּכַבֵּה אֵשׁ הַמְּזֻבָּח - לֹזְקָה²⁶, שְׂנָאֵמֶר: לֹא תִכְבֶּה²⁷. אֶפְלוּ גַחְלֵת אַחַת²⁸, וְאֶפְלוּ הוֹרִידָה מֵעַל הַמְּזֻבָּח²⁹ וְכִבֶּה - לֹזְקָה. אֲבָל אֵשׁ מִחֲתָה³⁰ וְאֵשׁ מְנוֹרָה³¹ שֶׁהִכִּינָה בַּמְּזֻבָּח לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁכֶּבֶה אוֹתָן בְּרֵאשׁ הַמְּזֻבָּח³² - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נִתְּקָה לְמַצְוֶה אַחֲרָת, וְאִין אֲנִי קוֹרֵא בְּהֵן אֵשׁ הַמְּזֻבָּח.

(26) יומא מו, ב. וזבחים צא, ב. וסיפרא' צו פ"ב ה"ז. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת פא. (27) ב'סיפרא' שם נראה שהוא הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", וכן נראה ביומא, שם. אבל ב'ספר המצוות' שם הביא רבינו הפסוק השני "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ועי' רש"י בזבחים שם. (28) כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוח (יומא וזבחים, שם) "המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב". וכדברי התירוץ השני בזבחים שם, שאפילו אם היו שם עוד גחלים, חייב הוא על כיבוי גחלת אחת. וכל זה אינו אלא לענין הלאו, אבל לענין העשה' להיות אש יוקדה על המזבח תמיד (למעלה ה"א) - לא עבר בכיבוי מקצת, אלא אם כיבה הכל (ראה 'אור שמח' כאן). (29) כדי לכבותה, ולא לעשות בה מצוה אחרת, ולכן היא נחשבת עוד לאש המזבח, אף לאחר שהורידה (ראה יומא, שם). (30) ראה למעלה ה"ד, כי היתה מערכה מיוחדת שממנה לוקחים את המזבח לקטורת, וראה גם להלן פ"ג ה"ה, וכמו כן היתה מצות הרמת הדשן שחותה במחתה ומוריד לרצפה את הגחלים, ראה להלן ה"ב. (31) ראה להלן פ"ג ה"ג, שנו מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו אלא ממזבח החיצון. (32) כדעת רבא, וכהלשון השניה ביומא, שם.

ז. כְּשֶׁמְסַדֵּר עֲצֵי מַעְרְכָה גְּדוֹלָה³³ - מְסַדֵּרָה בַּמְּזֻבָּח הַמְּזֻבָּח³⁴, וְיִהְיֶה מְרָאָה שֶׁהִתְחַלֵּל לְסַדֵּר מִן הַמְּזֻבָּח³⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַרְאִשׁוֹנִים⁵³. לְפִי שְׂאִינוּ דְרָף אֶרְצֵי⁵⁴ שְׂמִזְג פֹּס לְרֵבּוּ בַּבְּגָדִים שֶׁבִשְׁל פָּהֶם קִדְרָה לְרֵבּוּ.

46) הסרת הדשן מעל גבי המזבח. וראה להלן ה"ב כיצד תורמין. 47) כן מפורש במשנה יומא כ, א. כי "בכל יום תורמין את המזבח". 48) ראה יומא שם, וכב, א. ותמיד כח, א. וכח, ב. ו"ספר המצוות" עשה ל. 49) יומא כג, ב: "בהרמה דברי הכל עבודה היא", אבל "הוצאת הדשן" לחוץ - אינה עבודה, ראה להלן ה"טו. 50) וצריכה כהונה (יומא ותמיד שם, ולמעלה פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ח). ובגדי כהונה שנאמר (שם) "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן". וראה ביומא כג, ב - ולהלן בדברי רבינו. 51) (רבינו מפרש מה שאמרו בבביתא (יומא, שם) "ופשט ולבש וכו' אחרים פחותין מהן" - בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, שהרי לפי דברי תנא-קמא "הוצאת הדשן" אינה עבודה (וכן פסק רבינו להלן ה"טו), ואם כן אינה צריכה בגדי כהונה, וכאן הרי מפורש "ופשט ולבש", הקישה התורה בגדים ששובש לבגדים שפשט, ששניהם בגדי כהונה, אלא על-כרחינו שהפסוק מדבר בהרמת הדשן. ולא כרבי אלעזר (שם) שדרש "אחרים והוציא", אלא ופשט ולבש הוא סוף מהפסוק הקודם "והרים את הדשן וגו'", וראה להלן. אלא שיש לציין כי במעילה ט, א - בפלוגתא רב ורבי יוחנן מפורש שהוצאה צריכה בגדי כהונה. ודחק לומר ששם מדבר אליבא דרבי אלעזר. ויתכן שלא אמרו כן אלא לרבי יוחנן, אבל לרב לא אמרו כן, ורבינו פסק כרב, ראה להלן בסוף הפרק). 52) (בפסוק מפורש "והוציא את הדשן", אבל כוונת רבינו ל"והרים את הדשן" שבפסוק הקודם, וכמו שכתבנו למעלה). 53) כתנא-קמא בבביתא שם. 54) בביתא של רבי ישמעאל, יומא שם.

יא. אֵימְתִי⁵⁵ תֹרְמִין הַדֶּשֶׁן? בְּכָל יוֹם - מְשַׁעֲלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר⁵⁶; וּבְרִגְלִים - מִתְחַלֵּת שְׁלִישׁ אֲמָצְעֵי שֶׁל לֵילָה⁵⁷; וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים - מִחֲצוֹת הַלַּיְלָה⁵⁸.

55) יומא כ, א - במשנה. 56) במשנה, שם: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו". ובגמרא (שם כ): "רב אמר, קרא גברא. רבי שילא אמר, קרא תרנגולא". ופסק רבינו כרב (שהרי לדברי רבי שילא הוא זמן מוקדם - 'מאירי' שם). (וכן נראה בזבחים כ, ב), שהוא אחר עלות השחר, שהרי אמרו שם: "קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש", וביארו שם, שאפילו לדעת רבי, שלינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים - אינו נפסל כאן, שמודה רבי שמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, והיינו מעלות השחר עד אחר הנץ החמה (פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ט) ואם היה זמן קידוש לפני עלות השחר - בוודאי פסלה לינה, שהרי עמוד השחר הוא שעושה לינה בכל מקום. ומה שאמרו (יומא כב). שתרומת הדשן עבודה לילה היא - היינו שכשרה גם בלילה, אבל גם ביום כשרה, ועי' 'תוספות' יומא כז, ב - ד"ה איכא. וראה בהשלמת תוספות ר"י למסכת ברכות "סיני" כרך לו עמ' צב הערה 107, ולהלן פ"ד ה"א).

שם: "קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון ואין מן המזבח נגד הפתח אלא חמש אמות, שהרי ההיכל ממוצע ועומד באמצע העזרה ועשר אמות פתחו של היכל, יש מאותן עשר אמות חמש מן הדרום וחמש מן הצפון, הרי חמש אמות מן המזבח נגד חמש אמות צפונית פתחו של היכל, וארבע אמות שרוצה להרחיק מן הקרן (דרומית) מערבית ורוצה להמשיך אותו על קרן דרומית, לפי שבאותן ארבע אמות אי אתה יכול לסדר המערכה, לפי שהם אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה הילוך רגלי כהנים וכו' ולימדך שבאמה החמישית תסדר שגם אותה האמה היא עדיין נגד הפתח וכו'". וכן הוא בזבחים נח, ב. ולפי שמבואר מדברי רבינו (למעלה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ג-טו) כי המזבח היה עשרים אמה בצד דרום, עשר אמות כנגד הפתח, ושתי אמות צפונית מן הפתח - צריך לומר, על כרחנו, כי אין צורך לעשות המערכה כנגד הפתח, ומה שהוצרכו להרחיק שם, אינו לדברי הכל (לחם-משנה), ומה שהוצרכו להרחיק ארבע אמות, היינו כמו שכתב המפרש, שם: אמה של יסוד ואמה של סובב, אמה של קרנות ואמה מקום הילוך הכהנים. וראה ב'תוספות יום-טוב' תמיד פ"ב מ"ה. 41) שם במשנה. ורוצה לומר, שהיה נותן שם עצים במדה כזו, שכשישרפו ישאר שם חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן בריוח. 42) שם במשנה. שכל דבר הניטל מבפנים ליתנו במזבח החיצון, אינו ניתן אלא באותה קרן שהיא סמוכה יותר לפנים, ושאינו לו קרן יותר סמוך ממנה (זבחים נח:).

ט. מְעַרְכָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל קִיּוֹם הָאֵשׁ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּכָל מְקוֹם שְׂרִיפָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ⁴³, וּמְצִיַת בָּהּ אֶת הָאֵשׁ. וְלֹא יֵצֵית הָאֵשׁ לְמִטָּה⁴⁴ וְיַעֲלֶה אוֹתָהּ לְמִזְבֵּחַ, אֲלֹא בְּמִזְבֵּחַ עֲצָמוּ מְצִיַתִּין; שְׂנֵאָמַר: וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ⁴⁵, מִכָּאֵן לְהַצְתָּהּ שְׁלֹא תִהְיֶה אֲלֹא בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ.

43) כן יש ללמוד ממה שלא מצינו בדברי חז"ל שום קביעות מקום לזה (הר המוריה). 44) ביומא מה, ב - בבביתא: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון", הרי שלא דיברו על המערכה השלישית של קיום האש, אלא על מערכה שניה של קטורת, וראה להלן. ועי' ב"הר המוריה". 45) כן הוא בפירוש רבינו חננאל' שם. וראה למעלה ה"ה כי פסוק זה נאמר על מערכה שניה של קטורת, וראה למעלה, וצריך עיון.

י. הֲרַמַת הַדֶּשֶׁן⁴⁶ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם⁴⁷ - מִצּוֹת עֲשֶׂה⁴⁸, שְׂנֵאָמַר: וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן. וְהִיא עֲבוּדָה⁴⁹ מֵעֲבוּדוֹת פְּהִנָּה⁵⁰. וּבְגִדֵי פְהִנָּה שְׂתוּרִם בְּהֵן הַדֶּשֶׁן⁵¹ יִהְיוּ פְחוֹתִין מִן הַבְּגָדִים שֶׁמְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בְּשֶׁאֵר עֲבוּדוֹת; שְׂנֵאָמַר: וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וּלְבַשׁ בְּגָדִים אַחֲרֵים וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן⁵². אֵינוּ אוֹמֵר 'אַחֲרֵים' שֶׁיִּהְיוּ בְּגָדֵי הַל, אֲלֹא שֶׁיִּהְיוּ פְחוֹתִין מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכסף". (67) "מקצוע היא קרן זוית" (רבינו בפירוש המשנה, תמיד שם). (68) שם במשנה כת, א: "והרי המחטה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערכו של כבש", "כלומר, באלכסון היא נתונה ממוצעת בין כבש למזבח בזוית הכבש אצל מקום שתכלה הכבש" (המפרש שם). (69) שם במשנה. (70) תוחב המחטה למחתת הגחלים, והיא מתמלאה מן הגחלים. (71) שם במשנה: "חותה את המאוכלות הפנימיות", "הן הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח, שהרי הם באמצע האש" (רבינו בפירוש המשנה), והם בדשן, שכן נאמר (ויקרא ו, ג) "והרים את הדשן, אשר תאכל האש" (המפרש). (72) כשפניו לצד דרום העזרה ואחוריו לצד צפון, שהרי הכבש בדרומו של המזבח. (73) לצפון העזרה. (74) שם במשנה: "ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות", כלומר, לא היה מהלך בדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה, דהיינו דרום המזבח והולך במזרחו של כבש אצל הכבש בקרקע העזרה סמוך לכבש, והלך כעשר אמות מן הכבש ועדיין רחוק הוא מקום הכבש תופס בקרקע העזרה, כמפורש למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג. ואע"פ שנאמר (ויקרא ו, ג) "אצל המזבח" - למדו כן, שצריך שיהא רחוק מן המזבח עשרים אמה, ממה שנאמר (שם א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וקיים להו לרבנן שאין השלכה פחותה מעשרים אמה, הרי שמקום הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמה (המפרש). (75) למזרח. (76) שם במשנה. (77) שם, וראה למעלה פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הכ"א. (78) שם, וראה להלן פ"ג הי"ב. (79) ראה למעלה הי"י.

יג. אחר שפירד זה שתפרם⁸⁰ רצעים⁸¹ אָחיו הפְּהִינִים⁸² וּמִקְדָּשֵׁי יְדִיָּהִם וְרַגְלֵיהֶם⁸³ בְּמַהְרָה⁸⁴, וְנוֹטְלִין אֶת הַמַּגְרָפוֹת⁸⁵ וְאֶת הַצְּנוּרוֹת⁸⁶ וְעוֹלִין לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְכָל אֵיבָרֵי הָעוֹלוֹת וְאִמּוֹרֵי הַקְּרָבָנוֹת שְׁלֵא נִתְאַפְּלוּ כָּל הַלְּיָלָה מִחֲזִירִין אוֹתָם לְצַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁷. אִם אֵין הַצְּדָדִין מִחֲזִיקִין - סוֹדְרִים אוֹתָם בְּכֶשֶׁב כְּנָגֵד הַסּוֹבֵב⁸⁸. וְאַחַר כֵּן גּוֹרְפִין אֶת הַדָּשֵׁן בְּמַגְרָפוֹת מִפְּלֵ צַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁹, וּמַעֲלִין אוֹתוֹ עֲרָמָה עַל גְּבֵי הַתְּפוֹחִים⁹⁰. וְגוֹרְפִין אוֹתָהּ הָעֲרָמָה בְּפִסְכָּתָהּ, וְהוּא כְּלֵי גְדוֹל שְׁמִחֲזִיק לְתַדָּה⁹¹, וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ לְמִטָּה⁹². וְכִרְגָּלִים⁹³ לֹא הָיוּ מוֹרִידִין אוֹתוֹ, אֲלָא מִנִּיחִין הָעֲרָמָה גְבוּהָהּ פְּאֲמָצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שְׁהוּא נוֹי לְמִזְבֵּחַ⁹⁴.

(80) משנה, שם כת, ב. (81) לכך רצעים כדי שלא יהו הרבה ליד הכיור, שהוא בין האולם ולמזבח, בלי קידוש ידים ורגלים, אף-על-פי שאין איסור בכך (ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"כ"א) - 'תפארת ישראל'. (82) הם אלה שעמדו אתו בפס, וטבלו לפני כן. ולא היה בזה פס, כיון שאין עבודה זו מוגבלת רק לכהן אחד אלא לכמה

(57) משנה, שם. וביארו בגמרא (שם כ:): משום שרבים המביאים קרבנות ברגל, לכן הקדימו ההרמה. (58) משנה, שם. וביארו בגמרא שם: משום "חולשא דכהן גדול", היינו שלא יצטרך להיות בהול ביום ולמהר עבודתו מבלי לנוח בין עבודה לעבודה.

יב. פִּיצֵד תּוֹרְמִין? מִי שִׁזְכָּה לְתָרִם⁵⁹ - טוֹבְלוֹ⁶⁰ וְלוֹבְשֵׁי⁶¹ בְּגָדֵי הַרְמָה⁶², וּמִקְדָּשֵׁי יָדָיו וְרַגְלָיו⁶³. וְאוֹמְרִים לוֹ⁶⁴: הִזְהַר שְׁמָא תִּגַּע בְּפָלֵי עַד שִׁתְקַדָּשׁ יָדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ⁶⁵. וְאַחַר כֵּן לֹקַח הַמַּחְתָּה, וְשָׁל כֶּסֶף הַיְתָה⁶⁶. וְהִיא הַיְתָה נְתוּנָה בְּמַקְצוֹעַ⁶⁷, בֵּין כֶּבֶשׁ לְמִזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ⁶⁸. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה וְעוֹלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּמִפְּנֵה אֶת הַגְּחָלִים אֵילָף וְאֵילָף⁶⁹, וְחוֹתְהָ⁷⁰ מִן הַגְּחָלִים שֶׁנִּתְאַפְּלוּ בְּלֵב הָאֵשׁ⁷¹, וְיורד לְמִטָּה לְאַרְצֶיךָ⁷². וְהוֹפֵךְ פְּנָיו לְצַפּוֹן⁷³, וּמַהֲלֵךְ בְּאַרְצֶיךָ לְמִזְרַח הַכֶּבֶשׁ כְּמוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּלָפֵי הַצְּפּוֹן⁷⁴, וְצֹבֵר אֶת הַגְּחָלִים שִׁחְתָּה עַל גְּבֵי הָרִצְפָּה רְחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ⁷⁵ שֶׁלִּשְׁה טְפָחִים⁷⁶, בְּמַקּוֹם שְׁנוֹתְנִים מִרְאֵת הָעוֹף⁷⁷ וְדִשּׁוֹן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה⁷⁸. וְחִתְיָה זֹו שְׁחוֹתָהּ בְּמַחְתָּהּ וּמוֹרִיד לְרִצְפָּה אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הַמְצָוָה שֶׁל כָּל יוֹם⁷⁹.

(59) כלומר, מי שזכה בפס (= בגורל) לתרום, ראה להלן פ"ד ה"ה. (60) כלומר, טובל לפני הפס, ראה משנה תמיד כו, א: "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכו' בא הממונה וכו' אמר להן מי שטבל יבא ויפס, הפיסו מי שזכה זכה בו" (לחם-משנה ו'הר המוריה'), וראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ד, כי אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו' עד שהוא טובל. (וייתכן כי כשם שביום הכיפורים, כשמחליף בגדיו, טובל הוא לפני הלבשה, אע"פ שכבר טבל מקודם (יומא לא:)). כמו כן בנידון שלפנינו כשפושט בגדי כהונה ולובש בגדים (פחותים). (61) ראה להלן פ"ד ה"א, כי הכהנים המשתתפים בפס היו לובשים לפני הפס בגדי כהונה. (62) ראה למעלה ה"י. (63) כלומר, רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור, ראה משנה תמיד כת, ב: "קידש ידיו ורגליו מן הכיור". ובפירוש המשנה לרבינו שם, כתב: כי "דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קידוש ידים ורגלים, אמר רחמנא (שמות ל, יח-כ) בבואם אל אהל מועד (= ועשית כיור נחושת וכו') ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'"), וראה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. ושם הט"ז ביאר "כיצד מצות קידוש". וראה שם ה"י, כי מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר. (64) "ראשי בית אב הזהירוהו כך" (תפארת ישראל' תמיד, שם). (65) משנה, שם כת, א: "ואע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא היה הולך יחיד ושמו ישכח ויגע ומתוך שמוהירין אותו הוא נזהר" (המפרש, שם). (66) שם במשנה (כת:): "נטל מחתת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

95) אפילו אלו שלא עמדו בפיס, ולא טבלו. כי מה שאין כהן נכנס לעזרה אלא-אם-כן טבל, אינו אלא אם נכנס לעבודה (ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ד), ואילו הוצאת הדשן מלמטה אל מחוץ לעיר אינה עבודה (ראה להלן ה"ט"ו). (96) שכתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", והוא בית הדשן שמחוץ לירושלים ושורפין שם החטאות הנשרפות, שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן וכו' ישרף". (97) כלומר, אף כי מלאכה זו נעשתה על ידי כהן אחד, שהרי נאמר (שם ו, ד) "והוציא את הדשן" בלשון יחיד - לא היה על זה פיס, כיון שהוצאת הדשן אינה עבודה. ואם כי מעולם לא נתעצל כהן מלהוציא הדשן (ראה בסמוך) לא היו על זה קופצים רבים עד כדי סכנה (ראה יומא כב.). ומקור דין זה, ראה להלן בסמוך. ולמעלה הי"ג גבי דישון המזבח לא הוצרך רבינו להודיע כי לא היה שם פיס, מאחר שרבים מהכהנים היו עושים זאת, ראה למעלה שם, ובה"ה המוריה' כאן. (98) משנה, תמיד כט, א. כלומר, אף כי אינה עבודה, ראה להלן. ומכאן שלא היה על זה פיס.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה⁹⁹, אין בעלי מומין מוציאין אותו¹⁰⁰. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר - מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה¹⁰¹, ולא חזירים¹⁰² גורפים אותו. ולא יפזרנו שם, שנאמר: ושמו - שניחננו בנחת¹⁰³. ואסור להנות בו¹⁰⁴.

99) ראה למעלה ה"י. (100) יומא כג, ב. שלא כדברי רבי אליעזר, ראה למעלה שם. (101) למד כן ממה שנאמר להלן "ושמו, שלא יפור". (102) בדפוס רומי: "הזרמים", וכן הוא בפירוש המשנה בסוף מסכת תמיד: "ואמרו, ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יתפור, רוצה לומר שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף" (וראה מה שכתב הגרי"ל הכהן מיימון זצ"ל במבוא לרמב"ם דפוס רומי, הוצאת מוסד הרב קוק עמ' 10-11). (103) כן הוא בפסחים כז, ב. אבל צריך עיון, שהרי פסוק זה נאמר בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, וכן הוא בפסחים שם, וכבר העיר על זה הראב"ד. (104) במעילה ט, א - נחלקו רב ורבי יוחנן, בענין נהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין בו, ורבי יוחנן אמר מועלין בו. וביארו שם בגמרא: לרב נעשה מצוותו, ולרבי יוחנן כיון שצריך בגדי כהונה בהוצאה - מועלין בו. ופסק רבינו כרב, שזהו נעשה מצוותו, ראה למעלה ה"י. ולפיכך כתב "ואסור ליהנות בו" ולא כתב שמועלים בו. וכן מדוקדקים דבריו בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ג שכתב: "וכל הנשרפין כו' אפרם מותר, חוץ מדשן המזבח" - הרי שאין שם אלא איסור בלבד, ואילו בפ"ב מהל' מעילה לגבי תרומת הדשן, כתב (שם הלכה יג), "דשן המזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן, בין אחר הרמה - מועלין בו".

כהנים, וראה בה"ה המוריה' להלן ה"ד. (83) שנאמר (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו' או בגשתם אל המזבח", ובמשנה שם אמרו, שקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. ורבינו לא הזכיר "כיור", לפי שאם קידש מאחד מכלי השרת כשר, ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"י. (84) ראה למעלה הערה פ. (85) "יעים להסיר את הדשן ולפנותו לתפוח" (המפרש, שם). (86) שפודין (רבינו בפירוש המשנה, שם) "להסיר את האברים" (המפרש, שם). (87) "כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד של שחרית, ואם לא שהיו סודרין על המזבח, היו נפסלין בלינה, אבל בראש המזבח אינם נפסלים בלינה" (המפרש, שם). (88) שם במשנה "אם אין צדדים מחזיקין, סודרים אותן בסובב על הכבש", וכתב רבינו בפירוש המשנה, כי "מה שאמר בסובב על הכבש, ענינו על הכבש כנגד הסובב", וכן כתב כאן. אבל המפרש כתב: "סודרין בסובב או על גבי הכבש". וכן הוא ביומא מה, ב. וב'סיפרא' צו פ"ב ה"ד. וגם על הכבש אין נפסלין בלינה שהכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ולאחר שסדרו את המערכות יחזירו האברים אל המערכה הגדולה, אחר שהקריבו אברי תמיד של שחר (המפרש, שם) וראה למעלה ה"ה. (89) שם במשנה. (90) שם במשנה, וראה למעלה ה"ז. (91) בתמיד פ"ה מ"ה: "ופסכתה היתה כלי גדול מחזקת לתוך וכו' ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח" (ראה להלן פ"ג ה"ו). ועל הפסוק (שמות כז, ג) "סירותיו", תרגם אונקלוס: "פסכתרותיה". "ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה" (רבינו בפירוש המשנה, שם) וכל סאה היא ששה קבין (ראה פירוש המשנה לרבינו מנחות עו:) ואם כן "לתך" הוא תשעים קבים, שהם חצי כור (ראה בפירוש הרא"ש ורע"ב שם). (92) וזה נקרא "דישון מזבח" (ראה פירוש המשנה, תמיד כח:). ואילו "הוצאת הדשן" הוא מה שמוציא מלמטה אל מחוץ לעיר (ראה להלן ה"ד). ודעת הראב"ד בהשגות (למעלה ה"ז) שהוצאת הדשן היא בכל יום ויום, אבל רש"י (חולין ז.) וה'תוספות' (יומא כז: ד"ה איכא דארמי) והמפרש (תמיד פ"ב כח:) וכן בפירוש המיוחס לראב"ד שם, סוברים כי לא בכל יום היו מוציאין את הדשן מעל המזבח כ"אם רק כשרבה הדשן על גבי התפוח. וכדעת רבינו, ראה משנה-למלך כאן. (93) במועדים (פירוש המשנה, וראה להלן). (94) משנה, תמיד שם: "וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח" = "כשיש עליו דשן הרבה כדאמרן בעלמא (פסחים סה:) שבח הוא לבני אהרן שמהלכין עד ארכובותיהם בדם, כך שבח כשיש עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל" (המפרש, שם). והראב"ד שם פירש שלא היו מורידיים הדשן ברגלים אלא בידיים, עם המגרפות.

יד. כל מי שירצה מן הפנהנים⁹⁵ ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן⁹⁶. ואין להוצאת הדשן לחוץ פנים⁹⁷, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן⁹⁸.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

הלכות תמידין ומוספין

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות עשה של סידור לחם הפנים על השולחן בכל שבת.

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים² בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל³, שנאמר: ביום השבת ביום השבת יערכנו הפהין וגומר.

(2) ראה 'ספר המצוות' עשה כז. (3) שמות כה, ל: "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". וביקרא כד, ו' ו"שמנת וגו' על השולחן הטהור לפני ד". וראה בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ו. (4) במקרא אין המלה "הכהן".

ב. ודבר ברור בתורה שהוא שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים⁵. ועורכין אותו שני סדרים, שש חלות בכל סדר⁶, חלה על גבי חלה⁷, ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב⁸, פדי שתהיה הרוח מנשבת בו⁹. וסומך כל מערכת בשתי קשות¹⁰. ונותנין בצד כל מערכת¹¹ פלי שיש בו קמץ לבונה¹², שנאמר: ונתת על המערכת לבנה זפה¹³. וכלי זה הוא הנקרא בון. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הבזיכין¹⁴. ושולים היו לבזיכין¹⁵, פדי שיניחום על השלחן¹⁶.

(5) שנאמר (ויקרא שם, ה) "ולקחת סולת ואפית אותה שתיים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת". (6) שכתוב (שם, שם, ו) "ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת על השולחן וגו'". (7) ראה מנחות צז, א. (8) שנאמר (שמות כה, כט) "ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יוסך בהן, זהב טהור תעשה אותם", ואמרו במנחות שם, כי "מנקיותיו" הם הקנים. "אשר יוסך בהן" שמסככין את הלחם. וראה במשנה שם צז, א. כי עשרים ושמונה קנים היו, ארבעה עשר לסדר אחד, וארבעה עשר לסדר שני. ובגמרא שם צז, א – אמרו, כי ארבע חלות צריכות שלשה קנים, העליונה אינה צריכה אלא שנים, לפי שאין עליה משאוי, התחתונה אינה צריכה כל עיקר לפי שמונחת על טהור של שולחן, וכן כתב רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ו. ובפירוש המשנה שם, כתב: "נותנין החלה אחת על השולחן וכו' ואח"כ יהיו עליו ג' קנים ועל הקנים חלה אחרת (שניה) ואח"כ ג' קנים ועליהן חלה שלישית, אח"כ ג' קנים ועליהן חלה רביעית, ואח"כ ג' קנים וכו' ועליהן חלה חמישית, אח"כ ב' קנים וכו' ועל שני הקנים החלה הששית". (9) כלומר, לפיכך

ציוותה התורה לעשות קנים חלולים, כדי שתהיה הרוח מנשבת ולא יתעפשו החלות (שם צז). ואף-על-פי שנעשה בו נס שהיה חם ביום סילוקו כביום סידורו (יומא כא:) – אין סומכין על הנס (מעשה רוקח). וראה ב'תוספות' מנחות צט, ב – ד"ה אחד. (10) יתדות זהב עומדות בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה (ראה רש"י שמות שם, ולפי "יש מחכמי ישראל" עיי"ש), שכתוב (שם) "ועשית קערותיו וכו' וקשותיו". ובגמ' שם צז, א – "קשותיו" אלו סניפים, וראה שם צז, א – במשנה "וארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלין מראשיהן שהיו סומכים בהם שנים לסדר זה ושנים לסדר זה", וראה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ג. (11) כלומר, בין שני הסדרים, וכדעת רבי מאיר במשנה שם, שהיו שני טפחים ריוח באמצע (ראה להלן ה"ט), ולא על גבי המערכת ממש, וכאבא שאול שם צז, א – במשנה, שאומר שמה שכתוב "ונתת על המערכת" הכוונה סמוך למערכת, כמו שנאמר (במדבר ב, כ) "ועליו מטה מנשה", וכן דעת רבי, שם צח, א. (12) ראה שם צז, א – במשנה. וראה ב'סיפרא' אמור פי"ח ה"ז: "רבי שמעון אומר, נאמר כאן (ויקרא כד, ז) אזכרה (= "והיתה ללחם לאזכרה"), ונאמר להלן (צ"ל: למעלה) (שם ב, טז) אזכרה (= והקטיר הכהן את אזכרתה)", מה אזכרה להלן מלא הקומץ, אף כאן מלא הקומץ". (13) שם צז, א – במשנה. (14) 'סיפרא', שם. וראה גם בתוספתא מנחות פי"א. (15) כלומר, תחתית הבזיכין לא היו עגולים ככל בויכי המקדש כ"אם היו שטוחים. ראה פסחים סד, א. 'סיפרא' שם ה"ו, ותוספתא שם. (16) ולא הניחם על גבי הלחם, משום שלא יבצעו את הלחם ('סיפרא' שם).

ג. שני הסדרים מעפכין זה את זה¹⁷, ושני הבזיכין מעפכין זה את זה¹⁸, והסדרין והבזיכין מעפכין זה את זה¹⁹. ואין מחנכין את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת²⁰. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השלחן משבת שעברה ומסדרין לחם אחר²¹. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות²², הנכנסת והיוצאת²³, עם פהין גדול²⁴, ואוכלין אותו.

(17) משנה, מנחות כז, א. כלומר אם לא עשו שני הסדרים, לא קיימו מצות לחם הפנים. (18) משנה, שם. (19) משנה, שם. וב'סיפרא' שם ה"ו, וכולם נלמדו בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כד, ט), "מאשי ה' חק עולם", וכל מקום שנאמר "חוקה" הוא לעיכוב. (20) משנה, שם מט, א. ותוספתא שם פ"ז, ו'ספרי' פנחס (במדבר כח, ח). והטעם שדווקא בשבת ולא בחול הוא משום שכתוב (ויקרא שם ח) "ביום השבת יערכנו". וענין חינוך הרגל אומר שכל דבר שיקרב על המזבח החיצון בראשונה היא עולה של שחר, וכן הלחם שנותנים על השולחן אינו אלא ביום השבת וכו'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאכלו ביום. (39) שם במשנה, ולערב דווקא ולא למחרת, שהרי הוא נפסל בלינה, ראה רש"י שם.

ו. **כיצד מעשה לחם הפנים? מביא ארבע ועשרים סאים** 40 חטים 41 הראויין למנחות 42, ושפין אותם 43 ובוטעטין בהן 44 פשאר חטי מנחות 45, וטוחנין אותן, ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סלת 46, ועושין מהם שתים עשרה חלות 47 מצות 48. לא נפה אותם באחת עשרה נפה, או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים, הואיל ונעשו סלת מפל מקום - פשרות 49; לא נאמר השעורין האלו אלא למצוה.

(40) משנה במנחות עו, ב. ובגמרא שם, אמרו: "מאי טעמא, כיון דמחטיים אתו ומישן אתו (= מתבואה ישנה), עשרון מובחר נפק מסאה" (וראה להלן פ"ח ה"ד), הרי ארבעה ועשרים עשרונים לשתיים עשרה חלות, שכל אחת היא שני עשרונים, ראה למעלה ה"ב. (41) ואף כי נאמר (ויקרא כד, ה) "ולקחת סולת" - ניקחת גם חטים, ולמדו כן (מנחות עו:): ממה שנאמר "ולקחת", "ולקחת מכל-מקום". ואע"פ ששאר המנחות אינן באות אלא סולת - בלחם הפנים, שהוא בא מעשרים וארבעה עשרונות בכל שבוע, חסה התורה על ממונם של ישראל, והתירה לקנותו כשהוא חטים, שמחירו בזול יותר, ואילו קנו אותו סולת, היה ביוקר (גמרא, שם). (42) ראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ד. (43) "שיפה הוא גזור מן "ישופך ראש" (בראשית ג, טו), ועניינו שיכו החטיטה בידיים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, מנחות עו:). (44) "בעיטה שדורסים אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם). (45) הטעונות שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה (שם עו. במשנה. וראה למעלה הל' איסורי מזבח שם ה"ה). (46) כן הוא שם במשנה: לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין וכו' והיה מנופה בי"א נפה. כלומר מנפה את הקמח עד שתהיה סולת מובחרת, וכל נפה ונפה מאלו הנפות, היתה דקה יותר מחברתה, ראה בפירוש המשנה שם. (47) ראה למעלה ה"ב. (48) כמפורש במנחות נז, א - בדברי רבי עקיבא, שממה שאמרה התורה (ויקרא ב, יא) "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", למדו "אשר תקריבו, לרבות לחם הפנים לחימוץ", היינו שאסור להחמיצו. וראה למעלה פ"י"ב הי"ט. (49) כן כתב רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ו מ"ו. ומקור הדבר, שאפילו בפחות או יותר מעשרים וארבעה סאין - כשר, הוא בברייתא במנחות שם: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת עשרון - פסולות, ריבה במדת סאין או שמיעט במדת סאין שלהן - כשרות". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ה. אבל הדין הזה שאם לא נפה אותם באחת-עשרה נפה - כשרים, לא מצאנו מקורו. ולהלן פ"ח ה"ה, גבי עומר ושתי הלחם, לא הביא זאת. ועי' בתוספות יום-טוב' שם.

ז. **לישתן ועריכתן - פחויץ** 50, וּאֲפִיתָן - בַּפָּנִים

ולשון חינוך שם מושאל בדברים האלה לתחילת המעשים לפי שזה הכלי מרגילים אותו בעבודה דרך דומיא (= משל) לאדם בתחילה, שמלמדים אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהא קבועה בו" (פירוש המשנה). (21) כל זה מבואר במנחות צט, ב. ושבת קלג, ב. ותוספתא מנחות פ"א, ו'סיפרא' אמור, שם. וראה להלן ה"ד כיצד מסדרין את הלחם. (22) שם ושם. ובסוכה נו, א. ויומא יח, א. (23) ראה למעלה פ"ד ה"ט-יב. (24) ראה למעלה שם הי"ד.

ד. **וכיצד מסדרין את הלחם?** 25 **ארבעה פהנים נכנסים, שנים בידן שני סדרין** 26 **ושנים בידם שני בזיכין** 27. **וארבעה מקדימין לפניהם** 28, **שנים לטל שני סדרים ושנים לטל שני בזיכין שהיו שם על השלחן** 29. **הנכנסין עומדין בצפון** 30 **ופניהם לדרום** 31, **והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון**. **אלו מושכין** 32 **ואלו מניחין** 33, **וטפחו של זה בתוף טפחו של זה** 34; **שנאמר: לפני תמיד** 35.

(25) כל זה במשנה מנחות צט, ב. (26) שתי מערכות של לחם הפנים, שש לכל מערכת. (27) עם לבונה. (28) כלומר נוסף לארבעה הכהנים הנ"ל, מקדימים עוד ארבעה כהנים ונכנסים לפניהם. (29) משבת שעברה. (30) "דהכי שפיר מילתא, דאותן המסדרין העבודה יהיו בצפון, וקדושת צפון חמירא" (= דשחיתת קדשי קדשים בצפון) - רש"י במשנה שם, וראה למעלה פ"ד הי"ב. (31) "וסתמא כמאן-דאמר שולחנות מזרח ומערב מונחין, ורוחבן צפון ודרום" (רש"י שם). וכן פסק רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הי"ב. (32) את הלחם בשבת שעברה. (33) הלחם החדש. (34) כלומר, בעת ובעונה אחת, ועד שלא יגביהו המושכים מן השולחן אלו מיד מניחים אלו, שלא ישאר השולחן בלי לחם, אף לשעה קלה. (35) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא, ולא כדברי רבי יוסי.

ה. **יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שלחן זהב אחר שהיה באולם** 36, **והקטירו הבזיכין, ואחר כן מחלקין החלות** 37. **ואם חל יום הפפורים להיות בשבת** 38 - **החלות מתחלקות לערב** 39.

(36) שם במשנה: "שני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד". והביא רבינו כל זה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ט (חידושים ומקורים' מבעל 'מנחת חינוך'). ולא הביאו כאן, לפי שכאן מדובר במה שנעשה בשבת, ואילו הנחת הלחם על שולחן של שיש היה בערב שבת, כמפורש בתוספתא (מנחות פ"א עמ' 16 530). (37) שם במשנה: "הקטירו הביזכים, והחלות מתחלקות לכהנים", וראה למעלה פ"ד ה"י, כי "אין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש". (38) שאייאפשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁשֶׁה טַפְּחִים⁶⁴. נוֹתֵן אַרְבֵּי הַחֲלָה עַל רֹחַב הַשְּׁלֶחָן⁶⁵, נִמְצָאת הַחֲלָה יוֹצֵאת שְׁנֵי טַפְּחִים מִכָּאן וְשְׁנֵי טַפְּחִים מִכָּאן. וְכּוֹפֵל אֶת הַיּוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, וְיִשְׁאַר בֵּין שְׁנֵי הַקְּצוֹת רוּחַ בְּאֲמֻצֵּעַ⁶⁶. וְכֵן מְנִיחַ חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה⁶⁷, עַד שְׁעוֹרְךָ שֶׁשׁ חֲלוֹת⁶⁸. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּצַד הַמַּעֲרָכָה שְׁנֵיהֶם שֶׁשׁ חֲלוֹת.

59) כלומר, לא עגולה. אבל לא היתה מרובעת ממש, שהרי ארכה עשרה טפחים ורחבה חמשה, ראה להלן (תוספות יום-טוב' מנחות פ"א מ"ד). ומקורו בברייתא שם צה, א: "כמין כוורת היה לה בתנור, ודומה כמין טבלא מרובעת". ומפשטות הלשון משמע שהיא מרובעת גם למטה. ולא כרבי יוחנן (שם צד): שאמר שהיתה כמין ספינה, שצרה למטה ורחבה למעלה, אלא כרבי חנינא (שם) שהיה קשיש מרבי יוחנן (כסף-משנה). 60) במשנה, שם צו, א: "לחם פנים, שיהא לו פנים". ובפירוש המשנה שם: "שיהיו לו פנים הרבה". 61) במשנה שם לדברי הכל, ולא נחלקו שם אלא במידת השולחן. 62) גבוהה. 63) כן פירש רבינו מה ששינונו שם במשנה "וקרנותיו שבע אצבעות", כלומר גבוהה שבע אצבעות (כסף-משנה). ורש"י שם פירש באופן אחר. והעיר הרש"ש שם ממה שאמרו בפסחים לו, א – שלחם הפנים היה עוביו (=גובהה) טפח, וטפח אינו אלא ארבע אצבעות באגודל ושש אצבעות בורת (מנחות מא:). ואפשר שהכוונה לטפח שוחק שהוא גדול מטפח עצב. (ויתכן כי הסוגיא בפסחים היא לדעת בן זומא (מנחות, שם) שאמר "לחם פנים" – "שיהא לו פנים", וכוונתו לחלוק על מה שאמר תנא-קמא שגבחו שבע אצבעות, ועל זה אמר שיהיו לו פנים ואין פנים פחותים מטפח (סוכה ה:), ורבינו פסק כתנא-קמא. או אולי כוונת רבינו כאן לאחר האפיה, שאז היה גבהו שבע אצבעות, ובפסחים שם – היינו לפני האפיה. וראה ב'מעשה רוקח'). 64) כרבי מאיר במנחות צו, א. שמה שנאמר (שמות כה, חג) "ועשית שולחן עצי שטים, אמתיים ארכו ואמה רחבו", הוא באמה בת ששה טפחים ולא כרבי יהודה (שם) שאמר שהכוונה לאמה בת חמשה טפחים, והלכה כמותו משום שגם אבא שאול (שם במשנה) סובר כן, ראה למעלה ה"ב (כסף-משנה). 65) שם במשנה. ומשום שאורך החלה כמעט כאורך השולחן, ורחבו כמעט כרוחב השולחן, ומכיון שהיו שתי מערכות לא היה אפשר להניחם כ-אם אורך החלה לרוחב השולחן ('קריית ספר' בשם הרב דוראן ז"ל). 66) כלומר, אחר שהוא כופל את הטפחים מכאן ומכאן, נשאר ריוח בין שני הכפלים (והוא כמין כ"ף כ). וראה במשנה, שם: "כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים ריוח באמצע", ופירשו רש"י ורבינו גרשום' כי היו טפחיים ריוח בין שני הסדרים, שהרי אורך השולחן שנים עשר טפחים, ורוחב החלה חמשה טפחים, ובשני הסדרים יחד היו עשרה טפחים, הרי שנשאר ריוח של שני טפחים בין שני הסדרים, אבל מדברי רבינו נראה שלא גרס "וטפחיים ריוח באמצע" כ-אם "וריוח באמצע". והיינו ריוח שבין הכפלים. 67) ראה למעלה ה"ב. 68) ראה למעלה, שם.

בְּעֶזְרָה⁵¹, כְּשֶׁאָר הַמְּנַחֵת⁵². וְלִשְׁוֹן אוֹתָן אַחַת אַחַת⁵³, וְאוֹפִין אוֹתָן שְׁתֵּים⁵⁴.

50) כלומר, חוץ לעזרה, מנחות צה, ב – במשנה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה, מנחות פ"א מ"ב). 51) משנה, מנחות שם. וכן הוא ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י. וראה להלן פ"ח ה"ז. ו'הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא' (פירוש המשנה שם, וראה ב'מעשה רוקח'). ובקושיית הגמרא (מנחות שם), כיון שאפיייתם בעזרה, נתקדשו, וכיון שאפיייתן בערב שבת, למה אינם פסולים בלינה? תירץ ב'אור שמח' (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג) שאין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם, כמפורש במנחות ק, א. וה'חתם סופר' (או"ח סי' קכה) תירץ לפי דברי רבי (מנחות מח). ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, וכל זמן שלא נשחטו אין כאן אלא קדושת דמים, שאינה נפסלת בלינה. 52) כלומר, אפיייתו בפנים כשאר המנחות, אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר המנחות, שהרי שאר המנחות גם לישתן ועריכתן בפנים. ראה למעלה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"א-כג. וראה 'מעשה רוקח'. 53) משנה, מנחות צד, א. ובגמ' שם אמרו 'מנא הני מילי: דתנו רבנן, שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה), מלמד שגילשת אחת אחת'. 54) שם במשנה. ובגמרא שם אמרו 'ומנין שאפיייתן שתיים שתיים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) ושמת אותם'. "שימה ראשונה שאתה עושה מהם, דהיינו בתנור, תהא בלשון אותם, שמשמע שהיה נותן שתיים בשני דפוסיין יחד בתנור" (רש"י שם).

ח. וְשֶׁלְשֶׁה דְּפוּסִין⁵⁵ שֶׁל זֶהָב⁵⁶ הָיוּ לָהֶם: אֶחָד שְׁנוֹתְנִין בּוֹ הַחֲלָה וְהִיא בְּצֶק; וְהַשְּׁנֵי שְׁאוּפִין אוֹתָהּ בּוֹ⁵⁷; וְהַשְּׁלִישִׁי שְׁנוֹתְנִין אוֹתָהּ בּוֹ כְּשֶׁרוֹדָה אוֹתָהּ מִן הַתְּנּוֹר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְקַלְקַל⁵⁸.

55) כלומר, שלש תבניות. ברייתא שם, ותוספתא פ"א שם, ו'סיפרא' שם ה"ב. 56) כך הוא בתורה (שמות כה, כט) שהקערות שהם הדפוסים היו של זהב, אבל רש"י בחומש (שם) כתב שהדפוסים שאופין אותם בהם היו של ברזל ('הר המוריה'). וראה 'מעשה רוקח' כאן. 57) 'והוא גדול מעט מן הדפוס הראשון' ('רבינו גרשום' שם), כלומר גבוה מן הראשון, ואילו בגדלו נשמע מדברי הגמרא כי הדפוס השני היה כראשון, שאם לא כן, מה מקשה "וליהדרה לדפוס קמא". 58) שם במשנה ובגמרא. ולפי שהיא דקה, אם לא היה נותנה בדפוס, היתה מתקלקלת ('רבינו גרשום'). ומכיון שלאחר האפיה היא מתנפחת ולא יכול להחזירה לדפוס הראשון – היה צורך בדפוס שלישי, שהוא גדול יותר מהדפוסים הקודמים (שם, בגמרא).

ט. כָּל חֲלָה מִהֶן מְרַבֵּעַת⁵⁹, שֶׁנֶּאֱמַר: לָחֶם הַפָּנִים - שְׁיִהְיוּ לוֹ פָּנִים רַבִּים⁶⁰. אַרְבֵּי כָּל חֲלָה מִהֶן עֲשָׂרָה טַפְּחִים, וְרֹחְבָהּ חֲמֵשֶׁה טַפְּחִים⁶¹, וְרוּמָהּ⁶² שְׁבַע אֲצִבְעוֹת⁶³. וְהַשְּׁלֶחָן אָרְכוֹ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי טַפְּחִים, וְרֹחְבוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

78) משנה, מנחות ק, א - בבבא ראשונה. (79) כלומר, סידר רק את הלחם כמצותו אבל לא סידר את הבזיכין כמצותם בשבת (ראה למעלה ה"ד), אלא סידרם לאחר השבת. (80) והרי היו הבזיכין מונחים על השולחן פחות משבעה ימים. (81) לפי שלא קרב המתיר כמצותו. וכאן לא מועיל להניח עד השבת הבאה, כיון שהלחם הונח כדין ושהה על השולחן כמצותו (רש"י שם). (82) ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, ראה שם במשנה. אבל ראה רש"י שם שמפרש כי הלחם הוא קדוש, ומה שאין חייבין עליהן משום פיגול (אם הקטירן על-מנת לאכול מן הלחם למחר) שלא קרב המתיר כמצותו. ומה שלא חל נותר על הלחם, משום שהלחם אינו ראוי לאכילה. וכמו כן אינו חייב הטמא שאכלו, משום שרק הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה, ואילו לחם זה לא ניתר לטהורים. (83) נראה שכן גרס רבינו בבבא השניה, שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין (בשבת) (באחד בשבת) והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול" ('תוספות יום-טוב' שם). ועי' בפירוש המשנה, שם. (84) כלומר בשבת שניה, שעכשיו עבר עליהם הזמן הצריך להם, דהיינו משבת לשבת (לחם-משנה). (85) כן הוא בספר ישן (כסף-משנה) ובכתב-יד קדמון ('מעשה רוקח'). (86) שהרי עבר עליהם הזמן הצריך להם, כנ"ל.

יג. **פִּיצַד יַעֲשֶׂה⁸⁷ בְּלֶחֶם וּבְזִיכִין שֶׁסִדְּרָן לְאַחַר הַשֶּׁבֶת? יִנְחָמם⁸⁸ שֶׁם עַל הַשְּׁלַחַן עַד שְׁיַעֲבֹר עֲלֵיהֶן יוֹם הַשֶּׁבֶת וְהֵן מְסֻדְרִין, וְאַחַר כֵּן יִקְטִיר הַבְּזִיכִין לְשֶׁבֶת הַבֶּאֱהָ אַחַר הַשֶּׁבֶת שֶׁעֲבָרָה עֲלֵיהֶן וְהֵן מְסֻדְרִין. שֶׁאֲפֵלוּ נִשְׁאָר הַלֶּחֶם עִם הַבְּזִיכִין עַל הַשְּׁלַחַן כְּמָה שֶׁבָתוֹת⁸⁹ - אֵין כְּכָךְ כְּלוּם.**

(87) כלומר, מה שכתבנו למעלה "שלא נפסל הלחם", אין זה דין של דיעבד בלבד, אלא גם לכתחילה עושה כן (לחם-משנה). (88) בבא שלישית במשנה שם, וכוונתה כמה מקורות (ראה שנויי נוסחאות שם) שלא גרסו שם "פסול". (89) במשנה שם: "ימים רבים". אבל כן נראה בזבחים פז, א. כי אין לינה פוסלת בראשו של שולחן, כשם שלא פסלה בראשו של מזבח (לחם-משנה).

יד. **סִדְּרָ אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין בְּשֶׁבֶת כְּמִצְוֹתָן, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשֶּׁבֶת, בֵּין לְאַחַר שֶׁבֶת זו בֵּין לְאַחַר שֶׁבֶת אַחֶרֶת הַבֶּאֱהָ - נִפְסַל הַלֶּחֶם. וְהָרִי הוּא פְקֻדָּשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ, שֶׁחֵיבִין עֲלֵיהֶן⁹⁰ מִשּׁוּם פְּגוּל וְנֹתֵר וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶי⁹¹.**

(90) תוספתא מנחות סוף פ"א ('תוספות יום-טוב'). ואין לזה סתירה מן הבבא השניה במשנה שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת, והקטיר את הבזיכין לאחר שבת - פסול, ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא", שהרי רבינו גרס שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין באחד בשבת", ראה למעלה ה"ב. ובעל 'חזון איש' כתב שצריך להגיה "שאינן חייבין עליהן", שהרי "כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול או משום נותר או משום טמא עד

י. **אֵין אֲפִיט לֶחֶם הַפְּנִים דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת⁶⁹ וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב⁷⁰; אֲלֹא בַעֲרֵב שֶׁבֶת אוֹפִין אוֹתָן, וְעוֹרְכִין אוֹתָן לְמַחֲרָ⁷¹. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שָׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיטּוֹת בְּחִמְיָשִׁי וּבַעֲרֵב שֶׁבֶת⁷² - אוֹפִין אוֹתָן מִיּוֹם רַבִּיעִי⁷³.**

(69) משנה, שם צה, ב. (70) כלומר, אם חל יו"ט ביום ו', אין אופין אותן ביום-טוב אלא בערב יום-טוב (שם ק: במשנה), שאין אופין ומבשלים ביום-טוב אלא מה שאוכל באותו היום בלבד (פירוש המשנה, שם). (71) יש להשלים כאן: ואם חל יום טוב בערב שבת - אופין אותו בערב יום-טוב. וכן הוא במשנה, שם. (72) כגון שלא באו עדים ביום שלשים של אלול, שנוהגים באותו יום קודש ולמחר קודש (פ"ה מהל' קידוש החודש ה"ח). (73) שם במשנה.

יא. **לֹא סִדְּרוּ הַקְּנִים⁷⁴ וְלֹא נְטִילְתָן דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת⁷⁵; אֲלֹא מַעֲרַב שֶׁבֶת נִכְנָס וְשׁוּמְטָן וְנוֹתְנָן לְאֶרֶץ הַשְּׁלַחַן⁷⁶, וּבְאֶחָד בְּשֶׁבֶת⁷⁷ נִכְנָס וּמְכַנֵּס אֶת הַקְּנִים בֵּין הַחִלּוֹת.**

(74) ראה למעלה ה"ב, כי בין כל שתי חלות היו שלושה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. (75) משנה, שם צו, א. ואף-על-פי שהתורה אמרה לתת הקנים בין החלות - אינם דוחים את השבת, שכשם שאמר רבי עקיבא "כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת" - כמו כן מלאכה שאפשר בלעדה, אינה דוחה את השבת, והרי סידור הקנים הוא כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהם ולא יתעפשו החלות, ובשיעור הזמן הזה של יום השבת, אין חשש לכך (גמרא שם צז). וראה רש"י שם ד"ה אמאי אין דחי שבת, שכתב כי איטור זה הוא מחמת שנראה ככונה וסותר, וה'תוספות' שם ד"ה לא, כתבו שאינו אלא משום טלטול מוקצה, והוא אם השבותים שגזרו עליהם במקדש, עיי"ש. וביספרא' (אמור פ"ח ה"ח) הסמיכו זאת לפסוק "יערכנו", ודרשו: יערכנו, אין עורך עמו קנים בשבת. וראה התפארת ישראל' פ"א שם מ"ו אות מא, ובגליון הרמב"ם להגאון רבי עקיבא איגר. (76) כן הוא במשנה, שם. והיינו בין שני הסדרים. ראה למעלה ה"ט וה"ב. וה'תוספות' שם צז, א - ד"ה לאורכו, כתבו כי לא על השולחן ממש היה מניחו אלא על הרצפה לאורך השולחן. וראה 'תוספות יום-טוב' שם. (77) בגמ' שם צז, א - איתא "כמוצאי שבת", ובתוספתא מנחות פ"א - איתא "אחר שבת", וצריך לומר שכן גם כוונת רבינו: אור ליום אחד בשבת ('הר המוריה').

יב. **סִדְּרָ⁷⁸ הַלֶּחֶם בְּשֶׁבֶת כְּמִצְוֹתָו, וְלֹא הֵנִיחַ עִמּוֹ בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עַד לְמַחֲרָ⁷⁹, וְלְשֶׁבֶת הַבֶּאֱהָ הַקְּטִיר הַבְּזִיכִין⁸⁰ - נִפְסַל הַלֶּחֶם⁸¹ וְאִינוּ קְדוֹשִׁים⁸². וְכֵן אִם סִדְּרָ הַלֶּחֶם וְהַבְּזִיכִין בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת⁸³ וְהִקְטִיר הַבְּזִיכִין לְאַחַר שֶׁבֶת הַבֶּאֱהָ - הַלֶּחֶם אִינוּ קְדוֹשִׁים וְנִפְסְלוּ. אֲבָל אִם הַקְּטִיר הַבְּזִיכִין בְּשֶׁבֶת⁸⁴ - [לֹא]⁸⁵ נִפְסַל הַלֶּחֶם⁸⁶.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הסדר שאמרנו, ואחר כך מסדר מערכה גדולה¹¹, ואחר כך מסדר מערכה שניה¹², ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשפת הפלים¹³ ומוציאין כל פלי השרת הצריכין להן כל היום¹⁴. ומשקין את התמיד מים¹⁵, וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחיים, והולכין אחריו הפהנים שזכו להעלות האיברים¹⁶, ושהיה שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול¹⁷, ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד¹⁸. ואחר כך נכנסין להיכל שני פהנים¹⁹: האחד שזכה בדרשון המזבח הפנימי, והשני שזכה בדרשון המזבח.

(2) ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחוריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר רוצה לומר קרוב לעלות השחר". (3) למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש". (4) שם במשנה "הממונה בא ודפק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה". (5) שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס לשם. (6) בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חביתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושהיו שמורים יפה. (7) כלומר, חביתין כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח): כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. (8) וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם ובודקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. (9) נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמוה שהרי במשנה (יומא כב). ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. (10) מעל המזבח החיצוני. (11) כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת". (12) ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. (13) לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס

שיקרו מתיריו כהלכתן" (פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). (91) בהל' פסולי המוקדשין, שם.

טו. נפרסה⁹² חלה אחת מן הלחם: אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה - הלחם פסול⁹³, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין⁹⁴; ואם אחר שהסיר הלחם נפרסה - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין⁹⁵.

(92) נחסרה. (93) ברייתא מנחות ה, א, ט, ב. ותוספתא שם פי"א. ולמדו זאת (שם יב): ממה שנאמר (ויקרא כד, ט) "קודש קדשים הוא", כלל את שתי-עשרה החלות בלשון יחיד "הוא", לומר לך שצריך שכולן תהיינה שלימות. ואם לאו - פסולות. (94) דהויא לה כמנחה שחסרה קודם קמיצה, שנאמר בה (שם ב, ט) "מן המנחה", פרט לשחסרה קודם קמיצה (שם ט:), ראה 'קריית ספר' כאן. ואם כי במנחה שחסרה קודם קמיצה מביא מתוך ביתו וימלאנה (ראה הלחן פי"א מהל' פסולי המוקדשין הט"ז) - בלחם הפנים אינו יכול להביא מתוך ביתו, שהרי צריך שיהא הלחם על השולחן מהשבת שעברה, וראה ב'שיטת מקובצת' שם ח, א - אות א. (95) ברייתא ותוספתא שם. ומשום שזה דומה לשיריים של מנחה שחסרו בין קמיצה להקטרה, שמקטיר קומץ עליהו ושיריים אסורים באכילה (שם בגמרא, וראה 'קריית ספר' כאן). וראה בתוספתא שם, שאם הוקטרו הבזיכים ואחר-כך נפרס הלחם - הלחם כשר.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו - הרי זה קמי שיהסירו⁹⁶, ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין ואף על פי שלא פרק המערכה. נטמא אחד מן הסדרין⁹⁷, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שנטמא אחד מן הבזיכין⁹⁸ - הטמא בטמאתו והטהור בטטהרתו.

(96) שם בגמרא: "אמר רבי אליעזר, לא פרקה ממש אלא כיון שהגיע זמנם לפרק אע"פ שלא פירקה, כמי שפירקה דמאי". (97) משנה, מנחות יד, ב - כחכמים ולא כרבי יהודה. (98) ברייתא שם טו, א. כחכמים ולא כרבי יהודה.

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר בו סדר העבודות התמידיות בכל יום, ועל מה היו אומרים שירה.

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא: סמוך לעלות השחר² יבוא הממנה שעל הפיסות³ ויקיש על העזרה⁴ ופותחין⁵. ומבלישין את כל העזרה⁶. ומעמידין עושי חביתין⁷ לעשות החביתין. וכל הפהנים ששם כבר טבלו קדם שיקבא הממנה ולבשו בגדי פהנה, ויבואו ויעמדו בלשפת הגזית⁸ ויפייסו פיס ראשון ושני⁹ ויזכה כל אחד במלאכתו, כמו שבארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדרשון¹⁰ ותורם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עירובין קד. "בוזקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליקו". ומפרש רש"י: "מפורין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". (28) כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. (29) של העצים.

ד. וְאַחַר שְׂמֹעֲלִין הָאֵיבָרִים לִפְנֵי מִתְפַּנְסִין בְּלֶן לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית³⁰, וְהַמְּנֶה אֹמֵר לָהֶם: פָּרְכוּ בְּרִכָּה אַחַת. וְהֵן פּוֹתְחִין וְקוֹרִין אֶהְבַּת עוֹלָם, וְעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת³¹, וְשִׁמְעוּ, וְהִיא אִם שְׂמוּעָה³², וְיֹאמְרוּ, וְאָמַת וְיִצְיָב³³, וְרָצָה, וְשִׁים שְׁלוֹם³⁴. וּבְשִׁפְתַּת מוֹסִיפִין בְּרִכָּה אַחַת, וְהִיא שְׂיֹאמְרוּ אֲנָשִׁי מְשֻׁמֵּר הַיּוֹצֵא לְאֲנָשִׁי מְשֻׁמֵּר הַנֶּכֶס: מִי שֶׁשָּׂפָן אֶת שְׂמוֹ בְּפִית הַיָּה וְשָׂפָן בִּינְיָכֶם אֶהְבַּת אַחֲרָה שְׁלוֹם וְרַעוּת³⁶. וְאַחַר כֵּן מִפִּסִּין פִּיס שְׁלִישִׁי³⁷ וְרִבִּיעִי³⁸, וְזוֹכָה בְּקִטְרֵת מִי שְׁזוֹכָה, וְנִכְנָס וּמְקַטֵּר. וְאַחַר כֵּן נִכְנָס זֶה שְׁזוֹכָה בְּדִשׁוֹן הַמְּנוֹרָה וּמְטִיב שְׁתֵּי הַנְּרוֹת³⁹. וְיּוֹצֵא זֶה שְׁהַקְטִיר עִם מְדִשָׁן הַמְּנוֹרָה, וְעוֹמֵד עַל מַעְלֹת הָאוֹלָם הוּא וְאַחֲרוֹ הַפְּהִנִים⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וזוכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס ומקטיר. ואחר כך נכנס זה שזוכה בדשון המנורה ומטיב שתי הנרות".

וצריך להבין: מדבריו עולה שפסק כדעת חכמים שהקטורת קודמת להטבת שתי נרות, ולא כדעת אבא שאול משמיה דאביי, שדם התמיד קודם להטבת שתי נרות, וא"כ מדוע בתפילת הבוקר נסדרה הברייתא ד"אביי הוה מסדר סדר המערכה... אליבא דאבא שאול", הרי אין הלכה כמותו.

וכתב ה'בית יוסף' שאע"פ שהרמב"ם פסק כחכמים דפליגי אבא שאול... וכן נראה דעת הסמ"ג... מאחר שמצאו העולם שאביי סדר הסדר אליבא דאבא שאול, משמע דסבירא ליה דהכי הלכתא, ולכן לא רצו לשנות הסדר ההוא. וצריך להבין, הרי גם הרמב"ם והסמ"ג ידעו שאביי סדר הסדר אליבא דאבא שאול, ואעפ"כ פסקו כחכמים, ומה חידוש מצאו העולם שאביי סדר סדר המערכה כאבא שאול. ועוד קשה שבסדר העבודה דיוה"כ נסדר הסדר שלא כאבא שאול, שהרי אנו אומרים "לפנים יכנס להטיב חמש נרות ולהקטיר קטורת הבוקר ולהטיב את שתי הנרות".

והביאור בזה: שייכות הקטורת והדלקת הנרות היא שהקטורת פועלת חיבור וקישור לקב"ה עוד יותר מקרבן (לשון קירוב), עד שנעשים מצאות אחת "בהד קטירא אתקטירא". ומזה מובן שיעקר עניינו של המשכן

השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענא אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'". (14) במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלוש זכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי". (15) תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשט. (16) שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקדין אותו, מי שזכו באברים אוחזין בו". (17) כלומר השער הגדול של ההיכל. (18) תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח" (19) הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל.

ב. וְהַמְדִישָׁן אֶת הַמְּזוֹבַח מְדִישָׁנו בְּשַׁעַר שְׁהַשׁוּחַט שׁוֹחֵט אֶת הַתְּמִיד. וְאַחַר כֵּן זוֹרֵק הַדָּם²⁰ זֶה שְׂקָבְלוּ.

(20) כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתי נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם.

ג. וְאַחַר שְׁזוֹרְקִין אֶת הַדָּם מְטִיב²¹ זֶה שְׂבִהִיכֵל חֲמֵשׁ נְרוֹת, וְיּוֹצֵאִין שְׁנֵיהֶן מִן הַהִיכָל²². וְאֵלוּ שְׂבִבֵית הַמְּטַבְּחִים מְפֹשְׁטִין וּמְנַתְּחִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד²³ מַעֲלָה אֶבֶר שְׁזוֹכָה בּוֹ לִפְנֵי. וְנוֹתְנִין הָאֵיבָרִים מַחְצִי כֶּבֶשׂ וְלִמְטָה מְעַרְבוּ. וְשֵׁל מוֹסְפִין הֵיוּ נוֹתְנִין אוֹתָן מַחְצִי כֶּבֶשׂ וְלִמְטָה בְּמִזְרְחוֹ. וְשֵׁל רְאִשֵׁי חֲדָשִׁים²⁴ נוֹתְנִין עַל הַמְּזוֹבַח מִלְּמַעְלָה בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן בְּמָקוֹם הַלּוּף רְגְלֵי הַפְּהִנִים²⁵, כְּדִי לְפַרְסְמוֹ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֲדָשׁ²⁶. וּמּוֹלְחִין שָׁם אֶת הָאֵיבָרִים. וְזוֹרְקִין מִלַּח עַל גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ, אֶפְלוּ בְּשַׁבֵּת, כְּדִי שְׁלֵא יִחְלִיק וְיִפְּלוּ הַפְּהִנִים שָׁם²⁷ בַּעַת הַלִּיקְתָּן בְּעַצִּים לְמַעַרְכָּה²⁸. וְאֵף עַל פִּי שְׁהַמְּלַח חוֹצֵץ בֵּין רְגְלֵיהֶם וּבֵין הַכֶּבֶשׂ, הוֹאִיל וְאֵין הַהוֹלְכָה הַזֹּאת²⁹ עֲבוּדָה - אֵינָן חוֹשְׁשִׁין.

(21) כלומר, מדליק. (22) שהרי גמרו עבודתם. (23) מאלו שזכו בפיס. (24) כלומר מוספי ראשי חדשים. (25) שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן", ובירושלמי שם: "איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים". (26) ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כדי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". (27) משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְּדוּלָּה⁴³. וְשִׁלְשָׁה דְבָרִים הֵיחָה מְשֻׁמָּשֶׁת בָּהֶן: הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הֵיחָה יוֹדֵעַ שְׁאֲחֵיו הַפְּהֻנִים נִכְנָסִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְהוּא רֵץ וּבָא⁴⁴. וּבֶן לְוֵי הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הֵיחָה יוֹדֵעַ שְׁאֲחֵיו הַלְוִיִּם נִכְנָסִין לְדַבֵּר בְּשִׁיר וְהוּא רֵץ וּבָא⁴⁵. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמֵד, כְּשֶׁהֵיחָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, הֵיחָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמָאִים⁴⁶ עַל שְׁעַר הַמִּזְבֵּחַ⁴⁷, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שְׂיַדְעוּ הַכֹּל שְׁעַדִּין לֹא הֵבִיאוּ כִּפְרָתָן⁴⁸. וְאַחַר כֵּךְ מַעֲלָה זֶה שְׁזָכָה בְּאִיבָרִים אֶת הָאִיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ⁴⁹. וְאַחַר שְׁמַעְלִין אֶת הָאִיבָרִים, מִתְחִילִין אֵלָיו שְׁעַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם⁵⁰ וּמְכַרְכִּין בְּרֶפֶת כְּהֻנִּים⁵¹ בְּרֶכָה אַחַת בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ בְּמִקּוּמָהּ⁵². וְאַחַר כֵּךְ מַעֲלִין סֵלֶת הַנְּסָכִים⁵³. וְאַחַר הַסֵּלֶת מְקַטֵּיר הַחֲבָתִין. וְאַחַר הַחֲבָתִין מַעֲלִין אֶת הַיַּיִן לְנֶסֶף. וּבִשְׁעַת הַנְּסוּף אוֹמְרִין הַלְוִיִּם הַשִּׁיר, וּמְפִין הַמְשׁוֹרְרִין בְּמִינֵי נְגוּן שְׁבַמְקֻדָּשׁ, וְתוֹקְעִין תְּשַׁע תְּקִיעוֹת עַל פְּרָקֵי הַשִּׁיר.

(41) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן שדברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). (42) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום-טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגריפה זו שמשמיעה קול בשעה שזורקין אותה. (43) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה. (44) ואין הכוונה שמיד השתחוו, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. (45) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין. (46) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. (47) שער ניקנור. (48) פסחים פב. כרעת רבא. ורוצה לומר שלא יחשדום שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. (49) ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאבריים". ולדעת רבנן (שם יד): קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאבריים. (50) מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו'", לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. (51) "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאים את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באבריים, את האבריים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'". (52) בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. (53) ראה יומא שם "אביי מסדר וכו', ואבריים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד,

– 'השראת השכינה' – נעשה על-ידי הקטורת. כמו-כן אחד עשר סממני הקטורת מרמזים על "אחד עשר יום מחורב", למעלה מעשרת הדברות שניתנו בחורב – עצמותו ומהותו ית' שלמעלה מעשר ספירות, ודוגמתו בנשמה שהיא בחינת יחידה שבנפש. הנרות הם נשמות ישראל "נר ה' נשמת אדם", שהטבתן והדלקתן היא על-ידי התורה והמצוות – "נר מצוה ותורה אור". ובנוסף לזה על-ידי הדלקת הנרות נמשך ומתגלה אור הקדושה גם בעולם. וזה שכתב ה'כית יוסף' "מצאו העולם" – 'עולם' מלשון העלם – היינו שבזמן החושך וההעלם שבזמן הגלות, אין אפשרות שהעניין הנעלה של הקטורת יאיר בגילוי בנשמות ישראל, ולכן סידר אבא שאול את הסדר באופן כזה שהקטרת הקטורת היא עבודה בפני-עצמה ולא בתוך הנרות. אבל ביוה"כ שבו מאירה עצם נפשו של יהודי, מתגלה ומאיר גם עניין הקטורת בנשמות ישראל.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה, סימן מה, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(30) משנה תמיד פרק ד (לא): "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעלה קרבנם לריח ניחוח". (31) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". (32) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לז: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמא תימשך עליהן העבודה ויימנעו לקרות. (33) כלומר פרשת הציצית. (34) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויצייב ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויצייב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא "יברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות האולם אחר גמר העבודה. (35) שאז מתחלפין המשמרות. (36) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין בניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות". (37) מי מקטיר הקטורת. (38) מי מעלה אבריים מן הכבש למזבח. (39) כרבנן (יומא יד): שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. (40) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים".

ה. כְּשֶׁיִגִּיעַ בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ⁴¹, נָטַל אֶחָד הַמְּגַרְפָּה וְזָרְקָהּ בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ⁴², וְהֵיחָה לָהּ קוֹל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. (65) "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה נג): אין פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם).

ח. אין אומרין שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמיהם האמורין בתורה; אבל עולות נדבה שפוקריבין ממותר תרומת הלשכה, אף על פי שהן של צבור - אין אומרין שירה עליהן. וכן נסקים הבאין בפני עצמן - אין אומרין עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלויים אומרין: ביום הראשון היו אומרין: לה' הארץ ומלאכה⁶⁶. בשני היו אומרין: גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו וגומר⁶⁷. בשלישי היו אומרין: אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפט⁶⁸. פרביעי היו אומרין: אל נקמות ה', אל נקמות הופיע⁶⁹. בחמישי היו אומרין: הרנינו לאלהים עזינו, הריעו לאלהי יעקב⁷⁰. בששי היו אומרין: ה' מלך גאות לבש, לבש ה', עז התאזר וגומר⁷¹. בשבת היו אומרין: מזמור שיר ליום השבת⁷². במוספי שבת אומרין שירת האזינו. וחולקין אותה לששה פרקים, הזיו"ל⁷³, פדרף שקורין אותה ששה בבית הפנסת, ואומרין פירק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות - חזרין לראש במנחה של שבת אומר אז ישיר משה⁷⁴ ומי כמכה⁷⁵ וגומר⁷⁶. במוסף של ראש השנה היו אומרין: הרנינו לאלהים עזנו⁷⁷. ואם חל להיות בחמישי⁷⁸ - אומר⁷⁹: הסירותי מסבל שכם וגומר⁸⁰. במנחה של ראש השנה היו אומרין: קול ה' יחיל מדבר וגומר⁸¹.

(66) וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש השנה לא). "על שם שקנה והקנה ושלטי בעולמו". (67) "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש-השנה שם "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן". (68) משום שביום שלישי נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב בעדת אל (רבינו שם). ולשון הגמרא שם: "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". (69) משום שבו נבראו השמש והירח, אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים

דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד".

ו. פשהיו נותנין היין למנסף⁵⁴, היו שני פנהים עומדין על שלחן החלבים⁵⁵ ושתי חצוצרות בידן, והסגן⁵⁶ עומד על קרן המזבח⁵⁷ והסודרין⁵⁸ בידו, ותקעו והריעו ותקעו. ובאו ועמדו אצל זה הממנה על הצלצל⁵⁹, אחד מימינו ואחד משמאלו⁶⁰.

(54) תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסתימות לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולא דווקא ככהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא ככהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד.). (55) משנה שם. "כבר נתבאר בששי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במערבו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף ונותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש ונותנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". (56) ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדיוט הוא המנסך - עומד כהן הדיוט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. (57) שהיא אמה על אמה. (58) "הם דגלים". (59) שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "והצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערוך). (60) כדי לתקוע.

ז. שהה המנסף לנסף⁶¹, מניף הסגן בסודרין⁶², הקיש זה בצלצל⁶³, ותקעו אלו בחצוצרות⁶⁴, ודברו הלויים בשיר. הגיעו לפרק - תקעו⁶⁵, והשתחוו כל העם שבעזרה. על כל פרק תקיעה, ועל כל תקיעה השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד תשע, כמו שבארנו.

(61) כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת שלמה בשם ראב"ד). [רצועה לומר: המנסך היה שוה בניסוכו והיה מנסך לאט לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרין שירה אלא על היין" (ברכות לה.). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב). ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו]. (62) לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. (63) ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". (64) לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכמו כן אין שום דבר קרב בין תמיד של שחר למוסף, וכסדר המערכה של אביי (יומא לג.) "תמידין קודמין למוספין". (4) שנאמר (שם) "פרים בני בקר שנים ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם) "זאת עולת חודש בחדשו". (6) שנאמר (שם) "שם, ושעיר עזים אחד לחטאת לה", על עולת התמיד".

ב. מַעֲשֵׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֵׂה הַתְּמִיד,⁷ וּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאוֹת שֶׁל רְאֵשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת - כְּמַעֲשֵׂה הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלֹת⁸ שֶׁבְּאַרְנֵי⁹.

(7) שהרי אף הוא עולה, כמו שנאמר (שם שם, ג) "כבשים בני שנה תמימים, שנים ליום עולה תמיד". וראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות. (8) שכיון שהן חטאת - דינן כסתם חטאת הנאכלת (קרית ספר). וראה בתוספתא שבועות פ"א, שכל החטאות החיצונות נאכלות, וכל הפנימיות נשרפות. ראה למעלה פ"ה ממעשה הקרבנות הלכות ז"א. (9) למעלה שם פ"ז הלכה א, כיצד מעשה החטאת הנאכלת.

ג. בַּפֶּסַח מִקְרִיבִין קֶרְבֵּן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי¹⁰, כְּמוֹסֵף רְאֵשֵׁי חֲדָשִׁים¹¹: פְּרִים שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת¹², וְשִׁעִיר חֲטָאוֹת¹³ הַנֶּאֱכָלֹת¹⁴. בַּיּוֹם שְׁנֵי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיטָן, מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה עִם עֶמֶר הַתְּנוּפָה¹⁵. וְהִיא מְנַחָה שֶׁל צְבוּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי¹⁶.

(10) כמו שנאמר (שם שם, יט-כד) "והקרבתם אשה עולה וגו' כאלה תעשו ליום שבעת ימים". (11) ראה למעלה ה"א. (12) שכן נאמר (שם) "והקרבתם אשה עולה לה, פרים בני בקר שנים ואיל אחד, ושבעה כבשים בני שנה". (13) שנאמר (שם שם, כב) "ושעיר חטאת אחד". (14) ראה למעלה הלכה ב. (15) שנאמר (ויקרא כג, יא) "והניף את העומר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת יניפנו הכהן. ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו לעולה לה". וראה במנחות (סו: טז). ממחרת השבת = ממחרת יו"ט (ראשון של פסח). ו"עומר" הוא עשירית האיפה, וכך היה שמה, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר" (רש"י ויקרא שם). (16) למעלה פ"ב ממעשה הקרבנות הלכה ג.

ד. וּזְמַנּוֹ¹⁷ קְבוּעַ, וּלְפִיכָּךְ דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת וְאֶת הַטְּמֵאָה¹⁸.

(17) ממחרת השבת, ראה למעלה. (18) ראה בתוספתא מנחות פ"א, כי כל המנחות שיש להן זמן קבוע מן התורה, דוחות את השבת ואת הטומאה. ובמנחות עב. למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, יד) "ואם תקריב מנחת ביכורים (=עומר) לה" - "תקריב ואפי' בשבת, תקריב ואפי' בטומאה". וראה שם עב: כי דברי המשנה (שם עא). "ודוחה את השבת" הוא להקריבה, וכן הברייתא שם: "רבי אומר, וידבר משה את מועדי ה' (שם כג, מד), מה תלמוד-לומר, לפי שלא

אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם "על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". (70) משום שבו נבראו מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, אומר הרנינו לא' עוזינו, לפי שבשעה שרואים אותן משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם שברא עופות ודגים לשבח שמו". (71) משום שבו נשלמו מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". (72) "על שם ששבת". (73) ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכבהו על במתי ארץ, וי'רא ה' וינאץ, ל'ו חכמו, כ"י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ה). (74) שירת הים עד "מי כמוכה". (75) שם, יא עד סוף כל השירה. (76) בגמרא שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר [ישראל עלי באר - במדבר כא, יז] ונראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר משה ומי כמוכה". (77) שבו נאמר "תקעו בחודש שופר". (78) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל. (79) במוסף. (80) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את כל הפרק. (81) כדי להזכיר זכות קול שופר של מתן תורה (רש"י).

י. רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁחָל לַהֲיוֹת בְּשַׁבַּת - שִׁירָה שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ דוֹחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שַׁבַּת, כְּדֵי לְפָרֶסֶם שֶׁהֵיוּם רֵאשׁ חֲדָשׁ.

יא. בְּשַׁבַּת מִקְטִירִין אֶת שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה עִם הַמוֹסְפִין⁸², קֶדֶם נְסוּף הַיֵּין שֶׁל מוֹסְפִין. וְכַסְדֵּר וְשַׁעוּשִׁין בְּכָל יוֹם בַּבֶּקֶר, כֶּף עוֹשִׁין בֵּין הָעַרְבִים; חוּץ מִתְרַמֵּת הַדָּשָׁן מִמְזַבֵּחַ הַחִיצוֹן⁸³ וְסִדוּר הַמַּעֲרֹכוֹת וְהַפְּסוּחוֹת⁸⁴, שְׁאִין עוֹשִׁין דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא בְּכָל יוֹם בְּשַׁחַר לְבַד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁸⁵.

(82) כלומר, אחר הקרבת המוספין. (83) שאינה אלא בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם בערב. (84) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של קטורת - מפיסין גם בערב. (85) למעלה פרק ד שם לעניין פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות.

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו תבואר מצות-עשה של הקרבת מנחת העומר ביום שני של פסח.

א. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים מִקְרִיבִין מוֹסֵף רֵאשׁ חֲדָשׁ² אַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר³. וְכַמָּה הוּא מוֹסֵף רֵאשׁ חֲדָשׁ? פְּרִים שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כֶּבֶשִׂים⁴, הַכֹּל עוֹלוֹת⁵, וְשִׁעִיר עִזִּים חֲטָאוֹת⁶.

(2) שנאמר (במדבר כח, יא) "ובראשי חדשיכם תקריבו וגו'". (3) כי כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, ראה זבחים פט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומר הין. מה אנן קיימין, אם ללילה כבר הוא אומר, אלא אם אינו ענין ללילה, תניהו ענין ליום", הרי מבואר מזה שאף הסובר קצירה ביום ט"ז כשנה, היא דוחה את השבת (ראה הר המוריה כאן, וחכם צבי סימן קסו, ושירי קרבן בראש השנה שם).

ח. מְצוֹתוֹ לְבֹא מִן הַקָּמָה²⁸. לֹא מְצָאוּ²⁹ - יָבִיאוּ מִן הַעֲמֻרִים³⁰.

(28) כלומר, שיקצור העומר מן התבואה המחוברת לקרקע. שם עא. במשנה "מצות העומר לבוא מן הקמח". וברש"י שם ד"ה מן הקמה, שתהא קצירה לשמה, כדכתיב (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה". (29) שכבר נקצרה כל התבואה. (30) כלומר מן התלוש, שם במשנה "לא מצא, יביא מן העמורים". ובגמרא (שם עב). "חנו רבנו, ואם תקריב מנחת ביכורים (ויקרא ב, יד) מה תלמוד-לומר, לפי שמצות העומר לבוא מן הקמה, מנין שאם לא מצא מן הקמה - יביא מן העומרים, תלמוד-לומר תקריב".

ט. מְצוֹתוֹ לְבֹא מִן הַלֶּחַ³¹. לֹא מְצָאוּ³² - יָבִיאוּ מִן הַיֵּבֶשׁ³³.

(31) משנה במנחות שם: "מצוותו לבוא מן הלח", ופירש"י דכתיב (שם כג, יד) "כרמל - רך ומל". היינו שהקמה המחוברת תהיה לחה, ואף אם מביא מן העומרים, ישתדל שיהיו לחים, וכן הוא בתוספתא שם פ"י "מצות העומר להביא מן הקמה, אין לו - יביא מן העומרים, אין לו - יביא מן האצור ומן הקצור, אין לו - יביא מן הלח, אין לו וכו'", וראה בתפארת ישראל שם. (32) שם במשנה. ובכרייתא שם עב. "ומנין שאם לא מצא מן הלח, יביא מן היבש, תלמוד-לומר (שם ב, יד) "ואם תקריב". (33) מנחות פה. פה: "אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות", כלומר "מושפעות לצד דרום, שאז חמה זורחת בהן יותר" (תוספות שם פה. ד"ה מודרמות).

י. דִּרְכָן הָיָה לְהֵבִיא מְשֻׁדָּוֹת שֶׁפְּדֻרָם³⁴. הָיָה נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה וְזוֹרֵעַ חֲצִיָּהּ בְּשָׁנָה זוֹ³⁵, וּבְשָׁנָה אַחֲרַת נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה שָׁזָרַע וְזוֹרֵעַ חֲצִי שָׁנָר וּמֵבִיא מִמֶּנּוּ.

(34) חרש ולא זרע. (35) שם פה: שכשהקרקע נחרשת ונזרעת בכל שנה, אין בכוחה להוציא תבואה יפה, עיין רש"י שם. וראה למעלה פ"ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ד, ובלחם-משנה כאן.

יא. עֹמֵר זֶה מִן הַשְּׂעוּרִים הָיָה בָּא³⁶. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִמֶּשֶׁה רַבְנוּ³⁷. וְכִיצַד הָיָה נִעְשָׂה? ³⁸ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב וְיוֹצְאֵין שְׁלוֹחֵי בֵּית דִּין וְעוֹשֵׂין אוֹתוֹ פְּרִיכוֹת³⁹ בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, כְּדִי שְׂיִהְיֶה נוֹחַ לְקַצֹּר. כָּל הַעֲוִרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשֵׁם מַתְּבַנְּסוֹת, כְּדִי שְׂיִהְיֶה נֶקְצָר בְּעֶסֶק גְּדוֹל⁴⁰. וְקוֹצְרֵין שְׁלֹשׁ סְאִין⁴¹ שְׂעוּרֵין בְּשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, וּבְשִׁלְשׁ קְפוֹת⁴², וּבְשִׁלְשָׁה מַגְלוֹת⁴³. כִּיּוֹן שְׂחֻשְׁבָּה⁴⁴, אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצְרֵין⁴⁵ לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: בָּא הַשְּׂמֵשׁ? אוֹמְרֵין לוֹ⁴⁶: הֵן! בָּא הַשְּׂמֵשׁ? אוֹמְרֵין

למדנו אלא לתמיד ופסח, שנאמר בהן במועדו, במועדו ואפילו בשבת, במועדו ואפילו בטומאה וכו' עומר והקרב עמו וכו' ת"ל וידבר משה את מועדי ה', הכתוב קבע מועד לכולן וכו' עומר להקרבה וכו'.

ה. אֵין מְבִיאִין מְנַחָה זוֹ אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֵר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַפְּתָן²⁰. מְצוֹתוֹ לְבֹא מִן הַקְּרוֹב²¹. לֹא בָּא מִן הַקְּרוֹב - מְבִיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מְקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²².

(19) משנה במנחות פג: כלים פ"א משנה ו, ופרה פ"ב משנה א, ותוספתא שם פ"ט. וראה בירושלמי שביעית פ"א הלכות א"ב, ושקלים פ"ד הלכה א. (20) הכוונה לתחילת הפסוק: "כי תבוא אל הארץ", וכן מבואר בסמ"ג (לחם-משנה). וכן הוא בדברי רבינו בפירוש המשנה במנחות שם. (21) לירושלים. משנה במנחות סד: ובגמרא שם: "מאי עמא, אי בעית אימא משום כרמל (=שיהא רך ומלא, ואם יביאוהו מרחוק יתייבש ולא יהיה מלא - רש"י שם). ואי בעית אימא משום דאין מעבירין על המצוות". והטעם הזה האחרון הביא רבינו בפירוש המשנה שם. (22) שם במשנה: "לא ביכר (=לא בישל כל צרכו - רש"י) הקרוב לירושלים - מביאין אותו מכל מקום".

ו. מְצוֹתוֹ לְהַקְצֹר בְּלִילָה, בְּלִיל שֶׁשָּׂה עֶשְׂרִים²³, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁפֶת²⁴.

(23) משנה שם עא. "מצוותו לקצור בלילה". ואמרו בגמרא (שם סו). "יכול יקצור ויספור ויביא ביום, תלמוד לומר (שם, טו) "שבע שבתות תמימות תהינה" וכו'. בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב": לפי שתחילת היום מתחילת ליל, ונאמר (דברים טז, ט) מהחל חרמש בקמה וכו', וזו ראייה שקצירת העומר בלילה" (ראה בפירוש המשנה מנחות סה). (24) "כיון שזמנו קבוע" (קרית ספר). וראה למעלה הלכה ד, כן הוא במשנה שם: "ודוחה את השבת". ואף כי בגמרא (שם עב): פירשו משנה זו בהקרבה, ולא בקצירה - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ח, ומגילה פ"ב הלכה ז, המובאים להלן הלכה ז.

ז. וְכָל הַלִּילָה כְּשֶׁר לְקִצְרֵת הָעֹמֵר²⁵. וְאִם קְצָרוּהוּ בַּיּוֹם²⁶ - כְּשֶׁר²⁷.

(25) משנה במגילה כ: "כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו' זה הכלל דבר שמצוותו ביום כשר כל היום, דבר שמצוותו בלילה - כשר כל הלילה". (26) מערב יום-טוב או ביום-טוב (עיין תוספות מנחות עב. ד"ה אף). (27) כן הוא במשנה מנחות עא. "נקצר ביום כשר", ואף כי בגמרא (שם עב). אמרו כי הסובר נקצר ביום כשר, אינו דוחה שבת (ראה לחם-משנה כאן) - פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה ומגילה שם, שאמרו: "רשב"ל בעי, קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום (=ביום טז). התיב רבי אביי, והא תנינן מצוותו לקצור בלילה. נקצר ביום, כשר ודוחה השבת, ולא קיבלה. אמר ר' אחא, חזר רשב"ל מן הדא, כיון שחשיכה אמר להן: בא השמש, אומר הין. בא השמש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) כלומר, כל אחד משלושת הקוצרים אומר. 47) הצדוקים והבייתוסים. 48) ראה בפירוש המשנה לאבות פ"א משנה ב. 49) שם סה. במשנה "כל כך למה, מפני הבייתוסין (והרע"ב גס: הצדוקים והבייתוסים) שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום-טוב (אלא במוצאי שבת, כדמפרש בגמרא - רש"י)". 50) שם סה: סו. 51) כלומר קבלה בידינו מהנביאים והסנהדרין איש מפי איש. 52) הוא יום הבאת העומר. 53) היינו ממחרת יום ראשון של פסח, שהוא טז בניסן. 54) הרי שהביאו את העומר למחרת הפסח שהוא יום טז. 55) הצדוקים והבייתוסים. אבל לפי מסורת שלנו, היה אז יו"ט א' של פסח ביום ראשון או ביום שני. כפי שתי הדעות שנחלקו באיזה יום מימי השבוע חל יום ז' אדר שמת בו משה, אם בשבת או בערב שבת. ראה תוספות מנחות ל. ד"ה מכאן, ורא"ש פ"י דפסחים סימן יג (הר המוריה). 56) ראייה זו הביא גם הסמ"ג, ראה לחם-משנה כאן, והיא כתובה גם בפירוש הרלב"ג לספר יהושע שם. והר"ר אברהם בן עזרא (ויקרא שם) הביא ראייה זו בשם חכם אחד מרומי, והשיג עליו. וראה גם בפירוש הרד"ק (יהושע שם), ובהר המוריה כאן.

יב. קצרוהו ונתנוהו בקפות, והביאוהו לעזרה⁵⁷ וחקטוהו⁵⁸, וזורין ובוררין⁵⁹. ולוקחין את השעורין ומכהבין אותו באור⁶⁰ באבוב⁶¹ מנקב, כדי שיהיה האש שולט בכלן⁶². שנאמר: אביב קלוי באש גרש פרמל; מפי השמועה למדו⁶³, שאינו מדבר אלא במנחת העמר בלבד. ואחר שקולין אותו שוטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו⁶⁴. ונותנין אותו לריחים של גרוסות, וטוחנין⁶⁵ את השלש סאיין⁶⁶, ומוציאין מן הפל עשורון⁶⁷ שהוא מנפה בשלש עשרה נפה⁶⁸. והשאר נפדה⁶⁹ ונאכל לכל אדם, והקב בחלה⁷⁰ ופטור מן המעשרות⁷¹, כמו שבארנו⁷². ולוקחין זה העשורון של סלת השעורים⁷³, ובוללין אותו בלג שמן⁷⁴ בששה עשר בניסן⁷⁵, ונותנין עליו קמין לבנה⁷⁶ פשאר המנחות⁷⁷. ומגישו⁷⁸ במזרח⁷⁹ מוליך ומביא מעלה ומוריד⁸⁰, ומגישו⁸¹ פנגד חדה של קרן מערבית דרומית פשאר המנחות⁸². וקומין ומקטירי⁸³, והשאר נאכל לפנהנים⁸⁴ פשירי פל המנחות⁸⁵. ואימתי קומצין אותו? לאחר שמקריבין מוסף היום⁸⁶ וכבש העולה⁸⁷, קדם תמיד של בין הערבנים⁸⁸.

57) משנה במנחות סו. משום שנאמר (ויקרא כג, י) "וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", הרי שמשעת קצירה יביאוהו לעזרה (קרית ספר). 58) כחכמים במשנה שם, ולא כר' מאיר הסובר כי היו מהבהבין אותם באש בעודם שבלים לפני החביטה. והסביר רבינו בפירוש המשנה שם "שלא יגישו אותן באש קודם שידוש אותן, לפי שהוא מתלחלת, ובשעת הדישה יתפרד ויפסד". 59) זה לא נזכר במשנה, אבל הרי אי-אפשר בלא

לו: הן! פא השמש? אומרין לו: הן! מגל זה? אומרין לו: הן! מגל זה? אומרין לו: הן! מגל זה? אומרין לו: הן! קפה זו? אומרין לו: הן! קפה זו? אומרין לו: הן! קפה זו? אומרין לו: הן! ואם היה שבת - אומר להן: שבת היום? אומרין לו: הן! שבת היום? אומרין לו: הן! שבת היום? אומרין לו: הן! ואחר כך אומר להן: אקצר? והן אומרין לו: קצר! אקצר? והם אומרים לו: קצר! אקצר? והם אומרים לו: קצר! שלש פעמים על פל דבר ודבר. וכל כך למה? מפני אלו הטועים⁴⁷ שציצאו מפלל ושאאל בבית שני⁴⁸. שהן אומרין, שזה שנאמר בתורה 'ממחרת השבת' הוא שבת בראשית⁴⁹; ומפי השמועה למדו⁵⁰ שאינה שבת, אלא יום טוב. וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין⁵¹ בכל דור ודור, שהיו מניפין את העמר בששה עשר בניסן, בין בחל בין בשבת. והרי נאמר בתורה: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה⁵²; ונאמר: ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח⁵³ מצות וקלוי⁵⁴. ואם תאמר, שאותו הפסח בשבת ארע, כמו שדמו הטפשים⁵⁵ - היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש בדבר שאינו העקר ולא הספה אלא נקרה נקרה? אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח, הדבר ברור שממחרת הפסח היא העלה המתרת את החדש⁵⁶, ואין משגיחין על אי זה יום הוא מימי השבוע.

36) ראה למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב. 37) כלומר, הלכה למשה מסיני, ואינו מפורש בתורה. ובמנחות סח: ופד. אמרו: "מהיכן באה מן השעורין, אתה אומר מן השעורין או אינו אלא מן החיטין. רבי אליעזר אומר, נאמר אביב במצרים, ונאמר אביב לדורות. מה אביב האמור במצרים (שמות ט, לא), שעורין, אף אביב האמור לדורות שעורין. ורבי עקיבא אומר, מצינו יחיד שמביא חובתו מן החיטין וחובתו מן השעורין, וציבור שמביאין חובתן מן החיטין, מביאין חובתן מן השעורים. ואם אתה אומר (עומר) בא מן החיטין, לא מצינו ציבור שמביא חובתו מן השעורים. ד"א, אם אתה אומר עומר בא מן החיטין, אין שתי הלחם ביכורים". וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכות ד"ה. 38) משנה במנחות סה. 39) "כורכים וקושרים ראשי שבלים מלוא אגרוף" (רש"י שם). 40) המולה גדולה לפרסם הדבר במוצאי יום-טוב קוצרים אותו, להוציא מלבם של ביייתוסין שאומרים כי ממחרת שבת בראשית קוצרין, ראה להלן בדברי רבינו. 41) כחכמים במשנה (שם סג:). 42) שלשה סלים שרגילים להכניס בהן תבן ושבלים בשעה שקוצרים, ראה שבת קכו. 43) שם במשנה, כדי לפרסם הדבר מפני הבייתוסין, ראה להלן. 44) מוצאי יום-טוב. 45) היינו כל אחת משלושת הקוצרים, אומר לבני העיירות שנתקבצו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכהן את אזכרתה", ואזכרה זו קומץ. (84) שם במשנה. (85) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ט. (86) משום דתדיר קודם (כסף-משנה). (87) כאן מתחיל ענין חדש, ואין זה מוסב למה שלמעלה, שהרי "העומר קודם לכבש הבא עמו" (להלן פ"ט הלכה ט), באופן שהעומר אחר המוסף, והכבש אחרי העומר ולפני התמיד של בין הערבים. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (88) ראה למעלה פ"א הלכה ג, כי אין שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערביים, לפי שנאמר אצל תמיד של בין הערביים (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה חלבי השלמים, ודרשו חכמים: "עליה השלם כל הקרבנות כולם".

יג. אָסוּר לְקַצֵּר⁸⁹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹⁰ מִן מַחְמֶשֶׁת מִיָּנִי תְבוּאָה⁹¹ קָדָם לְקַצִּירַת הָעֹמֶר⁹², שְׁנָאֵמַר: רֵאשִׁית קְצִירְכֶם - שִׁיְהִיָּה תַחְלָה לְכָל הַנְּקָצְרִים⁹³. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקַצִּיר שְׂרָאֵי לְהֵבִיא מִמֶּנּוּ עֹמֶר; אֲבָל בֵּית הַשְּׁלַחִין⁹⁴ שְׁבַעֲמֵקִים⁹⁵, הוֹאִיל וְאִינוּ רְאוּי לְהֵבִיא מִמֶּנּוּ⁹⁶ - קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלְּפָנֵי הָעֹמֶר⁹⁷, אֲבָל לֹא יִגְדֹשׁ⁹⁸.

(89) משנה במנחות ע. ובחלה פ"א משנה א. (90) אבל בחוץ לארץ מותר, לפי שאין מביאין משם (ראה למעלה הלכה ה). וראה להלן, כי גם בבית השלחין שבעמקים, מותר לקצור (הר המוריה). (91) שהם חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (92) אף-על-פי שבענין אכילת חדש, כתב רבינו (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב) שאסור עד שיקרב העומר - קצירה אינה אסורה אלא לפי קצירת העומר, וראה כסף-משנה ולחם-משנה ו'תוספות יום טוב' בחלה שם. (93) סיפרא אמור פ'רשה י הלכה ג. (94) ארץ יבשה שצמאה למים, והתבואה גדלה בה בהשקאה. (95) כלומר, נוסף להיותה ארץ צמאה, היא גם בעמק, שהתבואה הגדלה בה אינה משובחת. (96) כלומר, לכתחלה אין מביאין ממנו, ראה מנחות פה. במשנה "אין מביאין וכו' ולא מבית השלחין - ואם הביא כשר". וראה גם למעלה פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. ואע"פ ששם שנינו "אין מביאין - מבית השלחין", ומשמע אף אלה שאינם בעמקים, ואילו כאן לא התירו אלא בית השלחין שבעמקים - יתכן כי מן התורה מותר אפילו בבית השלחין שאינו בעמקים, מאחר שאין מביאין ממנו, אבל חכמים אסרו גם אם אינו בעמקים, ראה תוספות מנחות סח. ד"ה קוצרים. (97) משנה שם עא. "קוצרים בית השלחין שבעמקים". ובגמרא שם "תניא, ר' בנימין אומר, כתוב אחד אומר (ויקרא שם) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, וכתוב (שם) ראשית קצירכם אל הכהן. הא כיצד, ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר, ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר", וראה גם בסיפרא אמור פ'רשה י הלכה ג שהטעם שאין מביאים מבית השלחין שבעמקים הוא ממה שנאמר "קצירכם" - "קצירכם של כולכם", וראה קרית ספר כאן. (98) כלומר לא יעשה גדיש לצורך דישה (פירוש המשנה שם). שדווקא קצירה התירו שאם לא יקצרוה מיד אפשר שתתפסד. אבל להגדיש, שאין שום הפסד אם ימתין

זה, וראה רש"י שם סג: ד"ה ואל ירבה וכו' (הר המוריה). (60) כדי לקיים בו מצות קלי (ראה שם במשנה). (61) כלי מיוחד לקליה. כחכמים שם. וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכה ו. (62) סיפרא שם וגמרא מנחות סו: (63) סיפרא שם הלכה ד. (64) שם במשנה. כדי שתתיבש הזיעה מהגרעינין שהזיעו באבוב (תפארת ישראל שם). (65) שם במשנה. ופירש רש"י שם "של גרוסות, שלא היו טחונות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת, ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרעינין בעצמן, שאם יטחנו יפה יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת גרש כרמל". ו"גרש לשון שבירה וטחינה - כמו ויגרס בחצץ (איכה ג, טז). וכן, גרסה נפשי" (תהלים קיט, יט - רש"י בויקרא ב, יד). (66) ראה למעלה הלכה יא. (67) שם במשנה: "והוציאו ממנו עשרון", וכן הוא במשנה שם עו: והיינו משום שנאמר (ויקרא כג, י) "והבאתם את עומר ראשית קצירכם", וראה רש"י שם כי הכוונה לעשירית האיפה, שכן היתה נקראת, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר", וראה גם למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. ולפי שהעומר בא משעורים, לא יצא משלשה סאין אלא עשרון אחד בלבד. אבל משתי הלחם, שהן מחיטים, יצאו שני עשרונים משלושה סאין (גמרא שם עו:). (68) שם ושם במשנה. "ואילו הי"ג נפות, היתה כל אחת דקה מחבירתה על הסדר, ודע שאם לא הפליגו בניפוי או שלא הוציאו משלושה סאין (אלא הוציאו עשרון מב' סאים או מד' סאין) לא פסל, ואין כל אלו אלא למצוה" (רבינו בפי"ה"מ שם עו:). (69) כלומר, מה שנשאר יותר על העשרון, נפדה ויוצא לחולין (שם סו. במשנה). (70) שם במשנה. לפי שחיוב חלה היינו גלגול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה" (רש"י). (71) כחכמים (החולקים על ר"ע) שם במשנה, הסוברים שחיוב מעשר חל בשעת מירוח, ומירוח של זה היה ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשרות. (72) בפ"ג מהלכות מעשר הלכה כה, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג. (73) ראה משנה סוטה יד. "מנחת העומר אף-על-פי שהיא באה מן השעורים, היא היתה באה גרש", ומפרש רש"י "בשעורין מובחר שבו מנופה בשלוש עשרה נפה, כעין סולת חיטים". (74) ראה משנה מנחות סז: משום שנאמר (ויקרא ב, טו) "ונתת עליה שמן", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז, ופ"ב הלכה ח, לכל עשרון צריך לוג אחד. (75) כלומר ביום (פירוש המשנה שם). (76) ראה מנחות שם במשנה. משום שנאמר (שם) "ושמת עליה לבונה מנחה היא". (77) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות שם, כי כל המנחות טעונות קומץ לבונה. (78) ראה במשנה שם סז: וסא. משום שנאמר (שם כג, יא) "והניף את העומר לפני ה'", וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (79) שנאמר (שם) "לפני ה'" שהוא במזרח, ראה למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ולהלן פ"ח הלכה יא. (80) ראה למעלה פ"ט שם הלכה ז. וראה מנחות סא. במשנה. (81) ראה מנחות שם, ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (82) ראה בהלכות מעשה קרבנות שם. (83) שם סז: במשנה, משום שנאמר (שם ב, טז) "והקטיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד אחר הפסח - לא התירו (ראה רע"ב ותפארת ישראל מנחות פ"י משנה ח).
 יד. תבואה שהשרישה⁹⁹ קדם העמר¹⁰⁰ - העמר מתירה¹⁰¹; ואם לאו¹⁰² - אסור לקצרה פדרף שאסור לאכלה עד שיקבא העמר הבא¹⁰³.
 (99) כלומר נזרעה וגם נשרשה. וראה בשו"ע יורה-דעה סימן רצג סעיף ג ובמפרשים שם, כי זמן השרשה הוא ארבעה עשר יום. (100) היינו קודם הבאת העומר (רש"י בבבא מציעא נו: ותפארת ישראל במנחות פ"י משנה ז). ויש מפרשים קודם קצירת העומר (רע"ב שם. וראה בתוספות הגרע"א שם). ועיין במנחות ע: וראה להלן. (101) משנה שם ע. [היינו אם השרישה לפני קצירת העומר - מותרת אף בקצירה, ואם השרישה אחרי הקצירה ולפני ההבאה - מותרת רק באכילה. וראה להלן]. (102) שלא השרישו אלא לאחר העומר. (103) שם. משום שנאמר (שמות כג, טז) "אשר תזרע בשדה", משעה שנזרע ונשרש בשדה (שם עא. וראה ברע"ב ובקריית ספר) וראה באור-שמח שפירש דעת רבינו שהכל תלוי באיסור אכילה, ואם נשרשה לפני ההקרבה ואחר הקצירה - שמותרת באכילה - מותרת גם הקצירה, וראה למעלה.

יז. פָּכַר בְּאַרְנוֹנוֹ¹¹⁵, שְׂאִין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְלֹא מִנְחַת נֹסְכִים¹¹⁶ וְלֹא בְּפוּרִים¹¹⁷ מִן הַחֹדֶשׁ קֹדֶם הַבָּאֵת הָעֹמֵר, וְאִם הִבִּיא - פְּסוּל. וְלֹא יִבְיֵא¹¹⁸ קֹדֶם לְהַבָּאֵת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאִם הִבִּיא - פְּשָׁר¹¹⁹.

(115) למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ט. (116) [היינו הסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה מחמת חדש. אבל היין הרי אינו אסור]. (117) ביכורים לא נזכרו בהלכות איסורי מזבח שם. ויתכן כי כללם רבינו בכלל מנחות (מעשה רוקח שם). וביכורים היינו ביכורי דגן, שאסורים מחמת איסור חדש. ראה בגמרא שם וברש"י ובהגהות וחיידושי הרש"ש. (118) כלומר, מן החדש. (119) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה י. וכל הלכה זו היא במשנה מנחות סה: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר".

יח. וְכָל הַמְקָרִיב מִנְחָה מִן הַחֹדֶשׁ תְּחִלָּה - מִבְּרֶךְ שְׁהַחֲיִינוּ¹²⁰.

(120) ברייתא במנחות עה: ובברכות לו: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו", ומפרש רש"י מנחות שם "כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחות מימיו, או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר, אומר כהן שהחיינו".

יט. תבואה שזרעה אחר שקרב העמר וקצרה אחר שקרב העמר של שנה הבאה - הרי זו ספק¹²¹ אם מביאין ממנה מנחות לכתחלה טרם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין עד שיקבאו שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחת.

(121) זוהי בעיא שלא נפשטה במנחות סח: .

כ. וְכֵן¹²² תבואה¹²³ שהיתה פקרקעה¹²⁴ וְחִנְטוּ עָלֶיהָ או הִנְצוּ עָלֶיהָ שְׁלֵה פֶּשְׁהִיבֵאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - הַרִי זֶה סֶפֶק, אִם הִנְצַת הָעֵלִין או חִנְטָתָן כְּמוֹ הַשְּׂרִשָּׁה¹²⁵ וְהַתְּרֵה לְהִבְיֵא מִמֶּנָּה מִנְחוֹת, או אִינָה חֲשׂוּבָה הַשְּׂרִשָּׁה. לְפִיכֵן לֹא יִבְיֵא¹²⁶, וְאִם הִבִּיא - הִרְצָה¹²⁷.

(122) בעיא של רמי בר חמא במנחות סט. ולא נפשטה, ועלתה בתיקו. ורוצה לומר, כשם שנסתפקו בגמרא במה

עד אחר הפסח - לא התירו (ראה רע"ב ותפארת ישראל מנחות פ"י משנה ח).

יד. תבואה שהשרישה⁹⁹ קדם העמר¹⁰⁰ - העמר מתירה¹⁰¹; ואם לאו¹⁰² - אסור לקצרה פדרף שאסור לאכלה עד שיקבא העמר הבא¹⁰³.

(99) כלומר נזרעה וגם נשרשה. וראה בשו"ע יורה-דעה סימן רצג סעיף ג ובמפרשים שם, כי זמן השרשה הוא ארבעה עשר יום. (100) היינו קודם הבאת העומר (רש"י בבבא מציעא נו: ותפארת ישראל במנחות פ"י משנה ז). ויש מפרשים קודם קצירת העומר (רע"ב שם. וראה בתוספות הגרע"א שם). ועיין במנחות ע: וראה להלן. (101) משנה שם ע. [היינו אם השרישה לפני קצירת העומר - מותרת אף בקצירה, ואם השרישה אחרי הקצירה ולפני ההבאה - מותרת רק באכילה. וראה להלן]. (102) שלא השרישו אלא לאחר העומר. (103) שם. משום שנאמר (שמות כג, טז) "אשר תזרע בשדה", משעה שנזרע ונשרש בשדה (שם עא. וראה ברע"ב ובקריית ספר) וראה באור-שמח שפירש דעת רבינו שהכל תלוי באיסור אכילה, ואם נשרשה לפני ההקרבה ואחר הקצירה - שמותרת באכילה - מותרת גם הקצירה, וראה למעלה.

טו. תבואה שלא הביאה שלישי¹⁰⁴ - מתר לקצר ממנה¹⁰⁵ להאכיל לבהמה¹⁰⁶. וקוצרין¹⁰⁷ מפני הנטיעות שלא יפסדו¹⁰⁸. וקוצרין לפנות מקום לבית האבל¹⁰⁹ או לבית המדרש¹¹⁰; ושנאמר: קצירכם - ולא קציר מצוה¹¹¹.

(104) כלומר, שלא נגמר השליש האחרון לגמר בישולו (רבינו בפירוש המשנה שם, וראה בתפארת ישראל שם). (105) לפני העומר. (106) משנה שם עא. לפי דברי ר' יהודה. ומשום שכל לשחת (=לאכילת בהמה) לאו קציר הוא (רע"ב). (107) לפני העומר. (108) האילנות. משנה שם עא. "וקוצרין מפני הנטיעות", והוא שיכוון בשעת קצירה להתרחק מהאילנות כדי שלא (יפסיק) [יפסידו] (פירוש המשנה שם). והתירו כן משום שתבואה זו אינה ראויה לעומר. ראה במשנה מנחות פה. שאין מביאין לא מבית השלחין ולא משדה אילן, וממקום שאי אתה מביא - אתה קוצר (ראה למעלה הלכה יג. ועיין ברש"י שם לפי פירוש אחד, שקוצר מפני הנטיעות שלא יהא איסור כלאים. ולדעת רבינו פ"א מהלכות כלאים הלכה ו שאין זה איסור, הוכרח לפרש פירוש אחר, כנ"ל). (109) שם במשנה. והיינו לעשות מקום פנוי לישב ברחבה לברך ברכת רחבה הנזכרת במסכת כתובות (ח:): אחינו המיווגעים וכו' (רש"י שם). (110) שם במשנה: "וקוצרין וכו' מפני ביטול בית המדרש", "לעשות להם מקום לישב התלמידים" (רש"י). (111) שם עב. בגמרא, ולכן התירו לקצור לטובת בית האבל ובית המדרש, שהוא קציר מצוה.

טז. ואף על פי שמתר לקצר¹¹² - לא יעשה אותן פריכות¹¹³ פדרף הקוצרין, אלא יניחם צבתים¹¹⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום מוֹנִין, לְפִיכָף מוֹנֶה בְּלִילָה מְלִיל שְׁשָׁה עָשָׂר בְּנִסְיָן¹³³.

131) ראה בספר המצוות, עשה קסא. (132) מנחות סו. ראש השנה ה. וחגיגה יז: "מצוה למימי יומא, ומצוה למימי שבועי", וראה בספר המצוות שם שמבאר רבינו כי אינן שתי מצוות נפרדות (=מצוה אחת למנות ימים, ומצוה אחרת למנות שבועות), אלא הן מצוה אחת, למנות הימים עם השבועות. (133) שנאמר (ויקרא כג, טו) "תמימות תהייתה", וראה מנחות שם: "אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות, בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב". וכן הוא בספרא אמור פרק יב הלכה ו, וראה במגילה כא.

כג. שְׁכַח וְלֹא מָנָה בְּלִילָה - מוֹנֶה בַּיּוֹם¹³⁴. וְאִין מוֹנִין אֶלְיָא מְעַמְד¹³⁵, וְאִם מָנָה מְיָשָׁב - יִצְא¹³⁶.

134) נראה שיש ללמוד מן המשנה במנחות עא. "מצוותו לקצור בלילה, ואם נקצר ביום כשר", ובגמרא שם סו. אמרו: "איתקש ספירה לקצירה" (מעשה רוקח). וכן פסק בה"ג, ראה תוספות שם סו. ד"ה זכר למקדש, וראה גם תוספות מגילה כ: ד"ה כל הלילה, וש"ע אור"ח סימן תפט סעיף ז, ובאור שמח כאן. (135) כתב הר"י בן גיאת שזה קבלת מפי רבותינו, והסמיכוהו על מה שנאמר (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה", אל תקרא "בקמה" אלא "בקומה". ובזוהר פרשת תצוה כתב סוד הדבר, למה צריך למנות מעומד (כסף-משנה). וראה ברא"ש פסחים פ"י סימן מא, ובהגהות הגרי"ב שם. ומקור הדבר בספר לקח טוב שם. (136) זה פשוט, שהרי כמה כרורים כרכו למצוא סמך שצריך לכתחילה מעומד (הר המוריה).

כד. מְצוּה זִוְיָ¹³⁷ עַל פֶּלַיִשׁ מְיִשְׁרָאֵל¹³⁸, וּבְכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמָן¹³⁹. וְנָשִׂים וְעַבְדִּים פְּטוּרִין מִמְּצוּה¹⁴⁰.

137) של ספירת העומר, בניגוד לספירת שמיטין ויובלות, שאינה אלא על בית-דין, ראה בפ"י מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (138) שנאמר (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם", ואמרו בברייתא (שם סה): "שתהא ספירה לכל אחד ואחד". (139) ואף בזמן הזה היא מצוה מן התורה "שלא תלה הספירה בהקרבת העומר" (קריית ספר). וכן נשמע שם סו. שרק אמימר סובר שהיא זכר למקדש, אבל לשאר החכמים נראה שהיא מדאורייתא (ראה כסף-משנה והר המוריה כאן). (140) משום שהיא מצות-עשה שהזמן גרמא, ונשים ועבדים פטורים מכל מצות-עשה שהזמן גרמא (וראה ב'ספר המצוות לעם' שם, ובהערה קג).

כה. וְצָרִיף לְבָרַף בְּכָל לַיְלָה¹⁴¹: בְּרוּף אֶתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָנוּ עַל סְפִירַת הָעוֹמֵר - קִדְּם שְׂיִסְפֹר. מָנָה וְלֹא בָרַף - יִצְא, וְאִינוּ חוֹזְרִין וּמְבָרְרִין¹⁴².

(141) "פשוט הוא שמברכין עליה, כדרך שמברכין על כל המצוות" (כסף-משנה). (142) "פשוט הוא, שברכות אינן מעכבות" (כסף-משנה).

שלמעלה הלכה יט, כמו כן נסתפקו במה שלפנינו. (123) רש"י שם פירש שהמדובר בפירות האילן, ולענין ביכורים. אבל רבינו מפרשה בחמשת מיני דגן, ולענין מנחות, וראה להלן. (124) [כלומר, מונחת בקרקע בלי השרשה, וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובכסף-משנה שם. והמדובר כשזרעה לפני העומר והשרישה אז, שהעומר התייר, ושוב יצאה מן הארץ עם שרשיה בשכבר נראו סימני חניטה או הנצה בעלים שלה, ראה להלן]. (125) [כלומר, אם נאמר שיציאתה מן הקרקע, כשהיא ממשיכה להיות חונטת או מניצה - ביטלה ההשרשה, או מכיון שהיא ממשיכה לחנוט ולהניץ, הרי היא כממשיכה גם להיות מושרשת. וראה להלן]. (126) [לענין איסור חדש במדינה, גם כן יש כאן ספק, שאם יציאתה ביטלה השרשתה, בוודאי שהיא נאסרה, ואינה מותרת עד שיבוא העומר הבא (וכן נראה בהלכות מאכלות אסורות שם, שלא נסתפקו אלא בהביאה שליש לפני העומר, ועקרה ושתלה מחדש לאחר העומר, אבל בהשרשה לבד לפני העומר - נאסרה אם נעקרה אחר העומר ושתלה מחדש), אלא שכיון שספק בידינו אם בטלה ההשרשה - מעמידים אותה בחזקת היתר, שהרי היה עליה שם היתר עם הבאת העומר, ואין אתה יכול לאסרה מספק (אבל צ"ע בהלכות מאכלות אסורות שם). אבל לענין מנחות שלא היה עליה עוד שם היתר, שהרי הספק נתעורר לפני הבאת שתי הלחם - אין להתירה מספק]. (127) [אף-על-פי שלענין מנחות לא היה לה עוד היתר, ואם כן היה לנו לאסרה מספק לענין זה, גם מטעם חדש שלפני העומר (ראה למעלה), ובכל זאת הורצה בדיעבד, שכן פסק רבינו בכל הספקות בידינו הקרבנות, ראה להלן פ"ח הלכה ג, ולמעלה פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה יב, ופ"ו שם הלכה יג. וראה במרכבת המשנה, באבן האזול, ובגן שאול להרב חנניה שאול בלשונות הרמב"ם דפוס שאלוניקי דף ע"ב, מה שהאריכו [בה].

כא. וְהִקְצֹר קִדְּם קְצִירַת הָעוֹמֵר¹²⁸ - אִינוּ לוֹקְהָה¹²⁹, וְהִקְצִיר פְּשִׁירָה¹³⁰.

(128) ראה למעלה הלכה יג ש"אסור לקצור וכו' קודם לקצירת העומר". (129) שאין בזה לאו מפורש, אלא לאו הבא מכלל עשה בלבד: "ראשית קצירכם" (הר המוריה). (130) לאכלו אחר שיקריב העומר. כן מוכח ממה שאמר ר"ש בן לקיש (מנחות ה). "מנחת העומר שקמצה שלא לשמה, כשרה, ושיריה אין נאכלין (משום איסור חדש. רש"י), עד שתביא מנחת העומר אחרת, ותתירנה" - הרי שדבר הנקצר לפני העומר - אינו אסור באכילה, שהרי נתברר שעומר זה לא היה עומר, ואם כן הרי נקצר לפני קצירת העומר הכשר (אור שמח).

כב. מְצוּת עֲשֵׂה לְסֹפֵר שְׁבַע שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת מִיּוֹם הַבָּאֵת הָעוֹמֵר¹³¹, שְׁנֹאמְרוּ: וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמְּחַרַת הַשְּׁבַת שְׁבַע שְׁבָתוֹת. וּמְצוּה לְמִנּוֹת הַיָּמִים עִם הַשְּׁבֻעוֹת¹³², שְׁנֹאמְרוּ: תְּסַפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם. וּמִתְחַלֵּת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום רביעי א' אלול ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) ביאר בו רבינו כמה קרבנות מקריבים בחג השבועות, וסדר שתי הלחם.

א. פִּיּוֹם חֲמִשִּׁים מִסְפִּירַת הָעֶמֶר הוּא חַג הַשְּׁבִיעוֹת,² וְהוּא עֲצֵרֶת.³ וּבִיּוֹם הַזֶּה מְקַרְבִּין מוֹסֵף כְּמוֹ מוֹסֵף רִאשׁ חֲדָשׁ: שְׁנֵי פָרִים וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים, כְּלֵם עוֹלוֹת,⁵ וְשְׁעִיר חֲטָאֹת.⁶ וְאֵלוֹ הֵן הַקְּרָבָנוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּחֻמֵּשׁ הַפְּקוּדִים,⁷ וְהֵם מוֹסֵף הַיּוֹם. וְעוֹד מְבִיאִין יָתֵר עַל הַמוֹסֵף בִּיּוֹם הַזֶּה מִנְחַת חֲדָשָׁה - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; וּמְקַרְבִּין עִם הַלֶּחֶם פֶּר וּשְׁנֵי אֵילִים וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים, הַפֶּל עוֹלוֹת,⁹ וְשְׁעִיר חֲטָאֹת, וּשְׁנֵי כִבְשִׂים זָבַח שְׁלָמִים.¹⁰ וְאֵלוֹ הֵן הַקְּרָבָנוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּחֻמֵּשׁ וְיִקְרָא.¹¹ נִמְצָא הַקָּרֵב בִּיּוֹם זֶה יָתֵר עַל שְׁנֵי הַתְּמִידִין: שְׁלֹשָׁה פָרִים וּשְׁלֹשָׁה אֵילִים וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׂים, הַפֶּל עֶשְׂרִים בְּהֵמָה עוֹלוֹת, וּשְׁנֵי שְׁעִירֵי חֲטָאֹת וְנֹאכְלִים,¹² וּשְׁנֵי כִבְשִׂים שְׁלָמִים.¹³ וְנֹאכְלִים.¹⁴

2) שנאמר (ויקרא כג, טו-כא) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה' וגו' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו", ונאמר (דברים טז, ט"ו) "שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ועשית חג שבועות לה' וגו'". 3) כן הוא נקרא כמה פעמים במשנה, כגון מגילה ל, ב. ומועד קטן יט, א. וכן תרגם אונקלוס במדבר כח, כו - "בשבועותיכם" - "בעצרתיכון". 4) ראה למעלה פ"ז ה"א. 5) שנאמר (במדבר כח, כז) "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה". 6) שנאמר (שם, שם, ל) "שעיר עזים אחד לכפר עליכם". 7) ספר במדבר, שם. 8) שנאמר (ויקרא שם טז-יז) "תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סולת תהיינה וגו' ביכורים לה'". 9) שנאמר (שם, שם, יח) "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה'". 10) שנאמר (שם, שם, יט) "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". 11) שם. 12) ראה למעלה פ"ז ה"ב. 13) שהם זבחי שלמי ציבור, ראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד. 14) ראה למעלה שם פ"ט ה"ד: "כיצד מעשה שלמי ציבור שוחט וכו' והשאר נאכל לזכרי כהונה".

ב. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הָאֶרֶץ וּמִן הַחֲדָשׁ,¹⁵ שְׁנַאֲמַר: מְמוֹשְׁבֵתֵיכֶם תְּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה וְגוֹמְרֵי.¹⁶ לֹא מִצְאוּ חֲדָשׁ - יְבִיאוּ מִן הָעֲלִיָּה.¹⁷

15) משנה, מנחות פג, ב: "כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם, שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ". וראה גם תוספתא שם פ"ט, וראה למעלה פ"ז ה"ה. 16) מנחות שם בבביתא "ממושבתיכם תביאו, ולא מן חוצה לארץ". ונאמר (ויקרא כג, טז) "והקרבתם מנחה חדשה", ונאמר גם (במדבר כח, כז) "ובימים הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'", ונאמר עוד (שמות כג, טז), וחג הקציר בכורי מעשיך". 17) כלומר, מחיטים ישנות שיש לו בעליית הגג. שם בבביתא: "אמר קרא (ויקרא שם) תביאו (= ממושבתיכם תביאו) ואפילו מן העלייה". וראה שם בביתא אחרת: "רבי נתן ורבי עקיבא אמרו, שתי הלחם הבאות מן הישן כשרות, ומה אני מקיים חדשה (=) והקרבתם מנחה חדשה) שתהא חדשה לכל המנחות", כלומר שיביאו שתי הלחם קודם שיביאו שום מנחה מן החדש, אבל הן באות אפילו מן הישן. וראה בהשגת הראב"ד, בכסף-משנה ולחם-משנה.

ג. חֲטִים שְׁיִרְדוּ בְּעֵבִים¹⁸ - יֵשׁ בְּהֵם סֶפֶק, אִם אֲנִי קוֹרָא בְּהֵם 'מְמוֹשְׁבֵתֵיכֶם' או אֵינָם 'מְמוֹשְׁבֵתֵיכֶם'¹⁹; לְפִיכֶף לֹא יְבִיא, וְאִם הִבִּיא - כְּשֹׁרֵת.²⁰ וְכִיצַד הִיּוּ עוֹשִׂין? מְבִיאִין שְׁלֹשׁ סֵאִין חֲטִין חֲדָשׁוֹת,²¹ וְשְׁפִין אוֹתָן וּבוֹעֲטִין בְּהֵם כְּדָרְךָ כֹּל הַמְּנַחֹת,²² וְטוֹהֲנִין אוֹתָן סֵלֹת, וּמְנַפִּין מֵהֶן שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת²³ מְנַפֵּה בְשֵׁתִים עֶשְׂרֵה נֶפֶה.²⁴ וְהַשָּׂאָר נִפְדָּה וְנֹאכָל לְכֹל אָדָם, וְחֵיב בְּחֵלָה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, כְּמוֹ שִׁבְאַרְנוֹ.²⁵

18) מנחות טט, ב. כלומר על-ידי נס ירדו בעבים ('תוספות' שם ד"ה חטיין). 19) במנחות שם: "בעי רבי זירא, חטיין שירדו בעבים וכו' לשתי הלחם מאי. ממושבתיכם אמר רחנא, לאפוקי דחוץ לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי (שאף-על-פי שאינם ארץ-ישראל - גם חוצה לארץ אינם), או דילמא ממושבתיכם דוקא, ואפילו דעבים נמי לא". ולא נפשטה הבעיא. 20) ראה למעלה פ"ז ה"כ, כי דעת רבינו בכל בעיא שלא נפשטה, שלא יביא, ואם הביא כשר. 21) משנה, מנחות עו, ב. 22) ראה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ה, ולמעלה פ"ה ה"ו. 23) שנאמר (ויקרא שם יז) "שני עשרונים סולת תהיינה". וראה למעלה פ"ז ה"ב. 24) שם במשנה ובתוספתא פ"ח. 25) למעלה פ"ז ה"ב.

ד. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן מִן הַחֲדָשׁ²⁶ - צָרִיכִין לְבֹא עֲשָׂרוֹן מִכֹּל סָאָה וּמִחֻצָּה, וּמְנַפִּין אוֹתָן בְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה נֶפֶה.²⁷ וְלָחֶם הַפָּנִים, שֶׁהוּא בָּא מִן הַיִּשָּׁן²⁸ - דִּי לוֹ בְּאֶחַת עֶשְׂרֵה נֶפֶה, וְהוּא בָּא עֲשָׂרוֹן מִכֹּל סָאָה.²⁹ אֲבָל הָעֶמֶר, שֶׁהוּא בָּא מִן הַשְּׁעוּרִים חֲדָשׁוֹת - אֵינּוּ בָּא מִן הַמִּבְחָר, אֶלָּא מִשְׁלֵשׁ סֵאִין וּבִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶה.³⁰

26) ויש בחדש יותר סובין מאשר בישן. 27) שם במשנה: "שתי הלחם, שני עשרונים משלש סאין". ובגמרא שם: שתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁבַת; וְנֶאֱכָלוֹת בְּשִׁלְשֵׁי לְאַפְיָתָן, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב⁴¹.
וְהָיָה⁴² מִפְּרֹשׁ בְּתוֹרָה שֶׁהֵם חֲמִיץ⁴³, וְכִיצַד עוֹשֶׂה?
מֵבִיא שְׂאֹר מִמָּקוֹם אַחֵר וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הָעֶשְׂרוֹן,
וּמְמַלֵּא הָעֶשְׂרוֹן סֶלֶת וּמְחַמְצוֹ בְּאוֹתוֹ הַשְּׂאֹר⁴⁴.

(41) מנחות, שם. (42) אין זה מוסב על מה שכתב לפני כן, אלא הוא דיבור בפני עצמו. (43) שנאמר (ויקרא כג, יז) "חמץ תאפינה", ובמנחות נב, ב – במשנה: "כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם, שהן באות חמץ". (44) כרבי יהודה במשנה שם, וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ח.

י. וּמְרַבְּעוֹת הֵן⁴⁵. אֲרָף פֶּלַח חֶלְהָ שֶׁבְּעָה טְפָחִים,
וְרַחֲבָה אֲרַבְּעָה טְפָחִים⁴⁶, וְגַבְהָה אֲרַבְּעָה אֶצְבָּעוֹת⁴⁷.

(45) ולא עגולות. ראה למעלה פ"ה ה"ט. ולפי זה, היה לחלה ששה טפחים (=פנים) מערב, מזרח, דרום, צפון, מעלה ומטה, ראה בפירוש המשנה שם. וכתב ה'כסף משנה' שאפשר שרבינו למד שתי הלחם מלחם הפנים. (46) שם במשנה. (47) שם במשנה "וקרנותיהם ד' אצבעות". ומפרש רבינו קרנותיהם, כלומר, גובהם ארבע אצבעות, ולא כפירוש רש"י, וראה למעלה שם וב'כסף משנה' שם.

יא. פִּיצַד הַנֶּפֶת הַלֶּחֶם עִם שְׁנֵי כִבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים⁴⁸?
מֵבִיא שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים וּמְגִיפֵם בְּעוֹדָן חַיִּים⁴⁹, שְׁנֹאמַר:
וְהֵנִיף אֹתָם תְּנֻפָה⁵⁰. וְאִם הֵנִיף זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה
בְּפָנָיו עֲצָמוֹ⁵¹ - יֵצֵא⁵². וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֲטִין אוֹתָן
וּמְפָשִׁיט⁵³, וְלוֹקַח חֲזָה וְשׁוֹק מִפֶּלֶא אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם⁵⁴
וּמְגִיחֵן⁵⁵ בְּצַד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶, וּמְגִיחֵן⁵⁷ שְׁתֵּי יָדָיו
מִלְמַטָּן⁵⁸ וּמְגִיחֵן הַפֶּלֶא פְּאֶחָד בְּמִזְרָח⁵⁹ בְּמָקוֹם פֶּלֶא
הַתְּנֻפּוֹת, מוֹלִיף וּמֵבִיא מֵעֵלָה וּמוֹרִיד⁶⁰. וְאִם הֵנִיף
אֶחָד אֶחָד - יֵצֵא⁶¹. וְאַחֵר כֶּף מִקְטִיר אֲמוּרֵי שְׁנֵי
הַכִּבְשִׁים⁶², וְשֹׁאֵר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לְפָנֵיהֶם⁶³. וְכֵן שְׁתֵּי
הַחֵלוֹת⁶⁴ - נוֹטֵל פֶּהֶן גְּדוֹל אַחַת מֵהֶן⁶⁵, וְהַשְּׂנֵיָה
מִתְחַלֶּקֶת לְכָל הַמְשָׁמוֹת⁶⁶. וְשִׁתִּיחַן נֶאֱכָלוֹת אוֹתוֹ
הַיּוֹם וְחֲצֵי הַלַּיְלָה, כִּבְשָׂר קָדְשֵׁי קָדְשִׁים⁶⁷.

(48) שנאמר (ויקרא שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים". (49) ומניף שתי הלחם עמהם, כמפורש במשנה שם סא, א (לחם-משנה), וראה להלן. (50) מלמד שטעונית תנופה חיים. ראה מנחות שם במשנה "זבחי שלמי ציבור (= כבשי עצרת) טעונים תנופה חיים ושחוטין". (51) כלומר כל כבש וכבש בפני עצמו, וגם כל לחם ולחם בפני עצמו, וראה להלן. (52) בגמרא שם אמרו כן באשם ולוג שמן, שנאמר (שם יד, יב) "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה'", שהאשם ולוג השמן זה טעונים תנופה כאחד. ועל זה אמרו: "ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו – יצא, תלמוד-לומר והקריב אותו לאשם והניף", ונראה שיש ללמוד משם לשני כבשי עצרת" (כסף-משנה). ואף-על-פי שבכשי עצרת נאמר בלשון רבים

הלחם, שתי עשרונות משלש סאין, מאי טעמא כיון דמחטיין אתיין אף-על-גב דמחדש אתיין, שתי עשרונות מובחרים, אתו משלש סאין (בניגוד לעומר שהוא משעורים, שבא עשרון אחד משלש סאין). (28) וכמו כן בא מן החיטים. (29) ראה למעלה פ"ה ה"ו. ובמשנה שם: "לחם הפנים, עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין". ובגמרא שם "מאי טעמא, כיון דמחטיין אתו, ומישן אתו, עשרון מובחר אתי מסאה". (30) ראה למעלה פ"ז הי"ב, ובמשנה וגמרא שם.

ה. וְכֵלָן, אִם רַבָּה בְּמִדַּת הַסָּאִין שְׁפָאִין מִהֶן אוֹ
מֵעֵט³¹ - כְּשֵׁר³².

(31) כלומר הוציא עשרון מיותר, או מפחות סאין. (32) ברייתא במנחות שם. וראה למעלה פ"ה ה"ו, ושם מזכיר רבינו גם אם מיעט בנפות.

ו. וְלוֹקְחֵין שְׁנֵי הָעֶשְׂרוֹנוֹת וְלִשְׁיִן אוֹתָן אַחַת אַחַת³³,
וְאוֹפִין אוֹתָן אַחַת אַחַת.

(33) משנה, מנחות צד, א: "שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת, לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים". ובגמרא שם, מנא הני מילי, דתנו רבנן: שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה). לענין לחם הפנים) מלמד שנילושות אחת אחת, מנין שאף שתי הלחם כן, תלמוד-לומר יהיה, ומנין שאפייתן (של לחם הפנים) שתיים שתיים, תלמוד-לומר (שם שם, ו) "ושמת אותם", יכול אף שתי הלחם כן, תלמוד-לומר אותם (לחם הפנים ולא שתי הלחם, שאלו נילושות אחת אחת). וראה למעלה פ"ה ה"ז.

ז. וְלִישְׁתָּן וְעִרְיַכְתָּן - בַּחוּץ³⁴, וְאַפְיָתָן בְּפָנִים³⁵, כְּכָל
הַמְּנַחֲוֹת³⁶.

(34) לעזרה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה לרבינו, מנחות צה:). (35) בעזרה. משנה, מנחות שם: "אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים, לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים". וראה ב'סיפרא' אמור פ"ח ה"י, ולמעלה פ"ה ה"ז. ו"הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותן חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (רבינו בפירוש המשנה, שם). וראה למעלה פ"ה שם. (36) כלומר אפייתן בפנים ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר המנחות, שהרי כל המנחות לישתן ועריכתן בפנים, ראה למעלה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"ג.

ח. וְאִין עֲשִׂיתָן דוֹחָה יוֹם טוֹב³⁷, וְאִין צְרִיף לֹמֵר
שְׁבַת³⁸, אֲלֵא אוֹפִין אוֹתָן מְעַרְב יוֹם טוֹב³⁹. שְׁנֹאמַר:
הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם; לָכֶם - וְלֵא לְגַבְהָה⁴⁰.

(37) משנה, מנחות ק, ב. (38) משנה שם, וצה, ב. (39) שם ק, ב. וראה למעלה פ"ה ה"י. (40) ראה פסחים מז, א.

ט. הִיָּה עֶרְב יוֹם טוֹב שְׁבַת - אוֹפִין אוֹתָן מְעַרְב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. שְׁחַט אֲרְבַּעָה פְּכָשִׁים⁷⁴ עַל שְׁתֵּי חֲלוֹת - מוֹשֵׁף שְׁנַיִם מֵהֶם וְזוֹרֵק דָּמָן שְׁלֹא לְשִׁמּוֹן⁷⁵, וּמְנִיף הַשְּׁנַיִם הַנְּשֹׂאִים⁷⁶ הַפְּשָׁרִים עִם שְׁתֵּי הַלְּחָם.

(74) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, כ) "על שני כבשים". (75) אף שלא נפסלו לא עולין לחובתן, וממילא השנים הנשארים הם לכבשי עצרת. מנחות מח, א. (76) אבל אם היה זורק דמן לשמה תחילה, אינו יכול אחר-כך לזרוק שלא לשמן את השנים הנשארים, שמכיון ששחט הראשונים לשמן, שוב לא ראויים האחרונים לשמן. ומכיון שאינם ראויים לשמן, אינם כשרים גם שלא לשמן, ומשום כך זורק תחילה שלא לשמה ואח"כ את הנשארים לשמה (שם בגמ').

יד. שְׁתֵּי חֲלוֹת מְעַכְבוֹת זוֹ אֶת זוֹ⁷⁷, וְשְׁנֵי הַפְּכָשִׁים מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁷⁸. מֵת אֶחָד מְשַׁנֵּיהֶם אוֹ בָּרַח אוֹ נַעֲשֶׂה טָרְפָה - יִקַּח זֶה לְשִׁמּוֹן⁷⁹. שְׁחַט אֶחָד לְשִׁמּוֹן⁸⁰ - יִקַּח לוֹ זֶה⁸¹.

(77) משנה, מנחות כז, א. שאם אין לו אלא אחת לא יביא, שנאמר בהם "סולת תהיינה" (שם יז) וכל מקום שנאמר "הויה" - הוא לעיכובא (שם בגמרא). (78) משנה שם, ותוספתא שם תחילת פ"ה, ומשום שגם בהם נאמרה "הויה" (= "קודש יהיו" - שם, שם, כ) ולעיכובא הוא (שם בגמרא). (79) תוספתא, שם. (80) כלומר, ואחר-כך מת השני, או ברח או נעשה טריפה (כסף-משנה). וראה להלן בהערה הסמוכה. (81) שם בתוספתא. אבל ראה ב'אור שמח' כאן שמגיה כאן ובתוספתא "שחט אחד (שלא) לשמו יקח לו זוג (לשני), וכן הוא ב'חסדי דוד' שם.

טו. שְׁתֵּי הַלְּחָם⁸² מְעַכְבִּים אֶת הַפְּכָשִׁים⁸³, וְשְׁנֵי הַפְּכָשִׁים אֵינָן מְעַכְבִּים אֶת הַלְּחָם⁸⁴. וְאִם הוּנְפוּ עִם הַפְּכָשִׁים - מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁸⁵; וְאִם אֶבֶד הַלְּחָם - יִאֲבְדוּ הַפְּכָשִׁים, וְאִם אֶבְדוּ הַפְּכָשִׁים - יִאֲבֹד הַלְּחָם, וְיִבְיְאוּ לָחֶם אַחֵר וּכְבָשִׁים אַחֵרִים.

(82) מנחות מה, ב - כדברי רבי עקיבא, ולא כרבי שמעון בן ננס ולא כרבי שמעון, לפי שסוף הסוגיא כרבי עקיבא (כסף-משנה). (83) שאם לא היו לו שתי הלחם - לא יקריב גם את שני הכבשים. (84) משנה שם כרבי עקיבא והיינו שאף שלא היו שני כבשים, מביאין שתי הלחם (ראה פירושו המשנה, שם). ואמרו (שם בגמרא) שרבי עקיבא סובר, שמה שנאמר (שם) "קודש יהיו", הכוונה ללחם, ולא לכבשים, ולמד כן בגזירה שוה, ממה שנאמר (שם שם, יז) "סולת תהיינה", כשם ש"הויה" זו בלחם, כמו כן "הויה" של "קודש יהיו" היא בלחם, ולא בכבשים, ולפיכך הלחם מעכב והכבשים אינם מעכבים, כנ"ל. (85) כלומר, אף הכבשים מעכבים הלחם. ואף כי בגמרא (שם מו.) "בעו במערבא תנופה עושה זיקה (= חיבור יחד), או אינו עושה זיקה", ונשאר הדבר בתיקו, והיה לו לרבינו לכתוב שהוא ספק (ראה השגת הראב"ד) - פוסק רבינו שתנופה עושה זיקה, שכן נשמע שם מו, ב - ממה שאמר אביי לרבא "מ"ש ב' כבשים דמעכבי לחם, ומאי שנא שבעה כבשים

"והניף אותם" - "אותם" הנ"ל בא לדרשה אחרת (שם סב): למעט זבחי שלמי יחיד, שאין טעוניהם חיים (קרית ספר). (53) את עורן, ראה למעלה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ח, ופ"ט ה"ד. (54) שם סב, א - וכחכמים. (55) זה מוסב גם על תנופה שלאחר שחיטה, וגם על תנופה שמחיים (לחם-משנה, וראה למעלה). (56) כדברי רבי, שם סב, א. ואף-על-פי ששם מדובר בתנופה מחיים, סובר רבינו כי הוא-הדין לתנופה שלאחר שחיטה (לחם-משנה). (57) הכהן. (58) ראה משנה, שם סא, א. (59) שם במשנה. וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. (60) ראה למעלה שם, ובהל' מעשה הקרבנות, שם. (61) "אפשר שהוא נלמד מאשם ולוג השמן ככסמוך" (כסף-משנה). וראה ב'קרית ספר' שכתב "ואם הניפן אחד אחד יצא, כדכתיב שוק התרומה וחזה התנופה", כלומר, שהניף שוק עם חלה אחת בפני עצמו, וחזה עם חלה אחת בפני עצמו, אבל אם מניף חזה ושוק בפני עצמו, ושתי הלחם בפני עצמם, אפשר שלא יצא. וראה ב'הר המוריה'. (62) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל"א) "ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה", הרי שמניף ואחר כך מקטיר. וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"א. (63) ראה למעלה שם ה"ד. (64) מלשון זה נראה שגם החלות אינן מותרות לאכילה אלא לאחר הקטרת האימורין ('אור שמח'). (65) ראה למעלה פ"ד הי"ד, כי כהן גדול נוטל לעולם מכל משמר חצי החלות שזכה בהן. (66) סוכה נה, ב - במשנה. וראה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ד-ה. (67) תוספתא זבחים סוף פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 589).

יב. שְׁחַט⁶⁸ שְׁנֵי פְּכָשִׁים עַל אֲרְבַּע חֲלוֹת⁶⁹: אִם אָמַר יִקְדָּשׁוּ שְׁתֵּי מִתּוֹךְ אֲרַבַּע - מוֹשֵׁף שְׁתֵּי מִהֶן וּמְנִיף⁷⁰, וְהִשְׁאִיר⁷¹ פּוֹדִין אוֹתָן בְּפָנִים⁷² וְנִאֲכַלִּין בְּחוּץ פְּשָׁרֵי הַחֲלִין; וְאִם לֹא הִתְנָה - לֹא קָדַשׁ הַלְּחָם⁷³.

(68) מנחות מז, ב. (69) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, יז) "לחם תנופה שתיים". (70) כן אמרו (שם מח.) לדעת רבי יוחנן. (71) שתי החלות הנשארות. (72) מנחות שם, כרבי - ששחיטה מקדשת לחם, ואמרו בגמ' שם כי לרבי צריך לפדותן בפנים, שאם יוציאן לחוץ לעזרה ושם יפדם, הרי זה נפסל ביוצא. ואין לחשוש שאם יפדם בפנים ויצאו לחולין הרי יהיו חולין בעזרה, משום שבשעה שהכניסם בפנים היו קודש, ומה שהם נהיים אח"כ חולין בעזרה, זה הוא ממילא, ואין לחשוש לכך. וראה לחם-משנה מה שמקשה על רבינו כמה וכמה קושיות. (73) דכתיב באיל נזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות". אלמא זבחת איל מקדשא לסל, ומיניה אמרינן לכבשי עצרת דזבחתן מקדש שתי הלחם, וכי היכי דבאיל נזיר כתיב על סל המצות שהוא ידוע וניכר, הכי נמי בשתי הלחם דעצרת בעינן מיהא שיתנה שתיים מתוך ארבע (ראה 'קרית ספר').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"א. 104) שם במשנה ובגמרא. וכמו כן שבעת הכבשים של המוספין אינם מעכבין את עצמן, ראה להלן ה"כ. אבל שבעת הכבשים של הלחם, יש אומרים שהם מעכבים זה את זה, כשם ששני האילים מעכבים זה את זה (ראה למעלה ה"ח), שמאותו הפסוק "יהיו", שלמדו לעיכובא על שני האילים, יש ללמוד גם לשבעת הכבשים, שכן נאמר שם: "והקרבנם על הלחם שבעת כבשים וגו' ופר בן בקר וגו' ואילים שנים, יהיו עולה וגו'" (תוספות יום טוב) מנחות פ"ב מ"ב, ודלא ככסף-משנה). 105) כלומר ששבעת הכבשים אינם מעכבים את עצמן אין זה רק אם לא היו לו ז' כבשים אלא פחות, אבל היו לו שבעה כבשים ושחטם, ואחר-כך נאבדו, מעכבין הם עצמן. ראה שם מה, ב. מו, א: "אמר רבי יוחנן, הכל מודים שאם הווקו זה לזה שמעכבין זה את זה, ואיזו זיקה שלהם שחטיה", ופירש רש"י: "שאם הווקו זה לזה שהיו ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבין זה לזה, והנותר לפנינו, יצא לבית השריפה דנדחה באיבוד חבירו, ואיזו זיקה שלהן הקובעתן יחד, שחטיה, שאם היה לחם בשעת שחטיה ואחר-כך אבד או לחם או כבשים - אבד הכל". וראה השגת הראב"ד ו'כסף משנה' ו'הר המוריה' כאן.

כ. התמידין אינם מעכבין את המוספין, ולא המוספין מעכבין את התמידין¹⁰⁶; ולא המוספין מעכבין זה את זה¹⁰⁷, ולא מנין העולות פלן מעכב. פיצד? הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים - מקריבין ששה¹⁰⁸. אפלו לא מצאו אלא אחד - מקריבין אותו¹⁰⁹. בין פראשי חדשים בין בימי המועדות והשבתות¹¹⁰. ואינן תיבין להקריב השאָר למחר או למועד אחר, אלא פל קרבן צבור שעבר זמנו - בטל קרבנו¹¹¹. לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר שקול; אם הקריבום למוסף היום - הקריבו, ואם רצו להניחם למחר לתמידין - יניחון¹¹².

106) משנה, שם מט, א. ובגמרא שם פירשוה לענין קדימה, כלומר: אם הקריב תמיד של בין הערביים קודם למוספין או המוספין קודם לתמיד של שחר, הקרבנות כשרים, שמה שאמרו תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, אין זה אלא לכתחילה, וכן מה שאמרו אין דבר נקרב קודם לתמיד של שחר או מאוחר לתמיד של בין הערביים, אין זה רק לכתחילה ולמצוה, אבל בדיעבד - הכל כשר. 107) שם במשנה. כלומר, דאפילו הקריב העולות שבמוסף קודם לחטאות שבמוסף - כשר, שאע"פ שחטאת קודמת לעולה (ראה להלן פ"ט ה"ו), זהו רק לכתחילה. או ביום שיש בו שני מיני מוספין, והקריב שאינו תדיר קודם - כשר בדיעבד, ראה להלן פ"ט ה"ד (תפארת ישראל). 108) שם מד, ב - במשנה אמרו שאין הפרים והכבשים והאילים מעכבים זה את זה, ובגמרא (שם מה). אמרו כי הפרים והכבשים והאיל שבבמדבר, אינם מעכבים את הפר והאילים, והכבשים שבויקרא, וכמו כן הפרים שבבמדבר אינם

וכו' דלא מקדשי ולא מעכבי לחם. אמר ליה, הואיל והווקו זה לזה בתנופה, הרי שתנופה עושה זיקה (כסף-משנה).

טז. שתי הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשים⁸⁶ - פיצד עושיין בהן? ⁸⁷ יונפו ותעבר צורתן⁸⁸ ויצאו לבית השרפה⁸⁹. גזרה שמא ימצאו כבשים לשנה הבאה ויביאו לחם בלא כבשים⁹⁰. הפר ושני האילים ושבעת הכבשים⁹¹ והשעיר⁹² הבאים ביום זה⁹³ בגלל הלחם אינן מעכבין את הלחם, ולא הלחם מעכבין⁹⁴.

86) ראה למעלה (הט"ו) כי שני הכבשים אינם מעכבים את הלחם. 87) ברייתא שם מו, ב. 88) "יפסלו בלינה" (רש"י). 89) ברייתא שם. 90) "ויאמרו: אשתקד לא אכלנו לחם בלא כבשים, עכשיו נמי ניכול. ואינהו לא ידעי, דאשתקד לא הוו כבשים, אינהו שריין נפשיהו, השתא דאיכא כבשים, כבשים הוא דשרו להו". דברי רבה ורבה שם. וחזר בה רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שם, כי דינן של שתי הלחם שיאכלו אותם. 91) שהם עולות. 92) לחטאת. 93) ראה למעלה ה"א. 94) משנה, שם מה, ב.

יז. שני פרים של מוסף היום⁹⁵ ופר הבא בגלל הלחם⁹⁶ - אינן מעכבין זה את זה⁹⁷.

95) המפורשים בחומש הפקודים (במדבר כח, כז): "והקרבנם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד, שבעה כבשים בני שנה". 96) המפורש בויקרא (כג, יח): "והקרבנם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה". ראה למעלה ה"א. 97) כלומר, לא שני הפרים של המוסף מעכבים את הפר של הלחם, ולא הפר של הלחם מעכב את שני הפרים של המוספין. ודבר זה הוא במשנה מנחות מד, ב: "הפרים והאילים והכבשים אינם מעכבים זה את זה", ואמרו שם בגמרא, כי אין הפרים של מוסף מעכבים את שתי הלחם, ולא של שתי הלחם את של מוספין, וכמו כן המוספין בעצמן אין מעכבין זה את זה, וראה להלן ה"כ.

יח. איל של מוסף היום⁹⁸ ושני אילים הבאין בגלל הלחם⁹⁹ - אינן מעכבין¹⁰⁰ (זה את זה)¹⁰¹.

98) שבמדבר (שם). 99) שבויקרא (שם). ראה למעלה ה"א. 100) משנה, מנחות שם. 101) כלומר, לא האיל של המוסף מעכב את שני האילים של הלחם, ולא שני האילים של הלחם מעכבים את האיל של המוסף, אבל שני האילים של הלחם מעכבים זה את זה, שנאמר (ויקרא שם) "אילים שנים יהיו". ואמרו בגמרא (שם מה). "יהיו" לעיכובא הוא.

יט. שבעה כבשים של מוסף היום¹⁰² ושבעה כבשים הבאים בגלל הלחם¹⁰³ - אינן מעכבין זה את זה¹⁰⁴. ואם נשחטו פלן - מעכבין זה את זה¹⁰⁵.

102) שבבמדבר, שם. 103) שבויקרא, שם. ראה למעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעכבים את עצמן, וכמו כן שבעת הכבשים עצמן אינם מעכבים את עצמן, שנאמר (יחזקאל מו, ו) "וביום החודש פר בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו", "פר, מה תלמוד-לומר, לפני שנאמר בתורה (לענין ר"ח ולענין עצרת, במדבר כח, יא-כז) פרים, ומנין שאם לא מצא שנים מביא אחד, תלמוד-לומר פר, ששה כבשים מה תלמוד-לומר, לפי שכתב בתורה (שם) שבעה, ומנין שאם לא מצא שבעה, יביא ששה, תלמוד-לומר ששה". (109) שם: "ומנין שאם לא מצא ששה - יביא חמשה, חמשה - יביא ארבעה, ארבעה - יביא שלשה, שלשה - יביא שנים, שנים - ואפילו אחד, תלמוד-לומר (יחזקאל שם, ז) ולכבשים כאשר תשיג ידו". (110) ראה יחזקאל שם, שמדובר לענין ראש חודש, וגם לענין שבתות ומועדות. (111) תמורה יד, א. וברכות כו, א. וראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ז. (112) מנחות מט, א. בעיית רבי חייא בר אבין מרב חסדא, אם תמידין קודמים שהרי הם תדיר, או דילמא מוספין קודמים שהרי הם מקודשין שהם ליום-טוב, ולא נפשטה הבעיא.

ג. עבר או שָׁחַט אֶת שְׁאִינוֹ תְּדִיר¹¹ או הפָּחַת בְּקִדְשָׁה תְּחִלָּה¹² - מְקַרְבּוֹ, וְאַחַר כֵּן שׁוּחַט אֶת הַתְּדִיר או אֶת הַמְּקַדָּשׁ¹³.

(11) לפני זה שהוא תדיר. (12) כלומר, לפני המקודש יותר. (13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקודש וגם יזרוק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.

ד. וְאִם נִשְׁחַטוּ שְׁנֵיהֶם פְּאֻחֶדֶד¹⁴ - יִהְיֶה זֶה מְמַרְס בְּדָם¹⁵ עַד שְׂיִזְרַק דָּם הַתְּדִיר או דָּם הַמְּקַדָּשׁ.

(14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקודש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. (15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש".

ה. דָּם הַחֲטָאת קוֹדֵם לְדָם הָעוֹלָה¹⁶, מִפְּנֵי שְׂדָם הַחֲטָאת מְכַפֵּר¹⁷. אֵיבָרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאִמּוּרֵי חֲטָאת¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָה כְּלָה לְאִשִּׁים¹⁹. דָּם חֲטָאת וְאֵיבָרֵי עוֹלָה - אֵי זֶה שְׂיִרְצָה יִקְדִּים²⁰. וְכֵן דָּם עוֹלָה וְאִמּוּרֵי חֲטָאת²¹, או דָּם עוֹלָה וְדָם אֶשֶׁם²² - אֵי זֶה שְׂיִרְצָה יִקְדִּים.

(16) אם שניהם שחוטין ועומדין לזרוק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. (17) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. (18) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה", כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). (19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. (20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. (21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. (22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם

מב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' אלול - ספר עבודה - הל' תמידין ומוספין קפג

~ יום חמישי ב' אלול ~

פְּרָק הַתְּשִׁיעִי

(1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש.

א. בְּאֶהָד בְּתִשְׁרִי² מְקַרְבִּין מוֹסֵף הַיּוֹם³ פֶּר וְאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, הַכֹּל עוֹלוֹת⁴, וְשִׁעִיר חֲטָאת⁵ הַנֶּזְאָכֶלֶת. וְזֶה מוֹסֵף הַיּוֹם יֵתֵר עַל מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַקָּרֵב בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. לְפִיכֵן, אִם חָל לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת - הָיָו שֵׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין: מוֹסֵף שַׁבָּת, וּמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמוֹסֵף הַיּוֹם.

(2) שהוא ראש השנה. (3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. (4) שנאמר (במדבר, א"ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. (6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'".

ב. וְכִיצַד סִדּוּר הַקְּרִבָּתָן? מוֹסֵף שַׁבָּת תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף הַחֹדֶשׁ, וְאַחֲרָיו מוֹסֵף יוֹם טוֹב⁷; שְׁפָל הַתְּדִיר מִחֲבָרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבָרוֹ⁸. וְכֵן פֶּל הַמְּקַדָּשׁ מִחֲבָרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבָרוֹ⁹. הִזָּה לְפָנָיו תְּדִיר וּמְקַדָּשׁ¹⁰ - יִקְדִּים אֵיזָה מֵהֶם שְׂיִרְצָה.

(7) ראש-השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאום תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. (31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. (32) שהיא עולה. (33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. (34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. (35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. (36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". (37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. (38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. (39) אלא על שגגת שאר כל המצוות. ח. אפלו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה⁴⁰. חטאת קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע קרנות ועל היסוד⁴¹. וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות, חוץ מאשם מצרע⁴², מפני שהוא פא על ידי הכשר⁴³. האשם קודם לתודה ולאיל נזיר, מפני שהוא קדשי קדשים. תודה ואיל נזיר⁴⁴ קודמים לשלמים⁴⁵, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין להם⁴⁶; והתודה קודמת לאיל נזיר, מפני שיש בה ארבעה מיני מנחה⁴⁷. שלמים קודמין לבכור, מפני שהן טעונין מתן שתיים שהן פארבע, וטעונין סמיכה והנופה ונסכים⁴⁸. הפכור קודם למעשר בהמה, מפני שקדשתו מרחם, ונאכל לפהגים בלבד⁴⁹. המעשר⁵⁰ קודם לעופות⁵¹, מפני שהוא זבח⁵², ויש בו קדשי קדשים - דמו ואמורי⁵³. והעופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים⁵⁴. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר - המעשר קודם, מפני שהוא זבח. היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת למעשר⁵⁵ וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה - מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך המעשר.

(40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. (41) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשיריים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששייריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. (42) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. (43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "וענין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך".

הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, סוף סוף יש בו כפרה יותר מבדם עולה. ו. חטאת קודמת לעולה²³, אפלו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה; שנאמר: את אשר לחטאת ראשונה - פנין אב לכל חטאת שהיא קודמת לעולה²⁴ הפא עמה. וכן בפשט הפרשה - מפריש החטאת תחלה ואחר כך העולה²⁵.

(23) כלומר, שחטת חטאת קודמת לשחטת עולה. (24) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, *) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת העוף, שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקדבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי".

ז. בקרבנות החג²⁶ אינו פן, אלא קריבין על סדר הכתוב, שנאמר: כמשפטם²⁷. כיצד? בתחלה פרים, ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם שעירים, אף על פי שהשעירים חטאת וכל אלו שקדמו אותן עולות. וכן בשגגת צבור בעבודה זרה, שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת²⁸ - הפר קודם, שנאמר בו: כמשפט. ופר פהן משיח²⁹ קודם לפר העלם דבר של צבור³⁰. ופר העלם³¹ קודם לפר עבודה זרה³². ופר עבודה זרה קודם לשעיר שלה, אף על פי שהפר עולה והשעיר חטאת, שפך הוא סדר הכתוב בתורה. שעיר עבודה זרה³³ קודם לשעיר נשיא³⁴, שהנשיא יחיד³⁵. ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד³⁶. ושעירת יחיד קודמת לכבשה³⁷, אף על פי ששניהם חטאת; שהשעירה ראויה לבוא על הפריתות³⁸ שמביאין עליהם חטאת, והכבשה אינה פאה על שגגת עבודה זרה³⁹.

(26) חג הסוכות. (27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטם". (28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". (29) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. (30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתו ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) שהם העומר ושתי הלחם. (60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם.

י. מִנְחַת הָאִישׁ קֹדֶמֶת לְמִנְחַת הָאֵשָׁה⁶¹. מִנְחַת חֻטָּא חֲטִימִים⁶² קֹדֶמֶת לְמִנְחַת שְׁעוּרִים⁶³. מִנְחַת חֻטָּא קֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֻטָּא. מִנְחַת נְדָבָה וּמִנְחַת סוּטָה - אֵי זֹו שִׁירְצָה מֵהֶם יִקְדָּים⁶⁴.

61) וכגון שהקרבות שווים, אבל אם קרבן האשה משובה יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל – קרבן האשה קודם. 62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. 63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. 64) שם צ. בעיניי שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב'ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבנייה שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים.

יא. מִנְחַת קֹדֶמֶת לְיִי⁶⁵, וְהֵינן קֹדֶם לְשִׁמְן⁶⁶, וְהִשְׁמֵן קֹדֶם לְלִבְנָה⁶⁷, וְלִבְנָה קֹדֶמֶת לְמִלֶּח⁶⁸, וּמִלֶּח קֹדֶם לְעֵצִים⁶⁹. אֵימִתִּי? בְּזִמְן שֶׁבָּאוּ פֶלֶן כְּאֶחָד; אֲבָל הַבָּא רֵאשׁוֹן - קָרֵב רֵאשׁוֹן, וְהַבָּא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן⁷⁰.

65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. 66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיש מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. 67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. 68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שישן ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. 69) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבן תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". 70) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה.

יב. כָּל הַקֹּדֶם בְּהַקְרָבָה - קֹדֶם בְּאֲכִילָהּ⁷¹.

71) וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתודה ותודה לשלמים ושלמים לבכור.

יג. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ⁷² וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם⁷³ - שֶׁל אֶמֶשׁ קֹדֶם לְיִי⁷⁴, שֶׁהָיָה קָרֵב לְמִנְחָה⁷⁵. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחֻטָּאת אוֹ אֶשֶׁם שֶׁל יוֹם - חֻטָּאת וְאֶשֶׁם קֹדֶם לְיִי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים⁷⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ.

72) כלומר, שנקרבו אתמול. 73) שנקרבו היום. 74) משנה שם, והיינו שנקודמין לאכילה. 75) כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת.

44) משנה שם פט. "אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התודה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. 45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי הגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. 46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים וליה אחד, ואילו התודה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום וליה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום וליה. 47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר ריקקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה ריקקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. 48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. 49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. 50) מעשר בהמה. 51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה – מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. 52) כלומר שזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). 53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. 54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". 55) שהעולה כולה לגבוה.

ט. הָרִי שֶׁהָיוּ מִיָּנֵי בְּהֵמָה הִרְבָּה מִמֵּין קָרְבָן אֶחָד⁵⁶ - בְּצִד הֵן קָרְבִּין? הַפָּרִים קֹדֶם לְאֵילִים, שֶׁפֶן נִתְרַבּוּ בְּנִסְכִּים⁵⁷. וְאֵילִים קֹדֶם לְכִבְשִׁים, שֶׁפֶן נִתְרַבּוּ בְּנִסְכִּים⁵⁸. וּכְבָשִׁים קֹדֶם לְשְׁעִירִים, שֶׁפֶן נִתְרַבּוּ בְּאִמּוּרִים; שֶׁבְּכָלֵל אִמּוּרֵי כִבְשִׁים הָאֵלִיָּה, וְאֵין בְּשְׁעִירִים אֵלִיָּה. הַעֹמֵר קֹדֶם לְכִבְשׁ הַבָּא עִמּוֹ, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם קֹדֶם לְשְׁנֵי כִבְשִׁים. זֶה הַפֶּלֶל: דָּבָר הַבָּא בְּגִלָּל הַיּוֹם⁵⁹ קֹדֶם לְדָבָר הַבָּא בְּגִלָּל הַלֶּחֶם⁶⁰.

56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. 57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאיל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. 58) שהרי לאיל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום שלֵשָׁה עֶשְׂרֵי פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי כִבְשִׂים, כֵּלֵן עוֹלוֹת¹³, וּשְׁעִיר חֲטָאת¹⁴ נֶאֱכָלֶת¹⁵. וְכֵן כָּל יוֹם וָיוֹם מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַחֵג מְקַרְבִּין שְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי כִבְשִׂים וּשְׁעִיר חֲטָאת¹⁶.

13) שנאמר (במדבר כט, יב"ג) "ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש וגו' והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה, פרים בני בקר שלשה עשר, אילים שנים, כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו". 14) שנאמר (שם שם, טז) "ושעיר עזים אחד חטאת". 15) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א. 16) כמפורש בתורה (שם שם, יד-לד).

ד. אֶכֶל הַפָּרִים פּוֹחֲתִין אֶחָד אֶחָד כֹּכֵל יוֹם¹⁷: בְּשְׁנֵי מְקַרְבִּין שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי, בְּשְׁלִישֵׁי אֶחָד עֶשְׂרֵי, עַד שְׁמִינֵצָא קָרְבָּן יוֹם שְׁבִיעִי: פָּרִים שְׁבַעַת, אֵילִים שְׁנַיִם, כִּבְשִׂים אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׁעִיר חֲטָאת.

17) כמפורש בתורה שם.

ה. בְּיוֹם שְׁמִינֵי עֶצְרַת מְקַרְבִּין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר וְאֵיל וְשְׁבַעַת כִּבְשִׂים, כֵּלֵן עוֹלוֹת¹⁸, וּשְׁעִיר חֲטָאת¹⁹. וְזֶה מוֹסֵף בְּפְנֵי עֶצְמָו²⁰.

18) שנאמר (שם שם, לה-לו) "ביום השמיני עצרת תהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה, פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". 19) שנאמר (שם שם, לח) "ושעיר חטאת אחד". 20) ולא כהמשך מחג הסוכות. וכן אמרו (ראש השנה ד: יומא ג. סוכה מז. מח. וחגיגה יז.) כי "שמיני (=שמיני עצרת) רגל (=חג) בפני-עצמו לענין "פז"ר קש"ב", ואינו כחג הסוכות. והקו"ף של קש"ב, הוא קרבן, כלומר אין קרבנותיו כשאר קרבנות החג.

ו. כֵּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֵג מְנַסְכִּין אֶת הַמִּזְבֵּי²¹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּי²². וְדָבָר זֶה הַלְכָה לְמִשְׁחֵי מִסִּינֵי²³. וְעַם נִסְוֹךְ הַיֵּין שֶׁל תְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרָי²⁴ הִיָּה מְנַסֵּף הַמִּזְבֵּי לְבִדּוֹ²⁵.

21) משנה סוכה מב: ולא כר' יהודה שאמר (שם מח:): שמנסך גם בשמיני עצרת. 22) ראה משנה זבחים סג. ותוספתא סוכה פ"ג. 23) כרבי יוחנן בסוכה לד. ועוד. 24) כדברי ר' יוחנן ביומא כו: שאמר: "אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר". ובמשנה סוכה מח. מח: נראה שהיה מנסך המים בשעה שהוא מנסך היין (לחם-משנה). וכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף אם לא ניסך היין המים כאחת, שהרי אם הקדים ניסוך המים בלילה יצא (ראה להלן הלכה ז), ואילו ניסוך היין של הקרבנות אינו אלא ביום, ראה למעלה פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה, ועיין מעשה רוקח. 25) כלומר לא בספל אחד יין ומים, אלא בשני ספלים מיוחדים, אחד ליין ואחד למים. וראה להלן הלכה ז.

ז. וְאִם עָרְהָ²⁶ הַמִּזְבֵּי לְתוֹף הַיֵּין אוֹ הַיֵּין לְתוֹף הַמִּזְבֵּי

ולכן של אמש קודמין. 76) ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

~ יום שישי ג' אלול ~

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

1) יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח. **א. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מְקַרְבִּין מוֹסֵף מְמוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה²: פֶּר וְאֵיל³, וְאֵיל זֶה נִקְרָא אֵיל הָעֵם⁴, וְשְׁבַעַת כִּבְשִׂים, כֵּלֵן עוֹלוֹת⁵, וּשְׁעִיר חֲטָאת⁶, וְהוּא נֶאֱכָל לְעֶרְבָּ⁸.**

2) ראה למעלה פ"ט הלכה א. 3) שנאמר (במדבר כט, זח) "ובעשור לחודש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה' ריח ניחוח, פר בן בקר אחד איל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". 4) שנאמר (ויקרא טז, ה) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה". וכדעת רבי (יומא ע:): שאיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות (ויקרא שם) הוא האיל האמור בחומש הפקודים (במדבר שם), ולא כר' אלעזר בר' שמעון (שם) הסובר ששני אילים הם. וכן כתב להלן בפ"א מהלכות עבודת יום-הכיפורים הלכה א: "ואיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי-מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכל המוסף. והוא הנקרא איל העם". 5) במדבר שם. 6) שנאמר (שם שם, יא) "שעיר עזים אחד חטאת" והוא נעשה בחוף, ראה בהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. 7) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א, ובהלכות עבודת יום-הכיפורים שם. 8) כלומר במוצאי יום-כיפור. משנה במנחות צט: . וראה גם בהלכות עבודת יוה"כ שם.

ב. וְעוֹד מְקַרְבִּין הַצִּבּוּר שְׁעִיר חֲטָאת⁹, וְהוּא נִשְׂרָף¹⁰, שֶׁבֶן זוגו¹¹ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח¹².

9) נוסף לשעיר החטאת של מוסף, הנאכל, המוזכר למעלה הלכה א. והוא מה שנאמר (ויקרא שם, ה"ט) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת וגו' ונתן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". 10) שנאמר (שם שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש", וראה למעלה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז. ולהלן הלכות עבודת יום-הכיפורים שם. 11) אין זה טעם למה נשרף, אלא הוא מוסב על התחלת הדברים "ועוד מקריבין שעיר חטאת", וכאילו היה כתוב: "ועוד מקריבין הציבור שעיר חטאת, שבן זוגו שעיר המשתלח, והוא נשרף". וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם. 12) לעזאזל, כמו שנאמר (שם שם, י) "השעיר אשר עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' וגו' לשלח אותו לעזאזל המדברה".

ג. בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכּוֹת מְקַרְבִּין מוֹסֵף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בששון" (לכך תקעו והריעו כדי שתהיה שמחה). (35) כלומר, נושא הצלוחית עלה בכבש שהוא מדרומו של המזבח. (36) אף כי כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין, בניסוך המים (וכן בניסוך היין ועולת העוף) היה פונה לשמאל, כדי שיפגע מיד בקרן דרומית מערבית. שאם היה פונה לימין ומקיף את כל המזבח עד שיגיע לקרן דרומית מערבית, יש חשש שמא יתעשנו המים (ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא). (37) כתנא-קמא שם במשנה, ולא כר' יהודה האומר כי הספלים היו של סיד. (38) שם במשנה. (39) שם במשנה. (40) שם במשנה: "ואחד מעובה ואחד דק", ואמרו בגמרא שם כי החוטם שהיה בספל של המים, היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין, כי היין עב יותר מן המים (ראה גם בפירוש המשנה שם).

ח. זֶה שְׁמַנְסֵף הַמִּים הֵיוּ אוֹמְרִין לוֹ⁴¹: הַגִּבָּה יִדְּקֶה⁴². שִׁפְעָם אַחַת נִסֵּף אֶחָד עַל רִגְלָיו, וּרְגָמוֹהוּ כֹּל הָעָם בְּאֶתְרוּגֵיהֶן⁴³. שְׁאֵמְרוּ צְדוּקֵי הוּא, שֶׁהֵן אוֹמְרִין אֵין מְנַסְכִּין מִים⁴⁴.

(41) משנה שם. (42) שכולם יראו איך שהוא מנסך המים לתוך הספל. (43) שהרי הניסוך היה בשחרית (ראה למעלה הלכה ו) בשעת נטילת האתרוג (תפארת ישראל). (44) שהצדוקים אינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וניסוך המים אינו מפורש בתורה אלא הלכה למשה מסיני הוא (ראה למעלה הלכה ו).

ט. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשֶׁבֶת⁴⁵. אֵלֵא שֶׁהִיא מְמַלֵּא מַעְרֵב שֶׁבֶת⁴⁶ חֲבִית שֶׁל זֶהָב, וְאֵינָה מְפַלֵּי הַשָּׂרֵת⁴⁷, וּמְנִיחָה בַּלְשָׁפָה, וּלְמַחֵר מְמַלֵּא מְמַנָּה.

(45) כל הלכה זו שם במשנה. (46) מן השילוח. (47) שאם ימלאו בחבית שהיא מכלי שרת, גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאום, ואם כן קדשו ונפסלו בלינה (סוכה נ. דברי ר' ינאי).

י. אִם נִשְׁפָּכָה⁴⁸ או נִתְגַּלְתָּה⁴⁹ - מְמַלֵּא מִן הַפִּיּוֹר וּמְנַסֵּף.

(48) כלומר, נשפכו המים. (49) והיין והמים המגולים פסולים למזבח (משנה שם, ופ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה י), לפי שיש חשש שמא שתה מהם נחש והכניס בהם ארסו, ומכיון שאסורים בשתיה משום חשש סכנה – נפסלו גם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות (שם בגמרא, וראה עוד בבבא בתרא צז:).

יא. כָּכֵל יוֹם וְיוֹם מִיְמֵי הַהֶגֶל הֵיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בְּפִגְי עֲצָמָה עַל מוֹסֵף הַיּוֹם⁵⁰. בְּרֵאשׁוֹן מִיְמֵי הַלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הֵיוּ אוֹמְרִין: הִבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלִים⁵¹. בְּשַׁנִּי⁵² - וְלָרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים וְגוֹמְרִין⁵³. בְּשְׁלִישִׁי - מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים⁵⁴. בְּרִבְעִי - בִּינוּ בְּעָרִים בְּעַם וְגוֹמְרִין⁵⁵. בְּחִמִּישִׁי - הַסִּירוֹתַי מִסְּבָל שְׁכֵמוֹ⁵⁶. בְּשִׁשִּׁי - יִמּוֹטוּ

וְנִסֵּף שְׁנֵיהֶם מְפַלֵּי אֶחָד - יֵצֵא²⁷. וְאִם הִקְדִּים נִסֵּף הַמִּים לְזִבְחָה, אֶפְלוּ נִסְכֵּן בְּלִילָה - יֵצֵא²⁸. וּבְהֶרְן דְּרוֹמִית מַעְרֵבִית הִיָּה מְנַסֵּף לְמַעְלָה מִחֲצֵי הַמְּזוּבָח²⁹, וְהַכֹּל יוֹרֵד לְשִׁיתֵין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ³⁰. פִּיּוֹצֵד הֵיוּ עוֹשִׂין³¹ צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מִחֻזְקַת שְׁלֶשָׁה לְגִין הִיָּה מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילוֹחַ³². הַגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמִּים³³ - תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ³⁴. עֲלָה לְכַפֵּשׁ³⁵ וּפְנָה לְשִׁמְאֵלוֹ³⁶ וְנִתְּן הַמִּים מִן הַצְּלוּחִית לְתוֹךְ הַסְּפֵל שֶׁהִיָּה שָׁם³⁷. וְשִׁגֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הֵיוּ שָׁם, מַעְרֵבִי הִיָּה בּוֹ הַמִּים, וּמְזַרְחֵי הִיָּה בּוֹ הֵיִן שֶׁל נִסֵּף³⁸. וְהֵיוּ מְנַקְבִין כְּמִין שִׁגֵי חֲטָמִין דְּקִין³⁹. וְשֶׁל מִים הִיָּה נִקָּב שֶׁלוֹ דֵּק מְשָׁל יֵין, כְּדֵי שִׁכְלָה הַמִּים עִם הֵיִן בְּאֶחָד⁴⁰.

(26) ערכב. (27) משנה בסוכה מח: "עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא". ומפרש רבינו שנתן מים לתוך היין או היין לתוך המים ונסכן מכלי אחד, ואף כי יין מזוג פסול (כמפורש בבבא בתרא צז: , עיין שם. אבל יש לציין כי רבינו לא הביא דבר זה בחיבורו), אינו פסול אלא רביעית ההין מזוג, דליכא רביעית יין שכתוב ונסכו יין רביעית, רביעית ההין אתה מנסך ולא את המזוג, אבל הכא דאיכא רביעית יין, יצא ידי ניסוך יין ומים (קרית ספר). אבל מלשונו של רש"י שם (ד"ה אתי לאשחוריי) נראה שמפרש שהחליף הספלים, כלומר המים שפך לתוך הספל הקבוע של היין, והיין שפך לספל הקבוע של המים, ולא שעירב היין והמים בכלי אחד, וראה ב'תוספות יום טוב' סוכה פ"ד משנה ט, והר המוריה כאן. (28) גמ' תענית ב: "מה ניסוך המים מאורתא", וראה רש"י שם שמביא "ויש ספרים דכתיב בהו, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה אפילו בלילה, דאע"פ מקריבין הקרבנות ביום, יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה, ואף האי נמי ניסוך המים יכול לנסך בלילה", ומה שאמרו ביומא כו: אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר (ראה למעלה הלכה ו), היינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, אבל אם עשה כן בלילה – יצא ידי חובתו (תוס' שם ד"ה איבעיא). שדווקא נסכים הבאים עם הזבח, נתרבו ממה שנאמר ולנסכיהם ולשלמיכם, אבל נסכים הבאים בפני עצמן, שאינם מתקדשים בשחיטת הזבח – נקריבין בלילה (קרית ספר). וראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. (29) ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה קרבנות הלכה י, וראה במשנה זכחים סג. ובתמיד פ"ז משנה ג. (30) למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (31) משנה סוכה מח. (32) "מעייין הוא סמוך לירושלים" (רש"י שם), שנאמר (ישעיה יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (גמרא שם מח: לפי פירוש התוספות ד"ה מנא הני מילי). (33) "אחד משערי העזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו (=דרכו) צלוחית של מים של ניסוך בחג" (רש"י שם). (34) הגמרא שם מח: אמרו "מנא הני מילי (שתוקעין ומריעין בשאיבת המים – רש"י שם, אבל התוספות שם מפרשים מנא"מ דבעי מי השילוח) אמר רב עינא, דאמר קרא (ישעיה שם) ושאבתם מים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החלק השני - מקדימים את החלק השני ומאחרים את החלק הראשון, "מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסיף, זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם, קורין לפניהם להוכיחם שיעשרו כראוי, ואף-על-פי שהמעשרות בצנעה, ולא יאמרו מי רואנו ומי יודיענו, לכך אומר "בינו בוערים בעם", שאומרים בלבם מי יגיד מעשינו, הנוטע אוזן הלא ישמע, אם יוצר עין הלא יביט, היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי" (רש"י שם). (56) תהלים פא. "דברי תנחומים הן, אם תזכו, בצרה קראת ואחלצך אנעך בסתר רעם, אבחנך על מי מריבה וגו' על המים שנידונין עליהן בחג, לפי מה שאני בוחנך אפסוק לך, על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להן, וכתוב במזמור זה אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, הרחב פיך ואמלאהו, שאשלח לכם ברכה, וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה וגו'" (רש"י שם). (57) תהלים פב. במזמור, אֶלְקִים נָצַב בְּעֵדַת אֵל, ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיקו, אלו מעשרות, שכך הוא נדרש בחולין, צדק משלך ותן לו, בפ' הזרוע (חולין קלד). לא ידעו ולא יבינו. ומי שאינו נתן לבו להבין לכך, בחשכה יתהלכו זו מיתה, כדתנן באבות (פ"ה משנה ט) בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו' במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים, וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ" (רש"י שם). (58) כלומר, אם אחד מששת הימים הראשונים של חול המועד חל בשבת, הרי שיר של אותו יום נדחה מפני שיר של שבת, וממילא יוצא כי "יימוטו", שהוא האחרון, נדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול, שאין מדלגין סדר השיר, ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה (רש"י שם).

כָּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ וְגוֹמְרֵי⁵⁷. וְאֵם הָל שֶׁבֶת לְהִיּוֹת בְּאֶחָד מִיָּהֵן - יְמוּטוֹ יִדְחָה⁵⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בְּרֵאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּשָׁנִי - וְלָרְשַׁע אָמַר אֱלֹהִים כוּ".

ולכאורה הוא פלא גדול, ששירו של יום שני דחיה"מ פותח בפסוק "ולרשע אמר אלקים כו'", ובפרט שנמצאים כבר אחרי הכפרה והסליחה של יוה"כ, ומדוע לפתוח במילים אלו. ומצינו שרש"י מבאר "כל המזמור דברי כיבושין הן לנאספים לעזרה למצוות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר, למה לך לבוא לבית זה אם אינך חוזר בתשובה". ועדיין אינו מובן מה לדברי כיבושין ביו"ט, ובפרט אחרי יוה"כ.

והביאור בזה: אף שלא מסתבר לומר שאפשר לדייק מלשון רש"י שכוונתו שאומרים כל המזמור ולא פותחים במילים "ולרשע אמר אלקים כו'", כי אם-כן הגמרא עצמה היתה צריכה להזכיר זאת בפירוש, בכל אופן בהמשך הגמ' שם איתא שביום הששי אומרים "יימוטו כל מוסדי ארץ", ורש"י מפרש שם "במזמור אלקים נצב בעדת א-ל, ואומרים כל המזמור". ועפ"ז יש לומר, שגם מה שאמר "כל המזמור" בנוגע ליום השני, כוונתו לאמירת כל המזמור.

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה, סימן מט, מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יב. כָּבֵר בְּאַרְבָּעֵי⁵⁹, שְׁכַל מִשְׁמְרוֹת כְּהֵנָה עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְכָל עוֹבְדֵי בְּשׂוּה בְּרִגְלִים⁶⁰. וּבְחַג הַסְּפֹת הָיָה כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּיב פֶּר אֶחָד אוֹ אֵיל אֶחָד אוֹ שְׁעִיר הַחֲטָאֵת. אֶבֶל הַכְּבָשִׁים - יֵשׁ מִשְׁמֵר שְׁמֵרֵיב מִיָּהֵן שְׁנֵי כְּבָשִׁים, וְיֵשׁ מִשְׁמֵר שְׁמֵרֵיב כְּבֵשׁ אֶחָד. כִּיצַד?⁶¹ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר⁶². כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּיב בְּהֵמָה אֶחָת מֵהֵם. נִשְׂאָרוֹ שָׁם אֲרָבַעָה עֲשָׂר כְּבָשִׁים לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמְרוֹת. שְׁשָׁה מִשְׁמְרוֹת מְקַרֵּיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשְׁנֵי מִשְׁמְרוֹת מְקַרֵּיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשָׁנִי הָיוּ שָׁם שְׁנַיִם עֲשָׂר פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר⁶³. כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּיב אֶחָד. נִשְׂאָרוֹ שָׁם אֲרָבַעָה עֲשָׂר כְּבָשִׁים לְתִשְׁעָה מִשְׁמְרוֹת. חֲמִשָּׁה מְקַרֵּיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְאַרְבָּעָה מְקַרֵּיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁלִישִׁי הָיוּ שָׁם אֶחָד עֲשָׂר פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּיב אֶחָד. נִשְׂאָרוֹ אֲרָבַעָה עֲשָׂר כְּבָשִׁים לְעֶשְׂרֵה מִשְׁמְרוֹת. אֶחָד אֶחָד. בְּרִבְעִי הָיוּ שָׁם עֶשְׂרֵה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּיב אֶחָד. נִשְׂאָרוֹ שָׁם אֲרָבַעָה

(50) ראה למעלה פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב, שהלויים היו אומרים שירה בשעת ניסוך היין על כל עולות הציבור הבאים חובה, וראה גם למעלה פ"ו מהלכות אלו הלכות ה"ז. (51) תהלים כט. מכאן עד סוף ההלכה היא ברייתא בסוכה נה. והיינו "כל המזמור על שם שהיום תחילת שמחת בית השואבה, דהיינו כבוד ועוז. ובאותו מזמור קול ה' על המים, על שם ניסוך המים" (רש"י שם). (52) של חול המועד. (53) תהלים נ. "כל המזמור דברי כבושין הן לנאספין לעזרה למצוות החג ושמחים בשמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר למה לך לבוא לבית זה עם שאר עמי, אם אינך חוזר בתשובה וכו'" (רש"י שם) (54) תהלים צד. מהפסוק מי יקום, שהוא פסוק טז עד סוף הפרק. "מפני שפרשת מי יקום לי, מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף-על-פי-כן אינם נמנעים מלשמח שמחת מלכם, ומתפללין מי יקום לנו להצילנו מן המריעים האלה, ולולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבוא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור" (רש"י שם). (55) תהלים צד, עד פסוק טז. וכרב ספרא (סוכה שם), ואף כי "בינו בוערים" הוא החלק הראשון של המזמור, ו"מי יקום לי עם מרעים" הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה צורך בארבעה עשרונים, שהרי לכל איל מביא שני עשרונים (מעה"ק שם). ולארבע עשרה הכבשים (ראה למעלה ה"ג) מביא ארבעה עשר עשרונים, עשרון לכל כבש וכבש (מעה"ק שם), הרי ביחד חמשים ושבעה עשרונים, ואילו על שעיר החטאת אינו מביא נסכים שהרי אין טעון נסכים אלא עולות ושלמים בלבד (ראה מעה"ק שם ה"ב), ונוסף לזה מביא שני עשרונים על שני הכבשים של מוסף של שבת עשרון אחד לכל כבש, ועוד נוסף לזה שני עשרונים לשני כבשי התמידין, הרי ביחד ששים ואחד עשרונים, ראה משנה במנחות קג: ותוספתא שם פי"ב. 71) משנה ותוספתא שם. והטעם הוא משום שיותר מששים עשרון אינם נבלים בכלי אחד, ראה למעלה בפי"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. וראה עוד להלן שאפילו בפחות מששים ואחד אין לבלול כאן. 72) בכסף-משנה: אותם.

טו. ולעולם⁷³ אין מערבין⁷⁴ נסכים⁷⁵, אלא נספי הפרים לבדם, ונספי האילים לבדם, ונספי כבשים לבדם⁷⁶, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד⁷⁷.

73) כלומר, אפילו בפחות מששים ואחד עשרון. 74) משנה במנחות קג: וגמרא שם פט: 75) כולל היין והסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א). 76) אבל פרים ואילים ביחד – אסור לערב, אף-על-פי שבלילתם שוה, שהרי בפר הוא מביא שלשה עשרונים סולת על חצי ההין שמן, היינו ששה לוגין שמן, הרי שני לוגין שמן על עשרון סולת, וגם באילים כן, שהרי מביא עליהם שני עשרונים סולת על שלישית ההין שמן היינו ארבעה לוגין, הרי שני לוגין על עשרון – ולמדו כן ממה שנאמר בחלבים (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלבי של זה בזה (מנחות פט: וראה להלן הלכה טז). והוא-הדין לסולת ושמן של מנחה, שאף הם, הקומץ שלהם נקטר על גבי המזבח. וקל-וחומר שלא יערב נסכי כבשים בשל אילים או בשל פרים, שהרי אין בלילתם שוה, שהפרים והאילים נבלים שני לוגין שמן על כל עשרון סולת, ואילו בכבשים בלילתם רכה יותר, עשרון סולת על שלשה לוגין שמן, והן בולעות זו מזו ונמצאת זו חסירה וזו יתירה (רש"י במנחות קג:). [ונראה מדברי רבינו, שנסכי פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים – אין איסור, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא במנחות (שם), וצריך לפרש שהכוונה רק לנסכי יין, שלא נאסרו בתערובת, מן התורה, שהרי אינם על האש, אלא על גבי שיתין (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ושם פט"ז הלכה יד), ורק חכמים אסרו תערובת יין שמא יבוא לערב סולת ושמן (מנחות פט:): לא גזרו אלא במין בשאינו מינו (פרים באילים וכו'), שהרי יש בשני מינים אופן שתערובת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון כבשים בפרים שבללם יחד (שם במשנה), ולפיכך גזרו גם בפרים ואילים, אבל במין אחד כגון פרים בפרים וכו' – לא גזרו, שלעולם אין בו פסול בדיעבד. וראה בט"ז ליוורה-דעה סימן צא ס"ק א, ומה שאמר אב"י (שם פט:): על מה ששינוי במשנה (שם פט). "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים" – "מערבין יינו אם נתערב סלתן ושמנן", זה לא מוסב על פרים באילים, שבהם לא התירו

עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים לְאֶחָד עֶשְׂרֵי מִשְׁמֵר. שְׁלֹשָׁה מְקַרְבִּין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשִׁמּוֹנָה מְקַרְבִּין אֶחָד אֶחָד. בְּחִמְיָשִׁי הָיוּ שֵׁם תְּשֻׁעָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים לְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִשְׁמֵר. שְׁנֵי מִשְׁמֵרוֹת מְקַרְבִּין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְעֶשְׂרֵה מְקַרְבִּין אֶחָד אֶחָד. בְּשֵׁשִׁי הָיוּ שִׁמּוֹנָה פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים לְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי מִשְׁמֵר. מִשְׁמֵר אֶחָד מֵהֵן מְקַרֵּב שְׁנֵי כִבְשִׁים, וְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִשְׁמֵר מְקַרְבִּין אֶחָד אֶחָד. בְּשִׁבְעִי הָיוּ שֵׁם שְׁבַע פְּרִים וְשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים כְּמִנְזַן הַמִּשְׁמֵרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמֵר מְקַרֵּב בְּהֵמָה אֶחָת.

59) למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג. 60) כלומר "כל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד, עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמך" (שם הלכה ד). 61) מכאן ועד סוף ההלכה היא משנה בסוכה נה: 62) ראה למעלה הלכה ג. 63) ראה למעלה הלכה ד, כי הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום.

יג. וְכָל מִי שֶׁהָיָה מְקַרֵּב פֶּר הַיּוֹם - לֹא הָיָה מְקַרֵּב פֶּר לְמַחֲרָה⁶⁴, אֶלֶּא חֹזְרִין חֲלִילָה⁶⁵. בְּשִׁמְיָנִי⁶⁶ חֹזְרִין לְפִיִּס כְּלָן כְּאֶחָד כְּשֶׁאָר הֶרְגְּלִים⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁶⁸.

64) שם במשנה. "שאיין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם" (רש"י שם). 65) כסדר שסדרו המשמרות בדברי הימים (א, כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה וגו', ונמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בהקרב פרים, חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות (שם בגמרא). 66) בשמיני עצרת. שאין שם אלא פר ואיל ושבעה כבשים ושעיר חטאת, ראה למעלה הלכה ה. 67) כלומר מפיסין בן כל המשמרות, ולא רק בין שתי המשמרות שלא שלשו בחג, ראה שם במשנה "בשמיני חזרו לפיס כברגלים", ופסק רבינו כרבי (שם) הסובר כי היו מפיסין בין כל המשמרות, ולא כחכמים האומרים כי פר הבא בשמיני מפיסין בין שתי המשמרות שלא שלשו בפרי החג, ומשמר העולה בפיס הוא העושה הפר. וראה לחם-משנה טעם פסקו של רבינו. 68) למעלה התחלת הלכה יב, ופ"ד מהלכות כלי המקדש שם. כי כל המשמרות שוות ברגלים.

יד. בַּיּוֹם טוֹב הֶרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת הָיָה שֵׁם מִנְחַת נְסִיכִים⁶⁹ שֶׁל מוֹסְפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שְׁשִׁים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן⁷⁰, וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִּין⁷¹ אוֹתוֹ⁷².

69) היא הסולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, וראה להלן הלכות ט"י. 70) שהרי שלשה עשר הפרים שמקריבים ביום הראשון (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בשלשים ותשע עשרונים סולת, שהרי לכל פר היו שלשה עשרונים (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). ולשני האילים (ראה למעלה הלכה ג)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכתחילה. היכא דלא הוקטר, אם נתערב סלתן ושמן מערבין נמי יינן, ואם לאו אין מערבין, דילמא אתי לאיערובי סולת ושמן לכתחילה.

יט. פְּשְׁמֵעָרְבִים הֵיִינן שְׁל נְסָכִים⁸⁸ - יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב יֵינן נְסָכִים שְׁל אָמֵשׁ בְּשֵׁל יוֹם, וְשֵׁל יַחֲדֵי בְּשֵׁל צְבוּר⁸⁹. וּבְשֵׁמֵעָרֵב⁹⁰ - מְעָרֵב יֵינן נְסָכֵי פְּרִים בְּיֵינן נְסָכֵי אֵילִים⁹¹, יֵינן נְסָכֵי כְּבָשִׁים⁹² בְּיֵינן נְסָכֵי כְּבָשִׁים; אָבֵל אֵינן מְעָרְבִין יֵינן נְסָכֵי כְּבָשִׁים בְּיֵינן נְסָכֵי פְּרִים וְאֵילִים⁹³.

(88) כלומר, כשנתערב שמן וסולתן, או שהוקטרו בפני עצמן, ראה למעלה הלכה יח. (89) משנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, של יחיד ושל ציבור, של יום בשל אמש". וכמו שפירשה אביי (שם פט: הובאו דבריו למעלה). ומה שכתב של אמש בשל יום, כלומר אם לא הביא נסכים בקרבן של אמש והביאן היום (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב, כי מביא אדם קרבנו היום, ונסכיו לאחר עשרה ימים, ראה פירוש המשנה במנחות שם). (90) היינו כשנתערבו או הוקטרו, כנ"ל. (91) שבילתן שוה. ובהם עצמם אין שום אופן שתערובת שמנם וסולתם תפסול אותם בדיעבד, אלא שגזרו בהם מחמת פרים וכבשים, שבהם יש אופן שתערובת שמן וסולת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון שנבללו ביחד (ראה למעלה הלכה יז). [ובמין אחד ממש, כגון פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים (וראה בסמוך), לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. ובפרים וכבשים שבהם עצמם יש פסול בדיעבד, לא התירו אפילו לאחר שנתערבו, ראה להלן]. (92) [דברים אלו סותרים כל מה שכתבנו למעלה (בסמוך ולמעלה הלכה טו), שבמין אחד ממש לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. אולם בדפוסי חומי וויניציאה "מערב נסכי פרים ביין נסכי אילים, ביין נסכי כבשים". והכסף-משנה תיקן: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים". אבל יש לתקן באופן אחר: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (ואין צורך לומר יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים", היינו לפי שייך נסכי כבשים ביין נסכי כבשים, מותר אף בלא נתערבו, כנ"ל]. (93) שכיון שבזה יש אופן שפסול אפילו בדיעבד – גזרו יותר. וכן הוא בפירוש שם ד"ה מערבין, וז"ל: "והא דקתני מציעתא דמתינתן אבל אין מערבין [נסכי כבשים בנסכי פרים], היינו אפילו (כן צריך להיות) נתערבו סלתן ושמן". נמצא ששלשה אופנים בענין זה: א' פרים בפרים וכבשים בכבשים, מותר לערב יין אף לפני שעירבו שמן וסולת. ב' פרים ואילים בכבשים, אפילו נתערבו שמן וסולת אסור לערב יין. ג' פרים באילים, אם נתערבו שמן וסולת מותר לערב יין, ואם לאו – אסור.

כ. וְלְעוֹלָם⁹⁴ אֵינן מְעָרְבִין הֵיִינן לְכַתְחִילָה, אָלָא אַחַר שְׁנַתְעָרְבָה הַסֵּלֶת אוֹ אַחַר שְׁהִקְטִירוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁹⁵. (94) היינו בפרים ואילים, כנ"ל. (95) למעלה הלכה יח, וראה בהר המוריה.

אלא אם כבר נתערב, אבל בכבשים בכבשים מותר לעולם, אפילו לפני שנתערבו, כנ"ל. וראה להלן הלכה יט. ועיין בהר המוריה]. (77) ראה במשנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, יחיד בשל ציבור, של יום בשל אמש". וראה שם פט: בגמרא כי דין זה הוא לענין יין דוקא, ורק אם כבר נתערבו השמן והסולת (ראה להלן הלכה יח), אבל באופן אחר – אסור, ולא הבדילו בין יחיד לציבור.

טז. וְכָל הַחֲלָבִים שְׁל קֶרְבָּנוֹת, בֵּין קֶרְבָּנוֹת צְבוּר בֵּין קֶרְבָּנוֹת יַחֲדֵי⁷⁸ - אֵינן מְעָרְבִין אוֹתָן זֶה בְּזֶה, אָלָא מְקַטְרִין אַמּוּרֵי פֶל קֶרְבֵן וְקֶרְבֵן בְּפִנְי עֲצָמוֹ⁷⁹. וְאֵם נִתְעָרְבוּ - מְקַטֵר הַפֶּל פְּאָחָד⁸⁰.

(78) כן נראה במנחות שם, וראה למעלה הלכה טו. (79) ברייתא בפסחים סד: ובמנחות פט: ובסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יד הלכה י, שנאמר (ויקרא ג, יא) "הקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה. וראה גם להלן פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו. (80) כן מבואר במנחות שם, ממה שמתרץ ר' יוחנן "אם נתערבו קא אמר". הרי שאם נתערבו, מקטירם ביחד. ואף כי התירוץ הזה נדחה – לא מטעם זה נדחה אלא מטעם אחר, אבל הדין דין אמת (הר המוריה).

יז. מְנַחֵת שְׁל נְסָכִים⁸¹ שְׁנַתְעָרְבוּ זוּ בְּזוּ אַחַר שְׁנִבְלָל פֶּל מִיֵן וְמִיֵן בְּפִנְי עֲצָמוֹ - פְּשָׁרוֹת⁸².

(81) היינו סולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (82) [מין במינו, היינו כבשים ופרים או כבשים ואילים, שהם שני מינים בבליה, שכבשים בלילתם רכה (=שלשה לוגים שמן על עשרון סולת. ראה למעלה הלכה טו), ואילו פרים ואילים בלילתם עבה (=שני לוגים על עשרון, ראה למעלה שם). אבל פרים ואילים הם מין אחד לענין זה, שהרי בלילתם תהא לחוד, אלא אם נבללו ביחד – כשרות, וראה להלן. וכן הוא במשנה שם (פט): "אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, ואם בללם אלו בפני עצמן וכו' ונתערבו כשירים, אם עד שלא בלל פסול". וראה להלן].

יח. וְכִיּוֹן שְׁנִבְלָלוּ⁸³ הַמְּנַחֵת⁸⁴ וְנִתְעָרְב שְׁמֵן וְסֵלֶתָן - הָרִי זֶה מְתָר לְעָרֵב יֵינן שְׁלֵהֵן לְכַתְחִילָה⁸⁵. וְכֵן אֵם הַקְּטִירֵי מְנַחֵת שְׁל נְסָכִים פֶּל אַחַת וְאַחַת בְּפִנְי עֲצָמָה⁸⁶ - הָרִי זֶה מְתָר לְעָרֵב הֵיִינן שְׁלֵהֵן⁸⁷.

(83) כאבי במנחות שם, בפירוש המשנה שם. (84) היינו פרים באילים, ראה להלן הלכה יט. (85) אבל אם לא נתערבו שמן וסולתן של הפרים והאילים, אסור לערב היין לכתחילה (ראה להלן הלכה כ). (86) כלומר שלא נתערבו. (87) שם במנחות פט: "אמר אביי, הכי קאמר מערבין יינן אם נתערב סלתן ושמן. ויינן לכתחלה לא, והתניא במה דברים אמורים בסולת ושמן, אבל יין מערבין. אלא אמר אביי, הכי קאמר, היכא דהוקטר סלתן ושמן מערבין יין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכדומה שאינו מטמא כלים אבל אם נטמא במת, הרי הוא מטמא את הסכין והיא מטמאה את הבשר ונפסל הקרבן אפילו בדיעבד (רש"י שם במשנה). (9) ויש לשאול: בשלמא בקדשים קלים (שלמים, תודה ודומיהם) שנשחטים בכל מקום בעזרה, אפשר לו לנגוע, כשהקרבן נשחט על יד השער ממש, אבל קדשי קדשים נשחטים בצפוניו של המזבח (ויקרא א, יא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה") והמזבח רחוק מכותל המזרח עשרים ושתים אמות, וכיצד יגע בבשר? לשחוט אפשר בסכין ארוכה, אבל נגיעה מטמאה רק בידו ממש. אולם לשיטת רבינו ב"ה מהל' בית הבחירה ה"ו אין מקום לקושיה זו. רבינו כתב שם, שכל חלק העזרה הנמצא בחלק הצפוני של העזרה בשטח המרחק שבין המזבח והכותל הצפוני נקרא צפון המזבח, ויוצא מזה שעד כותל המזרח נקרא צפון, ואפשר לשחוט שם קדשי קדשים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ובטמאים. (אמנם גם לדעת רבינו יוצא שהשער נמצא במרחק שתי אמות מצפוניו של מזבח, אבל בן אדם שידיו ארוכות קצת - יכול להגיע).

ב. ואם עבר ושחט - היזבח פשר. וכן פר כהן גדול של יום הכפורים¹⁰, אף על פי שנגאמר בו: ושחט אהרן¹¹, אם שחטו זר - פשר. אף פרה אדמה¹² ששחטה זר - פשרה. שאין לה שחיטה פסולה בזר¹³.

(10) יומא מב, א. מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו בדיני איסור והיתר, וגם רבי יוחנן שם (מג:): דעתו כרב. (11) רבינו הסתמך על הכתוב למעלה: והקריב "אהרן" את פר החטאת אשר לו. (12) כשמואל ורבי יוחנן שם, נגד דעת רב. כלל בידינו - רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. (13) ב'תורת כהנים' ויקרא פרשת ד, שינוי: "יכול אף לשחיטה (צריך כהן כשר)? תלמוד-לומר: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם - מקבלה (קבלת הדם בכלי שרת) ואילך מצוות כהונה". כלומר, מפני שבשחיטה נאמר סתם "ושחט", ובהקרה כתוב "בני אהרן", משמע ששחיטה כשרה גם בזר. וכל הפסולים האחרים, דינם כזר (מובא בגמרא שם לב.).

ג. השוחט את הקדשים ולא נתפון לשחיטה, אלא פמתעסק¹⁴ - הרי אלו פסולין¹⁵, עד שיתפון לשחיטה.

(14) אינו מתכוון לזביחה אלא כעוסק במשהו אחר (שם מז.). (15) בעיה שנפתרה שם. ראה רש"י ו'תוספות' שם.

ד. ולא ישחט שני ראשים¹⁶ פאחד בקדשים. ואם שחט - הרי אלו פשרים¹⁷.

(16) בסכין ארוכה. (17) משנה, חולין ל, ב: "השוחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה" כלומר, לכתחילה אסור. ושם כט, א - אמרו שמדובר בקדשים, כי בחולין מותר אפילו לכתחילה.

סליקו להו הלכות תמידין ומוספין פסיעתא דשמאי

~ שבת קודש ד' אלול ~

הלכות פסולי המוקדשין

יש בכללן שמונה מצות. שתי מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהוטל בהם מום. (ב) שלא לאכל פגול. (ג) שלא יתיר קדשים לאחר זמנם. (ד) שלא יאכל נותר. (ה) שלא יאכל קדשים שנטמאו. (ו) שלא יאכל אדם שנטמא הקדשים. (ז) לשרף הנותר. (ח) לשרף הטמא.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוחטם שלא במקומם.

א. פל² הפסולין³ לעבודה⁴ מתרין לשחט קדשים לכתחילה⁵, ואפלו קדשי קדשים⁶; חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחילה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה⁷ ופשט ידיו⁸ ושחט בעזרה, גזרה שמה יגע בפשר⁹.

(2) משנה, זבחים לא, ב. (3) כגון זר (שאינו מזרע אהרן הכהן), בעל מום, ערל טמא. בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ו, מונה רבינו שמונה-עשר פסולים לעבודה, ראה שם. (4) הקרבת קרבנות בבית המקדש. קרבנות בהמה, אבל עופות אינם נשחטים אלא נמלקים בצפון, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו" ומליקה טעונה כהן כשר (לקמן פ"ז ה"א). (5) במשנה, אמנם כתוב: "ששחטו", ומשמע שרק בדיעבד כשר, אבל לכתחילה לא ישחוט, אולם בגמרא (שם לב.) פירשו, שמשום טמאים, נקטה המשנה לשון דיעבד, שטמאים אסורים לשחוט לכתחילה שמה יגעו בבשר ויטמאוהו, וכן מסיים כאן רבינו. (6) הקרבנות המוקדשים ביותר, והם: חטאות, אשמות, עולות, ושלמי ציבור, היינו שני כבשים שהקריבו בחג השבועות עם שתי הלחם. (7) שלש עזרות היו בבית המקדש: עזרת נשים, עזרת ישראל ועזרת כהנים, וסתם עזרה פירושה עזרת ישראל, שממנה ולצד מערב נקרא "מחנה שכינה", וכל הטמאים אסורים להכנס לה מן התורה. (8) לפני העזרה, מקום שחיטת קדשים, אמנם רבינו פסק בפ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ח, שחכמים אסרו הכנסת חלק מגוף הטמא לעזרה (בלשון התלמוד: ביאה במקצת שמה ביאה), מדובר כאן כשעבר על איסור דרבנן והכניס ידו, אסור לו לשחוט אפילו אגב הוצאת היד. אגב, גם לפני שהכניס ידו לעזרה עבר על איסור דרבנן בכניסתו לעזרת נשים (ראה הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ו). וכל זה נאמר באדם שנטמא בנגיעת שרץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. אָבֵל שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין¹⁸ בְּהֵמָה אַחַת בְּקֻדְשֵׁים לְעֹזֶרָה³² וְהַכְּנִיס יָדוֹ לַפְּנִים וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ בְּחֹלִין. פְּשָׁרָה³³.

26 שם. 27 שם צב, ב. 28 מדובר כשיצאה לדרום אחר קבלת הדם, ומשמיענו, שהזבח לא נפסל ביוצא, כי פסול יוצא נאמר ביצא מחוץ לחומת העזרה בקדשי קדשים, או מחוץ לחומת ירושלים בקדשים קלים. 29 רבינו מפרש, שמה שאמרו שם כו, א: "וחזרה כשרה", הכוונה שאם קיבל את הדם אחרי שחזרה לצפון - כשירה אע"פ שבין שחיטה לקבלה היתה בדרום (כסף-משה). ורש"י שם פירש אחרת. 30 כאן מתחילה הלכה יב. כן הוא בכ"מ, וכן נראה גם בדפוס רומי ר"מ. 31 תורה, שלמי יחיד, בכור מעשר בהמה ופסח. 32 מחוץ לעזרת ישראל (ראה למעלה אות ו), וקדשים קלים נשחטים בתוך העזרה בלבד, שנאמר בדין שלמים (ויקרא ג, ב) "ושחטו פתח אהל מועד", ורק עזרת ישראל היא פתח אהל מועד ולא המקומות בבית המקדש שמחוץ לחומתיה. 33 שם לב, ב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'" (שם א, ה) ולא שוחט לפני ה'.

יב. הַכְּנִיס יָדוֹ וְקָבַל - קִבְּלָתוֹ פְּסוּלָה³⁴. אָפְלוֹ הַכְּנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ³⁵, אָפְלוֹ הִיָּה הַעֹבֵד כְּלוֹ פְּנִיִּים וְצִיצֵתוֹ³⁶ בַּחוּץ - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: כְּבֹאֲכֶם³⁷ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - עַד שְׁיָבוֹאוּ כָּלֵךְ.

34 מהכתוב (דברים י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", למדנו שכל שירות צריכה להיות לפני ה', היינו בפנים העזרה, והמקבל צריך להיות במקום קבלת הדם כמו בקדשי קדשים (למעלה ה"ט). 35 שם בברייתא: "הכניס ראשו ורובו, כאילו לא נכנס". 36 שער ראשו, מלשון הנביא (יחזקאל ח, ג): ויקחני בציצת ראשי. 37 בגמרא שם מובא הפסוק: "כבואם אל אהל מועד" (שמות כח, מג). ולפלא שרבינו העדיף להביא את המקרא המאוחר.

יג. פִּרְפָּסָה הַבְּהֵמָה³⁸ וְיִצְאָתָה לַחוּץ³⁹ אַחַר קִבְּלַת דָּמָה⁴⁰ - פְּשָׁרָה⁴¹; שְׁאָפְלוֹ יִצְאוּ הָאֵמֹרִין וְהַבְּשָׂר קִדְּם זְרִיקָה בְּקֻדְשֵׁים קְלִיִּים - הַזְּבַח פְּשָׂר, כְּמוֹ שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה⁴².

38 מדובר בקדשים קלים. 39 חוץ לחומת העזרה. 40 אבל יצאה כולה לפני קבלת הדם - נפסל דם הנפש ביוצא. וכן משמע מדבריו למעלה ה"א "פירכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון ואחר-כך קיבל דמה בצפון - כשירה". ומשמע שאם יצאה לחוץ - פסולה, מפני שהשחיטה מקדשת את הבשר (והריטב"א (חולין ג) דעתו, שהסכין אע"פ שהיא כלי שרת, אינה מקדשת קידוש גמור כדי ליפסול ביוצא, מפני שהשחיטה אינה עבודה וכשירה בור, וקבלת הדם היא המקדשת, ולכן אפילו יצאה לחוץ לפני קבלה - כשירה). 41 מקטירים את האימורים והבשר נאכל. מדובר בחזרה לפני זריקה ולפיכך כשרה, כי הזריקה עושה את האימורים קדשי קדשים, ולפני כן הם קדשים קלים ואינם נפסלים ביוצא (מבי"ט ב'קריית ספר"). וראה

18 שנים אוחזים בסכין אחת ושוחטים. ומותר אפילו לכתחילה (כחכמים שם ל.).

ו. הַקָּטָן אֵינּוּ שׁוֹחֵט קֻדְשִׁים אִף עַל פִּי שְׁהַגְדוֹל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ¹⁹; שְׁהַקְדָּשִׁים צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה, וְקָטָן אֵינּוּ לוֹ מִחֻשְׁבָּה. אָפְלוֹ הִיָּתָה מִחֻשְׁבָּתוֹ נִפְרַת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - אֵינָה מִחֻשְׁבָּה לְהַקָּל, אֲלֵא לְהַחמִיר²⁰. נִיצֵד? הִיָּתָה עוֹלָה עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם²¹, וּמִשְׁכָּה הַקָּטָן וְהַבִּיאָה לְצִפּוֹן וְשָׁחַטָה, שְׁהָרִי מִמַּעֲשָׂיו נִפְרַת שְׁמִחֻשְׁבָּתוֹ לְשְׁחִיטַת קֻדְשִׁים - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.

19 בחולין יב, ב - אמרו, ששחיטת קטן בחולין כשרה אם גדול עומד על גביו, משום ששחיטה אינה צריכה כוונה. ומשמע מזה, שבקדשים שצריכים כוונה בשחיטה, שחיטת קטן פסולה, אפילו כשגדול עומד על גביו. 20 שם במסקנה אמרו, שאפילו שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין לקטן מחשבה מן התורה אלא מדרבנן, כלומר שחכמים החמירו בדבר, במקרה שעל-ידי-זה תצא חומרא ולא קולא, כגון אם הקטן ישחוט ויאמר שכוונתו לזרוק את הדם למחר - הזבח פסול מדרבנן, כמו גדול שאמר כך. 21 בדרומו של המזבח, ועולה נשחטת רק בצפון, לקמן ה"ז.

ז. קֻדְשֵׁי קֻדְשִׁים שְׁנִשְׁחָטוּ בְּדָרוֹם אוֹ שְׁנִתְקַבְּלוּ דָּמָם בְּדָרוֹם - פְּסוּלִין²².

22 משנה, זבחים מז, א: "שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". ובגמרא שם מת, א - דרשו מן המקרא שגם בדיעבד פסולים, אם לא נשחטו בצפון.

ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לְצִפּוֹן וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשָׁרָה²³.

23 שם מח, ב - למדו דין זה מהכתוב: "ושחט אותו וגו' צפונה" (ויקרא א, יא) אותו בצפון ולא שוחט בצפון. ראה 'תוספות' שם ד"ה אותו.

ט. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקָבַל הַדָּם בְּצִפּוֹן - קִבְּלָתוֹ פְּסוּלָה²⁴.

24 שם מח, א: "ולקח הכהן" - לו יקח, כלומר, גם את עצמו יקח לצפון.

י. הַכְּנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְצִפּוֹן - הָרִי הוּא פְּעוֹמֵד בְּצִפּוֹן²⁵.

25 ברייתא, שם כו, א. רובו ככולו.

יא. שְׁחָטָה בְּצִפּוֹן²⁶ וּפְרָפָסָה וְיִצְאָתָה לְדָרוֹם²⁷, אָפְלוֹ הוֹצִיאָה לְדָרוֹם - פְּשָׁרָה²⁸. פִּרְפָּסָה וְיִצְאָתָה לְדָרוֹם וְחֹזְרָה לְצִפּוֹן, וְאַחַר כֵּן קָבַל דָּמָה בְּצִפּוֹן - פְּשָׁרָה²⁹. וְכֵן³⁰ קֻדְשֵׁים קְלִיִּים³¹ שְׁהָיוּ בְּפָנִים וְעֹמֵד חוּץ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש ד' אלול - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ל'חם משנה' עליו. אבל דעת רבינו אינה כן, אלא כמו שכתבנו.

רש"י שם פט: ד"ה "הוא הדין", שכתב: שזריקה עושה אותן קדשי קדשים. (42) לקמן הל"ב-לג.

טז. תלה הבהמה ופחיתא באויר העזרה - פסולת⁵¹; שפאמר: על ירך המזבח - עד שישחוט בארץ.

יד. היתה הבהמה פלה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה - הניח פסולת⁴³; שפאמר: והביאום לה' - עד שתהיה פלה בפנים⁴⁴.

(51) שם כו, א. דעת אבוה דשמואל ונימוקו.

יז. היתה הבהמה בארץ ונתלה ושחט והוא תלוי באויר⁵²: בקדשי קדשים - פסול, בקדשים קלים - פשר.

(43) שם כו, א. (דעת ה'תוספות' שם ד"ה חתך, שבדיעבד כשר, וכדבריהם יש להוכיח מלשונו של שמואל שם, שבכל הדינים שבמכלול האיבעיות שם, אמר בפירוש "פסולה". מה שאין-כן בדין זה הביא את הפסוק. וברש"י "עד שתהא כולה בפנים", ולא אמר פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו (פסולה). (44) שם. פסוק זה מדבר בקדשים קלים, שהרי הכתוב מסתיים: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ומוכך, שקדשי קדשים לא כן-שכן.

(52) טעות-סופר נפלה כאן, וה'כסף משנה' מגיה וגורס "באויר - כשירה, תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה, בקדשי קדשים פסול (ראה הלכה הקודמת) בקדשים קלים כשר". והטעם, מפני ש"על ירך" כתוב בקדשי קדשים בלבד. ואין לפסולו מפני שאין דרך שירות בכך, כמו נתלה וקיבל בה"ט, משום ששחיטה אינה שירות, שהרי כשירה בור.

טו. שחטה⁴⁵ והיא פלה בפנים, ואחר כך הוציאה רגלה לחוץ - חותך הפשר עד שהוא מגיע לעצם⁴⁶ ואחר כך מקבל הדם⁴⁷. ואם קבל ואחר כך חתך - פסול, מפני שמנונית⁴⁸ הפשר שפחין. ובקדשים קלים אין צריך לחתך, אלא מחזיר רגלה⁴⁹ לפנים ומקבל; שפשר קדשים [קלים] שיצא קדם זריקה⁵⁰ - פשר.

יח. שחט מעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים⁵³, או ששחט מעוטן בדרום וגמרן בצפון⁵⁴ - פסולין; שישנה לשחטה מתחלתה ועד סוף⁵⁵.

(45) שם כה, ב. כו, א. מימרא של רבי אלעזר לדעת אבימי. (46) ואינו חותך את העצם, שאם יחתוך תהיה בעלת מום בשעת קבלת הדם, ורבי זירא (שם) פוסל מום בין שחיטה לקבלה. (47) מה שיצא לחוץ נפסל ביוצא, ואם אינו מפריד לפני קבלה את הבשר שיצא, הרי מתערבת שמנוניתו בדם המתקבל בכלי שרת ופוסלת את כולו (ראה בהערה הבאה). (48) פירוש, הדם שיוצא מבשר האיברים אינו נקרא דם לענין זריקה על המזבח, ואין חייבים כרת על אכילתו (רבינו פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ד), ולפיכך אינו נפסל ביוצא כדם, וגם אין לפוסלו כבשר היוצא שהרי אינו בשר ודינו כמים (כסף-משנה). אבל שמנונית דינה כבשר, ונפסלה ביוצא ומתערבת בדם ונפסל כולו. גמרא ורש"י שם. (49) אע"פ שהכתוב "והביאום לה'" נאמר בשחיטה בלבד (ראה הלכה יד) צריך להחזיר הרגלים לפני זריקה, ולא מפני פסול יוצא, שהרי קדשים קלים אינם נפסלים כשיוצא חוץ לעזרה, אלא מפני שזריקת הדם אינה מתירה באכילה אלא מה שהוא באותה שעה בפנים, כמו שכתב רבינו לקמן בהל"ב: "והזריקה מועלת ליוצא לשרפו, אבל לא לאכלו". (בכסף-משנה אמנם נדחק לפרש שהכוונה ליוצא חוץ לירושלים, אבל הר"י קורקוס, הובא בכסף-משנה לקמן פ"ט ה"ג מפרש דברי רבינו אפילו ביצא חוץ לעזרה. וראה הערותינו בהלכות לב ולג). (50) פירוש, אפילו קודם זריקה כשר, כרבי יוחנן שם פט, ב. ולאחר זריקה פשוט שכשר, שהרי נאכל בכל העיר. הראב"ד כתב כאן: "אפילו לאחר זריקה". נראה שהתכוון לומר אפילו אם נשאר בחוץ עד אחר זריקה כשר, וזה מתאים לשיטתו בהשגותיו לקמן בהל"ב, ובוזה מסולקת תמיהתו של בעל

(53) בקדשים קלים. (54) בקדשי קדשים. (55) אע"פ שהבהמה אינה ניתרת אלא עם שחיטת רוב הסימנים, אין אנו אומרים שרק המעשה האחרון הוא השחיטה והרי הוא היה בהכשר, אלא כל השחיטה מתחילתה ועד סופה צריכה להיות כדינה (כרבי יוחנן כט:).

יט. נתלה וקבל הדם⁵⁶ מצואר בהמה המנחת בקרקע - פסול⁵⁷; שאין דרך שרות בקר.

כ. היתה עומד בעזרה ונתלה המזרק⁵⁸ בידו וקבל הדם באויר⁵⁹, או שהגביה הבהמה וקבל הדם באויר - פשר; שאויר המקום פמקום.

(56) כשהוא באויר. (57) בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. מפני שקבלה היא שירות, ואין זו דרך שירות לפני ה'. ראה למעלה הערה נ.

כא. נתן מזרק לתוף מזרק וקבל⁶⁰ - פשר; מין במינו אינו חוצץ⁶¹. הניח סיב⁶² בתוף המזרק וקבל - פשר; מפני שהסיב חלול⁶³, והרי הדם יורד לתוף המזרק, ואין כאן חציצה. אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה⁶⁴ וקמץ מתוף הסיב - פסולה⁶⁵.

(58) אגן: ספל גדול. (59) הקבלה הרגילה היא שמניח המזרק על הקרקע סמוך לצואר הבהמה והדם מקלח לתוכו, ומשמיענו רבינו שאם קיבל באויר גס-כן כשר, ואינו דומה לשחיטה בהלכה ט"ז, כי קבלה לא אמרה תורה "על ירך" (זבחים כו.).

(60) והמזרק החיצון חוצץ בין יד הכהן למזרק שהדם בו, ונמצא שאין קבלה ביד כהן. (61) בעיה של רמי בר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(79) "דם היוצא בשעת שחיטה, כל זמן שיש בו אדמימות" (לשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג). (80) דם המתמצה מאיברים שונים (ברייתא, שם).

כז. פל הזבחים⁸¹ שקבל דמם⁸² אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליה את הדם למזבח, או שזרקו למזבח פהלקתו⁸³ - נפסל הזבח. קבל הפשר ונתן לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו - יחזיר לפשר⁸⁴. אבל דם שהוליו הפסול לעבודה והחזירו לפשר והוליו⁸⁵, או שהוליו הפהן תחלה והחזירו ונתנו לפסול והוליו⁸⁶, הואיל והוליו הפסול בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שהרי אי אפשר לתקן דבר זה⁸⁷.

(81) שם יד, ב. (82) ולא נשאר בבהמה דם הנפש שיכול כשר לקבלו. ראה הלכה כח. (83) ואפילו אם נשאר דם במזוק, אסור לזרוק על המזבח, מפני שאחרי זריקה כהלכתה נעשה שאר הדם שבמזוק שיריים, ואסור לזרוק שירי הדם על המזבח. ואע"פ שפסולים לעבודה אינם עושים שיריים (ראה לקמן הכ"ח), זה נאמר רק בדם שנשאר בצואר בהמה שלא נעשה בו מעשה זריקה, אבל הדם שנשאר במזוק, שממנו זרק הפסול - נעשה שיריים (סברא זו כתבו ה'תוספות' שם צב. ד"ה ושיקבלו). במה דברים אמורים כשזרק כהלכתו, אבל אם זרק שלא כהלכתו הרי זה כאילו שפך מקצת הדם על הרצפה, ולפיכך גם הדם שנשאר במזוק כשר לזריקה (ראה לקמן פ"ד ה"ב בהערות, וראה כסף-משנה כאן. ומסתבר, שבפירושו השני התכוון לביאורו, שאם לא כן קשה ממה-נפשך: אם נשאר דם במזוק יכול כשר לזרוק, מפני שפסול אינו עושה שיריים, ואם לא נשאר - למה שלא כהלכתו כשר בלי זריקה). (84) מכיון שהולכה ברגל אינה הולכה (למעלה הכ"ג) לא נפסל הקרבן ע"י הולכה זו. (85) שם טו, א. מחלוקת בני רבי חמא ורבי ינאי, ופסק לחומרא. (86) דעת רבא, שם. ואף-על-פי שכבר נתקיימה מצוות הולכה ע"י הכשר. והטעם, מאחר שהדם רחוק מן המזבח צריך להוליו, והולכה שניה זו היא ג"כ עבודה וטעונה כהן כשר. (87) פירוש, ההולכה שנעשתה בפסול אי-אפשר לתקנה, ומה שמולך הכהן הכשר היא עבודה אחרת.

כח. קבל⁸⁸ הפסול, אם נשאר דם הנפש - חזר הפשר ומקבל ומוליה וזרק⁸⁹; שאין הפסולין לעבודה עושין דם הנשאר שיריים⁹⁰. חזן מן הטמא⁹¹, הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטמאה, כמו שבארנו - עושה שיריים. כיצד? קבל הטמא⁹², אף על פי שקבל אתריו הפשר דם הנפש וזרקו - נפסל הזבח; שזה שקבל הפשר פאחרונה שיריים הוא ואינו פלום.

(88) פירוש קיבל וזרק, כי קבלה לבדה בכשר אינה עושה שיריים (כסף-משנה). (89) משנה, שם לב, א. (90) הדם שנשאר אחרי זריקה כשרה נקרא "שירי הדם" או סתם

יחזקאל, יומא נח, א. ושם לא נפתרה, אבל רבינו מסתמך על רבא (סוכה לא). בלולב שהתיר לאוגרו בסיב של דקל מפני שמין במינו אינו חוצץ. כסף-משנה. (62) כעין חוט הגדל בדקל ומתפצל ונכרך סביב הדקל. (63) כלומר, נקבובי, יש בו הרבה חלולים דקים, ולפיכך הוא סופג, שם, בעיה שנפשטה. (64) סולת, ואינה נספגת. (65) שם, כ"יש אומרים'.

כב. קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו, וכן הולכת איברים⁶⁶ ללפשה⁶⁷ - פל אחת מאלו אינה פשרה אלא פכהן לפשר לעבודה⁶⁸, כמו שבארנו בקמיצת המנחה⁶⁹ ובמליקת העוף.

(66) חלקי הקרבן שמקטירים אותם על המזבח. (67) קרש רחב שש עשרה אמות, ראשו אחד על הרצפה והשני מגיע לראש המזבח, והכהנים עולים בו לראש המזבח. (68) זבחים יד, ב. (69) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב: "והכהן מוליכה".

כג. והולכה שלא ברגל⁷⁰ - אינה הולכה⁷¹. לפיכך, פהן גדול⁷² שקבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח - נפסל הזבח.

(70) שלא זו ממקומו אלא שפך את הדם שבמזוק בכוח והגיע לקיר המזבח. (71) שם טו, א. (72) מילה זו מיותרת, ויש למחקה.

כד. קבל בימינו⁷³ ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו⁷⁴. קבל בכלי חל - נפסל הזבח. קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר לכלי קדש⁷⁵.

(73) כדיון, אבל אם קיבל בשמאלו נפסל הזבח ואין לו תקנה (משנה, שם). (74) משנה, שם לב, א. (75) שם.

כה. נשפף מן הכלי על הרצפה ואספו - פשר⁷⁶. אבל אם נשפף מצואר בהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת - נפסל הזבח⁷⁷.

(76) שם. מפני שנתקיימה כבר מצוות קבלה בכלי כהלכתה. (77) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם פירשו שדין זה נלמד מן הכתוב (ויקרא ד, ה) "ולקח... מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, כלומר מעבירים את ה"דם" מהמילה מדם למילה הפר.

כו. נשפף מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה פשר⁷⁸; ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש⁷⁹, לא דם התמצית⁸⁰ ולא דם העור.

(78) ומה שאמרו שם: "צריך שיקבל כל דמו של פר", זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו לא קיבל כולו. רבינו הוציא דין זה מדיוק לשון המשנה: "נשפך הדם (מצואר בהמה) על הרצפה ואספו פסול", משמע, שאם לא אספו אלא קיבל מה שנשאר מצואר בהמה - כשר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לב. בְּשׂוֹר קָדְשִׁים קָלִים שְׂיֻצָא חוּץ לְעִזְרָה קָדְשׁ זְרִיקַת דְּמַיִם, אָף עַל פִּי שְׂנִזְרַק הַדָּם וְהַבְּשָׂר בַּחוּץ - הַזֹּבַח בְּשָׂרָא¹⁰¹, מִפְּנֵי שְׂסוּף הַבְּשָׂר לְצֵאת¹⁰². וְהַזְרִיקָה מוּעֵלָת¹⁰³ לְיוֹצֵא לְשִׂרְפָּא¹⁰⁴, אָבֵל לֹא לְאַכְלָא¹⁰⁵.

(101) מקטירים את האימורים, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר. כרבי יוחנן, זבחים פט, ב. (102) חוץ לעזרה אחרי הזריקה, שהרי קדשים קלים נאכלים בכל ירושלים. ולפיכך לא נפסל אפילו אם נמצא בחוץ בשעת זריקת הדם. (103) תועלת מוגבלת. (104) פירוש, לענין דין שריפה, ששנינו (תוספתא פסחים פ"ו ה"ו) "זה הכלל: אירע פסול בגופו (בגוף הקרבן) ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו (פירוש, ילינו אותו כדי שיפסל בלינה) ויצא לבית השריפה". ומשמיענו רבינו שהזריקה הועילה שלא ישרף מיד כדין פסולו בגופו אלא טעון עיבור צורה. והטעם, מפני שהבשר לא נפסל אלא שלא הותר באכילה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה טו ובהערה הבאה. זוהי דעת רבי עקיבא (מעילה ו: ז. כפי שנתפרשה שם ז: (ראה רש"י ורבינו גרשום' שם, וכסף-משנה כאן) ורבינו נקט לשון הגמרא. (105) בשר קדשים קלים אסור באכילה לפני זריקת הדם, והזריקה מתירתו, ובשר זה שלא היה בעזרה בשעת זריקה לא הותר. (פירושנו זה מסתמך על דעת הר"י קורקוס שהבאנו למעלה בהט"ו. אולם הכסף-משנה פירש אחרת. ראה שם).

לג. וְכֵן אִמּוּרֵי קָדְשִׁים קָלִים שְׂיֻצָאוּ לְפָנֵי זְרִיקַת דְּמַיִם וְנִזְרַק הַדָּם וְהָם בַּחוּץ - לֹא נִפְסַל¹⁰⁶ הַזֹּבַח¹⁰⁷, וְאִם הִחְזִירָן¹⁰⁸ - מִקְטִירִין אוֹתָן. וְאָף עַל פִּי שְׂלֹא הִחְזִירָן - חִיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא¹⁰⁹.

(106) יש שני סוגי יוצא: א. יוצא חוץ למחיצתו, היינו קדשי קדשים מחוץ לחומת העזרה, וקדשים קלים מחוץ לחומת ירושלים. וכל מה שיצא חוץ למחיצתו, בין אימורים ובין בשר, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - נפסלו. ב. קדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם. כאן יש הבדל בין אימורים לבשר, כי האימורים הקרבים על המזבח קדושתם חמורה כקדשי קדשים, אבל קדושתם זו חלה עליהם רק אחרי זריקת הדם, המתירה אותם להקטרה על המזבח, אבל לפני זריקה קדושתם כקדושת הבשר (מבי"ט ב'קריית ספר' פ"א מהל' פסולי המוקדשין, וכן דעת רש"י זבחים פט. ד"ה הוא-הדין, שכתב "שזריקה עושה אותן קדשי קדשים") ולפיכך לא נפסלו ביוצא, אבל יש לדון אם הזריקה כשהאימורים בחוץ מועילה להתירם להקטרה ולהעלות עליהם קדושה חמורה. ושיטת רבינו בזה, אנו למדים משינוי לשונו בהלכה זו מלשונו בהלכה הקודמת ביצא בשר, שם כתב "הזבח כשר", משמע כשר לגמרי, וכאן כתב "לא נפסל הזבח", כלומר, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, אבל אין מקטירים את האיברים (ראה ראב"ד למעלה הט"ו סוף השגה א). אם לא תפרש כך, הרי אין כל הבדל בין דין בשר שיצא לדין אימורים, ולמה

"שיריים" ואינו ראוי לזריקה, אבל זריקת פסול אינה זריקה כלל, ולהיפך הדם שנשאר ראוי לזריקה. (91) מעילה ה, א. (92) אבל פסולים אחרים אינם עושים שיריים אפילו בקיבלו וזרקו. ראה למעלה הערה פא.

כט. בְּהֵמָה שְׁחַסַר מְאִיבְרִיהָ פֶּלַ שְׂהוּא⁹³ אַחַר שְׂחִיטָה קָדְשׁ קָבְלַת הַדָּם - נִפְסְלָה. אֶפְלוּ צֶרֶם בְּאֵזוּנָה קָדְשׁ קָבְלָה - הָרִי זֶה לֹא יִקְבַּל. שְׂנֵאָמָר: וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר - שְׂיִהְיֶה שְׁלֵם פְּלוּ בְּשַׁעַת הַקָּבְלָה. וְאִם קָבַל מִן הַחֲסֵרָה זֹרֵק - הָרִי זֶה פְּסוּל.

(93) במקום שעושה את הבהמה בעלת מום (ראה הל' ביאת המקדש פ"ז פרטי דיני המומים). רבי זירא שם כה, ב. בכורות לט, ב.

ל. אָבֵל אִם חָסְרָה אַחַר קָבְלָה קָדְשׁ זְרִיקָה, אֶפְלוּ אָבֵד הַבְּשָׂר קָדְשׁ זְרִיקַת הַדָּם אוּ נִשְׂרַף: אִם נִשְׂתַּרְר פְּזִיזִת מִן הַבְּשָׂר אוּ פְזִיזִת מִן הָאִמּוּרִין - זֹרֵק אֶת הַדָּם⁹⁴, וְאִם לֹא - אֵינוֹ זֹרֵק⁹⁵. וּבְעוֹלָה - אֶפְלוּ פְחָצִי זֵית מִן הַבְּשָׂר וְחָצִי זֵית מִן הָאִמּוּרִין, מִפְּנֵי שְׂכְּלָה לְאֲשִׁים⁹⁶.

(94) "רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר או כזית חלב - זורק את הדם", תוספתא פסחים פ"ו ה"ד, ותוספתא זבחים פ"ד ה"ל (לפי גירסת הגר"א). ובבבלי זבחים נח, ב. ובכמה מקומות. ולמד זה מן הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר - אין דם. (95) ואפילו אם נשאר חצי זית בשר וחצי זית חלב, וביחד יש כזית, כי אין כאן כזית לא לאכילת אדם ולא למזבח. (96) שעולה כולה כליל, ואם כן יש כזית שלם לאכילת מזבח (תוספתא שם, וגמרא פסחים עט. ובכמה מקומות).

לא. נִשְׂאָר פְּחוֹת מִפְּזִיזִת - לֹא יִזְרַק⁹⁷, וְאִם זָרַק - לֹא הִרְצָה⁹⁸. נִפְסַל הַבְּשָׂר⁹⁹ קָדְשׁ זְרִיקָה אוּ שְׂיֻצָא חוּץ לְעִזְרָה - לֹא יִזְרַק הַדָּם, וְאִם זָרַק - הִרְצָה¹⁰⁰.

(97) ראה הלכה הקודמת. (98) כלומר, הקרבן לא עלה לרצון לפני ה' ופסול, בכרייתא (פסחים לד:): "נפסל או שיצא... ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה". ובנשתייר פחות מכזית לא אמרו שרבי יהושע מודה, ומזה למד רבינו שכאן לא הורצה, וראה שם עז, א. (99) בכרייתא הנזכרת. ומדובר, כשנפסל או יצא כל הבשר והאימורים, שהרי אם האימורים לא נפסלו זורק לכתחילה. ראה הלכה לד. והכרייתא כתבה בשר, משום שמסתמכת על הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", ובעולה אין הבדל בין בשר ובין אימורים. ורבינו, אע"פ שהוא מתכוון לכל קדשי קדשים, נקט לשון הכרייתא, כדרכו שלא לשנות מלשון הגמרא. (100) בכרייתא המובאה בהערה צה. רבי יהושע סובר כרבי עקיבא תלמידו, שזריקה מועילה ליוצא להוציא מידי מעילה, והוא-הדין שמועילה להרצאה (תוספות' שם לד: ד"ה שאם) וראה לקמן הל"ב, ולחם-משנה כאן.

מתוך מהדורת חזק

אבל בקרבנות ציבור – מרצה. וכן משמע מסיום ההלכה שם: אלא-אם-כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור (לחם-משנה).

לח. דם קדשים שייצא חוץ לעזרה - נפסל¹¹⁷ הזבח, ואף על פי שחזרו והכניסו וזרקו על המזבח - לא נרצה¹¹⁸.

117) וצריך להביא קרבן אחר, ראה למעלה הלכה לג בהערות. 118) משנה, זבחים פב, ב: "שאינו (הציץ) מרצה על (הדם) היוצא".

לו. וכל דם הקדשים אינו מקביל טמאה פלל¹¹⁹. שונאמר בדם: על הארץ תשפכנו פמים¹²⁰ - דם ששפך פמים הוא הנחשב פמים ומקביל טמאה; אבל דם קדשים, שאינו נשפך פמים, אינו מקביל טמאה.

119) משנה, עדיות פ"ח מ"ד: "העיד יוסי בן יעזר איש צרידה... ועל משקה בית מטבחיא דאינון דכן", פירוש שאינם מקבלים טומאה כלל. 120) בגמרא שם, למדו מכאן שדם קדשים אינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה (אוכלין אינם מקבלים טומאה אם לא נרטבו מעולם באחד משבעת המשקין). ורבינו סובר, שאם דם קדשים אינו מכשיר אוכלין מכל-שכן שאינו מקבל טומאה (ובהל' טומאת אוכלין פ"י הט"ז, כתב שדין זה הוא מפי הקבלה, ברור שהלימוד המובא כאן "אסמכתא בעלמא" היא לדעתו).

לז. ודם ששקעה עליו תמה ולא נזרק - נפסל הזבח, ואם זרקו - לא הרצה¹²¹.

121) זבחים נו, א.

חילקם רבינו לשתי הלכות? ועוד, דין בשר נימק מפני "שסופו לצאת", והרי אימורים אין סופם לצאת, ולמה הזבח כשר? אחרי בירור זה נבין דברי רבינו בהלכה זו. 107) והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אסור להקטיר את האימורים ממה-נפשך: אם הועילה הזריקה לאימורים הנמצאים מחוץ לעזרה והכשירה אותם להקטרה, הרי חלה עליהם קדושה חמורה ונפסלו ביוצא ואסור להקטירם, ואם לא הועילה לקדשם, הרי לא הותרו להקטרה. 108) לפני זריקה ('אור שמח' ו'חזון איש' בהגהות שנספחו ל'יד החזקה' הוצאת "אל המקורות". וראה כסף-משנה כאן). 109) הדין הוא, שזריקת הדם קובעת איסורי פיגול ונותר וטמא. ומלמדנו רבינו כאן, שאע"פ שהאימורים היו בחוץ בשעת זריקה, נקבעו איסורים אלה, כרב פפא, זבחים צ, א – לדעת רבי עקיבא.

לד. כל הזבחים של יחיד, בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא חלב והבשר קיים - זרק את הדם¹¹⁰. נטמאו שניהן - לא יזרק¹¹¹, ואם זרק - הרצה¹¹²; שהציץ¹¹³ מרצה¹¹⁴ על הטמאה. וכן אמורין או איברי עולה שנטמאו והקטירן - הציץ מרצה, כמו שבארנו¹¹⁵. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב פלו - הרי זה זרק את הדם¹¹⁶.

110) לכתחילה, כרבי יהושע פסחים עז, ב. 111) גמרא, שם. 112) שם. 113) ציץ הזהב שעל מצח הכהן הגדול. 114) כתוב בתורה (שמות כח, לח) "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשו חכמים שמרצה על טומאת הקדשים. 115) הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ז. 116) שם עז, א. במסקנה לדעת רבי יהושע אמרו, שביחיד אסור לכתחילה ואם זרק הורצה, ובציבור – זורקים לכתחילה, ואע"פ שרבינו שם כתב שהציץ אינו מרצה על הדברים הנאכלים אלא על האימורים, זה בקרבנות יחיד,

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

המצוה הקמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול מבשר העולה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך וגו' וכל-נדריך אשר תדר" (דברים יב, יז), פאלו אמר: לא תוכל לאכל נדריך אשר תדר. וכא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "וינדריך" — זו עולה. לא בא הפתוב אלא ללמדך לאוכל עולה, בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ לקלעים שהוא עובר בלא-תעשה. ולאו זה הוא האזהרה לכל-מועל. והעובר על לאו זה, כלומר: האוכל מבשר עולה או הנהנה משאר הקדשים שחייבין עליהם מעילה,

~ יום ראשון כ"ח מנחם-אב ~

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

המצוה הס"ג — הצווי שנוצטוינו במעשה קרבן העולה, והוא שכל-קרבן עולה שיקרב, בין שיהיה קרבן יחיד או קרבן צבור, יהיה באפן כזה וכה. והוא אמרו בגי'קרא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' אם-עלה קרבנו מן-הבקר וגו'" (ויקרא א, ב).

מתוך מהדורת חזק

י, יז, ה' הא ביצד? הפתנים אוכלין וישאל מהתפריין". ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא מצוה — אינה (מדין תורה) אלא ליום ולילה עד חצות. ואחר-כך תאסר אכילת אותה החטאת או האשם, ואין אכילתה מצוה אלא בזמן הקבוע. וברור שגם מצוה זו מתחדת לזכרי הפתנים, ואינה חובה לנשים, לפי שקדשי קדשים — שבהם נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אצל שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים לשני ימים ולילה אחד, חוץ מתורה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות אף-על-פי שהם קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות קדשים קלים אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי הכהנים) נגזרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה נגזרת למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים ותרומה פאכילת בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת בשר חטאת ואשם נשלמת בה פפרת המתפפר כמו שבארנו, ובהן נאמר הצווי על האכילה — מה שלא נאמר לא בקדשים קלים ולא בתרומה — ולפיכך הם נגזרים אחר אלו והאוכלם עשה מצוה. ולשון ספרי (פרשת רחז): "עבדת מתנה אפן את-הנהנתכם" (במדבר יח, ז) — "לעשות אכילת קדשים בגבולין (מחוץ למקדש) בעבודת מקדש במקדש: מה עבודת מקדש במקדש מקדש (רוחץ) ידיו ואחר-כך עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר-כך אוכל". וכבר נתבאר דני מצוה זו בכמה מקומות בזבחים.

המצוה הקמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה ואפלו הפתנים, והוא אמרו: כאן בפסוק זה: "בקרבך וצאנך" (דברים יב, יז) כאלו אמר: לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך בקרבך וצאנך, וכא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "בקרבך וצאנך" — לא בא הפתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים (כתלי העזרה) שהוא עובר בלא-מעשה, וזה לוקה. וכן גם אוכל קדשים קלים חוץ לחומה לוקה, כמו שנתבאר בגמרא מפות (יז, א), לפי שאוכל כל-דבר חוץ למקום אכילתו "לא תוכל לאכול בשעריך" קרינא ביה. וזכור זאת.

המצוה הקמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול קדשי קדשים (חטאות וכדומה), והוא אמרו: "ויד לא יאכל כיקדש הם" (שמות כט, א). ואינו חייב מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים.

~ יום רביעי א' אלול ~

מצות עשה סו.
מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סו.
מצות לא תעשה קב. קג. קלח.
המצוה הס"ו — הצווי ששצטוינו שיהא מעשה זבח

כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם הוא מזיד — לוקה; ואם הוא שוגג — מקריב קרבן מעילה, ומחזיר מה שנהנה ומוסיף חמש, כמו שנתבאר במסכת מעילה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג). אמרו: "הזיד במעילה, רבי יהודה אומר: במיתה; וחקמים אומרים: באזהרה", והביאו ראיתם מאמר "ומתו בו כי יחלהו" (ויקרא כב, ט) אמרו: "בו" — ולא במעילה.

המצוה הס"ד — הוא הצווי ששצטוינו שיהא מעשה קרבן חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת שתהיה (בין של יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו ותעלה: "זאת תורת החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם באר שם בויקרא אף היא נשתטת ומה-ממנה נקטר ומה-נאכל.

~ יום שני כ"ט מנחם-אב ~
מצות לא תעשה קלמ. קיב.

מצות עשה סה.
המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהרו הפתנים מלאכול בשר חטאת הנעשות בפנים (שדמן נכנס לפנים המקדש), והוא אמרו ותעלה: "ולכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" (ויקרא ו, בג). והאוכל ממנה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא טעון שרפה, לתן עליו בלא-מעשה על אכילתו.

המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהרנו מלהבדיל (להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו ותעלה: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל — פסל. וכבר נתבאר דני מצוה זו בפרק ו' מזבחים.

המצוה הס"ה — הצווי ששצטוינו שיהא מעשה קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו ותעלה: "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר הפתוב אף קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

~ יום שלישי ל' מנחם-אב ~
מצות עשה פמ.

מצות לא תעשה קמה. קמח. (קמט)*
(*בדפוסים שונים)

המצוה הפ"ט — הצווי ששצטוינו הפתנים לאכול בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם קדש קדשים, והוא אמרו ותעלה: "ואכלו אתם אשר פפר בהם" (שמות כט, א). ולשון ספרא (פרשת שמיני): "מנין שאכילת קדשים פפרה על כל-ישאל? תלמוד לומר: "ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני ה'" (ויקרא

מתוך מהדורת חזק

"כליל תהיה לא תאכל" — כל שהוא ב"כליל תהיה",
לתן לא-תעשה על אכילתו.

~ יום חמישי ב' אלול ~ מצות לא תעשה קבר. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאפות שגרי
מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ, והוא אמרו
יתעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי" (ויקרא
ו', י). כאלו אמר שחלקם שהוא שגרי המנחה לא יאפה
חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבארה
המשנה (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: ותיבין על
אפיתתה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות
(נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנוצטוו הכהנים לאכל שגרי
(הקומץ מהמנחות), והוא אמרו יתעלה: "והנותרת ממנה
יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו', ט). ולשון ספרא
(פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה
יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת
שגרי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה
לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא שמצוה
זו מיחדת בזכרים, והוא אמרו יתעלה: "כל זכר בבני
אהרן יאכלנה" (ויקרא ו', יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנוצטוו לציאת ידי כל-
הקרובות המטלים עלינו כרגל הראשון שיעבר עלינו
משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים,
אלא אם-כן כבר הקריב כל-קרוב המטל עליו. והוא
אמרו יתעלה: "לשכנו תדרשו ובאת שמה והבאתם שמה
עלתיכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא
אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה
רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה
להביא כל-קרוב המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה):
"ובאת שמה, והבאתם שמה — למה נאמר? לקבעם
חובה שיביאו כרגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר:
"אינו עובר עליו משום 'בל תאחר' עד שיעברו עליו
רגלי שנה בלה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים
ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו
רגל אחד — הרי זה עבר על עשה בלבד. ובגמרא ראש
השנה (ו): אמר רבא: פיון שעבר עליו רגל אחד עובר
בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ:): "מאי טעמיה דרבי
מאיר? (האומר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"בל
תאחר" דקתיב: ובאת שמה והבאתם שמה (וכאילו אמר

השלמים באפן הנזכר באמרו: "ואם זבח שלמים קרבנו
וגו'" (ויקרא ג, א). ואמר עוד להשלמת המעשה: "וזאת
תורת זבח השלמים וגו' אם על-תודה יקריבנו" (שם ו,
יא-יב). ארבעת המעשים האלה — כלומר: מעשה
העולה והחטאת והאשם והשלמים — הם כל-מעשי
הקרובות, לפי שכל-קרוב בהמה שמקריב היחיד או
הצבור אינו אלא אחד מארבעת הסוגים האלה, חוץ
מן-האשם שהוא לעולם קרבן יחיד, כמו שבאנו כמה
פעמים. ומסכת זבחים כוללת גם דיני ארבע מצות אלו
והנספח אליהן מן הדומה להן, דברים שחובה לעשותם
(ועשייתן מעכבת), ודברים שחייבים עליהם (שאסור
לעשותן), ודברים שאם עשה פסל (את הקרבן), והנעשה
בתקנו.

המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר
קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אמרו: "לא-תוכל
לאכל בשר יגו' ונדבתיך" (דברים יב, יז), כאלו אמר:
לא תוכל לאכל נדבתיך. וכא בקבלה (ספרי פרשת ראה
שם): לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני
זריקת דמים שהוא עובר בלא-תעשה, וגם זה לוקה.

המצוה הס"ז — הצווי שנוצטוו שיהא מעשה
המנחה באפן הנזכר בכל-סוג וסוג מהן, והוא אמרו:
"ונפש כיתקריב קרבן מנחה לה' וגו'; ואם-מנחה
על-המנחת קרבנה וגו'; ואם-מנחת מרחשת" (שם ב, א.
ה, ז). ואמר להשלמת המעשה: "וזאת תורת המנחה
וגו'" (ויקרא ו, ז). ודיני מצוה זו על חלקיה הרבים
מבארים במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת מנחות.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלתן שמן זית
במנחת חוטא, והוא אמרו יתעלה: "לא-ישים עליה
שמן" (שם ה, יא). ומי שנותן עליה שמן — לוקה.

המצוה הק"ג — האזהרה שהזהרנו מלהקריב מנחת
חוטא עם לבונה, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יתן עליה
לבנה" (שם); ומי שנותן עליה לבונה — לוקה. ולשון
המשנה (מנחות נט): "והיב על השמן בפני עצמו ועל
הלבונה בפני עצמה", לפי שהם שני לאוין בלי ספק.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: מנחת חוטא, בפרק
ה' ממנחות (שם).

המצוה הקל"ח — האזהרה שהזהרנו (גם הכהנים)
מלאכול מנחת כהן (אף שאוכלים הכהנים שיירי מנחת
ישראל), והוא אמרו יתעלה: "וכל-מנחת כהן כליל
תהיה לא תאכל" (שם ו, טז). ונכפל הלאו בתבתי כהן
גדול שגם היא מנחה, (ונקראת כך לפי שנעשית במחבת).
והעובר על זה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו, שם):

המצוה הפ"ה — הצווי שנגצטוינו להביא כל מה שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים — לבית הבחירה, אף-על-פי שהם בחוזה לארץ, כלומר: אף-על-פי שנתחייבנו בהם בחוזה לארץ, הרי נצטוינו להביאם לבית הבחירה. וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך (ואינו רשאי לפדותו), והוא אמרו ותעלה: "רק קדשיך אשר יהיו לך ויגדריך תשא וכתב אל-המקום" (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק קדשיך" — אינו מדבר אלא בקדשי חוזה לארץ, "תשא וכתב" — מלמד שתיב בטפול הכאתו עד שביאנו לבית הבחירה. ונתבאר שם, שנה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזהרה שהזכרנו מלשחוט שום דבר מן-הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שוחט בחוץ", וכשמנו בריש פרות (פרק א משנה א) כל-מחייב פרת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ תיב פרת אף-על-פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא מששחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו ותעלה: "אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת" (ויקרא יז, ג-ד). והאזהרה שלו, כלומר: האזהרה על שחיטת קדשים בחוץ אינה בפרוש, אבל נלמדת בדין: "לא ענש הכותב אלא-אם-כן הנהיר", כפי הפללים שקבענו בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא זבחים (קו): "השוחט והמעלה בחוץ — תיב על השחיטה ותיב על ההעלאה. בשלמא 'העלאה' תיב ענש ותיב אזהרה; ענש — ואל-פתח אהל מועד לא יבאנו ונכרת" (שם); אזהרה — "השמר לך פן-תעלה עלתיך". (דברים יב, יג) וכדרכי אבין, דאמר רבי אבין אמר רב לוי: כל-מקום שנגמרו: "השמר", "פן" ו"אל" — אינו אלא מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש תיב: "ואל-פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת", אלא אזהרה מנא לן? ואחר משא ומתן מרבה החלט הדרך בלשון זה, אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה ושם תעשה" — מקיש עליה לעשיה: מה עליה ענש והנהיר, אף עשיה ענש והנהיר. יורו באמרם "שם תעלה ושם תעשה" על אמרו ותעלה: "שם תעלה עלותיך" (שם, יד) — וזו היא ההקדמה, כלומר: ההקדמה על גבי האש; ואמר: "שם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם) — זה כולל ההקדמה והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט בחוץ בשוגג — תיב גם הוא חטאת קבועה. וממה שאמרו צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה — תיב פרת. ובפרוש אמרו (שם קז): "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: תיב. וכן

הכתוב: — פי אתית (כשהנך בא לבית המקדש) אתי הבא הקרבנות). ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר לך, שנה שנגמרו "והבאתם שמה" — מצות עשה, והוא: שביא כל-החובות לה' המטלות עליו. ויצא ירי חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממיני הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי") ותרמים (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושכחה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת ידי החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזכרנו מלאחר את הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שאנו חייבים בהם, והוא אמרו ותעלה: "פי-תדר גדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו" (שם כג, כב), וכן בקבלה (ראש השנה ד): שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

~ יום שישי ג' אלול ~

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנגצטוינו להקריב כל-הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו ותעלה: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים יב, יד), וכאשר רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מכל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו ותעלה: "פן תעלה עלתיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו', כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות לא-תעשה שנגמרו "פן-תעלה עלותיך"; ועל מצות עשה, שנגמרו: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על מה שאמר לו "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת זבחים (קטז), שכל-הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו בעשה ולא-תעשה וחייבים עליהם פרת. הנה נתבאר מכל מה שאמרנו, שנה שנגמרו "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — מצות עשה גמורה.

מתוך מהדורת חזק

בַּפְּרִשְׁת אַחֲרֵי מוֹת אָמַר בְּמַעֲלָה בַּחוּץ: "אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עִלָּה אוֹ-זִבַּח וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֵנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לְהַ' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמִּי" (ויקרא יז, ח-ט). וּבִסְפָרָא: "וְנִכְרַת מֵעַמִּי" — עֲנֵשׁ שְׂמַעֲנִי, אֲזַקֶּהָ מִנִּי? תִּלְמִיד לומר: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ". וְלִשׁוֹן גְּמָרָא זְבָחִים (קו): "הַעֲלֵאָה, כְּתִיב עֲנֵשׁ וְכָתִיב אֲזַקֶּהָ; עֲנֵשׁ — כְּתִיב: "וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' וְנִכְרַת"; אֲזַקֶּהָ — דְּכָתִיב: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ". וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בַּפְּרָק י"ג מִזְבָּחִים (שם).

הַמַּצְוָה הַפ"ט — הַצּוּי שְׂנַצְטוּינֵי לְהַקְרִיב בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּכַל-יּוֹם, וְאֵלֶּה נִקְרְאִים "תְּמִידִין", וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֶה תְּמִיד" (במדבר כח, א). וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ וְסִדְרָה הַקְּרִבָּתָם וְעֲשִׂיתָם בַּפְּרָק ב' מִיּוֹמָא (כו) וּבְמִסְכַּת תְּמִיד.

הַמַּצְוָה הַכ"ט — הַצּוּי שְׂנַצְטוּינֵי לְהַבְעִיר אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכַל-יּוֹם תְּמִיד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" (ויקרא ו, ו) — וְזֶה לֹא יִתְּכֵן אֵלָא בְּמָה שְׂצִנָּה לְהַתְּמִיד וְלִשְׁמֵי אֶת-הַעֲצִים בְּכַל-בְּקָר וּבִינֵי הַעֲרִבִים, כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאֵר בַּפְּרָק ב' מִיּוֹמָא (כו) וּבְמִסְכַּת תְּמִיד (פרק ב). וּבַפְּרָק אָמְרוּ (יומא כא): "אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן-הַשָּׁמַיִם, מַצְוָה לְהִבְיָא מִן-הַדִּיּוּט". וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בַּפְּרָק ד' מִכְּפּוּרִים (שם כה) וּבַפְּרָק ב' מִתְּמִיד, רְצוּנֵי לומר מַצְוֹת מַעְרְכוֹת הָאֵשׁ הַנְּעֻשִׂית בְּכַל-יּוֹם בַּמִּזְבֵּחַ.

הַמַּצְוָה הַפ"א — הַאֲזַקֶּהָ שְׁהַזְהִירוּ מִלְּכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "אֵשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" (שם). וּבִסְפָרָא (פרשת צו): "לֹא תִכְבֶּה — מִלְּמַד שְׁכַל-הַמִּכְבָּה עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה"; וְכַל-הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה וְכַבֶּה אֶפְלוּ גִחֶלֶת אַחַת מִגְּחֵלֵי הַמִּזְבֵּחַ — לּוֹקֵה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בַּפְּרָק י' מִזְבָּחִים (אצ):.

הַמַּצְוָה הַמְּשַׁלִּימָה שְׁלִשִׁים — הַצּוּי שְׂנַצְטוּי הַכְּהֻנִּים לְהִסִּיר אֶת-הַדָּשָׁן (האפר) בְּכַל-יּוֹם מֵעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹהִי שְׁקוּרָאִים: "תְּרוּמַת הַדָּשָׁן", וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוּ בִד וּמִכְנָסֵי-בִד וְגו' וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן" (שם, א). וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת תְּמִיד (פרק א משנה ד) וּכְפּוּרִים (כ).

הַלְכָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְקַרֵּב, לְפִי שֶׁהִפְלִל הַנְּכוּן אֲצֻלְנוּ: מְקַרְבִּין אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בֵּית (מקדש). וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בַּפְּרָק י"ג מִזְבָּחִים (שם).

~ שבת קודש ד' אלו ~

מצות לא תעשה פמ.

מצות עשה למ. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

הַמַּצְוָה הַפ"ט — הַאֲזַקֶּהָ שְׁהַזְהִירוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם קֶרֶבֶן בַּחוּץ, כְּלוּמַר: חוּץ לַעֲזָרָה, וְזֶה נִקְרָא: "מַעֲלָה בַּחוּץ", וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ בְּכַל-מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (שם, יג). וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (פרשת ראה שם): "אִין לִי אֵלָא עוֹלוֹת, שְׂאָר קְדָשִׁים מִנִּי? תִּלְמִיד לומר: "וְיָשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ" (שם, יד). וְעִדָּן אָנִי אומר: עוֹלָה בַּעֲשֶׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׂאָר קְדָשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָא בַּעֲשֶׂה — תִּלְמִיד לומר: "וְיָשֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" (שם). עֲלֶה בְּכָל (של "כל אשר .. מצורך") הִיתָה, וְלִמָּה יָצֵאת (ונכתבה שוב במפורש)? לְהַקְשׁ אֵלֶיךָ: מָה עוֹלָה שְׁהִיא מִזְחָדֶת שְׁהִיא בַּעֲשֶׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, כֶּף כֹּל שְׁהוּא בַּעֲשֶׂה הָרִי הוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְאָנִי אָבֵאֵר לָךְ פְּסוּקָה זֶה — אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא פְּשׁוּט — כְּדִי שְׁיִתְבָּאֵר הַעֲנָן. וְהוּא: שְׁהַעוֹלָה נִגְמָר עֲלֶיךָ פְּסוּקָה לְהַזְהִיר עַל הַקְּרִבָּתָה בַּחוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ", וְכָא פְּסוּקָה אַחַר לְצוּוֹת לְהַקְרִיב אֶת-הַעוֹלָה בְּפָנִים וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלֶה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" — וְזוֹ מַצְוֹת עֲשֶׂה שְׁתַּקְרִיב הַעוֹלָה בְּמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. אֲבָל שְׂאָר קְדָשִׁים בָּאוּ בַּעֲשֶׂה בְּלִבְד, שְׁיִקְרְבוּ בְּפָנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְיָשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ"; אֵלָא שְׂמַמָּה-שְׂאָמְר: "שֵׁם תַּעֲשֶׂה" מִשְׁמַע שְׂבַחוּץ לֹא-תַעֲשֶׂה — וְכָל הוּא אֲצֻלְנוּ: לֹא הָבֵא מִכָּל עֲשֶׂה, עֲשֶׂה הוּא. וְזֶהוּ אָמְרָם כְּאֵן (בספרי ה"ל): "וְעִדָּן אָנִי אומר שְׂאָר קְדָשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָא בַּעֲשֶׂה", כְּלוּמַר שְׁיִהֵא הַמְּקַרֵּב שְׂאָר קְדָשִׁים בַּחוּץ עוֹבֵר עַל לֹא הָבֵא מִכָּל עֲשֶׂה בְּלִבְד — וְלִפְיָךְ אָמַר "וְיָשֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתִיךָ" כְּדִי שְׁיִשַׁג הַהִקְשׁ וְיִהְיוּ שְׂאָר קְרִבָּנוֹת כְּעוֹלָה: בְּשֵׁם שְׂמַקְרִיב עוֹלָה בַּחוּץ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, כֶּף שְׂאָר קְרִבָּנוֹת בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה כְּמִזִּיד — עֲנוּשׁ בְּרַת; וּבְשׁוּגָג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְלִשׁוֹן הַכְּרַת

נביאים

הושע פרקד א"ז

א שְׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי רִיב לַיהוָה עִמֵּי־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי אֵינְיָאֵמֶת וְאֵינְיָחֶסֶד וְאֵינְיָדַעַת אֱלֹהִים בְּאָרֶץ: ב אֵלֶּה וְכַחַשׁ וְרֵצַח וְגַב וְנֶאֱפָר פָּרְצוּ וְדָמִים וְדָמִים נָגְעוּ: ג עַל־כֵּן | תֵּאבֵל הָאָרֶץ וְאִמְלֵל פְּלִי־יֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם־דָּגַי הַיָּם יֵאָסְפוּ: ד אַךְ אִישׁ אֶל־יָרֵב וְאֶל־יֹכַח אִישׁ וְעַמְךָ כַּמְרִיבֵי כַהֵן: ה וְכִשְׁלַת הַיּוֹם וְכִשְׁלַל גַּם־נִבְיֵא עִמָּךְ לֵילָה וְדַמְיָתִי אִמָּךְ: ו נִדְמוּ עִמִּי מִבְּלִי הַדַּעַת כִּי־אַתָּה הַדַּעַת מְאֹסֶת וְאִמְאָסָאךְ מִפְּהֵן לִי וְתִשְׁפַח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ אֲשַׁפַח בְּנֶיךָ גַּם־אֲנִי: ז כָּרַבְּם בֶּן חֲטָאִילִי כְבוֹדָם בְּקִלּוֹן אָמִיר:

רש"י

משפטיך ליעקב (דברים לג): (ה) וכשלת היום וגו'. ותתקלון ביממא ויתקלון נביאי שקרא דעמכון כדבליילא ואבהית כנשתכון ואבייש כניסיה שלכם: נביאי עמך. נביאים שעמך: ודמית. כמו נדמו עמי כאדם היושב ותוהא ואין מענה בפיו: (ו) אשכח בניך. שאותן שעמדו על הר סיני נתנו בניה ערבים תחת אבותיהם לשמור את התורה: (ז) כרובם בן חטאו. כשרבו וגדלו כן הוסיפו לחטוא כן חטאו לשון עברי' כן בכמה מקומות כאשר יענו אותו כן ירבה (שמות א) קראו להם כן הלכו מפניהם (הושע יא) כל כמה שהנביאים קוראין להם להוכיחן כן הם היו בורחין מפניהם כרובם כן חטאו לפיכך כבודם בקלון אמיר:

(ב) אלה וכחש. נשבעין בשקר: פרצו. ת"י ומולדין בנין מנשי חבריהון: ודמים בדמים נגעו. חובין על חובין מוסיפין ולפי משמעו פרצו הגדר והרבו שפיות דמים עד נגע דם הרוג זה בדם חבירו: (ג) תאבל. תחרב ויגדל האבל בה: יאספו. יזערון מן קדם חוביהון לשון כליון כמו אסוף אסיפם (ירמיה ח): (ד) אך איש אל ירב. אתם מתריץ בנביאי אמת שלא יריבון אתכם ולא יוכיחו אתכם כמו שנאמר (בעמוס ז) שאמר לו אמציה כהן בית אל לא תנבא על בית ישראל ולא תטיף על בית ישחק והוא בימי ירבעם בן יואש שנתנבא הושע בימיו: ועמך כמריבי כהן. נצן עם מלפיהון שהכהנים היו בני הוראה כמו שנאמר יורו

מצודת ציון

(ב) אלה. ענין שבועה: וכחש. שקר: פרצו. ענין שבר הגדר: (ג) תאבל. ענין השחתה כמו אבלה נבלה הארץ (ישעיה כ"ד): ואומלל. ענין כריתה כמו כי אמלל אני (ההלים ו'): ואספו. ענין כליון ואבדון כמו אסף אסיפם (ירמיה ח): (ד) אך. ת"י ברם ר"ל באמת וכן אך עצמי ובשרי אתה (בראשית כ"ט): ירב. מלשון מריבה: (ה) ודמיתי. ענין כריתה כמו ער מואב נדמה (ישעיה ט"ו): אמך. הכנסייא: (ז) כרובם. ענין גדולה כמו כי רבה היא (אסתר א): בקלון. מלשון קלות ובזיון: אמיר. מלשון תמורה וחלופ: תמורה וחלופ:

מצודת דוד

(א) כי ריב לה'. אשר המקום יתוכח עם ישראל יושבי הארץ וכאלו יאמר הלא נתתי להם הארץ ע"מ שישמעו אלי והואיל ואינם שומעים מה להם לשבת בארץ: כי אין אמת. שהרי אין בארץ לא אמת ולא חסד ואין מי נותן לב לדעת את אלהים: (ב) אלה וכחש. נשבעים ומשקרים בשבועתם: פרצו. ר"ל פרצו גדר ומשמירת התורה: ודמים. הרבו לשפוך דם עד שנגעו דמי הרוג זה בדמי הרוג זה: (ג) תאבל. תשחת הארץ ותכרת כל היושב בה גם בחיות וגו' תהיה הכריתה וגם דגי הים יאבדו לא תשאר מה בארץ והוא ענין גוזמא והפלגה: (ד) אך איש וגו'. באמת שום איש אל יריב עם חבירו ולא יוכיחו כי כולם עושים הרע ומה להם להוכיח לזולתם: ועמך. מאמר המקום אל הנביא הנה בני עמך המה כעדת קרח שהיו מריבים עם אהרן הכהן ואמר כמוכיחים ומדוע תתנשאו וגו' והמה עשו הרע: (ה) וכשלת היום. לכן תכשל באור היום וגם נביא השקר המיועד לך טובה יכשל גם הוא עמך כמו הנכשל בחשכת הלילה ואכריתה כל הכנסייה שלך: (ו) נדמו עמי. הנה עמי נכרתו על כי לא ידעו אותי: כי אתה. על הכהן ללמד כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב) ולכן אמר הואיל ואתה הכהן מאסת את הדעת ולא למדת את העם לכן גם אני אמאס אותך מלכתי לי: ותשכח. על ששכחת את התורה אשכח גם אני את בניך ולא אושיע להם: (ז) כרובם. כפי מה שאני מוסיף לגדלם כן מוסיפים הם לחטוא לי לכן אחליף כבודם בקלון ר"ל בתמורת הכבוד אתן להם קלון:

כתובים

דברי הימים ב פרק כב א-ז

א וימליכו יושבי ירושלים את אחזיהו בנו הקטן תחמיו פי כל־הראשנים הרג הגדוד הבא בערכים למחנה וימלך אחזיהו בן־יהורם מלך יהודה: (פ) ב בן־ארבעים ושנים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלים ושם אמו עתליהו בת־עמרי: ג גם־הוא הלך בדרכי בית אחאב כי אמו היתה יועצתו להרשיע: ד ויעש הרע בעיני יהוה בבית אחאב פיהמה היו־לו יועצים אחרי מות אביו למשחית לו: ה גם בעצתם הלך ויגדף את־יהורם בן־אחאב מלך ישראל למלחמה על־חזאל מלך־ארם ברמות גלעד ויפו הרמים את־יורם: ו וישב להתרפא בזרעאל פי המפיים אשר הפתו ברמה בהלחמו את־חזאל מלך ארם ועזריהו בן־יהורם מלך יהודה ירד לראות את־יהורם בן־אחאב בזרעאל פ־יחלה הוא:

רש"י

כרחינו יהורם אביו לא מת אלא בשנת י"ב ליורם בן אחאב שהרי כתיב (שם ב' ח') בשנת ה' ליורם בן אחאב מלך יהורם בן יהושפט וח' שנים מלך ומה שאמר שוב בשנת י"א ליורם לפי שמלך בחיי אביו שנה אחת לפי שהיה אביו נגוע בתחלויי קשים כמ"ש (לעיל ב' כא) ואחרי כל זאת נגפו ה' וגו' וימליכו יושבי ירושלי את אחזיהו בנו הקטן שנה אחת בחיי אביו וזהו דכתיב בשנת י"א ליורם ומה שאמר בשנת י"ב ליורם לאחר שמת אביו אז היה י"ב ליורם: (ה) ויכו הרמים. כמו הארמים הרבה מקומות חסר אל"ף כגון לעמשא תומרו ופעמים האל"ף נוספת בתיבה כגון (תילים פט) איתן האזרחי כמו הזרחי ואל"ף של ואחותי באזניכם (איוב יג): (ו) כי המכים אשר הכוהו. פתרון מן המכים וכן (במלכ"ב ב' ח'): ועזריהו בן יהורם. זה אחזיהו וכן הוא אומר (שם) ואחזיהו מלך יהודה ירד לראות את יורם:

מצודת ציון

(א) בערכים. הבי"ת הוא במקום מ"ם כמו והנותר בבשר ובלחם (ויקרא ח) ומשפטו מבשר ומלחם: (ה) הרמים. כמו הארמים באלף:

(א) הבא בערכים. הבא מערכים אל מחנה פלשתים להלחם ביהורם כמה שכתוב למעלה: (ב) בן ארבעים ושנים שנה. שנויה בסדר עולם שהמנין הזה הוא לצמיתת מלכות עמרי על כל ישראל אשר היתה ע"י שנשא יהושפט את בתו לאשה כמ"ש שם ויתכן שנשאה שנה אחת לפני מלך עמרי על כל ישראל ולמעלה נאמר שיהורם אביו נשא בת אחאב ויהושפט אבי אביו נשא בת עמרי ויתכן שעמרי גדלה ונקראת בתו אף כי בני בנים הם הבנים: (ד) למשחית לו. וכאומר עצתם לא היו לטובתו כ"א להשחיתו: (ה) גם בעצתם הלך. הם היו מייעצים אותו וגם הוא הלך בעצתם ושמע להם: (ו) כי המכים. הוא מקרא קצר וכאלו אמר כי כאבו לו המכים וכו' ולזה ה"י צריך לרפואה: ועזריהו. הוא אחזיהו ולמעלה קראו יהואחז ובשלש השמות ה"י נקרא: ירד לראות. ר"ל לבקרו בחליו:

מצודת דוד

(א) הבא בערכים. הבא מערכים אל מחנה פלשתים להלחם ביהורם כמה שכתוב למעלה: (ב) בן ארבעים ושנים שנה. שנויה בסדר עולם שהמנין הזה הוא לצמיתת מלכות עמרי על כל ישראל אשר היתה ע"י שנשא יהושפט את בתו לאשה

משניות מסכת בבא קמא

ו הִיה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא, וּמַת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים – פְּטוּר; הַגְּבִיחוֹ, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים וּמַת – חֵיב. נִתְּנוּ לְבַכּוֹרוֹת בְּנוֹ, אוֹ לְבַעַל חוּבוֹ, לְשׁוֹמֵר חֲנָם, וְלְשׂוֹאֵל, לְנוֹשֵׂא שְׂכָר, וְלְשׁוֹכֵר; וְהִיה מוֹשְׁכוֹ, וּמַת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים – פְּטוּר; הַגְּבִיחוֹ, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, וּמַת – חֵיב.

ז אֵין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מְגַדְלִין בְּסוּרְיָא וּבְמַדְבְּרוֹת שְׂבָאֲרַץ יִשְׂרָאֵל. אֵין מְגַדְלִין תְּרַנְגוּלִים בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי הַקְּדָשִׁים; וְלֹא בְּהֵינִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַטְּהָרוֹת. אֵין מְגַדְלִין חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם. לֹא יִגְדֵל אָדָם אֶת הַפֶּלֶב, אֲלֵא אִם כֵּן הִיה קָשׁוּר בְּשִׁלְשֻׁלָתָהּ. אֵין פּוֹרְסִין נְשָׁבִים לְיוֹנִים, אֲלֵא אִם כֵּן הִיה רְחוּק מִן הַיִּשׁוּב שְׁלִשִׁים רִיס.

פירוש ברטנורא

1 היה מושכו ויוצא. פטור מכלל: הגביהו. אפילו ברשות בעלים. שהרי הגביהו קונה ככל מקום: נתנו. גב לכהן, בחמש סלעים של פדיון בנו: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר. ומת ברשות בעלים: פטור. הגב מכלום:

ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. משום ישוב ארץ ישראל, שמפסדין את הורעים: אבל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש רוד. דלאו שמהי כבוש, ולא חיישינן בה לישוב. ואם יפסדו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרנגולים בירושלים מפני קדשים. שאוכלין שם. ודרך תרנגולים לנקר באשפה, ושמא יביאו עצם [כשעורה] מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ולא יגדלו כהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלים תרומה וצריכים לשמרה בטהרה: חזירים. מפרש מעמא בגמרא, כשצרו מלכי חשמונאי זה על זה היו רגילים בכל יום שהיו אלו שבחוץ מעלים להם תמידים לאלו שבפנים. יום אחד העלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו בחומה ונודעוהו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו

משניות מבוארות – קהתי

הגביהו את הדבר הגנוב או הוציאוהו מרשות הבעלים, הרי הם חייבים, לפי שהם עשו מעשה הגניבה; כלומר שהפטור והחייב שבסיפא אינם מוסכים על הגנב אלא על אלה שהגנב נתן להם את הגניבה, היינו הכהן או בעל החוב או השומר. ואף על פי שהגנב מן הגנב פטור מן הכפל, מכל מקום אלו חייבים, שכיון שהגנב לא קנה עדיין את הגניבה, הרי הם כגונבים מרשות הבעלים (רמב"ם הל' גניבה ב, טז); מגיד משנה; ועיינו השגות הראב"ד שם, שמפורש בדרך אחרת; ועיינו "תוספות יום טוב".

באור משנה ז

אין מגדלין בהמה דקה – היינו כבשים ועזים, בארץ ישראל – משום ישוב הארץ, שבהמה דקה מפסידה את הורעים, אבל מגדלין בסוריא – שאין חוששים כל כך ליישובה, ואם יפסדו שם שדות אחרים, בעליהם ישלמו את הנוק; טוריא היינו ארצות ארם שכבש דוד המלך, ולא נתקדשה כקדושת הארץ (עיינו הקדמתנו ללאור המשנה דמאי ו. יא). ובמדברות שבארץ ישראל – שמרוחקים הם משדות וכרמים. אין מגדלין תרנגולים בירושלים, מפני הקדשים – לפי שדרך התרנגולים לנקר באשפה וחוששים שמא יביאו כעדשה משרץ ויטמאו את הקרבנות הנאכלים בירושלים; ולא כהנים בארץ ישראל – ולא יגדלו כהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל, מפני הטהרות – לפי שהכהנים אוכלים תרומה, וצריכים לשמרה בטהרה, וחוששים שמא יטמאוהו התרנגולים. אין מגדלין חזירים בכל מקום – אף לא בחוץ לארץ. בגמרא מובאת ברייתא, שגזרו חכמים משום מעשה שהיה, שכשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היו בכל יום ויום משלשלים להם דינרים בקופה (אותם שבפנים היו מורידים מעל החומה דינרים מתרומת הלשכה בקופה לאותם שבחוץ). והיו מעלים להם תמידים (אותם שבחוץ היו מעלים לאותם שבפנים כבשים לקרבנות התמיד). יום אחד העלו להם חזיר... ונודעוהו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים. לא יגדל אדם את הפלב – היינו כלב

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד כיצד קונה הגנב את הגניבה להתחייב עליה.

היה מושכו ויוצא – היה הגנב מושך את השור או את השה להוציאו מרשות הבעלים, ומת – השור או השה, ברשות הבעלים – קודם שהספיק להוציאו, פטור – הגנב, לפי שעדיין לא קנאו להתחייב עליו, שאין משיכה קונה ברשות הבעלים. רוב המפרשים מבארים: פטור מן הכפל, וכן כותב הרמב"ם (הל' גניבה ב, טז): "הגנב ברשות הבעלים, הואיל והגניבה עדיין היא ברשותם, פטור מן הכפל". ברם, בעל "תוספות יום טוב" כותב: "משמע שאילו בקרן נתחייב ולא ידעתי למה" (ועיינו רש"י והגהות מהרש"ל). הגביהו – הגביה הגנב את השור או את השה, אף על פי שעדיין לא הוציאו מרשות הבעלים, שכן הגביהו קונה בכל מקום, או שהוציאו מרשות הבעלים – וקנאו במשיכה, ומת – השור או השה, חייב – לשלם כפל. נתנו – הגנב, ברשות הבעלים, קודם שקנאו, לכבדות בנו – לכהן בפדיון בנו הבכור, במקום חמישה סלעים, או לבעל חובו, או שנתנו לשומר חנם, ולשואל – או לשואל, או לנושא שכר – לשומר שכר, ולשוכר – או לשוכר, והיה מושכו – הכהן או בעל החוב או השומר, ומת ברשות הבעלים, פטור – הגנב מכלום, שלא קנאוהו לא הוא ולא שלוחיו. הגביהו – הכהן או בעל החוב או השומר, אפילו ברשות הבעלים, או שהוציאו מרשות הבעלים – שקנאו במשיכה, ומת – אחר כך, חייב – הגנב על ידי קנין שלוחיו (רש"י); ואף על פי שאין שליח לדבר עבירה, מכל מקום כאן הגנב חייב, לפי שלוחיו לא ידעו, שהדבר הוא גנוב, והיו סבורים שהוא שלו, ובכגון זה שהשליח לא ידע שעבירה היא, יש שליח לדבר עבירה (תוספות). ויש מפרשים משנתנו, כשידע הכהן או בעל החוב או השומר שהדבר גנוב, ובאה המשנה להשמיענו, שהואיל והגנב לא קנה עדיין את הגניבה, ונתנה לכהן או לבעל חובו או לשומר, לפיכך אם הם

פ ר ק ש מ י נ י

א החובל בחברו, חיב עליו משום המשה דברים: בנזק, בצער, ברפוי, בשבת ובבשת. בנזק כיצד? סמא את עינו, קטע את ידו, שבר את רגלו – רואין אותו פאלו הוא עבד נמכר בשיק, ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער? פנאו בפשוד או בפמסמר, ואפלו על צפרנו, מקום שאינו עושה חבורה – אומדין כמה אדם פיוצא כוה, רוצה לטול להיות מצטער פך. רפוי? הכהו – חיב לרפאתו; עלו בו צמחים, אם מחמת המכה – חיב; שלא מחמת המכה – פטור. חיתה ונסתרה, חיתה ונסתרה – חיב לרפאתו; חיתה פל צרפה – אינו חיב לרפאתו. שבת? רואין אותו פאלו הוא שומר קשואין, שפכר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בשת? הכל לפי המבייש והמתבייש. המבייש את הערם, המבייש את הסומא והמבייש את הישן – חיב; וישן שבביש – פטור.

פירוש ברטנורא

ארור המגדל חזירים: את הכלב. מפני שנושך ומנכח ומפלת אשה מראתו: נשבים. פחים. שלא ילכדו בהם יוני בני הישוב: שלשים ריפ. ארבעה מילין: ח א החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה צריך היה מוכר עצמו בעבד עברי, וזה שהיוקו הפסידו ממון זה: ביוצא כזה. לפי מה שהוא מעונג, רב צערו וכאבו: צמחין. אבעבעות לבנות: שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קשואין ונותן שכירותו של כל יום, שהרי אין ראוי למלאכה אחרת אפילו בלא חולי, שהרי נקטע ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בשתו מרובה: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו מרובה. וכולתו המשה דברים מקרא נפקי. נזק, דכתיב (שמות כ"א) עין תחת עין, ואין לומר עין ממש דכתיב (במדבר ל"ה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח, לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים, שאם סימא את עין חברו נותן לו דמי עינו, והיינו עין תחת עין. צער, נפקא לן מפצע תחת פצע (שמות כ"א), דקרא יתורא הוא לחייב על הצער ואפילו במקום נזק. דלא תימא הרי קנה ידו ויש עליו לחתכה, אלא אומרים היה עליו לחתכה בסם וזה חתכה בברול וצער, לפיכך משלם את הצער. ריפוי ושבת, רק שבתו יתן ורפא ורפא (שם). ודוקא כשהחולי בא מחמת מכה. אבל אם פשע החולה בעצמו

משניות מבוארות – קהתי

הגמרא), שאין הכוונה כאן כמה רוצה לטול להיות מצטער, שיש ולא ירצה בכך בעד כל הון, אלא הכוונה היא כמה היה רוצה שיתלו ממנו שלא להצטער כך, אם נתחייב לצער כזה מטעם המלכות (הדא"ש; "תפארת ישראל"). משנתנו נקטה דוגמת צער שלא במקום נזק, אבל הוא הדין שמשלם צער אף במקום נזק, כמו שבארנו לעיל. רפוי – כיצד? הכהו, חיב לרפאתו – לשלם דמי הרפוי, היינו שכר הרופא ודמי התרופות. עלו בו צמחים – אבעבעות, אם מחמת המכה – עלו האבעבעות, חיב – בריפויים, שלא מחמת המכה, פטור – מלשלם דמי ריפויים. חיתה – נתרפאה המכה, ונסתרה – מלשון "סתירה", כלומר שחזרה המכה לכמות שהיתה, ושוב חיתה ונסתרה – כמה פעמים, חיב לרפאתו – להמשיך בתשלום דמי הרפוי, לפי שהמכה עדיין לא נתרפאה לגמרי. חיתה פל צרפה – נתרפאה לגמרי, ואחר כך חזרה, אינו חיב לרפאתו – שאנו אומרים, שלא חזרה המכה מחמת החבלה אלא מסיבה אחרת. שבת – כיצד מעריכים? רואין אותו פאלו הוא שומר קשואין – שהיא מלאכה קלה, שאף מי שנקטעה ידו או רגלו ראוי לה, ועכשיו שהוא חולה אינו יכול לעשותה, הלכך משלם לו דמי שכירותו כל יום כשומר קשואים, שפכר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו – ולכן אינו משלם לו כל מה שהוא מפסיד מביטול מלאכתו, שהרי הפסד זה כלול כבר בתשלום הנזק שנתן לו. ודוקא באדם שאין לו אומנות, משערים לפי שומר קשואים, אבל באדם בעל אומנות, שיכול היה לעסוק באומנותו אילו לא חוליו, משערים דמי שבתו כשיעור הפסדו על ידי ביטולו ממלאכתו מחמת חוליו (תוספות). בשת – כיצד הוא משלם? הכל לפי המבייש והמתבייש – בית דין מעריך את דמי הבושת לפי המבייש והמתבייש, שאם החובל אדם קל, הבושת שהוא מבייש מרובה מן הבושת שמבייש אדם חשוב, וכל שהנחבל חשוב יותר, בושתו מרובה (עיין באורנו למשנה כתובות ג. ז). המבייש את הערם – בגמרא מבואר, כגון שנשבה הרוח והגביהה את בגדיו ונראה ערום קצת ובא זה וגילתו יותר (דש"י; רמב"ם); ויש מפרשים, שרק באדם ערום או סטרו, שמתבייש הוא ברקיקה ובסטירה כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש (תוספות). המבייש את הסומא – שאף על פי שאינו רואה את בושתו, מכל מקום הוא מרגיש בה, והמבייש את הישן אף על פי שלא הרגיש בבושתו אלא כשהקיץ, חיב – לשלם דמי

רע הרגיל לנשוך (עיין "תוספות יום טוב"), מפני שהיוקו מצוי, ואשה עלולה להפיל מיראתו, אלא אם פן היה קשור בשלשלת – שבכגון זה אין מתייראים ממנו. ברם, מותר לגדל בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה (בריתא). אין פורסין נשבים ליונים – מצודות לצוד בהן יונים, משום חשש גול, שמה יצודו יונים שיש להם בעלים, אלא אם פן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס – שהם כארבעה מילין (4 ק"מ בערך).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

החובל בחברו – מי שהכה את חברו ופצעו, חיב עליו משום המשה דברים – שגרם לו: בנזק – משום שהיוקו והפחית דמיו מחמת החבלה, שנאמר (שמות כא, כד): "עין תחת עין", ופירשו חכמים (על פי הקבלה): סימא את עין חברו נותן לו דמי עינו; בצער – משום שגרם לו צער, שנאמר (שם שם, כח): "פצע תחת פצע", והרי זה מקרא מיותר, ודרשוהו חכמים: בא הכתוב לחייב על הצער אפילו במקום שמשלם בעד נזק; כגון אם קיטע ידו, אף על פי שמשלם לו דמי ידו, אין פוטרים אותו מן הצער, שהרי יכול היה לחתכה בסם שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה בברול וציעור; ברפוי – משום הוצאות הרפוי, בשבת – משום שיושב ובטל ממלאכתו מחמת החולי, כמו שנאמר (שמות כא, יט): "שבתו יתן ורפא ירפא", ובבשת – משום הבושה שגרם לו, שנאמר (דברים כה, יא-ב): "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו. וקצתה את כפה", ופירשו, שכונת הכתוב לתשלום דמי בושת. בנזק כיצד – כלומר כיצד אומרים דמי הנזק? סמא את עינו, או קטע את ידו, או שבר את רגלו, רואין אותו פאלו הוא עבד נמכר בשיק, ושמין כמה היה יפה – כמה היה שווה לפני החבלה, וכמה הוא יפה – וכמה הוא שווה עכשיו, לאחר שנחבל, ואת הפרש משלם החובל כדמי נזק. צער – כיצד מעריכים? פנאו – עשה בו כוויה, בפשוד או בפמסמר – מלובן, ואפלו על צפרנו, מקום שאינו עושה חבורה – ואין בו נזק אלא צער בלבד, אומדין כמה אדם פיוצא כוה – לפי אפיו ובריאותו, רוצה לטול להיות מצטער פך – יש מפרשים (לפי

נפל מן הגג, והזיק ובייש – תיב על הנזק ופטור על הבשת, שנאמר (דברים כה, יא): "וְשַׁלַּחְהָ יְדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו"; אינו תיב על הבשת עד שיהא מתכונן.
 ב זה חמור באדם מבשור: שהאדם משלם נזק, צער, רפוי, שבת ובשת, ומשלם דמי ולדות; ושור אינו משלם אלא נזק, ופטור מדמי ולדות.
 ג המכה את אביו ואת אמו, ולא עשה בהם חבורה; והחובל בחברו ביום הפפורים – תיב בכלל. החובל בעבד עברי – תיב בכלל, חוץ מן השבת, בזמן שהוא שלל. החובל בעבד פגעני של אחרים – תיב בכלל. רבי יהודה אומר: אין לעבדים בשת.
 ד חרש, שוטה וקטן פגיעתן רעה, החובל בהן – תיב, והם שחבלו באחרים – פטורין. העבד והאשה פגיעתן רעה, החובל בהן – תיב, והם שחבלו באחרים – פטורין, אבל משלמין לאחר זמן; נתגרשה האשה, נשתחרר העבד – תיבין לשלם.

פירוש ברטנורא

ועבר על דברי הרופא, שוב אין המזיק חייב בשבת ורפוי שצריכין מחמת פשעווא. בושת, דכתיב (דברים כ"ה) וקצותה את כפה, ממון. ודין תורה שאין יכולים לרדן בשום דין שבעולם אלא דינים הסמוכים בארץ ישראל, דכתיב (שמות כ"ב) עד האלהים יבוא דבר שניהם, ואין נקראים אלהים אלא דינים הסמוכים בארץ ישראל. אלא שבהלכות ומקח וממכר והקנאות והוראות וכפירות דנין בהם בחוצה לארץ כאילו הם שלוחים של בית דין של ארץ ישראל ושליחותיהו קעברין. וזה בלבד בדבר המצוי ויש בו חסרון כים, וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל שהם מועדים, או שהזיק אדם בבהמה. אבל בהמה שהזיקה אדם, או אדם באדם, אין דנין אותו בחוץ לארץ כלל, אלא מגדין את החובל או את המזיק עד שעלה עם בעל דינו לארץ ישראל או שיתן דרך פשרה קרוב למה שראה בעיני הר"ק, אבל דבר קצוב אין פוסקים עליו. וכן הדין בכל הקנסות הכתובות בתורה ובכלה תלמודא, אין גובין אותן דיני חוצה לארץ, אלא שמגדין מי שנתחייב בהן כמו שביארנו:
ב ושור אינו משלם אלא נזק, דכתיב (ויקרא כ"ד) איש בעמיתו, ולא שור בעמיתו; ופטור מדמי ולדות. דכתיב (שמות כ"א) כי ינצו אנשים, אנשים ולא שוורים:
ג והחובל בחבירו ביום הכיפורים חייב, ואע"ג דבכל התורה כולה העובר עבירה שחייב עליה מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם, הוא משלם ואינו לוקה, דבפירוש ריבית תורה חובל בחבירו לתשלומין ולא למלקות, מדכתיב (דברים י"ט) די ביד, דהיינו ממון, מכרי כתיב (ויקרא כ"ד) כאשר עשה כן יעשה לו, די ביד למה לי, אלא להביא חובל בחבירו ביום הכיפורים שמשלם ואינו לוקה: רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת. דכתיב (דברים כ"ה) כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו, כמו שיש לו אחוה, יצא עבד שאין לו אחוה. ואין הלכה כר' יהודה:
ד עבד ואשה שחבלו באחרים פטורים. שאין להם במה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים. חייבין לשלם. שהרי מתחלה הן חייבין

משניות מבוארות – קהתי

בושת. וישן שפייש – מתוך שינה, פטור – מדמי בושת. שאין בושת אלא בכונה. נפל מן הגג, והזיק ובייש – אדם בשעת נפילתו, תיב על הנזק – אף על פי שלא נתכוון להזיק, שאדם מועד לעולם, ופטור על הבשת – אפילו נפל ברוח מצויה, שנאמר: "וְשַׁלַּחְהָ יְדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו" – ומכאן למדים לכל המבייש את חברו שחייב לשלם דמי בושת, כמו שהבאנו לעיל, וממה שכתוב: "ושלחה ידה" מדייקים חכמים: אינו תיב על הבשת עד שיהא מתכונן – לבייש. ברם, אם נתכוון להזיק, אף על פי שלא נתכוון לבייש, הריהו חייב על הבושת.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

זה חמור באדם מבשור – בדבר זה יש באדם המזיק חומרה שאינה בשור המזיק: שהאדם משלם נזק, צער, רפוי, שבת ובשת – כמו שביארנו במשנה הקודמת, ומשלם דמי ולדות – כמפורש לעיל (ה, ד), שנאמר (שמות כא, כב): "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה, ולא יהיה אסון (שלא תמות האשה). ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים" (היינו שיתן המכה דמי ולדות על פי הדינים); ושור אינו משלם אלא נזק – שנאמר (ויקרא כז, יט): "ואיש כי יתן מום בעמיתו", ודרשו: "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו, ופטור מדמי ולדות – שכתוב: "וכי ינצו אנשים", ודרשו: "אנשים" ולא שוורים.

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

המכה את אביו ואת אמו – או את אמו, ולא עשה בהם

ב א ו ר מ ש נ ה ד
 חרש, שוטה וקטן פגיעתן רעה – שהנתקל בהם לעולם מפסיד; החובל בהן, תיב – בחמשת הדברים או בקצתם כפי דינו של כל אחד מהם, והם שחבלו באחרים, פטורין – לפי שאינם בני דעת, ולכן אינם בני עונשין. העבד והאשה פגיעתן רעה, החובל בהן תיב, והם שחבלו באחרים פטורין – לפי שאין להם ממה לשלם, שכל מה שקנה עבד קנה רבו, ונכסי האשה משועבדים לבעלה,

ה המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה, והחובל בחברו בשבת – פטור מכלל, מפני שהוא נדון בנפשו. והחובל בעבד פנעני שלו – פטור מכלל.

ו התוקע לחברו – נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי: מנה. סטרו – נותן לו מאתים וזו. לאחר ידו – נותן לו ארבע מאות וזו. צרם באונן, תלש בשער, רקק והגיע בו רקו, העביר טליתו ממנו, פרע ראש האשה בשוק – נותן ארבע מאות וזו. זה הפלל: הפל לפי כבודו. אומר רבי עקיבא: אפלו עניים שבישראל, רואים אותם כאלו הם בני חרין שירדו מנוכסיהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק, באת לפני רבי עקיבא, וחיבו לתן לה ארבע מאות וזו. אומר לו: רבי, תן לי זמן; ונתן לו זמן. שמרה עומדת על פתח הצרה, ושבר את הכד בפניה, ובו באסר שמן; גלתה את ראשה, והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה. העמיד עליה עדים, ובא לפני רבי עקיבא. אומר לו: רבי, לזו אני נותן ארבע

פירוש ברטנורא

אלא שאין להם מה לשלם. שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה:

ה מפני שהוא נדון בנפשו. שאע"פ שהוא מקלקל, מתקן הוא אצל יצרו ששכחה מחתו ונתן רוגזו בכך; **ו התוקע לחבירו.** שמתברר אצבעותיו בכס ידו ומכה אותו באגרוף; **נותן לו סלע.** דמי בשתו. ואין הלכה כרבי יהודה שאומר מנה: **סטרו.** שהכהו בכס ידו על לחיו, ואיכא בשת טפי: **צרם.** משך. לשון אחר, פגם: **הכל לפי כבודו.** כל אלו הדמים שהוכרו במשנה אינם אלא למכובד ביותר. אבל לאדם בווי פוחתין לו: **אמר רבי עקיבא וכו'.** רבי עקיבא פליג אתנא קמא, וסבר דבין מכובד בין בווי כולן שוין לדיני קנסות הללו. ואין הלכה כרבי עקיבא: **ותן לו זמן.** והני מילי לבושת דלא חסריה ממונא, והבינן זמן. אבל לנזקין דחסריה ממונא, לא יהבינן זמן: **שמרה.** המתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח הצרה: **ובו כאסר שמן.** שמן קטני באיסר: **לזו אני נותן ארבע מאות וזו.** שעל כאסר שמן זולתה בעצמה לגלות ראשה ומראה היא שאינה מקפדת על הבושת:

משניות מבוארות – קהתי

ארבע מאות וזו – דמי בושת. **צרם באונן** – כלומר משך בה; פירוש אחר: פגם בה (רש"י), או **תלש בשער** או **רקק והגיע בו רקו** – שנפל הרוק על גופו של חברו, או **העביר טליתו ממנו** – היינו בגדו העליון, או **פרע ראש האשה בשוק** – גילה את ראשה; בכל אחד מאלו **נותן ארבע מאות וזו** – דמי בושת. **זה הפלל:** **הפל לפי כבודו** – כל הדמים הקצובים הללו שנוכרו במשנה אינם אלא למכובד ביותר, אבל לאדם שאינו מכובד כל כך אינו משלם כשעוירים הללו אלא לפי ראות עיני בית דין. **אמר רבי עקיבא: אפלו עניים שבישראל, רואים אותם כאלו הם בני חרין (מיוחסים) שירדו מנוכסיהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב** – רבי עקיבא חולק על תנא קמא וסובר, שכל בני ישראל שווים הם לדיני קנסות הללו, בין שהם מכובדים ובין שאינם מכובדים. **ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק, באת לפני רבי עקיבא, וחיבו לתן לה ארבע מאות וזו.** אומר לו: **רבי, תן לי זמן** – לשלם, **ונתן לו זמן.** שקמרה – המתין לה, עד שראה אותה **עומדת על פתח הצרה, ושבר את הכד בפניה, ובו באסר שמן** – כלומר שמן מועט שקונים באיסר, **גלתה את ראשה, והיתה מטפחת –** סופגת את השמן על ידי מגע כף ידה בו, **ומנחת ידה על ראשה** – לסוך בשמן את שערוותיה. **העמיד עליה עדים** – שיראו כיצד היא נוהגת בשמן, **ובא לפני רבי עקיבא. אומר לו: רבי, לזו אני נותן ארבע מאות וזו?** – והרי על כאסר שמן זולתה בעצמה לגלות ראשה, והוכיחה בזה שאינה מקפדת על ביונה, **אמר לו** – רבי עקיבא: **לא אמרת פלוס** – אין טענתך טענה, שכן **החובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי** – לחבול בעצמו, שכל המצער עצמו נקרא חוטא כמו שמצינו בנוזי, שהואיל וציער עצמו מן היין, נאמר עליו (במדבד ו, יא): "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" (עיין גמרא), מכל מקום **פטור** – מעונש בית דין; אבל **אחרים שקבלו בו, חייבין** – כמו ששינונו לעיל. **והקוצץ נטיעותיו** – של עצמו, **אף על פי שאינו רשאי** – משום "בל תשחית" (דברים כ, יט). **פטור** – שיכול לומר לטובתי עשיתי (תפארת ישאל"ע); **אחרים שקצצו את נטיעותיו, חייבין** – לשלם; והוא הדין לענין בושת, שאפילו הוא אדם המבייש את עצמו, מכל מקום

אבל משלמין לאחר זמן; והיינו: נתגרשה האשה או נשתחרר העבד – ורכשו להם נכסים, **חייבין לשלם** – בעד החבלה שעשו לפני הגירושין ולפני השחרור.

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ה

המכה אביו ואמו – או אמו, **ועשה בהן חבורה** – אף על פי שלא התרו בו, **והחובל בחברו בשבת** – אף על פי שהיה שוגג באיסור שבת, מכל מקום הואיל ואם היו מתרים בו, והיה חובל במזיד, היה מתחייב מיתה, **פטור מכלל** – מתשלומי חמשת הדברים: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, **מפני שהוא נדון בנפשו** – להתחייב מיתת בית דין, וכל עבירה שיש בה חיוב מיתה ותשלומין, פטור מן התשלומין, בין עשאה אדם במזיד בין עשאה בשוגג (עיין לעיל ג, י). בענין "החובל בחברו בשבת" כתב הרמב"ם: "והלא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקלין בשבת פטורין מן המיתה, ולמה נחשוב זה החובל עוון שיש בו מיתת בית דין? והאיל ועשה נחת רוח ליצור הרע בעת שחבל בחברו, הרי הוא כמתקן, ונמצא עוון מיתה, לפיכך פטור מתשלומין" (הלי חובל ד, ח). **והחובל בעבד פנעני שלו, פטור מכלל** – שהרי אם חבלו בו אחרים, הכל שלו.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו דנה בחבלות שאין בעיקרן אלא בושת, וחכמים פסקו בהן דמים קצובים בתורת קנס. **התוקע לחברו** – יש מפרשים, שהכהו באגרופו (רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים, שהכהו על אזנו (רש"י), או כנגד אזנו (תפארת ישראל); ויש מבארים: התוקע לחברו באזנו ממש, שתקע לתוכה בקול גדול, **נותן לו סלע** – דמי בושתו. בגמרא מבואר: היינו סלע מדינה, והוא חצי דינר כסף (בבא קמא לו, ב). **רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי: מנה** – מאה דינר. ואין הלכה כרבי יהודה. יש מפרשים, שתנא קמא מדבר בענין, ורבי יהודה בעשר (תוספות סו). **סטרו** – על לחיו, **נותן לו מאתים וזו** – דמי בושת; **לאחר ידו** – סטרו באחורי ידו על לחיו, שהוא דרך בויון ביותר, **נותן לו**

מאות וזו? אמר לו: לא אמרת פלוס! החובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי – פטור; אחרים שחבלו בו – חיבין. והקוצץ נטיעותיו, אף על פי שאינו רשאי – פטור; אחרים שקצצו את נטיעותיו – חיבים. ז אף על פי שהוא נותן לו, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר (בראשית כ, ז): "ועתה השב אשת וגו'. ומנן שלא יהא המוחל אכזרי? שנאמר (שם שם, יז): "ויתפלל אברהם אל-האלהים ויפא אלהים את-אבימלך" וגו'. האומר: סמא את עיני, קטע את ידי, שבר את רגלי – חיב. על מנת לפטור – חיב. קרע את פסותי, שבר את פדי – חיב; על מנת לפטור – פטור. עשה בן לאיש פלוני, על מנת לפטור – חיב, בין בגופו בין במקומו.

פירוש ברטנורא

ז על מנת לפטור חיב. אם שאלו חובל לחבל על מנת לפטור אותי אתה אומר סמא את עיני, והשיבו הנחבל הן, אף על פי כן חיב, שיש הן שהוא כלאו, ובלשון תימה אמר לו הן, שאין דרך בני אדם למחול על צער גופן. אבל האומר לחבירו שבר את כרי, ושאלו המזיק על מנת לפטור אותי אתה אומר. אף על פי שהשיבו נזק לאו, זה הלאו הוא כהן, וכאילו אמר לו וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור, ולפיכך פטור שכן דרך בני אדם למחול על נזק ממון:

משניות מבוארות – קהתי

בפירוש: "על מנת לפטור", החובל פטור (ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). האומר לחברו: קרע את פסותי, שבר את פדי – ועשה כן, חיב – לשלם לו; על מנת לפטור – אבל אם אמר לו: על מנת שתהא פטור, הריהו פטור – שאדם עשוי למחול על ממונו. והרב מברטנורא מפרש: אבל האומר לחברו: קרע את כסותי או שבר את כדי, ושאלו חברו: על מנת לפטור? אף על פי שהשיבו לאו, מכל מקום פטור, שהלאו שהשיבו הריהו כהן, כאילו אמר לו: וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור, הלכך פטור, שכן דרך בני אדם למחול על נזקי ממון. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בכגון שבאו הכלים לידו תחילה בתורת שמירה, כגון שהיו שאולים או מופקדים, אצלו, הלכך אם אמר לו בעל הכלים קרע את כסותי או שבר את כדי, ועשה כן, חיב לשלם, שהואיל ונתחייב כבר בשמירה, הרי זה כאילו אמר לו: קרע או שבר על מנת לשלם, אלא אם כן אמר לו: על מנת שאתה פטור, שאז הוא פטור. אבל אם בשעה שנתן הכלים לידו אמר לו: קח כלי זה ושברו, או קח בגד זה וקרעו, ועשה כן, אף על פי שלא אמר לו "על מנת לפטור", הריהו פטור, הואיל ולא נכנס בכלל בגדר שומר, שנאמר (סמות כב, ז): "וכי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", ודרשו: "לשמור" ולא לאבד ולא לקרוע, כלומר שאם נתן לו לשמור הרי הוא חיב בפשיעתו, אבל אם נתן לו לאבד או לקרוע ופשע, הריהו פטור. האומר לחברו: עשה בן לאיש פלוני, על מנת לפטור – ואפילו אמר לו: על מנת שאני אשלם (תוספות יום טוב). חיב – השליח, אם עשה כן, בין בגופו – כגון שאמר לו: סמא את עין פלוני או קטע את ידו או שבור את רגלו, בין במקומו – כגון שאמר לו: קרע את כסותו או שבור את כדו, לפי שאין שליח לדבר עבירה. וכותב הרמב"ם: "אף על פי שהעושה חיב לשלם, הרי זה האומר לו שותפו בעוון ורשע הוא, שהרי הכשיל עיוור וחזיק ידי עוברי עבירה" (הל' חובל ג, יג).

אחרים שביישהו, חיבים לשלם כפי שקבעו חכמים, ואף אשה זו אף על פי שזוללה בעצמה גלות ראשה כדי ליהנות מהשמן, מכל מקום הפורע ראשה בשוק חיב לשלם לה ארבע מאות זוז. ברם, אין הלכה נרבי עקיבא. אלא הכל לפי המבייש והמתבייש.

הרמב"ם כותב: "יש הכאות רבות שיש בהן כזיו וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים, וכל המכה לחברו הכאה מהן, משלם אותו הממון הקצוב, וכולן נקטות הן, ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת והריפוי והשבת, בין צריך לרפואה ושבת בין לא צריך כזה הוא משלם" (הל' חובל ג, ח).

ויש כותבים, שאלו הדברים הקצובים אינם אלא כשביל בושת וצער, ששני דברים אלו ישנם ברוב היוזקות שאדם עושה לחברו. ואם יש ריפוי ושבת, הכל לפי הענין, ובוה לא יכלו חכמים ליתן קצבה (טור בשם הר"ף והרא"ש).

~ יום המישי ~

באור משנה ז

אף על פי שהוא נותן לו – חמשת הדברים: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו – מחילה על הצער שגרם לו מחמת קלונו, שנאמר: "ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך" – הרי שלא נמחל לאבימלך עד שביקש מאברהם שימחול לו ויתפלל בעדו (עין "תוספות יום טוב"), ומכאן שצריך לבקש מחילה מן המתבייש. ומנן שלא יהא המוחל אכזרי – מלמחול לו? שנאמר: "ויתפלל אברהם אל-האלהים ויפא אלהים את-אבימלך וגו'" – ואף על פי שאפשר לומר, שאברהם עשה כן לפנים משורת הדין. אבל אילו היה כן, היה הכתוב משמיענו שמחל לו, כשם שמודיע שהתפלל בעדו, אלא ודאי שהמחילה היתה מצד הדין ממש, ולכן אין כל רבותא בזה, ואין הכתוב צריך להשמיענו זה, אלא שבא הכתוב להשמיע, שלא זו בלבד שמחל לו אלא אף התפלל בעדו (תפארת ישראל; "תורה תמימה"). האומר – לחברו: סמא את עיני, קטע את ידי, שבר את רגלי – וחברו עשה לו כן, חיב – בכל חמשת הדברים, שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך (רמב"ם), ואסור היה לחברו לציית לו; ואפילו אמר לו הנחבל: על מנת לפטור – על מנת שתהא פטור, חיב – שאין דרך בני אדם למחול על צער גופם, ומן הסתם לא ברצינות אמר לו כן (עין רמב"ם הל' חובל ה, יא). ויש מפרשים (על פי הגמרא), שכונת משנתנו היא, שהחובל שאל את הנחבל: על מנת לפטור? והשיבו הנחבל: הן, שבכגון זה החובל חיב, לפי שאנו אומרים, שהנחבל השיב "הן" בלשון תימה, וכונתו היתה: לאו. אבל אם הנחבל אמר

פ ר ק ת ש י ע י

א הגזול עצים ועשאו פלים; צמר, ועשאו בגדים – משלם פשעת הגזלה. גזל פרה מעברת וילדה; רחל טעונה, וגזזה – משלם דמי פרה העומדת לילד, דמי רחל העומדת לגזו. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה; רחל ונטענה אצלו וגזזה – משלם פשעת הגזלה. זה הכלל: כל הגזליים משלמין פשעת הגזלה.

ב גזל בהמה והזקינה, עבדים והזקינו – משלם פשעת הגזלה. רבי מאיר אומר: בעבדים אומר לו: הרי שלך לפני! גזל מטבע ונסדק, פרות והרקיבו, יין והחמיץ – משלם פשעת הגזלה. מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסלה מעל גבי המזבח, או שהיתה יוצאת לסקל – אומר לו: הרי שלך לפני!

ג נתן לאמנין לתמן, וקלקלו – חביין לשלם. נתן לחרש שדה, תבה ומגדל לתמן, וקלקל – חבי לשלם. והפנאי

פירוש ברטנורא

א הגזול משלם כשעת הגזילה. דמי עצים וצמר. ואין חייב להחזיר לו כלים, דקני בשינוי: דמי רחל העומדת ליגזו. והעודף ששוה יותר הולד והגזיה, שלו הוא, דקננה בשינוי: זה הכלל. לאתויי גב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, ומבחו או מכרו, שהוא פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, שכיון שנעשה שינוי בידו, קנאו, ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר:

ב בעבדים אומר לו הרי שלך לפני. דקרקע דמו וברשותא דמרייהו קיימו. והלכה כר"מ: מטבע ונסדק, שינוי הניכר הוא: פירות והרקיבו. כשהרקיבו מקצתן [אומר לו הרי שלך לפני]. אבל הרקיבו כולם, משלם כשעת הגזילה: מטבע ונפסל. שאינו עובר באותה מדינה, אבל עובר הוא במדינה אחרת: ונעברה בה עברה. שנרבעה או נעברה [לעבודה זרה] שהיא פסולה לקרבן: שנפסלה למזבח. כמות שאינו ניכר כגון ברוקין שבעין:

משניות מבוארות – קהתי

ושלו הוא טובח או מוכר.

כעין שגול, יחזיר; ואם לאו, משלם דמיה" (בבא קמא טו, א; צח, ב).

~ יום שישי ~

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שהגזולן משלם כשעת הגזילה, ומה שהשכיחה הגזילה הריהו לגזולן, באה משנתנו ללמד, שאף כשיש הפסד, הגזולן משלם כשעת הגזילה.

גזל בהמה והזקינה – ברשותו של הגזולן, או שגזל עבדים והזקיניו – אצלו, ונפתח ערכם, משלם פשעת הגזלה – כשוויים בשעה שגזלם, הואיל וקנאם בשינוי. **רבי מאיר אומר: בעבדים** – בגזול עבדים והזקיניו, **אומר לו** – הגזולן לנגזל: **הרי שלך לפני!** – שמחזירים כמות שהם, לפי שהעבדים דינם כקרקע, שעומדת תמיד ברשות בעלים, והרי שהעבדים שהזקיניו, ברשות בעליהם הזקיניו. **גזל מטבע ונסדק** – אצלו, שאינו יוצא אפילו כשעת הדחק, והרי זה שינוי הניכר, או שגזל פרות והרקיבו – כולם (גמרא). או שגזל יין והחמיץ – ונעשה חומץ, משלם פשעת הגזלה – שהואיל ונשתנתה הגזילה בגופה שינוי ניכר, קנאה הגזולן, וחייב לשלם דמיה כשעת הגזילה. אבל אם גזל מטבע ונפסל – במדינה זו, אבל הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל תרומה ונטמאת – שנגעה אצלו בדבר טמא, והרי היא עומדת לשריפה, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח – שאסור הוא בהנאה, או שגזל בהמה ונעברה בה עברה – כגון שנרבעה או שנעברה כעבודה זרה, שפסולה לקרבן, או שנפסלה מעל גבי המזבח – לקרבן, שנולד בה מום שאינו ניכר, או שהיתה יוצאת לסקל – כגון שהמיתה אדם; בכל אלו, **אומר לו** – הגזולן לנגזל: **הרי שלך לפני!** – ומחזיר את הגזילה כמות שהיא, לפי שלא נשתנתה צורתה על ידי הנזק, והרי זה היזק שאינו ניכר. והוא הדין אם גזל פירות והרקיבו מקצתם, שהואיל ודרכם בכך, הרי זה כהיזק שאינו ניכר. אבל הגזול מטבע, ונפסל לגמרי מטעם המלכות, היזק ניכר הוא, לפי שצורת מטבע זו אינה יוצאת כלל בכל מדינות המלך, ונטבעה צורה אחרת במקומה, הלכך משלם כשעת הגזילה.

באור משנה ג

אגב ההלכות ששינוי במשניות הקודמות דנה משנתנו באומנים שקיבלו דברים על מנת לחקן וקלקלום.

הגזול עצים ועשאו פלים, או הגזול צמר ועשאו בגדים, משלם פשעת הגזלה – דמי עצים ודמי צמר, ואינו חייב להחזיר לו את הכלים שעשה מהעצים או את הבגדים שעשה מהצמר, לפי שקנאם בשינוי מעשה, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. בגמרא אמרו, שאין הגזולן קונה בשינוי אלא כשאין השינוי חוזר לברייתו, כגון שגזל עצים שאינם משופים, ותיקנם ועשאו כלים; אבל אם השינוי חוזר לברייתו, כגון שגזל עצים משופים, ועשה מהם תיבה, אף על פי שחיברם במסמרים, לא קנה את התיבה, לפי שאפשר לפרק את התיבה ולהחזיר את העצים כמות שהיו. ואפילו גזל עצים שאינם משופים ושיפם, אין זה נקרא שינוי, אלא אם כן נשתנה מהם על ידי השינוי, כגון שעשה מהם מכתש לכתוש בו או שעשה מהם נסרים או קורות וכיוצא בזה, שהואיל ונשתנה שם מחמת המעשה, קנאם בשינוי זה.

גזל פרה מעברת וילדה – אצלו, או שגזל רחל טעונה – כבשה טעונה צמר, וגזזה – וגזולן את הרחל את הכבשה, משלם דמי פרה העומדת לילד, או דמי רחל העומדת לגזו – כלומר שמחזיר הגזולן לנגזל את הפרה או את הרחל עצמן, שכן לידה וגזיה אינם שינוי בגוף הפרה והרחל, ואילו את הולד או את הצמר הריהו קונה בשינוי, ומוסיף לנגזל את דמיהם שהיו שווים לפני הלידה והגזיזה, והעודף ששווה עכשיו יותר הרי זה שלו ("נימוקי יוסף"; המאירי; וכן דעת רוב המפרשים). ויש מפרשים, שהגזולן קונה את הפרה או את הרחל, לפי שהלידה והגזיזה הן שינוי בגופן, והוא משלם לנגזל את דמי הפרה או דמי הרחל כשעת הגזילה (הרא"ש). **גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה**, או גזל רחל ונטענה אצלו – שגזל צמרה ברשותו של הגזולן, וגזזה – והרי כאן שינוי אף לגבי הפרה או הרחל, ואינו חייב להחזירן אלא לשלם דמיהן (המאירי; ועיין "תוספות יום טוב"). הלכך משלם פשעת הגזלה – היינו דמי הפרה ודמי הרחל כשוויין בשעת הגזילה, וכל מה שהשביחו משעת הגזילה ואילך הריהו לגזולן. והוא הדין כשלא ילדה או לא גזזה עדיין (גמרא). ולא נקטה המשנה "ילדה", "וגזזה" אלא אגב הרישא. זה הכלל: כל הגזליים משלמין פשעת הגזלה – בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות שאם גנב טלה ונעשה איל, או גנב עגל ונעשה שור וטבח או מכרו, פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, שהואיל ונעשה שינוי בידו קנאו,

שְׁקַבֵּל עָלָיו לְסִתּוֹר אֶת הַכֶּתֶל, וְשִׁבֵר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ שְׁהִיזָק – חֵיב לְשֵׁלֵם. הֵיךְ סוֹתֵר מִצֵּד זֶה וְנִפְלַל מִצֵּד אַחֵר – פְּטוּר; וְאִם מִחֲמַת הַמֶּפְקֶה – חֵיב. ד' הַנּוֹתֵן צֶמֶר לְצַבֵּעַ וְהִקְדִּיחְתּוּ יוֹרָה – נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי צֶמְרוֹ. צָבְעוּ פְּאוּר, אִם הִשְׁבַּח יוֹתֵר עַל הַיְצִיאָה – נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה; וְאִם הַיְצִיאָה יִתְּרָה עַל הִשְׁבַּח – נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבַּח. לְצַבּוֹעַ לוֹ אָדָם וְצָבְעוּ שְׁחוֹר, שְׁחוֹר וְצָבְעוּ אָדָם – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי צֶמְרוֹ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִשְׁבַּח יִתְּרָה עַל הַיְצִיאָה – נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה; וְאִם הַיְצִיאָה יִתְּרָה עַל הִשְׁבַּח – נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבַּח.

פירוש ברטנורא

ג נתן לאומנין לתקן. נתן להם עצים לעשות כלי. ולאחר שנעשה הכלי קלקלוהו, חייבים לשלם דמי הכלי ולא דמי עצים בלבד: נתן לחרש. השתא אשמעינן שאם נתן כלי עשוי לאומן כדי לתקנו, וקלקלו, חייב לשלם דמי הכלי. ותנא סיפא לגלוי רישא, דלא תימא רישא מיורי בכלי עשוי: שידה. עגלה של עץ העשויה למרכב נשים:

ד והקדיחתו יורה. שרפתו יורה. שהרתיתו יותר מראי: נתן לו דמי צמרו. והכא ליכא שבחא כלל, שהרי נשרף לגמרי, וליכא למימר אם השבח יתר: צבעו כאור. כמו כעור. שצבעו בפסולת של צבע, ומזיק בכונה הוא, לפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל: ואם השבחה. שהשבחו הצמר: יתר על היציאה. של צבע. נתן לו לצבע את היציאה ולא שכר שלם, ומקבל צמרו. ודמי צמרו לא אמרינן דניתוב ליה דנקא ויהו שבחא דצמר, דהא בצבע שהתנה עמו צבע וליכא שניא דנקני: לצבוע לו אדום וכו'. קנייה בשניו. לרבי מאיר לא יתיב אלא דמי צמרו, או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר: רבי יהודה אומר וכו'. דקנים ליה להאי דשינה, להיות ידו על התחתונה ולא נתנה משבחא, ואגרא נמי לא נשקול אלא יציאה. ואם יציאה יתירה על השבח, יתן לו השבח שהשבחו. ואם ירצה לתת את שכרו משלם, ששבח יותר על השכר, יתן שכרו. והלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

והוצאות הצביעה היו שלושה זווים, נוֹתֵן לוֹ – בעל הצמר לצבע, אֶת הַיְצִיאָה – ההוצאה בלבד, היינו שלושה זווים; וְאִם הַיְצִיאָה יִתְּרָה עַל הִשְׁבַּח – כגון שהוצאות הצביעה עלו שבעה זווים, נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבַּח – בלבד, היינו חמישה זווים, ומקבל צמרו, ואינו משלם לו את שכרו שהתנה עמו, הואיל וקלקל. ברום, אם השכר שהתנה עמו הוא פחות מן השבח (או במקרה הראשון פחות מן ההוצאה), נוֹתֵן לוֹ את השכר. יש מפרשים, ש"יציאה" היינו מה שהוציא הצבע על צבעים בלבד (רמב"ם, ברטנורא), ויש מפרשים: דמי עצים וסממנים ושכר טרחו כשאר שכיר יום (רש"י). לְצַבּוֹעַ לוֹ אָדָם – נתן צמר לצבע על מנת לצבעו אדום, וְצָבְעוּ שְׁחוֹר, או שנתן לו לצבוע לו שְׁחוֹר וְצָבְעוּ אָדָם – היינו ששינה ממה שהתנה עמו בעל הצמר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נוֹתֵן לוֹ – הצבע לבעל הצמר, דָּמֵי צֶמְרוֹ – שלדעת רבי מאיר קנאו הצבע בשניו כדין גזלן; ומכל מקום אם בעל הצמר רוצה, משלם לו שכרו שהתנה עמו ומקבל את הצמר, ואין אומרים שקנאו לגמרי, שהרי לא נתכוון הצבע לזכות בו כלל, מה שאין כן בגזלן ("תוספות יום טוב"). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִשְׁבַּח – שהשבחו הצמר על ידי הצביעה, יִתְּרָה עַל הַיְצִיאָה – עולה על הוצאת הצביעה, נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה – ההוצאה בלבד; וְאִם הַיְצִיאָה יִתְּרָה עַל הִשְׁבַּח, נוֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבַּח – כמו שבארנו לעיל ב"צבעו כעור", שכל המשנה קנסוהו חכמים שתא ידו על התחתונה; רבי יהודה חולק על רבי מאיר וסובר, שהואיל ולא התכוון הצבע לגזול את הצמר לא קנה את הצמר בשניו, הלכך דינו כדין "צבעו כעור" ששנינו לעיל. והלכה כרבי יהודה.

נָתַן לְאֲמִנִין לְתַקֵּן – כלי, וְקִלְקְלוּ – את הכלי, חֵיבִין לְשֵׁלֵם – דמי הכלי. נָתַן לְחֶרֶשׁ – לנגר, שְׂדֵה – עגלה של עץ, תֵּבָה – ארגו, וּמִגְדָּל – ארון, לְתַקֵּן – כגון לחזק במסמרים, וְקִלְקְלוּ – כגון ששברם, חֵיב לְשֵׁלֵם – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה ללמד, שבין שנתן לאומן כלי לתקנו וקלקלו, ובין שנתן לו עצים לעשות כלי, ולאחר שנעשה את הכלי קלקלו, כגון ששברו, לעולם חייב האומן לשלם דמי הכלי, ולא דמי עצים בלבד, שאין האומן קונה בשבח כלי, אלא כל שהושבח, ברשות בעלים הוא; הלכך משיבירו חייב לשלם לבעלים כשעת השבירה; ומפרשת הגמרא, שהסיפא העוסקת במי שנתן כלי לתקן, באה לגלות על הרישא, שמדובר בה אפילו במי שנתן עצים לעשות כלי. וְהִבְנִיא שְׁקַבֵּל עָלָיו לְסִתּוֹר אֶת הַכֶּתֶל, וְשִׁבֵר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ שְׁהִיזָק – בסתירת הכותל נזק אחר; ויש גורסים: או שווחיקו – היינו את האבנים, חֵיב לְשֵׁלֵם – שכך קיבל עליו מן הסתם שלא לשבר את האבנים וכן להיזהר שלא להזיק. הֵיךְ סוֹתֵר מִצֵּד זֶה וְנִפְלַל מִצֵּד אַחֵר, פְּטוּר – מלשלם, שאונס הוא; וְאִם מִחֲמַת הַמֶּפְקֶה – מכוח המכה החזקה שהכה בכותל נפלו האבנים מצד אחר, חֵיב – לשלם, שהיה לו להעלות על דעתו, שעלולה מכתו להפיל מצד אחר, והרי זה כזורק חץ והזיק בו (רמב"ם).

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד באומנים שקלקלו דברים שקיבלו לתקן, או ששינו ועשו שלא כרצון הבעלים.

הַנּוֹתֵן צֶמֶר לְצַבֵּעַ – כדי לצבעו, וְהִקְדִּיחְתּוּ יוֹרָה – ונשרף הצמר בתוך הדוד, משום שהרתיתו יותר מדי, נוֹתֵן לוֹ – הצבע לבעל הצמר, דָּמֵי צֶמְרוֹ – בגמרא מבואר, דווקא אם נשרף קודם שקלט את הצבע, אינו נוֹתֵן לוֹ אלא דמי צמרו בלבד; אבל אם נקלט הצבע והושבח הצמר ואחר כך נשרף, חייב לשלם לו דמי צמר צבוע, לפי שאין אומן קונה בשבח כלי, כמו שלמדנו במשנה הקודמת (גמרא בבא קמא צח. ב. צט. א). צָבְעוּ פְּאוּר – היינו כעור, כלומר שצבע את הצמר בצבע גרוע, בפסולת של צבע, ונמצא שהזיקו בכוונה, אִם הִשְׁבַּח יוֹתֵר עַל הַיְצִיאָה – אם מה שהשבחו הצמר על ידי הצביעה עולה על הוצאות הצביעה, כגון שהצמר היה שווה עשרה זווים, ולאחר צביעתו שווה חמישה עשר זוו, ונמצא שהשבחו חמישה זווים,

באור משנה ה

כתוב בתורה (ויקרא ה, כא-כו): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה, וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר... והיה כי יחטא ואשם (כשירגיש את עצמו אשם לאחר שחטא) והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד איתו, או את האבדה אשר מצא. או מכל אשר ישבע עליו לשקר ונשם אותו בראשו (היינו הקרן; ונקראת "ראש" מפני שהיא העיקר) וחמשתיו יוסף עליו, לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא לה'. איל תמים מן הצאן... וכפר עליו הכהן לפני ה' ונטול לו". מכאן, שהגזול את חברו (או שנחתייב לו ממון באחת משאר הדרכים המפורטות בפרשה), וכפר בו, ונשבע לו על שקר, ואחר כך הודה, חייב להחזיר לו את הקרן בתוספת חומש (היינו רבע מהקרן, שהוא חומש מלבר, מבחוקן), וחייב להביא קרבן אשם הנקרא "אשם גזילות" – משנתנו בלא ללמד, שאם הגזילה היתה שווה

ה הגזול את חברו שנה פרוטה ונשבע לו – יוליכנו אחריו אפילו למדי. לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו, אבל נותן לשליח בית דין. ואם מת – יחזיר ליוֹרְשָׁיו.

פירוש ברטנורא

ה נשבע לו. על שקר, והודה: ויוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגול עצמו. דגבי נשבע על שקר כתיב (ויקרא ה') לאשר הוא לו יתנו: לא יתן לא לבנו. של נגול. דלא הוי השבה עד דמטי לדיה: לשליח ב"ד. תקנה הוא דעבד רבנן מפני תקנת השבים, שלא נחייבונו לזה להוציא מנה בהוצאת הדרך: ואם מת. הנגול:

משניות מבוארות – קהתי

וְלֹא לְשִׁלּוּחוֹ – של הנגול, שאין השבת הגזילה עד שהיא מגיעה לידי הנגול עצמו, כמו שבארנו לעיל, הלכך אחריות הדרך על הגולן. ברם, אם הנגול עשה שליח בעדים, הרי שליח זה כידו, ונותן לו את הגזילה, ונפטר מדין השבה (גמרא; רמב"ם הל' גזילה ז, י). **אֲבָל נֹתֵן לְשִׁלִּיחַ בֵּית דִּין** – שביט דין עשאוהו שליח, כדי להוליך את הגזילה לנגול, ומשעה שבאה לידי השליח מתכפר לו, ומבואר הטעם במפרשים, שזוהי תקנה שעשו חכמים לגולנים, מפני תקנת השבים, שלא יימנעו מלהשיב את הגזילה (תוספות; הרא"ש). ויש מפרשים, שטעם תקנה זו, כדי שלא יצטרך הגולן להוציא הרבה בשביל הוצאות הדרך (רש"י; ועיין קושיית התוספות). והוא הדין שיכול ליתן את הגזילה לבית דין ולהתכפר, שכן בית דין מטפלים בה עד שתגיע לבעליה (רמב"ם סו). **וְאִם מֵת** – הנגול, יִחְזֹר לְיוֹרְשָׁיו – את הגזילה. משנתנו באה להשמיע, שאפילו ליורשים חייב להוליך אחריהם למדי; או שהיא באה להשמיענו, שאם הגולן נשבע לנגול, ואחר כך מת הנגול, חייב הגולן להחזיר ליורשים קרן וחומש, ולהביא אשם (תוספות).

לכל הפחות פרוטה, אין הגולן מתכפר עד שהוא יחזיר אותה לידי הנגול, ואפילו הנגול גר במקום רחוק, חייב הגולן ללכת אליו לקיים דין השבת הגזילה, כמו שנאמר: "לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו". ברם, אם הגזילה היתה פחות משווה פרוטה, אינו חייב בכל האמור, שפחות משווה פרוטה אינה ממון, ואין בה שום חשיבות.

הגזול את חברו שנה פרוטה ונשבע לו – על שקר, שלא גזל ממנו, ואחר כך הודה, **יוליכנו אחריו אפילו למדי** – שאין לו כפרה עד שישביב את הגזילה לידי הנגול, וחייב להוליכה אחריו למקום שהוא נמצא שם, ואפילו הוא בארץ רחוקה; הרמב"ם מבאר הטעם, שהואיל ונשבע עליו כבר נתיאשו הבעלים, ואינם באים עוד לתבעו, הלכך חייב לרדוף אחר הבעלים עד שיחזיר להם, ואפילו הם באי היס. אבל אם לא נשבע, אף על פי שכפר בו, אם חזר והודה, אינו חייב לרדוף אחר הבעלים כדי להחזיר להם ממון שבידו, אלא יאזיז ביד הגולן עד שיבואו הבעלים ויטלו שלהם (ה' גזילה ז, ט). ויש כותבים, שמכל מקום צריך שיודיע לו: כך וכך גזלתך, בוא וקח ממני (סוד ש"ס). **לא יתן** – את הגזילה, **לא לבנו** – של הנגול,

המשך מעמוד 34

ילקוט לוי יצחק על התורה

שם מ"ב גבורה. והוא מצד אחליפו דוכתייהו כו'. וכמ"ש בלקו"ת בד"ה ואהבת את כו' ע"ש. לקוטי לוי יצחק, הנרות לזהר שמות-דברים עמוד רכט

הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד [עיין מזה בהרמ"ז פ' צו בדף כ"ז וכוננו מזה בביאור [לקו"ת שיר השירים ל, ג] ע"פ לבבתנ] והכי נמי בב' פרשיות אלו דפ' ראשונה היא בבחי' חסד בבחי' כלים ואהבת בחי' כלי החסד ושם מ"ב בגבורה הוא אור הגבורה השורה בכלי החסד ופ' שניה שם ע"ב אור החסד בכלי הגבורה. (עיי"ש המשך הביאור). וראה שם פרשת מסעי פה, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"א ע' ט ואילך. פרשיות ח"ב ע' תסח. תשכ. סידור עם דא"ח ע, א ואילך [ובהוצאת תשע"ט – קיה, ג ואילך]. ובארוכה – אמרי בינה שער הקריאת שמע פמ"ה ואילך. שרש מצות התפלה פ"ב ואילך (דרך מצותיך קב, סע"א ואילך). אור התורה תרומה (שמות כרך ה) עמוד א'שסו. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א עמוד כ ואילך [בהוצאה החדשה – ח"א ס"ע כז ואילך]. ובכ"מ. ילקוט לוי יצחק על התורה הנסמן לקמן סי' קיא הערה 18 בסופו.

כלי המקדש פ"ח הלכה ו', של כהנים דוקא שהם בחי' חסדים. והיתה עומדת בימין בחי' חסדים.

גם י"ל, מה שיצחק גבורה אתקין מנורה הוא ע"ד שבפ' ראשונה דק"ש²³ שהיא בחי' עטרא דחסד, בה הוא

23) שבפ' ראשונה דק"ש . . מצד אחליפו דוכתייהו . . בלקו"ת וכו'. פירוש: בפרשה ראשונה ("שמע") יש מ"ב תיבות. בפרשה שני ("והי' אם שמוע") יש ע"ב תיבות עד תיבת "ושמתם".

ראה לקוטי תורה בד"ה ואהבת את ה' אלקיך (פ' ואתחנן יב, ד) – המצויין כאן – וז"ל: הנה מואהבת עד ובשערך מ"ב תיבין, ופ' שניה שם ע"ב ועיין בזה"ב תרומה (קל"ב) ובפרדס (שכ"א פ"ו ופרק י"ב). והנה נודע כי שם מ"ב הוא בגבורה ושם ע"ב בחסד והלא כאן נהפוך הוא. כי פ' ראשונה דק"ש היא בחי' חסד ואהבת, ופ' שניה השמרו לכם כו' בגבורה. וכמבואר מענין סדר הפרשיות קדש והיה כי יביא שמע והיה אם שמוע שהם חו"ב חו"ג קדש בחכמה כו'. אך הענין דאיתא בזהר על האורות דאחליפו דוכתייהו ואכלילו שמאלא בימינא. והביאור הוא שנתחלפו האורות בבחי' כליהם שאור החסד שורה בכלי

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לב עמוד ב. אגב שעסקנו בברכת 'חונן הדעת', מביאה הגמרא את מעלת בתחלת כו'. בחונן הדעת: ב' הדעה: **אָמַר רַבִּי אֲמִי, גְּדוּלָּה דְּעָה, שְׁנַתְנָה** [נקבעה] **בְּתַחֲלַת בְּרָכָה** אותיות. בין ב' שמות:

שָׁל חוּל, כלומר, בברכה הראשונה של הברכות האמצעיות, שנאמרות רק בחול.

וְאָמַר רַבִּי אֲמִי, גְּדוּלָּה דְּעָה, שְׁנַתְנָה [נכתבה] **בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת** – בין שתי הזכרות של שמות ה', **שְׁנַתְנָה** בתפילת חנה (שמואל א' ב ג), **'בִּי אֵל דְּעוֹת ה'.** **וְכָל מִי שְׁאִין בּוֹ דְּעָה, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו.** **שְׁנַתְנָה** (ישעיה כו יא) **'בִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא, עַל בֶּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ.** תלה הכתוב את הטעם שלא ירחם הקב"ה עליהם, כיון שאין בהם בינה, הרי שאין לרחם על מי שאין בו בינה ודעה.

דבר נוסף הנכתב בין שתי אותיות: **אָמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, גְּדוּל מְקַדָּשׁ, שְׁנַתְנָה** [נכתב] **בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת** – בין שתי הזכרות של שמות ה'. **שְׁנַתְנָה** (שמות טו יז) **'מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה', מְקַדָּשׁ, ה' פּוֹנְנוּ יְדִיד'.**

מאמר נוסף במעלת הדעה: **וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ דְּעָה, כְּאִילוֹ נִבְנָה בֵּית הַמְּקַדָּשׁ בְּיָמָיו.** ומנין, שכן הדעה נתנה בין שתי אותיות, וכן המקדש נתן בין שתי אותיות, הרי שמעלתם שוה, ולכן מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו.

התבאר שדבר הנכתב בין שני שמות יש בו חשיבות. רב אחא מקשה על כך: **מִתְקִיף לָהּ רַב אַחָא קְרַחֲינָאָה** לרבי אלעזר, **אָלָא מַעֲתָה** שדבר שנכתב בין שני שמות יש בו חשיבות, עלינו לומר גם שגְּדוּלָּה נְקַמָּה, שָׂאָף היא נְתָנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שְׁנַתְנָה (תהלים צד א) **'אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ,** והאם אפשר לומר שנקמה היא חשובה. **אָמַר לִיהִי רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, אִין** – אכן, **בְּמִילָתָהּ מִיְהִיא גְּדוּלָּה הִיא** – במקום שהיא נצרכת בו, על כל פנים גדולה היא.

מסיימת הגמרא: **וְהִינּוּ – וְהוּוּ דְאָמַר עוֹלָא, שְׁתֵּי נְקָמוֹת חֲלָלוּ, אֵל נְקָמוֹת ה', וְאֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ, לְפָנָה.** מבאר עולא: נקמה אחת לְמוֹכָה, לתת גמול לישראל, ונקמה אַחַת לְרַעָה, להנקם מן הגויים. נקמה לְמוֹכָה מצאנו, **דְּבַתִּיב** (דברים לג ב) לגבי מעמד הר סיני, **'הוֹפִיעַ מִחַר פְּאָרְזָן,** ו'הוֹפִיעַ' הוא מלשון גילוי, שהקב"ה גילה והפקיר את ממון הגויים [כגון היושבים בהר פארן] כשלא רצו לקבל את התורה, ונתנו לישראל. וכיון שגם בפסוק **'אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ'** נאמר לשון 'הוֹפִיעַ', למדים מכך שהכוונה היא שהפקיר הקדוש ברוך הוא את ממון הגויים לישראל, וזוהי הנקמה לטובה, שיש בה שכר לישראל. ונקמה לְרַעָה מצאנו, **דְּבַתִּיב 'אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ,** והנקמה הראשונה שבפסוק זה, היינו נקמה לרעה מן הגויים שלא קיבלו את התורה. הרי למדנו, שהנקמה האמורה בפסוק זה בין שתי אותיות, היא במקום הצריך לנקמה.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שישי עמ' א

5 תמו, הקדוש ברוך הוא שמר עליו שלא ינוק.
6 זמנא חדא – פעם אחת, תנה מסרנאן ליה תרתי כודניתי – היו שתי פרידות ועל כל אחת מהן היה מונח אובך. ונקיף – והיו הפרדות עומדות

1 קא דהיט אקופיא לשורא דמחזא – שרץ על שורות שיני החומה
2 של העיר מחזא, ודהיט פרשא כי רכיב היותא מתתאיה – ותחת
3 החומה רץ פרש הרוכב על סוס, ולא יביל ליה – לא יכל השד
4 להזיקו, ואף על פי שהשד רץ בכל כחו והפך לעומתו רץ לפי

53 ועֲבָדִים שהם מטלטלין שאינם קבועים בעיר כיוון שהולכים ממקום
 54 למקום. הָרִי בּוֹלֵן מְבוֹרֵי, וכל שכן שאמר מטלטלין כגון חֵטִים
 55 ושעורים וכסף וזהב כלולים במכירה. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
 56 הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר בְּתוֹם, מְכִיר עַמָּה אֶת הַסְּפָנִים וְיִתְבָּרַר אֵלֶיךָ
 57 בגמרא מהו.

נמרא

58 הגמרא מבררת האם יש ראייה ממשנתניו שבדעת בני אדם עבד
 59 נחשב למטלטלין, ויפשט מבאן מה שהסתפקו בגמרא לקמן (קכ).
 60 בנידון זה. ושאלת הגמרא: אָמַר לִיָּה רַב אָהָא בְּרִיה דְּרַב אֵוִיָּא לְרַב
 61 אֲשֵׁי, הָרִי מִתּוֹךְ דְּרֵבִי הַמְּשַׁנָּה שֶׁמֶטְלָלִין אֵינֶם כְּלוּלִים בְּסֵתֵם
 62 מכירת עיר, ואם אמר 'העיר וכל מה שבתוכה מכורין' אף העבדים
 63 כלולים במכירה. שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה - נשמע מִכָּךְ דַּעְבָּדָא בְּמִטְלָלִין דְּמִי
 64 - שבדעת בני אדם עבד נחשב למטלטלין, דָּא בְּמִקְרָעָא דְּמִי -
 65 שאם העבד נחשב לקרקע, אם כן אף באופן שלא אמר 'היא וכל
 66 מה שבתוכה מכורין' נִידָבֵן אֲנִי מְכִירָא - יהא העבד כלול במכירה,
 67 שהרי אמנם באופן זה אין כוונתו לכלול את המטלטלין, אך עבד
 68 שנחשב לקרקע מדוע לא יהא כלול במכירה. אלא בהכרח מוכח
 69 ממשנתניו שעבד נחשב כמטלטלין, ואם כן מדוע הסתפקו בנידון
 70 זה לקמן (קכ). ולא פשטוהו ממשנתניו.

71 דוחה הגמרא את ההוכחה ומיישבת: וְאֵלָא לְדַבְּרִיךְ רַב אַחָא, מָאֵי
 72 - מה עולה ממשנתניו דַּעְבָּדָא בְּמִטְלָלִין דְּמִי - שעבד נחשב
 73 למטלטלין, ולכך אינו כלול בסתם מכירת עיר, הלא עדיין יקשה
 74 מָאֵי אֲפִילוּ - מהו ששנינו בהמשך המשנה שאם אמר 'היא וכל
 75 מה שבתוכה מכורין' אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן
 76 מכורין, ומלשון 'אפילו' משמע שיש חידוש בעבד יותר מאשר
 77 מטלטלין, ואילו לדבריך עבד שוה לשאר מטלטלין שנקנים באופן
 78 זה. אֵלָא מָאֵי אֵיִת לָךְ לְמִיָּד - מה יש לך ליישב, דְּאֲנִי בֵּין
 79 מְטָלָלִין דְּנִידֵי מְטָלָלִין דְּלֵא נִידֵי - ששונה דינם של מטלטלין
 80 שניידים מעצמם כדוגמת עבדים, ממשלתלין שאינם ניידים
 81 מעצמם, והיה מקום לומר שכאשר אמר 'היא וכל מה שבתוכה'
 82 רק מטלטלין שאינם ניידים בטלים לעיר וכלולים במכירתה, אך
 83 עבדים הניידים אינם כלולים במכירה הואיל ואינם בטלים לה,
 84 לכך נקטה המשנה שאפילו' עבדים בכלל מכירת העיר. וכיון
 85 שכן, באותו אופן יש לדחות את הראיה שהבאת מן המשנה שעבד
 86 כמטלטלין, שכן אֲפִילוּ תִּימָא דַּעְבָּדָא בְּמִקְרָעָא דְּמִי - שעבד הוא
 87 קרקע, מכל מקום שְׂאֵנִי בֵּין מְקָרָעָא דְּנִידֵי - יש חילוק בין קרקע
 88 ניידת כדוגמת עבד, לְמִקְרָעָא דְּלֵא נִידֵי - לשאר קרקעות שאינם
 89 ניידים, ועל אף שבסתם מכירת עיר הקרקעות שאינם ניידים
 90 כלולים במכירה, מכל מקום עבדים אינם כלולים, כיון שאין
 91 כוונתו לכלול אלא את הדברים הקבועים בעיר ונקראין על שם
 92 העיר, ולא את העבדים שיכולים לצאת מן העיר ואינם קבועים
 93 בה.

94 שנינו במשנה: רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר סְתֵם,
 95 מְכִיר עַמָּה גַם אֶת הַסְּפָנִים. מבררת הגמרא: מָאֵי סְפָנִים. מבארת
 96 הגמרא: הֵקָא תְּרֻנְיָמוּ - כאן בבבל ביארו, שהכוונה לפר מְחֻוּנְיָתָא
 97 - עבדו של שר העיר הבקי בתחומי העיר וממונה להראות את
 98 תחומי השדות של כל אחד, ולפי שאי אפשר לעיר בלא עבד זה,
 99 הרי הוא כלול במכירה. שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, 'סנטר' פירושו
 100 בְּאֵנִי - שדות שמסביב לעיר. מבארת הגמרא את מחלוקתם: מָאֵן
 101 דְּאָמַר - בני בבל שפירשו ש'סנטר' היינו פר מְחֻוּנְיָתָא - עבד הבקי
 102 בתחומי העיר, ונמכר עם העיר על אף ניידותו, כָּל שֵׁנִי בְּאֵנִי -
 103 שדות שמסביב לעיר נמכרות עמה כיון שקבועות במקומן, אבל
 104 מָאֵן דְּאָמַר - שמעון בן אבטולמוס שפירש ש'סנטר' היינו בְּאֵנִי -

1 בִּימֹת הַחֵמָה, שעל אף שאז המים בבריכות מועטים אינם בטלים
 2 לגבי המרחץ ואינם כלולים במכירה, וכל שכן אם היתה המכירה
 3 בִּימֹת הַשְּׁמַיִם שהמים בבריכות מרובים ויש להם חשיבות בפני
 4 עצמן, שאז ודאי אינם בטלים למרחץ. וכן לא כלל במכירתו את
 5 בֵּית כִּינֹס הַעֲצִים - מקום אכסנת העצים. וְאִם אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר 'בֵּית
 6 הַמֶּרְחֵץ וְכָל תְּשֻׁמֵי שְׁוִי אֵנִי מוֹכֵר לָךְ', הָרִי בּוֹלֵן מְבוֹרֵי, כלומר, אף
 7 הבריכות ואוצרות של עצים, לפי שבאומרו 'וכל תשמישו'
 8 התכוין לרבות אף את הבריכות ואוצרות העצים המשמשים
 9 במקצת את המרחץ.

10 שנינו בברייתא זו שאם אמר 'בית המרחץ וכל תשמישו' הרי כולן
 11 מכורין, מביאה הגמרא נידון במוכר בית הבד וכל תשמישו מה
 12 כלול במכירתו: הָהוּא - מעשה באחד דְּאָמַר לִיָּה לְחַכְרִיה 'בֵּית הַבֵּד
 13 וְכָל תְּשֻׁמֵי שְׁוִי אֵנִי מוֹכֵר לָךְ', הָוִיא הֵנְהוּ הֵנְהוּתָא אֲפִרְיָא - והיו
 14 למוכר כמה חנויות מחוץ לבית הבד המשמשים בעיקר לממכר
 15 פת וייך, דְּהוּוּ שְׁמַחוּ בְּהוּ שׁוּמְשָׁמִי - שמלבד שימוש זה היו שותחים
 16 שם שומשומים לייבשם כדי לכבש אותם באותו בית הבד הסמוך.
 17 והלוקח טוען שאף חנויות אלו כלולים במכירה. אֵתָא לְקַמְיָה דְּרַב
 18 יוֹסֵף - בא לפני רב יוסף לברר את הדין בזה. אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף,
 19 תֵּינָא בְּרִייתָא שְׁהוּבָא לְעִיל, אִם אָמַר הַמּוֹכֵר בֵּית הַמֶּרְחֵץ וְכָל
 20 תְּשֻׁמֵי שְׁוִי אֵנִי מוֹכֵר לָךְ, הָרִי בּוֹלֵן מְבוֹרֵי, ואף אוצרות העצים
 21 שאינם משמשים דווקא לבית המרחץ, ולכך אף כאן שאמר
 22 המוכר 'בית הבד וכל תשמישו' אני מוכר לך, הרי כלל אף את
 23 אותם חנויות במכירתו.
 24 מקשה הגמרא: אָמַר לִיָּה אֲבָיִי, הֵיאךְ פִּסְקַת שְׂכִינִין שְׂאֵמֵר וְכָל
 25 תְּשֻׁמֵי שְׁוִי' כלל אף את החנויות במכירה. וְהָא תֵּנִי רַבִּי תִּימָא שְׂאֵף
 26 באופן שאמר 'וכל תשמישו' אין בּוֹלֵן מְבוֹרֵי, כיון שתשמישם של
 27 אותם חנויות אינו מיוחד לבית הבד.

28 בפרשת הגמרא באופן אחר: אֵלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי, הוֹיָן - רואים אנו
 29 בנוסח הדברים שאמר המוכר, אִי אָמַר לִיָּה 'בֵּית הַבֵּד וְכָל תְּשֻׁמֵי שְׁוִי
 30 מכורין לך ואֵלֶיךָ מְצֻרְנָהא' - ואילו דן מיצריה, כלומר, סימן את
 31 גבולות בית הבד, קֵנִי אף את החנויות, כיון שהם משמשים במקצת
 32 את בית הבד ונמצאים בתוך גבולות המיצרים, וְאִי לֵא - אם לא
 33 סימן מצריה או לא הוסיף 'וכל תשמישו', לֵא קֵנִי הַלּוֹקַח אֶת
 34 החנויות. ואף הברייתא לעיל בענין מכירת בית המרחץ מתפרשת
 35 כך, שאם אמר 'בית המרחץ וכל מה שבתוכו אני מוכר', אף שסימן
 36 את המיצרים, לא קנה הלוקח את בריכות המים ואת אוצרות
 37 העצים שבתוך המיצרים, כיון שבאופן זה אנו אומרים שמיצרים
 38 הרחב לו', כלומר סימן הגבולות אינו ראייה, כיון שרגילות
 39 לעשותם באופן נרחב, מאחר וקשה לסמנם בצימצום. אבל אם
 40 אמר 'בית המרחץ וכל תשמישו מכורין לך' וגם סימן את
 41 המיצרים, אף הבריכות והאוצרות שתוך המיצרים כלולים
 42 במכירה, מאחר והם ראוים במקצת לשימוש בית המרחץ.

משנה

43 המשנה מבארת מה כלול במכירת 'עיר' כאשר המוכר לא פירט
 44 אלו דברים כולל עמה במכירתו: הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר בְּתוֹם, מְכִיר עַמָּה
 45 אֶת הַקְּתָם שבתוכה, שאף הם בכלל 'עיר', ואת הַבוֹרֵת שִׁיחֵי
 46 וְקַדְרֵי, וכן את הַמֶּרְחָצוֹת - בתי מרחץ, וְשׁוֹבְבוֹת של יונים, וּבֵית
 47 הַבְּרִיָּן שבה המשמש לעיצרת זיתים לשמן, וּבֵית הַשְּׁלֵחִין הסמוכין
 48 לעיר וייתבאר להלן בגמרא מהו. אֲבָל לֵא כָּלל במכירתו אֶת כָּלִי
 49 הַתְּשֻׁמִּישׁ הַמְּטָלָלִין שבה, כגון תנור וכירים ושאר המטלטלין
 50 שנמנו במשנה לעיל (סה). שאינם בכלל מכירת בית, וכל שכן שלא
 51 כלל את החיטים והשעורים שבה. מוסיפה המשנה: וְכִּיֵּן שְׂאָמַר לוֹ
 52 'היא [העיר] וְכָל מַה שְּׁבְרִיהָ מְכוֹרִין לָךְ', אֲפִילוּ הָיוּ בָּהּ הַחֵמָה

אלא מאי עבדא במטלטלי דמי מאי אפילו - לאו משום דאי במקרקעי דמי אתי שפיר, דהא מכל מקום מבחמה איכא לאקשויי: מאי "אפילו". אלא לומר דלא מפלגינן בין מטלטלי דניידי למטלטלי דלא ניידו פריך, והוא הדין דהוי מצוי למיפרך: אי במטלטלי דמי - אפילו גבי חצר יהו מוכרין. מ"י סברת מאי שלחן בר - ואם תאמר: דבבולי

גמרא הוה בית השלחין - באגוי, שדות שמשקין אותן, ומאי שנא אגוי דמשנינן להו מכל בית השלחין שבגמרא? ויש לומר: דפשיטא ליה לגמרא דאין חילוק בין שדה בית השלחין ושדה בית הבעל לענין מוכר, ויש חילוק בין באגוי לגינוניתא, לכך לא נחא לפרש שלחן כמו בעלמא, דהוה משמע דאתא למעטי שדה בית הבעל.

שלחין פרס וגו' - על שם האילן שעשה בדים ושולח פארות, כדכתיב "וחעש בדים ותשלח פארות" וגו' (וחזקוני ז'). ושייך לעמוד בו אמר תנא קמא באגוי לא מודבני ומחדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווינתא מודבן - ואף על גב דשמעינן מקל וחומר דבאגוי מודבני, מכל מקום כיון דתנא קמא אית ליה דאפילו באגוי לא מודבני - הוה ליה לרבן שמעון בן גמליאל לפרושי שפיר, ולמימר דבאגוי ובר מחווינתא מודבני.

הכי

בין בימות החמה - שחן מועטין, וסלקא דעתך אמינא ליבטלו גבי המרחץ. ולא בית בניסת העצים - גרסינן בתוספתא: לא מוכר לא את הבית ולא את העצים. דכי יזכי העצים לאו תשמישין נינהו - גם הבית שעשוי לצרכו לא מיקרי תשמיש מרחץ כל כך. וכל תשמישיו - לטפויי אתא בריכות ואיצרות של עצים, דהוה תשמיש למרחץ פורתא.

בימות החמה ובימות הגשמים, ולא בית העצים; ואם אמר לו: "בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך" - פולין מוכרין, והוא דאמר ליה להכריה: "בית הכרד וכל תשמישיו אני מוכר לך", הויא הנהו הנואתא אפראי דהווי שמוחו בהו שומשמי, אתא לקמיה דרב ויסק, אמר ליה: תנינא, אם אמר: "בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך" - הרי פולין מוכרין. אמר ליה אבין, והא תני רבי תימא: אין פולין מוכרין אלא אמר רב אשי: הווינא, אי אמר ליה: "בית הכרד וכל תשמישיו ואילן מצרנאה" - קני, ואי לא - לא קני. משנה המוכר את העיר - מוכר בתים, בורות שיחין ומערות, מרחצאות ושוככות, בית הכרד ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין; ובזמן שאמר לו: "היא וכל מה שבתוכה", אפילו היו בה בהמה ועבדים - הרי פולין מוכרין. רבן שמעון בן גמליאל אמר: המוכר את העיר - מוכר את הסנטר. גמרא

אמר ליה רב אחא בריה דרב אימי לרב אשי, שמעת מינה: עבדא כמטלטלא דמי, דאי כמקרקע דמי, נידרבן אגב מתא. - ואלא מאי? עבדא כמטלטלא דמי, מאי "אפילו"? אלא מאי אית לך למימר, שאני בין מטלטלא דנייד ממשלמלא דלא נייד? אפילו תימא: עבדא כמקרקע דמי, שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד. רבן שמעון בן גמליאל אמר: המוכר את העיר - מוכר את הסנטר. מאי סנטר? הכא תרגימו: בר מחווינתא; שמעון בן אבטלומס אמר: באגוי. מאן דאמר בר מחווינתא, כל שכן באגוי; מאן דאמר באגוי, אכל בר מחווינתא לא מידבני. תנן: בית הפדים ובית השלחין; סבריה: מאי "שלחין" - בשלחין. מ"י סברת? אמר תנא קמא: באגוי מידבני, בר מחווינתא לא מידבני, ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו בר מחווינתא נמי מידבני; אלא למאן דאמר באגוי, תנא קמא נמי הכי קאמר - מי סברת? מאי "שלחין" - באגוי? לא, מאי "שלחין" - גינוניתא, שצאמר: "שלחין פדרם רמונים", אכל באגוי לא מידבני; ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו נמי מידבני. אפוא דאמר: סבריה מאי "שלחין" - גינוניתא; בשלמא למאן דאמר באגוי, אמר תנא קמא: גינוניתא מידבני, באגוי לא מידבני, ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו נמי מידבני; אלא

מטלטלין דלעיל דאמרן בהו לא מוכר, וכל שכן חיטי ושערי. ואפילו היו בה כו' - בגמרא מפרש מאי "אפילו", מזה המורין יותר משאר מטלטלין לימכר בכלל העיר. בתומה ועבדים אין מקרקע מאני תשמישתיה, ומאור שחן מוכרין - כל שכן חיטי ושערי וכסף וזהב דהוה מטלטלי דלא נייד, כדמוכח בגמרא. הסנטר - בגמרא מפרש. גמרא שבע מינה - ממתניתין דקתני ברישא: לא מוכר את המטלטלין, וקאמר בסופא: אבל אם אמר לו "כל מה שבתוכה" או העבדים מוכרין. מכלל דמעיקרא לא הוה מודבני אגב מתא, משום דמטלטלי נינהו; בתמיה ואנן מביעינן לן בפרק "מי שמת" אי במטלטלי אי במקרקעי דמי כלומר, הא מביעינא ליה אם לפי לשון בני אדם קרוי מטלטלי או מקרקעי. דמדאורייתא ודאי במקרקעי דמי לקות בכסף ובחוקה, כדתנן בקידושין (בב, ב) משום דאיתקוש לקרקעו, דכתיב "והתחלתם אותם". אבל לגבי לשון בני אדם, לגבי מאן דאמר "מטלטלי לפלגיא" מביעינא לן אתם אי דעתו של אדם ליתן עבדו בלשון זה או לא. ולא איפשוט תהם, ואמאי? הא איכא למפשטה ממתניתין דהכא. דלפי דעת בני אדם חשוב מטלטלי, שהרי המוכר את העיר טלמא דעתו אפילו הכי לא מוכר את העבדים מאי אפילו - דמשמע: אפילו עבדים, שאין להם דין מטלטלי אלא מאי אית לך למימר - אמאי קתני "אפילו" - משום דשאני מטלטלי דנייד, יש בו רוח חיים ויכול להוליכו לעיר אחרת, ממטלטלי דלא נייד. סלקא דעתך אמינא אפילו אי מוכר "כל מה שבתוכה" ותמכרו מטלטלי דלא נייד, אלו העבדים והבהמות אינן מוכרין, דלא מבטלו אגב מתא - קא משמע לן דמכורין הן. ואפילו תימא נמי דעבדא לגבי שאר דיני במקרקעי דמו, ואמאי לא קני להו הכא גבי מקרקעי - משום דשאני כו', דאין דעתו של מוכר עיר אלא לדברים הקבועים בעיר, ונקראין על שם העיר, אבל זה שיכול לצאת מן העיר - אינו בכלל עיר. בר מחווינתא - עבד המונהג להגיד ולאוויי תחומי השדות של מי זה ושל מי זה, והוא עבד לשר העיר, ואי אפשר לעיר בלא אותו. ורבינו חננאל פירש: סנטר - הוא שומר העיר, לשון "נוטרה את הכרמים" (שיר השירים א). שמעון בן אבטלומס - כפירוש רבינו חננאל. באגוי - שדות שסביב המדינה. כל שכן באגוי - דלא נייד. לא מודבני - משום נייד. דכתיב ושולח מים - כלומר, להכי קראין שלחין - שריבין לגשמים. הבא לא גרסינן "אגב בר מחווינתא לא", אלא הכי גרסינן: ושולח מים וגו'. בשלמא למאן דאמר בר מחווינתא כו' - אלא למאן דאמר סנטר דרבי שמעון היינו באגוי - מהיבא להוסיף על תנא קמא? היינו שלחין דקאמר תנא קמא גינוניתא - גנות הסמוכין לעיר ושבתן העיר, דשייכי לעיר טפי מבאגוי, שהרי גן ראוי לטילי בו כמו בבית. שלחין - גנות, דמשלחין פירות בכל שנה. בשלמא למאן דאמר - דסנטר היינו באגוי - היינו דקאמר תנא קמא: גינוניתא, דהיינו שלחין - מודבני, אבל באגוי - לא. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו באגוי מודבני.

אלא

1 הכי גריס רבינו חננאל, וכן בתוספתא (פרק שלישי): תא שמע, רבי יהודה אומר: סנטר
 2 מכור אנקולמוס אינו מכור. מאי לאו מדאנקולמוס גברא, סנטר נמי גברא. הא
 3 כדאיתא דא כדאיתא. הכי נמי מסתברא דקתינ סיפא כו', נמי ביזלי פיסקי באגי, פיסקי
 4 באגי הוא דלא מודבני, אבל באגי עצמם מודבני. פירוש: ומדקאמר "אבל לא את שיריה",
 5 דהיינו פיסקי באגי — מכלל דאיירי לעיל בבאגי.
 6 וקאמר: מי סברת רבי יהודה רכבי שמעון סבירא 1
 7 ליה, וקאי כותיה; והא לא מצית אמרת הכי, 2
 8 דהא פליג עליה בבנותיה, והוא הדין דפליג עליה 3
 9 בסנטר. אלמא דסנטר רבין שמעון בן גמליאל בר 4
 10 מחווינתא, ואם כן תרי גוני סנטר ניהו, דסנטר 5
 11 דרבין שמעון בן גמליאל גברא הוא, ודרכי יהודה 6
 12 באגי. דבלאו הכי צריכין אנו לומר דתרי גוני 7
 13 סנטר ניהו, כדאמרין ב"חורוק" בגיטין (פ, ב): 8
 14 אפילו לא תב ליה אלא לשם סנטר שבעיר — 9
 15 הרי זו מנרשת. ובבבאשית רבה (פרק טו): 10
 16 אנתסיבת לסנטירא יקרא. ובתוספתא דבבא 11
 17 מציעא: נכרי שמעל ליה ישראל אפורטרופוס או 12
 18 סנטר. משמע עבד הני דסנטר גברא, ודרכי 13
 19 יהודה הוי באגי.

1 אלא למאן דאמר — סנטר היינו בר מחווינתא, מה ענין תוספת זו על דברי תנא קמא?
 2 דתנא קמא אמר גינווינתא מודבני אבל באגי לא מודבני, וקמיהדר רבין שמעון בן
 3 גמליאל בר מחווינתא נמי מודבני? בתמיה. הכי הוה ליה למיתני: רבין שמעון בן גמליאל
 4 אומר המוכר את העיר מכר את הבאגי ואת הסנטר. אבל מודבני סנטר לחדו — ממלל
 5 דשמעיהו לרבנן דבסנטר לחדו אמרי אינו
 6 מכור, ואתא איהו למימר דמודבני. ובעל כרחך
 7 כיון דשלחין גינווינתא — בבאגי נמי דאמור
 8 רבנן לא מודבני, ואתא איהו למימר דמודבני.
 9 הכי גרסין: תא שמע רבי יהודה אומר סנטר
 10 אינו מכור אנקולמוס מכור — דהא לקמן
 11 מוכר, וכן ואמר: סנטר מכור אנקולמוס אינו
 12 מכור, וכך היא שניה בתוספתא (פרק א ג)
 13 כדמפכין לה בסמוך. ואית דגרסי הכא
 14 בתרייהו אינו מכור, ולקמן לא גרסין "איפוך",
 15 אלא הכי גרסין: אימא רבי יהודה אומר סנטר
 16 מכור אנקולמוס אינו מכור. אנקולמוס — הוא
 17 סופר המלך, לכתוב מספר השדות והבתים
 18 והגנבים, לתת מט של כל אחד לשם העיר.
 19 מידי איריא כו' — בתמיה. אלא לעולם סנטר
 20 היינו באגי. ומי פצית אמרת הכי — דסנטר
 21 דרבי יהודה היינו באגי. והקנין סיפא — דרך
 22 ברייתא. דפיסקי באגי לא מודבני, דמשמע: הא
 23 באגי — מודבני. והיכי קתני רישא סנטר אינו
 24 מכור, כלומר באגי לא מודבני? אם כן קשא
 25 רישא לסיפא. שיריה — ואית גרס: שיריה,
 26 ולקמן מפרש. ולא בנותיה — כפרים הסמוכים
 27 לה. ולא החורשים — יערם. כדכתיב "חרש
 28 מצל" ביחזקאל (לא) "ביער" — מתרגמינן.
 29 בתורשא. המוקצים לה — הסמוכין לעיר
 30 ופתוחין לה. ולקמן מוקמינן לה בשאין פתוחין
 31 לעיר, ומתריצין המוקצים ממנה. המוקצין —
 32 מוזמנין. הכי גרסין בתוספתא: ולא ביברין של
 33 חיה ושל עופות ושל דגים. ולקמיה מוקמינן לה
 34 בדגניה קאיהו לבר. ביזלי פיסקי באגי —
 35 תחיות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר, אלא
 36 שמופלט ממנה קצת, שיש הפסק צונמא
 37 בניתים. ושיריה — לשון שיריים הוא. פיסקי
 38 באגי הוא דלא מודבני — שהרי רחוקין
 39 ומופלגים מן העיר, הא באגי עצמן, הסמוכין
 40 לעיר — מודבני. הכי גרסין: איפוך רבי יהודה
 41 אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור —
 42 ולעולם סנטר — באגי. והיינו דקאמר סנטר
 43 מכור, דהיינו באגי, אבל שיריה, דהיינו פיסקי

13 ואת 12
 14 שיריה? ביזלי, מאי ביזלי? אומר רבי אבא: פיסקי בגי. פיסקי בגי הוא דלא מודבני, הא בגי
 15 עצמן מודבני — איפוך, רבי יהודה אומר: סנטר מכור, אנקולמוס אינו מכור. — ומי מצית
 16 אמרת: רבי יהודה פרבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה? והא רבי יהודה פרבן סבירא ליה
 17 דקתני סיפא: אבל לא שיריה ולא בנותיה, ואילו רבן שמעון בן גמליאל האמר: מכר את
 18 העיר — מכר בנותיה, דתניא: המוכר את העיר — לא מכר את בנותיה, רבן שמעון בן
 19 גמליאל אומר: המוכר את העיר — מכר בנותיה — רבי יהודה סבר ליה בנותיה כחדא, ופליג
 20 עליה כחדא. "ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים". ורמיניה: היו לה בנות — אין
 21 נמכרות עמה; היה לה חלק אחד פנים וחלק אחד פנישה, ביברים של חיה ושל עופות
 22 ושל דגים — הרי אלו נמכרים עמה — לא קשיא: הא דגניח קאיהו לגו, והא דגניח קאיהו
 23 לבר. — והא קא תני: ולא את חורשין המוקצין לה — אימא: המוקצין הימנה. משנה
 24 המוכר את השדה — מכר את האבנים שהם לצרפה, ואת הקנים שבכרם שהם לצרפו,
 25 ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע, ואת חיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע, ואת
 26 השומירה שאינה עשויה בטיט, ואת החרוב שאינו מורקב, ואת בתולת השקמה; אבל
 27 לא מכר לא את האבנים שאינן לצרפה, ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרפו, ולא את
 28 התבואה שהיא תלושה מן התרקע; וזמן שאמר לו: "היא וכל מה שבתוכה" — הרי
 29 מוכרין מכורין; בין כך ובין כך, לא מכר לא את חיצת הקנים שהיא בית רובע, ולא
 30 את השומירה שהיא עשויה בטיט, ולא את החרוב המורקב, ולא את סדן השקמה.
 31 גמרא

1 באגי — לא מודבני. והשתא סבירא ליה לרבי יהודה בסנטר כרבין שמעון בן גמליאל סבירא ליה? הקתני
 2 בסיפא דמילתיה דרבי יהודה: ואם אמר לו "כל מה שבתוכה" הרי כולן מכורין, בין כך לא מכר לא את שיריה ולא את בנותיה. ואילו כו', ופשטי: סבר ליה כותיה
 3 כחדא ופליג עליה כתיב: רבי יהודה מסתב בה לא רבין שמעון בן גמליאל, ובבנותיה פליג עליה. הכי נמי מסתברא — לא גרסין כבולה סוגיא. הכי גרסין: ולא ביברין של
 4 חיה ועופות ודגים — כעין "אמר מר". ורמיניה כו' — בהך ברייתא גרסין: הרי אלו נמכרין עמה. הכי גרסין: היה לה חלק אחד פנים וחלק אחד פנישה וביברין של חיה ועופות ודגים
 5 הרי אלו נמכרין עמה — חלק אחד בים נמי אעיר קאי. דכיון דקתני רישא: היו לה בנות אין נמכרות עמה, משמע: בנות הוא דלא מודבני, דמופלגין מן העיר ואינם מאותה העיר
 6 ממש. שהרי שם אחר יש להם. אבל אם יש לעיר חלק אחד בים, ונקרא בשם העיר — נמכר עמה. דהא עיר אחת היא בין הכל, אי נמי, חלק אחד ביבשה כמו שאר העיר, אלא
 7 שמופלג מן העיר, ומיהו על שם העיר נקרא. דגניח קיהו לאו — פתוחין לצד העיר — נמכרין עמה. אבל הך קמיתא — בדגניה קיהו לבר. והקתני — בהך קמיתא: ולא את החורשין
 8 המוקצין לה. דמשמע דגניח קיהו לגא, ואפילו הכי לא מכר אימא — ופתוחין לחוץ. משנה האבנים שהן לצרבה — בגמרא מפרש. וממילא שמעון המוכר את השדה מכר
 9 הן, כיון דקביעי להאי תשמיש, ואין מוזין אותה מהאי שדה לעולם — כמחובר חשיב להו. את הקנים שבכרם שהן לצרבו — בגמרא מפרש. וממילא שמעון המוכר את השדה מכר
 10 את הכרם. שכל אילנות בכלל שדה, אחד גפנים ואחד כל האילן, חוץ מחרוב המורקב וסדן השקמה, כדמוכר בבנותיה ובגמרא. דאמרין בגמרא: אי אית ליה גופני — לבר מגופני.
 11 כלומר, אדם שאומר לחבירו "שדה אני מוכר לך חוץ מן האילנות", ויש בו גפנים — חוץ מן הגפנים אמר לו, מכלל דאילו שתק היו מכרין בכלל שדה. חיצת הקנים = טרוק' בלעו,
 12 קנים הרבה גדילים בקלח אחד. שהיא פחותה — בטילה לגבי שדה. שומירה — סוכת נוצרים. שאינה עשויה בטיט — טוחה בטיט. ואת החרוב שאינו מורקב — דהיינו בבחרותו. אבל
 13 כשמוקד ומתגבר מרכיבין אותו, ויש לו שם בפני עצמו, ולא בטיל לגבי שדה. אבל כל שאר אילנות בכלל שדה. בתולת השקמה — כדמפרש. קודם שנחתכו ענפיה. הוא כשמוקץ
 14 וגולל הרבה — קוצצין הענפים. ובאים אחרים במקומן, ונקרא סדן השקמה = טרוק' בלעו. לא את חיצת הקנים כו' — שכל אלו חשובין שדה בפני עצמן, והרי הוא כמו שמוכר
 15 לחבירו שתי שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתיים, ואם אמר לו "שתי השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך" — דאין שדה השלישית שביניהן מכור. אף כאן, שדה אחת מכר לו
 16 ולא שתי שדות, וחיצת קנים וחרוב המורקב וסדן השקמה חשובין שדה בפני עצמן.

56 הגירסא בתוספתא, נמצא שרבי יהודה בתוספתא סובר כדעת רבן
57 שמעון בן גמליאל במשנתנו ש'סנטר' נמכר עם העיר. מקשה
58 הגמרא: וְמִי מְצִיַת אֲמָרָת - וכי יכול אתה לומר שרבי יהודה פָּרְשָׁן
59 שָׁמְעוּן בֶּן גְּמַלְיָאֵל כְּבִירָא לִיה ש'סנטר' נמכר עם העיר, וְהָא - הרי
60 מדברי רבי יהודה בהמשך התוספתא מבואר דְּכַרְכָּן כְּבִירָא לִיה -
61 שסובר כרבנן החולקים על רבן שמעון בן גמליאל בענין מכירת
62 עיר, דְּקָתְנֵי בְּסִפְּאָא של התוספתא, שרבי יהודה סובר שאם אמר
63 'העיר וכל מה שבתוכה מכורין' כלל את כל הדברים השנויים
64 בתחילה, אֲכָל לֹא כלל את שְׁרִירָה וְלֹא את גְּנוּזְתִּיה - כפרים
65 שסביבות העיר. וְאִילוּ רָבָן שָׁמְעוּן בֶּן גְּמַלְיָאֵל אִינוּ סוֹבֵר כֵּן, שהרי
66 הָאֲמַר שאם מְכַר אֶת הָעִיר מְכַר גַּם אֶת גְּנוּזְתִּיה עִמָּה, דִּתְנִיַּא
67 בברייתא, הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר לֹא מְכַר אֶת גְּנוּזְתִּיה עִמָּה, רָבָן שָׁמְעוּן
68 בֶּן גְּמַלְיָאֵל אָמַר, הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר מְכַר אֶת גְּנוּזְתִּיה, ונמצא שרבי
69 יהודה סובר כרבנן ולא כרבן שמעון בן גמליאל.
70 מתרצת הגמרא: אמנם מוכח מן הסיפא שרבי יהודה חולק על רבן
71 שמעון בן גמליאל לגבי 'בנותיה', אך אין מכר ראייה שחלוקים הם
72 אף ברישא לגבי 'סנטר', אלא רבי יהודה מְכַר לִיה גְּנוּזְתִּיה - כמותו
73 בְּחָדָא - בדין אחד, דהיינו בדין הרישא שאף ה'סנטר' כלול
74 במכירת העיר, וְפֻלְגֵי עֲלִיָּה בְּחָדָא - וחלוק עליו בדין אחד, דהיינו
75 בדין הסיפא לגבי 'בנותיה'.
76 שנינו בתוספתא שהובאה לעיל: וְלֹא כלל במכירת העיר את
77 הַכְּרִיזִין שֶׁל חֵיה וְשֶׁל עוֹפּוֹת וְשֶׁל דְּגִים. מקשה הגמרא על כך
78 סתירה מברייתא אחרת: וְרִמְיָהּ, שנינו בברייתא, הָיוּ לָהּ - לעיר
79 גְּנוּזָת - כפרים סמוכים לה, אִין נְמַכְרוֹת עִמָּה, כיון שאינם מחוברין
80 לעיר ואינם קרויים כשם העיר. אבל אם חֵיה לָהּ - לעיר עצמה
81 חֵלֶק אֶחָד בֵּינָם - מקום ישוב בים המחובר עמה ושמו כשם העיר,
82 וְחֵלֶק אֶחָד בְּיַבְשָׁה - או שהיה לעיר חלק אחד ממנה שאינו מחובר
83 עמה ממש אך קרוי בשם העיר, או שהיו סמוך לעיר בְּיַבְרִים -
84 כלובים שֶׁל חֵיה וְשֶׁל עוֹפּוֹת וְכִרִיכּוֹת שֶׁל דְּגִים, הָרִי אֵלּוּ נְמַכְרִים
85 עִמָּה. והיאך שנינו בתוספתא לעיל שביבירין אינם מכורים עם
86 העיר. מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא - מה ששנינו בברייתא שאף
87 הביבירין נמכרים עמה מדובר באופן דְּנִינְיָה קְאִיְהִי לָנוּ - שפתחם
88 של הביבירין פונה כלפי פנים, כלומר לצד העיר, ולכן נמכרים
89 עמה, וְהָא - ואילו מה ששנינו בתוספתא שאינם מכורין עם העיר
90 מדובר באופן דְּנִינְיָה קְאִיְהִי לָבֵר - שפתחם של הביבירין פונה כלפי
91 חוץ, ולכן אינם נמכרים עמה.
92 שואלת הגמרא: היאך אפשר ליישב את התוספתא שפתח הביבירין
93 פונה כלפי חוץ ולא לצד העיר, ולכן אינם מכורין, וְהָא קָא תְּנִי -
94 והרי באותה תוספתא שנינו, וְלֹא כלל במכירתו אֶת הוֹרְשֵׁין
95 הַמּוֹקְצִין לָהּ - היערות הסמוכים לעיר ופתוחים לה, ומיוחדים
96 למימוש בני העיר, וְלֹא בְּיַבְרִין - כלובים שֶׁל חֵיה וְשֶׁל עוֹפּוֹת וְשֶׁל
97 דְּגִים. וְאֲמַרְיָן - ובארנו בני הישיבה מֵאִי 'שְׁרִירָה' של העיר, בְּיִזְלִי
98 וְמֵאִי 'בְּיִזְלִי', אֲמַר רַבִּי אַבָּא, פִּסְקִין בְּנֵי - חלקים מבקעה גדולה
99 הסמוכה לעיר, שמפודים ממנה מעט מחמת סלע שביניהם,
100 ונמצא שהם מרוחקים מן העיר יותר משאר שדות. מדייקת
101 הגמרא: משמע בתוספתא שרק פִּסְקִין בְּנֵי - חלקי הבקעה הוא
102 דְּלֹא מוֹדְבְּנֵי - הם אלו שאינם כלולים במכירה לפי שמרוחקים מן
103 העיר, הָא בְּנֵי עַצְמָן מוֹדְבְּנֵי - אבל השדות הסמוכות לעיר מכורות
104 עמה, ואיך אפשר לפרש שמה ששנו ברישא ש'סנטר' אינו מכור
105 לדעת רבי יהודה הכוונה ל'באג'י' (שדות). מיישבת הגמרא: אִיפּוּךְ
106 - הפוך את הגירסה בתחילת התוספתא ותשנה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
107 סְנַטְרַי מְכּוּר וְאַנְקוּלְמוֹס אִינוּ מְכּוּר. ולפי זה אפשר לפרש ש'סנטר'
108 היינו 'באג'י' שהם שדות הקרובות לעיר ונמכרות עמה, ולכן שנינו
109 בסיפא שרק 'שיריה' דהיינו 'פיסקי בני' שרחוקות מן העיר אינן
110 מכורות.
111 מאחר ולדעת הסוברים ש'סנטר' הוא 'באג'י' הוצרכו להפוך את

1 אֲלֵא לְמֵאן הָאֲמַר - לבני בבל הסוברים ש'סנטר' פירושו פֶּר
2 מְחוֹנְיָתָא - עבד הממונה על השדות, היאך יתפרש מחלוקתם של
3 תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל במשנה, וכי יתכן שְׁאֲמַר תְּנַא
4 קָמָא שֶׁרְק גְּיוֹנְיָתָא - גינות נמכרות עמה ולא שדות, וּמְדַרְדַּר לִיה
5 - והשיב לו רבן שמעון בן גמליאל שאף פֶּר מְחוֹנְיָתָא נמכר עם
6 העיר, ולא הזכיר שאף השדות עצמם נמכרות עם העיר, הרי היה
7 על רבן שמעון בן גמליאל לפרש בתחילה שחולק הוא על דברי
8 תנא קמא עצמם וסובר שהשדות כלולות במכירה, ולהוסיף על כך
9 שגם ה'סנטר' שהוא העבד כלול במכירה. אלא בהכרח ש'סנטר'
10 פירושו שדות, והוה שהשיב רבן שמעון בן גמליאל, לא רק הגינות
11 נמכרות כדברי תנא קמא, אלא אף השדות מכורות.
12 דוחה הגמרא את הראיה ומיישבת: מִי קָבַרְתָּ - וכי סבור אתה
13 לפרש מֵאִי שְׁלַחִין, גְּיוֹנְיָתָא - גינות, ומתוך כך הוכיח ש'סנטר'
14 פירושו שדות, לֹא - אין הפירוש כן, אלא מֵאִי שְׁלַחִין, בְּנֵי - שדות,
15 ונקראים 'שלחין' ששום שצריכים לגשמים שייך בו לשון זו,
16 הַכְּתִיב (איוב ה') וְשִׁלַּח מִיַּם עַל פְּנֵי הוֹצֵאתָ, וסובר תנא קמא שכיון
17 שהשדות קבועות בעיר הרי הם נמכרות עמה, אֲכָל פֶּר מְחוֹנְיָתָא
18 - עבד הממונה על השדות לֹא מוֹדְבֵן - אינו נמכר עמה לפי שאינו
19 קבוע במקומו כקרקע, ועל זה אָמַר וְלֹא - באר רבן שמעון בן גמליאל
20 לחלוק וְלִמְיָד דְּאִפִּילוּ פֶּר מְחוֹנְיָתָא שאינו קבוע כקרקע נִמְיָ מוֹדְבֵן
21 גם הוא נמכר עם העיר.
22 הגמרא מביאה ראייה מברייתא ש'סנטר' הוא עבד הממונה על
23 השדות: תָּא שְׁמַע, ממה שנינו, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, המוכר את העיר
24 סְנַטְרַי אִינוּ מְכּוּר עִמָּה ואילו אֲנְקוּלְמוֹס - סופר המלך הממונה
25 לכתוב את מנין הבתים השדות והאנשים לצורך גביית מס, מְכּוּר
26 עִמָּה, וסברה הגמרא לפרש מֵאִי לֹא - האם לא מסובר
27 מוֹדְבְּנֵי אֲנְקוּלְמוֹס נְכָרָא - מזה ש'אנקולמוס' היינו אדם (סופר המלך),
28 אף 'סנטר' השנוי בהמשך נִמְיָ נְכָרָא - גם הוא אדם ולא שדה.
29 ונמצא מוכח ש'סנטר' היינו 'בר מכוני תנא'. דוחה הגמרא: מִיָּד
30 אֲרִיָּא - וכי ראייה היא זו, כלומר וכי זה 'סנטר' ו'אנקולמוס'
31 שנויים יחד בדברי רבי יהודה מחייב להשוותם, והרי אפשר דְּהָא
32 בְּרִיתָא וְהָא בְּרִיתָא - שכל אחד מתפרש לעצמו, 'אנקולמוס'
33 היינו אדם ו'סנטר' היינו שדות.
34 שואלת הגמרא: וְמִי מְצִיַת אֲמָרָת חֵי - וכי יכול אתה לפרש
35 ש'סנטר' השנוי בתוספתא פירושו שדות, ולגביהם אמר רבי יהודה
36 שאינם מכורות עם העיר, וְהָא קְתַנֵּי סִפְּאָא - הרי שנינו בסיפא של
37 תוספתא זו, אֲכָל לֹא מְכַר עִם הַשְּׁדָה אֶת שְׁרִירָה וְיִתְבָּרַר הַלֵּן
38 בגמרא, וְלֹא אֶת גְּנוּזְתִּיה - כפרים הסמוכים לעיר, וְלֹא הוֹרְשֵׁין
39 הַמּוֹקְצִין לָהּ - יערות הסמוכים לעיר ופתוחים לה, ומיוחדים
40 לשימוש בני העיר, וְלֹא בְּיַבְרִין - כלובים שֶׁל חֵיה וְשֶׁל עוֹפּוֹת וְשֶׁל
41 דְּגִים. וְאֲמַרְיָן - ובארנו בני הישיבה מֵאִי 'שְׁרִירָה' של העיר, בְּיִזְלִי
42 וְמֵאִי 'בְּיִזְלִי', אֲמַר רַבִּי אַבָּא, פִּסְקִין בְּנֵי - חלקים מבקעה גדולה
43 הסמוכה לעיר, שמפודים ממנה מעט מחמת סלע שביניהם,
44 ונמצא שהם מרוחקים מן העיר יותר משאר שדות. מדייקת
45 הגמרא: משמע בתוספתא שרק פִּסְקִין בְּנֵי - חלקי הבקעה הוא
46 דְּלֹא מוֹדְבְּנֵי - הם אלו שאינם כלולים במכירה לפי שמרוחקים מן
47 העיר, הָא בְּנֵי עַצְמָן מוֹדְבְּנֵי - אבל השדות הסמוכות לעיר מכורות
48 עמה, ואיך אפשר לפרש שמה ששנו ברישא ש'סנטר' אינו מכור
49 לדעת רבי יהודה הכוונה ל'באג'י' (שדות). מיישבת הגמרא: אִיפּוּךְ
50 - הפוך את הגירסה בתחילת התוספתא ותשנה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
51 סְנַטְרַי מְכּוּר וְאַנְקוּלְמוֹס אִינוּ מְכּוּר. ולפי זה אפשר לפרש ש'סנטר'
52 היינו 'באג'י' שהם שדות הקרובות לעיר ונמכרות עמה, ולכן שנינו
53 בסיפא שרק 'שיריה' דהיינו 'פיסקי בני' שרחוקות מן העיר אינן
54 מכורות.
55 מאחר ולדעת הסוברים ש'סנטר' הוא 'באג'י' הוצרכו להפוך את

משנה

100 המשנה מבאר מה כלול במכירת 'שדה' כאשר המוכר לא פירט
101 אלו דברים כולל עמה במכירתו: הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֵה וְלֹא פִירַשׁ אֶת
102 מה כלל במכירתו. מְכַר אֶת הָאֲבָנִים שבתוכה שֶׁהֵם מיוחדים
103 לְצֻרְקָה - לצורך השימוש בשדה ובגמרא יתבאר למה הם
104 משמשים, ועל אף שהם מטלטלין, מכל מקום כיון שקבועים
105 לתשמיש שדה זו ואין מזיזים אותם מהשדה לעולם, הרי הם
106 כמתחברים לקרקע. וכן כלל במכירתה אֶת הַקְּנִים שֶׁבְּפְּרָם, שֶׁהֵם
107 לְצֻרְבֵן - שמייוחדים לצורך תשמיש הכרם ויתבאר בגמרא. וכן
108 אֶת הַתְּבוּאָה שְׂהִיא מְחוֹבֶרֶת לְקַרְקַע. וְאֶת הַיְצַת הַקְּנִים - הרבה

גמרא

54 לְמִיּוֹצֵר - שהגיע זמנה של התבואה ליקצר, ו'כל העומד ליקצר
55 כקצור דמי', מכל מקום לגבי מכירה היא עדיין נחשבת כמחוברת
56 לקרקע ונמכרת עם השדה.
57 שנינו במשנה: וכן כלל את חיצת הקנים - הרבה קנים היוצאים
58 מקלח אחד שגולים בקרקע הפחותה מפי'ת רובע. מבארת הגמרא
59 את החידוש בדין זה: וְאֵף עַל גַּב דְּאֵלְמִי - שהקנים היו גסים
60 ועבים, אין אומרים שהם חשובים ולא יכללו במכירה, אלא כיון
61 שגדלים בקרקע פחותה מבית רובע, הרי הם בטלים לגבי השדה
62 ונמכרים עמה.
63 שנינו במשנה: וכן כלל את השומריה - סוכת השומרים שאינה
64 עשויה בטיט. מבארת הגמרא: החידוש בדין זה דאף על גב דלא
65 קביעא בארעא - שאינה מחוברת לארץ, כלולה במכירה, שכיון
66 שהשומריה עצמה אינה עשויה בטיט, אינה חשובה בפני עצמה
67 ובטלה לשדה.
68 שנינו במשנה: וכן כלל את החרוב שאינו מורכב ואת בתולת
69 השקמה. מבארת הגמרא: החידוש בדין זה דאף על גב דאלימי -
70 שהחרוב ובתולת השקמה היו גסים ועבים, אינם חשובים ונמכרים
71 עם השדה.
72 עתה מבארת הגמרא את הדברים שאינם כלולים במכירה שנשנו
73 בסוף המשנה, אימתי אינם כלולים לפי רבי מאיר ואימתי לפי
74 רבנן. שנינו במשנה: אכל לא מקר עמה לא את האבנים שאינן
75 לְצִרְכָּה. מבארת הגמרא: לשיטת בני בבל שהמשנה עוסקת
76 באבנים שמניחים על העומרים, אם כן לרבי מאיר הסובר שאף
77 תשמישים שאינם קבועים כל כך כלולים במכירה, צריך לפרש
78 שהכוונה כאן לאבנים דלא מתקנן - שאפילו לא הותקנו לצורך
79 שימוש השדה, ולכן אינם מכורות עמה. ואילו לרבנן הסוברים
80 שרק תשמישים המיוחדים לשדה מכורים עמה, כוונת המשנה
81 כאן אפילו לאבנים שהתקינו אותם לצורך השדה, אלא דלא
82 מתקנן - שלא הניחום בשדה, ולכן אינם נחשבות כתשמיש קבוע
83 וחשוב. וכן לעולא דאמר לעיל שהמשנה עוסקת באבנים הפדורות
84 לְגֵדְרִי, יש לפרש שלרבי מאיר הכוונה כאן לאבנים דלא מתקנן -
85 שאפילו לא התקינו אותם לצורך בניית הגדר. ואילו לרבנן אפשר
86 לפרש שהכוונה לאבנים שכבר התקננו אלא דעדיין לא סדדן זו
87 על גב זו, שאף באופן זה אינם כלולים במכירה.
88 שנינו במשנה: ולא כלל במכירה את הקנים שפכרם שאינן לְצִרְכָּה.
89 מבארת הגמרא את אופן דין זה לפי רבי מאיר ולפי רבנן: לרבי
90 מאיר יש לפרש שהכוונה כאן לקנים דלא משפין - שאפילו לא
91 החליקו אותם בשביל להעמידם תחת הגפנים, ולכן אינם כלולים
92 במכירה. ואילו לרבנן אפשר לפרש שהכוונה כאן לקנים משופים
93 אלא דעדיין לא מוקנן - אינם נעוצים בקרקע, שאף באופן זה
94 אינם כלולים במכירה.
95 שנינו במשנה: ולא כלל במכירה את התבואה התלושה מן הקרקע.
96 מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: וְאֵף עַל גַּב דְּצִרְכָּה לְאַרְעָא
97 - שהתבואה עדיין נצרכת לקרקע, כגון שצריך לשטוח את
98 התבואה בקרקע בשביל שתתייבש, אינה נמכרת עם השדה כיון
99 שאינה מחוברת לקרקע.
100 שנינו במשנה: ולא כלל במכירה את חיצת הקנים שהיא גדילה
101 בקרקע ששיעורה פ'ת רובע. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה:
102 וְאֵף עַל גַּב דְּקִמְיָי - שהקנים דקים, מכל מקום כיון שגדלים
103 בקרקע גדולה ששיעורה 'בית רובע', הרי הם חשובים ואינם
104 נמכרים עם השדה.
105 מביאה הגמרא תוספת לדין זה: אִמְרֵי רַבִּי חִיָּא בְרַ אֲבָא אִמְרֵי רַבִּי
106 יוֹחָנָן, לֹא עַל חִיצַת הַקְּנִים בְּלִבְדֵּי שְׂמֻחֻקָּת 'בית רובע' אמרו
107 במשנה, שהיא חשובה ואינה נמכרת עם השדה, אלא אפילו ערוגה

1 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור 'אבנים שהם לצרכה'
2 השנויים במשנתנו. מבררת הגמרא: מֵאֵי אֲבָנִים שְׁהֵן לְצִרְכָּה/
3 הכלולים במכירת השדה. מבארת הגמרא: הָכָא תְּרַיְמִו - בבבל
4 פירשו שהם אֲבָנֵי דְאַבְסָא - אבנים גדולות שמניחים על העומרים
5 כדי שלא יתפורו ברוח, וכיון שמייוחדות לשדה זו ואין מזוים
6 אותם ממנה לעולם, נחשבות כמחוברות לשדה. עוֹלָא אִמְרֵי, הם
7 אֲבָנִים הַפְּדוּרוֹת בשדה לְגֵדְרִי - לצורך בניית גדר לשדה. שואלת
8 הגמרא: וכי רק אבנים ה'סדורות' בשדה הם בכלל המכירה, וְהָא
9 תְּנִי רַבִּי חִיָּא בְּרִייתָא, שמכר בכלל השדה אֲבָנִים 'צבורות' לְגֵדְרִי
10 - אבנים שנאספו לצורך בניית הגדר, אף על פי שאינם סדורות.
11 מיישבת הגמרא: אין לגרוס 'צבורות', אלא תְּנִי - תשנה בברייתא,
12 אבנים פְּדוּרוֹת לגדר.
13 שנינו בברייתא (לקמן עה), שנחלקו רבי מאיר ורבנן מה כלול
14 במכירת כרם, דעת רבנן שרק תשמישים הקבועים ומיוחדים
15 לכרם כלולים במכירה, ורבי מאיר סובר שגם תשמישים שאינם
16 קבועים כל כך הרי הם מכורים בכלל הכרם. וכן גבי מכירת שדה
17 מחלוקתם קיימת. וכיון שבדין תשמישי השדה השנויים במשנתנו
18 לא נחלקו רבי מאיר ורבנן, לכן תבאר הגמרא להלן כל תשמיש
19 ותשמיש המובא במשנתנו, באיזה אופן הוא מכור לפי רבי מאיר
20 ובאיזה אופן אף רבנן מודים שהוא כלול במכירה. עתה מבארת
21 הגמרא באיזה אופן 'אבנים שהם לצרכה' כלולות במכירה לפי
22 רבי מאיר ולפי רבנן: הָכָא תְּרַיְמִו - לפי מה שפירשו בבבל,
23 שאבנים אלו הם אֲבָנֵי דְאַבְסָא - אבנים שמניחים על העומרים,
24 יש לפרש שלרבי מאיר מדובר באופן דְּמַתְקֵנן - שרק התקין וזימן
25 אותם לצורך שימוש בשדה, אף על גב דלא מתקנן - שעדיין לא
26 הניחם בתוך השדה, שכיון שעשויות לשמש בשדה הרי הם
27 מכורות בכללה. ואילו לרבנן הסוברים שרק תשמישים הקבועים
28 בשדה מכורים עמה, צריך לפרש שדין זה שהאבנים מכורות הוא
29 דווקא באופן דְּמַתְקֵנן - שמונחות בתוך השדה, כיון שרק באופן
30 זה הם נחשבות לתשמיש קבוע, אבל אם לא מתוקנות ועדיין לא
31 היו מונחות בשדה, אינם מכורות בכלל השדה. וכן לעולא דאמר
32 ש'אבנים שהם לצרכה' הם אֲבָנִים הַפְּדוּרוֹת לְגֵדְרִי, יש לפרש
33 שלרבי מאיר מדובר באבנים דְּמַתְקֵנן - שהתקננו לצורך בניית
34 הגדר, אף על גב דלא סדדן זו על גב זו, שאף הם כלולות במכירה,
35 ואילו לרבנן, דין זה שהאבנים מכורות הוא דווקא באופן דְּסַדְדָן
36 זו על גב זו בשדה לצורך בניית הגדר, שכיון שעשה בהם מעשה
37 גדול, הרי הם נחשבות כתשמיש קבוע וחשוב.
38 שנינו במשנה: וכן כלל במכירה את הקנים שפכרם שְׁהֵן לְצִרְכָּה.
39 בתחילה סברה הגמרא שכוונת המשנה לקנים הגדלים בקרקע.
40 שואלת הגמרא: קָנִים מֵאֵי עֲבִידְתֵיהוּ - לאיזה צורך משמשים
41 קנים אלו בכרם. מיישבת הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי חִיָּא יְנָאי - בבית
42 מדרשו של רבי ינאי, אין הכוונה לקנים הגדלים בכרם, אלא
43 לְקָנִים הַמְּחֻלְקִין ומפוצלים בראשם שְׂמַעְמִידִים אותם תַּחַת
44 הַגְּפָנִים, כדי שיהיו ענפי הגפן זקופים ולא יגררו האשכולות על
45 גבי הקרקע.
46 מבארת הגמרא באיזה אופן הקנים כלולים במכירה לפי רבי
47 מאיר ולפי רבנן: לְרַבִּי מֵאִיר הַקְּנִים כְּלוּלִים בְּמִכִּירָה בְּאוּפֵן
48 דְּמַשְׁפִּין - שהוחלקו לצורך שימוש הכרם, אף על גב דלא מוקנן
49 - שאינם נעוצים ועומדים בקרקע, כיון שעשוים לשמש את
50 השדה. ואילו לרבנן, דין זה שהקנים מכורים הוא דווקא באופן
51 דְּמוֹקְנָן - שכבר נעוצים ועומדים בקרקע.
52 שנינו במשנה: וכן כלל במכירה את התבואה המְחֻבְּרֶת לְקֶרְקַע
53 וכו'. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: וְאֵף עַל גַּב דְּמִטְּאִי

גמרא אבני דאכפא — לאחר שקצרו העומרים מניחין אותן לייבש, ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפורס הרות. הסדורות — בתוך השדה, לעשות גדר לשדה. צבורות — ואף על גב דאינן סדורות חשיב להו תשמיש קבוע דשדה לימכר עמו. הכא תרינימו אבני דאכפא — כעין "אמר מר", הדר למילתיה לפרושי אליבא דרבי מאיר ואליבא דרבנן.

רבני מאיר — דאמר פרק "המוכר את הספינה" (לבי בתרא ע"ג, ב) מכר כרם — מכר תשמישי כרם. ושמעין דאחא לאיפלוגי אדרבנן, ולמימר דאפילו אותן תשמישין שאינן נמכרין לרבנן עם הכרם, דלא קביעי כל כך — לרבי מאיר נמכרין דן, והלכך, בכל תשמישי כרם ושדה השנוין במשנתנו בעינן לפרושי היכי דמי דלרבי מאיר נמכר ולרבנן אינו נמכר. והלכך, לרבי מאיר הני אבני דאכפא נמכרין הן בכלל שדה, כיון דמתקנות ומזומנות לצורך העומרים. ואף על גב דלא מחתן — שאינן מנוחות בתוך השדה אלא חוץ לשדה, דלרבי מאיר הני דאמר רבי מאיר מוכר כל תשמישי כרם — לטפויי במכירת השדה אפילו והוה תשמישין שאינן מנוחין בתוכו, הואיל ולצורך השדה נתקנו. והא דאמר לעיל (סו. ב) אפילו תימא רבי מאיר החם קביעי כו' — הני אבני דאכפא דמתניין קרי קביעי, אף על פי שאין מחוברין בקרקע הרי קביעין לתשמיש שדה זו, ואין דרך לטלטלן לשדה אחר, ולא להשאילן. לרבנן — דאמרי: לא מכר כל תשמישי כרם אלא המיוחדין הרבה לתשמיש — אין נמכרין אלא אם כן מחתן לתוך השדה. ולקולא דאמר אבנים הסדורות לגדר — ובעל כרחך סתמא כרבנן נקט למילתיה. דלרבי מאיר לא בעינן סדורות, אלא דמתקן לצורך גדר שדה זו. אף על גב דלא סידרם — זו על גב זו, דבכלל כל תשמישי כרם הוא. לרבנן לא מודבני עד דסדידן לכך, והיינו מעשה גדול ותשמיש קבוע. קנים מאי עבידתיהו? מה צריכין לרבנן אבנים הגדולים בקרקע? דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן, כמו חיצת הקנים. קנים המחולקין — מפוצלין, שבמעמידים תחת הגפנים כדי שיהו הגפנים זוקפין, והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע, וקורין להו פאשיליש. דמשפייין — משופין ומתוקנין לכך. אף על גב דלא מוקמין — שאינן זוקפין ונעוצים עדיין בקרקע. ואף על גב דטפאי למיחצר — הגיע זמן קצירתה, וסלקא דעתך אמניא: כל העומד לצקור כקצור דמי — אפילו הכי, לגבי מכירה נמכרים בכלל שדה וברלא מטאי לא איצטריך למיתני מכר, דפשטא היא. שהרי השדה מוכר עכשיו לגמרי. וזה הלוקח לא יניח למוכר לבשל כאן פירותיו, וללקיטה השתא לא חוו, הלכך פשטא דהואי מכר. אף על גב דאלישי — דבתר תפיסת הקרקע אוילין. ופרושי הוא דקמפרש גמרא למתניתין אויל. דלא קביעא — בקרקע. לרבי מאיר דלא מתקנן — דהשתא אינן תשמיש כלל ולרבנן — דלא מחתן, דלא הוי תשמיש קבוע וחשוב. דצריכא לאריא — לשטחה בשדה לאחר קצירה, דהנפס התבואה מריח הקרקע וליבש. דקטיני — קנים דקים. נראה בעיני לפי שעת המנהג דקטני: כון ברן לא מוכר את חיצת הקנים שהיא בית רובע ואף על גב דקטיני. אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן לא את חיצת הקנין בלבד כו' עד אמר רב פפא הוא דקרו לה וורדא דפלניא. ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ואף על גב דקביעא. בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים כו'. בעי רבי יומאי כו'. בעי רבי יומאי כו' עד היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו. ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה אף על גב דקטיני. מנהגי מיילי אמר רב יחודה אמר רב דאמר קרא וקם כו'. ולפי שיש דברים קצרים בשמועה זו טעו הסופרים ונשתבשו הספרים, ולפי סדר שסדרתי אפרשנה. לא את חיצת הקנים בלבד — שהוא דבר חשוב ומחויק בית רובע בקרקע, אמרו דאינו מוכר עם השדה. אלא אפילו ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע. ואורחא דמילתא נקט של בשמיה, על שם שדרך המפח לה של פני עצמה, והוא הדין לכל דבר שיש לו שם בפני עצמו. ובחיצת קנים בלבד פירש לך שיעורא, דמילתא דשפסקא היא. דאי הוי בית רובע — יש לו שם בפני עצמו, ואי לא — לא. אמר רב פפא והוא דקרו בו' — לפרושי אתא. היכי דמי "יש לה שם בפני עצמה" דקאמר רבי יוחנן. וורדא דפלניא — ערוגת בושם של פלוגי. אף על גב דקביעא — השומריה בקרקע, כיון דטוחא בטיט — אינה מיטלטלת עוד, וחשיבא, ויש לה שם בפני עצמה. והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית, דאין בית בכלל שדה אלא בכלל חצר. בעי רבי אלעזר כו' — משום מתניתין דקמפילגא בשומריה בין עשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט נקט לה תבא לך בעיא, דקמפילגא נמי בין עשויה בטיט לנקיטי בטיט. ובמוכר את הבית לחבירו קביעי, אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים אם לא. והוא תיקון ששישין סביב המחוות ומלמעלה ומלמטה, שחוללת שוקף עליהן. דמחברי בפניא — מחוברין כותל אבנים סביב, והוא מן הבית עצמו. בפסי' — יתדות. קביליש, ונח לפרק. מאי — מי אמרין אין צריכין לפתח כל כך, ולא מכרין, או לא תיקו. בעי רבי יומאי — אם תמצא לומר מלבנות של פתחים נקטיטי בטיט ולא מכרין בכלל הבית, — היינו משום לחיזוק עבידן. אבל מלבנות של חלונות נקטיטי בטיט מהו? לנוי עבידן ולא מודבני, או דלמא כיון דמחברי בטיט היא מחיברי, ונמכרין, כדאמרן גבי מלבנות פתחים? אבל מחברי בטיט — לא מביעא לן. כן נראה בעיני. מלבנות של כרעי הפטה — חתיכות עץ היו נותנים תחת כרעי המטה כדי שלא יקבו בקרקע. ואם תמצא לומר גבי פתחים וחלונות דמודבני — היינו משום דמחברי מיהא בטיט, אבל תבא ברלא מיהברי למטה כלל, כדמפרש ואזיל, קביעא ליה איהו מכור עם המטה, או לא. דמיטלטלי בהרה — שמחוברין במסמרות או בטיט.

מגנתי טילי - החרוב המורכב וסדן השקמה אין נמכרין בכלל שדה; וכוין דמשכחנן דאינן בכלל שדה - ממילא ידעינן דאפילו אם אמר "כל מה שבתוכה" - אינן נמכרין, כדקתני במתניתין; בין כך ובין כך לא מוכר בו, דיכל מה שבתוכה" לא מזני אלא לטפויי תשמישי שדה שאינן קבועין כל כך, כגון קנים ואבנים שאינן מתוקנין לצרכה, ומיהו, להכי קיימי. אבל חרוב המורכב וסדן השקמה - אשמעינן קרא דחשיבי שדה בפני עצמן. ומי שיש לו שלש שדות ומכר שנים החיצונים, ואמר לו "כל מה שבתוכן אני מוכר לך" דלא מוכר שדה השלישי שביניהן, אף כן אלא מוכר חרוב המורכב וסדן השקמה. דכתיב ויקם שדה עפריו וגו' - עפרון מוכר לו השדה לאברהם בסתמא. כדכתיב "נתתי כסף השדה" וגו', וקמהדר ליה עפרון "ארץ ארבע מאות" וגו', ואפילו הכי קנה אברהם כל האילנות, כדכתיב "ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בכל גבולו סביב", על ידי קניית השדה סתם קנה גם את כל האילנות. והאי "אשר בכל גבולו" קרא יתירא הוא, דמצי למיתב "וכל העץ אשר בשדה" דהיינו בתוך גבולו השדה, ולמידרש אתא: מי שצריך לגבול - אותן אילנות קנה. שצריכין להיות לחו גבול סביב, שלא יערער אדם עליהם לומר: בתוך שלי נטעיתם ושלי הם, דהיינו כגון אילנות דקן שאין להם שם, והדבר שכוח מי נטעם, לפיכך צריך לעשות להם גבול סביב. אבל כל חרוב המורכב וסדן השקמה - גדולים וחשובים, ואושרא מילתייהו, יודע של מי הן ובקרקע מי הן נטועין, ואין צריכין גבול. הלכך, אינן בכלל השדה סביב. אמר רב משרשיא ככאן למצרים מן התורה - שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן, וכל האילנות הנטועין במצו, דמצרים בכלל שדה, דהכי משמע "סביב" - כל האילנות הנטועין בקרקע המצר שהוא סביב השדה קנה אברהם. כן נראה בעיני.

ארעא דיקלי אי אית בה דיקלי בו - אף על גב דאם לא אמר דיקלי - בסתמא היו כולן מכורין, מיהו השתא גרע, כדבעי למימר לקמן: "חוץ מחרוב פלני" - דקני שאר חרובין, אף על גב דבסתמא לא קני. ודייקלי" משמע תרי. ולא שייך הכא שופרא דשטר אלא דוקא כשכותב בשטר, אבל הכא דבעטא פה - לא. ועוד, דהתם כתיב "דיקלי ותאלין" בו, והכא דלא קאמר אלא דיקלי - לא שייך למימר הכי. חוץ

מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא: "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה" וגו', מי שצריך לגבול סביב, יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב. אמר רב משרשיא: מפאן למצרים מן התורה. אמר רב יהודה: האי מאן דמובן ארעא לתבריה, צריך למכתב ליה: "קני לך דיקלון ותאלין והוצין וציצין". ואף על גב דכי לא כתב ליה הכי קני, אפילו הכי - שופרא דשטרא הוא. אמר ליה: "ארעא ודיקלי"; הוצין, אי אית ליה דיקלי - יהיב ליה תרי דיקלי, ואי לית ליה - זבין ליה תרי דיקלי, ואי מושעבדי - פריק ליה תרי דיקלי. "ארעא בדיקלי" - הוצין, אי אית בה דיקלי - יהיב ליה, ואי לאו - מקח טעות הוא. "ארעא בי דיקלי" - לית ליה דיקלי, דחויא לדיקלי קאמר ליה. אמר ליה: "לבר מדיקלא פלניא" - הוצין, אי דיקלא מטבא הוא - שוויי שויריה, אי דיקלא בישא הוא - כל שפן הנך. אמר ליה: "לבר מאילני", אי אית ליה אילני - לבר מאילני, אי אית ליה דיקלי - לבר מדיקלי, אי אית ליה גופני - לבר מגופני, אילני וגופני - לבר מאילני, אילני ודיקלי - לבר מאילני, גופני ודיקלי - לבר מגופני. אמר רב: כל שעולין לו בחבל - הוי שויר, כל שאין עולין לו בחבל - לא הוי שויר; ודיני

דיקלי - שגדלו כל צרכן. תאלין - שתילין, נטעים בחורים. הוצין וציצין - גם הם מיני דקלים, כדתנן (סוכה כט, ב) ציני הר הברזל כשרין. ויש מפרשים: שאין אלו טוענין פירות. ואף על גב דכי לא כתב ליה הכי קני - כדתנן: המוכר את השדה סתם - מכר חרוב שאינו מורכב, ובתולת השקמה, וכל שכן שאר אילנות, דהא לא משייר במתניתין אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. שופרא דשטר - ייפו כח השטר. דאפילו אי אתו לפני בית דין טועין - יהיב ליה, שהרי מפורשין בתוך השטר, אמר ליה לבר מדיקלא פלניא בו - הכא לא גרסינן, אלא לקמן בסמוך, אחר "דחויא לדיקלי קאמר ליה". קפסיק נרמא: אמר ליה - מוכר ללוקח "ארעא ודיקלי מובנינא לך" - שני מכירות הן; שדה זו אני מוכר לך, וקנה את השדה ואת הדקלים שבתוכה. ודיקלי נמי מובנינא לך במקום אחר, דהא לא קאמר "ארעא בדיקלי" כדלקמן, דהוי משמע דקלים שבתוכה. הכי גרסינן: אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי - לבר אתון שבשדה, המוכרין בכלל שדה. דמכירה אחרת היא זו, ומיעוט דיקלי שנים. ויש ספרים שכתוב בהן: אי אית בה דיקלי - יהיב ליה תרי דיקלי. דמשמע דאם יש שם דקלים הרבה באותו שדה שמכר לו - יתן לו מהן שנים ולא יותר, והשאר יעבב לעצמו. ולא נהירא כלל, דאילו אמר ליה "דאי ארעא מובנינא לך" - קנה הכל, אפילו הדקלים, וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי "פסיד הלוקח" כל שכן שייפה כחו, כדאמרן לעיל: צריך למכתב ליה קני לך דיקלי ותאלין בו, דהוי שופרא דשטר. ולא אמרינן שני דקלים מכר לו והשאר יעבב לעצמו ועוד, הכי איבעי ליה למימר: חוין, אי אית בה דיקלי - לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי. שהרי כולן היו מכורין מסתמא, ואהני יתור לשון זה לשמיר לעצמו. ומדלא קאמר הכי, אלא קאמר "יהיב ליה תרי דיקלי" - שמע מינה דהכי קאמר: אם יש לו דיקלי, לבר אתון שמכר עם השדה, שוין בתוך השדה - יהיב ליה תרי דיקלי. ובין ליה תרי דיקלי - יקנה לצרכו של זה שני דקלים, שלא ידא מחוסר אמנה. שכן התנה לו: אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך. ואי חויר לו מן המעות כנגד ממי שני דקלים, ואי משעבדי - למלח. ארעא בדיקלי - שדה עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך. הכי גרסינן: אי אית בה. מקח טעות הוא - ששיקר בו, והדרי מעות. ונהי דאין אונאה לקרקעות היכא דמוכר ביוקר, אפילו יותר משותת - מקח טעות מיהא הוי, דלדעת כן לא לקח, אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שאמר ליה. ארעא ביה דיקלי - מקום הראוי לדקלים - לית ליה ללוקח דיקלי. שאם אין דקלים בשדה - אין זה מקח טעות. מאי טעמא - דחויא לדיקלי קאמר ליה, קרקע יפה לגדל דקלים. ומיהו, אי אית ביה דיקלי - הרי זה של לוקח, דכל שכן דהכי קאמר: ארעא דחויא לדיקלי מובנינא לך, כלומר שהדקלים שבה טעונין פירות הרבה. אמר ליה - מוכר: שדה אני מוכר לך, לבר מדיקלא פלניא. חוין אי דיקלא מטבא הוא - כלומר, מן הבינונים שטוענין פירות קצת - לחוריה שויריה, דעדות ליהנות מפירות שדהו פורתא, וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה. ואי דיקלא בישא הוא - אף על פי שיש עדיין רעים ממנו, אלא דקרו ליה אינשי "דאי" ודיקלא בישא". כגון דלא טעין קבא, דאילו טעין קבא - לאו דיקלא בישא הוא, כדאמרין בעלמא (בבא בתרא כו, א): דיקלא דטעין קבא - אסור למצאיה. כל שכן הנך - המוטבים ממנו, ששירן לעצמו. דהכי קאמר: אפילו הוא דיקלא בישא אני משייר לעצמי. ומיהו, אם יש בשדה דיקלי בישא טפי מהאי - אינהו דאמרין בכלל. דהא דאמרין "כל שכן הנך" - אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי. הכי גרסינן: לבר מאילני, אי אית ליה אילני לבר מאילני - לבר מאילני, חוין אי אית בה שאר אילנות, כגון וזיתים ותאנים ותפוחים וכל שאר אילנות, חוץ מדיקלים וגפנים שאין נקראין אילני. לבר מאילני - מכר לו את השדה, אבל האילנות אינן מכורין, שהרי הוציאן מכלל שדה ושירן לעצמו. והאי מילתא דפשיטא הוא, אבל משום דבעי למימר לקמן: אילני וגופני לבר מאילני, נקט לה. אי אית ביה דיקלי - בהדוא שדה, ואין בו שאר אילנות, ואיהו אמר ליה "לבר מאילני" - ודאי לבר מאילני מכר השדה, והנהו דקלין שיר לעצמו. ואף על גב דאין סתמן קרוין אילנות, אלא רגילין היו לקרותן דקלין מתוך חשיבותן. ומתוך שהיו רוב אילנות שלהן דקלים, כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים, דאי דאמר "לבר מאילני" - אדקלים קאי. אי אית ביה גופני - בהדוא שדה, והמוכר את השדה מכר את הגפנים, וכיון דאמר "לבר מאילני", ובשדה זו אין בו אלא גפנים - לבר מגופני קאמר. ואם יש בשדה אילני וגופני, ואיהו אמר "לבר מאילני" - הכל מכר, ואפילו הגפנים, לבר מאילני. דגפנים אין קרוין ליה "לבר מאילני", ועליה המוכר רמיא לגלגלי וגם הגפנים שיר לעצמו. הלכך די הלוקח על העליונה. אילני ודיקלי לבר מאילני - הגפנים לבר מאילני, והמוכר את השדה מכלל שדה ושירן לעצמו. והאי מילתא דפשיטא הוא, אבל "לבר מאילני" ואין בשדה אלא דקלים וגפנים - הדקלים מכר, והגפנים שיר. דגפנים לגבי דקלים נקראין אילני, ובכלל אילני הן טפי מדיקלי. כן נראה בעיני. ויש מפרשים: דאין זה וזה בכלל אילני, ואין זה נקרא אילן יותר מזה, והלכך המוטב דהיינו גפנים שיר לעצמו. ולא נהירא, דאם איתא דשניין שוין, ואין זה נקרא אילן יותר מזה, ואיהו אמר "לבר מאילני" - הוה לן למימר דתרייהו שיר לעצמו, שהרי גילה דעתו שהכל קרא אילני, מאחר שאין כאן שום אילן אחר שיקרא אילן אלא אלו. הכי גרסינן: אמר רב כל שעולין בו - ולעיל קאי, היכא דאמר ליה "לבר מאילני". וקמפרש רב אלו הן אילנות ששיר, שאם קטנים הן הרבה - לא מיקרי אילני. ולא גרסינן: לבר מדיקלי, ואילני אמר רב, ופירוש בעלמא הוא. כל שעולין לו בחבל - דלקט פירותיו - חשיבי אילן. ובדלקט מיירי, כדמפרש לקמיה, שגובה הרבה מידותיו בראשו.

1 ויתן לו, כדי שלא יהא 'מחוסר אמנה' שאינו עומד בדיבורו, ואם
 2 לא יעשה כן, חייב לנכות לו מהדמים ששילם את דמי שני
 3 הדקלים. ואי מששקבדי - אם יש לו דקלים המשועבדים לבעל חובו,
 4 הרי קנה הלוקח שנים מן הדקלים המשועבדים, ולכן פריך ליה תרי
 5 דיקלי - יפדה שני דקלים משעבוד בעל חובו ויתן לו. אופן שני:
 6 אמר ללוקח, הריני מוכר לך ארעא בדיקלי - שדה עם הדקלים
 7 שבתוכה, תווינן - אנו רואים, אי אית פה דדיקלי - אם יש בשדה זו
 8 דקלים (יהיב ליה) [וכניניה וכניני] - הרי המקח קיים, ואי לאו - אם
 9 אין בשדה דקלים, פקח מעות הוא והמקח בטל, שהרי הוא קנה את
 10 השדה על דעת שיש בו דקלים. אופן שלישי: אמר ללוקח, הריני
 11 מוכר לך ארעא בדיקלי - שדה הראויה לדקלים, לית ליה דיקלי
 12 - אינו חייב ליתן ללוקח דקלים, ואף אם אין בשדה דקלים המקח
 13 קיים, שהרי לא אמר שמוכר לו שדה שיש בה דקלים, אלא דתווינן
 14 לדיקלי קאמר ליה - שדה יפה הראויה לדקלים אמר לו. אופן
 15 רביעי: אמר ליה ללוקח, הריני מוכר לך את השדה לפר מדיקלא
 16 פלגיא - חוץ מדקל פלוני, תווינן - רואים, אי דיקלא - הדקל ששייר
 17 מן הארץ הוא - הוא דקל טוב שמוציא קב תמרים, שיורי שייריה - רק
 18 את אותו הדקל שייר המוכר לעצמו, אך את שאר הדקלים מבר, ו
 19 שכן אנו אומרים שכונתו לשייר לעצמו קצת מפירות שדהו
 20 ליהנות מהם, אבל אי דיקלא ביטא הוא - אם הדקל ששייר הוא
 21 גרוע שאינו מוציא אפילו קב תמרים, פל שכן הנהך - שגם את שאר
 22 הדקלים שהם טובים ממנו שייר לעצמו, שכן כוונתו לומר שאפילו
 23 דקל זה הגרוע ששייר לעצמו וכל שכן את הטובים ממנו. אופן
 24 חמישי: אמר ליה ללוקח, השדה מכורה לך לפר מאילני - חוץ
 25 מהאילנות שבה, אנו רואים, אי אית ליה אילני - אם יש לו בשדה
 26 עצי פרי כגון זיתים תאנים ותפוחים, הרי היא מכורה לפר מאילני
 27 - חוץ מאילנות אלו שבה, ואולם דקלים וגפנים שבה אינם
 28 משויירים למוכר כיון שבסתם אינם קרויים אילנות כפי שיתבאר
 29 להלן. אך אי אית ליה בשדה רק דיקלי - דקלים, הרי היא מכורה
 30 לפר מדיקלי - חוץ מדקלים שבה, ואף על פי שמשום חשיבות
 31 הדקלים אין רגילים לקרוthem אילנות סתם, מכל מקום כיון שאין
 32 בשדה אילנות אחרים, ודאי כשאמר 'חוץ מאילנות' כוונתו היתה
 33 לשייר את הדקלים לעצמו. וכן אי אית ליה בשדה רק גופני -
 34 גפנים, הרי היא מכורה לפר מגופני - חוץ מגפנים שבה, ואף על פי
 35 שגם גפנים אין רגילים לקרוthem אילנות סתם משום חשיבותם,
 36 מכל מקום כיון שאין בשדה אילנות אחרים, ודאי כוונתו היתה
 37 לשייר את הגפנים לעצמו. אבל אם יש לו בשדה גם אילני - עצי
 38 שאר מיני פירות וגם גופני - גפנים, הכל מכור ואף הגפנים לפר
 39 מאילני - חוץ מעצי שאר מיני פירות, כיון שבסתם אין הגפנים
 40 קרויים אילנות, ואינם בכלל השויר. ואם רוצה המוכר לשייר אף
 41 אותם לעצמו צריך לגלות דעתו בפירוש. וכן אם יש בשדה אילני
 42 - מיני עצי פירות ודיקלי - דקלים, הכל מכור ואף הדקלים לפר
 43 מאילני - חוץ משאר מיני עצי פירות, כיון שבסתם אין הדקלים
 44 קרויים אילנות, ואינם בכלל השויר. אך אם אין לו בשדה שאר
 45 מיני עצי פירות אלא רק גופני ודיקלי - גפנים ודקלים, הכל מכור
 46 ואף הדקלים לפר מגופני - חוץ מהגפנים, שהרי הגפנים קרויים
 47 אילנות יותר מהדקלים, וכאשר אמר 'חוץ מאילנות' ודאי כוונתו
 48 היתה לשייר את הגפנים ולא את הדקלים.
 49 מבואר לעיל שהמוכר שדה 'חוץ מהאילנות שבה' אין האילנות
 50 מכורים, ועתה מבארת הגמרא אלו אילנות כלולים בשויר, ואלו
 51 אינם כלולים בשויר זה ונמכרים עם השדה: אמר רב, פל שיעולין
 52 לו פהקל - כלומר, כל שהאילן גבוה וצריך לעלות בחבל כדי
 53 ליטול את פירותיו, הרי זה קרוי אילן ותני בכלל השויר, אך פל
 54 שאין עולין לו פהקל - כל אילן שהוא נמוך ואין צריך לעלות בחבל
 55 כדי ליטול את פירותיו, אינו קרוי אילן, ולא תני שויר - אינו בכלל
 56 השויר.

1 מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מנין למדים את דין זה שאף אם
 2 אמר 'היא וכל מה שבתוכה מכורין', לא כלל עמה את החרוב
 3 המורכב וסדן השקמה. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב,
 4 דאמר קרא - נאמר בפסוק גבי קניית שדה עפרון על ידי אברהם
 5 (בראשית כ"ד) 'ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' אשר לפני ממרא
 6 השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו
 7 סביב'. והיינו, שאף על פי שלא פירשו מה כלול במכירת השדה,
 8 שהרי אברהם אמר לעפרון בלשון סתם 'נתתי כסף השדה קח
 9 ממני' (בראשית כ"ד), ועפרון השיב לו בלשון סתם 'ארגץ ארבע מאות
 10 שקל כסף' ולא הזכיר מה כלול במכירת הארץ, מכל מקום קנה
 11 עמה את 'כל העץ אשר בשדה'. אך עדיין בהמשך הפסוק 'אשר
 12 בכל גבולו' מיותר, שהרי מיוכל העץ אשר בשדה' כבר למדים
 13 שהעצים הנמצאים בתוך גבולות השדה מכורין, לכן דורש רב
 14 שתיבות אלו באו ללמד איזה עצים מכורים בכלל השדה ואיזה
 15 אינם מכורים, וכן נדרש 'אשר בכל גבולו', אין נמכר בכלל השדה
 16 אלא מי שצריך לגבול סביב, כלומר, עצים שאין שם בעליהם
 17 עליהם כיון שאינם חשובים, וכדי שלא יערער אדם לומר שהם
 18 שלו ובקרקע שלו הם נטועים צריך בעל העץ לעשות גבול סביבם
 19 שידעו שהם נטועים בתוך שדהו, וכיון שאינם חשובים הרי הם
 20 בכלל השדה ונמכרים עמה, אך יצאו אלו - חרוב המורכב וסדן
 21 השקמה, שאין צריך לגבול - שאין צריך לעשות גבול סביבם,
 22 שכיון שהם עצים חשובים שם בעליהם עליהם והכל יודעים מי
 23 נטעם והיכן נטעם, וכיון שהם חשובים הרי הם כשדה בפני עצמה
 24 ואינם כלולים במכירת השדה. ומאחר ולמדים מפסוק זה שחרוב
 25 המורכב וסדן השקמה נחשבות כשדה בפני עצמה, ממילא נדע
 26 שאף אם אמר 'היא וכל מה שבתוכה מכורין' אין החרוב והשקמה
 27 בכלל המכירה, כיון שאמירה זו מועלת רק לענין שיכללו במכירה
 28 אף תשמישי השדה שאינם קבועין כל כך בשדה, כגון אבנים וקנים
 29 שעדיין לא יתקנו לצורך השדה, אך אינה מועלת לכלול את
 30 החרוב והשקמה שנחשבים כשדה בפני עצמה.
 31 הגמרא מוסיפה לדרוש את הפסוק: הרי עדיין היה די בכך שיכתב
 32 'אשר בכל גבולו', ולשם מה נוספה תיבת 'סביב'. אמר רב
 33 מששייא, מנא למדים למצרים מן התורה - שהקונה את השדה
 34 קנה גם את המיצרים שסביב השדה ואת האילנות הנטועים בתוך
 35 המיצרים, שכן תיבת 'סביב' משמעה 'מיצרים' שמשביב אדם רב
 36 הגמרא מבארת כיצד יש לכתוב את שם מכירת השדה: אמר רב
 37 יהודה, תאי מאן ארעא להכריה - את המוכר שדה לחבירו,
 38 צריך להכתוב ליה בשטר המכירה, קני לך בכלל השדה דיקלין -
 39 דקלים גדולים שגדלו כל צרכם, ותאלין - שתילים שנטעו ועדיין
 40 לא גדלו, והוינן וציצין שהם מיני דקלים. ואמנם אף על גב דכי לא
 41 כתב ליה הכי - גם אם לא יכתוב לו כן בשטר קני - הרי הוא קונה
 42 את כל האילנות האלו וכמבואר במשנתנו, אפילו הכי יש לכתוב
 43 כן, משום ששופרא דשפרא הוא - לשון זו מיפה את כחו של
 44 השטר, שאם יבא הדבר לידי כותב דין טועים, שאינם יודעים שגם
 45 במוכר שדה סתם האילנות כלולים במכירה, יזכר את הלוקח
 46 באילנות שהרי מפורש שם בשטר.
 47 הגמרא מביאה כמה אופני אמירה במכירת שדה, ומבארת כיצד
 48 יש לפרשם. אופן ראשון: אמר ליה המוכר ללוקח, הריני מוכר לך
 49 ארעא ודיקלי - קרקע ודקלים, הרי דבריו מתפרשים שיש כאן שני
 50 מכירות חלוקות, האחת מכירת השדה עם כל הדקלים שבה, וכן
 51 הוסיף ומוכר לו דקלים שיש לו במקום אחר, ולכן תווינן - אנו
 52 רואים, אי אית ליה דיקלי - אם יש לו דקלים מחוץ לשדה זו, והיי
 53 ליה תרי דיקלי - יתן לו נהם שני דקלים שהקנה לו, שהרי אמר
 54 שמוכר לו דקלים ומיעוט רבים שנים. ואי לית ליה - אם אין לו
 55 דקלים נוספים מחוץ לשדה זו, ודאי כוונתו היתה למכור לו דקלים
 56 שיקנה לצרכו, ולכן ויני ליה תרי דיקלי - יקנה בשבילו שני דקלים

56 הגמרא מביאה שיש שאמרו שהסתפק רב אחא בר הונא ספק
57 אחר: וְאִימָר דְּאִמְרֵי, בְּעָא מִינֵיהּ רַב אַחָא בְר הוֹנָא מְרַב שֵׁשֶׁת סַפֵּק
58 אחר, אם אמר המוכר 'שדי מכורה לך הוין מְחַצֵי חְרוּב מורכב
59 פְּלוּנִי', או אמר לו 'הוין מְחַצֵי סְדָן שקמה פְּלוּנִי', מהו - מה הדין
60 באופן זה. מבארת הגמרא את הספק: לגבי דין שְׂאָר הַחְרוּבִין
61 שבשדה אין להסתפק, שאתם וְדַאי לֹא קִנְי הַלּוּקָה, שכן פשוט
62 שלא התכוין למוכרו לו, אלא הספק בְּהָא מַה שְׂשִׁיר בְּאִוְתוֹ חְרוּב
63 - כלומר, על חציו השני של אותו חרוב ששייר בו המוכר מחצה
64 לעצמו, האם אותו קִנְי הַלּוּקָה, שכן המוכר גילה דעתו שמשיר
65 רק חצי חרוב פלוני, ולא את חציו השני, או דְּלָמָא - שמא אִפְּלוּ
66 את מַה שְׂשִׁיר הַמוֹכֵר בדבריו בְּאִוְתוֹ חְרוּב ולא אמר שאינו כלול
67 במכירה וכלומר, את חציו השני, נְמִי לֹא קִנְי הַלּוּקָה, ואף על פי
68 ששייר לעצמו רק חצי חרוב, אין כוונתו שהחצי השני מכור. אִמְר
69 לִיה - השיב לו רב ששת, לֹא קִנְי הַלּוּקָה גם את חצי החרוב שלא
70 שייר המוכר לעצמו.
71 מקשה הגמרא על רב ששת: אִיִּתְיָבִיהּ, שנינו בברייתא, אם אמר
72 המוכר 'שדי מכורה לך חוין מְחַצֵי חְרוּב מורכב פְּלוּנִי' או אמר
73 'חוין מְחַצֵי סְדָן שקמה פְּלוּנִי', את שְׂאָר חְרוּבִין שבשדה לֹא קִנְיָה
74 הַלּוּקָה, וסברה הגמרא לפרש, מַאי לָאו - האם אין כוונת
75 הברייתא שרק את שְׂאָר חְרוּבִין הוא דְּלָא קִנְיָה, אבל הָא מַה
76 שְׂשִׁיר בְּאִוְתוֹ חְרוּב - את חצי חרוב ששייר בדבריו ולא אמר
77 שאינו כלול במכירתו קִנְיָה הַלּוּקָה, ונמצא מבואר בברייתא לֹא
78 כרב ששת. מתרצת הגמרא: אִמְר לִיה רב ששת, לֹא - אין כוונת
79 הברייתא שרק את שאר החרובים לא קנה הַלּוּקָה, אלא אִפְּלוּ
80 את מַה שְׂשִׁיר בדבריו המוכר בְּאִוְתוֹ חְרוּב ולא אמר שאינו כלול
81 במכירתו, נְמִי לֹא קִנְיָה הַלּוּקָה, ואין אומרים שכוונת המוכר היתה
82 לשייר את חציו האחד ולמכור את חציו השני.
83 מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תְּדַע שגם את חציו השני
84 לא קנה הַלּוּקָה, דְּאִילוּ - שהיה אילו אִמְר לִיה מוכר ללוקח 'שְׂדֵי
85 מְכוּרָה לך חוין מְחַצֵי חְרוּב פְּלוּנִי', וכי נאמר שכיון שהוכר
86 שמשיר לעצמו חצי שדה, רק הָא - אותו חצי שדה הוא דְּלָא
87 קִנְיָה הַלּוּקָה, הָא אִוְדָךְ - אבל את חציה השני קִנְיָה הַלּוּקָה, והלא
88 אי אפשר לומר כן, שהרי רק שדה אחת מכר לו, אִלָּא פשוט
89 באופן זה שהלוקח לֹא קִנְי אף את חציה השני, ואם כן תְּבָא נְמִי
90 כשאמר 'חוין מְחַצֵי חְרוּב פלוני', לֹא קִנְי הַלּוּקָה אף את חציו השני
91 של אותו חרוב.
92 אגב שהובא לעיל מחלוקת רב ודייני גולה, מביאה הגמרא נידון
93 אחר שתלווהו במחלוקת דייני גולה עם דייני ארץ ישראל.
94 מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִינֵיהּ רַב עֲמֵרָם מְרַב הַקְּדָא, הַמְּפָקִיד אֶצְלוּ
95 תְּבִירוֹ מעות בְּשִׁטְרָה, כלומר, כתב לו הנפקד שטר שהפקיד אצלו
96 וחתמו עליו עדים, וכשבא המפקיד לתובעם אִמְר לוֹ הנפקד
97 הַתְּוֹרְתִים לך, מהו, האם כאשר יש שטר ביד המפקיד נאמן
98 הנפקד לומר שהחזיר את הפקדון. מבארת הגמרא את הספק: מִי
99 אִמְרִין שְׂנֵאמֵן הוא לומר החזרתי, שהרי מִינֵיהּ - מתוך דְּאִי בְּעֵי
100 אִמְר נְאֻנְכוּ - שאם היה רוצה היה יכול לפטור עצמו בכך שהיה
101 טוען שהפקדון אבד באונס, והיה מְהִיָּן בטענה זו שבבועה, שהרי
102 אין השטר שביד המפקיד סותר טענה זו, לכן הַשְּׂתָא נְמִי - גם
103 עכשיו שטוען החזרתי את הפקדון, יש לו להיות מְהִיָּן בטענתו,
104 ואין לחשוש שמא משקר הוא בטענת החזרתי, כיון שאם היה
105 שקרן היה טוען שנאנס ואבד הפקדון והיה נפטר בכך, ככל שומר
106 הטוען נאנסו שהאמינה לו תורה בשבועה, ומה לו לשקר ולטוען
107 החזרתי. או דְּלָמָא - שמא אין הנפקד נאמן לומר החזרתי, משום
108 דְּאִמְר לִיה המפקיד, אם כדברך שהחזרת את הפקדון, שְׂמִירָה בְּיָדִי
109 מַאי בְּעֵי - מדוע נמצא שטר ההפקדה ביד, והרי דרך הנפקד
110 לקחת את השטר בשעה שמחזיר את הפקדון וכדי שלא יחזור

1 וְאִילוּ שְׂמּוּאֵל וקרנא שהיו דְּיִינֵי גוֹלָה אִמְרֵי כלל אחר בזה, כָּל
2 שְׂהָעוּל בּוֹבְשׁוּ - כל אילן רך עד כדי שהעול המונח בצווארי
3 השוורים כופפו ואין האילן מעכב את השור מלחרוש כדרבו
4 סביב האילנות, אינו אילן חשוב, וְלֹא הוּי שְׂיִיר - אינו בכלל מה
5 ששייר המוכר לעצמו כשאמר 'חוין מְחַצֵי מְהַאִילְנוּת', אלא הוא כלול
6 במכירה. וְכָל אִילָן שְׂאִין הָעוּל בּוֹבְשׁוּ - כופפו, והוא מעכב את
7 הרישת השוורים, הרי זה אילן חשוב, והוּי בכלל הַשְּׂיִיר. מבארת
8 הגמרא את דברי רב ודייני גולה ושמואל וקרנא: וְלֹא פְּלוּנִי - לא
9 נחלקו אמוראים אלו מה כלול בשירור של המוכר, אלא הָא -
10 דברי רב נאמרו בְּיָדֵיךָ - כשהיו בשדה רק עצי דקלים ואותם
11 שייר לעצמו, שבהם שייר שיעור זה של 'כל שעולים לו בחבל',
12 כיון שאי אפשר לעלות לדקלים גבוהים אלא בחבל, ואילו שיעור
13 של 'כל שאין העול כבשו' לא שייר בדקלים, כיון שגם דקל
14 שהעול כופפו עדיין חשוב הוא אם עולים לו בחבל. וְהָא - דברי
15 דייני גולה נאמרו בְּאִילָן - כשהיו בשדה אילנות אחרים ואותם
16 שייר לעצמו, שבהם לא שייר שיעור זה של 'כל שעולים לו
17 בחבל', שהרי עליהם עולים על ידי הענפים היוצאים מצדי
18 האילן ואין צריך להם חבל, אלא שיעור חשיבותם הוא במה
19 שאין העול כובשם.
20 הגמרא חוזרת לדון במה ששינוו ססדן השקמה וחרוב המורכב
21 אינם כלולים במכירת השדה. מסתפקת הגמרא: בְּעָא מִינֵיהּ רַב
22 אַחָא בְר הוֹנָא מְרַב שֵׁשֶׁת, אם היו לו בשדה הרבה עצי חרוב
23 מורכבים וסדני שקמה, ואמר לקונה 'השדה מכורה לך חוין
24 מְחַרְבוּב המורכב פְּלוּנִי', או 'חוין מְפָדָן השקמה פְּלוּנִי', מהו - מה
25 דינם של שאר החרובים והסדנים שבשדה. שהרי אמנם אם היה
26 שותק, כל החרובים והסדנים שבשדה לא היו כלולים במכירה
27 וכמבואר במשנתנו, אך באופן זה שאמר 'חוין מְחַרְבוּב פלוני',
28 שמא כוונתו היתה למעט בשירור ולשייר רק את החרוב המסוים
29 ולא את שאר חרובים, ולכך רק את אותם חְרוּבִין ששייר המוכר
30 לעצמו הוא וסדני שקמה, הָא את הַלּוּקָה, הָא את שְׂאָר חְרוּבִים שלא שייר, קִנְי.
31 או דְּלָמָא - שמא נאמר, שאף על פי שלא הוצרך לשייר לעצמו
32 בפירוש את החרוב והסדן, מכל מקום לא נתכוין לגרע כוחו במה
33 שפירש שמשיר את החרוב והסדן, ולכן את שְׂאָר חְרוּבִין נְמִי לֹא
34 קִנְי. אִמְר לִיה - השיב לו רב ששת, באופן זה לֹא קִנְיָה הַלּוּקָה לא
35 את אותו חרוב ולא את שאר חרובים המורכבים שבשדה.
36 מקשה הגמרא על רב ששת: אִיִּתְיָבִיהּ, שנינו בברייתא, אם אמר
37 המוכר 'שדי מכורה לך חוין מְחַרְבוּב המורכב פְּלוּנִי', או 'חוין מְפָדָן
38 השקמה פְּלוּנִי', לֹא קִנְיָה. וסברה הגמרא לפרש, מַאי לָאו - האם
39 אין כוונת הברייתא שרק את אותם חְרוּבִין ששייר הוא דְּלָא קִנְיָה, הָא
40 - אבל את שְׂאָר חְרוּבִין שבשדה קִנְיָה, ואיך סבר רב ששת שלא קנה
41 אף את שאר החרובין. מתרצת הגמרא: אִמְר לִיה רב ששת, לֹא -
42 אין כוונת הברייתא שרק את החרוב והסדן ששייר לא קנה הַלּוּקָה,
43 אלא כוונתה שֶׁאִפְּלוּ את שְׂאָר חְרוּבִין שבשדה נְמִי לֹא קִנְיָה.
44 מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תְּדַע שגם את שאר
45 חרובים לא קנה, דְּאִילוּ - שהרי אילו אִמְר לִיה מוכר ללוקח 'שְׂדֵי
46 מְכוּרָה לך חוין מְשִׁדָה פְּלוּנִי הַסְּמוּכָה לשדה זו', ויש לו למוכר
47 עוד שדות אחרים, וכי נאמר שכיון ששייר שדה אחת, רק את
48 הַתְּיָא - השדה ששייר הוא דְּלָא קִנְיָה, הָא אִתְּרִינִיתָא - אבל את
49 שאר שדותיו האחרים קִנְי הַלּוּקָה, והלא אי אפשר לומר כן שהרי
50 רק שדה אחת מכר לו. אִלָּא פשוט באופן זה שהלוקח לֹא קִנְיָה גם
51 את שאר השדות חוץ מאותה שדה שמכרו לו. ואם כן תְּבָא נְמִי
52 - אף כאן שאמר 'חוין מְחַרְבוּב פלוני', אין לפרש ששייר רק את
53 אותו חרוב, אלא לֹא קִנְיָה הַלּוּקָה אף את שאר החרובים
54 המורכבים שבשדה, שהרי כל חרוב חשוב כשדה בפני עצמה,
55 והוא לא מכר לו אלא שדה אחת.

דייני גולה — שמואל וקרנא. בפרק קמא דסנהדרין (ז. ב). כל שהעול כובשו — חורשין היו בבקר סביב האילנות, ואם העול כופה את האילן ועובר השור לדרכו, ואין האילן מעכב השור — לא חשיבו. ומיהו, אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו — הו שירה, כדאמרן גבי דיקלי. הא בדיקלי — מיליתא דרב. הא באילני — שהעול כובשו. ושיעורו

דעליית חבל לא שייך בהו, דבלא חבל עולין בכל שאר אילנות על ידי ענפים המתפצלים לכל צד. ושיעורא דבבית עול נמי איכא למימר דלא שייך בדיקלי, דאפילו היכא דבבית ליה עול חשיבו הוא אם עולין לו חבל. חוץ מחורב — המורכב פלוגי, חוץ מסדן השקמה פלוגי, והו בה הרבה חרובין וסדנא. מהו? דאם היה חתוק — לא היו מכוּרין בכלל שדה. אבל עכשיו ששייר אחד איכא למימר דשאר חרובין מכר לו. או דלמא ששירי לא יגרע כחו, אלא אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח. דבשביל שיפיה המוכר את חוץ שלו, שפירש בפרוש "איני מוכר לך החוץ חרוב" אין לנו לגרע כחו בשאר. אלא אי איכא מילתא לטפוי בהאי חוץ, כגון דרך — מטפינן ליה. כדאמר במנחות: ומיהו רבי עקיבא בומן שאמר לו "חוץ מאלו" ששירי צריך ליקח לו דרך. והאי "חוץ מחורב פלוגי" דקאמר — לשירי דרך להאי דקל נתכוין, ולא למעט השאר. ואפילו לרבנן נמי איכא למימר: לפיכך אמר "חוץ מחורב פלוגי" — דבהווא חרוב היה חפץ יותר, ולא היה רוצה שיתבענו לוקח ליתן. ולהרוב זה איכוון, לשופרא דשטרא. אבל על שאר חרובין — לא חשיש לכתוב שופרא דשטרא, דמכל מקום בוטח הוא במאי דקיימא לן שאין חרוב המורכב נמכר בכלל שדה. כן נראה בעיני, ועיקר. (הג"ה) אמר ליה לא קנה — לא הוא ולא זולתו. דכיון שאפילו לא פירש ליה "חוץ", כגון אלו אינן נמכרין בכלל שדה — הכא נמי לא קנה, ולא פירש הללו אלא להדיעו שכל אילן שבאתה שדה הרי כן הוא אלו ולא נמכרו. עד כאן. הכי נרשינן: איתיביה חוץ מחורב פלוגי חוץ מסדן פלוגי לא קנה — ולא גרסינן "אותו חרוב לא קנה. דאם כן קשיא מעלייתא היא, ולא מצי לתרוצי לקמה: שאר חרובין נמי לא קנה. לא

שאר חרובין נמי לא קנה" — דהאי דקטניא "לא קנה" — אשאר חרובין קאי, וכל שכן האי דקאשייר. ולא שמועינן אתא. דלא אפסיד שאר חרובין בשביל החוץ ששייר יחיד. תרע — דלא קני. חוץ משדה פלוגי — הסמוך לו חוץ למיצר. הא אחריני קני — בתמיה, והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר הכי נרשינן: אלא לא קני הא נמי לא קני — כלומר, אלא פשיטא לן דלא קני הלוקח שאר שדות, דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל. ובשביל שאמר שטוח זה "חוץ משדה פלוגי" אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור, דשדה אחת נתכוון למכור ולא שתי שדות. הכא נמי, המוכר את השדה — לא מכר חרוב וסדן, דחשיבי שדה בפני עצמן, והלכך, בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך — אין לנו לומר שמכר השאר. ואית גריס: אלא לדמי הא נמי לדמי — כלומר, באותו שדה שמכר שירי לעצמו דמי הואו שדה דקאמר "חוץ משדה פלוגי", הכא נמי הכי קאמר: שדה מכור לך חוץ מרובי חרוב פלוגי. ורש עוד פירושים אחרים. ולא נהירא כלל גירסא זו, ופירושה משובש היה בספרים ליתן טעם דבר, כיון דלא קני אמאי קאמר "חוץ משדה פלוגי". ומיהו הטעם דבריפוי. לשירי ליה דרוך להווא חרוב או להווא שדה ששייר נתכוין. וכדאמרין נמי (בבא בתרא טו. ב) גבי "על מנת שהירטא העלינה שלי" — ששייר מקום שלי. ומיהו, היכא דליכא לטפוי שום דבר — אין לנו לומר: כיון דליכא לטפוי, לגרועי נתכוין. דדי לו אמנו מטפי ומריחא בשירי, אלא שיפסיד? בתמיה. חוץ מחצי סדן פלוגי מהו — ולהאי לשנא פשיטא ליה ד"חוץ מסדן פלוגי" לא קנה נמי שאר סדנין. שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני — כדאמרן טעם לעיל: תרע דאי אמר ליה כו'. ומשני: לא מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה — והא דקטני "שאר חרובין לא קנה" — הכל קורא שאר חרובין, אפילו חצי חרוב הנשאר. והכי נמי גרסינן: אלא לא קני הכי נמי לא קני. בעא מיניה רב עמרם כו' — משום דדייני גולה נקט ליה הכא. בשטר — שכתב כמה הפקדו לו וחתמו בעדים, ואהני ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד "לא היו דברים מעולם". ואמר לו — נפקד: היום ולמחר החזרתיו לך, מהו? דהא קיימא לן ב"חזוקת הבתים" (בבא בתרא מה. ב) דהמפקיד את חבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים. אבל הכא, דאיכא שטר ביד המפקד — מי אמרין דהכי נמי מהימין? מיגו דאי בעי אמר נאנסו הוה מהימין, ובשבעה כדלקמן, וכדכתיב "שבעות ה' תהיה בין שניהם" (שמות כב) שהתורה האמינתו לנפקד — השתא נמי מהימין, ובשבעה כדלקמן, דמה לו לשקר, אי בעי הוה פטר נפשיה טענתן שקר דנאנסו, ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו — נאמן. או דלמא אמר ליה — מפקד: שטרך בידי מאי בעי? לא היה לך להניח השטר בידי אילו החזרת לי פקדוני, כדי שלא אחזור ואתבענו. וכמו "מה לי לשקר" במקום עדים דמי, ולא אמרין מה לו לשקר. ולישעמין אילו אמר ליה נאנסו כו' — הלכך לא מצי למיטען מפקד "שטרך בידי מאי בעי." ול"מה לי לשקר" במקום עדים לא דמי, דהא עביד איניש למידחי ואמר "אבדתי את שטרך". ונפקד נמי לא הוה חייש לשטרא, משום דהוה מצי למיפטר נפשיה טענת אונס. אבל מלוא את חבירו בשטר — לא מצי טעין ליה "פרעתת", דאמר ליה איך "שטרך בידי מאי בעי?" וגבי ליה ליכא שום מיגו, דאפילו טעין נאנסו צריך לשלם, דמלוא להורגא ניתנה.

חוץ מחורב פלוגי ותו לא קני — לא גרסינן "אותו חרוב". דהא מסיק דשאר חרובין נמי לא קנה. ומיהו, לפי הספרים דגרסי בתר הכי "אלא לדמי הא נמי לדמי" — גרסינן ליה שפיר. דמי חרוב לא קנה בקרקע. אלא דלמא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי — אפילו למאן דאמר (כתבוט יט, א) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, והמזינן ליה לומר

דפרוע הווא, ולא אמר "אם כן שטרך בידי מאי בעי" — התם משום דזימנן אפשיטי דשטרא זייד ליה, דעל הלוה ליתן שכר כתיבת השטר, ופעמים כשאין ללוה נתן המלוה בשבילו. אבל הכא — אין על הנפקד ליתן שכר. ועוד: דהתם לוח מאמין למלוה להניח שטר בידו, משום דכתיב ביה "ותומת ישרים תנתח" כדאמרין ב"במפקד" (בבא במיעט לה, א) אבל הנפקד אינו מאמין את המפקד, ולעולם אינו מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו השטר. ועוד: אין מודקדק כל כך לוח אחר המלוה, לפי שעשה לו טובה. ולימא — ליה שטרך בידי מאי בעי — לאו משום דהוה מיגו במקום עדים פקדון, דאם כן מאי משני? ולישעמין כי אמר ליה נאנסו מי מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי?" הא כי אמר נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמה, דאף על פי שהשטר בידו — יכול להיות שנאנסו. אלא אמר רבינו יצחק: דסלקא דעתך דמקשה, דהא דקאמר דנאמן — נאמן לגמרי קאמה, אפילו בלא שבועה. ולכך היה סבור דבלאו מיגו דנאנסו מצי למימר "החזרתיו לך", דאי על ידי מיגו דנאנסו — אמאי נאמן בלא שבועה? ולהכי פריך: ולימא ליה "שטרך בידי מאי בעי" ומשני: דמטעם מיגו נאמן. ופריך: כי אמר נאנסו, לאו שבועה בעי?

סוף
ל"ה: לא, אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה. תרע, דאילו אמר ליה: "שדי מכוּרָה לך חוץ מחצי שדה פלוגי" — ההוא הוא דלא קנה, הא איך קנה? אלא לא קני, הכא נמי לא קני. בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא: המפקד אצל חבירו בשטר, ואמר לו "החזרתים לך", מהו? מי אמרין? מיגו דאי בעי אמר "נאנסו" מהימין — השתא נמי מהימין, או דלמא אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי"? אמר ליה: מהימין. — ולימא ליה "שטרך בידי מאי בעי" אמר ליה: ולישעמין, וכי אמר ליה "נאנסו", מי מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי"? אמר ליה: סוף

סוף
ל"ה: לא, אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה. תרע, דאילו אמר ליה: "שדי מכוּרָה לך חוץ מחצי שדה פלוגי" — ההוא הוא דלא קנה, הא איך קנה? אלא לא קני, הכא נמי לא קני. בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא: המפקד אצל חבירו בשטר, ואמר לו "החזרתים לך", מהו? מי אמרין? מיגו דאי בעי אמר "נאנסו" מהימין — השתא נמי מהימין, או דלמא אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי"? אמר ליה: מהימין. — ולימא ליה "שטרך בידי מאי בעי" אמר ליה: ולישעמין, וכי אמר ליה "נאנסו", מי מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי"? אמר ליה: סוף

1 לאו שבועה בני - בתמיהה. והשתא אמרת נאמן בלא שבועה? ועל ידי מינו
 2 לא מצית למיפטריה משבועה על ידי טענתו לקיימה בלא שבועה, כדכתיב
 3 "שבועת ה' תהיה בין שניהם". לִימָא בפלוגתא - הא דרב חסדא. שטר כִּים
 4 היוצא על היתומים - ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר, וחבב לו שטר
 5 כמה הפקיד לו. ומת שמעון, והוציא ראובן
 6 אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונ.
 7 והיתומים טוענין: שמא אבינו החזירו לך. אי
 8 נמי טענת ברי טענו. ואילו היה מלוא בעלמא,
 9 שהלוא ראובן לשמעון ומת שמעון - כולי
 10 עלמא מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן
 11 היתומים, דלית אבהוןן שום טענה גבי מלוא,
 12 ולא מצי טעין נאנסו, אלא היה נשבע שלא
 13 התקבל מן הלוא כלום, וכגון שהיה טוענו
 14 הלוא: אשתבע לי דלא פרעתוך, כדאמרינן
 15 בשבועות (מא. א.) וגבי יתמי דידיה דלא
 16 ידעי למיטען - טעינן להו, וטענו גובה
 17 חובו וכו'. אבל השתא דלא הוי כולי מלוא,
 18 אלא פלגא מלוא ופלגא פקדון, כדון כל
 19 מעות הנתונות למחצית שכר, כדמפרש ואיל
 20 - הוא דפליגי דייני גולה, דהיינו שמאל
 21 וקרנא, ודייני ארץ ישראל, דהיינו רבי אמי
 22 ורבי אסי, בפרק קמא דסנהדרין (יו. ב.). נראה
 23 בעיני דהכי גרסינן: דכולי עלמא אית להו
 24 דנדרדעי. וכן פירש רבינו חננאל. ולא גרס:
 25 סברוה, דמסקנא נמי הכי סבירא ליה. דאמרי
 26 נדרדעי - בבבא מציעא. בפרק "המקבל": האי
 27 עיסקא דדידי אמיש לחבריה למחצית שכר -
 28 פלגא הוי מלוא להתחייב באחריות המקבל,
 29 דהיינו אותו חצי שנטל מלוא רהיט, ופלגא
 30 הוי פקדון גביה, ואינו חייב באחריותו דרך

31 פלגא דקשקול ממנה מפקיד רוחא. והתם מפרש טעמא: עבור רבנן מילתא דניחא
 32 ליה ללוא וניחא ליה למלוא, דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה, ואם נגבב או
 33 אבד הכל - אין האחד מפסיד הכל, אלא בין שנין, והלכך, כיון דסתמא דמילתא
 34 כן הוא, דפלגא הוי מלוא גביה - חזקי הנותן לקבל עליו תרי מילתי בחפסד, והאיל
 35 ושקיל פלגא באגר, כי היכי דלא לחוי רבית מאי דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום
 36 פלגא דמלוא שהלואה. דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא - הוי שבר
 37 למקבל, כשביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון. או פלגא יקבל הנותן בחפסד ותילתא
 38 באגר, ומקבל טיול תרי תילתי. דהאי דקשקול מקבל רוחא טפי מפלגא - זהו שבר
 39 טירחא, ואין כאן רבית. והכי מפרש ב"אידוה נשך" (בבא מציעא סח. ב.) מאי לאו -
 40 בפלגא דפקדון קמפלגי, בדבר חסדא. דאמר לעיל: נאמן דבפלגא דמלוא הכל מודין
 41 דנשבע וגובה אותה, דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין "החורתי", דאמר ליה
 42 "שטרך בידי מאי בעי", וטענת מינו ליכא, דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר, דהא מלוא
 43 היא גביה. הלכך נשבע וגובה, כדון הבא ליפרע מנכסי יתומים. אלא בפלגא דהוי
 44 פקדון קמפלגי, ובדרב חסדא. דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו - לא סבירא
 45 להו כרב חסדא דאמר נאמן, אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר "החורתי
 46 לך", ואף על גב דאיכא מינו דטענת אונס, משום דאמר ליה אידך "שטרך בידי מאי
 47 בעי". הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים, אפילו פלגא דפקדון. ודייני ארץ ישראל
 48 סברי לה כרב חסדא, דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען "החורתי לך", במינו
 49 דהוה מצי למימר נאנסו, ולא הוי אידך מצי למימר "שטרך בידי מאי בעי", וטעינן
 50 נמי הכי בשביל יתמי. ומשתבעי יתמי שבועת יורשין, כדמפרש בשבועות: שבועת
 51 שלא פקדונ אבא בו כדמפרש התם. הלכך נשבע וגובה מלוא, אבל פלגא
 52 פקדון לית ליה. הכי גרסינן: לא דבולי עלמא אית להו חזקי חסדא והבא בו' -
 53 דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא, דנאמן לומר "החורתי לך". אבל גבי
 54 יתמי ליכא למימר הכי, דכיון דאיכא שטריא ביד נותן, ואיתו לא קטעין "פרעתוך" -
 55 אן לא טעינן ליתמי. דאם איתא דפרעיה - מימר הוה אמר בשעת צואת מיתה.
 56 והשתא דאיכא תרתי: שטר ביד הנותן, וגם לא צוה בשעת מיתה - הלכך נשבע
 57 וגובה בו. דאנשיה - ולא הסיפק לצוות. תרתי - בתמיהה, סתחן אחרדי. דכיון
 58 דנאמן בו, אמאי נשבע וגובה כולו? והא מצי אבוהון למיטען: החורתי לך פלגא פקדון,
 ונטעין

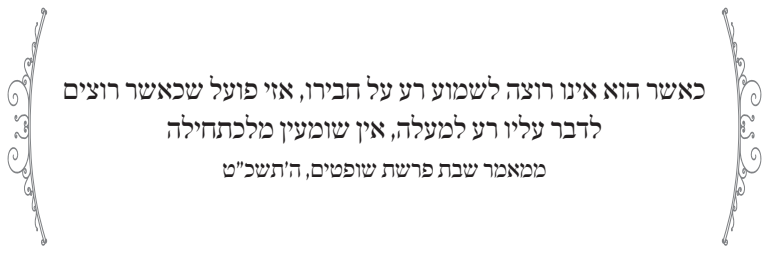
1 סוף סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי - תימה: למאי דמפרש רבינו תם בהגול
 2 קמא" (בבא קמא ק"א א) כשמעתא דהטוען טענת גבב בפקדון, דלא מייחייב שבועת
 3 שומרין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת, היכי קאמר: לאו שבועה בעי? אין הכי נמי,
 4 דלא מייחייב שבועה דאורייתא ואין לומר: לאו שבועה בעי - שבועת היסט קאמר. דהיכי
 5 תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב
 6 חסדא ליפטר אפילו משבועת היסט? ועוד:
 7 דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, ב.) גבי
 8 רמי בר חמא ורבא: מכלל דתרוייהו סברי
 9 דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו
 10 בעדים, כשטר - צריך להחזיר לו בשטר. וצריך
 11 לפרש: צריך להחזיר לו בשטר - אם אין רוצה
 12 לישבע, אבל בשבועה - נאמן, כי היכי דלא
 13 תיקשי דרבא אדרבא. דרבא אמר לקמן דמדיין
 14 לומר "החורתי לך" במינו דנאנסו, דקאמר רבא:
 15 הלכתא דנשבע וגובה מחצה. ואי בשבועת
 16 היסט איירי - היכי קאמר: בעדים אין צריך
 17 להחזיר לו בעדים, ומדיין לומר "החורתי לך"
 18 בלא שבועה? הא לעולם בעי שבועת היסט
 19 ואומר רבינו תם: דרך שבועה דהכא מדרבנן,
 20 ותקנה קדם שבועת היסט. כמו היא
 21 ד"הכותב" (כתובות פו, ב) דהפוגמת כתובתה
 22 ועד אחד מעידה שהיא פרועה, דקאמר התם
 23 דהויא שבועה דרבנן. מאן דאמר נשבע וגובה
 24 כולו לית ליה דרב חסדא - ואם תאמר: אכתה,
 25 אמאי גובה כולו? דניטען ליתמי נאנסו ויש
 26 לומר: דמלתא דלא שכח היא לא טעינן
 27 ליתמי, דנאנסו קלא אית ליה, ואף על גב
 28 דאבוהון הוי מדיין לומר שנאנסו, מידו לא
 29 טעינן להו. ומאן דאמר נשבע וגובה מחצה -
 30 סבר דלא מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי",
 31 וטעינן להו "החורתי לך" אף על גב דלא טעינן להו נאנסו, כיון דאבוהון היה מהדיין
 32 בטענה זו מינו דאי בעי אמר נאנסו. ואין להקשות: לרבי אבא, דאית ליה מתוך שאינו
 33 יכול לישבע משלם, אמאי פטרינן להו? הא מחייבין הן שבוועה ואין יכולין לישבע דלגבי
 34 יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם. כדורשין בפרק "כל הנשבעין"
 35 (שבועות מ, א): "שבועת ה' תהיה בין שניהם" - ולא בין היורשין. ואם תאמר: לרב
 36 ושמואל דקאמרי התם: אין אדם מוריש שבועה לבניו, פירוש: אין אדם מוריש ממון שיש
 37 בו שבועה לבניו, אמאי פטרינן מלשלם? ויש לומר: דהא דאין אדם מוריש - היינו דאין
 38 נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון, כדפירש הקונטרס התם, ואם באין לגבות כשטר - אין
 39 גובין, אבל אם מחוקקין הן ובאין לגבות מהן, כי הכא - אין מוציאין מהן, ופטורין. וכן
 40 מוכח בהדיא בפרק "כל הנשבעין" (שם מ, א) דאשני: אמר ליה רבא: דמי מעלייתא, אם כן שבועת
 41 שטר העומד לגבות כגבוי דמי. אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו. נשבע
 42 וגובה מחצה - נראה דאינו נשבע על הכל, דלמה ישבע בחנם, כיון דאין משלמין לו
 43 אלא החצי? הלכך ישבע שבועה שיש לי בידם, ואין לי בידם פחות מחצי", דלא ליהוי
 44 מרע ליה לדיבוריה, כי ההיא ד"שנים אוחזין בטלית" (בבא מציעא ה, ב).

1 דאם איתא דפרע מימר היה אמר - דוקא הבא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם
 2 דפרעיה, אבל מלוא על פה אמרין גובה מן היורשין ואפילו הניח
 3 קרקעות, ואפילו מגדולים, אלא כשהודה ומת, אי נמי דשמחתו ומית בשמתא. דהתם
 4 לא אמרינן אם איתא דפרע מימר היה אמר, דאין לו להודיע כל מה שלוח ופרע כל
 5 ימי חייו, אלא דוקא הבא שיש שטר, כדפירשית. אמר רבא הלכתא נשבע וגובה
 6 מחצה - ומה שקשה דרבא אדרבא בשבועות, פירשתי לעיל. ורבינו יצחק בן מרדכי
 7 מפירש: דלא קשיא מדי, דהכי איתא התם: אמר ליה רבא: דמי מעלייתא, אם כן שבועת
 8 שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה? מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם -
 9 יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים. דאפקיד ליה בעדים נמי, מתוך שיכול לומר
 10 החורתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר, פירוש, כיון דאפקיד ליה בשטר -
 11 איכא שבועה בנאנסו, דאו אין לומר מתוך שיכול לומר החורתי לך הדיה נאמן בלא
 12 שבועה, דהא המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים. ומן הדין אפילו
 13 בשבועה לא היה נאמן, אי לא משום דמהדיין במינו דנאנסו בשבועה. והשתא אין
 14 להקשות כלום משם.

האזין

46 חולקים על רב חסדא וסוברים שאינו נאמן במיגו לומר החזרתי
 47 כאשר השטר ביד המפקיד, ודייני ארץ ישראל סוברים כמותו.
 48 דוחה הגמרא: אָמַרְי, לֹא בזה נחלקו דייני גולה ודייני ארץ ישראל,
 49 אלא דְּבוּלֵי עֲלָמָא - כל האמוראים אית להו דְּרַב חֲסִידָא - סוברים
 50 כרב חסדא שנאמן הנפקד לומר החזרתי מחמת מיגו? אף נגד
 51 טענת 'שטרך בידי מאי בעי', וְהִכָּא כְּהָא קְמִיפְלָגִי - וגבי הנידון
 52 אם גובה את הפקדון מהיתומים בדבר זה נחלקו, דְּמַר כְּבַר - דייני
 53 גולה סברו שגובה מהם גם את הפקדון, והיתומים אינם יכולים
 54 להיפטר בטענה שאביהם החזירו, משום דָּאֵם אִיתָא דְּפְרָעִיָה - אם
 55 אכן החזיר אביהם את הפקדון בחייו, מִימַר הוּה אָמַר - היה אומר
 56 להם בשעת מיתתו שהחזירו, וכיון שאביהם לא אמר כן בשעת
 57 מיתתו, וגם השטר נמצא ביד התובע, אין אנו טוענים עבור
 58 היתומים שאביהם החזירו. וְמַר כְּבַר - דייני ארץ ישראל סברו,
 59 שאין זה ראייה ממה שאביהם לא אמר כן בשעת מיתתו, משום
 60 דְּאִמְרוּ מְלַאךְ מְלוֹת הוּא דְּאָנְסִיָה - שמא מלאך המות הרגו
 61 פתאום ולא הספיק לומר כן לבניו. ולכך טוענים עבור היתומים
 62 שאביהם החזיר את הפקדון, ואין התובע יכול להוציא מהם אלא
 63 את חלק המלוה.
 64 הגמרא מביאה שני דינים שאמר רב הונא בר אבין שלכאורה
 65 סותרים זה את זה, ומיישבת זאת על פי החילוק האמור: שְׁלַח
 66 רַב הוּנָא בַר אֲבִין שְׁנֵי דִינִים, האחד, הַמְּפָקֵד אֶצְל חֲבִירוֹ בְּשֵׁטֶר
 67 וְאָמַר לוֹ הִחְזַרְתִּי לְךָ, נְאֻמָּן במיגו שהיה יכול להיפטר בטענת
 68 נאנסו, ואין המפקיד יכול לטעון כנגדו 'שטרך בידי מאי בעי'
 69 וכשיטת רב חסדא לעיל. וְהַשְׁנִי, שְׁמַר כִּיס הַיּוֹצֵא עַל הַתּוֹמָן
 70 שנתן לאביהם מעות ב'עיסקא' שחציה מלוה וחציה פקדון וכפי
 71 שנתבאר לעיל, נְשַׁבֵּעַ הַנּוֹתֵן שֶׁלֹּא הַחֲזִיר לוֹ אֲבִיהֶם אֶת הַמְּעוֹת
 72 וְגוֹבָה כּוֹלָו - את כל המעות שנתן וכשיטת דייני גולה לעיל.
 73 מקשה הגמרא: תְּרַתִּי - שני דינים אלו סותרים זה את זה, שהרי
 74 כיון שהנפקד נאמן לומר החזרתי את הפקדון, אף אנו נטעון כן
 75 ליתומים שאביהם החזיר את מחצית המעות שהם פקדון, ומדוע
 76 גובה את כל השטר מן היתומים. מתרצת הגמרא כמו שחילקו
 77 לעיל: שְׁאֵנִי הָתָם - שונה הדבר בבא לגבות את הפקדון
 78 מהיתומים, משום דָּאֵם אִיתָא דְּפְרָעִיָה - שאם אכן אביהם החזיר
 79 את הפקדון, מִימַר הוּה אָמַר - היה אביהם אומר להם בשעת
 80 מיתתו שכבר החזיר את הפקדון, וכיון שאביהם לא אמר כן
 81 בשעת מיתתו, וגם השטר נמצא ביד המפקיד, אין אנו טוענים
 82 עבור היתומים שאביהם החזירו.
 83 הגמרא מפרשת כמי שהלכה בנידון שטר כִּיס הַיּוֹצֵא על היתומים:
 84 דְּבָא אָמַר, הִלְכְתָא כְּדִינֵי ארץ ישראל, שבשטר כִּיס הַיּוֹצֵא על
 85 היתומים נְשַׁבֵּעַ המפקיד וְגוֹבָה מהם רק את הַמְּחֻצָּה שהוא מלוה.
 86 אָמַר מַר זוּטְרָא, הִלְכְתָא כְּדִינֵי גוֹלָה, שהמפקיד נשבע ונוטל את
 87 כל המעות. שואלת הגמרא: אָמַר לִיה רְבִינָא לְמַר זוּטְרָא, איך
 88 אתה אומר שהלכה כדייני גולה שנשבע וגובה את כולו, וְהָא
 89 אָמַר רְבָא שההלכה היא שְׁנִשְׁבַּע וְגוֹבָה מְחֻצָּה. משיבה הגמרא:
 90 אָמַר לִיה מַר זוּטְרָא, אֲנִי - אַחֲנָה, את דינם דְּדִינֵי גוֹלָה

1 סוף סוף הרי גם כִּי אָמַר לִיה נְאֻמָּנו לֹא שְׁבוּעָת כְּעִי - וכי לא היה
 2 צריך להשבע על כך כדי להיפטר, שנאמר (שמות כב י) 'שְׁבַעַת
 3 תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שְׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכַת רֵעֵהוּ, ואם כן אף
 4 כשטוען החזרתי אין לו לדיות נאמן מומת המיגו בלא שישבע
 5 על כך, ואילו מדברין שאמרת נאמן סתם, משמע שנאמן בלא
 6 שבועה. אמר לו רב חסדא: אכן כשם שבטענת נאנסו נאמן רק
 7 בשבועה, הִכָּא נְמִי - כך גם בטוען החזרתי מֵאֵי נְאֻמָּן - מה
 8 שאמרת שנאמן, כוונתי שְׁנִשְׁבַּעְתָּ בְּשֵׁבועָה.
 9 מבררת הגמרא האם דינו של רב חסדא מוסכם: לִימָא בְּפִלּוּגְתָא
 10 דְּהִנֵּי תְנָא - האם דינו של רב חסדא שהנפקד נאמן לומר
 11 החזרתי, תלוי במחלוקת. דְּהִנֵּינָא, שכן מיצינו מחלוקת גבי שְׁמַר
 12 כִּיס הַיּוֹצֵא עַל הַתּוֹמָים - כלומר, בא אחד והוציא ליתומים שטר
 13 שכתוב בו שהוא מסר לאביהם מעות כדי שיתעסק בהם ויתן לו
 14 חצי מן הרייח שישתכרו המעות, ותובע אותם שיחזירו לו את
 15 המעות שנתן לאביהם, והיתומים אינם יודעים אם אביהם החזיר
 16 המעות, שמואל וקרנא שהיו דִּינֵי גוֹלָה אָמְרִי, נְשַׁבֵּעַ בעל השטר
 17 שלא החזיר לו אביהם את המעות וְגוֹבָה מִן הַיּוֹתוּמִים כּוֹלָו - את
 18 כל המעות שנתן, ורב אמי ורב אסי שהיו דִּינֵי ארץ ישראל אָמְרִי,
 19 נְשַׁבֵּעַ בעל השטר שאביהם לא החזיר לו את המעות וְגוֹבָה מִן
 20 הַיּוֹתוּמִים רַק מְחֻצָּה - מחצית מן המעות שנתן. מבארת הגמרא
 21 את מחלוקתם: וְדְבוּלֵי עֲלָמָא - בין דייני גולה ובין דייני ארץ
 22 ישראל אִית לְהוֹ דְּנִתְרַדְעִי - סוברים הם את דינם של חכמי
 23 נהרדעא, דְּאָמְרִי נִתְרַדְעִי (ב"מ קד), הָאֵי עִיבְקָא - המוסר מעות
 24 לחבירו כדי שיתעסק ויריח בהם ויחלקו ביניהם הרווחים, תיקנו
 25 חכמים שיהיו המעות פְּלִגָא מְלוֹה - מחציתם היא מלוה אצל
 26 מקבל המעות, והרי הוא חייב באחריותם אף אם יאנסו, וּפְלִגָא
 27 פְּקֻדוֹן - ומחציתם פקדון ביד המקבל, ואינו חייב באחריות
 28 אונסים. ומשום כך, כולם מודים שאת מחצית המעות שהם מלוה
 29 גובה הנותן מן היתומים בשבועה, כיון שעל מעות הללו לא היה
 30 אביהם טוען החזרתי, לא היה לו 'מיגו' שיכל לטעון נאנסו,
 31 שהרי גם אם היה טוען 'נאנסו' היה חייב באחריותם, ולכך אינו
 32 נאמן בטענת החזרתיים, שהרי יאמר לו התובע 'שטרך בידי מאי
 33 בעי', אבל לגבי המחצית שהיא פקדון נחלקו. וסברה הגמרא
 34 לפרש, מֵאֵי לֹא כְּהָא קָא מִיפְלָגִי - האם לא בדבר זה נחלקו דייני
 35 גולה ודייני ארץ ישראל, דְּמַר כְּבַר - דייני גולה סוברים,
 36 שאביהם לא היה נאמן לטעון החזרתי ולהיפטר, על אף שיש לו
 37 טענת 'מיגו' שהיה יכול לומר נאנסו, משום דְּמִצֵּי אָמַר לִיה - יכול
 38 הנותן לטעון כנגדו, אם אכן החזרת לי את המעות שְׁמַרְךָ בְּיַד מֵאֵי
 39 כְּעִי, ולכך אף ליתומים אין טוענים כן, ומשום כך גובה מהם
 40 הנותן גם את מחצית הפקדון. וְמַר כְּבַר - דייני ארץ ישראל
 41 סוברים, לֹא - אין הנותן יכול לטעון לאביהם 'שטרך בידי מאי
 42 בעי', משום שהיה לאביהם מיגו שהיה יכול לטעון נאנסו
 43 ולהיפטר, וכיון שהיה האב נאמן לומר החזרתי את הפקדון, לכך
 44 אף אנו טוענים עבור היתומים שאביהם החזיר את הפקדון, ואינו
 45 יכול לגבות מהם את מחצית הפקדון. ונמצא, שדייני גולה

53 את הדברים שאינם בכלל השדה, ופאי שפא דין פתנה ששנינו בו
 54 שכלל בנתינתו את כל הדברים הקבועים בשדה, הלא אף שמתנה
 55 נותנים בעין יפה יותר ממכר, מכל מקום פעמים שאין כוונתו ליתן
 56 אלא מה שמפרש בפיו ולא את שאר דברים, ומדוע שנינו שלעולם
 57 נתן את הכל. משיבה הגמרא: פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי, זה
 58 - נותן מתנה פירש שנותן למקבל את הכל, ולכן קנה הכל, וזה -
 59 מוכר לא פירש שמוכר הכל. מקשה הגמרא: תאי זה פירש וזה לא
 60 פירש - וכי במשנתנו מדובר שבמתנה פירש שנותן הכל ובמכר
 61 לא פירש, הלא זה לא פירש וזה לא פירש הוא - משנתנו מדברת
 62 בסתם מוכר וסתם נותן מתנה, ששניהם לא פירשו כלום. לכך
 63 מיישבת הגמרא באופן אחר: אלא החילוק בין מכר למתנה הוא, זה
 64 - מתנה, כיון שרגילות ליתנה בעין יפה, אם ארע שאינו רוצה ליתן
 65 את הכל היה לו לפירש שמשיר לעצמו ובור גת ושוכר וכל
 66 המנויים במשנה לעיל, וכיון שלא פירש כן הפסיד, ואילו זה -
 67 מוכר, לא היה לו לפירש שמשיר לעצמו, שהרי לא מכר אלא
 68 מתוך הכרח שהיה צריך למעות, וידוע שאינו מוכר בעין יפה.
 69 הגמרא מביאה מעשה שדינו נלמד מן החילוק שחילקה משנתנו
 70 בין מכר למתנה: ההוא - מעשה באדם באמר להו - שצויה קודם
 71 מותו לעומדים לפניו, הבו ליה לפלגא - תנו לו לפלוגי, מנכסי
 72 ביתא דמחזיק מאה גולפי - בית שגודלו כשיעור שיכול להחזיק
 73 מאה חביות [עשר חביות אורך על עשר חביות רוחב], וכשביקשו
 74 לעשות כדבריו נעשתה - ומלא בכסיו בית דהיה מחזיק בקרקעו
 75 כשיעור מאה נעשרין חביות, ולא היה לנותן בית את המחזיק
 76 מאה חביות, ונשאלה השאלה, אם יש ליתן לפלוגי את הבית
 77 הנמצא. ונחלקו האמוראים בנידון זה, אמר ר' זוטרא, המקבל לא
 78 יטול בבית אלא חמשה חלקים [כשיעור מאה חביות] וחלק הששי
 79 וכשיעור עשרים חביותו יפסיד, משום שרק מאה אמר ליה -
 80 שיתנו לו, אך מאה נעשרין לא אמר ליה. רב אשי אמר, יש ליתן
 81 למקבל את כל הבית, ולמד זאת ממשנתנו, מי לא תנן - וכי לא
 82 שנינו, פשה דברים אמורים במוכר, אבל פגותן מתנה נותן את פולג, ו
 83 אלגא - יש ללמוד מכאן, דמאן דהויב - מי שנותן מתנה, בעין יפה
 84 דהויב - נותן, הך נמי - כך גם בענינו, מאן דהויב - מי שנותן
 85 מתנה בעין יפה דהויב, ובדאי כוונתו ליתן את כל הבית, ומה
 86 שאמר שמחזיק מאה חביות, מפני שהיה סבור שאינו מחזיק יותר,
 87 ולא הזכיר את גודל הבית כדי להגביל מתנתו, אלא לומר שנותן
 88 לו מתנה גדולה וחשובה.
 89 שנינו במשנתנו: הפקדיש את השדה הקדיש וכו' את כולה, רבי
 90 שמעון אמר הנקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב
 91 המורכב ואת סדן השקמה. מביאה הגמרא את דינו של רב הונא
 92 ומקשה עליו ממשנתנו: אמר רב הונא, אף על גב דאמור רבנן
 93 במשנה (לקמן פ.א.ב.) תקונה שני אילנות בתוך שדה של חברי, הרי זה
 94 לא קנה קרקע שביניהם ושמוחץ להם, ואף לא קנה הקרקע
 95 שתחת האילנות לנעין שיוכל ליטע אחרים במקומם אם ימותו,
 96 מכל מקום באופן הפוך, אם מפר קרקע לחבירו ושייר בתוכה שני
 97 אילנות לפגיו - לעצמו, יש לו למוכר גם את הקרקע שתחתיהם,
 98 וכשימותו יוכל ליטע אילנות אחרים במקומם, כיון שמכר את
 99 הקרקע בעין רעה וכוונתו לשייר לעצמו עם האילנות גם את
 100 הקרקע שתחתיהם. וסברה הגמרא בתחילה שרב הונא אמר את
 101 דינו אפילו לרבי עקיבא המובא במשנתנו ובמשנה לעיל (סד. דאף
 102 על פי שאמר רבי עקיבא מוכר בעין יפה מוכר, הני מילי - דבריו
 103 אמורים דווקא נפי מוכר בית ושייר לעצמו פוז ודוה, שלדעת רבי
 104 עקיבא לא שייר לעצמו קרקע סביב הבור, ולא דרך, משום שלא
 105 קא מפקשי בארעא - שאין הבור סביבית את קרקעו של
 106 הקונה, ולכן לא חשש המוכר שיתבענו הקונה ולא הוצרך לשייר
 107 לעצמו את אותה קרקע, אבל המוכר שדה ושייר לעצמו אילנות,
 108 כיון דקא מפקשי בארעא - שהם מקלקלים את הקרקע, באופן זה
 109 המוכר משייר לעצמו הקרקע שתחתיהם, שאפילו כשיקנינו
 110 אילנות אלו יוכל ליטע אילנות אחרים במקומם.

1 איפקא מתנינן לה - שנינו להיפך, שדייני גולה אמרו גובה מחצה
 2 ודייני ארץ ישראל אמרו גובה כולה, ונמצא שאף אני סובר שגובה
 3 מחצה.

משנה

4 משנתנו היא המשך למשנה הקודמת, והיא מונה דברים נוספים
 5 שמוכר שדה אינו כולל אותם במכירתו: המוכר את השדה, אפילו
 6 אם אמר 'היא וכל מה שבתוכה מכורין', לא כלל במכירה זו לא
 7 את הבור שבשדה המשמש להשקייתה, ולא את הגת שבשדה,
 8 שדורכים בה ענבים לעשות יין, ולא את השוכף שבשדה,
 9 שמגדלים בו יונים, בין אם הם חרבי, כלומר, אין מים בבור ולא
 10 כרמים סמוך לגת ולא יונים בשוכף, בין אם הם ישיבין, כלומר,
 11 יש מים בבור וענבים בגת ויונים בשוכף. משום שדברים אלו
 12 חשובים בפני עצמם ואינם בכלל השדה.
 13 מוסיפה המשנה: וכדי שיוכל המוכר בשדה לבורו ולגתו
 14 צריך המוכר ליקח - לקנות לו דרך מן הקונה, דברי רבי עקיבא,
 15 משום שסבר שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ולא שייר לעצמו דרך
 16 בשדה. והקמים אומרים, אינו צריך לקנות לו דרך, כיון שהמוכר
 17 בעין רעה מוכר, ושייר דרך לעצמו. ומוזהר רבי עקיבא לחכמים,
 18 בזמן שאמר שמוכר לו את השדה חוץ מאלו הדברים והבור הת
 19 והשוכף, שבאופן זה המוכר אינו צריך ליקח לו דרך מן הקונה.
 20 מפני שהוסיף אמירה זו שלא לצורך, שהרי אף בלא שיתנה כן אין
 21 הבור הגת והשוכף כלולים במכירה, אלא בהכרח הוסיף ואמר
 22 'חוץ מאלו' כדי לשייר לעצמו גם את הדרך. המשנה דנה באופן
 23 הפוך: מוכר לאמר - אם מכר את הבור הגת או השוכף לאחר
 24 ושייר את השדה לעצמו, רבי עקיבא אומר, הקונה אינו צריך ליקח
 25 לו דרך מן המוכר, שהרי מכר לו אותם בעין יפה, וכלל את הדרך
 26 עמו, והקמים אומרים, צריך ליקח לו דרך, שהמוכר בעין רעה
 27 מוכר, ולא כלל את הדרך.
 28 עד כאן דנה המשנה והמשניות הקודמות בפרק זה [בעין מכירה,
 29 ועתה מבארת המשנה מה כלול במתנה, חלוקת ירושה, זביה
 30 מהפקדו, והקדש. מבארת המשנה: פשה דברים אמורים שהבור
 31 הגת והשוכף אינם כלולים בהקנתא השדה, רק במוכר, שאף אם
 32 מוכר בעין יפה, מכל מקום אינו כולל במכירתו דברים אחרים
 33 שאינם בכלל השדה. אבל פגותן שדה במתנה, נותן את פולג, ואף
 34 הבור והגת והשוכף בכלל נתינתו. משום שמתנה ניתנת בעין יפה
 35 יותר, ואף דברים שאינם בכלל השדה חשובים בפני עצמם,
 36 כוונתו לכלול בנתינתו, אם הם קבועים בתוך השדה. וכן האהין
 37 שחלקו ירושת המשנה, זה נטל שדה אחת וזה נטל שדה אחרת,
 38 כאשר וכו' בשדה - כל אחד מהם בשדה שנפלה בחלקו, וכו'
 39 בפולג - זכו אף בבור בגת ובשוכף שבתוכה. שכיון שחלוקתם
 40 היא בכך שזה נטל שדה אחת ואחיו נטל שדה אחרת כנגדו, מן
 41 הסתם מתכוונים הם להסתלק זה מחלקו של זה, ואין דעתם
 42 לשייר לעצמם דברים בשדה השניה. וכן המחזיק בפקדיש הנה שמת
 43 ואין לו יורשים זכוכות בהם מן ההפקע על ידי קנין חוקה, אם
 44 החזיק בפרה הגר, החזיק בפולג - זכה בפולג. וכן הפקדיש את
 45 השדה, הקדיש את פולג - זכה הבור הגת והשוכף שבתוכה,
 46 שהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש כמו נותן מתנה. רבי שמעון
 47 אומר, הפקדיש את השדה, לא הקדיש עמה אלא את החרוב
 48 המורכב ואת סדן השקמה, אך לא כלל בהקדשו את הבור הגת
 49 והשוכף שבתוכה, משום שסבר שמקדיש הרי הוא כמוכר, ואין
 50 כוונתו להקדיש דברים שלא פירש בהקדשתו, חוץ מחרוב
 51 המורכב וסדן השקמה שיונקים הרבה מן השדה.

גמרא

52 שואלת הגמרא: מאי שפא דין מפר ששנינו בו שלא כלל במכירתו

1 ונתעון נמי לייתי אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה — פלגא מלוה. אבל פלגא פקדון
 2 — לא גבי, דטענין להו לייתי. אביהם החזיר לך. ומשתבעין שבעות יורשין, ופטורין. ודך
 3 דאמרין בפרק "כל הנשבעין" (שבעות מה, ב) אמר רמי בר חמא: כמה מעליא דא
 4 שבעתא, אמר ליה רבא: מאי מעלייתא בו, עת: מכלל דתרווייהו סבירא להו המפקדי
 5 אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים,
 6 בשטר מיהא צריך להחזיר לו בשטר — פירש —
 7 רבינו תנאל: ואי ניבא בעדים. והכא פקטיס רבא
 8 נשבע וגובה מחצה, דמשמע דאין צריך להחזיר
 9 לו בעדים, כרב חסדא איבא למימר, דהאי
 10 קאמר התם: מכלל דתרווייהו סבירא להו — לא
 11 קאי אלא אהמפקד את חבירו בעדים, אבל
 12 אהמפקד בשטר — לא קאי. ואי נמי קאי — לאו
 13 דוקא, דהא מדרמי בר חמא דשני לרבא דאפקדי
 14 ליה בשטר, איבא למידק דסבירא ליה לרמי בר
 15 חמא הכי, אבל מדשתיק רבא ליבא למידק
 16 דהאי דשתיק — משום דלפי סברת רמי בר
 17 חמא, דסבירא ליה דמפקדי בשטר צריך להחזיר
 18 לו בעדים — איבא לאקשויי תו. ומיהו, רבא
 19 אבתי בקושיא קאי, דלא מעליא ההיא שמעתא
 20 כדפסקי הלכתא הכא: נשבע וגובה מחצה ואין
 21 צריך להחזיר לו בעדים. **איפבא מתנין** — דיני
 22 גולה אמרי: נשבע וגובה מחצה, דהיינו נמי
 23 רבא. **משנה** לא את הבור — בשבועה, אף
 24 על פי שאמר לו "כל מה שבחובכה". מוכר לאחר
 25 — והשדה עיבב לעצמו. כמה דברים אמורים —
 26 כל הני לא מוכר דמתניתין. כמוכר — דאפילו
 27 למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר, הני מילי דמה
 28 שמפרש במכירתו מוכר הכל, ולא עיבב לעצמו
 29 כלום אמרה שמכר לחבירו, כגון המוכר בית
 30 ושהו, שלא עיבב דרך לילך לבורו ולדותו
 31 ולנתנו. אבל למוכר יותר ממנה שפירש — לגבי
 32 הכי לא הוה עין יפה למכור בכלל שדה דברים
 33 אחרים שאינן בכלל שדה. אבל בנותן מתנה
 34 נתן את כולה — כל הני דאמרו לא מוכר,
 35 ואפילו הני דאינן בכלל מה שבחובכה, כגון דרוב
 36 המורכב וסדן השקמה, ובור וגת ושובר. והכי מוכח גבי הקדש, והוא הדין לכל הני. וטעמא, משום דנותן בעין יפה נתן יותר מדאי, ואפילו מאי דלא הוה בכלל שדה, והואיל וקבוע
 37 בתוך השדה. ומיהו, אם יש מעות בשדה, או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע, או כל דבר שלא הוצרך לתנא דמתניתין להחזירו ולומר לא מוכר, משום דמילתא דפשיטא הוא
 38 דאינו בכלל שדה בכלל — ההיא דהאי לא קנה לה מקבל מתנה. ובה בבולח — אפילו בו וגת ושובר שבשדה קנה. שכיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו — להסתלק זה משל
 39 זה ונתבטלו. ומיהו, להיות לו דרך לפנינו על החיצון איבא למימר דאית ליה, כרב, כדפירשנא טעם לעיל (סה, א) דאמר ליה: אדרו בשדה שלי כי היכי דדרו בה אבתא, כדכתיב
 40 "תחת אבותיך יהיו בניך", החזיק בבולח — אפילו בחיוב וסדן, ואף על גב דחשיבנא ליה בגמרא שתי שדות, ובה שתי שדות ומצר אחד בנייהו והחזיק באחת מהן על מנת לקנות
 41 אותה ואת חבירתה, אמרינן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא נג, ב) אותה קנה חבירתה לא קנה — אפילו הכא קנה. דנהי נמי דשתי שדות חשבינן לשדה ולחורב המורכב. מיהו ליבא
 42 מצר בנייהו, דכשני שדות ואין מצר אחר בנייהו דמו. הקדיש את כולן — דבעין יפה מקדיש כמו נתן. רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש כלום — מכל אותן דברים
 43 שאמרנו גבי מוכר דלא מוכר. דהמקדיש דעתו ברעת מוכר, שלא הקדיש אלא מה שפירש. אלא את הרוכ המורכב בו' — דאף על גב דגבי מכירת השדה אינן מוכרין, הכא
 44 מוקדשין. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** מאי שנא מוכר ומאי שנא מתנה — נהי נמי דנותן בעין יפה נתן טפי ממוכר, אפילו הכי, דימנין שאינו נתן אלא מה שמפרש בפיו. אבל
 45 מידי שאינו בכלל — לא קדיח. כגון הני דנתן בהו: לא מוכר. זה פירש — נתן פירש לו את הכל, והלכך קנה הכל. ולקמיה פריך עלה. ותפתח: האי בו' והרי זה לא פירש וזה
 46 לא פירש — דהמוכר והנותן סתמא קנתו זה היה לו לפירש — נתן מתנה, נתן דרגיל ליתן בגמרא שתי שדות, ובה שתי שדות ומצר אחד בנייהו והחזיק באחת מהן על מנת לקנות
 47 ושובר וכל הני דמתניתין, ומדלא שייך — הפסיד. אבל מוכר — וזו אנסודה, ולא מוכר אלא מה שפירש. ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה — מסתמא אין לומר כן, דיד
 48 לוקח על התחנותה, דלא היה לו לפירש. ורבינו תנאל פירש: הקונה היה לו לפירש. דכיון שנותן דמים אינו מתייבש מן המוכר, ומדלא הוה לוקח למכור לפירש לו הכל — הפסיד.
 49 אבל מקבל מתנה — בושט יש לו מן הנותן, ואין לו לפירש ולשאול לו בו וגת ושובר. הלכך עליה דנותן רמיא לגלויי, ואם לא פירש — קנה הכל. דמחזיק במה גולפי' —
 50 בקרקע, רוחב ואורך הבית יכולין לטעו מזה הבית, דהיינו עשר הבית אורך על עשר הבית רוחב. והוה מחזיק במה ועשירי. — ולא היה לו בית אחר של מאה. מהא ועשירי
 51 לא אמר ליה לו — ויטול בבית חמשה חלקים, ולקח שתי הדינו עשרים הבית, ופסיד. בעין יפה יחייב — כל הבית כולה. והאי דקאמר מחזיק במה גולפי' — סבור היה שלא
 52 היה מחזיק יותר, ולשם חשיבות אמר כן. דמתנא גירסיה כזאת נתן לו. דאמור רבנן — גמנותין דחייבוך את הספינה" (בבא בתרא פא, א). שני אילנות — אבל שלשה חשיבי
 53 שדה אילן, וקנה קרקע בנייהו ורוצה להן כמלא אורה וסלו, ואם מתו יש לו קרקע. כדתנן לקמן ב"המוכר את הספינה". הרי זה לא קנה קרקע — בנייהו ורוצה להן, וגם אם
 54 מתו — אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן, כדתנן לקמן באיך פירקן, ולא קנה אלא לפירותיו, וכן מן שיתקיים האילן. ואליבא דרבנן אתאי. דאמרי בעין רעה מוכר, אבל
 55 אליבא דרבי עקיבא יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו. כדמוכח לקמן בשמעתין גבי מקדיש שלשה אילנות בזה אחר זה. דאמרין דלא הקדיש קרקע, אמרינן:
 56 אי רבי עקיבא — הא מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. אלמא, במוכר שני אילנות לחבירו, דהיינו דומיא דשלשה אילנות בזה אחר זה — דקנה קרקע עם האילן. והכי
 57 נמי אמרינן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב): מוכר אילנות ושירי קרקע לפניו — פולגנא דרבי עקיבא ורבנן. ואף על גב דפסא דמיירי בשלשה אילנות מוקמינן לקמן באיך
 58 פירקין אפילו כרבי עקיבא, מיהו רישא לאו רבי עקיבא היא. יש לו קרקע — ליטע אחר במקומן. דבעין רעה מוכר לו הקרקע. ואפילו לרבי עקיבא — גמרא קאמר ליה, דאפילו
 59 לרבי עקיבא אמרה רב הונא. דאי לרבנן — פשיטא, כדפריך לקמן. הני מילי — גבי מוכר את הבית ושירי בור ודות, דלית ליה שום חזק ללוקח, דהא לא מכחשי בארעא, והלכך
 60 לא חשש לשירי כלום מן הקרקע ביבי הבור, ולא הדרך. אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע — שירי מן הקרקע עם האילנות אף לחזור וליטע במקומן אם יוקנו אלו, משום
 61 דלא לימא ליה לוקח עקור אילנך כשימותו. והיפטר מכאן.

ל'ימא ליה עקור אילנך שקול וזיל — פירש הקונטרס: עקור אילנך לכשייבש. ותימה: דמה כח הוא זה? דמנא ליה שאינו רוצה לעולם להסתלק מן הקרקע? ואין הכי נמי, דמצוי אמר ליה: עקור אילנך לכשייבש ועוד, דמדסיק בתר הכי: דאי נפלי הדר שתיל להו, משמע דעד השתא הא דקאמר יש לו קרקע — היינו לרודע תחת האילן, ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה: והשתא משמע דטפי אית ליה בקרקע דמשייר לפניו שני אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשייר בור ודוח לרבי עקיבא. ובלוקח הוי איפכא, דקהה שנים — לא קנה קרקע, לפי מה דפרישית בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא 4, א.) וקהה בור ודוח — יש לו דרך לרבי עקיבא על כן נראה לרבינו יצחק הלפרש: דאי לא דלא שייך כלל קרקע, לימא ליה "עקור אילנך לאלתר", ולכן זקוק הוא לשייר הקרקע ליניקת האילן, ומינו דנחת לשירא — משייר מיני קרקע לרודע סביב האילן וליטע אחר במקומו לכשייבש, כדמסיק, אבל גבי לוקח — לא שייך למימר הכי:

מנו דבין קרקע ליניקת האילן ובין מיני לרודע סביב וליטע אחר במקומו. מה שהוא רוצה מוכר ומה שרוצה משייר, אבל הלוקח אינו קונה מה שרוצה, אלא מה שהמוכר רוצה למכור לו. ואם תאמר: והשתא משמע דטפי משייר קרקע עם האילן ממה שמשייר דרך לבור ודוח, ולעיל משמע דאי לא רב הונא היה אמר:א: מכר קרקע ושירי אילנות שנים — אין לו קרקע אפילו לרבנן, כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו, ואמאי? הא לרבנן כשיישי בור ודוח יש לו דרך, אם כן כל שכן שיש לו קרקע עם האילנות ששייר, כדפרישתי ויש לומר: דהני מיני מניקרא. דלא ידענן טעמא דמינו דנחת לשירא משייר טפי דרך לבור ודוח, לפי שהוא צריך יותר דרך לבור ודוח ממה שצריך לקרקע בשביל האילן. אבל השתא, דאשמענין רב הונא טעמא מינו דנחת לשירא — שייך טפי קרקע עם האילן מדרמשייר דרך עם בור ודוח, דהא ודאי ביניקת האילן משייר טפי מדרך, לכולי עלמא, שאינו רוצה לקרצו לאלתר.

ו'א' סלקא דעתך שירי משייר בו — תימה לרבינו יצחק ולרבינו תב. דמכל מקום לא מונפשידו ינקי, דלא שייך אלא חוצה לו כמלא אורה וסלו, כדאמרין בפרק "הספינה" (בבא בתרא פב, א.) והאילן יונק שש עשרה אמה ויש לומר: דלא מפליג רבי שמעון ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפיו יוצאים חוץ לשש עשרה אמה קאמר דהקדיש, ואמאי? הא לא ינקי משדה הקדיש, שקמה כל הקרקע שחתח ענפיו חוצה לון כמלא אורה וסלו. אי נמי, כשהוא מוכר לאחרים לא קנה הלוקח אלא חוצה לון כמלא אורה וסלו. אבל הא, כשמשייר לעצמו — משייר כל צורך ביניקת האילן. **מ'דנפשיהו** קא ינקי — תימה: מי קשיא ליה? נוד דגבי מכר אמר דמשייר קרקע בהדי אילן, גבי הקדש לא משייר, דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכי האי הונא פריך לקמן לרבי שמעון, אליבא דמאן דאמר מקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע: אי אליבא דרבי עקיבא — האמר מוכר בעין יפה מוכר לענין דרך, כל שכן מקדיש, דמקדיש טפי בעין יפה הוא מקדיש לדוחי קרקע קודשה לגבי אילן, אף על גב דבמכר אין הקרקע מוכרה עם האילן, דכן צריך לפרש, כדפרישתי ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב.) והיה רבינו יצחק מתיר, דהבא לא בעי לשנויי הכי, כדמסיק דאית לן לדמויי הקדש או למכר או למתנה, ואם כן לא הוה דמי לחד מינייהו, דבמכר משייר בהדי אילן קרקע, ולמתנה נמי לא דמי, דבמתנה נתן את כולן, אבל לקמן פריך שפיר, דכיון דסבר רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר — אם כן מקדיש בעין יפה מקדיש כמו במתנה, דבמתנה נמי הוי ידעא דכי יתיב שלשש אילנות בזה אחר זה — יתיב נמי קרקע, וחור בו רבינו יצחק, דאם כן מנפח המתניתין לפשוט דרבי נינקת ודלא כרבי עקיבא, דבמתנה לכולי עלמא נתן את כולן, ובהקדש קאמר רבי שמעון דלא הקדיש את כולן, ובמסקנא נמי מפרש דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר. פירוש: די לכם אם תעשו עין יפה הקדש מעט יותר ממכר, והקדיש כל הקרקע, ולא תאמרו בהקדש בעין יפה כמו במתנה, ואומר רבינו יצחק: לרבי שמעון,

דודאי דלא עביד בהקדש כחו כמתנה — אין נראה לגמרא שיהא בהקדש עין יפה טפי ממוכר, אלא פורתא, דהיינו, לענין שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע, אף על גב דבמכר לא מוכר קרקע עם האילן, אבל עין יפה כולי האי, שיהא קרקע של החרוב קודש בהדי שדה — כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לרבי שמעון, והשתא, לפירוש זה, משמע דאית לן למימר טפי ממוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מכור עם השדה. ותימה: דמשמע דאי לא מילתא דרב הונא הוא אמר:א: מכר קרקע ושירי אילנות לפניו — אין לו קרקע, אלא מכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה, אף על גב דכשמכר אילן — לא מכר קרקע הצריכה לאילן ויש לומר: דהיינו משום דאי לא דרב הונא, הוה סלקא דעתך דכשמכר שדה ושירי אילן — מכר כל השדה, אף הצריך לאילן, ששם שדה על הקרקע הצריכה לו. אבל השתא דאשמענין רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאורבני בהדי שדה, משום דנחת לשירא — סברא היא למשרייה בתר אילן המשייר, לפי שהיא צריכה לאילן, מבתר שדה המשייר, ואם תאמר: אבתי, הא במסקנא דשמעתין אמר: לדבריהם דרבנן קאמר, דאורו לי מיהת דלא ליהוי הקדש כמו מתנה, אלא לכל היותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן. ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממוכר, ואף על גב דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו, כשהקדיש — הקדיש כל הקרקע, ולכן הקדיש גם החרוב. וכמו שאמר רב הונא דמקדיש לרבנן כן באומר עתה אילנא רביה בעין יפה, כל זמן שלא ידע דברייתא דמיינה מינה דלא הקדיש ממוכר ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דקאמר הכי רבי שמעון לרבנן במסקנא, מכל מקום נראה לגמרא דחוק לרבי שמעון לומר שיסבור בהדי אילן מקדיש בעין יפה טפי ממוכר. רבינו יצחק.

ר'ב הונא כרבנן פשיטא — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: מנין פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור ודוח, וכל שכן כשמשייר אילן

דאם איתא דלא שייך בו — ואנן סהדי דלדעתך כן עיבב את האילנות לעצמו — שיהיו כאן לעולם, אף לחזור וליטע אחרים במקומן, כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו. אבל לוקח אילנות — אין לומר לצורך כל הימים לקחו וליטע אחרים במקומן, דעבידי איניש דובין ארעא ליומיה, ולפירות קנאו. לא הקדיש — מכל הנך דאמרן: לא מוכר. אלא חרוב המורכב בו — אבל שאר אילנות ממילא קדושים הם בכלל שדה, כמו שמכורין מסתמא בכלל שדה. **אמר רבי שמעון מזה מעט** — הוה מוקדשין חרוב וסדן טפי מכל הנך דלעיל? דסבירא ליה מקדיש כמוכר, שלא הקדיש אלא דברים עמיכי, ולשדה טובא, דהוה נמי מכורין לענין שדה. והלכך חרוב המורכב אינו מוקדש בכלל שדה. **הואיל** ויונקין משדה הקדש — הוא הקדיש את השדה בעין יפה, אפילו מקום החרוב והסדן, וכששיירן לעצמו — לא שייך עמחן קרקע. נמצאו גדלים מקרקע הקדש, וגידולי הקדש שייך ניהו. אלאמא:

המשייר אילנות לעצמו — אינו משייר קרקע, אלא בעין יפה מוכר ומקדיש כל הקרקע **ואי אמרת** — דמאן דמובין קרקע לאחר ומשייר אילנות לעצמו — משייר כמו כן קרקע יניקת האילנות, והוא הדין למקדיש אליבא דרבי שמעון, דהא כי חרדי ניהו — אם כן אמאי קדשי חרוב וסדן משום שיונקין משדה הקדש? הא כי ינקי — מנפשייהו קא ינקי, ממה ששייר לעצמו, ולא מקרקע הקדש ומשני: **רבי שמעון דאמר כרבי עקיבא** — רבו, דמוכר בעין יפה מוכר הכל, ולא שייך מן הקרקע כלום, בין לצורך דרך בין דוח שעיבב, בין ליניקת האילנות ששייר לפניו. ומצי לוקח למימר ליה: היום ולמחר כשייבש האילן — עקור אילנך שקול וזיל. והוא הדין להקדש. ומיהו, לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכללו — לא שייך למימר עין יפה ועין רעה, דמה שלא פירש — לא מוכר. והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל: ואפילו לרבי עקיבא כו. **ורב הונא** — דמשייר קרקע עם האילנות, דאמר ברבנן, דבעין רעה מוכר, ושירי לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו, דומיא דדרך בור ודוחו ששייר עם הבור ודוחו. ומיהו, במסקנא דשמעתין מיתוקמא הא דרב הונא אפילו לרבי עקיבא, דהכי נמי אמרין ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, א.) פשיטא, מכר קרקע ושירי האילנות לפניו — יש לו קרקע, ואפילו לרבי עקיבא כו. הא דמשני נגמרא: רבי שמעון דאמר כרבי עקיבא, ולא קמשיני? רבי שמעון סבירא ליה המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממוכר, דאלו מוכר ושירי אילנות לפניו כמו כן שייך קרקע לעצמו כדרכ הונא, אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שירי אלא החרוב לבדו בלא קרקע. ליבא למימר הכי, דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל, ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל, אלא קצת מדמי ליה למוכר — דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה, ולנותן מתנה מדמי ליה — שלא שייך כלום לעצמו ממה שפירש והקדיש, דכל הקרקע הקדיש ולא שייך מקום יניקת חרוב. והא לאו סברא הוא, אמאי לא לנותן מתנה מדמי ליה לגמרי, כרבנן דאיקדיש את כולן, לא למוכר מדמינא ליה מכל וכל, דכי היכי דמוכר שדה לא מכר בור ואת ושובן — הוא הדין למקדיש, וכי הכי דמוכר בעין יפה מוכר, כל מה שפירש במכירתו ולא שייך מן הקרקע כלום, אפילו ליניקת אילנותיו — הוא הדין למקדיש. וקמפתיה: **כרבנן פשיטא** — כיון דבעין רעה מוכר. ועוד, דמצוי לוקח למימר ליה: עקור אילנך, שקול וזיל, משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא: לגבי בור ודוח לא מכחשי בארעא, ואפילו הכי אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבורו ולדוחו — כל שכן גבי אילן **פשיטא** מינה — הא דרב הונא, דאנת לאשמענין אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו, דאי נפלי — הדר שתיל להו. דאי לא דרב הונא הוה אמר:א: שייך אילנות לפניו — יש לו קרקע כל ימי קיום האילנות

הא על גב דבמכר לא מוכר קרקע עם האילן, אבל עין יפה כולי האי, שיהא קרקע של החרוב קודש בהדי שדה — כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לרבי שמעון, והשתא, לפירוש זה, משמע דאית לן למימר טפי ממוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מכור עם השדה. ותימה: דמשמע דאי לא מילתא דרב הונא הוא אמר:א: מכר קרקע ושירי אילנות לפניו — אין לו קרקע, אלא מכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה, אף על גב דכשמכר אילן — לא מכר קרקע הצריכה לאילן ויש לומר: דהיינו משום דאי לא דרב הונא, הוה סלקא דעתך דכשמכר שדה ושירי אילן — מכר כל השדה, אף הצריך לאילן, ששם שדה על הקרקע הצריכה לו. אבל השתא דאשמענין רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאורבני בהדי שדה, משום דנחת לשירא — סברא היא למשרייה בתר אילן המשייר, לפי שהיא צריכה לאילן, מבתר שדה המשייר, ואם תאמר: אבתי, הא במסקנא דשמעתין אמר: לדבריהם דרבנן קאמר, דאורו לי מיהת דלא ליהוי הקדש כמו מתנה, אלא לכל היותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן. ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממוכר, ואף על גב דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו, כשהקדיש — הקדיש כל הקרקע, ולכן הקדיש גם החרוב. וכמו שאמר רב הונא דמקדיש לרבנן כן באומר עתה אילנא רביה בעין יפה, כל זמן שלא ידע דברייתא דמיינה מינה דלא הקדיש ממוכר ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דקאמר הכי רבי שמעון לרבנן במסקנא, מכל מקום נראה לגמרא דחוק לרבי שמעון לומר שיסבור בהדי אילן מקדיש בעין יפה טפי ממוכר. רבינו יצחק.

ר'ב הונא כרבנן פשיטא — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: מנין פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור ודוח, וכל שכן כשמשייר אילן

22 מחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ממה שפירשה בתחילה שרב
 23 הונא אמר את דינו אף לדעת רבי עקיבא. מתרצת הגמרא: רבי
 24 שְׁמַעוֹן סבר שלא שייר לעצמו את קרקע יניקתם, משום דְּאָמַר
 25 כְּרַבִּי עֲקִיבָא רבו, שמוכר בעין יפה ואינו משייר לעצמו כלום, ולכן
 26 אף מקדיש ששייר אילנות אינו משייר לעצמו קרקע כלל, וזהו
 27 שאמרו בברייתא שלרבי שמעון האילנות יונקים מקרקע הקדש,
 28 וְאֵילוֹ רַב הוֹנָא דְּאָמַר ששייר לעצמו אף את קרקע היניקה, סבר
 29 כְּרַבִּינָן שהמוכר בעין רעה מוכר, ורק לשיטתם סבר רב הונא שהוא
 30 משייר לעצמו את הקרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו.
 31 שואלת הגמרא: כיון שלא אמר רב הונא את דינו אלא כְּרַבִּינָן, אם
 32 כֵּן פְּשִׁטָא, וכי יש צורך להשמיענו שלפי רבנן המשייר אילנות
 33 שייר קרקע לעצמו, והלא אפילו דרך הנצרכת לבורו ולדותו שייר
 34 לעצמו, וכל שכן קרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו שיש בה טעם
 35 נוסף לשייר, שהרי כשייבשו יוכל הלוקח לומר לו קח ולך. משיבה
 36 הגמרא: אף שמצינו לדעת רבנן ששייר לעצמו דרך הנצרכת לו
 37 לבור ודות, הוצרך רב הונא לומר שמששייר לעצמו את קרקע
 38 האילנות, דנִפְקָא מִיָּנְיָה – יוצא מדבריו חידוש, דְּאֵי נִפְלִי הֵדָר שְׁתִּיל
 39 לְהוּ – שאף אם יפלו האילנות יוכל המוכר לחזור ולשתול אחרים
 40 במקומם. ולולי דברי רב הונא היינו אומרים שאין המוכר משייר
 41 לעצמו קרקע אלא כל ימי קיום האילנות, אבל כשהזקינו אין לו
 42 קרקע.

1 שהרי אִם אֵיתָא דְּלֵא שְׁיִיר – אילו לא שייר קרקע לעצמו, לֵאמָר
 2 לְיָה – יאמר לו הקונה כשייבשו אילנותיו, עֲקוֹר אֵילָנְךָ שְׁקוֹל וְזֵיל –
 3 קח את עצרך היבשים ולך מכאן. וסברא ברורה היא שכל המוכר
 4 באופן ששייר אילנות לעצמו, על דעת כן שייר שיובל אף לחזור
 5 ולטעם אחרים במקומם, כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד
 6 עכשיו.
 7 מקשה הגמרא על רב הונא: הֲנֵן במשנתנו, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,
 8 הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הַשָּׂדֶה לֹא הַקְדִּישׁ עִמָּה את הבור והגת שבתוכה, אֲלָא
 9 רק את הָרוֹב הַמְּוֹרָב וְסִדְּן הַשְּׂקָמָה – עץ חרוב ועץ שקמה זקנים
 10 שבתוכה. וְהֵנִי עֵלָה – ושנינו על כך בברייתא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה
 11 מַעֵם דִּין זה שחרוב ושקמה מוקדשים יותר משאר דברים שבשדה,
 12 הוֹאִיל וְעֵצִים אלו יוֹנְקִין מִשָּׂדֶה הַקְדֵּשׁ שהם נטועים בו, שהרי
 13 הַמְּקַדֵּשׁ בעין יפה הוא מקדיש, וכוונתו להקדיש אף את הקרקע
 14 שתחת החרוב והשקמה, ונמצא שמעתה הם גדלים מקרקע
 15 הקדש, וגידולי הקדש דינם כהקדש. וְאִם כֵּן קְשָׁה, אֵי סְלִקָא דְּעֵתָךְ
 16 שְׁיִוְרֵי שְׁיִיר – אם יעלה על דעתך לומר וכרב הונא, שמוכר
 17 המשייר לעצמו אילנות שייר עמהם אף את הקרקע שיונקים
 18 ממנה, נמצא שלפי רבי שמעון המדמה מקדיש למוכר, אף מקדיש
 19 המשייר לעצמו אילנות שייר עמהם את קרקע יניקתם, אם כן יוצא
 20 דְּבִי קָא יִנְקִי מִדְּנִפְשִׁיהָ קָא יִנְקִי – שהחרוב ושקמה ששייר יונקים
 21 מקרקע שלו ולא משל הקדש, ומדוע הם קדושים.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ט מני"א, בו כתב אשר חסר אצלו הענין דמוח שליט על הלב, מתרגש
 מכל דבר קטן וגדול וכו'

והנה בכל מצב הנ"ל הוא ע"י שהאמונה בהשגחה פרטית הוא רק באופן מקיף, כי כשנכנסת
 בפנימיות מובן שאין כל מקום להתרגשות וכמבואר באגה"ק סי' כ"ה.

ומהנכון שיהיו חקוקים בזכרונו הנאמר בהתחלת פרק מ"א בתניא (עד דף נ"ו ע"ב) תיבת
 לפני המלך, וכשירגיש שמתחיל להתרגש יתבונן בזה במחשבתו או גם יעבור עליהם בדבור.

בטח שומר שיעורי חת"ת (חומש תהלים ותניא) ואינו ממשיך עצמו (ציהט זיך ניט אריין)
 בבקשת חשבונות רבים, כיון שהאלקים עשה את האדם ישר, ועליו להלוך בדרך הישרה זו דרך
 תוה"ק ללמדה בהתמדה ושקידה ולקיים מצותי' בהידור, ולא להתעסק בפשטילעך דחשבון הנפש,
 מהלך הנפש וכו' וידוע מאמר רז"ל יגעת ומצאת, ויהי רצון שגם על חבריו ישפיע בכגון דא.

34 בְּעֵינַי יָפָה מוֹכֵר, ולדעתו הקונה שני אילנות יש לו קרקע, וְכָל שָׁבִין
 35 מְקַדֵּישׁ בעֵינַי יפֵה הוּא מְקַדֵּישׁ, ונמצא שלדעתו המקדיש שני
 36 אילנות או שלשה בזה אחר זה הקדיש עמהם אף את מקום
 37 האילנות, ולא היה לו לפדות את האילנות בשוים אלא את
 38 הקרקע בלבד, והאילנות יהיו פדויים אגב הקרקע. וְאִי ברייתא זו
 39 שנויה כדעת רַבְּנָן החולקים על רבי עקיבא, גם זה לא יתכן, דְּהָא
 40 אָמְרִי רבנן, שֶׁרַק מוֹכֵר הוּא דִּבְעֵינַי רָעָה מוֹכֵר, אֲבָל גְּבִי מְקַדֵּישׁ
 41 מוֹדִים רבנן שְׁבָעִין יָפָה מְקַדֵּישׁ, ונמצא שאף לשיטתם הקרקע
 42 מוקדשת גם כשהקדיש רק שני אילנות, ולא כפי המבואר
 43 בברייתא. אֲלֵא פְּשִׁיטָא שברייתא זו כדעת רבי שמעון היא שנויה,
 44 שהרי מצונו במשנתנו (לעיל עא.) שהשוה הקדש למכירה לענין
 45 שמוכר או מקדיש את השדה לא כלל עמה את הבור, וכאן בא
 46 להשמיענו יותר, שהמקדיש שני אילנות לא הקדיש עמהם קרקע
 47 כלל. מוסיפה הגמרא לברר: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן ששנה ברייתא זו, אֲלֵיכָא
 48 דְּמֵאֵן – כדעת מי מרביתו הוא סובר, אִי אֲלֵיכָא – כדעת דְּרַבִּי
 49 עֲקִיבָא, לא יתכן, דְּהָא אָמַר רבי עקיבא, מוֹכֵר בְּעֵינַי יָפָה מוֹכֵר וְכָל
 50 שָׁבִין מְקַדֵּישׁ בעֵינַי יפֵה הוּא מְקַדֵּישׁ, אֲלֵא פְּשִׁיטָא שרבי שמעון שנה
 51 ברייתא זו אֲלֵיכָא דְּרַבְּנָן – כדעת רבנן הסוברים שמוכר בעין רעה,
 52 ואמנם רבנן עצמם סוברים שמקדישים בעין יפה, אך בענין זה
 53 חלק וְקָא סָבַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כִּי הֵיכִי דְּמוֹכֵר – כשם שמוכר בְּעֵינַי
 54 רָעָה מוֹכֵר, כִּךְ מְקַדֵּישׁ נְמִי בְּעֵינַי רָעָה מְקַדֵּישׁ, וּמְשִׁיר אֲרֵעָא,
 55 כלומר, כאשר הקדיש שני אילנות שיר לעצמו את כל הקרקע,
 56 באפילו את הקרקע שתחתיהם לא כלל בהקדשו. ונמצא מוכח
 57 מברייתא זו שאין לתרץ כפי שתירצה הגמרא לעיל (עא.) את
 58 הקושיא על רב הונא, שרבי שמעון שאמר שחרוב ושקמה יונקים
 59 מקרקע הקדש סובר כדעת רבי עקיבא שמקדיש בעין יפה, שהרי
 60 בברייתא זו בהכרח מוכח שכדעת רבנן הוא סובר, וחוזרת
 61 הקושיא על רב הונא למקומה, איך אמר רב הונא שמוכר
 62 המשיר לעצמו אילנות משיר עמהם אף את הקרקע שיונקים
 63 ממנה, הרי לפי דבריו נמצא שרבי שמעון מקדמה למוכר
 64 סובר שאף מקדיש המשיר לעצמו אילנות משיר עמהם את
 65 קרקע יניקתם, ומדוע אמר רבי שמעון שהחרוב והשקמה ששיר
 66 יונקים מקרקע של הקדש, הלא משלו הם יונקים.

1 מקשה הגמרא על תירוץ זה שרבי שמעון סבר כרבי עקיבא: וְמִי
 2 מְצִית מוֹקְמֵת לָהּ – וכי אפשר להעמיד לְרַבִּי שְׁמַעוֹן כְּרַבִּי עֲקִיבָא,
 3 ולומר שהוא סובר שהמקדיש בעין יפה מקדיש, וְהָא תְּנִינָא
 4 בברייתא. הַקְדִּישׁ שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת הַנטועים באופן הראוי ליניקתם,
 5 והיינו שרחוקים האילנות זה מזה בשיעור מִמְּטַע עֲשָׂרָה לְבֵית
 6 סָאָה, כלומר באותו שיעור מרחק שנטועים עשרה אילנות
 7 בקרקע שגודלה 'בית סאה' וחמשים אמה על חמשים אמה, הרי
 8 שלשה אילנות אלו נחשבים לשדה האילן, ולכן הַקְדִּישׁ עמהם
 9 אֵת הַתְּרַקַּע הַנִּצְרַח לַיִנִיקָתָם וְאֵת הָאֵילָנוֹת הַקְּטָנִים שְׁבִינֵיהֶם.
 10 לְפִיכָךְ – כיון שהקדיש עמהם קרקע, כְּשֶׁהוּא פוֹדֵה אותם מן
 11 ההקדש, אינו צריך לפדות את האילנות בשוים, אלא פוֹדֵה רק
 12 את הקרקע. לפי השיעור שגזרה תורה (ויקרא כו טו) בֵּית יָרֵעַ הוֹמֵר
 13 שְׁעוּרִים – קרקע בגודל הראוי לזרוע בו כור שעורים פְּתָמִשִׁים
 14 שְׁקָל כֶּסֶף, ובכלל הקרקע פדויים גם האילנות הַנטועים בה. אולם
 15 אם היו האילנות נטועים צפופים, והמרחק ביניהם פחות מִכָּאן,
 16 כלומר, נטועים באופן שעשרה אילנות תופסים פחות מ'בית
 17 סאה', או שהיו מרוחקים יותר עַל כֵּן, כלומר, נטועים באופן
 18 שעשרה אילנות תופסים יותר מ'בית סאה', או שְׁהַקְדִּישָׁן – את
 19 שלושת האילנות בְּזָה אַחַר זֶה, באופנים אלו אין זה הקדשת שדה
 20 האילן, ולכן הרי זה לא הַקְדִּישׁ עמהם לא הַתְּרַקַּע וְלֹא אֵת
 21 הָאֵילָנוֹת הַקְּטָנִים שְׁבִינֵיהֶם. לְפִיכָךְ – כיון שהאילנות הוקדשו בלא
 22 קרקע, כְּשֶׁהוּא פוֹדֵה מן ההקדש, פוֹדֵה אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשׁוּוֵיהֶן –
 23 בדמי האילנות. מוסיפה הברייתא: וְלֹא עוֹד, כלומר, לא זו בלבד
 24 שאם הקדיש רק שלשה אילנות בזה אחר זה ולא הקדיש אחר
 25 כך את הקרקע, שפודה את האילנות בשוים, אֲלֵא אֲפִילוּ באופן
 26 שהקדיש אֵת הָאֵילָנוֹת בזה אחר זה וְהוֹדֵר וְהַקְדִּישׁ אֵת הַתְּרַקַּע של
 27 יניקתם, גם באופן זה לא די לו לפדות את הקרקע, אלא כְּשֶׁהוּא
 28 פוֹדֵה אותם, פוֹדֵה אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשׁוּוֵיהֶן, וְהוֹדֵר וְהַקְדִּישׁ את הקרקע
 29 לפי חשבון בית יָרֵעַ הוֹמֵר שְׁעוּרִים פְּתָמִשִׁים שְׁקָל כֶּסֶף. ומבררת
 30 הגמרא: מַי – כדעת מי שנויה ברייתא זו, שכל שלא הקדיש
 31 שלשה אילנות ביחד 'פודן בשווייהן', ומשמע שאפילו מקום
 32 האילנות לא הקדיש עמהם, אלא בעין רעה הקדיש אילנות בלא
 33 קרקע. אִי רַבִּי עֲקִיבָא, אין לומר כן, דְּהָא אָמַר רבי עקיבא מוֹכֵר

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום ראשון עמ' ב

14 לתשמיש השדה, ואינם צריכים לשדה, לכך אינם נחשבים כחלק
 15 ממנה. מוסיפה המשנה: אולם בְּזֵמַן שְׁאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר 'הִיא וְכָל מַה
 16 שֶׁבְּתוֹכָהּ מְכוּרֵין לך', הרי בְּזֵמַן מְכוּרֵין – אף הדברים המטלטלין
 17 השנויים לעיל מכוּרֵין, שהרי פירש שמוכר לו את כל מה
 18 שבתוכה. אמנם בֵּין כֵּךְ וּבֵין כֵּךְ – בין באופן שאמר 'היא וכל מה
 19 שבתוכה מכוּרֵין' ובין בשלא אמר כן, לֹא מוֹכֵר עמה, לֹא אֵת חִיצַת
 20 הַקְּנִיָּם הגדלים בקרקע שְׁהִיא בֵּית דוֹבַע – שאפשר לזרוע בה רובע
 21 קב תבואה. וְלֹא אֵת הַשׁוּמְרִיָּה – סוכת השומרים שְׁהִיא עֲשׂוּיָה
 22 בְּמִיָּט – שטחו אותה בטיט, וְלֹא אֵת הַחֵרִיב הַמְּוֹרָבֵב – שהזקין
 23 והרכיבו בו ענף מעץ אחר, וְלֹא אֵת סֵדֵן הַשִּׁקְמָה – עץ שקמה
 24 שהזקין וגדל הרבה, וקצצו את ענפיו ויצאו ענפים חדשים, משום
 25 שכל אלו חשובים ויש להם שם בפני עצמם, ולכן הרי הם נחשבים
 26 כשדה אחרת, ואינם כלולים במה שאמר 'היא וכל מה שבתוכה'.

1 קנים הגדלים בקלח אחד שֶׁמְקוּם גידולם היא בקרקע הַפְּחוּתָה
 2 מְבִית רוֹבַע – שאפשר לזרוע בו פחות מרובע קב תבואה, שכיון
 3 שהיא קטנה בטילה היא לשדה. וכן כלל אֵת הַשׁוּמְרִיָּה – סוכת
 4 השומר שְׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּמִיָּט, שכיון שאין כתליה טוחים בטיט, אינה
 5 חשובה, ובטילה היא לגבי השדה. וכן אֵת עֵץ הַחֵרִיב שְׁאֵינֵו מוֹרָבֵב
 6 – שעדיין צעיר ולא הרכיבו בו ענף ממין אחר. וְאֵת תְּלוּלַת
 7 הַשִּׁקְמָה – עץ שקמה צעיר שעדיין לא קצצו ממנו את ענפיו, כיון
 8 שבעודם צעירים אינם חשובים ואין להם שם בפני עצמם,
 9 ונמכרים עם השדה ככל שאר אילנות המכוּרֵים עם השדה. אֲבָל
 10 לֹא מוֹכֵר עם השדה, לֹא אֵת הָאֲבָנִים שבתוכה שְׁאֵינֵן מיוחדים
 11 לְצִדְקָה – לצורך תשמיש השדה. וְלֹא אֵת הַקְּנִיָּם שְׁבִיבְרָם שְׁאֵינֵן
 12 לְצִדְקָה – לצורך תשמיש הכרם. וְלֹא אֵת הַתְּבוּאָה שְׁהִיא תְּלוּשָׁה מן
 13 הַתְּרַקַּע, והטעם בכל אלו, כיון שהם מטלטלין שאינם קבועים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

אילן, ומשום הכי פשיטא ליה. אלמא מסתברא דמשייר טפי קרקע בהדי אילן, מדמשייר
דרך בהדי בור דרות. והא בלוקח הוי איפכא לרבי עקיבא, דיש לו דרך בשקעה בור דרות,
וקנה אילן אין לו קרקע ואמר רבינו יצחק: דפשיטא ליה טעם דנחית לשיורא אליבא
דרבנן, אפילו בלא רב הונא ידעין דטעם דנחית לשיורא מהני לרבנן לשייר קרקע בהדי
אילן, כמו דרך בהדי בור. ו**למיר** האילנות
בניהם — כגון אילנות סרק. ומשום אנתן
אילנות לא חשבין להו רצופין, דכיון שאין
טוענים פירות עומדים ליעקר טפי מן השאר,
כדאמרין ב"המוכר את הספינה: היה ארס
בניהם מהו כו'. אמר ליה: קני. פירוש: דלא
חשיב רצופין. **אלא** פשיטא אליבא דרבנן
וקסבר כי היכי דמוכר כו' — אבל כרבי עקיבא
לא מצית לאוקמה, דהא דכיון דנחית לעין יפה
במוכר, אית לן למימר דמקדיש בעין יפה טפי
מקדיש. אבל השתא דסבר כרבנן, דלא נחתי כלל
במוכר לעין יפה — אתי שפיר, דלית ליה בהקדש
נמי עין יפה.
מדמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין
רעה מקדיש — פירש רבינו
שמואל: דפרך לרב הונא. דאמר לרבנן דמשייר
קרקע בהדי אילן, דהכא אשכח דרבי שמעון סבר
דרבנן, ואפילו הכי לא משייר קרקע כשמשוייר
חרוב. דקאמר דינקי משדה הקדש. והא דקאמר
"אלא קשיא", פירוש: אדקשיא לך מרבי שמעון
לרב הונא. תקשי לך דרבי שמעון אדרבי שמעון
גופיה. היכי מצו למימר כרבנן. ותימה: דהוה ליה
למימר "וליתעמיך". תוה: דמעיקרא פריך. אי
ברבנן — פשיטא דמשייר קרקע בהדי אילנות
לדוע. והשתא פריך דלרבנן נמי לא משייר
קרקע, דהא רבי שמעון כרבנן סבירא ליה ונראה
לרבינו יצחק: דלא פריך לרב הונא כלל. אלא אדרבה בא לקיים דבריו הראשונים. הא
אמרין: אפילו לרבי עקיבא כו'. והכי קאמר: ומי מצית מוקמת רבי שמעון כרבי עקיבא?
והא על כרחך רבי שמעון כרבנן, ולרבנן פשיטא דמשייר ארעא. כדקאמר לעיל. אלא על
תקשי רבי שמעון אדרבי שמעון. דהכי קאמר רבי שמעון דינקי משדה הקדש: אלא כל
כרחך רבי שמעון לדריהם דרבנן קאמר. ואם כן אתי שפיר נמי הא רב הונא. דקאמר:
ואפילו לרבי עקיבא כו', דאתא מילתיה דרב הונא אפילו כרבי עקיבא. ולדידיה נמי —
לדריהם דרבנן קאמר. והא דאמר "ואלא קשיא", הכי פירוש: ואלא קשיא דרבי שמעון
אדרבי שמעון, ומאי משני? ורבינו שמעון בן אברהם פירש: דלא פריך אלא לרב הונא. דאי
לא זרבי הונא — לא קשיא מידי דרבי שמעון אדרבי שמעון. אלא משום דאמר רב הונא
דאי נפלי הדר שתיל להו, הוא דקשיא לך דרבי שמעון אדרבי שמעון, דכיון דסבר רבי
שמעון כרבנן — אם כן לא ינקי משדה הקדש. אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו,
אף על גב דרבי שמעון כרבנן — מכל מקום ינקי משדה הקדש, דכיון דאי נפלי חל ההקדש
מאליו — סתמא דמלתא דעתיה שיקדשו חרוב וסדן בהדי קרקע. והיינו דקאמר "ואלא
קשיא", כלומר, לרב הונא דאמר אי נפלי הדר שתיל להו, הדיא קושיא לדוכחה: אמאי
קאמר רבי שמעון הואיל ונקי משדה הקדש? ו**ומשייר** ארעא — פירש רבינו שמואל ללא
גרסין ליה. ועל חנם פירש כן, דנמא ליה דסבר דבעין רעה מקדיש, אי לאו מהאי דקתני:
בוה אחר זה לא הקדיש קרקע, היינו דמשייר ארעא. ולמאי דפרישת נמי ב"חוקת הבתים"
(בבא בתרא לו. ב) דמוכיח דבעין רעה מקדיש, מולא קתני ברישא דפרודה וחוור פודה —
יש לפרש נמי ומשייר ארעא, כלומר דהא שפשיטא לך דלרבנן דמשייר, והיכי קאמר רבי
שמעון לעיל דלא משייר?

הכי

ודות וגו' ושובר בכלל שדה. ואשמעינן הכא דסבירא ליה נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה, דהיכא דמקדיש אילן — לא הקדיש מקומו. ורבי שמעון **אליבא דבאן** — מרבותיה?
שוברי מתלמידי רבי עקיבא היה, כדאמרין (יבמות סב. ב). עד שבא רבי עקיבא אצל רבותיו שברדו ושנאו להו: רבי יהודה רבי מאיר רבי יוסי רבי שמעון רבי תנאים כו'.
אלא פשיטא אליבא דרבנן דרבי עקיבא היא — והאי "במה דברים אמורים במוכר כו'" — רבנן דרבי שמעון קאמרי ליה. אבל לרבי שמעון, כי היכי דפליגי רבנן ורבי עקיבא
במוכר, פליגי נמי במקדיש, וקסבר רבי שמעון: דין גבוה לרבנן דרבי עקיבא. כדון הדיט. אף מקדיש נמי בעין רעה מקדיש — אלמא לא מצית לתרוצי לעיל לרבי שמעון אליבא
דרבי עקיבא. והדרן קושין קמיתין לדוכחה, דשמעינן ליה לרבי שמעון דהמקדיש חרוב משום ניקת שדה הקדש. דלא שייך ארעא לעצמו לצורך החרוב, אלא
בעין יפה הקדיש — והוא הדין למוכר דשייר אילנות לפניו, וקשיא לרב הונא. ומיהו, לרבי שמעון נמי קשיא דידיה אידידיה כדפרך לקמן, דלעיל אמר עין יפה גבי הקדש, והכא
אית ליה עין רעה. אך שיטת הגמרא עתה להקשות לרב הונא, ומתכוון להעמיד קושיא ראשונה שתייר רב הונא ואמר: רבי שמעון כרבי עקיבא. ואנו העמדנו דלית ליה הא דרבי
עקיבא, ותוהידו קושיא לדוכחה. "ומשייר ארעא" לא גרס. דמשמע שמתכוון הגמרא להקשות דרבי שמעון אדרבי שמעון, דהכא שמעינן ליה עין רעה והלכך משייר ארעא גבי
מקדיש קרקע ושייר אילנות לפניו. ולעיל שמעינן דלא שייך כדדייקין מדקאמר הואיל ויוקנין כו'. דאם כן, מאי האי דקאמר תו: ואלא קשיא כו? אלא לרב הונא מקשיין, כדפרישת.
והוי

האילנות, אבל חוקינו — אין לו קרקע, דומיא דבור דרות, דאי נפלי הבור ודרות ואי אפשר
לתקנו — אין לו עוד דרך. ומעיקרא נמי הוה ידעין דאתא רב הונא לאשמעינן דאי נפלי
הדר שתיל להו. אבל גמרא לא הוה מסיק ארעתיה שיש שום חידוש בדברי רב הונא אלא
האי, ואפילו לרבי עקיבא כו'. והלכך, כיון דליתא להאי אפילו הוה פריך פשיטא. ומי מצית

מוקמת ליה רבי שמעון כרבי עקיבא? ולמימר
דבעין יפה מקדיש. שלשה אילנות — חשיבי שדה
האילן, והקדיש קרקע עמון כל הצריך לניקתם.
ובנטיעות מיירי, דאילו באילנות זקנים אמרו
בי"א יחפור" דבית סאה צריך לשלשה. ממשע
עשרה לבית סאה — דהיינו מאתן ומחשין לכל
הו, כדאמרן בי"א יחפור" (בבא בתרא ב. ג).
ואף על גב דלגבי מוכר שלשה אילנות אמרין
שיעורא לקמן ב"המוכר את הספינה" (פב. ב) ו
הווא שטועין מארבע אמות ועד שש עשרה
— התם בדעת מוכר תליא מילתא, והוה דעתו
להקנות לו הצריך לו ללקיטת פירותיה, בעינן
תוציא לון כמלא אורה וסלו. כדאמרין התם.
אבל הכא — ביניקה תליא מילתא. ואת האילנות
— קטנים, שבניהון. וכשהוא פודה — אינו צריך
לפדות האילנות בשייוון. והקרקע כפי חשבון
הכתוב בפרשה (ויקרא כו) "ואם משדה אחתו
יקדש אש כל' והיה עורכך לפי זרעו וזרע חומר
שעורים בחמשים שקל כסף". אלא הכל פודה
ביחד לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים
שקל כסף, דהיינו לבית כור סלע ופונדיון לשנה,
שזו חשבון חמשים שקל כסף לארבעים ותשע
שני יובל. אלא שיש פונדיון יותר בשביל הברקע,
כדמפרש בעריבן, דהסלע לא הוי אלא ארבעים
ושמונה פונדיונין. פודה בית זרע כו' — דכתיב
בקרא "ואם משדה אחתו" וגו', ואילנות בכלל
שדה, כדנפקא לעיל (ספ. ב) מ'ויקם שדה פערון". פחות מיכן — חשיבי יער, וסופו ליתלש.
או יותר מיכן — אין הקרקע צריך להק, והכי דמיקמי אילן אחד, שאינו מקדיש קרקע. וכי
האי גונא נמי תניא גבי מוכר שלשה אילנות בפר"ק "המוכר את הספינה". בוה אחר זה —
לא היה דעתו להקדיש קרקע. לדמיין. — כדון כלל הקדש. שלא נאמר חשבון חמשים
שקל כסף אלא במקדיש שדה אחתו, אבל באילן בלא קרקע — לא נאמר. הכי גרסינן:
ולא עוד אלא **אפילו הקדיש את האילנות וחור והקדיש את הקרקע כו'** — לא מבעיא
היכא דהקדיש את האילנות בוה אחר זה ושוב לא הקדיש את הקרקע, דפרך בשייוון,
אלא אפילו חור והקדיש את הקרקע אחר הקדיש האילנות בוה אחר זה, שאינו פרס
עם הקדיש, דהא מעיקרא קדשו לדמיין, וכשהקדיש שוב את הקרקע צריך לפדות זה
את הקרקע, סלע ופונדיון לשנה, לבד פדיון האילנות בשייוון. דשני הקדשות הן — זה
הקדש לדמיין וזה לפי חשבון חמשים, ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות, דאמרתו
לגובה כמפסדתו להריוט, ומשנה שהוקדשו ראוין לפדות בדמיין בלא קרקע. מני —
דך ברייתא, דקתני: פרוך בשייוון, דמשמע דאפילו מקום האילנות לא הקדיש, אלא בעין
רעה הקדיש אילנות בלא קרקע, היכא דלא הקדיש שלשה ביחד. **אליבא רבי עקיבא**
האמר עין יפה מוכר — וסבירא ליה דמוכר שני אילנות יש לו קרקע ללקוח. דלית
ליה מתניתין ד"המוכר את הספינה" דהלוקח שני אילנות בתוך של חבירו אין לו קרקע.
אלא רבנן היא, כדפרישת לעיל. וכל שכן לרבי עקיבא מקדיש שני אילנות או שלשה
בוה אחר זה, דיש לו מיהא להקדש מקום האילנות, ויפרו אנב קרקע לפי חשבון בית זרע
חומר שעורים. **ואי רבנן** — דפליגי עליה דרבי עקיבא היא — האמרין: מוכר בעין רעה
מוכר **אבל מקדיש כו'** — וכדתני גמרא: במה דברים אמורים במוכר כו'. **אלא פשיטא**
רבי שמעון היא — דשמעינן ליה בפתניתין דמשוי דין מוכר ומקדיש, שלא הקדיש בור

ודות וגו' ושובר בכלל שדה. ואשמעינן הכא דסבירא ליה נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה, דהיכא דמקדיש אילן — לא הקדיש מקומו. ורבי שמעון **אליבא דבאן** — מרבותיה?
שוברי מתלמידי רבי עקיבא היה, כדאמרין (יבמות סב. ב). עד שבא רבי עקיבא אצל רבותיו שברדו ושנאו להו: רבי יהודה רבי מאיר רבי יוסי רבי שמעון רבי תנאים כו'.
אלא פשיטא אליבא דרבנן דרבי עקיבא היא — והאי "במה דברים אמורים במוכר כו'" — רבנן דרבי שמעון קאמרי ליה. אבל לרבי שמעון, כי היכי דפליגי רבנן ורבי עקיבא
במוכר, פליגי נמי במקדיש, וקסבר רבי שמעון: דין גבוה לרבנן דרבי עקיבא. כדון הדיט. אף מקדיש נמי בעין רעה מקדיש — אלמא לא מצית לתרוצי לעיל לרבי שמעון אליבא
דרבי עקיבא. והדרן קושין קמיתין לדוכחה, דשמעינן ליה לרבי שמעון דהמקדיש חרוב משום ניקת שדה הקדש. דלא שייך ארעא לעצמו לצורך החרוב, אלא
בעין יפה הקדיש — והוא הדין למוכר דשייר אילנות לפניו, וקשיא לרב הונא. ומיהו, לרבי שמעון נמי קשיא דידיה אידידיה כדפרך לקמן, דלעיל אמר עין יפה גבי הקדש, והכא
אית ליה עין רעה. אך שיטת הגמרא עתה להקשות לרב הונא, ומתכוון להעמיד קושיא ראשונה שתייר רב הונא ואמר: רבי שמעון כרבי עקיבא. ואנו העמדנו דלית ליה הא דרבי
עקיבא, ותוהידו קושיא לדוכחה. "ומשייר ארעא" לא גרס. דמשמע שמתכוון הגמרא להקשות דרבי שמעון אדרבי שמעון, דהכא שמעינן ליה עין רעה והלכך משייר ארעא גבי
מקדיש קרקע ושייר אילנות לפניו. ולעיל שמעינן דלא שייך כדדייקין מדקאמר הואיל ויוקנין כו'. דאם כן, מאי האי דקאמר תו: ואלא קשיא כו? אלא לרב הונא מקשיין, כדפרישת.
והוי

הבי גסינן: ואילו רבי יהודה רבי שמעון הקדיש ואחר כך מת אביו כשדה אחוה דמיא — ולא גסינן "היכא דמת אביו ואחר כך הקדישה לא צריך קרא", דשפיר צריך קרא לכך. אלא רבי יהודה רבי שמעון דידעי מסברא דהוא הדין הקדישה ואחר כך מת אביו — משום דאולי בטר פדיון. אלא ב"השולח" (גיטין מז, א) גסינן ליה, והסופרים טעו וכתבו גם כאן.

קרא אשכחו ודרשו — הכי נמי הוה מצי למדחי דבהא פליגי: רבי יהודה ורבי שמעון סברי: קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ולא איצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה, דהא לגמרי הוה שדה אחוה, דהא בחיי האב לא היה לו כי אם פירות. ולא איצטריך קרא אלא להקדישה ואחר כך מת אביו, ולא משום דאולי בטר פדיון. ורבי מאיר סבר כקנין הגוף דמי, ואיצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה, שלא ירש כלום. דמעיקרא נמי היתה שלו. והכי הוה בעי לאוקמי פלוגתא בסוף "השולח" (שם).
לדבריהם דרבנן — ולא מצי למימר דסברא דנפשיה קאמר, דהא לדידיה אפילו הקדיש אילן לא הקדיש קרקע, כדקתני בבביתא, כל שכן דלא הקדיש עם השדה קרקע הצריך לאלוה, כדפרישית לעיל.

הדרן עלך המוכר את הבית

אחווה, יצתה זו שראויה להיות שדה אחווה, דכרי רבי יהודה ורבי שמעון. רבי מאיר אומר: מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואחר כך הקדיש, מנין שתהא לפניו כשדה אחווה? תלמוד לומר: "ואם את שדה מקנתו אשר לא אחזתו", שדה שאינה שדה אחווה, יצתה זו שהיא שדה אחווה; ואילו רבי יהודה ורבי שמעון, היכא דמת אביו ואחר כך הקדישה לא צריכי קרא, כי אצטריך קרא - היכא דהקדישה ואחר כך מת אביו; מנא להו? אי מהאי קרא, אימא: לכדריבי מאיר הוא דאתא אלא, לאו משום דאולי בטר פדיון? אמר רב נחמן בר יצחק: לעולם בעלמא רבי יהודה ורבי שמעון לא אזלי בטר פדיון, והכא קרא אשכחו ודרשו: אם כן, לכתוב קרא: "ואם את שדה מקנתו אשר לא אחזתו", אי נמי: "שדה אחזתו", מאי "אשר לא משדה אחזתו"? את שאינה ראויה להיות שדה אחווה, יצתה זו שראויה להיות שדה אחווה. אמר רב הונא: חרוב המורכב וסדן השקמה - תורת אילן עליו ותורת קרקע עליו; תורת אילן עליו, דהיכא דאקדיש או זבין שני אילנות והאי - יש לו קרקע; תורת קרקע עליו, דלא מנדבין אגב ארעא. ואמר רב הונא: עומר שיש בו סאתים - תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו; תורת עומר עליו, דשני עומרים שבהם, שנים והוא - אינן שבהם; תורת גדיש עליו, דתנן: עומר שיש בו סאתים, שכהו - אין שבהם. אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: חרוב המורכב וסדן השקמה - פאנו למחלוקת רבי מנחם בר יוסי ורבנן. ולימא:

והיינו דקפרי: ולא קשיא הואיל ויונק בו. כמו וליטעמך, אדמקשינן לרב הונא — תקשי דרבי שמעון אדריבי שמעון, דהכא שמעינן ליה בעין רעה מקדיש, ולעיל קאמר הואיל ויונק בו, דמשמע: הכל הקדיש בעין יפה ולא שיער קרקע לחרוב שלו הבי גסינן: אלא רבי שמעון לדבריהם דרבנן בו" — ושניא הוא דקא משני, דלא תקשי למאי דאמר רב הונא ואפילו רבי עקיבא בו, ולא תקשי נמי דרבי שמעון לדבריהם דרבנן בו. מקדיש נמי בעין רעה מקדיש — דאפילו במה שהקדיש משייר לעצמו, וכיון דלא הקדיש חרוב ושקמה — לא הקדיש נמי קרקע הצריך לו. כמו גבי מוכר ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע אפילו לרבי עקיבא, כמו שאמר רב הונא, וכל שכן לרבנן. אלא ליריבו — דאית לכו בעין יפה יותר מדאי גבי הקדש, אפילו להקדיש בור ונת שאינם בכלל שדה — די היה לכם אילו עשייתם מקדיש כמוכר לרבי עקיבא, למימר ביה עין יפה לגבי מאי דמקדיש בהדיא, כגון דמקדיש את השדה הקדיש כל המורכב כולו בעין יפה, ולא שיער מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו — נמצא יונק מן הקדש, וקדוש. אבל בור ודות ושוכר וכל הנך דאמרן לעיל דאינן בכלל שדה — לא ליקדשו, שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש ואמר ליה רבנן לא שניא — כלומר, לא חשו לדבריו. דהא קאמרי "הקדיש את בולך", דמדמו ליה לנותן מתנה שנותן ומקדיש בעין יפה כל מה שבשדה, והואיל ושייך גביה דשדה פורתא. ומהשתא מיתוקמא מילתיה דרב הונא אפילו כרבי עקיבא, כדאמרן מעיקרא. לילול בתי שעת פדיון — דהא עכשיו הכל קדוש, אילנות בהדי קרקע, והכל קרוי שדה. דהא שמעינן ליה בו" — וסברא בעלמא היא. והכי משמע ליה קרא: "ואם משדה אחוה יקדיש איש לה' והיה עבדו" — עכשיו, בשעת פדיון — "בית ורע חרוב ומקדש" וגו'. המקדיש — שדה מקנה פדוהו בשוייו, כדכתיב בהדיא בפרשה. אבל בשדה אחוה קצב הכתוב: ורע חומר שעורים בהמשמש שקל כסף, ואחר כך מת אביו — וכל שכן אם מת אביו תחלה ואחר כך הקדישה, דבשעת הקדישה כבר היתה שדה אחוה ממש. בשדה אחוה — לפימהו שכלל המורכב לשנה. ואם את שדה מקנתו וגו' — וסיפיה דקרא: "ונתן את הערבך". שדה שאינה ראויה — בשעת הקדש להיות שדה אחוה היום ולמחר, כגון שלקחו מאחר. אי נמי, מאביו ולא מת קודם היובל. וקא סלקא דעתך השתא דקרא לא כמר דייק ולא כמר דייק, אלא לפי סברת דברייתן מפרשים הפסוק, דסבירא ליה לרבי שמעון דאולינן בכל הקדשות בטר שנת פדיון כקנין כל דבר, שאין ללוקח את החפץ אלא לפי שוויו בשעת מקתו. שהיא שדה אחוה — בשעת שהקדישה. דאילו לא מת אביו — היתה חזרת ביובל לאביו, כדכתיב "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו". ועתה כשמת אביו — הרי היא לו שדה אחוה ויחזור לו ביובל. אבל הקדישה ואחר כך מת אביו — סבירא ליה לרבי מאיר דאינה כשדה אחוה. לכדריבי מאיר הוא דאתא — דמריבוי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דרמי טפי לרביאי. אלא (לאו) משום דאולי מסברא בשעת פדיון, ומפריש ליה לקרא לפי דעתם. קרא אשכחו — דמריבוי ליה בהדיא. אבל בעלמא נגידל גבי שעת הקדש לחומרא. דכיון דקדשו אילנות דלמיתן — אין לנו לחפשי הקדיש. אגב — כדריבי מאיר, דלא ריבה הכתוב בדין שדה אחוה, אלא מת ואחר כך הקדיש. הכי גסינן: לכתוב קרא אשר לא שדה אחוהו מאי משדה — דהכי משמע קרא: ואם את השדה מקנה שאינה מקצת שדה אחוה. אבל אם היא שדה אחוה מקצת, דהיינו הקדישה ואחר כך מת אביו, דכמעט קניי היא בכלל שדה אחוה בשעת הקדש, שהרי יכולה להיות שדה אחוה אם ימות קודם היובל. ולעולם בטר שנת הקדש אולי. יש לו קרקע — כדון הקנהו שלשה אילנות בתוך של חבירו, דחשיבותו לא תגרע ביה. דלא מנדבין אגב ארעא — כדתנן במתניתין, ואם היו שני אילנות והאי חרוב — האילנות מכוירין, והאי אינו מכויר. ומשום רישא נקט סיפא. תורת עומר עליו — כשיש עמו שנים מצטטפין שלש עמרים, ולא הוה שכהו. שני עומרים שבהם שלשה אינן שבהם — בספרי מפי' ליה מהאי קרא "ושכתה עומר בשדה" (דברים כד) — ולא גדיש. וגם עומר שיש בו סאתים מפי' ליה החם מרתכוב "לקחתו" — למעוטיש האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה. תורת גדיש עליו — דאפילו כשהוא לבוד אינו שכהו. כדדרשינן בספרי: "עומר" — ולא הגדיש. חרוב המורכב וסדן השקמה — אם קדוש בכלל שדה אם לאו — באנו למחלוקת רבי מנחם ברבי יוסי ורבנן. דלרבנן קדיש, דבעין יפה מקדיש, כדתנן במתניתין. ורבי מנחם ברבי יוסי כרבי שמעון, דבעין רעה מקדיש. ואפילו חרוב שיונק מן השדה לא קדיש, דבעין רעה כל כך הקדיש את השדה. ששייר מן השדה לצורך יניקת חרוב שלו, וכפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו בו. והכי הוה שמיע ליה ריש לקיש מרביתו, ורבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה כרבי שמעון.

55 שקנה אותה) שנפדית בשויה. מנין ללוקח שדה מאביו, והקדישה,
 56 ואחר כך מת אביו, והבן ירש אותה, מנין שתהא לפניו בשדה
 57 אחוזה, שדינה להפדות לפי חשבון בית זרע חומר שעורים, ולא
 58 כשדה מקנה שנפדית בשויה. תלמוד לומר (ויקרא כו ב) 'ואם את
 59 שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו, ופסוק זה נדרש שרק
 60 שדה מקנה שאין ראויה בשעת הקדשה להיות אחר כך שדה אחוזה
 61 דינה כשדה מקנה, יצתה זו - שדה שקנה מאביו והקדישה ואחר
 62 כן מת האב, ששבשה שהקדישה היתה אחוזה להיות אצלו בשעת
 63 פדיון כשדה אחוזה מחמת הירושה, שהרי היא נפדית כשדה
 64 אחוזה, דברי רבי יהודה ורבי שמעון. רבי מאיר אומר, הפסוק לא
 65 בא ללמד שאם הקדישה קודם שמת אביו הרי היא כשדה אחוזה,
 66 אלא בא ללמדנו מנין ללוקח שדה מאביו, ומת אביו, ואחר כך
 67 הקדיש אותה הבן, מנין שתהא לפניו בשדה אחוזה, תלמוד לומר
 68 'ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו, ופסוק זה נדרש
 69 שרק שדה שאינה שדה אחוזה בשעת הקדשה, הרי היא 'שדה'
 70 מקנה, יצתה זו שהקדישה אחר שמת אביו, שהיא היתה שדה
 71 אחוזה בשעת הקדשה, שדינה כשדה אחוזה. מדייקת הגמרא:
 72 ואילו רבי יהודה ורבי שמעון חלקו על רבי מאיר וסברו דהיקא
 73 דמת אביו ואחר כך הקדישה הבן, לא צריכי קרא - פסוק ללמד
 74 שנחשבת כשדה אחוזה, ולכן פירשו דבי אצטרופי קרא - שהפסוק
 75 נצרך רק היקא דהקדישה הבן ואחר כך מת אביו. מבררת הגמרא:
 76 מנא להו - מנין להם שגם כאשר הקדישה הבן ואחר כך מת האב
 77 נחשבת כשדה אחוזה, אי מהא קרא - אם מאותו פסוק, הלא
 78 אימא לכדדבי מאיר הוא דאתא - שבא ללמד רק כרבי מאיר,
 79 שמת האב ואחר כך הקדישה הרי היא כשדה אחוזה, ומנין להם
 80 לחדש יותר מזה. אלא לאו - האם אין טעמם משום שהבינו
 81 מסברא דאזלי בתר פדיון - שהולכים אחר שעת הפדיון, ולכן
 82 פירשו שהפסוק בא ללמדנו, שאף אם הקדישה ואחר כך מת האב
 83 הרי זו שדה אחוזה, כיון שבשעת הפדיון היתה ראויה להיות שדה
 84 אחוזה.
 85 ומאחר ומבואר בברייתא זו שלדעת רבי שמעון יש ללכת אחר
 86 שעת פדיון, יקשה, איך אפשר להעמיד את הברייתא לעיל
 87 כדבריו, הרי שנינו בסופה שאם הקדיש את שלושת האילנות בזה
 88 אחר זה וחזר והקדיש גם את הקרקע צריך לפדות את האילנות
 89 בפני עצמם ואת הקרקע בפני עצמה, ולפי רבי שמעון שהולך
 90 אחר שעת הפדיון היה די לפדותם כאחד, לפי שעתה בשעת
 91 הפדיון קדושים הקרקע עם האילנות שבה כאחד, והכל נקרא
 92 'שדה אילן'.
 93 דוחה הגמרא ומיישבת: אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם בעלמא -
 94 באמת בכל מקום רבי יהודה ורבי שמעון לא אזלי בתר פדיון - אינם
 95 הולכים אחר שעת פדיון, והקא בנידון הברייתא, קרא אשכחו
 96 ודרוש - מצאו משמעות בלשון בפסוק ודרשוהו, שהוקשה להם
 97 אם כן כדברי רבי מאיר, שרק בהקדישה אחר מות אביו דינה
 98 כשדה אחוזה, לכתוב קרא 'ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו',
 99 אי נמי - או אשר לא שדה אחוזתו, ודי בכך כדי ללמדנו שאם
 100 בשעה שהקדישה היתה גם שדה אחוזתו אין דינה כשדה מקנה,
 101 אלא מאי - מהו שנאמר 'אשר לא משדה אחוזתו', אלא לשון
 102 'משה' מתפרש מקצת שדה, ובא הכתוב שרק את שאינה ראויה
 103 להיות כלל שדה אחוזה, היא נחשבת כשדה מקנה הנפדית בשויה,
 104 אך יצתה זו שהקדישה ואחר כך מת אביו, שראויה להיות שדה
 105 אחוזה בשעת פדיון, והרי היא נפדית כשדה אחוזה.
 106 אגב שנינו בברייתא לעיל (ע"ב) שמקדיש שלושה אילנות בבת
 107 אחת, הקדיש עמהם את הקרקע הנצרכת ליניקתם, מביאה
 108 הגמרא מימרא של רב הונא הסייכת לענין זה, ומסיפה על כך

1 מוסיפה הגמרא להקשות שתירה בדברי רבי שמעון עצמם: ואלא
 2 עד שאנו מקשים על התירוץ בדעת רב הונא, קשיא שתירה בדברי
 3 רבי שמעון עצמו, שהרי בברייתא כאן שנשנית כדעת רבי שמעון
 4 מבואר, שהמקדיש שני אילנות או שלושה בזה אחר זה, לא
 5 הקדיש קרקע שתחתיהם, משום שבעין רעה מקדיש, ואילו
 6 בברייתא לעיל (ע"ב) אמר רבי שמעון שאם שיר חרוב ושקמה
 7 לעצמו, הם קדושים והואיל יוניקין מושדה הקדש, ומוכח מכך שלא
 8 שיר עמהם קרקע יניקתם לעצמו, ומבואר שבעין יפה מקדיש.
 9 מבאר הגמרא באופן אחר את דברי רבי שמעון לעיל (ע"ב),
 10 ומתרת בכך גם את הסתירה בדבריו וגם את הקושיא על רב
 11 הונא. מתרת הגמרא: אלא מה שאמר רבי שמעון בברייתא לעיל
 12 שלא כלל בהקדשתו אלא את החרוב והשקמה משום שיונקים
 13 מהקדש, אין כוונתו שכן היא שיטתו, אלא לדבריהם דרנן קאמר
 14 להו - אמר זאת לרבנן החולקים עליו שכן צריך להיות הדין לפי
 15 שיטתם, וכך אמר להם, לדידי - לדעתני כי היכי - כמו דמוכר פניו
 16 רעה מוכר, מקדיש נמי פניו רעה מקדיש, ואפילו במה שהקדיש
 17 שינוי משייר לעצמו כל מה שנצרך לו, וכיון שלא הקדיש את
 18 החרוב והשקמה שיר לעצמו גם בשדה שהקדיש את חלק
 19 הקרקע הנצרך להם, אבל לדידכו - לדעתכם שבעין יפה הוא
 20 מקדיש, אודו לי מהא - תודו לי מכל מקום דאין עינו יפה יותר
 21 ממוכר לדעת רבי עקיבא, ולכן לא הקדיש עם השדה אלא את
 22 חרוב הפורב ופני השקמה, שהרי כיון שעינו יפה אינו משייר את
 23 קרקע יניקתם, ונמצא שהם יונקים משל השדה ולכן כלל אותם,
 24 אבל אין עינו יפה יותר מדיא לכלול בהקדשו אפילו בור גת
 25 ושוכר שאינם בכלל השדה, ומדוע אתם סוברים שכולל אף את
 26 הבור והגת בהקדשו. ואמרי ליה רבנן, לא ששא - אין הבדל בין
 27 בור גת לבין חרוב ושקמה, מפני שלדעתם מקדיש עינו יפה כמו
 28 נתן מתנה, ודעתו להקדיש כל מה שבשדה אף שאינו שייך
 29 לשדה אלא מעט. ונמצא לפי תירוץ זה, שאפשר לחזור ולפרש
 30 את דברי רב הונא כפי שסברה הגמרא בתחילה (לעיל ע"ב), שמה
 31 שאמר שהמוכר קרקע ושייר שני אילנות לעצמו משייר עמהם
 32 את הקרקע שתחתיהם דבריו נכונים אפילו לרבי עקיבא, שהרי
 33 רבי שמעון עצמו סובר שמקדיש בעין רעה מקדיש ומשייר
 34 לעצמו קרקע, ואין החרוב והשקמה יונקים משדה הקדש, ואין
 35 צורך להעמיד שרבי שמעון אמר כרבי עקיבא.
 36 הגמרא חזרת להקשות על מה שפירשו שהברייתא לעיל (ע"ב)
 37 גבי פדיון הקדש שנית כדעת רבי שמעון. מקשה הגמרא: מנא
 38 אוקמתא לה - היאך העמדת את הדין השני ברישא של ברייתא
 39 זו, שהמקדיש שני אילנות או שלושה בזה אחר זה לא הקדיש
 40 קרקע, רבי שמעון, הרי זה לא מתיישב עם הסיפא של אותה
 41 ברייתא, שכן אימא סיפא, ולא עוד אלא אפילו הקדיש את שלושת
 42 האילנות בזה אחר זה וחזר והקדיש את הקרקע, קשהויה פודה מן
 43 ההקדש, פודה את האילנות פשוטיהן, וחזר ופודה את הקרקע לפי
 44 חשבון בית זרע חומר שעורים פחמשים שקל כסף, שכיון
 45 שהאילנות והקרקע לא הוקדשו באותו זמן, הרי הם שני הקדשות
 46 שנפדים כל אחד לעצמו. ומעתה קשה אי ברייתא זו כרבי שמעון
 47 היא, מדוע זה נחשב כשני הקדשות, לזיל בתר - נלך אחר שעת
 48 פדיון, שבשעה זו קדושים הקרקע עם האילנות שבה, והכל נקרא
 49 'שדה אילן', וניפקו - ויפדו האילנות אגב ארעיהו - אגב הקרקע
 50 שלהם, ולא יצטרך לפדותם בפני עצמם, דהא שמעינן ליה לרבי
 51 שמעון דאזיל בתר - שהולך אחר שעת פדיון. והיכן שמענו כן,
 52 דתניא בברייתא, הדנה במקדיש באופן מסוים, אם הוא הקדיש
 53 'שדה אחוזה' (שדה שירש אותה) שפדים אותה לפי חשבון בית
 54 זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, או כשדה מקנה (שדה

46 תשמישי הספינה. וְאִיבְעִיתָ אִמְרָא מְהֵרָא, וְיִרְדוּ מֵאֲנִיחֵיהֶם כָּל
 47 תַּפְּשֵׁי מְשֻׁמִּי (שם כו בט).
 48 הגמרא מביאה ברייתא שמפרשת דברים נוספים שהם בכלל
 49 מכירת הספינה: תְּנוּ רַבָּנָן, הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה בִּסְתָם, מְכָר אֶת
 50 הַאיִסְכָּרָה – כבש שדרכו עולים לספינה ויורדים ממנה, וְאֵת בּוֹד
 51 הַמַּיִם שֶׁבַּתּוֹכָהּ – מקום שהיו נותנים בו מים מתוקים לשתיה
 52 ליושבי הספינה.

53 רבי נתן אומר, הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה מְכָר אֶת הַבִּיצִית – ספינה קטנה
 54 הקשורה לספינה הגדולה שדרכה עולים ליבשה. סוּמְכּוּס אֹמְרָא,
 55 הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה מְכָר אֶת הַדּוּגִית – ספינה קטנה הקשורה
 56 לספינה הגדולה והדייגים יורדים אליה כדי לצוד דגים. אִמְרָא רַבָּא,
 57 בִּיצִית הֵינִי דּוּגִית – רבי נתן וסומכוס לאותה ספינה התכוונו ולא
 58 פליגי, אלא שרבי נתן כִּלְמָאָה הִוָּה – בן בכל, ששם הימים והנהרות
 59 נמוכים אצל שפתם ועל כן היו צריכים לספינה קטנה כדי לעלות
 60 בה ליבשה מהספינה הגדולה, ולכך קָאָרִי לָהּ לַסְּפִינָה זו 'בִּיצִית',
 61 דְאִמְרָא אֵינְשֵׁי – כשם שנוהגים האנשים לקרוא לספינות כאלו
 62 'בִּיצִיאָתָא דְמֵיאָשְׁוּ' – 'ספינות של נהר מישן' והוא נהר קטן שלא
 63 היה יכולים לנוע בו אלא בספינות קטנות. ואילו סוּמְכּוּס דְבָרָא [בן-]
 64 אֲרִין יִשְׂרָאֵל הוּא, שהימים שבה עמוקים אצל שפתה והספינה
 65 היתה מגיעה עד הגדה, לא היו צריכים לספינה קטנה כדי לעלות
 66 ליבשה, והיו משתמשים בספינות אלו רק כדי לצוד בהם דגים,
 67 ולכך הוּי קָאָרִי לָהּ 'דּוּגִית', בְּרַבְתַּיִב (עמוד ד א) וְאֶחָרִיתָנָן בְּסִירוֹת
 68 דְגוּגָא' – סירות קטנות לעשויות לצוד דגים.

69 רבה מביא מעשיות שונות מנפלאות הבורא כדי להודיע לכל
 70 ברואי עולם 'מה רבו מעשיך ה'/' ומהן כדי להודיע מתן שכרן של
 71 צדיקים לעתיד לבא. אִמְרָא רַבָּה, אֲשֶׁתְּעוּ לִי נְחוּתֵי יָמָא – סיפרו לי
 72 יורדי הים, הֵיא גִילָא דְמִטְּבַע לַסְּפִינָה – אותו גל שרוצה להטביע את
 73 הספינה, מִיתְּחִי כִי צוֹצִינָא דְנִירָא חִינּוּרְתָא בְּרִישָׁא – נצוצות של
 74 אש לבנה נראים על ראשו של הגל, והוא מלאך החבלה המובילו.
 75 ובכדי להינצל ממנו, מְחִינן לֵיה בְּאִלוּתָא דְחָקִיק עֲלֵיה – מכים אותו
 76 במקלות שחקוק עליהם 'אֶהֱיָה אֲשֶׁר אֶהֱיָה יְהוָה' צְבָאוֹת אֲמֵן אֲמֵן
 77 סְלָה, וְנֵיחַ – ועל ידי כך נח מועפו.

78 אִמְרָא רַבָּה, אֲשֶׁתְּעוּ לִי נְחוּתֵי יָמָא, בִּין גִּילָא לְגִילָא תֵּלַת מְאָה פְּרָסֵי –
 79 בין גל לחבירו יש מרחק של שלש מאות פרסאות, וְרוּמָא דְגִילָא
 80 תֵּלַת מְאָה פְּרָסֵי – גובה כל גל הוא שלש מאות פרסאות. וְיָמָא
 81 דְחָדָא הִוָּה אֲוִלִינָן בְּאִוְרְחָא – פעם אחת הלכתי בדרך, וְדִלִינָן גִּילָא
 82 והשליך אותי הגל לגובה רב, עַד דְחִינָן כִּי מְרַבְּעָתִיה דְכּוּכְבָּא וְיָוָא
 83 – עד שראיתי את מקום משכנו של הכוכב הקטן ביותר, וְהוּיָא לִי
 84 כְּמִכּוּר אֲרָבָעִין גְּרִינֵי בִּנְרָא דְחָדְדִילָא – והיה נראה לי שטחו, כשטח
 85 מקום זריעת ארבעים כור של זרעי חרדל, וְאִי דִלִינָן מְפִי הִוָּה
 86 מְקַלִּינָן מִהַבִּלְיָה – ואם היה משליך אותי לגובה רב יותר הייתי
 87 נשרף מחמת ההבל היוצא מהכוכב.

88 ולפי שראה אחד הגלים שהגיבה חבירו לגובה רב, היה סבור
 89 שיצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם, וְרַמִּי לָהּ גִילָא קִלְא
 90 לְחַבְרָתָה – הרים הגל את קולו ושאל את הגל האחר, הַכִּידְרִיתִי,
 91 שְׂבָבַת מִיָּדִי בְּעִלְמָא דִילָא שְׂמַפְתִּיה דְנִיחַ אָנָא וְנִאֲבָרִיה – האם
 92 השארת מקום בעולם שלא שטפת אותו בכדי שאני אבוא
 93 ואחריבו. אִמְרָא לֵיה פּוּק חַוֵּי בְּנִוְרְתָא דְמָרְיָךְ – צא וראה מה כחו של
 94 בורא העולם, שהיה מִלָּא הוּמָא קִלְא וְלֹא עָבְרַי – שאינו נותן לי
 95 לצאת ולהתפשט יותר ממקומי אפילו מלא חוט מן החול של שפת
 96 הים. ומביאה הגמרא ראייה שאין לימים רשות להתפשט על היבשה,
 97 שְׂנָאָמְרָא (ירמיה ד כב) 'הָאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נָאִם ה' אִם מִפְּנֵי לֹא תַחִילוּ
 98 אֲשֶׁר שְׂמַתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חַק עֲוֹלָם וְלֹא יַעֲבֲרֶנּוּ וְגו' וְהִמּוּ גְלוּיָו וְלֹא
 99 יַעֲבֲרֶנּוּ.'
 100 אִמְרָא רַבָּה, לְיָדִי חַוֵּי לִי – ראיתי את הוֹרְמָן בֶּר לִילִית (שם שד) כִּי

1 שואלת הגמרא: מדוע ריש לקיש הביא שרבי מנחם ברבי יוסי
 2 חולק, וְלִימָא – הלא יש לו לומר, באנו לְמַחְלֻקְתָּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבָּנָן,
 3 ויתחדש מדבריו שרבי שמעון עצמו סובר שאף החרוב והשקמה
 4 אינם בכלל ההקדש, ואילו את דבריו במשנה שהחרוב והשקמה
 5 כוללים אמר לדעת רבנן. משיבה הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעַ לָן – ריש
 6 לקיש בא להשמיענו יותר, דָּאָף רַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 7 סְבִירָא לֵיה.

הדרן עלך המוכר את הבית

פרק המישי - המוכר את הספינה

10 לאחר שיבאר התנא בפרק הקודם דרכי מכירת קרקעות במה
 11 נקנים ומה נכלל בכלל המכר, מוסיף התנא לבאר דרכי מכירת
 12 מטלטלין ומה נכלל במכירתם.

משנה

13 הַמּוֹכֵר לְחִבְרֵי אֶת הַסְּפִינָה וְלֹא פִירַשׁ אֶלּו מַכְלֵי תִשְׁמִישֵׁי הַסְּפִינָה
 14 כְּלוּלִים בְּמַכִּירָהּ זו, מְכָר אֶת הַתּוֹרֵן – מוט גבוה שפורסים עליו את
 15 מפרשי הספינה, וְאֵת הַנֶּסֶם – מפרש הפרוש על תורן הספינה כדי
 16 להוליכה עם הרוח, וְאֵת הַעֲוִינָן – ברזל כבד שמשליכים מהספינה
 17 לקרקעית הים כדי להעמידה על מקומה, וְאֵת כָּל הַמְּנַהֲיָיִן אֹתָהּ
 18 – משוטי הספינה, שדברים אלו הם מעיקר תשמישי הספינה
 19 ונכללים בה אפילו כשלא פירש כן בשעת המכירה. אֲבָל לֹא מְכָר
 20 בכלל הספינה לֹא אֶת הַעֲבֻדִים שֵׁישׁ לוֹ לְבַעַל הַסְּפִינָה ועשויים
 21 להנהיגה ולשאר צרכיה, וְלֹא אֶת הַמְּרַצֻּפִין – שקים גדולים
 22 שמניחים בתוכם את הסחורה, וְלֹא אֶת הַאֲנָתִיקֵי – הפרקמטיא
 23 שיש בתוך הספינה, לפי שאלו אינם מעיקר תשמישתה ואינם
 24 נכללים בה. רַם זֶה לֹא נִאמַר אֲלֵא כְּשִׁמְכַר סַתָּם, וְאוּלָּם בְּזַמַּן
 25 שְׂאָמְרָא לֹא הָיָא וְכָל מַה שֶׁבַּתּוֹכָהּ הִרְיָנִי מוּכַר לָךְ, הָרִי בִּזְמַן מְכוּרֵי.

גמרא

26 מבארת הגמרא: מהו תּוֹרֵן, אִיסְכָּרָא – מוט גבוה שקושרים בו את
 27 מפרשי הספינה. וְכֵן הוּא אֹמְרָא – מביאה הגמרא ראייה ש'תורן'
 28 הוא המוט הגבוה שמעמידים בראש הספינה, שנאמר (יחזקאל כו ח)
 29 'אֲרוֹ מַלְבַּנְזוֹן לְקָחוּ לַעֲשׂוֹת תָּרֵן עֲלֵיךְ, ותורן זה הדרך לעשותו מארו
 30 או מאילן גבוה.

31 מבארת הגמרא: מהו נֶסֶם, אֲדָרָא – יריעת בד שפורסים על תורן
 32 הספינה כדי להוליכה ברוח. וְכֵן הוּא אֹמְרָא, שֵׁנֶס' הוּא מִפְרֵשׁ
 33 שְׁפוֹרְסִים עַל תּוֹרֵן הַסְּפִינָה, שנאמר (שם כו ז) 'שֵׁשׁ בְּרַקְמָה מְמַצְרִים
 34 הָיָה מְפָרֶשׁ לְהִיּוֹת לָךְ לִנֶּס', ומפרש זה הדרך לעשותו מפשטים
 35 וקבוס שהם מיני בגד.

36 מבארת הגמרא: מהו עֲוִינָן, תְּנֵי רַבִּי הָיָא אֵלּוּ עֲוִינֵינן שְׂלָה – ברזלים
 37 כבדים שקשורים בחבלים לספינה, וכשצריך להעמידה משליך
 38 אותם לקרקע הים ומעכבים אותה שלא תזוז לכאן ולכאן. וְכֵן הוּא
 39 אֹמְרָא, שְׁעִיגוֹן הוּא לַשּׁוֹן עֵיכוּב, שנאמר (ירמיה א ג) 'תִּלְהֶן תִּשְׂבְּרֶנָּה
 40 עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ תִלְהֶן תַּעֲנָנָה לְבִלְתִּי הִיּוֹת לְאִישׁ'.

41 מבארת הגמרא: מהו מְנַהֲיָיִן, אִמְרָא רַבִּי אָבָא אֵלּוּ תְּשׁוּמִין שְׂלָה –
 42 מוטות עץ שהמלחים משיטים בהם את הספינה. ואף על פי שאינם
 43 מחוברים לספינה כתורן ועוגן, עם זאת מאחר והם מעיקר
 44 תשמישי הספינה נכללים במכירתה. וְכֵן הוּא אֹמְרָא (יחזקאל כו ז)
 45 'אֲלוֹזִים מְכַשֵּׁן עֵשׂוּ מְשֻׁמִּיךְ, הרי שמנה הנביא את המשוטים בכלל

ולימא מחלוקת רבי שמעון ורבנן — והוה משמע לן דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו, כדאמרן לעיל. דאי ממתניתין הוה אמינא דבחרוב ושקמה מודי להו, כדקתני בהדיא: אלא חרוב המורכב בו, משמע דבחרוב וסדן מודי להו רבי שמעון לרבנן. הא קא משמע לן בו' — הא עדיפא לאשמועינן, דהדיא דרבי שמעון ממילא שמעינן ליה דלדבריהם דרבנן קאמר להו, כדדייקנן מברייתא לעיל. הדרן עלך המוכר את הבית.

משנה המוכר את הספינה — סתם. תורן ונס עוגינן ובל המנהיגין — בגמרא מיפרשי. עבדים — שיש לו לבעל הספינה לדנהיגה ולשמור פרקמטיא שלו שבתוכה. מרצופין — לתת בתוכן האנטיקי, הדיינו

פרקמטיא של ספינה, כדמפרש בגמרא. וכל הני נמי לינתוהו בכלל הקדשו, שאם הקדיש את הספינה — לא הקדיש את אלו, מדלא קתני לה בפירקין דלעיל. והיינו טעם, דכל הני דחשיבנא בפרקין דלעיל — בית המורחק בית הבר ועיר וסדה — כולוהו מקרקעי נינהו, וכל הני דחשיב לא מבר בטלים קצת אנבן דלבי הקדש ומתנה חלוקת אחין. אבל הני דהאי פירקא — משטליט נינהו, לא שנת מבר ולא שנת מתנה והקדש — כולן שוין בהנהו דלא מבר, שכשם שלא מבר כמו כן לא הקדיש ולא נתן. **גמרא אסקריא** = משוטט, שפורשין עליו את הוילון בראש הספינה. וכן הוא אוטר ארו מבלננו בו' — ראייה דלבר דתורן דמתניתין היינו אסקריא, שהאסקריא מארו או נאילין גבוה ערשין אותה. אדרא — הוא הוילון שפורסם על התורן להוליך את הספינה ברוח, וייליא בלעו. וכן הוא אוטר — דהיינו אדרא, שעשוי מפתחים וקבוצים, מין בגד. עוגינן = אנקריש של ברזל, ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד. וכן הוא אוטר — דעיגון דמתניתין לשון עכוב הוא, כדכתיב "הלוח תעגנה", כמו תעשנה, תתעכבו מלהנשא לבעל. אלמא, עוגין דמתניתין היינו עיגון. משוטט = שקורין ריימא, שמשוטטין בהן את הספינה. וכן הוא אוטר אלונים מכשן עשו משוטטין — בספינה מירי, ביחזקאל, וקחשיב תשמישי הספינה וכליה. ומוקחשיבי המשוטטות — שמע מינה דעיקר תשמישי הספינה הן, ומנכרין בכלל הספינה. והלכך אמרינן ד"כל המנהיגין דמתניתין אתא לרבייהוה. כל תושבי משוטט — אלמא, עיקר הספינה על ידי שתופסין משוטטות. דסלקא דעתך אמינא חבלים המושכב הספינה ליהוה עיקר מנהיגין, אבל משוטטות לא מיודבני, קא משמע לן. אסכלה — כבש של הספינה שעולין בו ולשון יון הוא. וכן פירש רבינו חננאל ורב האי. בור המים שבתוכה — נותנין בו מים המזוקקין, לפי שמי הים מלוחין. ביצית ויונית — יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה. קוייט בלעו. ויש לזעזע בו. רבי נתן — מבבל עלה. דוגית — על שם שצדין בה דגים, דקלה היא על פני המים. ואחריהן בסירות דוגה — בספינות קטנות כקירות הקרויות דוגה, וקלים על פני מים, ויליכו אתכם מהרה בגלות. אמר רבה אשתעו לי בו' — כל הני עובדי דקא חשיבי משוטט "מה רבו משערי ה'", ומחן להודיע מתן שכוין של צדיקים לעתיד לבא, או לפרש מוקראת האמורים בספר איוב המדברים בעופות גדולים ובהמות ודגים גדולים. שכל שיחת תלמידי חכמים צריכה תלמוד. דמפסנן שרצה לטבוע. אית ליה ברישא — שהולך לפניו. צוציאתא דנורא חיותא — אש לבנה, ומלאך מודיק הוא. אלוותא = מקלות. כמו: לא באלה ולא ברומה, במסכת שבת (סג, א). **אמן אמן סלה** — גרסין. ונייה — מעופה. בין גלא לגלא לתלא מאה פריסי' — ומשום דאמר בסמוך: ורמא ליה גלא קלא לחבריה, איצטרך לאשמועינן דמשלש מאות פריסי שמעין קולות לחבירו. רליגין גלא — יותר משיעור גבוה השליכנו למעלה, עד לרקיע. אי נמי, הבלא דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לחמש מאות שנה שיש מן הרקיע עד לארץ. מרבעתיה = שכיני. רבוכבא וזמא — כוכב קטן שבקטנים. ביזרא — בית זרע ארבעים כור של חרדל, דנפיש משל שאר זרעים. מקלינן מנהיביה — נשרפים מחום כוכב. ורמא ליה גלא — נתן קולה, כלומר צעק, כדבוגמת "תרום אל תרום קורא". ושמו מלאכים המזמנים עליהם הוב. שבקת מידי בעלמא בו' — מפני שהגביה כל כך היה כבור שיצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם. ונחריביה — מפני עון הדור. אמר ליה — גלא לחבריה. פוק חוי גבורתא דפרך בו' — כלומר איך לי רשות לצאת. כמלא חוטא חלא — מלא רוחב חוט איני יכול לצאת מן החול. שנאמר האותי וגו' — גמרא קאמר ליה. חורמין — בנרן גרסין, כך שמעתי מאבא מרי. ואני שמעתי: "חורמין" בוי"ו = שד, כדאמרין בסנהדרין (לט, א). מפלגא דתתא דהורמין. אקופי דשריא — על שני החומה. והאי עובדא, להודיע צדקותיו של הקדוש ברוך הוא, שמרחם על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו להזיקן, וגם שלא לצאת בדרך יחיד. ורדיים פרישא — לפי תומנו. ולא יביל ליה — שהיה השד רץ ביותר, ומיהו, הפרש לא היה מתכוין לכך. סייען — שהיה אופק וסרגא נותנין על הפרדות.

המוכר את הספינה - מוכר את התורן ואת הנס ואת העוגינן, ואת כל המנהיגין אותה. אבל לא מוכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנטיקי; ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שבתוכה" - הרי פולין מכוורין. גמרא תורן איסקריא, וכן הוא אומר: "ארו מלבננו לקחו לעשות תורן עליך". גם - אדרא, וכן הוא אומר: "שש פרקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס". עוגינן - הני רבי חייא: אלו עוגינן שלה, וכן הוא אומר: "הלחן השפרנה עד אשר יגדלו הלחן תעגנה לבלתי היות לאש". מנהיגין - אומר רבי אבא: אלו המשוטטין שלה, וכן הוא אומר: "אלונים מבשן עשו משוטטין". ואי בעית אימא, מהכא: "וידרו מאניותיהם כל תפשי משוטט". תנו רבנן: המוכר את הספינה - מוכר את האיסקלה ואת בור המים שבתוכה. רבי נתן אומר: המוכר את הספינה - מוכר את הביצית. סומכוס אומר: המוכר את הספינה - מוכר את הדוגיות. אמר רבא: ביצית היינו דוגיות, רבי נתן בכלאה הוה, קארי לה ביצית, כדאמרי אינשי: בוציאתא דמיאשין; סומכוס, דבר ארץ ישראל, קארי לה דוגית, כדכתיב: "ואחריהן בסירות דוגה". אמר רבה, אשתעו לי נחותי ימא: האי גלא דמטבע לספינה, מיתחיו פי צוציאתא דנורא חיוורתא ברישא, ומחין ליה באלוותא דחקיק עליה "איהו אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה", ונייה. אמר רבה, אשתעו לי נחותי ימא: בין גלא לגלא לתלת מאה פריסי. וימנא חדא הוה אולינן באורחא, ורליגין גלא עד דהוינן בי מרבעתיה דרבוכבא וזמא, והויא לי כמבור ארבעין גרוי בורא דחרדלא, ואי דליגין מפי - הוה מקלינן מהבליה. ורמי לה גלא קלא לחבריה: חבורתי, שבקת מידי בעלמא דלא שטפתי, דניתי אנא ונאבדיה? אמר ליה: פוק חוי גבורתא דמירד, מלא חוטא חלא ולא עברי, שנאמר: "תאותי לא תיראו ואם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו". אמר רבה: לדידי חוי לי הורמין בר לילית, פי קא רתיט אקופיא דשריא דמחוזא, ורתיט פרישא פי רכיב חיותא מתמאיה, ולא יביל ליה. זמנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי בוידייתא וקיימן

את האנטיקי; ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שבתוכה" - הרי פולין מכוורין. גמרא תורן איסקריא, וכן הוא אומר: "ארו מלבננו לקחו לעשות תורן עליך". גם - אדרא, וכן הוא אומר: "שש פרקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס". עוגינן - הני רבי חייא: אלו עוגינן שלה, וכן הוא אומר: "הלחן השפרנה עד אשר יגדלו הלחן תעגנה לבלתי היות לאש". מנהיגין - אומר רבי אבא: אלו המשוטטין שלה, וכן הוא אומר: "אלונים מבשן עשו משוטטין". ואי בעית אימא, מהכא: "וידרו מאניותיהם כל תפשי משוטט". תנו רבנן: המוכר את הספינה - מוכר את האיסקלה ואת בור המים שבתוכה. רבי נתן אומר: המוכר את הספינה - מוכר את הביצית. סומכוס אומר: המוכר את הספינה - מוכר את הדוגיות. אמר רבא: ביצית היינו דוגיות, רבי נתן בכלאה הוה, קארי לה ביצית, כדאמרי אינשי: בוציאתא דמיאשין; סומכוס, דבר ארץ ישראל, קארי לה דוגית, כדכתיב: "ואחריהן בסירות דוגה". אמר רבה, אשתעו לי נחותי ימא: האי גלא דמטבע לספינה, מיתחיו פי צוציאתא דנורא חיוורתא ברישא, ומחין ליה באלוותא דחקיק עליה "איהו אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה", ונייה. אמר רבה, אשתעו לי נחותי ימא: בין גלא לגלא לתלת מאה פריסי. וימנא חדא הוה אולינן באורחא, ורליגין גלא עד דהוינן בי מרבעתיה דרבוכבא וזמא, והויא לי כמבור ארבעין גרוי בורא דחרדלא, ואי דליגין מפי - הוה מקלינן מהבליה. ורמי לה גלא קלא לחבריה: חבורתי, שבקת מידי בעלמא דלא שטפתי, דניתי אנא ונאבדיה? אמר ליה: פוק חוי גבורתא דמירד, מלא חוטא חלא ולא עברי, שנאמר: "תאותי לא תיראו ואם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו". אמר רבה: לדידי חוי לי הורמין בר לילית, פי קא רתיט אקופיא דשריא דמחוזא, ורתיט פרישא פי רכיב חיותא מתמאיה, ולא יביל ליה. זמנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי בוידייתא וקיימן

אתר

1 הכי גרסין: לדידי חוי לי אורזילא בר ראימא דהוי כי הר תבור — פירוש: עפר של
 2 ראם הבר. ומתרגמין "עפר האילים" — אורזילא דאיילא. וכן בסוף זבחים (ק"ג).
 3 (ב) דאמר התי: בשלמא לרבי יוחנן דאמר לא ירד מכול לארץ ישראל — היינו דקס רימא
 4 התי, אלא לרש לקיש רימא היבא קס? אמר רבי ינאי: גראות הניסו לתיבה. ופרקי:
 5 האמר רבה בר בר חנה לדידי חוי לי אורזילא
 6 דבר ראימא דהוי כי הר תבור. ואי גרסין
 7 "אורזילא דימא", היינו דג שבים — אם כן מ"א
 8 קשיא ליה: האמרין בפרק קמא דקדושין (ג, א):
 9 לא נמרה על דגים שבים. רבינו תם ורבינו יצחק,
 10 ואפיק כופתא. היינו רע, כדאמר ב"חלק" 5
 11 (סנהדרין ע"ג, ב) אתמנייה ואיתיב בטולא
 12 דכופתא דמורה. ודמ"ו כמאן דמיבטמי —
 13 מכאן משמע כמאן דאמר ב"חלק" (סנהדרין ק"ז
 14 ב). מתי מדבר יש להן חלק לעולם הבא.
 וגו

אתרי גישרי דרוגנג, ושנאר מהאי להאי ומהאי להאי,
 ונקיט תרי מגי דחמרא בידיה, ומרויק מהאי להאי
 ומהאי להאי ולא נמפא נטופתא לארעא, ואותו
 היום "עלו שמים ורדו תהומות" הוה, עד דשמעו בי
 מלכותא וקטלוהו. אמר רבה: לדידי חוי לי אורזילא
 בר יומיה דהוה פהר תבור, והר תבור פהו הוי?
 איבע פריסי. ומשאכא דצואריה תלתא פריסי, ובי
 מרבעתא דרישיה פריסא ופלגא. רמא כופתא וסכר
 ליה לירדנא. ואמר רבה בר בר חנה: לדידי חויא לי

10 התיא אקרוקתא דהויא פי אקרא דהגרונאי, ואקרא דהגרונאי פהו הויא? שתינ פתי: אתא
 11 תנינא בלעה, אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק ותיב באילנא. תא חוי פהו נפיש חיליה
 12 דאילנא. אמר רב פפא בר שמואל: אי לא הווי התם, לא הימני. ואמר רבה בר בר חנה:
 13 זימנא חדא הוה קא אולינ בספינתא, וחיונן ההוא פוורא דיתבא ליה אכלה מינא באופייה,
 14 ואדרהוה מיא ושדויהו לגודא. ותרוב מיניה שתינ מחווי, ואכול מיניה שתינ מחווי, וקטלו
 15 מיניה שתינ מחווי, ומלאו מחד לגלגל דעיניה תלת מאה גרבי משחא. וכי הדרן לבתר
 16 תריסר ירחי שתא, חיונן דהוה קא מנסרי מנרמי מטללתא, ויתכי למבנייהו הנד מחווי.
 17 ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולינ בספינתא, וחיונן ההוא פוורא דיתבא
 18 ליה חלתא אנביה וקדח אנגמא עלייה. סברינן וישתא היא, וסלקינן ואפינן ובשלינן אנביה,
 19 וכד חם גביה אתהפיד, ואי לאו דהוה מפרבא ספינתא, הוה טבעינן. ואמר רבה בר בר
 20 חנה: זימנא חדא הוה אולינ בספינתא, וסנאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכנארא תלתא
 21 זימי ותלתא לילוותא, איהו בזקיפא ואנן בשפולא. וכי תימא, לא מסנאי ספינתא טובא,
 22 פי אתא רב דימי אמר: כמיהם קומקומא דמינא מסנאי שתינ פריסי, ושאדי פרשא גירא
 23 וקדמה ליה. ואמר רב אשי: ההוא גילדנא דימא הווי, דאית ליה תרי שיצי. ואמר רבה בר
 24 בר חנה: זימנא חדא הוה אולינ בספינתא, וחיונן ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במינא
 25 ורישיה ברקיע, ואמרינן: ליבא מינא, ובעינן לחות לאקורי נפשו, ונפק בת קלא ואמר לן:
 26 לא תיחווהו תבא, דנפלת ליה חציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מינא אארעא, ולא
 27 משום דנפשי מינא אלא משום דרדפי מינא. אמר רב אשי: וההוא זיו שדי הווי, דכתבי:
 28 "זיו שדי עמדי". ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולינ במדברא, וחיונן הנהו
 29 אנווי דשמטי גרפיהו משמניהו וקא נגדי נתלי דמשחא מתותיהו. אמינא להו: אית לן
 30 בגיובי חלקא לעלמא דאתי? חדא דלי גרפא, וחדא דלי אממא. פי אתאי לקמיה דרבי
 31 אלעזר, אמר לי: עתידין ישראל לימן עליהן את הדין. (סימן): כעפרא דתכילתא טרקתיה
 32 עקרנא לסלתיה) ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אולינ במדברא, ואיתלי
 33 בתרן ההוא מינא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר: הא אורחא לדוקתא פלן, והא
 34 אורחא לדוקתא פלן. אמרינן ליה: פהו מרחקינן מפינא? ואמר לן: הכו לי עפרא. ותיבין
 35 ליה, ואמר לן: תמני פריסי. תנינן ותיבין ליה, אמר לן: דמרחקינן תלתא פריסי, אפכית ליה,
 36 ולא יכילית ליה. אמר לי: תא אתוי לך כתי מדבר. אולי חותיניהו ודמו כמאן דמיבטמי
 וגו

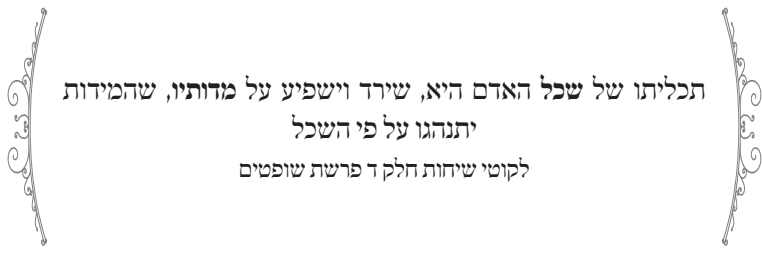
1 אתרי גישרי דרוגנג — שם אותו הנדר. והוי רחוקין זה מזה, והיה מדלג
 2 מפרדה זו לפרדה זו. תרתי כמא דחמרא — שניהם מלאים יין, והיה מוריק
 3 תריוהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקששור, ואינו נשפר אפילו טפה אחת. ואף
 4 על פי שהיה אותו יום רוח סערה, שהיו עולין יורדי הים באניות עד לשמים
 5 ויורדין עד תהומות מכה הרוח — ואף על
 6 פי כן לא נפלה טפה לארץ. יעלו שמים וגו'
 7 — פסוק הוא גבי יורדי הים בספר תהלים.
 8 הכי גרסין: שמעין כי מלכא וקטלוהו
 9 — כי מלכא דשידי. שאין דרכו של שד
 10 הלארות לבני אדם, והרגוהו מפני שהיה
 11 מגלה סודם. ואית דאמר. כי מלכא — קיסר,
 12 שהיה ירא שלא יטול המלכות ממנו, שהיה
 13 אותו שד מאדם הבא על השידה, והיה דר
 14 בין האנשים. אורזילא בר רימא — ראם כן
 15 יום אחד, דאותו היום נולד. כי הר תבור
 16 — כן היה גדול. כי מרבעתא דרישיה —
 17 מקום הנחת ראשו, כשנשוב על הקרקע
 18 רמא כופתא — הטיל ריעו, וסכר הריעי
 19 לירדנא לפי שעה, עד שמסמסוהו המים
 20 מעט מעט. אקרוקתא = צפרדע. כאקרא
 21 דהגרונאי — גדול היה כאותו כרך. ואקרא
 22 דהגרונאי כמה הוה שיתין בתי — הגמרא
 23 קאמר ליה. אתא תנינא — רבה קאמר
 24 ליה. פושקנצא = עורב נקבה. באילנא —
 25 על ענף אחד, כדרך העופות. לא חיימי
 26 = לא האמנתי. כורא = דג. אכלה מינא
 27 שרץ קטן. באופייה — בנחיריו של
 28 דג נכנס השרץ. ונראה לי דהיינו כילבית,
 29 כדאמרין בעלמא (שבת עז, ב) שלשה
 30 אימות הן: חלש על הגבור, אימת כילבית
 31 על לוחית, ואדחיוהו פיא — הדחיוהו המים
 32 והשליכוהו, כדרך ים שאינו טובל דבר מת.
 33 חרבו מיניה שיתין מחווי — שהשליכו על
 34 ששים ריכים ושיבין כולן, שהיה גדול כל
 35 כך. ואכלו מיניה שיתין מחווי — בעודו
 36 לח. ומלחו מיניה שיתין מחווי — אחרים,
 37 שהיו רחוקים משם, ומלחו ממנו ונשארו
 38 למקומן. מחד נגלגל רעיניה — מגלגל עינו
 39 לקחו שמן תלת מאה גרבי. לשנת אחרת
 40 הווי מנסרי — לבנות מעצמות הדג אותן
 41 מחווי שהפיל. חלתא אנביה — שהיה חול
 42 נקבץ על גבו. וקדחו — עשבים על החול.
 43 וכברינן יבשתא — אי הים היא. שיצא =
 44 ספיר. בין שיצא לשיצא — ספירין בגב
 45 הדג, אחת לצד הראש אחת לצד הזנב.
 46 איהו בזקיפא — שהיה הולך כנגד הרוח,
 47 ואנן אולינ בשפולא, כמו שדרוח הולך.
 48 דמים של ים אינן נובעין, אלא על ידי רוח
 49 הולכין בהן. כמיהם קומקומא דימי —
 50 כשיעור שמחממים קומקומום של מים חמין.
 51 ושדי פרישא גירא — כשהיה שום אדם יורה
 52 בחץ ובקשת על שפת הים לארץ, הוה חוינן
 53 דקדמה לה ספינתא לגירא. גילדנא — שם דג קטן הוא. כלומר, דג זה הוי מדגים קטנים שבים. תרי שיצי — אבל שאר דגים
 54 שבים אין להם אלא ספיר אחת באמצע הגב. וחיונן להווי ציפרא בו' — גרסין. אמרינן ליבא מיא — היינו סבורין שאינן עמקים, והואיל ולא קאי במיא אלא עד
 55 קרצוליה. חציצא — גרזן או מעד. לבר נגרא — חרש עצים. ולא משום דעמיקי מיא — מהלך שבע שנים, לא הגיע החציצא לקרקע. אלא משום דרדיפי מיא —
 56 מתוך תרופת הנדר לא היה נצלל עדיין, ולא מחמת העומק בלבד. עמדי — ראשו מגיע לרקיע. דשפטי נדפיהו — נפולות נוצח שלחן מרוב שומן. דליא לי נדפא —
 57 הגביחה לי הובת. רמז: זה חלקך לעתיד לבא. ליתן עליהם את הדין — שבתארתם מתעבכ משיח. ויש להם צער בעלי חיים לאותן אווים ממת שומן. פרישא — סודר
 58 ישמעאל. והפכין — האי עפרא בהאי עפרא, לנסותא איהו בקי כל כך. אמר לי — ההוא טיעא: תא ואחוי לך. הכי גרסין: אולינ חותיניהו ודמו כמאן דמיבטמי
 וגו

59 - שהדג שט כנגד הילוך הרוח, ואילו אמן בשפולא - הספינה
 60 הלכה בכיוון מהירות הרוח. וכי תימא לא מסגינא ספינתא מוכא
 61 - ואם תאמר שהספינה לא הילכה כראוי ועל כן התעכבה זמן
 62 רב, זה אינו, שהרי כי איתא רב דימי אמר, כמימס קומקומא דמיא
 63 מסגינא שתיין פרסי - כשיעור זמן שמחממים קומקום של מים,
 64 היתה הספינה שטה שישים פרסה. ועוד הוסיף רב דימי על
 65 מהירות הספינה, ושארי פרשא גדיא וקרמא ליה - שכשהיה פרש
 66 יורה חץ בקשת על שפת המים; היתה הספינה מקדימה את החץ,
 67 הרי שעל אף מהירות הספינה היה משך הילוכה שלשה ימים
 68 מחמת גודלו של הדג. ואמר רב אשי, ההוא גילדנא דמיא הווא
 69 דאית ליה תרי שייצי - דג זה שמו גילדנא, והוא מהדגים הקטנים
 70 שבים שיש להם שני סנפירים, מלפנים ומאחור, ברם שאר הדגים
 71 שבים שיש להם סנפיר אחד באמצע הגב, גדולים ממנו בהרבה.
 72 ואמר רבה בר בר חנה וימנא דרא הוה אילין בספינתא, והוין ההוא
 73 ציפרא דקאים עד קרצוליה ממיא - ראינו ציפור שעמדה בים לפני
 74 המים הגיעו עד הקרסול שלה, ורישיה בקרקע - וראש הציפור
 75 הגיע עד לקרקע, ואמרין ליפא מיא - אמרנו בליבנו שהמים אינם
 76 עמוקים שהרי לא הגיעו אלא עד הקרסול של אותו ציפור, ובעינין
 77 לחות לאקורי נפשיין - ורצינו לרדת למים לקרר את עצמינו מחמת
 78 החום. ונפח בת קלא ואמר לן לא תיחיתו הכא - לא תרדו כאן
 79 למים, דהא נפלת ליה הציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא
 80 ארעא - שהרי לפני שבע שנים נפל גרון של חרש עצים בתוך
 81 המים ועדיין לא הגיע הגרון לקרקעית המים. ברם מדוע הגמרא:
 82 ולא משום דנפשי ממיא - הסיבה שהגרון לא הגיע לקרקעית המים
 83 אינו משום שהמים מרובים ועמוקים מהלך שבע שנים, אלא משום
 84 דרפי מיא - שהמים מקלחין בכח וממהרים לרוץ, ולפיכך לא
 85 צלל הגרון לקרקעית המים. אמר רב אשי, ההוא - עוף זה, יוז שדי'
 86 הוא, דכתיב (תהלים נא) ידעתי כל עוף הרים ויוז שדי עמדי.
 87 ואמר רבה בר בר חנה, וימנא דרא הוה קא אילין במדברא, והוין
 88 הנהו אווין דשמיני משמנייהו - ראינו מדוע שנסר
 89 נוצותיהם מחמת רוב השומן שבהם, וקא נגדי נחלי דמשחא
 90 מתותיהו - ונמשכו תחתם נחלי שומן. אמנא להו, אית לן בגווינו
 91 חלקא לעלמא דאית - האם יש לנו חלק בכס בעולם הבא, דרא
 92 דלי נדפא - אחד מהאווזים הגביה את כנפו, ודרא דלי אממא -
 93 והאחר הגביה את ירכו, ושניהם נתכוונו להראות חלקים שבהם
 94 המוכנים עבור התלמידים חכמים לעולם הבא. כי איתא לקמיה
 95 דרבי אלעזר אמר לי, עתידין ישראל החוטאים ליתן עליהן את הדין
 96 על כך שבעונותיהם מעבדים את המשיח, וגורמים צער בעלי
 97 חיים לאותם אווים מחמת שומן.
 98 (סימן בעפרא דתבילתא דקמיה עקבא לסלתיה)
 99 ואמר רבה בר בר חנה וימנא דרא הוה קא אילין במדברא, ואיתלו
 100 בנהו ההוא מיניא - התלווה לנו בדרכינו סוחר ישמעאלי, הנהו
 101 שקיל עפרא ומרד ליה - שהיה נוטל מעפר הארץ ומריחו, ועל
 102 פי הריח הזה אמר הא אורחא לדובתא פלן והא אורחא לדובתא
 103 פלן - דרך זו מוליכה למקום פלוני ודרך זו מוליכה למקום פלוני.
 104 אמרין ליה כמה בקמיה ממיא - שאלנו אותו כמה אנו רחוקים
 105 ממקור מים, ואמר לן הכו לי עפרא - הביאו לי מעפר המקום ועל
 106 ידו אדע לומר. והבינו ליה - ונתנו לו, ואמר לן תמיני פרסי - על
 107 פי הריח אנו מרוחקים מהמים מהלך שמונה פרסאות. תניין
 108 והבינו ליה - חזרנו ונתנו לו שוב עפר ממקום אחר ושאלנוהו
 109 כמה אנו רחוקים ממקור מים, אמר לן דמרתקין תלתא פרסי.
 110 ורצינו לבדוקו האם הוא אכן בקי בדבר זה, ואפקית ליה - הפכנו
 111 והחלפנו עפר זה בעפר זה וחזרנו לשאולו מהו המרחק למים, ולא
 112 וקילית ליה - ולא יכלנו להטעותו.
 113 אמר לי אותו סוחר ישמעאלי, תא אחו לך מתי מדבר - בא
 114 ואראה לך את מתי דור המדבר, אולי חותינהו - הלכנו למקום
 115 שבו הם שכבו, וראיתם, ודמו כמאן דמיבסמי - והיו פניהם
 116 צהובות כותוי יין,

1 איתרי גישרי דרונג - על שני גשרים שהיו על הנחר ששמו רונג,
 2 ושואר מתיא להאי ומהאי להאי - והיה שד זה קופץ מהפרדה
 3 שבגשר זה לפרדה שבגשר האחר, ונקיש תרי מוני דחמרא בדיה
 4 - והחזיק בידו שתי כוסות של יין, ומוריק מתיא להאי ומהאי להאי
 5 - ובעת הקפיצה היה שופך את היין שבכוס, לכוס האחרת, ולא
 6 נמיא נישפחא לארעא - ולא נפלה לארץ אפילו טיפה אחת,
 7 וזאת אף על פי שבאותו היום יעלו שמים ירדו תהומות (תהלים קו
 8 כה) הנה - היה רוח סערה עד שנוסעי הספינות היו עולים עד לב
 9 השמים ויורדים לתהומות מחמת הרוח, ועם זאת לא נשפך מהיין
 10 לארץ. עד דשמעו כי מלכותא וקמלוהו - עד ששמעו זאת בבית
 11 המלך, והרגוהו.
 12 אמר רבה, לרדי חוי לי - ראיתי, אורזילא בר יומיה - ראם ביום
 13 לידתו, והיה גדול בעת לידתו עד דהוה כהר תבור - שהיה גדולו
 14 כהר תבור. והר תבור כמה הוי - ומהו גודלו של הר תבור, ארבע
 15 פרסי - ארבעה פרסאות. ומשאבא דצואריה - ושיעור גודל צוארו
 16 של ראם זה, תלתא פרסי - שלשה פרסאות. וכי מרבכתא דרישיה
 17 - ובשעה ששוכב על הקרקע שיעור המקום שראשו מונח בו הוא
 18 פרסא ופלגא - פרסה ומחצה. ורמא בופתא - והטיל רעי, וכבר
 19 ליה לרדנא - והיה רב כל כך, עד כדי שעצר הילוך מימי הירדן,
 20 עד שממסוהו המים.
 21 ואמר רבה בר בר חנה, לרדי חויא לי ההיא אקרוקתא וצפרדע,
 22 דהויא גודלא כי ו-ככור ששמו אקרא דהגרוניא. ואקרא דהגרוניא
 23 כמה הויא - מה היה גודלו של אותו מקום, שתיין בתי - כשטח
 24 מקום של שישים בתים. איתא תנינא בלעה - בא תנין ובלע לאותו
 25 צפרדע, ולאחריו איתא פושקנצא - נקבת העורב, ובלעה לתנינא,
 26 וקליק יתיב באילנא - ועלתה וישבה על ענף של עץ. תא חוי כמה
 27 נפיש חיליה דאילנא - בא וראה כמה גדול כמו של אילן זה
 28 שהחזיק הענף שבו משא כה כבד. אמר רב פפא בר שמואל, אי
 29 לא הווי חתם לא הימני - אם לא שהייתי שם וראיתי כן, לא
 30 הייתי מאמין לכך.
 31 ואמר רבה בר בר חנה, וימנא דרא הוה קא אילין בספינתא - פעם
 32 אחת היינו מהלכים בספינה, והוין ההוא פוורא דיתבא ליה אכלה
 33 מינא באופייה - ראינו דג גדול שישב לו על נחיריו שרץ קטן,
 34 והמית את הדג. ואדרהוה מיא ושדיהוה לגודא - ומי הים שדרכם
 35 שאינם סובלים דבר מת, דחו והשליכו את הדג לשפת המים, ובעת
 36 שנפל על היבשה, הריב מיניה -[חברו מחמת גודלו] שתיין מחוין
 37 - שישים כרכים. והיה ברור לו כל כך עד דאכול מיניה שתיין
 38 מחוין - בעוד שהיה לת. אכלו מבשרו שישים כרכים. ואף
 39 הרחוקים מלחו מיניה - מלחו מבשרו ונשארוהו למקומם, ואכלו
 40 ממנו עוד שתיין מחוין. ומלאו מהר גלגלא דענייה תלת מאה גרבי
 41 משחא - ומשומן הדג שבעין אחת, מילאו שלש מאות חביות של
 42 שמן. וכי הדרן לבתר תריסי רחי שתא - וכשחזרונו למקום זה
 43 לאחר שנים עשר חדשים, חוין ו-ראינו] הנהו קא מנסר מנרמי
 44 משללתא - שהיו מנסרים מעצמותיו ובנו מהם סככות לצל, ויתבי
 45 למבנינהו הנה מחוין - וישבו לבנות מחדש את אותם שישים
 46 כרכים שנחברו ממנו.
 47 ואמר רבה בר בר חנה, וימנא דרא הוה קא אילין בספינתא, והוין
 48 ההוא פוורא ו-[דג] דיתבא ליה תלתא אנביה - שהיה חול נקבץ על
 49 גבו, וקדה אממא עילויה - והיו עשבים צומחים על גבו, עד
 50 דפרקין ופשחא היא - שחשבנו שמקום יבשה הוא כאיים שבים,
 51 וסקלין ואפיין ובשילין אנביה - ועלינו על גבו ואפינו ובישלנו,
 52 וכד חם נביה - כשהתחמם גבו מחמת האש, אתהפיך - התהפך
 53 הדג, ואי לא דהוה מנסרא ספינתא הוה מטענין - ואילו לא
 54 שהיתה ספינה קרובה, היינו טובעים בים.
 55 ואמר רבה בר בר חנה, וימנא דרא הוה אילין בספינתא, וסנאי
 56 ספינתא בין שיצא לשיצא דכנארא - והספינה שטה בין שני סנפירי
 57 הדג, ומרוב גודלו של הדג היה משך הילוך זה תלתא ימי ותלתא
 58 לילותא - שלשה ימים ושלשה לילות. וכל זאת כשאיחיו בנקפא

48 מחמת חום הגיהנם. שָׁקַל נֶכְמָא דְעִמָּא וְאִמְשִׁינָה כְּמֵיא - לקח
 49 אותו סוחר גזית צמר ושרה אותה במים, וְדַעֲצִיתָה בְּרֵאשֵׁה
 50 דְרוּמָתָא וְעִיילָה הָתָם - ונעץ את הגיזה הרטובה בראש רומח
 51 והכניס את זה באותם בקעים, וְכִי אִפִּיק הָוּה אֵיתְרָךְ אִתְּרוּכִי -
 52 וכשהוציא את הרומח היה הצמר חרוך מרוב האש וחום הגיהנם,
 53 וזאת על אף שהיתה הגיזה רטובה ושרויה במים. הוסיף אותו
 54 סוחר ואמר לי, אֲצִית מַאי שְׁמַעְתָּ - הסתב ושמע את הקול
 55 שנשמע מאותו מקום, וְשְׁמַעֲתָ דְהוּוּ אֶמְרִין - ושמעתי שהיו
 56 אומרים, מִשֶׁה וְתוֹרְתוֹ אֶמֶת וְהֵן וְאִנְחִנוּן בְּדִיאָן. אֶמַר לִי אֹתוּ
 57 וְ-בבב ראש חודש] מְהֵרָה לְהוּ גִיחָם לְהַכָּא כְּבִשְׁר בְּקִלְחָת - מחזיר
 58 אותם הגיהנם ומדפך אותם למקום זה כדרך שמדפכים בשר
 59 בדוד כדי שיתבשל מהר, וְאֶמְרִי הֵבִי - והם אומרים כך, מִשֶׁה
 60 וְתוֹרְתוֹ אֶמֶת וְהֵן בְּדִיאָן.
 61 עוד אָמַר לִי הַסוֹחֵר הִישְׁמַעְאֲלִי, תָּא אֲחִוִי לָךְ הִיאָךְ דְנִשְׁקִי אֲרַעָא
 62 וְדִקְרָעָא אֲהֲרִי - בא והראה לך מקום גבוה, בו נושקים ומתחברים
 63 הארץ עם הרקיע זה בזה. וכשהביא אותי למקום זה ראיתי
 64 שעשוי כמין חלונות חלונות, שְׁקִלְתָּא לְסִילְתָּא - נטלתי את סל
 65 הלחם שלי, וְאֶתְנַחְתָּא בְּכוּתָא דְרִקְרָעָא - והנחתי אותו בחלון
 66 הרקיע, אֲדַמְצִילָנָא - עד שסיימתי להתפלל, בְּעִיתִיה וְלֹא
 67 אֲשַׁבְּחִיתָה - חיפשתי את הסל ולא מצאתיו. אֲמִינָא לִיָּה - אמרתי
 68 לאורו סוחר ישמעאלי, אִיבָא נְנָבִי הָכָא - האם יש גנבים במקום
 69 זה והם לקחו את הסל. אָמַר לִי, הָאִי גִלְגֵּלָא דְרִקְרָעָא הוּוּ דְהֵרָה -
 70 גלגל הרקיע הוא שסובב בכל יום ויום, וחלון זה שהנחת בו את
 71 הסל במקום אחר הוא. נָטַר עַד לְמַחַר הָכָא וּמִשְׁבַּחַת לָהּ - תמתין
 72 עד מחר בעת הזאת שיחזור הגלגל לכאן, ותמצא את הסל.
 73 רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתַּעֲי - סיפר, וְיִמְנָא תְּרָא הוּוּ קָא אֲוִילִין בְּסַפִּינְתָא -
 74 פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וְחִוִּינָן הָהוּוּ כְּוִוְרָא דְאֶפְקִיָּה
 75 לְרִישֵׁיה מִימָא - וראיתי דג שהוציא ראשו מהמים, וְהָוִת לִיָּה קִרְנִי
 76 - היו לו קרנים, וְחָקִיק עֲלֵיהָ - וחקוק עליהם. אֲנָא בְּרִיָּה קִלְתָּ שְׁבִיבִים
 77 אני מהדגים הקטנים שבים, וְהוֹינָא תִלְתָּ מָאָה פְּרָסִי - וגודלי
 78 שלש מאות פרסאות, וְאֲוִילָנָא לְפִוּקָא דְלוֹיִתָּן - ואני הולך לפיו של
 79 לויִתן למאכלו של יום זה. אָמַר רַב אֲשֵׁי, הָהוּוּ עִינָא דְיִמָּא הוּוּ -
 80 דג זה, הוא מין עז שיש בים, דְבַחִישָׂא, וְאִית לָהּ קִרְנִי - שהיא
 81 חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה.
 82 רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתַּעֲי - סיפר, וְיִמְנָא תְּרָא הוּוּ קָא אֲוִילִין בְּסַפִּינְתָא -
 83 פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וְחִוִּינָן תְּחִיאָ קְרִמְלִיתָא - וראינו
 84 שיש במים ארגו, דְהוּוּ קָא מִקְבָּעֵי בָּהּ - שהיו קבועים בו אֲבָנִים
 85 מִזְבוֹת וּמְרַנְלִיּוֹת. וְהֵרָדִי לָהּ מִינֵי דְכוּוְרֵי דְמַקְרִי כְּרִשָׂא - וטובבחו
 86 לארגו מיני דגים ששמים כרשא. נְחִית - ירד

1 וְנָנוּ אֶפְרָקִיד - והיו שוכבים על גבם ופניהם כלפי מעלה. וְהָוִה
 2 וְקִיפָא בְּרַבִּיָּה דְחַד מִינֵיהוּ - וברכיו של אחד מאותם מתי מדבר
 3 הדיה זקוף כלפי מעלה, וְעִייל מִינֵיעָא תוֹתִי בְּרַבִּיָּה כִּי רַבִּיב נִמְלָא
 4 וְזִקְרָפָא רִוְמָתִיה וְלֹא נָנַע בִּיה - והיה אותו סוחר מהלך תחת ברכי
 5 המת כשהוא רוכב על גמל ורומחו בידו, ועם זאת לא היה נוגע
 6 בברכיו מחמת גובהו.
 7 מוסיף רבה: פְּסָקִי תְּרָא קְרָנָא דְתִלְתָּא דְחַד מִינֵיהוּ - תחבתי כנף
 8 אחד מהטליתות של מתי המדבר כדי לעיין בה איך היתה עשויה
 9 וכמה חוטים יש בה, וְכַשְׁרָצִיתִי להמשיך בדרכי, לֹא הָוִה מִסְתַּגִּי
 10 לָן - הבהמה שרכבתי עליה מיאנה ללכת ולא זזה ממקומה.
 11 כשראה זאת אותו סוחר ישמעאלי, אָמַר לִי, דְלִמָּא שְׁקִלְתָּ מִיּוֹדִי
 12 מִינֵיהוּ - שמא לקחת חפץ כלשהו מאותם מתיים ומחמת כן
 13 הבהמה ממאנת ללכת, אֲהֲרִיָּה - תחזיר את מה שלקחת ולאחר
 14 מכן הבהמה תלך לדרכה. דְנִמְרִי - קבלה בידינו, דְמָאן דְשָׁקִיל
 15 מִיּוֹדִי מִינֵיהוּ לֹא מִסְתַּגִּי לִיָּה - שמי שלוקח מהם דבר לא יכול
 16 להמשיך בדרכו עד שמחזירו. אֲוִילֵי אֲהֲרִיָּתִיה, וְהֵרָדִי מִסְתַּגִּי לָן -
 17 החזרתי את הכנף שלקחתי, ושוב יכלנו ללכת. כִּי אֲתָאִי לְקָמִיָּה
 18 דְרַבְּנָן - כשבאתי לפני החכמים וסיפרתי להם מעשה זה, אָמְרוּ לִי,
 19 כָּל מִי שְׁשִׁמוּ 'אֶבָּא', תְּמָרָא - הרי הוא שוטה כחמור. וְכָל מִי
 20 שהוא 'בַּר בַּר הָנָה', סִיבָאָ - שוטה. שהרי לִמָּא הִלְבָּתָא עֲבָדְתָּ
 21 הֵבִי - עבור איזה בירור הלכה לקחת את הכנף, הלא לְמִידַע -
 22 בכדי לדעת אי הלכה כְּבִיתִי בְּבִיתִי שְׁמַאי שְׁנוֹתָן בכנף ארבעה חוטים, אי
 23 הלכה כְּבִיתִי הֵלֵל שְׁנוֹתָן בכנף שלשה חוטים, ואם כך, לפני
 24 שהחזרת את הכנף למקומו אֲבָעֵי לָךְ לְמִינֵי חוּטִין וְלְמִינֵי חוּלִיּוֹת
 25 - היה עליך למנות כמה חוטים וכמה חוליות יש בו בכדי לדעת
 26 את ההלכה, ומדוע איפה החזרת את הכנף ללא שבדקת.
 27 עוד אָמַר לִי אותו סוחר ישמעאלי, תָּא אֲחִוִי לָךְ - בא ואראה לך
 28 את הר סיני. אֲוִילֵי - הלכתי יחד עמו להר סיני, וְחִוִּינָא דְהֵרָדָא לִיָּה
 29 עֲקִרְבָא וְקִיפָא כִּי תְמָרִי תוֹרְתִי - וראיתי שיש סביב להר עקרבים
 30 העומדים כחמורים לבנים. וְשְׁמַעְתָּי בַּת קוֹל שְׁאוּמְרָה, אִוִי לִי
 31 שְׁנַשְׁבַּעְתִּי להגלות את בני ישראל בגלות, וְעִבְשִׁיו שְׁנַשְׁבַּעְתִּי, מִי
 32 מִסַּר לִי. כִּי אֲתָאִי לְקָמִיָּה דְרַבְּנָן - כשבאתי לפני החכמים וסיפרתי
 33 להם מעשה זה, אָמְרוּ לִי, כָּל מִי שְׁשִׁמוּ אֶבָּא, תְּמָרָא - הרי הוא
 34 שוטה כחמור. כָּל מִי שהוא 'בַּר בַּר הָנָה', סִיבָאָ - שוטה. לפי
 35 שְׁהָוִה לָךְ לִוְרָא מוֹפְרָא לָךְ - היה לך להפך שבועה זו ובכך יוכלו
 36 בני ישראל להיגאל מהגלות. ברם מוסיפה הגמרא את טעמו של
 37 רבה בר בר חנה שלא אמר 'מופר לך', והוא סִבָּר, דְלִמָּא שְׁבִוּוּתָא
 38 דְמִבּוּל הוּוּ - שמא מה ששמע 'אוי לי שנשבעתי אין הכוונה על
 39 שבועה זו של הגלות, אלא על השבועה שנשבע הקדוש ברוך
 40 הוא שלא יביא עוד את המבול על הארץ, ושבועה זו לא רצה
 41 רבה להפך כדי שלא יחייב את העולם במבול. ואילו רַבְּנָן
 42 סוֹבְרִים שְׂאֵם כֶּן - אם הכוונה על שבועת המבול, 'אוי לי' לָמָּה,
 43 אלא על כרחך כוונתו על שבועת הגלות, והצטער על כך משום
 44 שבכל צרתם לו צר, ואם כן היה לו לרבה להפך את השבועה.
 45 עוד אָמַר לִי הסוחר הישמעאלי, תָּא אֲחִוִי לָךְ בְּלוּעֵי דְקִרְחָ - בא
 46 ואראה לך את המקום שנבלעו בו עדת קרח. תוֹאִי תְּרִי בִּיעֵי וְהוּוּ
 47 קָא מִסְתַּגִּי קוּפְרָא - וראיתי שני בקעים באדמה, ויצא מהם עשן

1 ונגו אפרקד — שהיו שוכבין בפנים צהובות, כשתהו יין. אפרקד — פניו למעלה,
 2 שפיניש בלעז. ועייל טייעא תותי בריכיה בו' — כלומר, ראיתי טייעא שהיה מהלך תחת
 3 ברכי המת, רוכב על הגמל ורומחו בידו, ולא היה נוגע בו בברכיה. וליכא לפרושי דגובה
 4 הברכים כשעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורומחו בידו ולא היה נוגע בו. דאי
 5 שיערא קאמר, ולא ממש הוא מעשה — הדי
 6 הוה ליה למימר: ועייל פרשא תותי בריכיה בו', כנף הטיליה,
 7 אי נמי: ועייל גברא. שקלי קרנא — כנף הטיליה,
 8 להביאו לפני הכמים, ללמוד ממנו דין ציצית. אי
 9 בבית שמאי אי בבית הלל, כדלקמן. ולא הוה
 10 מסתני לן — בהמות שדיעו ורובין לא היו
 11 יכולין לילך. כל אבא חמרא — רבה בר בר חנה
 12 דלוינן רב אבא בר חנה. וכמו כן רבינא — כמו
 13 רב אביןא. חמרא — כלומר, שוטה כחמור.
 14 סיכסא — שוטה. כדאמרין ב"חלק" (סנהדרין ק,
 15 ב): עבדן כסיסן. למאי הלכתא — פסקת ליה —
 16 משום דבעית למיחוי אי הלכה בבית שמאי,
 17 דפליגי במסכת מנחות (מא, ב). דתנו רבנן: כמה
 18 חוטיין הוא נותין בית שמאי אומרין: ארבעה,
 19 ובית הלל אומרין: שלשה. וכמה תהא
 20 משולשת בו. איבעי לך לביטני חוטיין וחוליות
 21 — מקמי דתהדרהי, ותניי ותניא לן. חוליות —
 22 שלשה חוטיין גדיל קרי חוליא, במסכת מנחות.
 23 שנשבעתי — מן הגלות. כדכתיב קראי טובא
 24 בבניאים. והוא — רבה בר בר חנה, סבר: דלמא
 25 שבעתא דמבול, דכתיב "אשר נשבעתי מעבר
 26 מי נח" וגו' (שעיריז נד) — אורחא שבעתא היה
 27 רוצה להפר, ויחריב את העולם במבול, ולפיכך
 28 לא רצה להפר. ורבנן — דקרו ליה סיכסא,
 29 אמרי: אם כן לא הוה ליה למימר "איו לי", אלא
 30 משום ד"בכל צרתם לו צר". ביזעי — בקעים,
 31 דכתיב "תבקע הארץ אשר" וגו' (במדבר טז).
 32 קורא = עשן. שקל נבבא דעמרא — לקח גיזה
 33 צמר ושראה במים. איחדך איחורכי — נתנו
 34 גבבי, אף על פי ששוויין במים. אצית — הסכת
 35 ושבעת דקאפרי — שהרי ירד חיים
 36 שאולה. כל תלתין יומין — כל ראש חדש.
 37 נבבא בקלחת — שמהפכין אותו כדי שתתבלל.
 38 היכא דנשקי ארעא ורקיעא — מקום גבוה היה
 39 שלם שנשקין יחד לו לזה. ולא היינו סוף
 40 העולם. הוא מתולת חמש מאות שנים הוי, וארץ
 41 ישראל אמצעית של עולם היא כדכתיב
 42 (יחזקאל לח) יושבי על טבור הארץ, והיינו
 43 מקומו של רבה בר בר חנה. סילתא — סל לחם
 44 שלי. דהדר — חזור, כדאמרין בפסחים (צד, ב):
 45 לגלג חזר ומלות קבועים. אוסייה = נחיריה,
 46 לישנא אחרינא: מתרתי וזמה מרא, והיינו נמי
 47 נחירי. סברי דסורא — נהרות שבסורא. בריה
 48 קלה — מבריות קטנים שבים. לפומיה דליותן —
 49 שיאכלני הים. עיזא דימא — שכל מה שיש
 50 ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה, בשחיטת חולין
 51 (קכו, א). דביחשא — חופרת בים בקרניה לבקש
 52 אחר מוונתיה. קריליתא = ארגו. דשפיה כרשא
 53 — כך שמו.

בר

היינו שמשמין בו ציצית ומסלקים אותו מיד, לחודיע שקיים מצות ציצית. לפי שהבגד חדש ולא הושם בו ציצית מעולם — צריך להשים בו. וכן נוהגים בארץ אשכנז, להשים ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית, ומיד מסיירין.

ועבשוי שנשבעתי מי מיפר לי — ותימה: דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו? דהא מסקינן במסכת חגיגה (י, א) דגדרים יש לון הפרה, מדכתיב "אשר נשבעתי באפי", ודרשינן: באפי נשבעתי וחוורני. אלמא שהוא מיפר בעצמו ואהדיא קשה, דהיאך מיפר לעצמו? והאמרין בפרק "אלו נדרים" (נדרים פא, ב): "לא יחל דבר" — מיכן לחכם שאין מיפר לעצמו. והא דאמר בפרק "ארבעה נדרים" (שם נג, א) גבי ההוא קצרא דשרא לנפשיה — לא שרא לנפשיה ממש, אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה, אבל רבנן שרו ליה. שמוע

שמניע

לפיו של ליתן — ואינו מתערב בכל אותן מים. כדמוכח בבבאשית רבה, דקאמר: וכי מעשה נסים הוא? אמר רבי יוחנן: אל תתמה, הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב.

ארבעה

נדרות הן ירדן ירמון קירומיון ופיגה — ואם תאמר: דתנן במסכת פרה (פרק שמניי משנה י) דקירומיון ופיגה

פסולין למי חטאת מפני שהן מי בצים, ומייתי

לה בפרק קמא דסנהדרין (ב. ה.) ובין דקרי להו

מי בצים — משמע שאינן נובעין, והבא משמע

שנובעין, דקרי להו נדרות ויש לומר: נדרות

נובעין הן, ולפי שמי בצים מתערבין בהן —

פסולים למי חטאת, לפי שאינן רדופין, כחמת

שמתערבין באמנים, ואין ליתן חיות גמור.

ורבינו תם מפרש דפסולין משום דאין כאן "מים

חיים אל כלי", דעפר וטס מעורב בהן כחמת

שהן מי בצים, ומפסיקין בין מים לכלי.

פלוגי

בר אמוראי לאתויה, ורגש ובעי לשמטיה לאמטיה, וישא זיקא דחלא ונחת. נפק בת קלא אמר לן: מאי אית לנו בהדי קרסוליתא דרביהו דרבי הנינא בן דוסא, דעתידה דשריא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה הנידוא משתעי: זימנא חדא הוה אולנן בספינתא, וחיונן ההוא אבן מכא דהוה הריר לה תנינא, נחית בר אמוראי לאתויה. אתא תנינא קא בעי למבלע לה לספינתא, אתא פישקנצא פסקיה לרשיה, אתהפיכו מיא והוה דמא,

אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה ותי. הדר אתא קא בעי גלעא לספינתא, הדר אתא ציפרא פסקיה לרשיה, שקליה לההיא אבן טכא שדויה לספינתא, הוה הני ציפרי מליחי בתדן, אוהבניהו עליהו, שקליה ופרחו להו בהרה. תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה, והיה רבי אליעזר ישן ורבי יהושע געור, נודעו רבי יהושע ונגער רבי אליעזר. אמר לו: מה זה יהושע, מפני מה נודעוהו? אמר לו: מאור גדול ראיתי בים. אמר לו: שמא עיניו של ליתן ראותי, דכתבי: "עיניו בעפעפי שחר".

אמר רב אשי, אמר לי הונא בר נתן: זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא, והוא אממא דבשרא בהדן, פתחנא ונקורנא ואנחנא אעשפי, אדמיייתנין ציכי חלם אממא, וטיונן. פי הדרן לבתר תריסר ירחי שהא, חיונהו להנהו גומרי דהוה קא מלחשי. פי אתאי לקמיה דאמימר, אמר לי: ההוא עישבא - סמתי הוה, הנהו גומרי דריתמא הוו.

ויברא אלהים את התנינם הגדולים" - הכא תרגימו: ארילי דימא. רבי יוחנן אמר: זה ליתן נחש בריה וליתן נחש עקלתון, שנאמר: "ביום ההוא יפקד ה' בהרבו תקשה" וגו'. (סימן: פל שעה ירדן) אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו - זכר ונקבה בראם, אף ליתן נחש בריה וליתן נחש עקלתון - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נוקקין זה לזה - מחריבין כל העולם פולין; מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס את הזכר, והרב הנקבה וכלתה לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: "והרג את

התנין אשר בים". ואף בהמות בהרי אלף - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נוקקין זה לזה - מחריבין כל העולם פולין; מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס הזכר, וציונן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: "הנה נא כחו כמתניו" - זה זכר, "ואונו בשרידי כמנו" - זו נקבה. התם נמי ליסרסיה לזכר וליצנינה לנקבה - דגים פריצי. - וליעביד איפקא - איפעית אימא: נקבה מליחא מעלי; איפעית אימא, פיון דכתבי: "ליתן זה יצרת לשחק בו", בהדי נקבה לאו אורח ארעא. הכא נמי למילתה לנקבה - פורא מליחא מעלי, בשרא מליחא לא מעלי. ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש הקדוש ברוך הוא לבראות את העולם, אמר לו לשר של ים: פתח פיהו ובלע כל מימות שבועלם. אמר לפניו: רבונו של עולם, די שאעמוד בשלי. מיד בעט בו והרגו, שנאמר: "בכחו רגע הים ובתבויתו מחץ רחב". אמר רבי יצחק, שמע מינה: שרו של ים רחב שמו, ואלמלא מים מכסין אותו - אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו, שנאמר: "לא ירעו ולא ישחיתו בכלל הר קדשי וגו' פמים לים מכסים", אל תקרי "לים מכסים", אלא: לשרה של ים מכסים.

ואמר רב יהודה אמר רב: ירדן יוצא ממערת פמיים. תניא נמי הכי: ירדן יוצא ממערת פמיים, ומהלף בימה של סיכבי ובקמה של טבריא, ומתגלגל ויורד לים הגדול, ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של ליתן, שנאמר: "יבטח פי גיח ירדן אל פיהו". מתקופ לה רבא בר עולא: האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא אמר רבא בר עולא: אימתי בהמות בהרי אלף בטהוחות? בזמן שמגיע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, מאי דכתבי: "פי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבוננה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמיא, וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופיגה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

בר אמוראי — אדם שיועד לשוב במים. כנא לשמטיה לאמטיה — שביקש לחתוך ירכו.
ורק ליה חלא — חומץ, וברח מריחו. למישרא ביה — להצניע בו. וחיונן ההוא אבן מכא — לתוך המים, והורא ליה תנינא. הכי גרסינן: אתא ההוא תנינא רגש וקבעי למבלע לספינתא, אתא פושקנצא — עורב נקבה, וקטעיה לרשיה דתנינא, אתהפיכו מיא והוה דמא מרוב דם, שהיה גדול הרבה. הדר בעי לטבעיה לספינתא, אתא ההוא פושקנצא וקטליה, ואזיל בר אמוראי ושקליה לההיא אבן טובה ותלינהו להנהו ציפרי, לנסות אם יחיו, וחיו ופרחו להן. בהרה — בהדי ההוא אבן. נודעו — חדר חרדה. פתחנא ונקורנא — מינה חלב וגיד הנשה. חלם — שנתחברת יחד במתחלה. סמתי — עשב שמתכו, כדאמרינן ב"המקבל" (בבא מציעה ק, ב) ובי"אלו טרופות" (תולין נד, א). דעבר ליה סמתי ודי. דריתמא — רוחם, שאין גלזלי כבים מהרה. ארילי דימא — ראמים שבים. (ורבינו חננאל פירש ליתן). נחש בריח — הוא ליתן זכר, וחקף הוא בריחה. עקלתון — ליתן נקבה, שמקוף את כל העולם. זכר ונקבה בראם — כדכתבי (ישעיהו כז): נחש בריח ונחש עקלתון. מחריבין את כל העולם — שידו לון ולדות הרבה גדולים, שמחריבין את העולם. סירס את הזכר — שלא יזקק לשאר דגים. אי נמי, דלא ליהוי ליה צעל תאנה. שנאמר והרג את התנין — סיפא דהאי קרא "פקוד ה' בהרבו הקשה" (גו') והוא, ומדלא כתבי ויהרגו וכתבי "פקודי קרדשי הכי, והכי משמע ליה קרא: יפקוד ה' בהרבו הקשה על ליתן נחש בריח לעתיד לבא, כאשר עשה אל ליתן נחש עקלתון. שהרי הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית. בהמות בהרי אלף — פסוק הוא בתהלים במזמור לאסך "כי לי כל חיותי יער בהמות בהרי אלף" — על שם שרועה אלף הרים בכל יום. כחו בפתניו — שלא הטיל זרע מימיו. ואנו בשירידי כמנו — שלא ילדה. ולעיל מינה כתבי באיוב: "הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך" וגו'. חתם נמי — גבי ליתן, לצננה לליתן נקבה, ואמאי דהנה? דגים פריצי — ולא מהניא בהו צינון. הכי נרסיתו; ואי כתיב אימא כיון דכתבי ליתן זה נרסיתו כל שכן — ואמרינן במסכת עבודה זרה (ג, ב): שעה רביעית יושב ומשחק עם ליתן. הכא נמי לימלחא לבהמה נקבה — ומה בצע להחיותה ולצננה? ובלע כל מימות — כדי שתראה היבשה. די שאבלע מים שלי — דלחיב כתבי "זהים אינו מלא", שבלוע אותם. רגע הים — לשון שבירה. מפני ריחו — שהוא מוסרח. לפי שמו, ולכך היה מסריח. אל תקרי לים מכסים — שהרי הים עצמו מים הוא. אימתי בהמות בהרי אלף בטהוחות — שלא ימותו — כל שעה שיגח ירדן לפיו של ליתן, דכל זמן שהוה זכי מחתוך הן כמנו כ. כי הוא — הקדוש ברוך הוא. על ימים יסדה לארץ ישראל.

קנינא

האי בבהמות בהרי אלף פתיב אלא אמר רבא בר עולא: אימתי בהמות בהרי אלף בטהוחות? בזמן שמגיע ירדן בפיו של ליתן. (סימן: ימים גבריא רעב) פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, מאי דכתבי: "פי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבוננה"? אלו שבועה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל, ואלו הן שבועה ימים: ימה של טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיכבי, וים אספמיא, וים הגדול, ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוק, וקירומיון, ופיגה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: עתיד גבריא לעשות

קנינא

נאמר בתורה ביום החמישי של בריאת העולם (בראשית א כא),
 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתְּנִינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת
 אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם, וְהָיָה הַתְּנִינִים בְּכָל כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הֵם
 ומדוע פרסם הכתוב בפני עצמם, ועל כרחך שכונות הכתוב
 לבריות גדולות ומיוחדות שאינם כשאר 'נפש החיה' שבים ועל
 כן הוזכרו בפני עצמם, ונחלקו להלן מה הם בריות אלו. הַכָּא -
 בבבל תְּרִינֵי שְׁהִם אַרְיֵלֵי דִימָא - ראמים שבים, גדולים מאוד
 בגופם. ואילו רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, זֶה לוֹיֹתָן זָכַר הַדּוֹמָה לְנֶחֱשׁ שְׁהוּא
 זָקוֹף כְּבָרִית, וְלוֹיֹתָן נִקְבָה הַדּוֹמָה לְנֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן - שהוא מתעקל
 ומסובב את כל העולם, שמחמת אורכם מנאם הכתוב בפני
 עצמם. ומביא רבי יוחנן ראייה לדבריו, שְׁנַאמַר (שעיה כו א) 'בַּיּוֹם
 הַהוּא יִפְקְדוּ ה' בְּחֻרְבוֹ הַקֶּשֶׁה וְגו' על לוֹיֹתָן נֶחֱשׁ בְּרַח וְעַל לוֹיֹתָן
 נֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן וְהָרַג אֶת הַתְּנִין אֲשֶׁר בַּיָּם.
 (סִימָן כָּל שְׁעָה וְרָדוּ).
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל מָה שְׁבָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ,
 וְכַר וְנִקְבָה בְּרָאָם, וְהָיָה לוֹיֹתָן נֶחֱשׁ בְּרִית וְלוֹיֹתָן נֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן וְכַר
 וְנִקְבָה בְּרָאָם, וְאֶלְמָלֵי נִקְקִין זֶה לֹאָה וְהוּו פְּרִים וְרַבִּים, הֵי מְחַרְבִּין
 כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ מחמת ריבוי ולדותיהם הגדולים. מַה עִשָּׂה הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, סִירָם אֶת הַקְּבַר שְׁלָא יוֹכַל לְהוֹלִיד וְלָדוֹת, וְהָרַג אֶת
 הַנִּקְבָה וְמִלְחָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. שְׁנַאמַר (שעיה ש) 'בַּיּוֹם הַהוּא
 יִפְקַד ה' בְּחֻרְבוֹ וְגו' על לוֹיֹתָן נֶחֱשׁ בְּרַח וְעַל לוֹיֹתָן נֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן
 וְהָרַג אֶת הַתְּנִין אֲשֶׁר בַּיָּם, וְהָיָה שִׁינָה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ, שִׁבְחָהּ
 כְּתַב 'פְּקוּדָה' שְׁהוּא לְשׁוֹן עֵתִיד, וְלֵאחַר מִכָּן כְּתַב 'וְהָרַג'
 שִׁמְשַׁמְעוֹתוֹ לְשׁוֹן עֵבֶר, וְעַל כְּרַחֲךָ כְּלוֹנַת הַכְּתוּב שִׁיפְקוּד ה'
 בְּחֻרְבוֹ הַקֶּשֶׁה עַל לוֹיֹתָן זָכַר לְעֵתִיד לְבָא, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְנִקְבַת
 הַלוֹיֹתָן שְׁהָרַג אוֹתָהּ לְאַחַר בְּרִיאָתָהּ.
 וְאָף 'בְּהַמּוֹת בְּחֻרְבוֹ אֶלְפָה' - הוא שור הבר שאין בארץ גדול ממנו,
 והוא ניזון בכל יום במרעה של אלף הרים, גם כן וְכַר וְנִקְבָה
 בְּרָאָם, וְאֶלְמָלֵי נִקְקִין זֶה לֹאָה וְהוּו פְּרִים וְרַבִּים, הֵי מְחַרְבִּין כָּל
 הָעוֹלָם בּוֹלוֹ מחמת ריבוי ולדותיהם הגדולים. מַה עִשָּׂה הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, סִירָם הַקְּבַר שְׁלָא יוֹכַל לְהוֹלִיד וְלָדוֹת, וְצִנֵּין הַנִּקְבָה
 שְׁלָא תִתְּאוּה לּוֹכֵר, וְשִׁמְרָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. שְׁנַאמַר עַל
 אוֹתָם בְּהַמּוֹת (איוב ט טו) 'בְּהַמּוֹת אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמָּךְ וְגו' הִנֵּה נָא
 כְּחוֹ בְּמַתְנֵי, זֶה וְכַר שְׁלָא הוֹרֵעַ מֵעוֹלָם, וְאָנּוּ בְּשִׁרְרֵי כְּמֵנּוּ, זֶה
 נִקְבָה שְׁלָא יְלַדָה מֵעוֹלָם, שִׁשְׁנִיחַם עֵדִיין כּוֹחַם שְׁמוֹר עִמָּהֶם. וְזֶה
 רֵאִיָּה לְדַבְּרֵי רַב יְהוּדָה שְׁמִינֵי בְּהַמּוֹת אֵלּוּ לֹא פְרוּ וְרַבּוּ מֵעוֹלָם.
 שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: הֵתָם נָמִי לִגְבֵי לוֹיֹתָן לְסִפְסִיָּה לְיֹקְדִי וְלִיִּזְנָנָה
 לְנִקְבָה, וּמְדוּעַ הָרַג הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נִקְבַת הַלוֹיֹתָן. עוֹנָה
 הַגִּמְרָא: דְּגִיָּים שְׁבִים פְּרִיצֵי - פְּרוּצִים הֵם יוֹתֵר מִהַבְּהֵמוֹת, וְלֹא
 יוֹעִיל צִינּוֹן בְּכַדִּי שְׁלָא יִפְרוּ וְיִרְבּוּ, וְעַל כֵּן הָרַג אֶת נִקְבַת הַלוֹיֹתָן.
 מַה שְׁאִין כֵּן בְּהַמּוֹת שְׁלָא פְרוּצִים כֵּל כֵּךְ, דִּי לְהַם בְּצִינּוֹן.
 חֻזְרַת הַגִּמְרָא וְשׁוֹאֵלֵת עַל דְּבַרֵי רַב יְהוּדָה: וְלִיעָבִיד אֵיפְכָא -
 שִׁיחֲרוֹג אֶת הַלוֹיֹתָן זָכַר, וְאֵת הַנִּקְבָה יִסְרֵס. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא:
 אֵיבְעִית אֵימָא - אֵם תְּרַצָּה תֵּאמְרָ, שְׁהוּא מִחֻמַּת שְׁנִקְבָה מְלִיחָא
 מְעִלֵי - שְׁבִשְׂרָה טוֹב יוֹתֵר לְסַעֲדוֹת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבּוֹא כְּשִׁהוּא
 עוֹמַד מִלּוֹחַ זְמַן רַב, לְעוֹמַת בְּשֵׁר הַזּוֹכֵר. אֵיבְעִית אֵימָא, בִּין
 שִׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁחַק עִם הַלוֹיֹתָן כְּדְבָרְכֵי (תהלים קד כז) 'לוֹיֹתָן
 זֶה יִצְרָתָ לְשַׁחֵק בּוֹ, וְעַל כֵּן הָרַג אֶת הַנִּקְבָה וְהַחִיָּה אֶת הַזּוֹכֵר,
 שִׁהָרַג בְּחֻרְבוֹ [עַם] נִקְבָה לְאִי אוֹרְחָ אֲרַעָא - אִין זֶה מִדְרָךְ הָאֲרָץ
 לוֹמַר כֵּן.
 לְאַחַר שְׁאִמְרָה הַגִּמְרָא שְׁבִשֵׁר נִקְבָה יוֹתֵר טוֹב כְּשִׁהוּא נִמְלַח
 וְעוֹמַד זְמַן רַב, שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: הֵתָא נָמִי לְמִלְחָה לְנִקְבָה - גַּם כֵּאֵן
 יִחַרְוּ אֶת הַנִּקְבָה שֶׁל שׁוֹר הַבֵּר וְיִמְלַחְנָהּ לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבּוֹא,
 וּמְדוּעַ לֹא הָרַגָּה אֵלּא רַק צִינָנָה. עוֹנָה הַגִּמְרָא: כְּפּוֹרָא מְלִיחָא מְעִלֵי

בְּרַ אַמּוֹרָאִי - אדם המלומד לטוט בנהרות] לְאֶתְוּהָ - כדי למשות
 את הארגו מהמים, וְרָגַשׁ - זַע הַדָּג, וְכַעַי לְשִׁמְטָיָה לְאֶטְמִיָה - וְרַצָּה
 לְחַתּוֹךְ אֶת יְרִיכּוֹ שֶׁל הַבֵּר אַמּוּרָאִי, וְשִׁדָּא וְיִקָּא דְחֵלָא וְנַחַת - וְרַק
 עָלֵיו הַבֵּר אַמּוּרָאִי נוֹד שֶׁל חוֹמֶץ וְבִרְחַ הַדָּג מִחֻמַּת רִיחוֹ, וְיִרַד שׁוֹב
 הַבֵּר אַמּוּרָאִי לְמִשׁוֹת אֶת הָאֲרָגוֹ. וְאִן נָפֵק בַּת קָלָא - יִצְאָה בַת
 קוֹל מֵהַשְּׂמַיִם וְאָמַר לָן, מַאי אִיתְּ לָכוּן בְּחֻרְבוֹ מְלִיחָתָא דְבִרְיָתָהוּ
 דְרַבִּי חֵינָא בֶּן דִּיקָא - מַה לָּכֶם לְקַחַת אֲרָגוֹ זֶה הַמִּיּוּעַד לְאַשְׁתּוּ
 שֶׁל רַבִּי חֵינָא בֶּן דִּיקָא, וְעֵתִידָהּ לְשִׁדָּא דְחֵלָא וְנַחַת - מַה לְצַדִּיקִי
 לְעִלְמָא דְרַבִּי - שְׁהִיא עֵתִידָהּ לִהְיֵיחַ בְּחוּךְ תִּיבָה זֶה אֶת חוֹטֵי
 הַתְּכַלַּת שְׁתַּעֲשֶׂה עֵבֶר צִיצוֹת הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַבָּא.
 רַב יְהוּדָה הִינּוּדָא מְשַׁתְּעֵי - סִפֵּר, וְיִמָּנָא תְּרָא הָוָה אוֹלִינָן בְּסִפְיָתָא
 - פַּעַם אַחַת הֵייתִי מְדַלֵּךְ בְּסִפְיָנָה, וְהָיוּנָן הֵינָא אָבְן מְכָא - וְרֵאִיתִי
 בְּמִים אָבְן טוֹבָה, דְּהוּו הַרִיר לֵה תְּנִינָא - שְׁתַּנִּין גְּדוֹל שֵׁט סַבִּיבָה.
 חֵתִית בְּרַ אַמּוֹרָאִי לְאֶתְוּהָ - יִרַד אָדָם מִלְּמוּמַד לְשׁוֹט בְּנֵהֲרוֹת כְּדִי
 לְמַשׁוֹתָם מִהַמַּיִם, אֶתְא תְּנִינָא - בֹּא הַתְּנִין, קָא כְּעֵי לְמַבְלַע לֵה
 לְסִפְיָתָא - וְרַצָּה לְבַלּוֹעַ אֶת הַסִּפְיָנָה שְׁהִינָו בְּתוֹכָהּ. אֶתְא
 פִּישְׁקָנְצָא - בֹּאָה נִקְבַת הָעוֹרֵב, וְפִסְקִיָּה לְרִישִׁיָּה - וְכֻרְתָּה אֶת
 רֵאשׁוֹ שֶׁל הַתְּנִין, וּמִחֻמַּת רׁוֹב הַדָּם שְׁנִשְׁפָךְ מִמֶּנּוּ, אֶתְהַפִּיכּוּ מַאי
 וְהוּו דְמָא - נִהַפֵּךְ צִבּוּעַ הַמַּיִם וְנִהְיָה דּוֹמָה לְדָם. אֶתְא תְּנִינָא חֲבָרִיָּה
 - בֹּא תְנִין אַחַר, שִׁקְלִיָּה - לְקַח אֶת הָאָבְן הַטּוֹבָה הַזֶּה, וְתִלְחַד לִיָּה
 תִּלְחַד אוֹתָהּ עַל הַתְּנִין, וְחָיָה - וְעַל יְדֵי כֵךְ חוֹר הַתְּנִין לְחַיּוֹת, הָרַד
 אֶתְא קָא כְּעֵי בְּלָעָא לְסִפְיָתָא - שֵׁב הַתְּנִין וְרַצָּה לְבַלּוֹעַ אֶת
 הַסִּפְיָנָה שֶׁהֵינָו בְּהָ, הָרַד אֶתְא צִפְרָא פְּסְקִיָּה לְרִישִׁיָּה - שׁוֹב בֹּאָה
 צִפּוֹר וְכֻרְתָּה אֶת רֵאשׁוֹ. וּמֵאחַר וְלֹא הִפְרִיעֵנוּ הַתְּנִין, שִׁקְלִיָּה
 לְהֵינָא אָבְן מְכָא - מְשִׁינוּ אֶת אוֹתָהּ אָבְן מִהַמַּיִם, שְׁרִינָה לְסִפְיָתָא
 - וְהִשְׁלַכְנוּ אוֹתָהּ לְסִפְיָנָה. הָוָה הֵי צִפְרִי מְלִיחֵי בְּהָן - הִיָּה
 בְּרִשׁוֹתֵינוּ צִפּוֹרִים מְתוּת שְׁמַלְחָנוּ אוֹתָם לְאִכִּילָהּ, אוֹתְבִינָהוּ
 עֲלִיָּהוּ - וְהִנְחָנוּ אֶת הָאָבְן עֲלֵיהֶם לְנִסּוֹת הָאֵם יִשׁוּבוּ לְחַיּוֹת, וְאָכְן
 כֵּךְ הִיָּה שְׁבִבוּ הַצִּפּוֹרִים לְחַיּוֹת, וְשִׁקְלוֹתָהּ וּפְחָרוּ לָהּ בְּחֻרְבוֹ - לְקַח
 אֶת הָאָבְן וּפְחָרוּ יַחַד עִמָּה.
 תְּנֵו רַבֵּן, מְעַשָּׂה בְּרַבִּי אֵלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוּו בְּאִין בְּסִפְיָנָה, וְחָיָה
 רַבִּי אֵלִיעֶזֶר יִשְׁן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִעוֹר, נִדְעוּעַ - הַתִּירָא וְחָרַד רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ. וְנִנְעַר רַבִּי אֵלִיעֶזֶר וְאָמַר לֵו, מַה זֶה יְהוֹשֻׁעַ, מַפְנֵי מַה
 נִדְעוּעַתָּ - מַפְנֵי מַה חָרַדָּה זֶה. אָמַר לוֹ מְאוּר גְּדוֹל רֵאִיתִי בַּיָּם,
 וְחוֹשְׁשֵׁנִי שְׁמָא הוּא גַל יָם הַבָּא לְהַטְבִּיעַ אֶת הַסִּפְיָנָה. אָמַר לוֹ
 שְׁמָא עֵינֵינוּ שְׁל לוֹיֹתָן רֵאִיתִי, דְּכָתִיב עַל הַלוֹיֹתָן (איוב מא ט) 'עֵינֵינוּ
 כְּעַפְעָפִי שְׁחָר' - שְׁעֵינֵנוּ וּזְרוּחוֹת וּזְרוּחוֹת מְאִירוֹת כְּבִקִּיעַת אוֹר הַשְּׁחָר,
 וְהוּא הָאוֹר שְׁהֵיא וְאִין בוּ מִשׁוּם סַכְנָה.
 אָמַר רַב אֲשֵׁי אָמַר לֵי הוֹנָא בְּרַ נֶחֱו, וְיִמָּנָא תְּרָא הָוָה קָא אוֹלִינָן
 בְּמַדְבְּרָא - פַּעַם אַחַת הֵיינּוּ מִהַלְכִים בְּמַדְבַּר, וְהוּא אֵמְטָא דְבִשְׁרָא
 בְּהָן - הִיָּה עֲמַנוּ יִרַךְ שֶׁל בְּשֵׁר. פְּתָחָנָא וְנִקְרָנָא - פְּתַחְנוּ אֶת הַיָּרַךְ
 לְנַקֵּר וְלְהוֹצִיא אֶת הַחֲלָב וְגִיד הַנֶּשֶׁה שְׁבוֹ, וְנָתְנָנָא אַעֲשָׂבֵי - וְהִנְחָנוּ
 אֶת הַבְּשֵׁר עַל הָעֵשְׂבִים שֶׁהוּו שֵׁם וְהַלְכְנוּ לְלַקֵּט עֵצִים לְצַלִּיתוֹ.
 אֲדַמְיָתִינָן צִיבֵי - עַד שֶׁהַבְּאֲנוּ עֵצִים, הָלַם אֵמְטָא - הַתְּחַבְּרוּ כֵּל
 חֲלָקֵי הַיָּרַךְ וְהוּו לְאַחַד כְּפֵי שְׁהוּו לְפָנֵי הַנִּיקּוֹר, וְמוֹיָנָן - וְצַלִּינוּ אֶת
 הַיָּרַךְ לְהַכְּשִׁירוֹ לְאִכִּילָהּ. כִּי הָרַךְ לְכַתֵּר תְּרִיסַר יְרָחֵי שְׁתָּא -
 כִּשְׁחוֹרְנוּ לְמִקּוֹם זֶה לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשִׁים, חֻזְיָנָהוּ לְחַנּוּהָ גּוֹמְרֵי
 דְּהוּו קָא מְלָחֵשׁ - רֵאִינוּ שְׁאוֹתָם גַּחְלִים שְׁצַלִּינוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַיָּרַךְ,
 עֵדִיין לְחוֹשׁוֹת. כִּי אֶתְא לְקַמְיָה דְאֵמְטָמֵר - כְּשַׁבְּאֵתִי לְפָנַי אֲמַיְמַר
 וְהַרְצִיתִי לְפָנָיו מַעֲשֶׂה זֶה, אָמַר לֵי, הֵינָו עֵישָׁבָא סְתְרֵי הָוָה - עֵשֶׁב
 זֶה שֶׁהִנְחָתָם עָלָיו אֶת הַבְּשֵׁר, מִין סָם הוּא שְׁמוֹ 'סְמַתְרִי' וְדִרְכוּ
 לְחַבֵּר חֲתִיכּוֹת בְּשֵׁר וְלַעֲשׂוֹתָם אַחַד. וְתָנָהוּ - גַּחְלִים אֵלּוּ שְׁלָא כְּבוּ
 וְלַחֲשׂוּ גַם לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ, גּוֹמְרֵי דִירְתָּכָא הוּו - גַּחְלִים שֶׁל
 עֵץ רוֹתֵם הֵם, שְׁחוּמָם רַב בְּחוֹדֵר וְאִינָם מְהַרִּים לִיכּוּבַת.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

וְגַם אֲבָל דְּלֵת הָעֲשׂוּיָה מִקְרָשִׁים הִרְבֵּה וַיֵּשׁ לָהּ אֲסֵקָפָה - מִתֵּר לְנַעוּל בְּהַ לְדַבְרֵי הַפְּלִיטָה בְּפִתְחַ הָעֲשׂוּיָה לְכַנְיָסָה וַיִּצְיָאָה תְּדִיר, אַף שְׁשׂוּמְטִין וְעוֹקְרִין אוֹתָהּ לְגַמְרֵי בְּשִׁפּוֹתֶיהָ, שְׂאִינָה קְשׁוּרָה שֶׁם כְּלָל, וְאַף אִם אֵין לָהּ הֶפֶר צִיר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְמַעְלָה.

וְהוּא הִדִּין בְּמִקּוֹם שְׁנוּעֵלִין בְּקִרְשֵׁים הִרְבֵּה מִפְּרָדִים וַיֵּשׁ חֲקִיקָה לְמַעְלָה וְלִמְטָה שְׁמִכְנִיסִין שֶׁם הַקְרָשִׁים, הוֹאִיל וְהִפְתַּח נַעוּל בְּכִמָּה קְרָשִׁים - חֲשׂוּבִים כְּלָם בְּדִלְת אַחַת עֲשׂוּיָה מִקְרָשִׁים הִרְבֵּה, וּמִתֵּר לְנַעוּל בְּהֵם אַף שְׁשׂוּמְטִין אוֹתָהּ לְגַמְרֵי בְּשִׁפּוֹתֶיהָ, וְאַף שְׂאִין לָהֶם הֶפֶר צִיר, אֲלָא שֶׁהוּא פִּתַּח הָעֲשׂוּיָה לְכַנְיָסָה וַיִּצְיָאָה תְּדִיר:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף יג:

ביאורי הלכה

[נ] לדברי הכל — גם לדברי המחמירים בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר⁵⁹.

צינונים והוספות

צי"ר), כשיורדת אחת מסיבות האיסור כולם מודים להתיר הנעילה (לא רק בדלת שיש בה ב' צדדים להתיר, אלא) גם בדלת שיש בה צד היתר אחד בלבד.

59) למרות שלדעת המחמירים עקירת הדלת ממקומה (בצירוף חסרון צורת הפתח או צורת הדלת) היא סיבה לאסור את נעילת הדלת גם כנגד ב' צדדי היתר (כגון שהוא פתח שעשוי לכניסה ויציאה תדיר, והדלת קשורה עם היכר

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תלמוד תורה ~

חדש הרי זה מתחייב בנפשו ממש כמו שאמרו חכמים ודלא מוסיף יסיף דהיינו שיאסף בלא זמנו שנאמר בתורה כי הוא חייבם וגו' ואומר למען ירבו ימיכם וגו' ודברי תורה נדרשים מכלל הן לאו.

ולא אמרו לא עליך המלאכה לגמור אלא לענין שלא ימנע האדם מלעסוק בתלמוד תורה מחמת שהוא אינו יכול לגמור ולירע את כולה מקוצר דעתו וכה זכרוננו לזכור הרבה כל כך כמו שיתבאר או מאפס הפנאי שלו ממירדת פרנסתו וגם כל אדם לא יוכל להגיע לתכלית התורה שמצד עצמה אין לה קץ ותכלית כמו שנתבאר למעלה וגם לענין שיהווה הרבה על לימודו כראוי ולא ימעט בזה מחמת שצריך ללמוד עוד כדי לגמור התורה כי לא עליך המלאכה לגמור אבל אי

~ יום ראשון ~

הלכות ת"ת פרק שני

ה ואל יאמר השוכח דבר אחד אילו לא למדתי דבר זה לא נתחייבתי בנפשי ולמה אתחייב כשלמדתי ושכחתי כי באמת אלו לא למד דבר זה לא מעלה עליו הכתוב בלבד כאלו מתחייב בנפשו אלא היה מתחייב בנפשו ממש שכל מי שאפשר לו להרבות ולהוסיף בלימודו בענין שלא ישכח בזה מה שלמד כבר מפני שכבר חזר על לימודו כראוי ואינו מוסיף אף על פי שאינו מתבטל מתלמוד תורה אלא חוזר תמיד על הראשונות שלא מפני חשש שכחה אלא מפני שנוח וקל לו יותר לחזור על הראשונות מלטרות בלימוד

שיודע ורואה בעצמו שאינו זוכר היטב כראוי ואינו רוצה לחזור ולקבוע על יד הרי זה כמסיר דברי תורה מלבו וזכרונו ועובר על פן תשכח ופן יסורו מלבבך):

~ יום שלישי ~

ח וגם מי שיודע בעצמו שהוא שכחן גדול בטבעו ותולדתו שאף אם יחזור על לימודו פעמים אין מספר לא יזכור כי אם זמן מה ואח"כ ישכח מעט מעט לא יוכל לפטור נפשו מלאו זה דפן תשכח ומצות ושננתם שנתבאר למעלה כי מצות התורה שוות לכל נפש מישראל ולא ניתנה תורת כל אחד ואחד בידו שיהיה זה חייב במצוה זו וזה פטור ממנה לגמרי מחמת טבעו ותולדתו אלא כל אחד חייב לזכור דברי תורה בלבו כפי יכולתו והשגת כח זכרונו אם מעט ואם הרבה דברי תורה.

ועל זה אמרו לא עליך המלאכה לגמור כגון מי שהוא שכחן גדול ואם יהיה שונה הלכות רק פרק אחד ביום ויחזור עליו מאה פעמים ויותר ואפילו כל היום כולו לא יוכל לזכרו היטב כי אם חודש אחד על דרך משל ואח"כ אם לא יחזור עליו יתחיל לשכוח מעט מעט הרי זה חייב לעשות כן ללמוד בכל יום רק פרק אחד ולחזור עליו כל היום כולו וכן יעשה שלשים יום ואח"כ בסוף החדש יחזור על השלשים פרקים אלו כמה פעמים עד שיוכל לזכרם היטב עוד ג' או ד' שבועות על דרך משל ואח"כ ילמוד בתוך כך עוד פרק אחד בכל יום ויחזור עליו כל היום כולו ויעשה כן עד כלות הג' או ד' שבועות אלו ואז יחזור עוד פעם או שתים על שלשים פרקים הראשונים וגם על פרקים האחרונים שלמד בג' או ד' שבועות אלו עד שיוכל לזכור הכל עוד כמה שבועות ובתוך כך ילמוד עוד פרק אחד בכל יום. וכן יעשה להיות מוסיף והולך פרק אחד בכל יום בכל ימים שביתיים בין חזרה לחזרה עד שילמוד כל כך הרבה משנה ותלמוד בענין כשיצטרך לחזור על הראשונות בסוף כל חדש כפי טבעו שאינו יכול לזכור היטב יותר מחדש אחד על דרך משל אזי ישהה בחזרה זו כל החדש כולו עד שיחזור על כל לימוד שלמד עד עתה וכן יעשה לעולם מידי חדש בחדשו לחזור תמיד על הראשונות.

ואף שנמצא שלא יוכל ללמוד ולידע כל ימיו רק כדי מה שיוכל לחזור בחדש אחד לא יחוש כי לא עליך המלאכה לגמור וכך היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בעל פה רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות:

~ יום רביעי ~

ט אך אדם כזה מאחר שאינו יכול ללמוד דברי תורה הרבה מאד צריך שיהיה כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורים חס ושלום והם דברים

אתה בן חורין ליבטל ממנה שלא להרבות ולהוסיף בלימודך אחר שכבר חזרת כראוי על לימודך שלמדת כבר ולא ישכח ממך.

ואם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה כי שכר תלמוד תורה שקול כנגד שכר כל המצות ומן השכר הרב אתה למד העונש הרב למי שאינו מרבה ומוסיף עד שיגמור כל התורה שבע"פ כולה אם אפשר לו כמו שקיבלו חכמים בפירושו הכתוב כל המצוה כמו שנתבאר למעלה:

ן כמה דברים אמורים שהשוכח מתחייב בנפשו ועובר בלאו כששכח מחמת עצלות שנתעצל לחזור על לימודו כראוי אבל מחמת אונסו כגון שטרוד הרבה בפרנסתו והעתים שקובע לו אין מספיקים לו לחזור על כל לימודו שלמד קודם שהיה טרוד אינו מתחייב בנפשו וגם אינו עובר בלאו שנאמר רק השמר לך וגו' רק למעט מחמת אונסו:

~ יום שני ~

ז וכן מי שתקפה וגברה עליו משנתו מפני שהיא חמורה עליו ולכך נשכחה ממנו ולא הועיל לו מה שחזר עליה כראוי אינו מתחייב ואינו עובר אף על פי שאינו אנוס שהיה יכול לעסוק תמיד במשניות והלכות אלו החמורות עליו ולא להסיה דעתו מהן להלכות אחרות ועל זה נאמר ופן יסורו מלבבך ללמדך שאינו מתחייב ואינו עובר עד שישב ויסירם מלבו ולכך נשכחו ממנו ולא כשנשכחו ממנו דברי תורה מפני שקצר מצע שכלו להשיגם בקל ולהפסם יפה בשכלו ומוחו וכת זכרונו שלא ישכחו ממנו לאחר שיהזור עליה פעמים רבות כל כך כמו שחזור על הלכות אחרות שאינן חמורות עליו ולא הצריכתו התורה לעסוק תמיד בהלכות אלו החמורות עליו כדי שלא ישכחן אלא אדרבה צריך הוא ללמוד ולידע כל התורה שבע"פ כולה ולחזור עליה עד שיזכור היטב מה שאפשר לו לזכור ע"י חזרה זו שהן הלכות הקלות עליו ולא יחוש לשכחת החמורות מאחר שאינו נמנע ומניח מלחזור עוד עליהן] ולעסוק בהן תמיד אלא מחמת עסקו בלימוד וחזרה לזכור ההלכות הקלות ונמצא שאינו מסיר דברי תורה מלבו וזכרונו.

(כי מה לי הלכות אלו ומה לי אלו משא"כ במי שאינו חוזר כראוי לו גם על ההלכות הקלות עליו ועל ידי זה בא לידי שכחה אע"פ שעוסק תמיד בתלמוד תורה ואינו מסיר דברי תורה מלבו הרי זה עובר ומתחייב בנפשו כמו שדרשו חכמים על פסוק לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים כו' שהרי לא נאמר ופן תסיר מלבבך אלא ופן יסורו מאליהם דהיינו שלא ישכחו מלבו כמ"ש פן תשכח ואף שחזור על לימודו לאחר שגומר כל ההלכות או אפילו מקצתן כמה וכמה פרקים הואיל ואין חזרה זו מועלת לו כמו שדרשו חכמים על פסוק הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירכה אם עושה תורתו חבילות חבילות מתמעטים ונשכחים רק יקבוצן על יד מעט מעט א"כ העובר על דבריהם ברצונו ודעתו

היטב לעולם כמו שנתבאר למעלה שנאמר כל המצוה וגו' ולא עליך המלאכה לגמור.

ולכן אף שאין שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כל כך עכ"פ ילמוד אות[ן] מתוך המשניות עם פירושיהן ויחזור עליהן כראוי עד שיהיה זוכרן בעל פה.

ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה ועל כן נכון הדבר אם אפשר לו ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל בספר עבודה וספר קרבנות ואח"כ במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללמוד ולחזור כראוי יעסוק בסדר טהרות וזרעים והם קודמים לסדר מועד נשים גזיקין מאחר שכבר עסק הרבה בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות השנויות בג' סדרים אלו (לבר ברכות וחולין ונדה):

יב וכל אדם צריך ליהרר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו וגו' וכמו בכל המצות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו.

אך אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה:

יג כמה דברים אמורים בתורה שבכתב אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל.

ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו:

~ יום שישי ~

הלכות ת"ת פרק שלישי

א וכל מי שדעתו וכן זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבעל פה כולה שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פירוש כל התרי"ג מצות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים ואח"כ ישא אשה ויעסוק אח"כ כפי הפנאי שלו בעיון ופלפול כל ימיו כפי כחו שאם ישא אשה תחלה יהיו רחיים בצוארו מרדת פרנסת אשתו וכניו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כל כך ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן שהן פירוש התרי"ג מצות ועיקר התורה

שאי אפשר לישאל תמיד לחכם המורה שבבית או שלא יהיה יודע לישאל ולהסתפק כלל אם לא ילמדם תחלה דהיינו רוב אורח חיים כמעט כולו ומיעוט יורה דעה ומעט באבן העזר וחושן משפט כל הלכה ברורה בטעמה מהתלמוד ומפרשיו כמו הרא"ש או הב"י לפחות ולחזור עליהן לעולם.

וגם מי שדעתו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ יש לו ללמוד ולחזור תחלה הלכות הללו הצריכות למעשה כי יש להן דין קדימה על שאר כל ההלכות שאין צריך למעשה כל כך.

ולמוד האגרות מביא גם כן לידי מעשה להתבונן מתוכן מוסר השכל כמו שנתבאר למעלה. ומי שלא הגיע למדה זו ילמוד בספרי מוסר שנבנו דבריהם על המדרשים וההגרות ומאמרי הוזהר.

וכל זה מלבד הקריאה בתנ"ך לעתים מזומנים כמו שנתבאר למעלה שיש לה דין קדימה על הכל:

י ואם אחר שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה וחוזר עליו לעולם יוכל לקבוע לו בכל יום שעה קמנה ללימוד אחר ויפסיק לו שאר היום והלילה לחזור כראוי על לימודו המביא לידי מעשה שלא ישכח ממנו לעולם ויהיה ברור לו כאחותו כמו שנתבאר למעלה אוי נכון הדבר ע"ד הקבלה לקבוע לימודו בשעה קמנה זו שבכל יום ללמוד פעם אחת בסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי ומכילתא וסיפרא וסיפרי ותוספתות וכל המדרשים מתנאים ואמוראים שכל דבריהם היא תורה שבעל פה שניתנה למשה מסיני כמו רבות ונתחומא ופסקיתות וכיוצא בהן ומדרשי רשב"י על כולן כדו שין[וב]ל לגמור כל התורה שבעל פה כולה פעם אחת[ת] בחייו לקיים מצות שמור תשמרון את כל המצוה וגו' כמו שנתבאר למעלה.

ואף שישכח הכל הרי לעתיד לבוא יזכירוהו כל לימודו ששכח מחמת אנסו שאי אפשר לו לחזור כל כך שלא ישכח לימוד זה שלומד רק שעה קמנה בכל יום כי שאר היום והלילה צריך לו לחזור על לימוד המביא לידי מעשה והשוכח מחמת אונס אינו עובר כמו שנתבאר למעלה וגם עתה הנה זאת התורה היא העולה למעלה עד כסא הכבוד ועד בכלל אך לא למעלה מהכסא כמ"ש כי אין שכחה לפני כסא כבוד שהוא למעלה מהכסא עולם הזכרון והזכר המשפיע (כי השכחה באה מצד הקליפה ואינה מגעת לינק אלא עד הכסא כמ"ש שאין הכסא שלם כו').

~ יום חמישי ~

יא אבל אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויפסיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה אוי חייב להוסיף מעט מעט ללמוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירוש התרי"ג מצות אף מצות שאינן נוהגות כמו קדשים וכיוצא בהן ולחזור עליהן כראוי שיוזכר אותן

מלהרבות ולהוסיף בה מדי יום ביום עד שילמוד ויזכור את כולה ע"י שיחזור עליה כראוי ואם לא יגמור בעשר שנים יגמור בעשרים שנה או יותר.

וחייב הוא מן התורה לקבוע לו עת גדולה לתלמוד תורה בכל יום כמו חצי היום לפחות מלבד לימוד הלילה ולא יעסוק במלאכה כל היום או רובו שנאמר ודברת בם והלא כבר נאמר ושנתם ומה תלמוד לומר לדברת בם שלא יהא כל דיבורך אלא בם כלומר שתעשם עיקר ולא מפלה ועל כן חייב לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי.

וכשיעשה כן יוכל גם כן לבא עכ"פ לידי ידיעת עיקר התורה שבעל פה כולה שהוא פירוש התרי"ג מצות בהלכותיהן בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים מה שאין כן העושה מלאכתו קבע ותורתו עראי לא יוכל לבא לעולם לידי ידיעת התורה שבעל פה כולה כי במשך ואורך הזמן יותר מדאי ישכח הראשונות ולא תועיל לו החזרה שחזר עליה כל כך כמו שחזר העושה תורתו קבע ואם יחזור עליה הרבה יותר מדאי לא יהיה לו זמן כל כך ללמוד ולהוסיף עוד הרבה בלימודו ולחזור עליו כראוי ועוד כי להעמיד גירסתו ולימוד התורה שבעל פה כולה שלא תשתכח ממנו אין הדבר תלוי בחזרה לבדה שיחזור פעמים רבות מאד אלא גם בעזרת ה' וישועתו כי יש יגע מאד לחזור על לימודו פעמים אין מספר ואף על פי כן משכח בזמן קרוב כי הוא שכחן גדול במבטו ותולדתו ואין הקדוש ברוך הוא עוזר לזה שעושה מלאכתו קבע ותורתו עראי אלא למי שעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי ומשליך יתבו על ה' כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט עסק ומלאכה וכך אמרו חכמים דורות הראשונים עשו תורתם קבע ומלאכתם עראי זה וזה נתקיים בידם ודורות האחרונים שעשו תורתם עראי ומלאכתם קבע זה וזה לא נתקיים בידם:

שבעל פה ולכן נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פריה ורביה אף שהיא גדולה מכל המצוות והוא שאין יצרו מתגבר עליו ויוכל ללמוד בלא הרהורי עבירה רק שרוצה לישא כרי לקיים מצוות פריה ורביה והרי הוא פטור ממנה כי היא נדחית מפני מצוות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות.

ולא אמרו שמבטלין ומפסיקין מתלמוד תורה כדי לקיים מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים כמו שיתבאר אלא להפסיק לפי שעה וזמן מה שאין בו אלא ביטול מצוות העסק ולימוד התורה תמיד אבל לא ביטול מצוות (מ) ידיעת התורה באר היטב בפירושה שהן ההלכות כולן בטעמיהן בדרך קצרה.

ולכן בימיהם שהיו לומדים עם הנערים מבין עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד שהם הטעמים בדרך קצרה אם לא היה נושא כשעברו עליו עשרים שנה היה עובר על מצוות עשה של תורה פרו ורבו ותחלת זמנה הוא מבין שמונה עשרה כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרום יוליד בנים הרבה:

~ שבת קודש ~

ב ומו שאי אפשר לו בלא אשה מפני שיצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא אשה תחלה כדי ללמוד בטהרה בלי הרהורים ואח"כ לימוד תורה שבעל פה כולה.

ואף שיש לו בנים וצריך לעסוק במלאכה לפרנס אשתו ובניו ואינו יכול לעסוק כל היום כולו בתורה שיוכל ללמוד את כולה ולזכור היטב כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה בעשר שנים כמו העוסק בה כל היום כולו הרי אמרו לא עלך המלאכה לגמור וגם אי אתה בן חורין ליבטל הימנה

~ 'לקוטי תורה' פרשת שופטים - הפרשה החסידית ~

אני לדודי [א]

תתבקני" - שמראש השנה עד יום הכיפורים הוא בחינת "שמאלו", בחינת יראה, לפי שאז הוא זמן התגלות מלכותו יתברך.

ולכן קוראין לו "המלך" כי מלכותך - מלכותך עולמים" (תהלים קמה, יג) - פירוש: שאפילו בעולמות הנעלמים תפול עליהם אימת המלך ופחדו.

ומנה נמשך גם למטה על פלגות גשמות ישראל

"אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ג, ג) - ראשי תיבות אלו:

והענין:

כי באלול מתחיל בחינת "אני לדודי", דהיינו בחינת אתערותא דלתתא, עד ראש השנה ויום הכיפורים שהם בחינת המשכת אלהותו יתברך למטה בבחינת התגלות. כמו שפירש (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת ראשי, וימינו

1. (עין בזה פתחם, דף ר"ד, עמוד ב. ובהרמ"ז שם).

והארה זו, היא נמשכת מבחינת "אל" (שמות לה, ו), שהוא ראשית כל הי"ג מדות, ומקורן וכללותן. וכמו שכתוב (תהלים קח, כו): "אל ה' ויגד לנו", שהוא בחינת אור אין-סוף ברוך-הוא עצמו ממש.

וכמו שכתוב (דברים ה, כד): "כי הו"ה אלהיך אש אוכלת הוא" – פירוש:

כמו למשל זיו ואור האש היוצא מן האש עצמו, שפכללותו אין בו שום התחלקות בינו לזיו ואור הנמשך ממנו; כך בפכול הארת פנים המאיר לכללות ישראל, הוא מבחינת "אל" שהוא בחינת אור אין-סוף ברוך-הוא עצמו ממש.⁴

ולכן נקרא "ישראל" – מלשון "שד-אל", והיו"ד מורה על התמדת הפעולה, כמו "פכה יעשה כו"⁵. ופירושו: שבחינת "אל" הוא שר ומושל בקרבנו.⁶

דהיינו, שיש בכל נפש מישראל ניצוץ אלהות ממש המחיה נפשו האלהית, ומושך במבטו למעלה לאור באור החיים, למסור נפשו אליו ותברך. והוא למעלה מן החכמה ודעת שבנפשו. כי על ידי החכמה והדעת לא היה משיג בחינה זו – לבטל ולהפקיר את עצמו מכל וכל בשבילו ותברך.

וזהו "בניס אתם להו"ה אלקיכם" (דברים יד, א): כי "ברא נדנא דאבוה הוא" – שנכלל ברצונו של אביו, בלי שום טעם ודעת. כמו בחינת רגל שקמל לגבי ראש, ואין לו רצון שלו כלל.

וזהו "כמל רצונך מפני רצונו" (אבות ב, ד), שבכדי שיאיר אל האדם בחינת פנימיות רצונו ותברך, צריך לבטל כל רצונותיו, שלא יהיה לו רצון אחר כלל:

ב והנה יש באדם, בחינת "עיר מושב" (תהלים קח, ד), ובחינת שדה ומדבר:

מדבר היא "ארץ לא זרועה"⁸, שהם המעשים והדבורים והמחשבות אשר "לא לה' המה"⁹. אין צריך לומר אם פגם במחשבה דבור ומעשה, אלא אפילו גם

לקבל עול מלכות-שמים עליהם, ותהיה יראתו על פניהם? כל השנה. כי יראת ה' ואהבתו אינו עשויה ונטוע בלב האדם מבח עצמו, כי אם מבח ההארה הנמשך עליו מלמעלה בעת זמן התגלותו, דהיינו בראש-השנה – בחינת יראה כו.³ וזהו בחינת "ודודי לי".

רק שצריך תחלה לעורר את האהבה ויראה על ידי אתערותא-דלתתא שהוא באלול.

והנה נודע, שבאלול הוא זמן התגלות "י"ג מדות הרחמים".

ולחבין זה, פי למה הם ימות-החול ואינם יום טוב כמו שבתות ויומי-טוב, שבהם התגלות אלהות, בחינת הארת אלהותו ותברך; ובפרט בעת זמן "י"ג מדות" שהם הארת העליונות מאד, והם מתגלים ביום-הכפורים – ובנדאי יש הפרש גדול בין יום-הכפורים ובין אלול.

אך הנה יבין על פי משל: למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו, ומקבלין פניו בשדה.

ואז רשאיין כל מי שרוצה, לצאת להקביל פניו; והוא מקבל את פולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם;

ובלכתו העירה, הרי הם הולכים אחריו. ואחר כך בבואו להיכל מלכותו, אין נכנסים פי אם בראשות. ואף גם זאת, המובחרים שבכם, ויחודי סגולה. וכך הענין על דרך משל:

בחדש אלול יוצאין להקביל אור פניו ותברך בשדה. כי הנה פתיב (במדבר ג, כה): "יאר ה' פניו אליך", שהוא ענין הארת "י"ג מדות", שיהיה "פנים בפנים", דהיינו שיאיר גילוי פנימיות רצונו ותברך למקור נשמות ישראל, על ידי שיהיה עיקר פנימיות רצונו – אליו ותברך, לרבקה בו בלב ונפש, מעומקא דליבא, במסירת-נפש. כמו שנתבאר במקום אחר.

2. ("תהיה יראתו על פניהם": שמות ב, מז).

3. (וענין מה שנתבאר: בפרשת תבא, סוף דבור המתחיל "ויקרא משה". ועל פסוק "כי תצא". ועל פסוק "לא תהיה משפלה ועקרה", בפרשת משפטים).

4. (ענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וכל העם רואים את הקולת", בפירוש "מן המצר קראתי". וענין בדבור המתחיל "אתם נזכים", במה שכתוב שם: ולכן נקרא בראשית יד, כ) "אל עליון כו". ובדבור המתחיל "להבין פירוש וענין י"ג מדות", ובדבור המתחיל "וארשתיך לי", בענין "לבי ובשרי

1. רבנו אל אל חי").
5. ("פכה יעשה איוב כל הימים": איוב א, ה. בפירוש רש"י על הפסוק).
6. (וענין בוהרי: קדושים דף פ"ו, עמוד א'. בראשית דף ח', עמוד א'. ויש דף ר"ה, עמוד ב'. נשא ק"ב, א'. ובפירוש הרמ"ו ריש פרשת שמות).
7. ("לאור באור החיים": איוב לו, ל).
8. ("במדבר, בארץ לא זרועה": ירמיהו ב, כ).
9. (ירמיהו ה, י).

אלי ואנוהו, כי מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ג, ט). אבל מקום ומשכן הקליפות נקרא "שם", בלומר עמוק מאוד למטה.

וזהו שדרשו רז"ל על פסוק (ירמיהו טו, ז): "קראו שם פֶּרֶעַה כו', העביר המועד" – רצונו לומר, הדרדך של המועד ושמחה העביר לשמחה של הוללות.

וזהו ענין "במדבר הזה יתמו" (במדבר יד, לה), פירוש: על ידי דבורי אותיות התפלה שהוא בחינת "מדבר הזה", כמו שפתיב "זה אלי כו'".

וכן בעסק התורה, כמו שנתבאר בפרשת מטות, בפירוש "לאמר זה הדבר כו'" (במדבר ל, ב), על ידי זה "יתמו" – היינו כמו שפתיב בזהר שלח קס"ג, ב', שהוא בחינת "תמים תהיה כו'".

"ישם ומותו" (במדבר יד, לה) הוא נפילת אפים, שהוא העלאת ניצוצים שנגפלו בבחינת "שם", על ידי "אליהו ה' נפשי אשא כו'" (תהלים כה, א).

וזהו שפתיב (דברים ג, כג): "ואותנו הוציא משם", כי באמת הוציא אותנו מבחינת "שם" לדבקה בו ותבדקו. אך מי שפוגם באיוו מחשבה או דבור, וכל שכן מעשה, הנה על זה נאמר "ובקשתם משם", דהיינו שיפשפש במעשיו כו' אשר לא טובים,

ועל ידי זה יתמרמר לבו בקרבו, וישוב אל ה' וירחמהו, דהיינו שיעורר רחמים רבים על ניצוץ אלהות שפתיבו בבחינת גלות.

ועל זה נאמר¹³: "לעקב אשר פדה את אברהם": כי מדת עקב הוא מדת רחמנות, שעל ידי זה פודה מהגלות מדת אהבה, היא מדתו של אברהם אבינו עליוהי שלום; כי לכן נקרא "אבינו" כו', ולחיות "ברא ברנא דאבוה" – להבטל ולהפיל ברצונו ותבדקו¹⁴.

אך האדם אשר יפשפש במעשיו ולא יתעורר בו מדת רחמנות, ולא יתמרמר לבו בקרבו, עם היות שמעמיק במחשבתו איך נפל ניצוץ אלהות בגלות בתוך נפשו, זאת ישים אל לבו, ונשא עליו המשל הזה¹⁵:

עניני היתר, רק שהם ענינים שאינם צריכין לעבודת ה'; ודברים במלים – הרי "לאו אורחא דמלכא לאשתעי במילי דהדיומא"¹⁰.

וזהו אשר "לא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש: "אדם" הוא כמו שפתיב (חזקאל א, כו): "ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם וגו'" – "לא ישב שם", כי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) פתיב.

ועצה היעוצה לזה:

הנה פתיב (דברים ה, כט): "ובקשתם משם את הויה"ה אלהיך", פירוש: כי הנה פתיב (בראשית א, ו): "וירא אלהים את האור כי טוב", ופירשו רז"ל: "כי טוב" – לגנוז. שפתיב אור, שהוא בחינת הארת פנימיות רצונו ותבדקו, יש בכל אחד ואחד מישראל, אלא שהוא בבחינת הסתר והעלם מאד במטעו, וצריך לגלות "אוצר של יראת שמים"¹¹.

ויש מי שהוא בבחינת אבידה אצלו ובחינת גלות. ועל זה נאמר "ובקשתם" – שתבקש ותחפש. ואין חיפוש אלא אחר אבידה. דהיינו דבר שהוא אבידה אצלו בבחינת גלות, שהוא בחינת ניצוץ אלהות הנ"ל.

וזהו "את הרה"ה אלהיך" – שהוא נמשך מבחינת "אל" השורה בכל אדם, להחיות נפשו האלהית.

והנה הפתיב אומר: "ובקשתם משם" – "משם" דייקא, כי בשם שאי אפשר לחפש אחר אבידה ולמצואה זולת במקום שנאבדה, כך לא ישיג אור פני ה', ושתהיה אהבתו אליו, ויראתו על פניו, כי אם אחר החיפוש תחלה במקום שנאבדה לו. על דרך מה שפתיב (איכה ג, ט): "נחפשה דרכינו כו'", שיפשפש במעשיו, ודבריו ומחשבותיו, שעברו וחלפו מיום היותו – אשר לא טובים;

וזהו "ובקשתם משם":

כי לשון "זה" הוא דבר שיכול ממש להראות עליו באצבעו אשר יאמר עליו "כי הוא זה"¹². ואי אפשר לומר כך רק על הקדוש ברוך הוא כמו שפתיב (שמות טו, ב): "זה

13. (ישעיהו כט, כב). "ברא" לבית יעקב. אבל בכמה מדרשי רז"ל – טנהדרין יט ב ועוד. מוכח דהפונה לעקב עצמו. הערת כבוד קדושת ארמ"ר להגיא סוף פרק לב)
14. (ענין מה שנתבאר בפירוש "ובקשתם משם", על פסוק "וישב יעקב" וכמה שנתבאר על פסוק "בגשר ועיר", בפירוש "דרשו כו' בהמצאו").
15. (על פי ישעיהו יד, ד): "ונשאת המשל הזה".

10. ועל פי היתר בהעלותה, קמט, ב. אין דרך תלמוד דבר דברי הדין.
11. (ברכות לג, ב).
(וענין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מי גילה לבני רז"ה". והיינו אור האהבה המסותרת).
12. ("אשר יאמר כי הוא זה": שמות כב, ח).

והנה יש איש-שלמעלה ואיש-שלמטה. ואיש-שלמעלה לא כל אדם זוכה לזה. אך איש-שלמטה הוא ענין סיגופים ותעניות, למעט חלבו ודמו שהם מסמרא דקליפת נוגה. ואז "יאר ה' פניו", בחינת הארת פנים כנ"ל :

ג אך עוד אחת היא צריך לשית עצות בנפשו, מה שכתוב (שיר השירים ג, ב. ד):

בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי וגו', עד שמצאתי את שאהבה נפשי. אחזתיו ולא ארפנו, עד שהבאתיו אל בית אמי, ואל חדר הורתי.

פירוש:

"שאהבה נפשי" בקמץ הוא לשון כבוד, מה שאהבה כבוד. היינו, פי ישראל עלו במחשבה הקדומה. וזהו בחינת "טהורה היא" קודם אתה בראת¹⁹. ומבחינה זו נמשך בה אור הגנוז, היא בחינת אהבה המסותרת. בנוכח לעיל בפירוש "את האור פי טוב" – לגנוז כו'. וזהו "שאהבה נפשי" – מכבוד²⁰.

אך יש מי שאהבה זו היא בבחינת אבידה אצלו, ובבחינת גלות כנ"ל. ועל זה נאמר: "אבקשה את שאהבה נפשי".

והנה בחינת החיפוש הוא ב"שוקים וברחובות" – במקום האבדה. אך אף גם אם מצא את האבדה, הנה לא יתקיים בו אור ה' בלתי פלים, פי זה גורם הסתלקות האור בנודע. ולכן העצה – לעשות פלים לאור ה'. והם אותיות התורה, פי "בית אמי" זו תורה-שכתוב ו"חידוד הורתי" זו תורה שבעל-פה.

וכמו שכתוב (דברים ה, כד): "פי הו'ה אלהיך איש אוכלה הוא", וכשם שאי אפשר לאיש להאחו בלי פתילה, או שום דבר הנאחו בו. כך "אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו כו"²¹.

וכדאיאת בזהר על פסוק "הרועה בשושנים" – "שושנים" – ששונה הלכות כו'. ולכן פתיב "הרועה" –

ואפילו חיבי בריהות דכתיב בהו (שמות יב, טו. ועוד): "ונקרתה כו". ועל זה אמר הכתוב (תהלים כו, י): "פי אבי ואמי עובדי", מפל מקום "וה' יאספני" (שם).

18. ומתפכת מנגון אדום לגוון לבן על ידי אש.

19. כמו שנתבאר על פסוק "יוגתי בחגני הפלע".

20. וכענין מה שנתבאר על פסוק "דאה אנכי", בפירוש "ליאתי האורתי כו".

21. ענין מה שנתבאר מנה דבדור המתחיל "במדבר סיני באהל מועד".

פי היות טבע האדם כשפואב לו אפילו צפורן רגלו מחמת שנגף באבן, מרגיש הכאב במוחו ומצטער; אך היינו כשאבך הגנוף עודנו מחובר בו מרם נחתך, אבל כשחזתכין את האבר, אין המוח מרגיש את הכאב, מפני שהוא נכרת ונפרד משרשו.

כך אנחנו בני-ישראל מחוברים ודבקים בו ותבדך, ולכן צריכים אנחנו להרגיש הכאב והפגם שפגמנו, והורדנו בגלות ניצוץ אלהותו ותבדך. פי "אף על פי שחטא כו"¹⁶, ויש לו בחינת ניצוץ אלהות הנ"ל, ואיננו מסתלק ממנו אלא שהוא בגלות.

ולא עוד אלא שעדיין נקרא במעלות ומדרגות ה"שד", שהוא בחינת ישראל הנ"ל. פי אינו דומה מעלת השר – עם היותו בשביה – למעלת ההדיוט; פי עדיין ניכר וידוע מעלתו של השר, ובתנועה אחת יכול שיהפך מן ההיפך אל ההיפך לגמרי לחזור לקדמותו כו'.

אך מה שאינו מרגיש בנפשו הכאב והפגם, היינו מפני שפגם כל כך עד שנפרד ונכרת משרשו לגמרי. ומזה אדרבה יעורר רחמים יותר גדולים, עם היות שאינו מרגיש הרחמנות על עצמו. כמו שנתבאר במקום אחר, על מאמר "ברחמיך הרבים רחם עלינו" – פירוש: מפני שאנחנו אין שכלנו הדל משיג גודל הרחמנות וכו'. פי מדת רחמנות – מדתו של יעקב "מבריה מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כה)¹⁷.

ואם גם בזאת לא יתעורר בו מדת רחמנות הנ"ל, הנה זאת העצה היעוצה, דהנה פתיב (שיר השירים ב, טו): "הרועה בשושנים", ופירש בזהר (שמות, דף עשרים):

מה שישנה אתהפך מנגון סומק לגוון חוור על ידי אשא כו"¹⁸, כך הנה פתיב (ישעיהו א, יח): "אם יהיו חטאיכם בשנים – כשילג ילבינו".

שהחטא נקרא אדום; וכן כל המעשים והדבורים והמחשבות שכל עניני העולם נקראים גם בן אדום, לפי שהמה מחשבות היצר ותחבולותיו – ותהפך לגוון חוור" שהוא בחינת "כשילג ילבינו" על ידי בחינת איש.

16. [סנהדרין מה, א: "חטא ישראל" (יהושע ז, יא) . . אף על פי שחטא ישראל הוא].

17. (שעם היות שהוא כמשל שנפרד ונכרת משרשו לגמרי, אף על פי כן על ידי הרהור תשובה אחת ישוב ויתדבק בשרשו. וכמו שנתבאר בפירוש בנודע, בדבור המתחיל "ונדבר כו' לגלגלם": "כמו דרך משל – אם היה נמצא ברפואות לחבר גופו אל ראשו, כך הוא ענין נשיאת ראש' כו". ענין שם, ובדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת".

(ב) והנה יש באדם בחינת "עיר מושב"²⁵; ובחינת שדה²⁶; ובחינת מדבר והו' "ארץ לא ודעה"²⁷, "אשר לא ישב אדם שם" הפך כמה שפתיב (מלכים א' ח, כו): "האמנם ישב אלקים על הארץ". והעצה לזה, כמו שפתיב: "ובקשתם משם". כי "את האור פי טוב" – לנגזו. בחינת "אל ה' ויאר לנו" שבבחינת ישראל.

אך יש מי שהוא בבחינת אבידה אצל: על דרך "איוהו שומה המאבד שם 'מה' שנותנין לו", ועל דרך מה שפתיב (ישעיהו כו, י): "ובאו האובדים בארץ אשור"; וכתוב (תהלים קיט, קעו): "תעיתי פשה אובד"²⁸, וזהו "פשה אובד". וצריך לחפש במקום שנאבדה – שיפושפוש במעשיו, וזהו "ובקשתם משם". וישוב אל ה' וירחמו"²⁹ (ישעיהו נה, י).

אך האדם אשר לא ירגיש הרחמנות בנפשו, והו' מפני שנפגם כל כך עד שנפרד ונכרת משרשו³⁰, ומזה אדרבה יעורר עליו רחמים יותר גדולים, ועל ידי זה יש תקווה³¹. וזהו "הרועה בשושנים" – בחינת י"ג מדות.

ועוד פירוש "שושנים": על דרך "אם יהיו הטאים בפנינו" – מבחינת אדם – "בשגל ילבינו", כמו שושנה אתהפך מגוון סומק לגוון חור על ידי אש³². ועל ידי זה "יאר ה' פניו".

גם יש לומר: "שושנים" רומז לבחינת "ברזא סומקא לסוסיא חיוורא"³³. וזהו גם כן ענין "לשון של זהרית כו". והוא ענין בגדי לבן ובגדי זהב³⁴. ובענין מה שפתיב בדרד (שמואל א' טו, יב): "אֲדַמְנֵי עִם יַפֵּה עֵינַיִם"³⁵ :

פי "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". מפני שעל ידי עסק התורה שהוא רצונו ותבדך, "רוח אייתי רוח, ואמשיך רוח", להיות שורה ומתגלה בו בחינת פנימיות רצונו ותבדך.

כמו שעל ידי אכילת האדם מחבר נשמתו בגופו, שיתפשטו בו כוחות נשמתו בהרחבה; כך בכיול "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים" על ידי התורה ומצות שהם רצונו ותבדך, "רוח אייתי רוח, ואמשיך רוח" להיות שורה ומתגלה בחינת הארת רצונו העליון, בהארת פנים כו, על ידי אותיות התורה.

גם על ידי מצות הצדקה שהוא מדת החסד, שהוא חיצוניות וכלי לבחינת האור, והאחבה בחינת פנימיותו. וכמו שפתיב: "פי באור פניך נתת לנו [..] תורת חיים ואהבת חסד", פירוש: פי ל"אור פני ה'", שהוא בחינת האור, יש שני פלים שהם תורה וחסד כנ"ל :

קיצור מדבור המתחיל "אני לדודי"

(א) באיל מתחיל בחינת "אני לדודי", דהיינו אתערותא דלתתא. ובראש השנה ויום הכפורים הוא "דודי לי" היינו המישכת אלקותו למטה. מתחלה "שמאלו תחת לראשי" – יראה. באיל – "י"ג מדות". ואם כן, למה אינם יום טוב²²?

אך זהו כמו על דרך משל – מלך שיוצאים להקביל פניו בשדה. "יאר ה' פניו" הוא ענין "י"ג מדות". ובחינת "יאר" היינו מה שפתיב "אל ה' ויאר לנו"²³. וזהו "ישראל" – ישראל²⁴. שבחינת "אל" הוא שר ומושל בקרבנו :

22. ענין כהאי גוונא גפי פורים, דבור המתחיל "תיב אינש כו' עד דלא ידעי".
 23. ענין מה שנתבאר מזה דבור המתחיל "ראשי המפות".
 24. ענין מה שנתבאר בפירוש "לעשות הישר" – סוף דבור המתחיל "פי תשמע בקול".
 25. כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "בפרשת נסכים", בפירוש "ארץ מושבותיכם".
 26. ענין מה שנתבאר בתורה אור פרשת תי, על פסוק "ויצא יצחק לשיח בשדה".
 27. ענין מה שנתבאר בדרד המתחיל "אלה מענין". ומה שנתבאר מענין ידועה: דבור המתחיל "האינו השמים". ובדרד המתחיל "בשלה פרעה". ובדרד המתחיל "ששים המה מלכות".
 28. וענין מזה בנגמרא סוף פרק ג' דמכות (דף כ"ד, סוף עמוד א'). וכמהרש"א שם, בחדישי אגדות. וענין ברבות פרשת קרח. ובפרשת בשלה סוף פרשת כ"ד: "מה הצאן כו' אף ישראל אף על פי שחוטאין כו'". ענין

שם.
 29. (ומזה נבא לבחינת "שמעו" – שם"ע'. וגם יתעלה בחינת מדבר הנ"ל להיות "מדברך נאווה" (שיר השירים ד, ג). כמו שנתבאר בדרד המתחיל "במדבר סיני באהל מועד", שעל ידי התשובה נבא לבחינת מדבר אשר לא ישב אדם שם" – שלמעלה מפרדגת אדם. ונקרא (דברים ח, טו): "במדבר הגדול והנורא".
 30. (וכרת הוא נגד בחינת פתח. כמו שפתיב ב"מאורי אור" אות כ' סעיף ט"ו).
 31. "כי יש תקוה ואל המירו אל תשא נפשך" (משלי יט, יח).
 32. וענין מה שנתבאר מענין "אש": דבור המתחיל "יהיה לכם לציצית". ובפרשת פתח, על פסוק "כי תבואו כו' ושבתה הארץ כו'".
 33. [חגיגה ט, ב]. כרצונה אדומו קסוס לבן.
 34. כמו שפתיב ברעיא מתימא פרשת פתח (דף רנ"ה, עמוד ב'). וענין מה שנתבאר בדרד המתחיל "למנצח על השמינית".
 35. וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "וכל בניך".

כו", וְלִהְיֶינָה אֵל "בֵּית אֲמוֹ" זו תּוֹרַת־שִׁבְכָתָב³⁸, וְ"חֲדָר הוֹרְתִי" זו תּוֹרַת שִׁבְעֵל־פֶּה³⁹.
וְזֶהוּ עֲנִין "הַרְעֵה בְּשׁוֹשְׁנִים" – "שְׁשׁוֹנִים הִלְכוֹת",
"יִשְׂרָאֵל מִפְּרִנְסִין" וּמִתְּפִרְנְסִין⁴⁰. וְעֲנִין "שְׁנֵי כְּלִים –
תּוֹרַת וְחֶסֶד"⁴¹ :

(ג) וְעוֹד צְרִיף לְהִכִּין מַה שֶּׁפְּתוּב: "אֲחֻזְתּוֹ וְלֹא אֲרַפְּנוּ כו'". כִּי "שְׂאֵתְהָבָה נִפְשִׁי" בְּקִמְצִין הוּא לְשׁוֹן בְּכָר, עַל דְּרָף "כְּבָר הָיוּ לְעוֹלָמִים"³⁶, כִּי "יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה". וְזֶהוּ "וְאֲנִי כְּתוּף הַגּוֹלָה עַל גֵּהַר כְּבָר" (יְחֻזְקָל א, א)³⁷.

וְאַחַר שֶׁיִּמְצָא גִילּוֹי אֶתְהָבָה זוּ צְרִיף לְהִיּוֹת "אֲחֻזְתּוֹ

36. וְעֲנִין מִמֶּנּוּ "כְּבָר הָיוּ לְעוֹלָמִים": קִהְלַת א, י.

37. וְעֲנִין מִמֶּנּוּ "כְּבָר": כְּרִבּוּת, כְּרִאשִׁית פְּרִשָׁה ט"ו. וּבִזְהַר כְּרִאשִׁית (דָּף ו, עִמּוּד ב.). וְכִי מִקְדָּשׁ מְלֻדָּה, וְהִרְמִי' שָׁם. וּבִזְהַר חֶלֶק ג', פְּנִיחַס (דָּף רמ"ו, עִמּוּד א.). וְעֲנִין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר בְּ"תוֹרַת אור", כְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "וְאֶלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים", גְּבִי "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי".

38. עֲנִין זֶה חֶלֶק ב', וְיִקְהַל (דָּף ר"ש).

39. וְעֲנִין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר כְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "רָאָה אֲנִי", גְּבִי "וְגַר דְּלוּק עַל רֵאשׁוּ

36. (כְּבָר הָיוּ לְעוֹלָמִים": קִהְלַת א, י).

37. וְעֲנִין מִמֶּנּוּ "כְּבָר": כְּרִבּוּת, כְּרִאשִׁית פְּרִשָׁה ט"ו. וּבִזְהַר כְּרִאשִׁית (דָּף ו, עִמּוּד ב.). וְכִי מִקְדָּשׁ מְלֻדָּה, וְהִרְמִי' שָׁם. וּבִזְהַר חֶלֶק ג', פְּנִיחַס (דָּף רמ"ו, עִמּוּד א.). וְעֲנִין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר בְּ"תוֹרַת אור", כְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "וְאֶלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים", גְּבִי "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי".

38. עֲנִין זֶה חֶלֶק ב', וְיִקְהַל (דָּף ר"ש).

39. וְעֲנִין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר כְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "רָאָה אֲנִי", גְּבִי "וְגַר דְּלוּק עַל רֵאשׁוּ

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

א' אחד הי' אברהם אחד ממש כדוגמת אחד העליון וכמ"ש ה' ליעקב וישראל אני יחיד בעליוני ואתה יחיד בתחתונים וז"ש ויקרא לו אל כו' כידוע בדברי רז"ל ולא הי' עדיין שלימות האמיתי דבחי' שם מ"ה דאדם העליון עד מ"ת דוק' שאז ע"י התו"מ שהן עיקר בחי' התיקון דשם מ"ה דח"ע כו' וז"ש ויאר אל אברהם כו' באל שרדי אבל שמי הוי"ה לא נודעתי להם כו' כמ"ש במ"א וזהו שא' על נשמות ישראל דוקא באמצעות קיום התו"מ כפ"מ דוקא אתם קרויים אדם כו' וכן ישראל אשר כך אתפא' כמשי"ת כו' וד"ל) וא"כ הרי גם באחדו' הגשמיית שלהם לא היה נמשך להם מבחינת שם מ"ה דאדם ועיקר הפליאה איך היה ביכולתם להיות באחדות גם בנשמות אחר ששרשם למעלה הוא מבחי' הפירוד דתוהו ומה גם אחר שהפרידן מאחדותו כנ"ל:

(מט) אך הנה התירוץ לזה יובן עפ"י הקדמה הנ"ל בענין ב' מיני התחלקות דתוהו ותיקון דבחי' התחלקות דתיקון יצאה מתחילה מבחי' היחוד והתכללות מתחלת ההויה והוא בהתכללות דע"ס דעקודים ולמעלה מזה ביחוד דאח"פ כו' שגם בעודם קשורים במקורם בעצמות היו כלולים וע"ז בתכלית כו' וע"כ גם לאחר שנתחלקו לי' וי' לי' כו' יכולים לעשות ההתכללות דוקא ברבוי הכלים דתיקון כו'

(מח) אך הנה עדיין יש להבין בעיקר ושרש ענין האחדות וריעות שהיה בדור הפלגה דזה גופא יפלא מאד מאין היה בהם כח זה להיות באחדות והתכללות שזהו בבחי' שם מ"ה דתיקון מאחר ששרש נפשם היה מבחי' הפירוד והתחלקות דבחי' נקודים דז"מ דתוהו כנ"ל (ואין תירוץ הנ"ל מספיק כלל להגם שב' הקוין דחו"ג מקבלים וכלולים בקו האמצעי דת"ת שע"י מתכללים גם ב' הפכים דחו"ג גם בחיצוניות הכלים שלהם שיוורד למטה כו' שאין זה מועיל רק לענין קבלתם השפע משרשם בבחי' חיצוניות ואחרים דבחינת כ"ן דקדושה לבר כנ"ל אבל דור הפלגה רצו לקבל משם מ"ה בעצמו דוקא וכמ"ש ונעשה לנו שם) וא"א שיאיר בהם משם מ"ה דתיקון דאדם העליון כלל וכלל לפי שהפרידו מאחדותו וכמארו"ל אתם קרויים אדם כו' לפי ששרשם מבחינת מ"ה דאדם העליון כו' ואין עכו"מ כו' (ומה שא' לבני נח ומוראכם כו' שהן בבחי' אדם זה היה טרם שקלקלו אבל אח"כ סר צלם אלקי' דאדם העליון מהם להיות שנעשו בבחי' פירוד כו' וע"כ א' שהפרידן מיחודו וכן אמר אשר חלק ה' א' לכל העמים שהחליק בדברי' כו' עד אברה' שחור להמשיך צלם אלקי' דשם מ"ה דאדם העליון בעולם כמ"ש ויקר' אברהם שם בשם הוי"ה אל עולם וע"כ

וד"ל (וזהו שניתן לאברהם כברית בה"ב ז' אומי' דא"י ולישראל לנחל' לתקנם ע"י שם מ"ה דתו"מ) ובחקמה זו יתורץ בדרך כלל בענין וטעם שהיו דור הפלגה יכול' להיות באחדות גשמיות להיות נמשך בהם מבחינת שם מ"ה דתיקון בחיצוניות השפע עכ"פ כנ"ל אעפ"י ששרש נפשם מבחי' הפירוד דתוהו וגם הפרידים מיחודו וכל פירוד בעצם א"א שיבא להתכלל' אבל מצד שיש להם שרש למעלה מעלה שהי' גם שם בהם בחינת התכללות בחיצוניות ההארה (כמשי"ת) ע"כ הי' בכחם למטה ג"כ להיות באחדות והתכללות גשמיות זע"ז כו' אבל שרש ישראל הוא בבחינת פנימית ועצמות דיוחד העצמות דא"ס דשם הוי"ה כמ"ש כי חלק ה' עמו ממש שזהו בחי' היחוד וההתכללות שהוא בא מתחלת ההויה בעצם כנ"ל בתחלקות הא' דבחינת התיקון ע"כ גם לאחר שנתפרדו ונתפורו מאד לחלקים רבי' כמו ס"ר נש"י בגוף' במ"ת נתכללו יחד והיו לאחדים ממש כאיש א' ממש כנ"ל וגם בפזור הגדול גדלות ישראל בארבע רוחות העולם מתכללים יחד וראייה מן עליות של התפלות ומן קבוץ גלויות כנ"ל וד"ל:

וזהו ההתחלקות שעושה ההתכללות דוקא אבל בחי' התחלקות הב' הוא שעושה הפירוד דוקא שהוא בחי' התוהו להיות שהתחלקות זו היא באה מבחינת הפירוד בתחלת ההויה שהן בחינת נקודים שא"א לבא בבחי' התכללות לאחר שנתפרדו כו' ולפ"ז אין תקנה עוד לבחינת הפירוד והתחלקות דז"מ דתוהו להיות בבחינת היחוד והתכללות מאחר בתחלת הויתן יצאו בבחי' הפירוד בעצם כנ"ל והנה אנו רואי' שגם בחי' ז"מ דתוהו הן באים בבחי' היחוד והתכללות ע"י ביור דשם מ"ה דתיקון שמברר לרפ"ח ניצוצות שנפלו מז"מ כו' על ידי תו"מ ואוי"ר שכליים כו' שהן בדברי' גשמיים דק"נ כידוע וא"כ א"א שיהי' התכללות כלל בדבר הבא בפירוד מתחלת ההויה שלו איך יועיל שם מ"ה דתו"מ לעשות בהם ההתכלל' והיחוד העליון כו' אלא בהכרח צריך לומר שהגם דבחי' ז"מ דתוהו יצאו למטה בבחינת הפירוד בעצם מ"מ יש להן שרש למעלה מעלה שהי' שם גם בהם בחי' היחוד והתכלל' בחיצוניות עכ"פ שהאיר בהם מכחו של יחוד העצמו' דאא"ס וא"ל לא היה בכח התקון דשם מ"ה להביאם לבחינת היחוד והתכלל' כלל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורננא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

ותפול לפני רגליו והוא ענין שנעשית נקודה ת"י, אמנם אח"כ נעשה הוונג פכ"פ ונמצא אז מקבלת את הפנימיו' של כתר הקדושה ונעלה יותר ממה שקבלה תחלה מהחזה שהי' רק מבחי' אחוריים ועכשיו מקבלת מבחי' הפנימיות אלא שהשפע הולך ע"י בחי' נה"י דז"א (ויובן זה שבכתר דרחל יהי' רק ההארה מן אחוריים ובשאר ט"ס מפנימיו' ממשל שפע השכל שבדיבור שהוא גילוי פנימי יותר מרצון הדבור) וענין קבלה זו הוא בחי' הקדוש הג' להמשיך הקדושה בנבראים שבבי"ע שמתחת לרקיע והענין כי כשהמל' נעשי' נת"י היינו שרצונה ליכלל למעלה ולא להיות ראש לשועלים, וענין זה יובן ע"פ מ"ש בוח"ג בלק קצ"א א' בענין שחורה אני כו' עד עושי דברו שתהי' בבחי' ה"א ע"ש בבה"ז, ולזה נמשך לה הקדוש הג' שהוא הארת הא"ס שתשפל עצמה דוקא להחיות רוח שפלים דבי"ע והוא כמו עד"מ למטה בעבודת ה' ענין בע"כ אתה הי' שאף שיש לו אה"ר דמאדך להכלל בחי' וליפרד מהגוף אעפ"כ צ"ל בטל

ה. והקדוש הג' הוא כמ"ש בפע"ח שהוא מה שנמשך מהארת הקדושה הנ"ל לנה"י ומשם מקבלת המל', וביאור הדברים להבין ההפרש בין ענין מה שקיבלה המל' מחזה דז"א מאחוריו שהוא בכתר המל' ובין מה שמקבלת מנה"י דז"א שהוא מה שנמשך לשאר הט"ס שלה, הענין דהנה ענין הרקיע המבדיל בין מים למים הוא ענין הפרסא שמפסיק בין מים עליונים שהוא בחי' הכתר שבמל' למים תחתונים שהוא החכמה ושאר הט"ס דמל' שהט"ס דמל' נשפלין כבי"ע להחיות רוח שפלים ולכן כבדי שיהי' יוכל להיות התהוות מציאת הנפרדים שיהי' בחי' נפרד מאלקות שיתכן עליו לומר שיש לו אהבה או יראה, זה א"א להיות רק ע"י פרסא ומסך המסתיר אלהותו ית' והוא ענין הרקיע, ולכן נק' כל הנבראים בשם מים תחתונים שנק' מי בוכין שבוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא ובזאת הם מעלים מ"ן אל רחל וגם היא בראשית עלייתה באצי' לקבל שפעה תבא בכבי' על עוצם יירדתה בעולמות הנפרדים וז"ש ותבך

הקדוש הראשון שענינו העליה מלמטה למעלה עד א"ם כדלעיל, ותורה הוא המשכת קדושה עליונה הנ"ל בז"א מלמעלה למטה ששם שרש התורה כידוע. והנה נת' שבבקיעת יסוד דאי' מתגלים בז"א ב' מיני אורות והם ה"ח וה"ג שהיו מכוסים ביסוד אימא וידוע שהחסדים הם המשכה מלמעלה למטה והגבו' ענינם ההעלאה ועם היות שהם מתגלים בבחי' המשכה מלמעלה למטה מ"מ המשכה זו היא לעורר ההעלאה והו' שרש ענין הגו' לעיל (בתורה בפנים ספ"ב) בענין הקדוש שהוא בחי' ממוצע שנמשך מלמעלה למטה לעורר ההעלאה והוא בחי' תורה וכמ"כ יש באמת בענין עסק התורה ב' מצות הקריאה בדיבור פה דוקא והוא להמשיך האור למטה ובוה אמרו דהרור לא עביד מידי משום שלא יומשך האור למטה עי"ז והב' מצות עיון והגיון והוא בחי' העלא' מ"ן לקשר חב"ד שלו ושל מקור נש"י בחב"ד דז"א שהוא התורה והוא ענין ממטה למעלה והיינו כנגד ב' בחי' חו"ג שבקדושה זו דתורה, וגמ"ח הוא ענין הירידה וההמשכה של ת"ת במל' פכ"פ להמשיך הקדושה עליונה למטה בנבראים ממש והוא ענין הקדוש הג' ונק' גמ"ח דהיינו כענין החסד שהוא השפעה גשמיות להחיות רוח שפלים ממש ככה הוא למעלה המשכת קדושה עליונה הנ"ל בבי"ע שוהו להחיות רוח שפלים ממש שיתלבש האור למטה בנבראים בעלי גבול כו', וככל הנ"ל יובן ג"כ מאמר הוהר ע"פ אין קדוש כהו' כמה קדישין אינון לעילא ישראל קדישין אורייתא קדישא וכולהון אין קדוש כה', פי' קדושת התורה וישראל הם ב' מיני קדוש שמלמעלה למטה קדוש דתורה הוא התלבשות האא"ם בז"א ודישראל הוא מה שנמשך במל' דאצילות כנ"ל וכולהון לאו אינון קדישין כה' הוא הקדוש הא' שהוא העטרה שנתן בראשו שהוא בחי' עצמות אא"ם כמו שהוא למעלה לפני התלבשותו בכלים כנ"ל ואמנם מ"מ מקדושתו העצמות נמשך אח"כ ירדת שפע הקדושה בת"ת ומל' וכמ"ש קדושים תהיו כי קדוש אני וכדלעיל בפנים ספ"ב:

רצונך מפני רצונו שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים להמשיך אלהותו למטה דייקא בעוה"ז ע"י העסק בתורה ומצות, וכמ"כ הוא למעלה שנמשך הארת אא"ם להמל' שתשפיל עצמה למטה להחיות נפרדים כדכתיב ומשם יפרד כו' שיהי' התהוות הבע"ג ויש ונפרד ויהי' עליהם התפשטות המלוכה שיהיו זעות מחיל כסא כו' ואימתך עליהם, ועמ"ש בלק"ת פ' שלח סד"ה כי תבואו אל ארץ מושבותיכם שזהו ענין והוא ימשול בך, והוא ענין העטרה השנית משני העטרות שהניה בראש בניו שהוא מה שנמשך מקדושה עליונה הנ"ל במל' דאצי' וממנה נמשך בבי"ע כנ"ל, וזהו ענין המדרש בנ' עטרות הא' נתן בראשו הוא בחי' עליית הת"ת בחכמה והחכמה עולה לקבל מהאור שלמעלה מהחכמה והוא אור הכתר שהוא בחי' תחתונה שבמאציל ושרש הנאצלים ומצד שהוא מבחי' תחתונה שבמאציל הוא בבחי' מקיף ולא ימנה בכלל י"ם ונק' עטרה ועטרה זו נתן בראשו היינו בבחי' חכמה (ראשית האצי') ובבחי' ת"ת (שהוא עצמות הו"א הנק' קב"ה) ועמ"ש ע"פ הוהר פ' חיי דקב"ג בענין קב"ה דאתכליל מאתר עילאה סדכ"ם שבת"ת להיותו מחבר חו"ג צ"ל הארת הקו יותר מבחו"ב. וב' עטרות נתן בראש בניו היינו מה שנמשך מאור הכתר הנ"ל הנק' עטרה מלמעלה למטה בחוה דז"א שמשם מאיר למל' מאחוריו ונק' כתר מל' וכן מבחי' יסוד ז"א מאיר לה ג"כ הארה זו בבחי' פנימיו' כנ"ל ולפי שזה נמשך להמל' והיא מקור גשמות ישראל ע"כ אמר בראש בניו כו' (ועמ"ש בלק"ת סד"ה שובה ישראל ער, ועמ"ש ע"פ אלה פקודי בענין משכן העדות כו' ושימושך במ' הנק' עד מבינה הנק' משכן העדות ל' בעדי עדיים המשכת הכתר ע"ש), וזהו ג"כ ענין מארז"ל על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, עבודה היינו הקרבנות ונז' בוהר דרוז דקרבנין סליק לעילא עד אין סוף (ע' בפ' נח ובפקודי דרס"ח ע"ב ורס"ט א') כו' וקיימי כולוהו בסליקא כו' ע"ש והוא ענין עליות העולמות בעילוי אחר עילוי עד הא"ם ב"ה והוא בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כי ישאלך בנד (ב)

שכנגד ד' בנים דברה תורה ושאלה זו מכואר שהיא שאלת בן חכם. ויש להבין מהו שנק' חכם אם אינו יודע ענין העדות כו', וגם ענין יצ"מ. גם מהו הפרש בין שאלת בן רשע מה

כי ישאלך בנד מחר לאמר מה העדות והחוקים כו', והתשובה ואמרת לבנך עבדים היינו כו' ויוציאונו ה' ממצרים כו' ויוצונו ה' לעשות את כל החוקים כו'. וידוע

שמו לבדו, אבל בקיום המצות נא' אשר קדשנו במצותיו, קדשנו במצותך, בחי' מצותך ממש, וכמ"ש בתומ"צ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך וכת' בפ' והי' כו' אל מצותי אשר אנכי מצוך, והיינו בחי' אנכי מי שאנכי ממש מצוך. וזהו שמצות נק' בשם עדות על מצות עליונות כמ"ש רז"ל נובלות חכמה של מעלה תורה, כמו נובלות פרי, כך תורה היא נובלות חכמה של מעלה, וחכמה של מעלה נק' תורת הוי' ממש מצות הוי', כמו שבת להוי', מועדי הוי', הקב"ה מניח תפילין, והקב"ה מתעטף בציצית, ובכ"ר פ' ג' נתעטף הקב"ה בטלית לבניה וע' בנמ' ר"ה די"ז ובחא"ג מהרש"א שם, והיינו שזהו בחי' לבושי' כתלג חיוור, והתומ"צ שלמטה הם עדות ה' נאמנה כמשארז"ל בנר המערכי עדות הוא ששכינה שורה בישראל, וישראל הם הנק' עדים, כמ"ש אתם עדי, וכתוב ששם עלו שבטים כו' עדות לישראל להודות לשם הוי' ממש, שיומשך ויתגלה ע"י המצות שהם העדות, וע"ז אמר דהע"ה בדרך עדותך ששתי כעל כל הון, שהשמחה של מצוה בגשמי' היא יותר מרוב כל הון יקר ונעים דנ"ע ועוה"ב, ואנכי ממש מצוך היום דוקא בעוה"ז כמ"ש היום לעשותם ויפה שעה א' בתשומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, וע"ז א' עדות ה' נאמנה.

העבודה הזאת לכם בפ' בא (י"ב פסוק ק"ו) ובין שאלת בן חכם מה העדות כו' אשר צוה כו' אתכם בפ' ואתחנן (וא"ו פסוק ק'). והגם שמבואר התירוף ע"ז ששם בפ' בא אמר לכם והוציא עצמו מן הכלל וכאן נא' ה' אלקיננו, אעפ"כ הדבר צריך ביאור.

הנה מבואר כאן ג' דברים העדות והחוקים והמשפטים שיש בכללות התורה והמצות. ולהבין ענין העדות, הנה כתיב בשמחה ובטוב לבב מרוב כל שהשמחה של מצוה היא יותר מרוב כל, כי כל בשמים ובארץ שמים הו"ע ג"ע העליון וארץ הוא ג"ע התחתון, ובחי' כל הוא העמוד המחבר כתרנומו דאחיד בשמיא וארעא. ובאמת יש מדרגות עד אין קץ ואין תכלית כמה מיני ג"ע עליון ותחתון, כמ"ש ילכו מחיל אל חיל, וקדושים ככ"י יהללוך סלה, וכל החיים יודוך סלה בלי הפסק, לכן יש רוב כל. גם כל בגימ' נו"ן, נו"ן שערי בינה ושער הגו"ן הנק' כל הוא הממוצע המחבר חו"ב, כי החכ' מאין תמצא והבינה נק' יש כמ"ש להנחיל אוהבי יש, והיחוד והיבור דאין וביטול דחכ' ביש והשגה דבינה הוא ע"י כל שער הגו"ן. אך במצות נא' בשמחה כו' מרוב כל, כי כל חיי העוה"ב שיש בו מדרגות עד אין קץ הוא רק ביו"ד נברא העוה"ב זיו והארה בעלמא מא"ס ב"ה כמ"ש הודו על ארץ ושמים ונשגב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם, שמע"צ, תרד"ע

וא"כ הוא בחי' עתיק דקל' שזהו קל' קשה ביותר והיא בתחתית העשי' כו', ומה שנק' לבונה זכה הוא מפני שיש בה מהקדושה היינו מדר' תחתונה מבחי' מל' דעשי' כו', וכמ"ש בזהר הרקיע על מאה"ז ויקהל דרי"ט סע"א דמל' דעשי' היא בעמקי הקליפות כו', וזהו בחי' זכה המתלכשת בלבונה כו'. והענין הוא דהנה את ולעו"ז עשה אלקי' וכשם שיש ד' עולמו' אביע"ו וע"ס כח"ב חג"ת כו' בקדושה, כמ"כ יש בלעו"ז רק שבלעו"ז הוא ההיפך מהקדושה כו', דהנה בקדושה הרי כל עולם שהוא עליון ה"ה בבחי' תוקף וריבוי האור יותר וכל מה שיוורר למטה הרי מתמעט האור כו', ובלעו"ז היא להיפך דכל מה שיוורר למטה הוא בבחי' תוקף יותר כו'. דהרי בקדושה הנה באצי' הוא תוקף התגלות האור דאוא"ס ב"ה, והיינו בחי' גילוי הקו דעם היות שזהו רק הארת הקו, מ"מ ה"ז הארת אוא"ס בבחי' גילוי ממש דאיהו וחיוהי חד ואיהו וגרמוהי חד כו', ובכר' מתמעט האור

(ריד) והנה כשם דבעבודה ההפרש בין קרבנות לקמרת דקרבנות הוא העבודה דאו"פ וקמרת הו"ע או"מ כו', כמ"כ הוא ההפרש בבירור ותקון הק"ג הנעשה ע"ז דבקרבנות מתתקן האו"פ לכו' דק"ג כו', דלהיות שהעבודה בזה הוא רק בכחות פנימי' דנפש דהיינו העבודה שע"פ טו"ד כו', ע"כ ה"ז פועל הבירור הנוגה בבחי' אתכפי' לכד והיינו רק בהתפשטות דנה"ב כו', אבל ע"י הקמרת נתברר האו"מ והוא המקיף דלבונה זכה שזהו עיקר ענין הקמרת שמתברר ע"ז האו"מ המח' אותם כו', ולכן עיקר ביטול הק"ג הוא ע"י הקמרת דוקא, דהרי נת"ל פרי"א דעיקר החיות שלהם הוא מהאו"מ, וכאשר סר צלם מעליהם ה"ה מתבטלים לגמרי כו'. והנה המקיף דלבונה הוא בחי' עתיק דקל' רכן מובן מפע"ח שחשיב בפרטי המדר' דהי"א סממנים כ' דהצרי שבקמרת הוא כתר (ועמ"ש בסידור האריז"ל מהרש"ב ז"ל), ולבונה הוא המקיף שלמע' מזה,

ולא שעושה בו איזה הנבחה ח"ו רק שהביטול אצלו בבחי' תפיסת מקום כו'. וז"ע ראומה שהביטול הוא במורגש ובתפיסת מקום בעצמו כו', ובנסות ענין ראומה הוא שרוצה שיהי' נראה ביטולו, ועם היותו בטל לאלקות רק שהוא רוצה שיהי' נראה וניכר הביטול שלו, ויש בזה דקות הרע והוא שבזה גופא מה שרוצה שיהי' נראה הביטול כוונתו הוא לש"ש כו', וע"ה שיש בזה כוונה רוחניות סכ"ם הוא בבחי' מורגש ואינו בטל כו', והנסות הוא שרוצה כן מצ"ע מצד הישות שבו כו', וכ"ז הו"ע ראומה שהוא קל' דאצי' כו', ובכרי' הקל' הוא בבחי' ישות ממש שאינו בטל לאלקות, וביצי' הוא בבחי' ישות יותר עד קל' דעשי' שהוא בתוקף ביותר כו', וכערך תוקף האור דאצי' דקדושה על האור דעשי' דקדושה כך ערך תוקף אור הקל' דעשי' על אור הקל' דאצי' כו'. וכמו"כ במספר האורות הנה בקל' דאצי' המספר הוא במיעוט והן רק ז"ת דקל', ובכרי' דקל' שם גם חו"ב דקל' והן סיחון עמון ומואב שזהו ג"ר דקל' וכמ"ש במ"א, וביצי' גם בחי' כתר דקל' וכמו נבוכדנצר שנא' בו אנת רישא דדהבא כו', ובעשי' דקל' שם גם עתיק דקל' שהיא קל' קשה ביותר כו'.

ק"צו"ד. וכמו בעבודה כ"ה בהכירורים, דבאהבה שבטו"ד שהו"ע הקרבנות מתברר האו"פ דנוגה, ובבחי' אתכפי', וע"י עבודת הקטרת מתבטל האו"מ עתיק דקל' שזהו לכונה זכה, דהנה כמו שיש אבי"ע בקדושה כמו"כ בסמ"א, ובקדושה באצי' תוקף האור ובגילוי והולך ומתמעט, ובאצי' ע"ס, ובכרי' רק מבינה דאצי', וביצי' רק ז"א ובעשי' מל', ובסמ"א אצי' דקל' בבחי' חלישות, הרגש הביטול, ובדקות הוא שמרגיש את הביטול ואין לו מקום לעצמו (דאמיתית הביטול הוא שאינו יודע שבטל), ולמטה מזה שטוב לו מהביטול, ולמטה מזה שרוצה שיהי' נראה הביטול בכוונה לש"ש, ובנסות שזה מצד הישות, וברי' הוא ישות ממש, ובאורות באצי' רק ז"ת ובכרי' חו"ב, וביצי' כתר, ובעשי' עתיק דקל'.

הרבה ע"י המסך ופרסא המפסקת כו', וביצי' מתמעט יותר כו'. וכמו"כ הוא במספר האורות הנק' ע"ס שבאצי' מאירים בגילוי כל הע"ס דכתב"ד כו' עד המל' (ובפנימי' האצי' מאיר גם בחי' פנימי' הכתר בחי' עתיק שזהו"ע פנימי' אבא שהיא פנימי' עתיק כו'), ובכרי' אינו מאיר בגילוי רק מבחי' אור אימא ולמטה דאימא מקננא בכורסיא כו', וביצי' רק בחי' ז"א כו', וכן בס' דש' הוי' י' באצי' ה' בכרי' כו' וכמ"ש בע"ח (והנה מה שבאצי' מאירים כל הע"ס ובכרי' רק בינה וביצי' רק ז"א כו', הכוונה היא על המדר' דאצי', שהרי בכל עולם יש ע"ס רק שבאצי' מאירים כל הע"ס דאצי' גם בחי' הכתר ועתיק, ע"כ הע"ס הן במדר' גבוה ונעלה דכללו' הע"ס דאצי' הם במדר' בחי' החכ' והכתר כו' וכמ"ש במ"א, ובעולם הכרי' שמאיר רק בחי' בינה הגם שיש שם ע"ס אך כללות הע"ס הן למטה במדר' וכן ביצי' ועשי' כו'). אך בסמ"א שהן לעו"ז דקדושה ה"ה להיפך דאצי' דקל' היא בבחי' חלישות, וכנודע דקל' דאצי' הו"ע הרגשת הביטול שנק' ראומה שהביטול הוא במורגש דאמיתית הביטול הוא שאינו מרגיש כלל שהוא בטל, וכמו בביטול לפני מלך גדול עיקר אמית' הביטול הוא כשאינו מרגיש כלל בשעת ביטולו איך שהוא בטל, וכשישאלנו אדם מה נשתנה כ"כ מהותך ישיבנו לא ידעתי מאומה כו', וכ"ה בקדושה ביטול עצמי ופנימי הוא שאינו מרגיש כלל שהוא בטל כו', והיינו דהביטול הוא בעצם מהותו כ"כ שאינו מרגיש א"ע כלל וכלל למציאו' עד שאינו מרגיש כלל שהוא בטל לאיזה דבר כו', ומשו"ז יכול להיות על מעמדו ומצבו מפני שאינו שום מציאות לעצמו שאינו מרגיש א"ע כלל לדבר מה כו'. אבל כשמרגיש את הביטול שלו ואינו יכול לעמוד על מעמדו ומצבו מפני הביטול דהיינו שאין לו מקום לעצמו כו' (ער) האט פאר זיך קיין ארט מפני עצם ביטולו כו'), הגם שזהו ביטול אמיתי מ"מ יש בזה עדיין בחי' מציאות דבר כו', וזהו בתכלית הדקות, ולמטה מזה הוא שמרגיש את הביטול שטוב לו מה שהוא בטל והוא במעלה ומדר' בעצמו כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

נקראת בשם אור כ"א בשם חלק וכמ"ש כי חלק הוי' עמו, חלק אלוקה ממעל, שהנשמה היא חלק מן העצם, דוהו ההפרש בין נשמה לאור, דאור הוא ג"כ בא מן העצם, אבל

ד) אמנם נשמה היא עצמית, ובכל פרטי המדרגות שישנם בנשמה, היינו ג' מדר' ג' נר"ג, הנה שרש ומקור הנשמה בחי' ח"י הם עצמות מקורה ולכן הרי הנשמה אינה

בהעצם, אבל הנשמה להיותה עצמי, ואינה הארה כ"א חלק, הנה בזה שהיא בחי' חלק נבדל מן העצם לכן יש בה טבע העל' וההתכללות ביתר שאת ויתר עז להתאחד ולהתכלל עם העצמות, והנה חלק הוא חלק רביעי, ולכן הנה האומר פלוני יהי' לו חלק בנכסי נותנים לו רבע, דסתם חלק הוא חלק רביעי, וידוע דחלק רביעי הוא אות ה"א אחרונה דשם הוי' שהוא בחי' מל', דר' אותיות הוי' הנה יו"ד הוא בחי' חכ' ה"א הא' הוא בחי' בינה וא"ו הוא בחי' ז"א וה"א אחרונה היא בחי' מל', וספ' המל' הרי חלוקה מכל הספירות כמה שהיא בחי' נבדלה דרשש ספ' המל' הוא למעלה מכל הספירות דרשש ספ' המל' הוא בבחי' רדל"א, אבל היא בחי' נבדלה ולכן הנה בספ' המל' דוקא הוא תוקף הרצוא והצמאון לעלות וכמ"ש למען יזמרך כבוד ולא ידום ואי' בוהר נהו"ת קארי תדיר לנהו"ע ולא שכך וכת' אל תחרוש ואל תשקוט אל היינו דלפי שספ' המל' היא בחי' נבדלה לכן הנה בה טבע העל' היא ביותר, ולכן הוא בנשמה להיותה חלק מן העצם הרי בה דוקא טבע העל' ביותר להכלל בבחי' עצמות או"ס ב"ה.

קיצור. יבאר במעלת טבע העל' דנשמה על הארה להיותה עצמי היינו חלק מן העצם, ויבאר דחלק הוא חלק רביעי וחלק נבדל יש בו טבע העל' בתוקף יותר ומביא ראי' מספ' המל' שהרצוא שבה הוא יותר על שאר הספירות.

הוא רק הארה מן העצם, אבל הנשמה היא חלק מן העצם, והגם דמאחר שהאור הוא ג"כ הארה מן העצם, א"כ כמה הוא ההבדל בין האור והנשמה דהרי שניהם באים מן העצם, אלא ההבדל הוא בעיקר מהותם, דהאור עם היות שהוא בא מן העצם הנה לכד זאת שאינו אלא הארה בלבד שבא חוץ לעצמותו של העצם דבהיותו בהעצם הרי אינו במציאות כלל וא"כ כל מהותו של ההארה הוא חוץ להעצם הנה עוד זאת הרי העצם אינו נוגע לו כלל ההארה המתגלית מאתו וע"כ עליית והתכללות ההארה בהעצם הרי אינה נתפסת כלל בהעצם, אבל החלק הוא חלק מן העצם, דהחלק הוא כמו העצם ממש, ואין הפרש והבדל בין החלק והעצם אלא בזה בלבד מה שהוא חלק מן העצם א"כ עלייתו בהעצם הוא כמקור חוצבו שהוא כמו בהעצם, ולהיות שהנשמה עצמי וחלק נבדל מן העצם לכן יש בה טבע העל' העצמית גם כשהיא נבדל מן העצם ואדרבא הנה זה מה שהיא נבדל מן העצם הרי טבע העל' בה הוא עוד ביתר שאת ויתר עז, ואינו דומה לכמו הארה מן העצם, דטבע העל' שבהארה אינו עצמי כ"א לפי שהיא דבוקה ומשו"ו הרי יכול להיות שתחי' הארה המתפשטת מן העצם (וכמו הנבראים כנ"ל) ולא זו בלבד שלא יהי' בהם טבע העל' אלא עוד שיש בהם טבע היורידה, והוא לפי שהארה הנה בעצמה אינו עצמי, והעצמית וכן טבע העל' שבה הוא רק מפני הדביקות

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמחת-תורה, תר"ץ – ניו יורק

האלקי לא זו בלבד שאין הוא מגביל בתחילה את הדבר שהוא מבין, אלא הוא מראה שאחרי שהדבר מובן הוא אז גם כן בלי גבול.

למשל, שכל אלקי מראה בהבנה ברורה וטהורה איך "ואתה מחיה את כולם"³⁴, עד שהוא מביא לידיעה ש"אין עוד מלבדו" יתברך, ובאותו רגע הוא מסביר איך זה למעלה מהשגה, ומביא ראייה מחיות הנפש המחיה את הגוף. כל פרטי המשל האמורים הם באדם לא רק הבנה אלא הרגשה, הוא מרגיש בכך באופן החלטי שלא יכול להיות בזה שום פקפוק.

זה הרי מה שכתוב³⁵ "מבשרי אחזה אלוקה" - האדם מגופו הוא רואה אלקות, כמאמר הידוע³⁶ "מה הקב"ה

כו. גם השכל האלקי מוגדר בשלש הגדרות כלליות, שכפי האמור השכל האלקי הוא האלקות המצומצמת כדי שהנברא יוכל להבינה, כמאמר³³ "דיברה תורה כלשון בני אדם".

הגדר הראשון של השכל האלקי, הוא מה שהוא מוגבל. כלומר, למרות שהבנתו עסוקה בהבנת אלקות, ואלקות היא הרי בלי גבול וכמה הפכים בנושא אחד, מכל מקום השכל האלקי מוגבל, המבין ומשיג חלקים של בלי גבול.

ההבנה של השכל האלקי, הפוכה מהשכל האנושי. השכל האנושי יכול להבין רק כשהדבר מוגבל, כאמור שבתחילה הוא מגביל ולאחר מכן הוא מבין. ואילו השכל

(35) איוב יט, כו.

(36) ברכות י, א.

(33) ברכות לא, ב.

(34) נחמיה ט, ו.

בכך שהשכל האנושי הוא שכל הנקנה, ואילו השכל האלקי הוא שכל עצמי, ממילא גדר החיות של השכל האלקי הוא חיות עצמית.

ההבנה בשכל הנקנה היא רק בתוך ומן הדברים שמסביב לו (שמחוצה לו), ואילו ההבנה בשכל העצמי היא בתוך ומן עצם המושכל והמושג עצמו.

במלים ברורות יותר: ההבנה בשכל הנקנה היא רק בתוך ומן עצם ההגבלה שבמושכל ובמושג, כלומר, שכל הנקנה מסביר את הדבר הקיים.

ואילו ההבנה בשכל אלקי, היא ב"בלי גבול" שבמושכל ובמושג. כלומר, השכל האלקי מסביר את הנשמה שבכל דבר, ואיך שהיא העיקר שבדבר, וממילא מוכן שהוא מסביר את מה שאינו נראה.

בהתאם לכך הרי ממילא גם התענוג הוא אחר לגמרי, וזה נראה בהשתפכות התענוג, שבשכל האנושי נעשה התעוררות בלב, שמכך נולדת מדה, אך זה דבר נפרד ממנו, אין זה נוגע כלל בכל העצם שלו, ואילו השתפכות התענוג שבשכל האלוקי, מוקף כולו ממנו, שתלהב ותלהט נפשו, הוא נלהב ולוהט בקירוב ובהמשכה של אהבה, או שהוא רועד ורוטט בריחוק ובפחד של יראה.

הרושם שדבר זה משאיר בו לאחר מכן, הוא שברון והשתוקקות עמוקים, ובדרך ממילא כל מדותיו שבין אדם לחברו וכן הנהגותיו הן טובות וזכות.

כט. הגדר השלישי של השכל האלקי הוא, שהוא אמת לאמתו, הוא הרי "עצמי", ו"עצמי" אינו מתחלף, בכל מקום ותמיד הוא כמו שהוא.

גם בשכל אלקי ישנן סברות של חיוב ושלילה. אך, החיוב והשלילה שבשכל האלקי אינם הפכיים. בשכל האנושי הרי אחת מהטיות אלו היא שקר, ואילו בשכל האלקי גם החיוב וגם השלילה הם אמת. הם שתי אלומות אור, שתי קרנות אור ממקור אחד, ושתיהן מאירות להבין חלק ממה שמרגישים.

חסידות היא שכל אלקי, חקירה אלקית, המשפיעה על חיי הגוף. כלומר, חכמת החסידות עושה מהחיה הרעה שבאדם - אדם שכלי, ובאדם השכלי היא מחזקת ומפתחת את הצדיק שישנו בכל אדם.

שלשה גדרים לחסידות: (א) חיות. (ב) אור (בהירות ואורה). (ג) אמת.

כלומר, חסידות היא חיות אמיתית בהירה. ובשכל של חסידות, שרבנו הגדול ואחריו רבותינו הקדושים נ"ע נתנו לנו, עלינו להבין ולהרגיש את שאלת

מלא כל העולם, אף הנשמה מלאה את כל הגוף". מכל פרטי אופני החיות איך הנפש מחיה את הגוף, מבינים את אופן החיות שהבורא ברוך הוא מחיה את העולם.

זה הרי ענין התפילה, שבפסוקי דזמרא מפורט סדר ואופן הבריאה יש מאין, "ברוך שאמר והיה העולם", שבאמירה נבראו כל העולמות וכל הנבראים, "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו", ולאחר מכן נפרטים כל פרטי הנבראים ואופן חיותם, שהתהוות הנבראים וקיומם הוא רק אלקות, כפי שענין הבריאה יש מאין, ו"אתה מחיה את כולם", מוסבר היטב בחסידות בארוכה.

כז. הרי נוסף על מה, שהסברה והבנה כזו מביאות את האדם בעולמו החכם והיפה, בו האדם עסוק בו עצמו, בנשמה שלו - מתעוררים בו כוחות פנימיים, נפתחים בו מעיינות של הבנות עטופים ברגשות של תענוג.

הרי זה חיים של מעין עולם הבא. הגמרא³⁷ אומרת: העולם הזה דומה ללילה, "בו תרמוש כל חיתו יער"³⁸ - אלו רשעים שדומין לחיה רעה, "ואל מעונתם ירבצון"³⁹ - אלו הצדיקים - לכל צדיק יש לעולם הבא מדור לפי כבודו, כל אחד ואחד לבית המוכן לו - רש"י.

חיי העולם הבא הם חיים של אור וטוהר. כל דבר נראה בדמותו האמיתית, רואים את התענוג האמיתי של הטוב ואת היסורים האמיתיים של הרע.

שכל אלוקי מאיר ומראה את הדו-פרצופיות שנתן השי"ת לאדם, מצד אחד - החיה הרעה שבאדם, ומצד שני - הצדיק גמור שבאדם, ומסביר את הבחירה שניתנה לאדם לבחור כרצונו.

כאמור, גם השכל האלקי הוא מוגבל, אך הגבלתו היא רק בכך שמהשכלה נוצר תענוג מסויים בהתאם להשכלה ולהבנה שהוא נתון בהן.

ישנן השכלה והבנה, אב ואם, המולידות אהבה והמשכה להשי"ת, וישנן השכלה וההשגה המולידות יראה ופחד ה' מהדר גאונו.

כל השכלה, הרי המיוחד שבה בא בתבנית של תענוג, והתענוג מתבטא בכוסף ותשוקה או ביראה ופחד.

איך שלא יהיה, כלומר, באיזו מדה שהתענוג רק מתבטא אם במדת האהבה או במדת היראה - הרי זה שונה לגמרי מאשר בשכל אנושי.

כח. הגדר השני של השכל האלקי הוא חיות. כאמור, ההבדל בין השכל האנושי לבין השכל האלקי, מתבטא

(39) שם, קד, כב.

(37) בבא מציעא פג, ב.

(38) תהלים קד, כ.

מורנו הבעש"ט נ"ע המפורסם באהבת ישראל שלו, ראה בכל יהודי את מעלתו, ובכל פעליו של יהודי, במצוה או במדה טובה, ראה את קרן האור האמיתי המאיר.

מורנו הבעש"ט נ"ע בעיניו המאירות את חשכת הגלות, רואה איך יהודים מקיימים תורה ומצוות במסירות נפש, מעונים ונרדפים על ידי אנשים רעים וחטאים.

מורנו הבעש"ט נ"ע רואה איך יהודים מקיימים במסירות נפש את ה"בקולו, של הקב"ה, תשמעו", ומתעוררת אצלו השאלה, מדוע אין משיח גואל צדק בא, ורוצה להחליט שהוא וחבריו הצדיקים הנסתרים נ"ע יעשו ככל אשר ביכלתם להביא לידי גילוי משיח צדקנו. ידועות אסיפותיהם השונות של הצדיקים הנסתרים בימי מורנו הבעש"ט והתעסקותם והשתדלותם להטבת מצבם הרוחני והגשמי של כלל ישראל.

ובאותו זמן חלה עליית הנשמה של מורנו הבעש"ט להיכל המשיח ושאלתו "אימתי קאתי מר?"

לב. שאלתו של הבעש"ט נ"ע את המשיח "אימתי" היא כעין המאמר "אם לא עכשיו אימתי" שבאבות⁴⁵. כלומר, הבעש"ט מדבר עם משיח בענין המובא במסכת סנהדרין, שם עונה המשיח "היום אם בקולו, של הקב"ה, תשמעו", ועל כך שואל הבעש"ט, הרי כבר הגענו לכך שברוך-ה' בקולו תשמעו!?

ומשיח עונה לו: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה, ברחבות פלגי מים"⁴⁶. ורש"י מפרש: מעינותיך חוצה - סוף שתקנה תלמידים ותורה הוראות ברבים ויצא לך שם. ברחבות - עיר תפוצנה פלגי מימך.

בתורת החסידות מוסבר ההבדל בין "מעייך" ל"נהר". נהר מתפשט לאורך ולרוחב על פני שטח גדול והמים בו בריבוי, והילוכם בשפע וברעש גדול. והמעייך נמשך כגיד בתפיסת מקום מועט, ומימיו נובעים טיפין טיפין.

"חוצה", היינו שלא במקום המוכשר. מקום המוכשר אינו בבחינת חוצה, ואם הוא בבחינת חוצה איך מגיע לשם מעייך? הפסוק לא מובן וסותר את עצמו מיניה וביה. אם זה מקום מעייך למה הוא קורא לו חוצה? ואם זה חוצה איך מגיע לשם מעייך? ואם תאמר שני הדברים יחד - איך אפשר לאחדם?

יש מפרשים את הכתוב "פוצו מעינותיך חוצה", שמעינותיך יהיו במדה כזו שיגיעו גם חוצה, עד שגם

רבנו הבעש"ט נ"ע מהמשיח, ולהרגיש בפנימיות תשובתו של המשיח.

ל. הבעש"ט נ"ע שואל את המשיח: "אימתי קאתי מר"? לכאורה אין מקום כלל לשאלה זו, שהרי גמרא מפורשת היא⁴⁰ ר' יהושע בן לוי פגש את אליהו בפתח מערת רבי שמעון בן יוחאי ושאלו: מתי יבוא משיח? ענה לו אליהו: לך ושאל אותו עצמו. על שאלת ר' יהושע בן לוי היכן הוא יכול לפגוש אותו, אמר לו אליהו מקום שבתו של משיח בגן-עדן.

כפי הנראה היה המקום מוכר היטב לר' יהושע בן לוי, והדרך לשם היתה מוכרת לו. כשבא לשם, הנה לפי הסימנים שנתן לו אליהו, הכיר מיהו משיח, ושאל אותו "לאימת אתי מר", מתי יבוא? ומשיח ענה לו: היום.

ר' יהושע בן לוי היה שבע רצון מאד בתשובתו של משיח, ושב להיפגש עם אליהו. בינתיים עבר חלף היום ומשיח לא בא, דבר שמרמר את רוחו של ר' יהושע בן לוי. כשבא אל אליהו, שאל אותו אליהו: מה אמר לך משיח? ר' יהושע בן לוי בהיותו שבור, ממורמר ומלא עגמת נפש ממה שמשיח לא בא באותו יום, אמר לאליהו שמשיח ענה לו שהוא בא היום, והיום עבר והוא לא בא! הסביר אליהו לר' יהושע בן לוי משמעותה האמיתית של תשובת המשיח - "היום - אם בקולו תשמעו"⁴¹.

בסיפור זה של ר' יהושע בן לוי ואליהו, רואים אנו באופן ברור שביאת המשיח (בב"א) תלויה ב"היום אם בקולו, של הקב"ה, תשמעו".

בהתאם לתשובה ברורה ובהירה זו, אין שאלתו של הבעש"ט "אימתי קאתי מר" מובנת. הרי זו גמרא מפורשת, שביום אשר בקולו של הקב"ה תשמעו - בא משיח גואל צדק. מהי, איפוא, שאלתו של הבעש"ט נ"ע אימתי קאתי מר?

לא. מורנו הקדוש הבעש"ט נ"ע הוא משה רבנו של תורת החסידות הכללית, זאת אומרת כשם שעל ידי משה רבנו ע"ה, בחיר הוי', נתגלתה תורתנו הקדושה, כן מורנו הבעש"ט נ"ע הנו בחיר ה', ועל ידו נתגלתה תורת החסידות הכללית.

על הכתוב⁴² "ומשה היה רועה" מובא במדרש⁴³ "הוי' צדיק יבחן"⁴⁴, ובמה הוא בוחנו - במרעה צאן. וחז"ל מספרים לנו מה שאירע כשמשה רבנו ע"ה רעה את צאן יתרו. מאורע שממנו אנו רואים מדותיו הטובות של משה רבנו ע"ה.

(44) תהלים יא, ה.

(45) פ"א מ"ד.

(46) משלי ה, טז.

(40) סנהדרין צח, א.

(41) תהלים צה, ז.

(42) שמות ג, א.

(43) שמור"ב, ב.

"ברחובות" יהיו "פלגי מים" ואף אם יהיה זה חוצה שהבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, אבותינו רבותינו גיעו גם לשם מעינותיך. הקדושים הנחילו לנו - יש להן שייכות לביאת המשיחית. מתשובתו של משיח על שאלתו של הבעש"ט, מובן שתורת רבנו הבעש"ט נ"ע והתגלות השכל האלקי

~ רְשִׁימוֹת אֲדָמוֹר מְהוֹרֵי צ"צ * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

רְשִׁימָה מְיוֹמְנוּ שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א.

שְׁעָה שְׁנֵיהָ אַחַר חֲצֵי הַיּוֹם

זֶה בְּחֻמְשָׁה יָמִים אֲשֶׁר הִנְנִי סוֹבֵל כְּאֵב שְׁנַיִם, וְהַדִּיבּוֹר קָשָׁה עָלַי. בְּעֵמֶל רַב פְּעַלְתִּי שְׁיָרְשׁוּ לִי לְלֶקֶת לְמַעֲוָנָה שֶׁל כְּבוֹד אִמִּי זְקֻנְתִּי הַרְבֵּנִית²⁴ לְהִיּוֹת נוֹכַח בְּסַעֲוֹדַת שְׁבַת קוֹדֶשׁ.

הַסַּעֲוֹדוֹת מְעַנִּינֹת אוֹתִי מְאֹד. בְּעֵת הַסַּעֲוֹדָה מְסַפְּרִים סַפּוּרִים תּוֹכְנֵיִם, וּמָה גַם בְּשֶׁבַת זֶה שָׁבָאוּ אוֹרְחִים נִכְבְּדִים בְּעָלֵי שְׁמוּעָה בֵּין הַחֲסִידִים: רַבֵּי אַבְרָהָם אַבָּא פֶּרְסָאן²⁵ וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל הַלּוֹי הוֹרוּוֹיטש²⁶.

אַחַר הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת, קוֹדֵם קְבַלַת שְׁבַת, הוֹאִיל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲמוֹר"ר הָרַב הַקְּדוֹשׁ לומר מְאֹמֵר חֲסִידוֹת²⁷ דְּבוֹרֵי הַמַּתְחִיל זִמְנָא חֲדָא²⁸ הָיָה צְרִיכָא עֲלָמָא לְמִיטְרָא, וְאָמַר הַרְשָׁב"י תוֹרָה עַל פְּסוּק²⁸ הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נְעִים שְׁבַת אַחִים גַּם יַחַד, וְאַתָּא מִיטְרָא.

מְאֹמֵר זֶה הָיָה הַמְשֻׁן לְמְאֹמֵר לְהַבִּין עֲנָן הִילּוּלָא דְרְשָׁב"י²⁹ שֶׁהוֹאִיל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲמוֹר"ר הָרַב הַקְּדוֹשׁ לומר בְּלִיל ה' הָעֵבֶר אַחַר תְּפִלַּת עֲרַבִית בְּמַעֲוָנָה שֶׁל כְּבוֹד אִמִּי זְקֻנְתִּי הַרְבֵּנִית מֵרַת רַבְקָה, בְּחֶדֶר הַנְּקָרָא דְעָר זַאל מִיט דִּי טַרְעָפּ.

בְּלִיל שְׁבַת קֹדֶשׁ, יִשְׁכְּנוּ לְסַעֲוֹדָה קְרוֹב לְשַׁעֲהָ הָאֶחָת עֲשָׂרָה, בְּכָל זֹאת לֹא מִיְהָרוּ בָּהּ, וְנִמְשָׁכָה עַד חֲצֵי שְׁעָה הָרְאשׁוֹנָה אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה. וְלְכַבּוֹדוֹ שֶׁל הָאוֹרַח הַחֹשֵׁב הָרַב רַבֵּי אַבְרָהָם פֶּרְסָאן²⁹, הִנֵּה גַם מוֹרֵי – לְשַׁעֲבֵר – רַבֵּי נִיסָן סַקְאֲבֵלָא³⁰, בְּאַהֲבָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְשְׁמוּעוֹת מְקוֹרֵיאוֹת, כִּי לְהִיּוֹת נוֹכַח בְּשַׁעֲת הַסַּעֲוֹדָה.

* * *

(ג) ראה אודותו "התמים" ח"ו ע' ח' ואילך. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 32, 24.
 (ד) נודע ג"כ בשם ר"ש מאזניקער – ע"ש המלון (קרעטשמע) באחד היערות בסביבות העיר באבינאוויטש, אשר שם דר הר"ש משך שנים רבות. – למד בישיבת אדמו"ר ה"צמח צדק" בשנות תרי"ג – תרי"ח. – בעל שמועה דייקן. כ"ק אדמו"ר אמר עליו שהוא איש אמונים ומדייק בלישנא, ובדבר שהי' אצלו איהו ספק לא הי' כותבו בספרי זכרונותיו (ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א²).
 (ט) בזהר ח"ג נט, ב.
 (טז) ראה אודותו בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 92, 96, 941, ועוד.

* מתוך לקוטי דיבורים. (24) הרבנית הצדקנית מרת רבקה. ראה אודותיה – ספר השיחות תרפ"ט ע' 26. וש"נ. רשימת רבינו – "דברי ימי הרבנית רבקה" (קה"ת, תשע"ד). (25) הורוויטש: לקמן: גורעוויטש – והיינו הך, כי אין אות
 * ה' ברוסית ובמקומה מבטאים ג'. (26) אגרות-קודש ח"ג ע' שפה ואילך.
 (27) לע"ע לא הגיע לידניו.
 (28) תהלים קלג, א.
 (29) הרי אברהם אבא פערסאן.

הראשון שְׁהַתְחִיל לְסַפֵּר, הָיָה הַחֲסִיד הָרַב רַבֵּי חֲנוּךְ הַעֲנַדִּיל³⁰, וְכֵן סִפְרָא³¹:

בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהֵיטִי בְּלִיבְאֻוִיטְשׁ³² – בְּשָׁנַת תַּר"ד – חָל ל'ג בְּעוֹמֵר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּשָׁבוּעַ. סֶדֶר חֲגִיגַת ל'ג בְּעוֹמֵר הָיָה כְּנֶהוּג מִימֵי קֶדֶם לְצֵאת חוּץ לְעִיר, פְּעַם אֶל הַכֶּפֶר שֶׁלְפָנָי חָצַר הָאֲנָאָרְאוּוֹעַ וּפְעַם לְשָׂדֶה הַמֵּישׁוֹר שֶׁבְּכֶפֶר אַחֲרַעֲמָאוּאָ.

בְּחָצַר הָאֲנָאָרְאוּוֹעַ דָּר אָז הַמוֹכֶסֶן הַחֲסִיד רַבֵּי שְׁלֵמָה בְּרַבֵּי שְׁמִשׁוֹן, שֶׁהָיָה מִמְּקוֹשְׁרֵי שָׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמָצְעִי זָכַר צְדִיק לְבְּרָכָה, וּבְכֶפֶר אַחֲרַעֲמָאוּאָ דָּר הַמוֹכֶסֶן הַחֲסִיד רַבֵּי יוֹסֵף מִכָּאֵל בְּרַבֵּי פִיוּוֹשׁ מִשָּׂה, אִישׁ בָּא בְּשָׁנִים וְעוֹדְנֵו מִמְּקוֹשְׁרֵי שָׁל רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן.

אֵת מְקוֹם הַחֲגִיגָה הָיוּ מְגַבִּילִים כְּשָׁבוּעַ – שְׁבוּעִים מְקוֹדֵם, וְעַל פִּי רוֹב הָיוּ מְטִילִים גּוֹרֵל בֵּין שְׁנֵי הַחֲסִידִים הַמוֹחֲזָקִים הַגְּזֻכְרִים לְעִיל.

הַזֹּכֶה בְּעֵרִיכַת הַחֲגִיגָה, הָיָה מְזַמֵּן אֵת הַחֲסִידִים הַיּוֹשְׁבִים וְאֵת הָאוֹרְחִים הַבָּאִים, שֶׁיֵּכֶאוּ אֵלָיו עוֹד עָרַב ל'ג בְּעוֹמֵר, וְאַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה גְּדוּלָה בַּיּוֹם ל'ב בְּעוֹמֵר הָיָה עוֹרֵף סְעוּדָה גְּדוּלָה בְּדָגִים וּבִשָּׂר שְׁנַמְשָׁכָה עַד תְּפִלַּת עֶרְבִית. בְּשַׁעַת הַסְּעוּדָה הָיוּ חוֹזְרִים מֵאֲמַר דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, מְסַפְּרִים סְפוּרֵי חֲסִידִים, מְנַגְּנִים וְרוֹקְדִים, וְעַל פִּי רוֹב הָיוּ נְעוּרִים כָּל הַלַּיְלָה וּמְתַפְּלָלִים בְּהַשְׁכָּמָה תְּפִלָּה בְּצַבּוּר בְּמִתְיָנוּת וְגַם בְּאֵרִיכוּת, וּבְשַׁעַת הָאַחַת-עֶשְׂרֵה הֵיטָה מוֹכְנָה סְעוּדַת חָלָב עִם מִשְׁקָה יַיִן שְׂרָף לְרוֹב, וּמִשַּׁעַת הַשְּׁלִישִׁית בְּעָרְף הָיוּ מְחַכִּים לְבִיאָתוֹ שָׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר.

בְּשָׁנָה הַהִיא – שְׁנַת תַּר"ד – עָלָה הַגּוֹרֵל לְזְכוּתוֹ שָׁל הַחֲסִיד רַבֵּי יוֹסֵף מִכָּאֵל.

(ז) ראה "התמים" ח"א ע' ע"ט. ס' השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 24. – שיחת יב תמוז תש"ז ע' 21 7. ועוד.

(30) ספר השיחות תש"ז ע' 137. (32) באגרות-קודש ח"ג ע' תה – שבא לליובאוויטש ה' אלול תר"ג. בהקדמת רבינו לקונטרס התפלה: תר"ג. וב"התמים" שם בשוה"ג: בשנת תר"ג, או תר"ה.

(31) בכל הבא לקמן – ראה גם ספר השיחות תש"א ע' 57 ואל"ך.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ב"ה, י"ז אדי"ש, ת"ש
נויארק

את אניש שיי כאן מצאתי ביחס חס אלינו, יעזר
השי"ת לכולם בגשמיות וברוחניות.

ידידי שייב הנכבד והנעלה, ווי"ח אי"א
מוהרי"ש זלמן יצחק שיי

מיום ליום מתגברת התשוקה לביאת המשיח שיקבץ
נדחינו מארבע כנפות הארץ ויוליכנו קוממיות לארצינו,
בב"א.

שלום וברכה!
ת"ל באנו כולנו, אמי מורתי שליט"א ואני ובי"ב
שליט"א, בחיים ובשלום לנויארק. הדרך ת"ל עברה
כשורה. הננו דרים לעי"ע בהאטעל ומקוים בקרוב אי"ה
להסתדר בדירה מיוחדת.

אחפוף לדעת משלומי ובבקשה לכתוב לי מזמן לזמן,
והשי"ת יאריך ימי ושנותי בטוב ובנעימים ויראה רוב
נחת ביו"ח שיי.

ידידו שייב הדו"ש ומברכו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה בו כותבת אודות מצב רוחה, חוות דעת הרופאים, ואשר סובלת קשות וכו'.

והנה לפלא הדבר, כי בגיל צעיר היא, וכבר זכתה לעסוק בשטח החינוך הכשר, ז.א. לקרב לבן של בני ישראל לאבינו שבשמים, שמוזה מובן וגם פשוט, שאם אף בשר ודם מכיר תודה ורוצה לעשות את כל שבידו לטובת זה המקרב אליו לבב בניו, על אחת כמה וכמה אבינו שבשמים אשר עצם הטוב הוא וכל יכול, שבודאי משפיע ברכה והצלחה לאלו המשתדלים בקירוב לבב בניו אליו, ואם הוי' לי (הרי פשוט, ש)לא אירא (כי) מה יעשה לי בן אדם, וכהודעת תורתנו תורת חיים.

מובן שכל אדם בעל שינויים הוא ושינויים גם במצב רוחו, אבל פשיטא שאין להגדיל ולהגזים בזה, ומצב רוח הבלתי נעים, אין זה אלא דבר עובר, אלא שבכדי שיעבור בהקדם, מועילה התבוננות האמורה אפילו לשעה קלה, ובפרט כשתזכור באחד מיסודי אמונתנו המתבארת כ"כ יפה בתורת החסידות הוא הענין של השגחה פרטית דפשוטו כמשמעו אשר בורא עולם משגיח על כאו"א בכל עניניו ופרטיהם ופרטי פרטיהם.

תקותי, שלאחרי החנוך שקבלה, גם שורות הנ"ל המועטות בכמות תספקנה להעמידה על האמת, אשר נמצאים אנו בעולם עליו אומר בורא העולם, וירא אלקים כי טוב, וכמו שביאר בארוכה מורנו הגדול רבנו הרמב"ם בספריו הפרטים בזה, אלא שאין על האדם לבקש חשבונות רבים המעלימים על המציאות ומסלפים את האמת.

המורס מהנ"ל אשר תחדול מלהתבונן במצב רוחה וכו' ואמונתה בבורא עולם המשגיח על כל אחד ואחת תביא חיות מרץ ושמחה בכל עניני' ותחי' חיים פשוטים מבלי תסבוכת מחשבות, מאושרה תהי' בדרך התורה והמצות.

המחכה לבשורות טובות בכל האמור.

הטעם לכך שדומם, צומח וחי יכולים לזון את האדם – אף שהאדם
המדבר הוא נעלה מהם – הרי הוא משום ששורשם גבוה משורש
האדם, ולפי ששורשם גבוה, לכן ירדו למטה ביותר
לקוטי שיחות חלק ד פרשת שופטים

אֲנִי מֵאֲמִין

אחד מראשי התבות של חדש אלול הוא מהפסוק (בפרשת משפטים) "וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלָקִים אָנָּה לְיָדוֹ וְשִׁמְתִי לָהּ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שְׁמֹה". פסוק זה עוסק באדם שֶׁהָרַג בְּלִי בְּנֵה אָדָם אַחֵר - הַשֵּׁם יִשְׁמְרוּ - שְׁצָרֶיךָ לְבִרְחָתְךָ אֶל 'עִיר מִקְלָט', כְּדֵי לְהִנָּצֵל מ'גוֹאֵל הַדָּם' - קְרוֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל הַנֶּרְצָח.

מה הקשר בין מצות ערי מקלט לחדש אלול, שֶׁלֵּכֵן היא רְמוּזָה בְּרֵאשִׁי הַתְּבוּת שֶׁל אֱלוֹל וְגַם מוֹפִיעָה בְּפֶרֶשׁה שְׁלָנוּ - שׁוֹפְטִים, אוֹתָהּ קוֹרְאִים בְּחֵדֶשׁ זֶה? לֹא רַק לְחֵדֶשׁ אֱלוֹל קְשׁוּרָה הַמְצוּהָ, אֲלָא גַם לְגֵאֲלָה הַעֲתִידָה. כִּיצַד?

בְּסֵף הַכֹּל נַעֲשׂוּ בְעֶבֶר שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט, אֲךֶּה אֲנִי קוֹרְאִים בְּפֶרֶשׁתָּנוּ צְוִי נוֹסֵף, שְׁעַד הַיּוֹם, בְּמִשְׁךָ אֶלְפֵי שָׁנִים, עוֹד לֹא קִיְמוּ אוֹתוֹ: "וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ . . וְנָתַן לָךְ אֶת כָּל הָאָרֶץ (- אֲרָצוֹת הַקְּיִנִּי, הַקְּנֻזִי וְהַקְּדֻמִּי) אֲשֶׁר דָּבַר לְתַת לְאַבְתֶּיךָ . . וְיִסְפַּתְךָ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים".

הֵאֵם יִתְכַן שֵׁשׁ צְוִי בַתּוֹרָה שְׁנַתֵּן סֵתֵם כֶּף, לֹא בְשִׁבִּיל לְקִיְמוֹ? הַתְּשׁוּבָה הִיא לֹא! וּכְדָבְרֵי הַרְמַב"ם בְּיַחַס לְמִצְוָה זוֹ - "וּמַעֲוֹלָם לֹא הָיָה דָּבָר זֶה, וְלֹא צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתוֹהוּ (=לְחַנֵּם)".

מִכֶּה מוֹכִיחַ הַרְמַב"ם שְׁבִיאת הַמְּשִׁיחַ הִיא חֵלֶק מִמִּצְוָה בַתּוֹרָה - כִּי מִצְוֹת עָרֵי מִקְלָט תִּתְקַיֵּם בְּשְׁלֵמוֹתֶיהָ רַק בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ, כְּשֶׁהֵשֵׁם יִרְחִיב אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן מִי שְׁאִינוּ מֵאֲמִין חֲלִילָה בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ הָרִי הוּא כּוֹפֵר בַתּוֹרָה וּבַמִּשְׁחָה רַבָּנוּ.

בְּשׁוּנָה מִהַבְּטָחָה אוֹ נְבוּאָה שְׁעִשׂוּיּוֹת לְהַשְׁתַּנּוֹת בְּהַתְּאֵם לְמַעֲשִׂים שְׁלָנוּ, אִם אֲנִי רְאוּיִים אוֹ לֹא, מִצְוָה הִיא דָּבָר נְצַחִי שְׁאִינוּ נִתֵּן לְשִׁנוּי.

מִמִּילָא, כְּשֶׁבִיאת הַמְּשִׁיחַ הִיא חֵלֶק מִמִּצְוָה בַתּוֹרָה, זֶה הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת דָּבָר וְדָאִי שְׁאִינוּ נִתֵּן לְשִׁנוּי! אֲךֶּה מְדוּעַ נִבְחָרָה דְּוָקָא מִצְוֹת עָרֵי מִקְלָט לְבִשְׁרֵי לָנוּ בְּאִמְצָעוֹתֶיהָ עַל הַגֵּאֲלָה, כְּחֵלֶק מִמִּצְוָה בַתּוֹרָה? כְּמוֹ שְׁעִיר הַמִּקְלָט נוֹעֵדָה לְשִׁמְרוֹ עַל הָאָדָם מִפְּנֵי גוֹאֵל הַדָּם, וְהַעֲבָדָה שֶׁהָאָדָם שְׂרָצַח בְּשִׁגְגָה הַצָּרֶף לְגִלוֹת מַעֲרִירוֹ, מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וּמִחֲבָרָיו וְלָנוּס אֶל עִיר הַמִּקְלָט מְבִיאָה לְכַפֵּרָה עַל הַחֲטָא שְׁחָטָא בְּשִׁגְגָה - כֶּה גַם זְמַן הַגֵּאֲלָה הוּא סוּג שֶׁל 'מִקְלָט', זְמַן בּוֹ נִהְיָה מוּגְנִים מִפְּנֵי הַיָּצֵר הָרַע, כִּי הַשֵּׁם יַעֲבִיר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם וְאֵז גַם יִתְכַפְּרוּ כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל.

וְכֶה גַם חֵדֶשׁ אֱלוֹל הוּא זְמַן שֶׁל 'מִקְלָט' - הַזְדַּמְנוּת לְעֶצֶר וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וּמִסְבָּה זוֹ מִצְוֹת עָרֵי מִקְלָט נִרְמְזוֹת בְּרֵאשִׁי הַתְּבוּת שֶׁל אֱלוֹל.

בְּחֵדֶשׁ הַזֶּה אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים 'חֲשׁוֹבֵן נֶפֶשׁ' - אֲנִי חוֹשְׁבִים עַל הַהֲתַנְהָגוֹת שְׁלָנוּ וְעַל כָּל הַמַּעֲשִׂים שְׁלָנוּ וּמְחַלְטִים לְתַקֵּן אוֹתָם. מוֹסִיפִים בְּלִמּוּד תּוֹרָה, בְּתַפְלָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְכֶה זוֹכִים לְשִׁנָּה טוֹבָה וּמְתוּקָה, וְלְגֵאֲלָה הַשְּׁלָמָה, הַמוֹפִיעָה בְּפֶרֶשׁתָּנוּ כְּמִצְוָה מְפֹרָשֶׁת.

(מעובד על־פי לקו"ש חל"ד, עמ' 114 ואילך, ועוד. מתוך 'נשמטא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת שופטים

וְדַרְשַׁתְּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְעֵשִׂיתָ
עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַתְּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
יִוָּדֵד: (ישראל) ^א עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹדוּ וְעַל-
הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר
מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וְשְׂמָאל: ^ב וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּזוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל-הַכְּהֵן הָעֹמֵד
לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת
הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֵרַתְּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^ג וְכֹל-הָעָם
יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוּן עוֹד: ^ד

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלוקיך

פרש רבנו הזקן (לקוטי תורה, נצבים מה, א): "כְּשִׁיחִיָּה תִרְגֵּי
נִמְשָׁךְ לַהֲיִיּוֹת אֱלֹקֶיךָ, דְּהִינּוּ עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת, אֲזִי תִהְיֶה תָמִים
וְשֵׁלֵם כְּכֹל אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ. מֵה-שְׂאִינֵן אִם חִסֵּר מִצְוָה אַחַת,
או פָּגַם בָּהּ, חָרִי נַעֲשֶׂה מִחִסֵּר אַבְרָי, כִּי שְׁלֹמוֹת אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ
תְּלוּי בְּהַמְשַׁכַּת 'אַבְרָיִן דְּמִלְכָא', שֶׁהֵן הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן הֵן חַיּוֹת
אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְעָזָן אֵינן לָהֶם קִיּוּם וְחַיּוּת". והוא על-פי
נִשְׁמַתָּא דְּאֹרִינְיָתָא – זח"ג קסו, א.

(לקוטי שיחות, כרך לט, עמ' 289)

שני יי- כִּי-תִבְּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ וַיְרַשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי
מִלֶּךְ כְּכֹל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי: ^א שׁוֹם תִּשְׂוִים
עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי
אֲחֵיךָ תִּשְׂוִים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוּכַל לְתַת עֲלֶיךָ
אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא: ^ב רַק לֹא-
יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא-יֵשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרִימָה
לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וַיְהוֶה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן
לָשׁוּב בְּדַרְךָ הַזֶּה עוֹד: ^ג וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים
וְלֹא יִסּוּר לְכַבּוֹ וּכְסָף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:
^ד וְהָיָה כִּשְׁבָתוֹ עַל כַּפָּא מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ
אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְּפָנֶי

טז ^ה שֹׁפֵטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ כְּכֹל-שֶׁעֲרִיד
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשֹׁפֵטוֹ
אֶת-הָעָם מִשֹּׁפֵט-צֶדֶק: ^ו לֹא-תִטֶּה מִשֹּׁפֵט לֹא
תִּפְּרֹן פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינַי
חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צִדִּיקִים: ^ז צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדָּף
לְמַעַן תִּחְיֶה וַיְרַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^ח (לוי) ^ט לֹא-תִטֶּע לָךְ אֲשֶׁר־
כֹּל-עֵץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-
לָךְ: ^י וְלֹא-תִקֹּם לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ^{יא} לֹא-תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר
וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהוּה בּוֹ מוֹם כֹּל דְּבַר רַע כִּי תוֹעֵבֵת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ^{יב} כִּי-יִמְצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד
שֶׁעֲרִיד אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ-
אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ
לְעֵבֵר בְּרִיתוֹ: ^{יג} וַיִּלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלִשְׁמֵשׁ | או לְיֹרֵחַ אוֹ לְכָל-צְבָא
הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי: ^{יד} וְהִגִּדְ לָךְ וְשִׁמְעַתָּה
וְדַרְשַׁתְּ הַיָּטִב וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשִׂיתָה
הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: ^{טו} וְהוֹצֵאת אֶת-הָאִישׁ
הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוֹ אֶת-
הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל-שֶׁעֲרִיד אֶת-הָאִישׁ אוֹ
אֶת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: ^{טז} עַל-פִּי |
שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא
יוּמַת עַל-פִּי עֵד אֶחָד: ^{טז} וְיָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוֹ
כְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כְּלִי-הָעָם בְּאַחֲרֵנָה וּבְעֵרַת
הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ^{יז} כִּי יִפְּלֵא מִמּוֹךְ דָּבָר לְמִשְׁפָּט
בְּיֹדֶיךָ | לָדָם בְּיֹד-דִּין לָדִין וּבִין נִגַּע לְנִגַּע דְּבָרֵי
רִיבֵת בְּשֶׁעֲרִיד וְקַמַּת וְעֲלִית אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ^{יח} וּבָאת אֶל-הַכְּהֵנִים
הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יְהוּה בְּיָמִים הָהֵם

רביעי וְכִי־יָבֵא הַלְוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם וּבֹא בְּכָל־אֹנֶת נַפְשׁוֹ אֶל־
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: וְיִשְׂרַת בְּשֵׁם יְהוָה
 אֱלֹהָיו בְּכָל־אֲחֻי הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי
 יְהוָה: הַחֶלֶק בְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבַד מִמִּפְרֵיו עַל־
 הָאֲבוֹת: ם כִּי אֲתָה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת
 בְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא־יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר
 בְּנוֹוֹבְתוֹ בְּאִשׁ קִסָּם קִסָּמִים מַעֲוֵן וּמִנְחָשׁ
 וּמִכִּשְׁף: ך וְחָבֵר חָבֵר וְשָׁאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי וְדַרְשׁ
 אֱלֹהִי־מֵתִים: ם בִּי־תוֹעֵבַת יְהוָה פֶּלַעֲשָׂה אֱלֹהֵי
 וּבְגַלְלֵת הַתוֹעֵבַת הָאֱלֹהֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ
 אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: ם תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ

כּוֹתֵב אֲשֶׁר רָאָה סֵפֶר סְגֻלוֹת וּבוֹ כּוֹתֵב עַל דְּבַר חֻקֵּי הַיָּד
 כּוֹי. הַנֵּה פֶלֶךְ מִדְּרֹךְ זוֹ, וְאִם רְצוֹנוֹ דְּוָקָא בְּסֵפֶר סְגֻלוֹת, הֲרִי
 לְשִׁנָּה סְגֻלָּה בְּדוּקָה וּמְנוּסָה, וְהִיא תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה, וְיִשְׁנֶנָּה
 גַּם בֶּן חֻקָּה בְּדוּקָה וּמְנוּסָה, וְהִיא חֻקֵּי תִבְרֵךְ, אֲשֶׁר
 יְכוֹלִים לְהַתְּאָחַד עִמָּה עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה, וּבִיחּוּד נִפְלָא.
 וְכִבֵּר נֶאֱמַר "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", וְיֵשׁ אוֹמְרִים (רמב"ן)
 שֶׁהוּא מִצְוַת־עֲשֵׂה.

(אגרות קודש, כרך יב, עמ' קפד)

חֲמִישִׁי י כִּי | הַגּוֹיִם הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר אֲתָה יוֹרֵשׁ אוֹתָם
 אֶל־מַעֲנֵנִים וְאֶל־קִסָּמִים יִשְׁמְעוּ וְאֲתָה לֹא כֹן
 גִּתַּן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ
 כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:
 ם כָּל אֲשֶׁר־שָׁאֲלַת מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּחֹיֵב
 בַּיּוֹם הַקֶּהֶל לֵאמֹר לֹא אִסַּף לִשְׁמַע אֶת־קוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־
 אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: ם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי
 הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרְוּ: ם נָבִיא אָקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי
 אֲחֵיהֶם כְּמוֹד וְנִתְּנֵי דְבָרֵי בְּפִיו וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם
 אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְנֶו: ם וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר

הַפְּהַנִּים הַלְוִיִּם: ם וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא כּוֹ כָּל־יְמֵי
 חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֵה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשִׁמּוֹר
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
 לַעֲשׂוֹתָם: ם לְבַלְתִּי רוּם־לִבְבוֹ מֵאֲחֻי וּלְבַלְתִּי
 סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים
 עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ

מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַפְּתוּב, "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ".
 וְאֵל יִתְעַנֵּן בְּעִנְיֵי חַזְיוֹנוֹת. וּפְשִׁיטָא שְׂלֵא זְהוּ עִנְיֵנו לְחֹשֶׁב
 חֻשְׁבוֹנוֹ שֶׁל ה', שְׁלִדְעָתוֹ צְרִיכָה לְהִיֹּת הִנְהַגְתֵּי ה' עִם פְּלוֹנֵי
 בְּאִפְסָן פֶּךָ וְעַם פְּלוֹנֵי בְּאִפְסָן פֶּךָ, וְלִהְיוֹת בְּתַמִּיקָה: הִיְתַכֵּן
 שֶׁהַהִנְהַגָּה הִיא שְׂלֵא כְּפִי שֶׁהַחֵלִיט בְּשִׁכְלוֹ הוּא! וּבְפִרְטֵי שְׂפָל
 רְגַע שְׁנוֹתֵן עַל זֶה יְכוֹל לְנַצֵּלוֹ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁהוּא כְּנֻגַד
 בְּלָם.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 447. ממכתב)

שְׁלִישִׁי יח ם לֹא־יְהִיָּה לְפַהַנִּים הַלְוִיִּם כָּל־שִׁבְט
 לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשִׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ
 יֹאכְלוּן: ם וְנַחֲלָה לֹא־יְהִיָּה־לּוֹ בְּקִרְבֵּי אֲחֻי יְהוָה
 הוּא נַחֲלָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְלוֹ: ם גִּוְוָה יְהִיָּה
 מִשְׁפַּט־הַפְּהַנִּים מֵאֵת הָעַם זִכְתִּי הַזֹּבַח
 אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לְפָנָיו הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים
 וְהַקֶּבֶה: ם רֵאשִׁית דְּגַנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ
 וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֵּן־לוֹ: ם כִּי כּוֹ בָּחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשִׂרְתֵּי בְּשֵׁם־יְהוָה
 הוּא וּבְנָיו כָּל־הַיָּמִים: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ

הַנֶּךָ כּוֹתֵב עַל דְּבַר הַחֲלוּם שֶׁחֲלַמְתָּ. פֶּלֶךְ מִדְּרֹךְ זֶה.
 תְּפַסִּיק לְהִיֹּת מִנְּחָ בְּחִלּוּמוֹת. וְכַמְבָּאָר בְּסִפְרִים, שֶׁבְּאֲנָשִׁים
 שְׂפָל פְּרָטִי חִיִּיקָם הֵם עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, הַנֵּה גַם לְחֲלוּם
 יֵשׁ מִשְׁמַעוֹת וְאֵינוֹ לְבַשְׂלָה, וְאֵלוֹ בְּאֲנָשֵׁי דוֹרְנוֹ, שִׁישׁ לָהֶם
 הַרְבֵּה דְּבוּרִים בְּטָלִים וּמִתְּשַׁבּוֹת בְּטָלוֹת, הֲרִי זֶה רַק חֲלוּם
 בְּלִבְד וְתוֹ לֹא. הַנְּנִי חוֹזֵר עוֹד הַפַּעַם: אֵל תִּכְנִיס אֶת עֲצָמְךָ
 לְחֹשֶׁב אוֹדוֹת חֲלוּמוֹת.

(אגרות קודש, כרך ז, עמ' רז)

א וכי יהיה איש שנא לרעהו וארב לו וקם עליו
 והכהו נפש ומת ונס אל-אחת הערים האל:
 ב ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו
 ביד גאל הדם ומת: ג לא-תחוס עינד עליו
 ובערת דם-הנקי מישראל וטוב לך: ד

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

חושב על דבר קמיעות, אנשים היודעים בצורת הפנים,
 בקני הדינים ובצורת הפתח, מגידי עתידות, נותני מלקות וכו'
 וכו'. לכל אחד נתן מספר ימים קצוב למלאות שליחותו של
 הקב"ה בעלמא דין, וכל שעה יום שמבלים בענינים שאינם
 שלו, הרי זה גם כן חסרון במלוי שליחותו. ואם לקולי
 ישמע, יצוב את כל מגידי העתידות המנחשים והקוסמים
 וכו' הנ"ל.

(אגרות קודש, כרך ד, עמ' קיז)

שישי ה לא תסיג גבול רעדך אשר גבלו ראשנים
 בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך
 נתן לך לרשתה: ז לא יקום עד אחד באיש
 לכל-עון ולכל-חטאת בכל-חטא אשר יחטא
 על-פי א שני עדים או על-פי שלשה עדים וקום
 דבר: ח כייקום עד-חמס באיש לענות בו סרה:
 ט ועמדו שני-האנשים אשר-להם הריב לפני
 יהוה לפני הפהנים והשפטים אשר יהיו בימים
 ההם: י ודרשו השפטים היטב והנה עד-שקר
 העד שקר ענה באחיו: יא ועשיתם לו כאשר
 זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך:
 יב והנשואים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות
 עוד כדבר הרע הזה בקרבך: יג ולא תחוס עינד
 נפש בנפש עון בעין שן בשן יד ביד רגל
 ברגל: ס כ פיתצא למלחמה על-איבך
 וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם
 כיי יהוה אלהיך עמך המעלה מארץ מצרים:
 ד והיה פקרבכם אל-המלחמה ונגש הפהן ודבר
 אל-העם: ויאמר אלהם שמע ישראל אתם
 קרבים היום למלחמה על-איביכם אלייך

לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי
 אדרש מעמו: ז אך הנביא אשר יזיד לדבר
 דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר ואשר
 ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא:
 ח וכי תאמר בלבבך איכה גרע את-הדבר
 אשר לא-דברו יהוה: ט אשר ידבר הנביא
 בשם יהוה ולא-יהיה הדבר ולא יבא הוא
 הדבר אשר לא-דברו יהוה בודון דברו הנביא
 לא תגור ממנו: ס יט כייכרית יהוה
 אלהיך את-הגוים אשר יהוה אלהיך נתן לך
 את-ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם:
 ז שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר
 יהוה אלהיך נתן לך לרשתה: ג תכין לך הדרך
 ושלשת את-גבול ארצך אשר ינחילך יהוה
 אלהיך והיה לנום שמה פל-רצח: ד וזה דבר
 הרצח אשר-ינום שמה וחי אשר יפה את-רעהו
 בבלי-דעת והוא לא-שנא לו מתמל שלשם:
 ה ואשר יבא את-דעהו ביער לחטב עצים
 ונדחה ידו בגרון לכרת העץ ונשל הפרזל
 מן-העץ ומצא את-דעהו ומת הוא ינום אל-
 אחת הערים-האלה וחי: ו פן-ירדה גאל הדם
 אחרי הרצח כי יחס לבבו והשיגו כיי-ירבה
 הדרך והכהו נפש ולו אין משפט-מות כי לא
 שנא הוא לו מתמול שלשום: ז על-פן אנכי
 מצודך לאמר שלש ערים תבדיל לך: ח ואם-
 ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך כאשר נשבע
 לאבתוך ונתן לך את-פל-הארץ אשר דבר
 לתת לאבתוך: ט כיי-תשמר את-פל-המצוה
 הזאת לעשתה אשר אנכי מצודך היום לאהבה
 את-יהוה אלהיך וללכת בדרךיו פל-הימים
 ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה:
 י ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהוה
 אלהיך נתן לך נחלה והיה עליך דמים: פ

כְּלִי־נִשְׁמָה: ^ז כִּי־הִחְרַם תַּחְרִימֶם הַחֲתִי וְהָאִמְרֵי
הַפְּנִיעֵנִי וְהַפְּרִזֵּי הַחַוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ^ח לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֵבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם
וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ט כִּי־תִצְוֹר אֶל־
עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ לְתַפְשָׂהּ לֹא־
תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנִדַּח עָלֶיהָ גִּזְרֵן כִּי מִמֶּנּוּ
תֹאכַל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרַת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה
לְבָא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר: ^י רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי
לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֵתוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִית
מִצּוֹר עַל־הָעֵיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה
עַד רִדְתָּה: **פ כא** ^א כִּי־יִמְצָא חֵלָל בְּאֶדְמָה
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בְּשָׂדֶה
לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ: ^ב וַיִּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ
וַיִּמְדְּדוּ אֶל־הָעִירִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחֵלָל: ^ג וְהָיָה
הָעֵיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחֵלָל וְלִקְחוּ זְקֵנֵי הָעֵיר
הַהוּא עֲגֹלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֵבֵד בָּהּ אֲשֶׁר
לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל: ^ד וְהוֹרְדוּ זְקֵנֵי הָעֵיר הַהוּא
אֶת־הָעֲגֹלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ
וְלֹא יִזְרַע וְעֲרֹפו־שֵׁם אֶת־הָעֲגֹלָה בְּנַחַל:
^ה וַיִּגְשׂוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי זָם בָּחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם
יְהִי כֹל־רִיב וְכֹל־נִגְעָה: ^ו וְכֹל זְקֵנֵי הָעֵיר הַהוּא
הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֵלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
הָעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל: ^ז וְעָנּוּ וַאֲמָרוּ יָדִינוּ לֹא
כָּתִיב שִׁכְחָה קִרִי שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא
רָאוּ: ^ח כִּפּוּר לַעֲמֹד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה
וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקִרְבַּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּנְפַכּוּ
לָהֶם הַדָּם: ^ט וְאַתָּה תִבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבְּךָ
כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: 000

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא

לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ
מִפְּנֵיהֶם: ^י כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִחֲלִיךְ עִמָּכֶם
לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:
^{יא} וְדַבְּרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־הָעַם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ
אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יֶלֶד וַיֵּשֶׁב
לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנִכֵנוּ:
^{יב} וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע פֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֶלֶד
וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יַחְלִלֵנוּ: ^{יג} וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא
לָקַחָהּ יֶלֶד וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יִקְחֶנָּה: ^{יד} וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר
אֶל־הָעַם וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב
יֶלֶד וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת־לֵבָב אֲחִיו
כִּלְכָּבוּ: ^{טו} וְהָיָה כִּכְלַת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם
וַיִּפְקְדוּ שְׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעַם: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתה - פרוש לתאריכי מארעות. אמרה תורה (גם
מלשון הוראה): תמים תהיה עם ה' אלקיך. וביראי ה' עושה
(בלשון הכתוב) הכל לפי בעתו. ולא כדאי לבזבז זמן בחפוש
פרוש על הנ"ל, כִּי־אם רק להפצת הנהגות וקיום מצוותיה.
(לקוטי שידות, כרך לד, עמ' 285 ממכתב)

שביעי כִּי־תִקְרַב אֶל־הָעֵיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ
אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: ^א וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶךָ וּפְתַחְתָּ
לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעַם הַנֹּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לָמָס
וְעַבְדוּךָ: ^ב וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשִׂיתָ עִמָּךְ
מִלְחָמָה וְצָרָת עָלֶיהָ: ^ג וַנִּתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּיָדְךָ וְהַפִּיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָה לְפִי־חֶרֶב: ^ד רַק
הַנְּשִׂים וְהַנְּפָרִי וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵיר
כָּל־שָׁלָלָה תָּבוֹ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שָׁלָל אֹיְבֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: ^ה כֵּן תַעֲשֶׂה
לְכָל־הָעִירִים הַרְחֹקֹת מִמָּךְ מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי
הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: ^ו רַק מַעֲרֵי הַעַמּוּם הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲטִי

בְּקִרְבַּ עַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל וְנִפְפַּר לָהֶם הַדָּם: ַ וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׂאֲלָתוֹ - הַלְּשֹׂאֹל עֲתִידוֹת אֶצֶל פְּלוֹנֵי. הָרִי נֶאֱמַר "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", וְהוּבָא בְּשִׁלְחַן־עֲרוּף חֶלֶק יוֹרֵה־דַעַה לְהִלְכָה.

[סימן קעט: אין שוואלין בחושים בכוכבים ולא בגוללות . . משום שנגאמר "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ"].

(לקוטי שיחות, כרך לט, עמ' 303 ממכתב)

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

כַּרְעוּתָה וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָה. אִמּוֹן בְּחַיִּיכוֹן וּבִזְמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמַי וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְחַבְרֵד: יְהֵא שְׂמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמַי וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַד, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּא, וַיְתַרְוֶמְס, וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׂמַה דְקִדְשָׂא בְּרִיךְ הוּא. אִמּוֹן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעַלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן

מפטיר: וְעַנּוּ וְאִמְרוּ יְדִינּוּ לָא כְּתִיב שִׁפְכָה קְרִי שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: הַ כִּפֹּר לְעַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאִשֵּׁר. דְּרַכְיָה דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְף יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאַלָּה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקו, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יב אַתָּם אֹמְרִים עֲרִי וְרוּעַ ה', כִּאלוֹ אָנִי נִשְׁתַּחֲוִיתִי, מִשִּׁיב לָהֶם ה', לֹא כֵן, כִּי אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם כְּמוֹ מִקְדָּשׁ. וְכִּי אַתָּ נִשְׁתַּחֲוִית מִמֶּה שְׁתִּיית,

שי למורא
יב) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם,
אָמַר הַקב"ה, אָנֹכִי הוּא הַמְנַחֵם אֶתְכֶם,
וְאִם־כֵּן הָרִי הֵם תִּנְחַמְוּם שֶׁל מִנְשֵׁ,
לְמַחַ אַתָּם וְיֵאִים מִכֵּן אָדָם וְכוּ'. (וְאָמַר

הפטרה לפרשת שופטים לקריאה בציבור

וּלְשִׁמוֹת בִּישְׁעִיהָ פֶּרֶק נֹאִיב

נֹא יב אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־

ראי מוֹרֵאתָ בת צדיקים כמותך ומלאה זכות, למה ותיראי מאנוש אשר סופו ימות ומבן־אדם אשר הוא כחֲצִיר רשא ועשב יתן נחמו בעולם שיבול ויובש: יג ותשפח יהוה עשך ולא נשענת עליה ותרי הכל שלו כי הוא נומה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד פלי־היום מפני חמת המציק מושלי אמונת העולם

המשעבדים בכם כבר פאשר רק כונן תכנו להשחית ואיה חמת המציק הלא מחר בא ואינו כי ימות, ואינן למה שכתב משענת המקום ותפחד מפני: יד לא תיךח חמת המציק כי עתה מחר צעה המטלטל בגולה להפתח מבית הגלות, והוא ישראל שהוא גולה בין העמים ולא ימות בגלות לשחת ולא יחסר לחמו בצאתו מהגלות בדרך: מו ולמה לא תשענ עלי הלא ואנכי יהוה אלהיך והכל ביד, פעם רגע הלם בוקע מי הים לכל ילך במהלכו, ופעם יצאה ויחמו בקול גדול גליו גלי הים יהוה צבאות שמו המושל בצבאות מעלה ומטה: מז ואשם דברי דברי התורה בפיו ובצל ידי כפיתוך שלא יוכלו העמים לבלותך בגלות, וכל זה עד שיבא עת לנטע שמים וליסד ארץ ויהו קבוצ גלות שיחיו ישראל עולם חדש ולאמר עד שקל היום יאמרו לציון על בני ציון עמי־אתה שהמה עם ה' כי יהיה נראה בהם שפע טובה מובה: יז די לך מהגלות, התעוררי התעוררי קומי ירושלים אשר שתית מיד יהוה את־כוס חמתו את־קבעת כוס התרעלה שם של סם המות שתית עד השמים מצית עד המפה האחרונה, כי כל הרעות הפתובות כבר באו עליך: יח בעודה בגלות אין

מנהל לה לא היה בה מנהיג, מפל־בנים ילדה מי מאנשיה ואין מחזיק בנדיה להקומה מנפילתה מפל־בנים גדלה כי מפלם אפם הכח והמקושלה: יט שתיים צרה כפולה הגה קראתוך קרה לך מי יגוד ונחם לך השד והשבר והרעב והחרב מלכר רעות הגלות כמו אנחמך למו קרה כשבר שלך שיתנה לך לתחומים: כ בניך עלפו התעלפו מהסרון להם ומים, מתי

מנהל לה לא היה בה מנהיג, מפל־בנים ילדה מי מאנשיה ואין מחזיק בנדיה להקומה מנפילתה מפל־בנים גדלה כי מפלם אפם הכח והמקושלה: יט שתיים צרה כפולה הגה קראתוך קרה לך מי יגוד ונחם לך השד והשבר והרעב והחרב מלכר רעות הגלות כמו אנחמך למו קרה כשבר שלך שיתנה לך לתחומים: כ בניך עלפו התעלפו מהסרון להם ומים, מתי

מנחמכם" מנחם אהכם, בלשון רבים, ואחר־כך "מי את ותירא" בלשון יחיד נקבר, ואחר־כך "ותשפח" "ותפחד" בלשון יחיד וקר. שכן מנהג המקרא, כשמודר בלשון רבים הוא כנגד כל פרט שבהם, וכשמודר בלשון יחיד הוא כנגד הכלל, וכשמודר בלשון נקבה הוא כנגד נקבת ישראל, מקור נשמות

ישראל). חציר יתן, שהוא נתן בעולם כחציר שהוא מין עשב, שהיום הוא רטב ומקר יבש. יג) חמת המציק, חמה של האויב המציק. פאשר כונן להשחית, כשהאויב הכין מחשבות להשחית. ואיה חמת המציק, מחר בא ואינו יד) מחר צעה להפתח, ימחר המטלטל וגולה להפתח ולצאת מגלותו. כלומר, לא תיךח חמת המציק, כי חמה ותצא מהגלות. ולא ימות לשחת, ולא ימות בגלות שהוא לו כמו קבר. ולא יחסר לחמו, וגם בעודו בגלות הקב"ה מומין לו פרנסתו. מו) רגע הים ויחמו גליו, מרגע את סערת הים בעת שהימו גליו, וכל־שכן שאנער בעמים המתחזקים אהכם בגלות. מז) ואשים דברי בפיו, דברי התורה שמתו בפיו לדבר עם. ובצל ידי כפיתוך, חמיד הננתי עליך מפני האויב, בזכות למוד התורה בפיו. לנטע שמים וליסד ארץ, שהיו עם ישראל נטועים על אדמתם ונבחו וריבו ככוכבי השמים ותרבו כעפר הארץ. ולאמר לציון, ולומר לבני ציון. יז) התעוררי התעוררי קומי, התעוררי מתרדמת הצער ותגלות וקומי. אשר שתית וגו', אשר עד עכשו שתית כוס ההמה. את קבעת כוס התרעלה וגו', את השמים הקבועים בתחתית כוס התרעלה כבר

שתית ומצית את הכל. כלומר, כל התוכחות כבר באו עליך ולא יסיפו לבוא עוד. יח) אין מנהל לה וגו', כשהתנה בגלות לא היה פה ביד בני הגולה לנהל האחר את חברו ולהחזיק בידו ולהמכו מרעה, כי כלם היו שוים בה. יט) שתיים הגה קראתוך, הרעות הקורות אותך היו כפולות של שתיים, וקפי שמשויד בפסוק. מי יגוד לה, מי יגוד בראש עליך לחמו, כי כלם כמו עליך. השד והשבר והרעב והחרב, הכתוב מפרש מה הם השמים, ואמר

שהם השד והשבר וגו'. והרעב והחרב, זהו פרוש על "השד והשבר", כי השבר הוא הרעב, והשד הוא שרידת גוסות הפאים בחרב. מי אנחמך, כמו "כמי אנחמך", כלומר, את מי אביא לחמו לומר שגם לו קרה כן, שיתנה לך לתחומים. כ) בניך עלפו, מהסרון להם ומים, והוא ענין צפיות ואפסית

בח לעמוד. **כְּתוּב מְכַמֵּר**, שִׁכְבוּ בְּרוּחוֹת מִבְּלִי לְיוֹז, כִּמּוֹ הַחַיִּת שֶׁנִּקְרְאת "תאו" כְּשֶׁנֶּלְכַד בְּמַכְמֶרֶת, וְאֵינוּ יָכוֹל לְיוֹז. **וְעָרַת**, צִעְקַת נְיוֹפָה. **(כא) לְכֹן**, הוֹאִיל וְקִבְלַת קָבֵר גָּמוּל עֲנֹדָה, מִגֵּזֶה, וְשִׁכְרַת וְלֹא מִיּוֹז, מִבְּלִבְלַת בְּשִׁפּוֹר, וְלֹא מִשְׁתֵּית יוֹז, אֶלָּא מִצָּרָה וְיָגוֹן. **(כב) יְרִיב עֲמוֹ**, אֲשֶׁר יְרִיב רִיב עִמוֹ לְקַחַת נִקְמָה מִיַּד הַמִּצְיָקִים לָהֶם.

(כג) מוֹנֵגָה, הַעוֹשִׂים לָךְ יָגוֹן. **שְׁחִי וְנַעֲבֶרְהָ**, כִּפְפֵי אֶת עֲצָמְךָ עַד לְאָרְצְךָ, וְנַעֲבֶר עֲלֶיךָ. **וְתִשְׁמִי כְּאֶרְצֵי גִוָּךְ וְגו'**, שְׂמִית גּוֹפֶךָ כִּמּוֹ אֶרֶץ וּבְחֻצוֹת הָעִיר, לְהִיּוֹת מְרֻדָּה הַגַּל לְעוֹבְרִים. **(א) עָרַל וְטָמֵא**, "עָרַל" זוּ מַלְכוּת אֲדוּם שֶׁהֵם עָרְלִים. "וְטָמֵא" זוּ מַלְכוּת יִשְׂמַעֵאל, שֶׁהֵם מְרִאִים עֲצָמַם טְהוֹרִים בְּרוּחֵי צִדִּיק, וְהֵם מְמַאִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְשְׂמֵי הַמַּלְכוּת הַגְּלוּלָה הַחַיִּיקָה בִּירוּשָׁלַם מִיּוֹם הַחֲרָבָה, וְשֵׁנִיָּה לְהַחֲמִים עֲלֶיהָ, זֶה כּוֹבֶשֶׁת מִנָּה זֶה כּוֹבֶשֶׁת מִנָּה. וּמִיּוֹם הַגְּלוּלָה וְאִלְף לֹא יַעֲבִרוּ בָּהּ עוֹד כֹּל יְמֵי עוֹלָם. **(ב) הַתְּנַעֲרֵי מַעֲפָה**, דְּמָה אֶת יְרוּשָׁלַם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת כִּי אֵלּוּ שׁוֹכְבֵת וּמְחַפְּלֶשֶׁת בְּעַפְּהָ. וְאָמַר שְׁתַּנְעֵר מַעֲפָה קוֹמֵי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם, אֶת יְרוּשָׁלַם, קוֹמֵי מְהֻרָּץ וְשָׁבִי עַל הַכֶּסֶף. **הַתְּפַתְחֵי מוֹסְרֵי צִוְּאָרְךָ**, הַשְׁתַּחֲרִי מִחֻצוֹת קְשׁוּרֵי עַל הַגְּלוּת שֶׁעַל צִוְּאָרְךָ. **שְׁכִיבָה בַת צִיּוֹן**, אֶת בַּת צִּיּוֹן הַשְׁבוּיָה בְּגוּלָה. **(ג) חָנָם נִמְכַרְתֶּם וְגו'**, כִּשְׁנִמְכַרְתֶּם בְּיַד הַנּוֹגִים לֹא לְקַחְתִּי מֵהֶם מַחִיר, וְעַל כֵּן תִּגְאָלוּ בְּלֹא הַשְׁלוֹם כֶּסֶף פְּרוֹשׁ אַחֵר, "חָנָם נִמְכַרְתֶּם", עַל עֲסֻקַּת חָנָם נִמְכַרְתֶּם, כְּלוּמַר, בְּגַלְל עוֹנוֹתֵיכֶם שֶׁיֵּלֵא הַרוּחָנִים כְּלוּם מֵהֶם. "וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ" אֶלָּא בְּתַשׁוּבָה. **(ד) לְגוֹר שָׁם**, כְּלוּמַר, וְעַל כֵּן הִתְהַה לָהֶם אֲמַתְלָה לְשַׁעֲבָדָם, כִּי בִימֵי הָרָעִב הַתְּפַתְחוּ שָׁם. **וְאִשׁוּר בְּאֶפְסֵי עֲשָׂקוֹ**, אֲבָל אִשׁוּר בְּאֶפְסֵי וּבְחָנָם עָשָׂק אֶת יִשְׂרָאֵל. **(ה) מַה לִּי פֹה**, לָמָּה אֲנִי שׁוֹהָה וּמִשְׁתַּחֲחֵ אֶת בְּנֵי כַּנָּן בְּגוּלוֹת. **מִשְׁלֵיּוֹ יְהוִלִּילוּ**, הַמוֹשְׁלִים עַל יִשְׂרָאֵל מִתְּפָאָרִים לִזְמַר "יְדַע רַמָּה" (דְּבָרִים ל"ב, כ"ז). **שְׁמֵי מוֹנָאִין**, שְׁמֵי מְחַלְלֵי וּמְבַזֵּה בְּעֵינֵיהֶם. **(ו) לְכֹן יִדַע עַמִּי שְׁמֵי**, כִּשְׁיִגְאָלוּ וַיְבִירוּ אֶת שְׁמֵי, לְדַעַת שֶׁנֶּאֱמַר לִי

רָעִב וְחָרֵב שִׁכְבוּ בְּרֹאשׁ פְּלִחֻצוֹת וְאֵין קוֹבֵר לָהֶם כְּתוּב כְּשׁוֹר הַכָּר הַנֶּלְכַד בְּמַכְמֵר בְּרֶשֶׁת הַמְּלֵאִים חֶמֶת יְהוָה שֶׁהוּא כּוֹס הַחֲמָה, וּמִכּוֹס **וְעָרַת אֱלֹהֶיךָ** שֶׁל הַמְרַעְלָה וְהַעוֹשֶׁה: **כא לְכֹן** הוֹאִיל וְקִבְלַת גָּמוּל עֲנֹדָה **שְׁמֵי** עִתָּה נָא זֹאת עֲנִיָּה וְשִׁכְרַת מִבְּלִבְלַת בְּשִׁפּוֹר וְלֹא מִיּוֹז כִּי־אֵמַר

כְּב כְּהִיאָמַר אֲדֹנָיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר יְרִיב רִיב עִמּוֹ לְשִׁלֵּם גָּמוּל לְמַרְעִים לָהֶם הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעְלָה כּוֹס הַפּוֹרְעֻנוֹת שֶׁתַּחֲהּ כְּלוֹ עִם שְׁמִירֵי וּכְבָר לֹא יִהְיוּ הַצָּרוֹת פְּקִידוֹת אֲצִלְךָ, וְגַם אֵל תִּירָא מִן הַכּוֹס הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא כּוֹס הַחֲמָה אֶת־קַבְּעֵת כּוֹס חֶמְתִּי אֲפַח מִרְדָּה כִּי לֹא־תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד: כִּג וְשְׂמַתִּיָּה אֶת כּוֹס הַתְּרַעְלָה הַיָּד בְּיַד מוֹנֵגָה כִּד אֵלָה שֶׁעָצְרוּ אוֹתָךְ, וְהֵם יִקְבְּלוּ הַפּוֹרְעֻנוֹת אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ וְנִשְׁמַתְךָ שְׁחִי הַתְּפוֹסְפִי וְנַעֲבֶרְהָ עֲלֶיךָ וְתִשְׁמִי כְּאֶרְצֵי גִוָּךְ גּוֹפֶךָ וְכַחֲצוֹן כֶּשֶׁק לְהִיּוֹת מְרֻדָּה הַרְגַל לְעוֹבְרִים וְשָׁבִים: **א צִיּוֹן** עוֹרֵי עוֹרֵי הַקְּצִי מִתְּרַמֶּת הַצַּעַר וְלְבָשִׁי עֲנֹדָה הֵעוּ שְׁהֵה לָךְ מֵאֵן, **צִיּוֹן לְבָשִׁי** | **בְּגָדֵי תְּפָאָרְךָ** יְרוּשָׁלַם עִיר הַתְּקַדְּשׁ וְהִי שְׂמַחָה כִּי לֹא יוֹסִיף יְבִאֲבֶךָ עוֹד עָרַל וְטָמֵא בְּקִרְבְּךָ לְמִשׁוֹל קָדִי: **ב** הַתְּנַעֲרֵי מַעֲפָר שֶׁל הַגְּלוּת קוֹמֵי מִן הָאֶרֶץ שְׁבִי עַל הַכֶּסֶף יְרוּשָׁלַם אֶת בַּת צִּיּוֹן הַשְׁבוּיָה בְּכָבֵל הַתְּפַתְחֵי חֲמִירֵי מוֹסְרֵי קְשׁוּרֵי רְצוּעוֹת הַעַל מַעַל צִוְּאָרְךָ שְׁכִיבָה בַת צִּיּוֹן: **ג** כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חָנָם בְּלֹא כֶסֶף אֶלָּא בְּעוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַרְתֶּם כִּן וְלֹא בְּכֶסֶף אֶלָּא בְּתַשׁוּבָה תִּגְאָלוּ: **ד** כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִצָּרֵי יְהוָה מִצָּרֵים יִרְדֵּעַמִי בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאִשׁוּר בְּאֶפְסֵי עֲשָׂקוֹ: **ה** וְעַתָּה מַה־לִּי פֹה **נְאֻם־יְהוָה** כִּי־לָקַח עַמִּי חָנָם מִשְׁלֵיּוֹ יְהוִלִּילוּ **נְאֻם־יְהוָה** וְתַמִּיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמֵי מוֹנָאִין: **ו** לְכֹן יִדַע עַמִּי שְׁמֵי

מִלְךָ וְאִשׁוּר מִלְךָ בְּכָל, שֶׁהוּא תְּגַלֵּה אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצוֹ בְּאֶפְסֵי עַל חָנָם בְּלֹא דָבָר עֲשָׂקוֹ גּוֹלוֹ: **ה** וְעַתָּה כִּי־הַגְּלוּת הַשְּׁלִישִׁי גְלוּת טִיטוּס מַה־לִּירְפָּה לָמָּה אֲנִי שׁוֹהָה וּמִשְׁתַּחֲחֵ כִּי כַּאֲנִי־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי חָנָם אֵינִם מִתְּעַבְבִים בְּגוּלוֹת בְּשִׁבְלֵי כֶסֶף שֶׁהֵם חוֹבִים לְשׁוֹבָיהֶם,

אֲנִי שׁוֹהָה וּמִשְׁתַּחֲחֵ אֶת בְּנֵי כַּנָּן בְּגוּלוֹת. **מִשְׁלֵיּוֹ יְהוִלִּילוּ**, הַמוֹשְׁלִים עַל יִשְׂרָאֵל מִתְּפָאָרִים לִזְמַר "יְדַע רַמָּה" (דְּבָרִים ל"ב, כ"ז). **שְׁמֵי מוֹנָאִין**, שְׁמֵי מְחַלְלֵי וּמְבַזֵּה בְּעֵינֵיהֶם. **(ו) לְכֹן יִדַע עַמִּי שְׁמֵי**, כִּשְׁיִגְאָלוּ וַיְבִירוּ אֶת שְׁמֵי, לְדַעַת שֶׁנֶּאֱמַר לִי

יְעוֹד וּכְבָר לְקַחְו עֲנֹשָׁם, מִשְׁלֵיּוֹ יְהוִלִּילוּ מִתְּפָאָרִים שֶׁלְּקַחוּ אוֹתָם לְעַבְדֵי חָנָם נְאֻם־יְהוָה וְתַמִּיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמֵי מוֹנָאִין מוֹנָאִין, כִּי־אָמַר לָהֶם עַם ה' אֵלָה

ומארצו תצאו: ו לכן כשנאמרים ידע ויכירו עמי שמי אדוני שליט ומשול
כמשמעו לכן גם ידע ביום ההוא פיראני הוא המדבר והמבטיח להביא
האולת והנגו והנני קצמתי הבטחתי: ו מהצאון מה יהיו נאים ויפים על-ההרים

רגלי מבשר למרחוק משמיע קול
המבשר שלום מן האויב. קול מבשר
טוב כגון המקדש וצמיחת קרו דוד,
קול משמיע ישועה קביו גלית,
אמר לציון הנה מלך אלהיך
הראה מלכותו וממשלתו לכל העולם:
ח קול צפיד הצופים העומדים על
המנדלים נשאו כלם קול יחדו
ורנגו בשמחה כי עין בעין ראו
במראה הנבואה בשוב פאר שב
יהיה אל ציון להשרות שם שכנתו
כמאז: ט פצחו פתחו פה להרים קול
שמחה ורגנו יחדו חרבות הבתים
החרבות אשר בירושלים פיינתם
יהיה עמו כמה שהביא להם הטובה
גאל ירושלים מיד הגוים: י חשף
גלה יהיה את-ירוע קדשו לעיני
כל-הגוים להבות בהם וראו הנסים
האלה כל-אפסי ארץ כל היושבים
בקצות הארץ, וכך יראו גם את
ישועת אלהינו: יא סורו סורו
מהר מארץ פשדים העובדים לשמש
וצאו השמים וצאו משם במהירות
טמא אל-תגעו מפני טהרת הגוף
והמחשבה צאו מתוכה תברו
הטהרו מפל טמאה אתם גשאי כלי

יהיה כי כלי זון שלכם יהיו כלי ה' שהם התורה והמצוות, לא תרב ולא חנית:
יב אמרתי שתסורו במהירות מכל-מקום כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה
לא תלכו פאדם תבורם כיהלך לפניכם יהיה והוא גם ומאספכם

של הנשלים הנשארים באחרונה אלתה ישראל לשמור אתכם מפל חודף:

שמי המורה שאני האדוני והשליט. פיום ההוא, ביום הנאקה. ז מה צאון,
מה מאד נאים ויפים. ח קול צפיד, קול של הצופים העומדים על המנדלים
לראות ולבשר מי בא לעיר. פרש אחר, "צפיד" נביא. כי הביא וקרא "צופה",

לפי שהוא צופה העתידות. עין בעין,
כלומר, ראיה וראות ונאמנה
ט פצחו, פתחו פה להרים קול
שמחה. גאל ירושלים, גאל את
ירושלים מיד הגוים. י חשף, גלה
להראות גבורתו. כל אפסי ארץ,
כל היושבים בקצות העולם. "אפסי",
קצות, כי בקצות העולם כאלו אפס
וקלה. יא סורו סורו, הפל לומר
במהירות רבה. צאו משם, אתם בני
ישראל, צאו מארץ העמים. טמא אל
תגעו, אנשי הארץ הגוים יהיו טמאים
לכם, אל תגעו בהם. צאו מתוכה,
צאו מתוך תגלות. תברו גשאי כלי
ח, הטהרו מפל טמאה, אתם הפתים
והגוים שהייתם נושאים בלי של
הקב"ה במדבר. "הברו", מלשון ברור
ונקי. יב כי לא בחפזון תצאו
וגו', ארץ-עלפי שאמרתי שתסורו
מהם במהירות, מכל-מקום לא תצאו
בבהלה פאדם המפחד, ולא תלכו
במנוסה פאדם תבורת. כי הולך
לפניכם ה', כי ה' הוא תהולך
לפניכם, ועל כן "לא בחפזון תצאו".
ומאספכם אלהי ישראל, והיו
הפעם על "ובמנוסה לא תלכו", כי
הקב"ה הולך גם מאחריכם לשמור אתכם מפל חודף, ולזהו כמו "מאספך לכל
המחנות" (במדבר יכה).

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שפל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
 בימינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. פי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד:
 פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
 אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ביום הנחילו את-בניו את אשר-יהיה לו לא
 יוכל לבכר את-בן-האהובה על-פני בן-השנואה
 הבכר: ^י כי את-הבכר בן-השנואה יפיר לתת
 לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו כיהוא ראשית
 אנו לו משפט הבכרה: ^ס (יש-אל) ^ה כיהיה
 לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו
 ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם:
^ט ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל-זקני
 עירו ואל-שער מקמו: ^כ ואמרו אל-זקני עירו
 בננו זה סורר ומורה איננו שמע בקלנו זולל
 וסבא: ^{כא} ורגמיו כל-אנשי עירו באבנים ומת
 ובערת הרע מקרבך וכל-ישראל ישמעו
 ויראו: ^ס

כיהיה על-איבך ונתנו יהיה
 אלהיך בידך ושבת שבוי: ^א וראית בשבית
 אשת יפת-תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה:
^ב ותבאתה אל-תוך ביתך וגלחת את-ראשה
 ועשתה את-צפרניה: ^ג והסירה את-שמלת
 שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את-אביה
 ואת-אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה
 ובעלתה והיתה לך לאשה: ^ד והיה אם-לא
 חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרה
 בפסף לא-תעמר בה תחת אשר עניתה: ^ה
^{ו(ז)} ^ח כיהיה לאיש שתי נשים האחת האהובה
 והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה
 והשנואה והיה הבן הבכר לשנואה: ^ט והיה

ביאורים לפרקי אבות

פרק א משנה ג

אֲנִיּוֹנָנוּס אִישׁ סוֹכּוֹ קָבֵל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי כְעַבְדִּים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פְּרָס, אֶלָּא הָיוּ כְעַבְדִּים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פְּרָס, וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

נקודות משיחות קודש

יראת ה' היא הרי מצוות עשה מהתורה וכנאמר⁶ "את ה' אלוקיך תירא" (וכן פסק הרמב"ם להלכה⁷). נשאלת אפוא השאלה, מדוע צריכה משנתנו במסכת אבות – שענינה "מילי דחסידותא"¹⁰ – להזהיר על קיום מצווה זו?

ביאור הדברים: ביראת ה' עצמה קיימות שתי דרגות – יראה-תתאה ויראה-עילאה¹¹. יראה-תתאה, הדרגה הנמוכה ביראת ה', שהיא יראת האדם לעשות דבר שהוא נגד רצון ה' (בגלל העונש או העדר הטובה שתיגרם לו כתוצאה מעשיית החטא). יראה-עילאה היא הדרגה הנעלית ביראת ה' – "יראת הרוממות" (האדם נמנע מלעשות דבר נגד רצון ה', מתוך פחד ובושה מרוממותו). ואם כן יש לומר: מידת היראה הנדרשת מצד מצוות התורה ("את ה' אלוקיך תירא") היא הדרגה הבסיסית והנמוכה יותר ביראת ה' – יראה-תתאה. דרגה זו ביראת ה' נחשבת אף ל"מילתא זותרתא", כדרשת חז"ל¹² על הפסוק¹³ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה".

לעומת זאת, היראה שעליה מדברת משנתנו ("ויהי מורא שמים עליכם") היא יראה-עילאה. שכן דברי המשנה כאן באים לאחר דברי אניגנוס איש סוכו, "הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס" – עבודת ה' מאהבה. לאחר שזוכים לדרגה זו של עבודה מאהבה, אומרת לנו המשנה (בתור "מילי דחסידותא") כי יש להוסיף ולהגיע גם לדרגה הנעלית ביראת ה' – יראה-עילאה ("יראת הרוממות").

(משיחת ש"פ פינחס תשל"ז.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

יש המקשים¹: הרי מפורש בתורה², "כבד את אביך ואת אימך – למען יאריכון ימיך", וכן כתוב³, "למען ירבו ימיכם וכו'", כלומר, קיום מצוות על מנת לקבל פרס! (וכפשוטת משמעות המילה "למען") ואיך אס-כן אומרת המשנה כאן "אל תהיו . . על מנת לקבל פרס"?

יש לבאר זאת על-פי דיוק הלשון "אל תהיו כעבדים וכו'". משנתנו מדברת על מי שהם בדרגת "עבדים". על עבד אמרו⁴, "עבדא בהפקירא ניחא ליה". ואכן לאותם אלה שללא הבטחת שכר על עבודתם הם במעמד ומצב של "בהפקירא ניחא ליה", מותר לשמש את הרב על מנת לקבל שכר.

בדומה לזה פירש הרמב"ם⁵ את מאמר רז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה"⁶ – "שעוסק בתורה כדי לקבל שכר".

אך לאחר שהתעלה מדרגת "עבדים" וכבר שייך לעבודת ה' מצד "מילי דחסידותא", פונה המשנה ואומרת: "אל תהיו . . על מנת לקבל שכר".

(משיחת ש"פ פינחס תשל"ז.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

"ויהי מורא שמים עליכם" - הרמב"ם מפרש⁷, שהדברים באים כהמשך לתחילת המשנה – "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו'"; שההוראה היא לעבוד את ה' "כעבדים שאינם מקווים להטבה". זאת אומרת "שיהיו עובדין מאהבה". ועל כך ממשיכה המשנה ואומרת, "ויהיה מורא שמים עליכם", ש"עם היותכם עובדים מאהבה לא תניחו היראה לגמרי".

ויש להבין:

(1) מדרש-שמואל כאן. (2) יתרו כ, יב. (3) עקב יא, כא. (4) גיטין יג, אץ (5) הלכות תשובה פרק י הלכה ה. (6) פסחים ג, ב. (7) בפירוש המשניות כאן. (8) ואתחנן ו, יג. (9) הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה א. (10) ראה בבא קמא ל, א. (11) ראה לקוטי שיחות ג עמ' 781. (12) ברכות לג, ב. וראה תניא ריש פרק מב. (13) עקב י, יב.

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:33	18:38	19:23	19:30	18:56	19:04	13:10	13:13	10:32	10:33	09:27	09:27	08:53	08:52	06:20	06:17	באר שבע (ק)
19:34	18:28	19:23	19:31	19:00	19:07	13:10	13:12	10:31	10:31	09:26	09:25	08:51	08:50	06:19	06:15	חיפה (ק)
19:32	18:21	19:21	19:29	19:00	19:07	13:09	13:11	10:31	10:31	09:26	09:25	08:51	08:50	06:18	06:15	ירושלים (ק)
19:34	18:36	19:23	19:31	18:57	19:05	13:10	13:13	10:32	10:32	09:27	09:26	08:53	08:51	06:20	06:16	תל אביב (ק)
20:10	19:07	19:57	20:10	19:23	19:35	13:25	13:28	10:42	10:40	09:34	09:31	08:48	08:44	06:21	06:13	אוסטרליה, וינה (ק)
18:43	17:45	18:32	18:27	18:05	18:00	12:48	12:50	10:23	10:27	09:24	09:29	08:47	08:52	06:33	06:42	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:10	19:08	19:57	20:09	19:24	19:36	13:27	13:30	10:45	10:44	09:38	09:35	08:53	08:50	06:25	06:18	אוקראינה, אודסה (ק)
19:44	18:41	19:31	19:44	18:57	19:09	12:59	13:02	10:16	10:15	09:09	09:06	08:23	08:18	05:55	05:47	אוקראינה, דונייצק (ק)
19:56	18:53	19:43	19:56	19:09	19:21	13:10	13:13	10:27	10:25	09:20	09:16	08:33	08:29	06:06	05:58	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
20:26	19:20	20:11	20:25	19:36	19:49	13:36	13:39	10:52	10:50	09:44	09:41	08:55	08:50	06:29	06:20	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:19	19:13	20:04	20:18	19:29	19:42	13:29	13:32	10:44	10:42	09:37	09:33	08:48	08:42	06:22	06:13	אוקראינה, קייב (ק)
19:09	18:16	18:59	19:05	18:34	18:41	12:52	12:54	10:15	10:16	09:11	09:11	08:39	08:39	06:06	06:04	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
20:34	19:33	20:21	20:33	19:51	20:03	13:54	13:56	11:11	11:10	10:05	10:02	09:21	09:17	06:52	06:45	איטליה, מילאנו (ק)
18:46	17:57	18:37	18:39	18:15	18:17	12:42	12:44	10:11	10:13	09:08	09:10	08:40	08:42	06:09	06:11	אקוודור, קיטו (ח)
19:17	18:21	19:07	19:03	18:41	18:37	13:21	13:24	10:56	11:00	09:56	10:01	09:21	09:26	07:04	07:12	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:09	19:09	19:57	19:51	19:28	19:22	14:13	14:15	11:49	11:53	10:49	10:55	10:11	10:16	07:59	08:09	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:07	19:10	19:56	20:06	19:27	19:36	13:36	13:39	10:56	10:56	09:50	09:49	09:12	09:09	06:41	06:35	ארזה"ב, בולטימור (ק)
19:58	19:01	19:47	19:57	19:17	19:27	13:26	13:28	10:45	10:45	09:39	09:37	09:00	08:57	06:29	06:23	ארזה"ב, ברוקלין (ק)
19:59	19:01	19:47	19:57	19:18	19:28	13:26	13:29	10:46	10:45	09:40	09:38	09:00	08:58	06:30	06:24	ארזה"ב, לוס אנז'לס (ק)
20:37	19:39	20:25	20:36	19:55	20:05	14:02	14:05	11:21	11:20	10:15	10:13	09:34	09:31	07:04	06:58	ארזה"ב, דטרויט (ק)
20:12	19:19	20:01	20:09	19:37	19:44	13:51	13:53	11:13	11:14	10:08	10:08	09:35	09:34	07:02	06:59	ארזה"ב, הווסטון (ק)
19:46	18:52	19:35	19:44	19:09	19:17	13:21	13:24	10:43	10:43	09:38	09:37	09:02	09:01	06:30	06:26	ארזה"ב, לוס אנז'לס (ק)
20:08	19:16	19:58	20:04	19:33	19:40	13:50	13:52	11:14	11:14	10:09	10:09	09:37	09:36	07:04	07:01	ארזה"ב, מיאמי (ק)
19:55	18:57	19:43	19:54	19:14	19:24	13:22	13:24	10:41	10:40	09:35	09:33	08:55	08:52	06:25	06:19	ארזה"ב, ניו הייבן (ק)
20:22	19:25	20:11	20:21	19:41	19:51	13:50	13:52	11:09	11:09	10:03	10:02	09:24	09:22	06:54	06:48	ארזה"ב, פיטסבורג (ק)
19:55	18:57	19:43	19:53	19:13	19:23	13:20	13:23	10:40	10:39	09:33	09:31	08:53	08:50	06:23	06:17	ארזה"ב, שיקגו (ק)
18:59	18:09	18:50	18:50	18:27	18:26	13:00	13:02	10:32	10:34	09:30	09:33	09:00	09:04	06:34	06:38	בוליביה, לה-פס (ח)
21:05	19:58	20:50	21:04	20:14	20:27	14:13	14:16	11:28	11:26	10:21	10:17	09:31	09:25	07:05	06:56	בלגיה, אמסטרדם (ק)
21:04	19:58	20:50	21:03	20:14	20:27	14:13	14:16	11:29	11:27	10:21	10:17	09:31	09:26	07:06	06:57	בלגיה, בריסל (ק)
18:32	17:40	18:22	18:20	18:02	18:01	12:34	12:36	10:07	10:10	09:06	09:10	08:35	08:38	06:11	06:17	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:20	17:28	18:11	18:09	17:47	17:45	12:23	12:25	09:55	09:58	08:54	08:58	08:23	08:26	05:59	06:05	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:23	19:20	20:09	20:23	19:34	19:47	13:31	13:34	10:46	10:44	09:38	09:35	08:48	08:43	06:23	06:14	בריטניה, לונדון (ק)
20:37	19:31	20:21	20:37	19:43	19:58	13:40	13:43	10:54	10:52	09:46	09:41	08:52	08:46	06:29	06:19	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:32	19:24	20:17	20:32	19:41	19:55	13:37	13:40	10:52	10:50	09:44	09:40	08:52	08:46	06:28	06:18	גרמניה, ברלין (ק)
20:45	19:40	20:31	20:45	19:56	20:09	13:56	13:59	11:12	11:10	10:04	10:01	09:16	09:11	06:50	06:41	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:32	17:39	18:22	18:20	18:04	18:02	12:35	12:37	10:08	10:11	09:07	09:11	08:35	08:39	06:13	06:20	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:21	18:31	19:11	19:17	18:48	18:53	13:07	13:10	10:32	10:33	09:28	09:29	08:58	08:58	06:25	06:24	הודו, מומבאי (ח)
19:16	18:27	19:07	19:12	18:44	18:49	13:03	13:06	10:29	10:30	09:25	09:25	08:54	08:55	06:21	06:20	הודו, פונה (ח)
19:58	18:55	19:45	19:57	19:11	19:23	13:14	13:17	10:31	10:30	09:24	09:21	08:38	08:34	06:11	06:03	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:33	05:27	08:04	08:01	08:44	08:42	09:50	09:49	12:30	12:33	18:23	18:32	18:06	19:04
יוון, אתונה (ק)	07:00	06:55	09:30	09:30	10:09	10:08	11:15	11:15	13:57	13:55	19:45	19:54	19:29	20:25
מולדובה, קישינב (ק)	06:32	06:24	09:00	08:56	09:42	09:42	10:51	10:51	13:38	13:35	19:32	19:44	19:16	20:18
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:22	06:21	08:55	08:55	09:26	09:26	10:31	10:31	13:07	13:05	18:45	18:50	18:28	19:18
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	06:34	06:46	08:53	08:46	09:35	09:28	10:33	10:28	12:57	12:55	18:17	18:09	17:57	19:00
נפאל, קטמנדו (ח)	05:45	05:43	08:18	08:18	08:51	08:51	09:56	09:56	12:35	12:33	18:17	18:24	18:01	18:52
סין, בייג'ין (ח)	05:48	05:42	08:19	08:16	08:58	08:56	10:03	10:03	12:47	12:44	18:36	18:46	18:18	19:17
סנגפור, סנגפור (ח)	06:59	07:00	09:32	09:30	10:01	09:59	11:03	11:01	13:35	13:33	19:09	19:09	18:49	19:37
פולין, ורשא (ק)	05:58	05:48	08:22	08:16	09:10	09:14	10:19	10:21	13:10	13:07	19:23	19:09	18:53	20:01
פרו, לימה (ח)	06:08	06:12	08:39	08:36	09:08	09:05	10:09	10:07	12:38	12:36	18:05	18:05	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	07:09	07:02	09:34	09:38	10:19	10:22	11:27	11:29	14:14	14:11	20:18	20:18	19:51	20:52
צרפת, פריז (ק)	07:16	07:08	09:39	09:43	10:27	10:30	11:36	11:37	14:24	14:21	20:34	20:34	20:04	21:08
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:49	05:50	08:22	08:21	08:51	08:50	09:54	09:52	12:27	12:25	18:02	18:02	17:42	18:30
קנדה, טורונטו (ק)	06:49	06:42	09:15	09:18	09:57	10:00	11:05	11:06	13:50	13:48	19:44	19:55	19:25	20:25
קנדה, מונטריאול (ק)	06:24	06:16	08:49	08:52	09:33	09:36	10:41	10:42	13:27	13:24	19:21	19:32	19:04	20:04
קפריסין, לניקה (ק)	06:23	06:18	08:53	08:55	09:30	09:31	10:36	10:36	13:18	13:15	19:12	19:03	18:47	19:41
רוסיה, לובאוויטש (ח)	06:14	06:03	08:29	08:36	09:27	09:32	10:38	10:40	13:30	13:27	19:48	19:32	19:17	20:28
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:46	05:35	08:00	08:07	09:00	09:05	10:11	10:13	13:04	13:01	19:26	19:10	18:52	20:04
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	05:48	05:41	08:12	08:16	08:59	09:02	10:07	10:09	12:54	12:52	19:01	18:49	18:33	19:35
שווייץ, ציריך (ק)	06:53	06:45	09:17	09:21	10:03	10:06	11:12	11:13	13:59	13:56	20:10	19:58	19:37	20:40
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:07	08:41	08:40	09:10	09:09	10:14	10:13	12:49	12:47	18:29	18:25	18:08	18:57

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניינים
דבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב